

วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์

ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนเมษายน – มิถุนายน 2567

วัตถุประสงค์

วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์ เป็นวารสารวิชาการราย 3 เดือน (ปีละ 4 ฉบับ ฉบับที่ 1 มกราคม - มีนาคม, ฉบับที่ 2 เมษายน - มิถุนายน, ฉบับที่ 3 กรกฎาคม - กันยายน และ ฉบับที่ 4 ตุลาคม - ธันวาคม) มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ในมิติทางด้านพระพุทธศาสนา และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ที่นำองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาไปบูรณาการร่วมกับสาขาที่เกี่ยวข้องกับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ได้แก่ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ และสาขาวิชาทางการศึกษา

บทความที่ได้รับการพิจารณาให้ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) อย่างน้อย 2 ท่าน พิจารณาตีพิมพ์บทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษที่ชนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือเป็นทัศนะของกองบรรณาธิการวารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์ วารสารไม่สงวนลิขสิทธิ์การคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 4 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม - มีนาคม	(เผยแพร่ทางเว็บไซต์ 30 มีนาคม)
ฉบับที่ 2 เมษายน - มิถุนายน	(เผยแพร่ทางเว็บไซต์ 30 มิถุนายน)
ฉบับที่ 3 กรกฎาคม - กันยายน	(เผยแพร่ทางเว็บไซต์ 30 กันยายน)
ฉบับที่ 4 ตุลาคม - ธันวาคม	(เผยแพร่ทางเว็บไซต์ 30 ธันวาคม)

เกณฑ์การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) อย่างน้อย จำนวน 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบข้อมูลของผู้เขียนบทความ เช่น ชื่อหรือประวัติการทำงาน และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double-Blind Peer Review)

บทความที่ส่งมาขอเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความของวารสาร และต้องให้เป็นไปตามรูปแบบที่กำหนดไว้

ทรัพย์สินและความคิดเห็นของผู้เขียนบทความ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือทรัพย์สินความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารบัณฑิตศึกษมหาจุฬาลงกรณฯ

เจ้าของ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

อาคารบัณฑิตศึกษา ศูนย์วิจัยนวัตกรรมและการประกันคุณภาพการศึกษา

เลขที่ 30 หมู่ 1 บ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000

โทรศัพท์ 084-636-9669

www.so02.tci-thaijo.org/index.php/jg-mcukk/index

E-mail: journalmcukk@gmail.com

ที่ปรึกษาารสาร

พระพรหมวัชรธีรจารย์, ศ.ดร.	อธิการบดี
พระเทพปวรเมธี, รศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร
พระราชวัชรสารบัณฑิต, รศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา
พระปัญญาววัชรบัณฑิต, รศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.	คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
พระเมธีวราญาณ, ผศ.ดร.	คณบดีคณะพุทธศาสตร์
พระอุดมสิทธิธนายก, รศ.ดร.	คณบดีคณะสังคมศาสตร์
พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภินโนโท, รศ.ดร.	คณบดีคณะมนุษยศาสตร์
พระมหาบัณฑิต ปณฺธิตเมธี, ดร.	คณบดีคณะครุศาสตร์
พระครูสุธีกิตติบัณฑิต, รศ.ดร.	ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

บรรณาธิการ

พระราชพัฒน์วัชรบัณฑิต, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
-------------------------------	------------------------------------

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

นางสาวอนุจิดา บุญตะวัน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
------------------------	------------------------------------

กองบรรณาธิการ

พระครูศรีพุทธิบัณฑิต, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ศาสตราจารย์ ดร.กนกอร สมปราชญ์	มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ แสนบุราณ	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ บัวสุข	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.สำเร็จ ยุระชัย	มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
รองศาสตราจารย์ ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.รัตนะ ปัญญาภา	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา ทองดี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ มีไธสง	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.อภิญวัฒน์ โพธิ์सान	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หอมหวล บัวระภา	มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย สติมัน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพัชญ์ อนันต์ธีระกุล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประมุข ศรีชัยวงษ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ มงคลขจรกิตติ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมชาย ดำเนิน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล พรหมกุล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิเทศ สนั่นนารี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิรัช เรืองแสน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล
สมาคมนักวิจัยแห่งประเทศไทย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review)

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายใน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาญชัย ฮวดศรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา คล้ายเดช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร แสงใส
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จรัส ลีกา
ผศ.ดร.กาญจนาภรณ์ ปุณรัตน์
พระครูปลัดบุญช่วย โชติวิโส, ดร.
ดร.สุธิพงษ์ สวัสดิ์ทา
ดร.ยี่งสรรค์ หาพา
ดร.สมควร นามสีฐาน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก

รองศาสตราจารย์ ดร.ปาริชาติ บัวเจริญ
รองศาสตราจารย์ ดร.ดุสิต ขาวเหลือง
รองศาสตราจารย์ ดร.สมเกียรติ ตันติวังศ์วานิช
รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ มีไธสง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรุณี สันฐิตินิชย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนต์นภัส มโนการณ

มหาวิทยาลัยพายัพ
มหาวิทยาลัยบูรพา
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รวิวรรณ แพทย์สมาน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุ่งอรุณ โรจนรัตน์ดำรง ไชยศรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัญญาศรณ์ สวัสดิ์ไธสง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญพนอ พ่วงแพ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริวรรณ วณิชวัฒน์วรชัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนกร สิริสุคันธา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สยาม ราชวัตร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วินิจ ผาเจริญ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอกราช บุญเรือง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทรชัย อุทาพันธ์
ดร.ประชัน ชะชิกุล

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยทักษิณ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
มหาวิทยาลัยศิลปากร
มหาวิทยาลัยศิลปากร
มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ผู้จัดการวารสาร

นางสาวอนูธิดา บุญตะวัน

ออกแบบปก

นางสาวอนูธิดา บุญตะวัน

จัดพิมพ์ที่

เอมี ก๊อบปี้ เซนเตอร์

88/27 ถนนเหล่านาดี ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000

โทร. 0-4330-6845, 085-010-1395

E-mail: emmy.emma.emem@gmail.com

บรรณาธิการแถลง

วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาขอนแก่น ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนเมษายน - มิถุนายน 2567 ได้มีผู้สนใจเพื่อขอตีพิมพ์ในวารสารเป็นจำนวนมากทั้งจากภายในและภายนอก ซึ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาทางด้านวิจัย ด้านวิชาการ ในสาขาที่เกี่ยวข้องในปีที่ 11 ฉบับที่ 2 ประกอบด้วย บทความวิชาการ 5 บทความ บทความวิจัย 27 บทความ

กองบรรณาธิการวารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาขอนแก่น ขอขอบคุณท่านผู้เขียนบทความ และท่านผู้อ่านทุกท่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาขอนแก่น และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์มีประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน

สุดท้ายนี้ กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารจะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านพอสมควร อันจักเป็นประโยชน์ในการศึกษา การวิจัยและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขออ้อมรับไว้ด้วยความยินดียิ่ง

พระราชพัฒน์วัชรบัณฑิต, รศ.ดร.

บรรณาธิการ

สารบัญ

บรรณาธิการแถลง

บทความวิชาการ (Academic Article)

การพัฒนาและยกระดับพื้นที่ทางศิลปวัฒนธรรมในจังหวัดน่าน

Developing and Upgrading Artistic and Cultural Areas in Nan Province

จิตติพร สะสม, เชษฐ นิมมาทพัฒน์, สุวารี รวบทองศรี และ จวน คงแก้ว

Thitiporn Sasom, Chet Nimmatapat, Suwaree Ruabthongsri and Juan Kongkaew 1

Applied Khmer Philosophy

Samphose Prak, Jaras Leeka and Ratanak Keo 14

ระบบดูแลและช่วยเหลือนักเรียน : กรณีศึกษาโรงเรียนห้วยต้อนพิทยาคม

Student Care and Support System : The Case Study of Huaiton Pittayakhom School

เสรี ออไธสง

Seree Orthaisong 23

การทำสมาธิเพื่อผ่อนคลายและพัฒนากรอบความคิดเติบโตของผู้บริหารสถานศึกษา

Meditation to Relax and Develop the Growth Mindset of School Administrators

พระอนุสรณ์ วชิรวโร (เกาะน้ำใส), กนกอร สมปราชญ์ และ พระฮอนด้า วาทสฺสโท (เข็มนา)

PhraAnusorn Wachirawangso (Kornamsai), Kanokorn Somprach and PhraHonda Vadasuddo (Khemma) 35

ครูในศตวรรษที่ 21

Teacher in the 21st Century

นิตยา อาจหาญยิ่ง, พระมหาพิสิฐ วิสิษฐปัญโญ และ อินตอง ชัยประโคน

Nittaya Arthanying, PhramahaPhisit Visitthapanyo and Intong Saypakhom 47

บทความวิจัย (Research Article)

แนวทางในการวางระบบขนส่งสาธารณะที่เชื่อมสนามบินนานาชาติอุดรธานี สู่อำเภอที่
ท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรธานี

Guideline for Public Transportation Connectivity from International Airport
and Tourist Destinations, A case of Udon Thani Province

อัญชริดา ไกรवास

Ancharida Kraiwat

53

องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3

Components of Schools Innovative Leadership of Administrators Under the
Office of Sakon Nakhon Primary Educational Service Area 3

เนติพงษ์ น้อยตาแสง, บุญมี ก่อบุญ และ ทรัพย์ศิริ จันทักษ์

Nethiphong Noitasaeng, Boonmee Koboorn and Suphirun Jantarak

64

การดำเนินงานกิจการนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาสมุทรสาคร

Student Affairs Operation of the Educational Opportunity Expansion
Schools Under the Samutsakhon Primary Educational Service Area Office

วัชรพล ดีกระจ่าง และ ประเมศร์ กลิ่นหอม

Watcharaphon Deekrajang and Poramet Klinhom

74

การพัฒนาหลักสูตรการจัดการพุทธบริบาลสำหรับผู้สูงอายุ

Development of a Buddhist Wellness Management Curriculum for the
Elderly

อัญชลี เทียรฆชาติ และ ปชาบดี แย้มสุนทร

Anchalee Tienkachart and Pachabodee Yeamsoonthorn

85

ฟอนล่องน่าน : แนวทางการสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธของเทศบาล
เมืองน่าน จังหวัดน่าน

Fon Long Nan : The Guideline of Creation to Enhance Buddhist Arts and
Culture of Nan Municipality, Nan Province

ศิริรัตน์ มณฑะเชียร, ชำนาญ เกิดช่อ และ สิทธิชัย อุ่นสวน

Sirirat Montien, Chamnarn Kerdchor and Sittichai Unsaun

101

ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำฝ่ายบริการของผู้บริหารสถานศึกษากับความพึงพอใจ
ในการปฏิบัติหน้าที่ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 15 เชียงใหม่

The Relationship Between Servant Leadership of School Administrators and
Teachers Job Satisfaction Under The Secondary Educational Service Area
Office Chachoengsao

จักรพรรณ โตกลาง และ สุภาวดี ลาภเจริญ

Jakaphan Toklang and Supawadee Lapcharoen

114

แนวทางการพัฒนาพฤติกรรมจัดการเรียนการสอนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู
Guidelines for Developing Instruction Behavior of Pre-Service Teachers

วัสน์พร จิโรจพันธ์ และ กันต์ฤทัย คลังพหล

Wassaporn Jirojphan and Kanruethai Klangpahal

129

การพัฒนาผลิตภัณฑ์และกลยุทธ์การตลาด กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์พวงหรีด ชุมชนบางชะแยง
จังหวัดปทุมธานี

The Development of Product and Marketing Strategy for Occupation Group
of Wreath Product, Bang Khayang Community, Pathum Thani Province

มนสิชา อนุกุล

Monsicha Anukun

144

การวิเคราะห์คุณค่าการบูชาพระธาตุเชิงชุมจังหวัดสกลนคร

The Analysis of the Value of Worshipping Phra That Choeng Chum in Sakon Nakhon Province

พระมหาสุรชัย ธรรมสุนทร (สุรชัย อุปจันทร์), จรัส ลีกา, ประยงค์ แสนบุราณ และ
ประสิทธิ์ คำกลาง

Phramaha Surachai Dhammasuntaro (Surachai Upachand), Jaras Leeka,
Prayong Saenburan and Prasit Kamklang

158

เพศภาวะและเพศวิถีที่ปรากฏในวรรณกรรมรักร่วมเพศหญิง (ยูริ) แนวโรแมนติก

Gender and Sexuality in Best of Girl's Love Romance novels (2023)
from mybest

อรัญญ์ เพี้ยยุระ, มารศรี สอทิพย์ และ อุมารินทร์ ตูลารักษ์

Orathai Piayura, Marasri Sorthip and Umarin Tularak

171

พุทธวิธีจัดการความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรป่าชุมชนบ้านนาหวาย อำเภอนาหมื่น
จังหวัดน่าน

Buddhist Approach to Manage Conflicts in the Use of Community Forest
Resources at Ban Na Wai, Na Muen District, Nan Province

ศุภากร เพ็ชรสุข, สมยศ ปัญญามาก และ สหทัยา วิเศษ

Supakorn Phetsuk, Somyot Panyamak and Sahathaya Wises

185

เทคนิคและกระบวนการสอนศีลธรรมในสถานศึกษาของพระสอนศีลธรรม สังกัดวิทยาลัยสงฆ์
นครน่านเฉลิมพระเกียรติฯ

Technique and Process for Teaching Morality in Schools of Moral Teaching
Monks under Nakhon Nan Buddhist College

พระปรมานุชิต ปฐมพล (รัตนานุเบศร)

Phra Paramanuchit Pathamabalo (Rattananubet)

197

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล
ในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

The Factors Related to the Voting Behavior for Members of the Sub-district
Administrative Organization Council in Mueang District, Khon Kaen Province

สุทธิรักษ์ ตาพล, สุรพล พรหมกุล และ สุธิพงษ์ สวัสดิ์ทา

Suttiruk Tapol, Suraphon Promgun and Sutipong Sawatta

210

การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ
ICARI Model

A Study of the Academic Achievement of Students who Received Learning
Using the ICARI Model

นพดล กาญจนางกูร, สาวิตรี ไมตรีแพน, อีรดา เลาประเสริฐสุข, รวิสร่า พลศักดิ์ชัย และ
มัชฌิมา บุตรโต

*Noppadon Kanchanangkul, Sawitree Mitreepan, Theerada Laoprasertsuk,
Rawisara Phonsaksai and Matchima Bootto*

226

การสร้างสื่อการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี Augmented Reality (AR) สามมิติ ในการจำลอง
โครงสร้างฐานรากเสาเข็มตอก

Production of Learning Materials Using 3D of Augmented Reality (AR)
Technology to Simulate Pile Foundation Structure

เจษฎา คำผอง, พินิจ ณรงค์ศักดิ์, ยงยุทธ ศิริศรีเพ็ชร, เทอดเกียรติ วิชัยโย,
ศักดิ์ชัย ศรีจันทร์ดำ, ธวัชชัย ไทอินทร์, ภาคพร ยอดศิริ, นภาพร ศรีอ่อน และ ภัทราภรณ์ สิงห์แจ่ม

*Jetsada Kumphong, Phinit Narongsak, Yongyuth Sirisripetch, Thoetkiat
Wichaiyo, Sakchai Srichandum, Tawatchai Tho-In, Pakaphorn Yodsiri,
Napaporn Srion and Pattaraporn Singhjam*

239

คุณภาพชีวิตการทำงานของนายทหารชั้นประทวน สำนักงานบัญชาการ กองบัญชาการ
กองทัพไทย

The Quality of Work Life Factors in the Non-Commissioned Officers,
Office of the Headquarters, Royal Thai Armed Forces Headquarters

จารุพันธุ์ มีเจริญ และ ราเชนทร์ นพณัฐวงศ์กร

Jarupan Meejaroen and Rachen Noppanatwongsakorn

249

การบริหารจัดการบุคลากรด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ในการปฏิบัติงานช่วงแพร่ระบาดของ
โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม
กรุงเทพมหานคร

Electronic personnel management for operations during the outbreak
Coronavirus Disease 2019 of the Department of Industrial Promotion
Ministry of Industry Bangkok

ธัญพิชชา ชุมคง และ ราเชนทร์ นพณัฐวงศ์กร

Thanpitcha Chumkong and Rachen Noppanatwongsakorn

260

คุณภาพชีวิตและความสมดุลในการทำงานหลังสถานการณ์โควิด-19 ของบุคลากร
โรงพยาบาลเชียงใหม่ อำเภอเชียงใหม่ จังหวัดพะเยา

Quality of Life and Work Life Balance After Covid-19 Among Staff in
Chaingmuan Hospital, Chaingmuan District, Phayao Province

พัควรรักษ์ญ์ เอกลักษณ์ธรรม และ ราเชนทร์ นพณัฐวงศ์กร

Pakwaran Ekalaktam and Rachen Noppanatwongsakorn

273

ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อทักษะดิจิทัลของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การ
ศึกษามัธยมศึกษาฉะเชิงเทรา

Administrative Factors Affecting Digital Skills of School Teachers Under
the Secondary Educational Service Area Office Chachoengsao

ลลิตา คำภูเวียง และ อนุสรณ์ นามประดิษฐ์

Lalita Khampuweng and Anusorn Nampradit

286

การประเมินโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่

The Evaluation of the Projects Initiate School in the Secondary
Educational Service Area Office Chiang Mai

ธีรนนท์ ถานอมทรัพย์ และ ปาริชาติ บัวเจริญ

Teeranon Thanomsap and Parichat Buacharoen

300

การพัฒนาแบบการบริหารจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิต
และอาชีพของนักเรียน โรงเรียนโนนโพธิ์ศรีวิทยาคม

The Development of Local Wisdom Administration Model for Promoting
Students' Life and Career Skills in Non Pho Sri

ดำรง ศิริมาลา

Damrong Sirimala

321

แนวทางการนิเทศของสำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย

Guidelines for Supervision of the Office of the Monk Development for
Morality Teaching of Mahachulalongkornrajavidyalaya University

พระดณัย ญาณธีโร

Phradanai Yanathiro

334

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศ

Digital Leadership Development Guidelines of Sarasas Affiliated Schools
Administrators

กนกต์กมล ลียวัฒนานพวงศ์ และ อนุสรณ์ นามประดิษฐ์

Kunkamon Leeyawattanapong and Anusorn Nampradit

347

การบริหารงานวิชาการตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม
สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เขต 8

Academic Administration According to the Four Sangahawatthu Principles in
the 21st Century of Phra Pariyattidhamma School Under the Study Area of
Phra Pariyattidhamma General Department Region 8

พระมหานันทวัฒน์ กนต์सार (นิตยโรจน์), สุนทร สายคำ และ เกษม แสงนนท์

Phramaha Nantawat Kantasaro (Nitiyarot), Sunthon Saikham and

Kasem Saengnont

374

การบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปริยธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ

The Personnel Administration According to the Seven Sappurisadhamma
by Educational Institution Administrators under the Bueng Kan Primary
Educational Service Area Office

เจียมจิตร มะลิรส, เกษม แสงนนท์ และ พระครูปลัดบุญช่วย โชติวิโส (อัยวงศ์)

Jiemjit Maliros, Kasem Saengnont and PhrakhrupaladBoonchuay

Chotivungso (Auiwong)

385

การบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียน สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ

Academic Administration According to Good Governance of Schools under
Bueng Kan Primary Educational Service Area Office

อรุณณี พรพงศ์, เกษม แสงนนท์ และ พระครูปลัดบุญช่วย โชติวิโส (อัยวงศ์)

Arunnee Pornpong, Kasem Saengnont and PhrakhrupaladBoonchuay

Chotivungso (Auiwong)

397

ภาคผนวก

408

กระบวนการพิจารณาบทความ

409

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

410

การพัฒนาและยกระดับพื้นที่ทางศิลปวัฒนธรรมในจังหวัดน่าน

Developing and Upgrading Artistic and Cultural Areas in Nan Province

ฐิติพร สะสม¹,

เชษฐ นิมมาทพัฒน์², สุวารี รวบทองศรี³ และ จวน คงแก้ว⁴

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน^{1,2,3,4}

Thitiporn Sasom¹,

Chet Nimmatapat², Suwaree Ruabthongsri³ and Juan Kongkaew⁴

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nan Buddhist College^{1,2,3,4}

Corresponding Author, Email: orapininwong@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งนำเสนอการพัฒนาและยกระดับพื้นที่ทางศิลปวัฒนธรรมในจังหวัดน่าน โดยมีวัตถุประสงค์ในการนำเสนอแนวทางการพัฒนาและยกระดับพื้นที่ทางศิลปวัฒนธรรมในจังหวัดน่าน ประกอบด้วยการบริหารจัดการ การดำเนินงาน ในการเสริมสร้างการประกอบการและการท่องเที่ยว ผ่านทุนทางศิลปวัฒนธรรม ซึ่งการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามกรอบทิศทางยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) ที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) และการพัฒนาประเทศ ภายใต้นโยบายไทยแลนด์ 4.0 เพื่อให้ได้แนวทางในการวางแผนพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวและเกิดการกระจายรายได้ซึ่งเป็นส่วนสำคัญเพื่อให้ น่าน เป็นเมืองที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตาม การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของประชาชนสู่ความสมดุลในทุกมิติ อย่างบูรณาการและเป็นองค์รวม เพื่อการสร้างรายได้และกระจายรายได้สู่ชุมชน ต้องมีการจัดการการท่องเที่ยวด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์และมีการใช้ทรัพยากรท่องเที่ยวในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด

คำสำคัญ: การพัฒนา; การยกระดับ; ศิลปวัฒนธรรม; จังหวัดน่าน

* ได้รับบทความ: 18 ธันวาคม 2566; แก้ไขบทความ: 18 พฤษภาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 6 มิถุนายน 2567

Received: 18 December 2023; Revised: 18 May 2024; Accepted: 6 June 2024

Abstract

This article is an academic article that aims to present guidelines for the development and upgrading of arts and culture areas in Nan Province. The objective is to present guidelines for the development and upgrading of arts and culture areas in Nan Province, including management, operations, and problems in promoting entrepreneurship and tourism through arts and culture capital. which drives operations according to the 20-year national strategic direction framework that is consistent with the 20-year agricultural and cooperative strategy (2017 - 2036) that is consistent with the 20-year national strategy, the 12 th National Economic and Social Development Plan (B.E. 2017 - 2021) and national development under the Thailand 4.0 policy in order to obtain guidelines for effective development planning. Encourage all sectors to benefit from tourism and create income distribution, which is an important part in making Nan a city that can support tourists sustainably. However, creating a process of participation of all sectors in society. as well as participation in people's decision-making to achieve balance in all dimensions in an integrated and holistic manner. To create income and distribute income to the community Tourism must be managed with community participation according to the concept of creative economy and with maximum use of tourism resources in the community.

Keywords: Development; Upgrading; Arts and Culture; Nan Province

บทนำ

การพัฒนาและยกระดับพื้นที่ทางศิลปวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงอนุรักษ์ พบว่า ทุนทางวัฒนธรรม เป็นทุนทางสังคมอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นพลังสำคัญในการสรรค์สร้างสิ่งที่ดีงามให้กับชุมชนและสังคม ทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนายั่งยืนและเสริมสร้างให้ชุมชนเข้มแข็ง การส่งเสริม “ทุนทางสังคม” จึงมีความสำคัญในการพัฒนาโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อชุมชนเข้มแข็ง เป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการพัฒนาชุมชนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 – 2564 ได้กล่าวถึง ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ บนพื้นฐานของการมีสถาบันทางสังคมที่เข้มแข็ง โดยการพัฒนาทุนมนุษย์ให้มีคุณภาพสูง จากครอบครัว การศึกษา ศาสนา และชุมชน

เพื่อใช้เป็นทุนทางสังคมที่สำคัญมีความเข้มแข็งในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ (เพ็ญประภา ภัทรานุกรม, 2553 : 34)

ทั้งนี้ ยังพบว่าจังหวัดน่านเป็นจังหวัดที่มีความโดดเด่น โดยสถานที่ท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โบราณสถาน และศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรม ชนเผ่าต่าง ๆ เช่น ชนเผ่าตองเหลือง ชมู ไหล่ ม้ง และ ลัวะ ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวในเรื่อง ความสมบูรณ์ของธรรมชาติ จึงจัดว่าอยู่ในระดับที่สูงมาก มีอุทยานแห่งชาติหลายแห่ง มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจหลายรูปแบบ มีโบราณสถาน โบราณวัตถุ งานจิตรกรรมฝีมือช่างโบราณและ สถาปัตยกรรมล้านนาที่เก่าแก่งดงามตามวัดวาอารามต่าง ๆ ตลอดจนการผลิตผ้าทอพื้นเมือง (ผ้าทอ ลายน้ำไหลและไหล่อ) และงานหัตถกรรมต่าง ๆ จังหวัดน่านได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจ ของจังหวัด โดยอาศัยศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนา ซึ่งจะเห็นได้จาก ความพยายามในการที่จะพัฒนาให้เป็น “เมืองมรดกโลก” เช่นนั้นแล้ว เพื่อพัฒนาชุมชนให้เกิดประโยชน์ สูงสุดนั้น พื้นที่จำเป็นจะต้องเข้าใจทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ เสียก่อน ทุนทางวัฒนธรรม หมายถึง คุณค่าที่บุคคลได้รับจากกระบวนการหล่อหลอมทางสังคม จนกลายเป็นคุณสมบัติติดตัวที่เอื้อให้ บุคคลนำไปเพิ่มพูนมูลค่าของตนได้ โดยแบ่งเป็น 3 ลักษณะ คือ ทุนวัฒนธรรมที่แฝงฝังอยู่ในกาย (Embodied Form) ทุนวัฒนธรรมที่อยู่ในรูปของวัตถุ (Objectified Form) และทุนวัฒนธรรมที่อาศัย การสถาปนา (Institutionalization State) (ชนิดา เสี่ยงมไพศาลสุข, 2550) วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิต ของมนุษย์ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์ กับธรรมชาติของแต่ละท้องถิ่น ที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรมนั้น ๆ เป็นวิถีทางและแบบแผนการดำเนินชีวิต ของชุมชนที่ได้ปฏิบัติส่งสมกันมา รวมทั้งความคิดต่าง ๆ ที่คนได้สร้าง สะสม ถ่ายทอด และรักษาไว้ จากรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง อาจอยู่ในรูปของความรู้ การปฏิบัติ และความเชื่อ ตลอดจนวัตถุสิ่งของอาจ เกิดจากการคิดและการกระทำของมนุษย์ วัฒนธรรม คือ ความรู้สึนึกคิดและการปฏิบัติของมนุษย์นั่นเอง (กาญจนา แก้วเทพ, 2530)

ดังนั้น วัฒนธรรมท้องถิ่น จึงเป็นทุนทางสังคมหนึ่งที่จะช่วยยึดโยงให้ชุมชนเกิดการรวมตัวภายใต้ การสำนึกถึง ความสำคัญของจิตวิญญาณของตนเอง มีการสืบสารวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน เกิดเป็นเครือข่ายหรือกลุ่มในชุมชนที่จะนำไปสู่การทำกิจกรรมการพัฒนาด้านอื่น ๆ ตามมาภายใต้บริบท ทางเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนา อย่างสมดุล ประชาชนอยู่กันอย่างมีความสุข เพื่อให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน โดยเฉพาะชุมชน ที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เด่นชัด (ณัฐนรี ศรีทอง, 2551)

อย่างไรก็ดี การพัฒนาพื้นที่เพื่อการยกระดับการท่องเที่ยว แม้จะสามารถแก้ไขปัญหาสภาพ เศรษฐกิจของประเทศไทยได้เป็นอย่างดี แต่การท่องเที่ยวก็เป็นกิจกรรมที่ต้องใช้ทรัพยากรที่มีอยู่

เพราะฉะนั้น การเลือกนำทุนทางศิลปวัฒนธรรมย่อมทำให้เกิดผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบ ซึ่งจำเป็นต้องพิจารณาอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งอิทธิพลของการท่องเที่ยวที่มีต่อสภาพทางสังคมและวัฒนธรรมของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้เกิดความสอดคล้องในการพัฒนาเชิงพื้นที่เชิงสร้างสรรค์เพื่อการยกระดับการท่องเที่ยวผ่านทุนทางศิลปวัฒนธรรม จึงได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบ กระบวนการ องค์ประกอบ การบริหารจัดการ การดำเนินงาน และปัญหาอุปสรรคในการเสริมสร้างการประกอบการและการท่องเที่ยวผ่านทุนทางศิลปวัฒนธรรม ซึ่งการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามกรอบทิศทางยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีดังกล่าว จำเป็นต้องมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560 - 2579) ที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 - 2564) และการพัฒนาประเทศภายใต้นโยบายไทยแลนด์ 4.0 โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) **นโยบายและยุทธศาสตร์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย (พ.ศ.2560 - 2564)** เป็นกรอบทิศทางการพัฒนางานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย โดยมีแนวคิดสำคัญ คือ พัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่ตระหนักถึงคุณค่าของงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย คนไทยมีความรู้ความเข้าใจ มีความภูมิใจในงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยของประเทศ และสามารถรักษารากเหง้าของวัฒนธรรมไทยประเทศไทยสามารถเผยแพร่งานด้านศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยไทยไปทั่วโลก และใช้ศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยเป็นสื่อในการสร้างความสัมพันธ์ หรือแก้ไขปัญหาคอนflikต์ระหว่างประเทศ ตลอดจนสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ และคุณค่าทางสังคมด้วยทุนทางศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยได้ ซึ่งในการพัฒนาและยกระดับทุนทางศิลปวัฒนธรรมมีนโยบายที่เกี่ยวข้อง คือ ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 และนโยบายรัฐบาล พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา พระราชบัญญัติส่งเสริมศิลปะร่วมสมัย พ.ศ.2551 แผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ (พ.ศ.2550 - 2559) และมติที่ประชุมคณะกรรมการส่งเสริมศิลปะร่วมสมัย ที่ได้กล่าวถึงการพัฒนาและส่งเสริมงานด้านศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่ตระหนักถึงคุณค่าของงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย คนไทยมีความรู้ความเข้าใจและเกิดความภาคภูมิใจในงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยของประเทศ และยังคงรักษาไว้ซึ่งรากเหง้าของวัฒนธรรมไทย นอกจากนี้ ศักยภาพของศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยของไทยในปัจจุบันยังคงมีความสอดคล้องกับนโยบายดังกล่าว สามารถผลักดันให้เกิดการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ และคุณค่าทางสังคมด้วยทุนทางวัฒนธรรมร่วมสมัยได้ ผ่านการเผยแพร่งานด้านศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยในภูมิภาคอาเซียนและทั่วโลกสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย ในฐานะหน่วยงานหลักของประเทศที่เป็นผู้นำการพัฒนาองค์ความรู้และส่งเสริมสนับสนุน และเผยแพร่กิจกรรมสร้างสรรค์งานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย และมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาสังคมไทยภายใต้เจตนารมณ์ข้างต้น จึงได้จัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยเพื่อเป็นกรอบทิศทางการพัฒนางานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยอย่างยั่งยืน

ทั้งนี้ทางสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยยังได้นำร่างกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 และนโยบายไทยแลนด์ 4.0 มาเป็นกรอบทิศทางการขับเคลื่อนงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยโดยสามารถนำมิติทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ พร้อมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ และสร้างสินค้านวัตกรรมเพิ่มมูลค่าเพื่อแข่งขันได้ในบริบทการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้นอย่างเป็นพลวัต(กระทรวงวัฒนธรรม, 2564)

2) ยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) สอดคล้องกับ วิสัยทัศน์ที่ระบุว่า “เกษตรกรรมมั่นคง ภาคการเกษตรมั่นคง ทรัพยากรการเกษตรยั่งยืน” เกษตรกรรมมั่นคง พัฒนาองค์ความรู้ให้แก่เกษตรกรสู่ความเป็น Smart Farmers เสริมสร้างความภาคภูมิใจและความมั่นคงในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิต พัฒนาเกษตรกรรายย่อยให้เป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร ด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรมส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกร และเชื่อมโยงเครือข่าย สถาบันเกษตรกรสู่ Smart Group และ Smart Enterprise สร้างความเข้มแข็งให้แก่สถาบันเกษตรกรทั้งในด้านการผลิต การแปรรูป การตลาด และการบริหารจัดการ ต่อมาภาคการเกษตรมั่นคง ส่งเสริมและสนับสนุนภาคการเกษตรในการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันโดยขับเคลื่อนการวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรม ตลอดโซ่อุปทานสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร รวมทั้งขยายบทบาทสู่ภาคบริการ เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าเกษตร มุ่งสู่เกษตร 4.0 ภายใต้ Thailand 4.0 พัฒนาระบบสารสนเทศทางการเกษตรที่ทันสมัย ให้เกษตรกร องค์กรเกษตรกร ภาคเอกชน รวมทั้งภาครัฐ นำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างทั่วถึงส่งเสริมการทำ เกษตรกรรมยั่งยืน อาทิ เกษตรอินทรีย์ เกษตรทฤษฎีใหม่เกษตรผสมผสานสร้างทุนทางปัญญาให้แก่บุคลากรและนักวิจัยภาครัฐให้เป็น Smart Officers และ Smart Researchers ตลอดจนเชื่อมโยงและบูรณาการการทำงานของหน่วยงานทุกภาคส่วนโดยใช้กลไกประชารัฐทรัพยากรการเกษตรยั่งยืน บริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับ SDGs และส่งเสริมการทำเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รักษาฐานทรัพยากรธรรมชาติ ควบคู่ไปกับการทำการเกษตรบริหารจัดการน้ำครบวงจร เพิ่มพื้นที่ชลประทานให้เต็มศักยภาพส่งเสริมการใช้น้ำทางการเกษตรอย่างคุ้มค่า รวมทั้งการปรับปรุงบำรุงดินให้มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะสำหรับการทำการเกษตร (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2560 - 2579)

3) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) มีเป้าหมายหลักเพื่อให้ได้คนไทยที่มีคุณลักษณะเป็นคนไทยที่สมบูรณ์ มีวินัย มีทัศนคติและพฤติกรรมตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคม มีความเป็นพลเมืองตื่นรู้มีความสามารถในการปรับตัวได้อย่างรู้เท่าทันสถานการณ์ มีความรับผิดชอบและทำประโยชน์ต่อส่วนรวมมีสุขภาพกายและใจที่ดี มีความเจริญงอกงามทางจิตวิญญาณ มีวิถีชีวิตที่พอเพียงมีความเป็นไทย ทั้งนี้ศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยมีความเกี่ยวข้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ใน 2 ประเด็นยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้าง

และพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ โดยมีความเกี่ยวข้องกับเป้าหมายตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ได้แก่ เป้าหมายที่ 1 “คนไทยส่วนใหญ่มีทัศนคติและพฤติกรรมตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคม” และเป้าหมายที่ 5 “สถาบันทางสังคมมีความเข้มแข็งและมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนาชุมชน สื่อมวลชนและภาคเอกชน” ซึ่งกระทรวงวัฒนธรรมจะดำเนินการเพื่อสนองเป้าหมายดังกล่าวโดยการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม อนุรักษ์ และสร้างค่านิยมความเป็นไทยที่ดีงาม การสืบสาน สร้างสรรค์มรดก ศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย รวมทั้งการดำเนินการเพื่อประชาชนกลุ่มเป้าหมายนำหลักธรรมทางศาสนา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต และยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน โดยมีความเกี่ยวข้องกับเป้าหมายตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ได้แก่ เป้าหมายที่ 4 ประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่า 3 ล้านล้านบาท และอันดับความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยว (The Travel & Tourism Competitive Index : TTCI) โดยศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยสามารถสนองเป้าหมาย ดังกล่าวผ่านการเน้นการสร้างคุณค่าเชิงสังคม และมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของศิลปะและวัฒนธรรมในการวางแผนยุทธศาสตร์การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย การส่งเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจกระแสใหม่ อาทิ เศรษฐกิจดิจิทัล เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม อันจะนำไปสู่การส่งเสริมและสนับสนุนธุรกิจบริการที่มีศักยภาพ เสริมสร้างผู้ประกอบการให้สามารถแข่งขันได้ในบริบทการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้นอย่างเป็นพลวัต ศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยสามารถช่วยยกระดับมาตรฐานสินค้าพื้นถิ่นในแต่ละพื้นที่ให้ก้าวไปสู่การเป็นสินค้าวัฒนธรรมเพิ่มมูลค่า ขยายตลาดและสร้างโอกาสทางธุรกิจ นอกจากด้านเศรษฐกิจแล้วศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยยังเป็นศูนย์รวมของวัฒนธรรมที่มีลักษณะของการเติบโตอย่างต่อเนื่องได้รับอิทธิพลจากปัจจัยต่าง ๆ และถือเป็นหนึ่งในวัฒนธรรมที่มีการเคลื่อนไหวทั้งภายในและภายนอกประเทศผ่านสังคมยุคดิจิทัลศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยจึงต้องสร้างความเข้มแข็งภายในประเทศเพื่อสร้างค่านิยม ทัศนคติ และพฤติกรรมในการดำเนินชีวิต

4) การพัฒนาประเทศภายใต้นโยบายไทยแลนด์ 4.0 เป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาลที่ต้องการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม สร้างความเข้มแข็งจากภายใน เชื่อมเศรษฐกิจไทยสู่โลกด้วยความสมดุลสร้างคนไทยให้เป็น “มนุษย์ที่สมบูรณ์” ทั้งด้านพุทธิศึกษา ศิลปศึกษา พลศึกษาและจริยศึกษา สร้างสังคมไทยเป็น “สังคมที่เกื้อกูลและแบ่งปัน” โดยน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้ในการดำเนินชีวิต และผนึกกำลังสานพลังประชารัฐ เน้นการพึ่งพาตนเอง พึ่งพากันเอง และรวมกันเป็นกลุ่มอย่างมีพลัง โดยการเติมเต็มด้วยวิทยาการ ความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการวิจัยและพัฒนา ต่อยอด ความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ 5 กลุ่มอุตสาหกรรมเป้าหมาย ประกอบด้วย 1) กลุ่มอุตสาหกรรมอาหารเกษตรและไบโอเทคโนโลยี 2) กลุ่มอุตสาหกรรมเพื่อสุขภาพ 3) กลุ่มอุตสาหกรรมอุปกรณ์อัจฉริยะ และหุ่นยนต์เพื่ออุตสาหกรรม

4) กลุ่มอุตสาหกรรมดิจิทัล ระบบการสื่อสารและเทคโนโลยีสมัยใหม่ และ 5) กลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ วัฒนธรรมและบริการที่มีมูลค่าสูง โดยศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยมีส่วนเกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนสู่ประเทศไทย 4.0 คือ การส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ วัฒนธรรม และบริการที่มีมูลค่าสูง โดยเริ่มจากสินค้าและการบริการทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพ 5 F คือ 1) อาหาร (Food) 2) ภาพยนตร์ และวีดิทัศน์ (Film) 3) การออกแบบและแฟชั่น (Fashion) 4) มวยไทย (Fighting) และศิลปะการป้องกันตัวแบบไทย และ 5) เทศกาล ประเพณี (Festival) โดยการดำเนินงาน ดังกล่าวจะต้องมีการบูรณาการและร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ตามแนวนโยบายพลังประชารัฐ เพื่อพัฒนาสินค้าและบริการ ดังกล่าว ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและลูกค้า เชื่อมโยงความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกประเทศ เช่น ประเทศเพื่อนบ้าน กลุ่มสมาชิกอาเซียน ฯลฯ ซึ่งจำเป็นต้องดำเนินการตามกรอบทิศทางการขับเคลื่อนงานวัฒนธรรมตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 - 2564)

ภูมิปัญญาสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากมรดกศิลปวัฒนธรรม

ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ในปัจจุบันกลายเป็นต้นทุนบ่งชี้คุณค่าพื้นที่และช่วยกำกับความเป็นลักษณะจำเพาะของชุมชน เมื่อพิจารณาคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เพราะถือเป็นรากเหง้าและสิ่งสะท้อนตัวตนของผู้คน เป็นบ่อเกิดความเจริญรุ่งเรือง และหากมองในมิติเชิงมูลค่าทางเศรษฐกิจ นับว่าเป็นทรัพยากรสำคัญที่นำมาต่อยอดเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้าและบริการได้ (Janpetch, K. & Siriwong, 2017 : 111–121) องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้บัญญัติอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ค.ศ.2003 ขึ้น เพื่อสร้างองค์ความรู้ ความเข้าใจและข้อตกลงความร่วมมือระดับนานาชาติ ประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญาดังกล่าวและได้มีการออกพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ.2559 เพื่อส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ ตลอดจนเพื่อพิทักษ์สิทธิ์อันพึงมีตามอนุสัญญาที่ระบุทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติ (Torpanyacharn, 2021 : 1–25) เช่นนั้นแล้ว ในเชิงพื้นที่ประชาชนจึงได้นำภูมิปัญญามรดกศิลปวัฒนธรรมมาสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์เพื่อให้เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่ ผสมรวมกับการสร้างผลิตภัณฑ์ที่เป็นนวัตกรรม (innovative products/ make changes in an existing product) เป็นการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์แปลกใหม่ที่แตกต่างจากผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่เดิม พร้อมสร้างจุดเด่นของสินค้าให้แก่ชุมชนโดยผลิตภัณฑ์เหล่านั้น เป็นผลิตภัณฑ์ในพื้นที่และประยุกต์ใช้ทรัพยากรในพื้นที่ในการนำมาสร้างประโยชน์และรายได้ให้แก่ประชาชน ผ่านการมีศูนย์การเรียนรู้ให้ชาวบ้านมีพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและทำงานร่วมกันสร้างผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้ผลิตภัณฑ์ใหม่ เป็นกิจการนำเสนอต่อตลาดแล้วทำให้ตลาดมีโอกา

เลือกเพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับในยุคปัจจุบันที่ขับเคลื่อนด้วยทุนสมอง สติปัญญา และความคิดสร้างสรรค์ แทนการแข่งขันด้วยการใช้ความได้เปรียบด้านวัตถุดิบ แรงงาน และความสามารถในการผลิตการสร้างสร้งสรค์ คุณค่า หรือ Value Creation มีความแตกต่างจาก Value Added ซึ่งแนวคิดการสร้างสร้งสรค์คุณค่า (Value Creation) คือ กระบวนการที่ให้ความสำคัญกับผู้บริโภค ด้วยการเพิ่มคุณค่า ซึ่งได้มาจากทุนสร้งสรค์ต่าง ๆ เช่น ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ทรัพยากรธรรมชาติ นวัตกรรม หรือเทคโนโลยี เข้าไปในผลิตภัณฑ์หรือบริการ และทำให้เกิดความนิยมการยอมรับจากผู้บริโภค ทั้งนี้ นวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่จะส่งผลให้ผลิตภัณฑ์ได้รับเพิ่มคุณค่า (Value Added) เข้าไปทำให้ผลิตภัณฑ์มีมูลค่าที่เพิ่มขึ้น ผู้บริโภคได้รับสิ่งที่เพิ่มไปจากผลิตภัณฑ์ทั่วไป

การสร้างมูลค่าเพิ่มบนฐานทุนทางศิลปวัฒนธรรม

การสร้างมูลค่าเพิ่มมีหลากหลายแบบ เช่น การสร้างแนวคิดใหม่ในผลิตภัณฑ์เดิม (repositioned existing product) เป็นการปรับผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในแง่ของการใช้งาน โดยไม่ได้เปลี่ยนแปลงคุณสมบัติหลัก ซึ่งบางครั้งเป็นไปตาม ข้อเสนอของผู้บริโภค ผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่เดิมแต่ปรับเปลี่ยนรูปแบบใหม่ (new form of existing products) ผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เกิดจากการปรับปรุงสูตรที่มีอยู่แล้ว (reformulation of existing products) และผลิตภัณฑ์ใหม่ในบรรจุภัณฑ์ใหม่ (new packaging of existing products) ซึ่งหากแต่ละชุมชน สามารถที่จะเรียนรู้ อบรม ด้านความคิดใหม่ ๆ ได้ภายในชุมชนเองนั้น ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมจะทำให้เกิดการอบรมอย่างต่อเนื่องด้านความคิดใหม่ ๆ ซึ่งต้องได้รับแรงสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐในแต่ละชุมชน ทั้งนี้ การพัฒนาผลิตภัณฑ์และการสร้างมูลค่าเพิ่ม ถือเป็นการพัฒนา ปรับปรุง หรือเปลี่ยนแปลงผลิตภัณฑ์ให้ตรงตามความต้องการของผู้บริโภคในหลายรูปแบบ ซึ่งมีวิธีการที่ต่างกันไป ขึ้นอยู่กับผลิตภัณฑ์ โดยอาศัยกลยุทธ์การตลาดที่มีผลต่อการเพิ่มคุณค่า ซึ่งการเพิ่มคุณค่าและสร้างมูลค่าเพิ่ม จะเน้นการดำเนินการควบคู่กันไปทั้งในกลุ่มเจ้าของทรัพยากรในพื้นที่ ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว และกลุ่มนักท่องเที่ยว อย่างไรก็ดี ทุนทางวัฒนธรรม นับเป็นอีกหนึ่งในวิธีที่นำมาต่อยอดสินค้าและให้เกิดผลิตภัณฑ์และการบริการทางวัฒนธรรมอย่างมีคุณค่าทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งแก่กรมศิลปากร เนื่องจากกรมศิลปากรเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ดูแลรักษาและสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมของชาติเป็นภารกิจหลัก ประกอบกับเป็นนโยบายของรัฐบาลด้วยเช่นกัน

โดยกรมศิลปากรกำหนดแนวทางในการส่งเสริมการสร้างผลิตภัณฑ์แก่ชุมชนด้วยการสร้างต้นแบบ และต่อยอดผลิตภัณฑ์ที่สร้างสรรค์จากมรดกศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ขึ้นใหม่อีกหลายเส้นทาง เพื่อรักษาองค์ความรู้ทางศิลปวัฒนธรรมที่กำลังจะสูญหายไปให้คงอยู่ในขณะเดียวกัน ก็ส่งเสริมให้ชุมชนนำองค์ความรู้จากมรดกทางศิลปวัฒนธรรมไปใช้ในการสร้างสรรค์ พัฒนาต่อยอดให้มีคุณภาพหรือศักยภาพตามความเหมาะสมต่อเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชน นอกจากนั้น ยังก่อให้เกิด

การสร้างต้นแบบและต่อยอดผลิตภัณฑ์ที่สร้างสรรค์จากทุนทางมรดกศิลปวัฒนธรรมให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้น ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างมีคุณค่าทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ ดังมีรายละเอียดการสร้างสรรคต่อยอดผลิตภัณฑ์เป็น 3 ลักษณะ ได้แก่

1. ส่งเสริมการสร้างผลิตภัณฑ์แก่ชุมชน โดยส่งเสริมชุมชนในการสร้างผลิตภัณฑ์อันเป็นมรดกภูมิปัญญาให้ท้องถิ่นเพื่ออนุรักษ์และสืบทอดฝีมือช่างพื้นถิ่นให้คงอยู่ ประกอบด้วยโครงการต่าง ๆ ของสำนักศิลปากรในส่วนภูมิภาคหลายโครงการ อาทิ โครงการศิลปะจากแหล่งโบราณคดีสู่งานผลิตภัณฑ์เครื่องถ้วย โดยกลุ่มโบราณคดี สำนักศิลปากรที่ 7 น่าน ได้นำองค์ความรู้จากลวดลายงานศิลปกรรมต่าง ๆ ในแหล่งโบราณคดี โบราณสถาน โบราณวัตถุ มาสร้างผลิตภัณฑ์เครื่องถ้วย 4 ประเภท คือ เครื่องถ้วยประเภทชุดอาหาร แผ่นกระเบื้องประดับผนังและพื้น ชุดโต๊ะหมู่บูชา และงานศิลปะประยุกต์

2. การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากมรดกศิลปวัฒนธรรม โดยนำมาประยุกต์ใช้ในรูปแบบใหม่ เพื่ออนุรักษ์และสืบทอดมรดกศิลปวัฒนธรรมของชาติให้คงอยู่อย่างมีคุณค่า

3. การเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจจากแหล่งมรดกศิลปวัฒนธรรม เป็นการนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่บูรณาการแหล่งวัฒนธรรม มรดกศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเชื่อ ภาษา วรรณกรรม และผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องตามเส้นทาง ซึ่งกรมศิลปากรได้กำหนดเส้นทางไว้เป็นเบื้องต้นแล้วกว่า 10 เส้นทาง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนสามารถพัฒนาสร้างสรรค์และต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเพิ่มรายได้แล้ว ยังเป็นการเผยแพร่ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศ เพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยให้ดำรงอยู่ยั่งยืนต่อไป

ดังนั้น การนำทุนทางวัฒนธรรมมาสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อสร้างประโยชน์ด้านเศรษฐกิจและสังคมแก่ชุมชนและประชาชนนั้น ต้องเป็นความร่วมมือทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน และคนในพื้นที่ที่มีความสนใจสร้างผลิตภัณฑ์ ให้ร่วมกันคิดร่วมกันทำอย่างจริงจัง ซึ่งศิลปวัฒนธรรม นับเป็นเรื่องราวประวัติศาสตร์ขององค์ประกอบในผลิตภัณฑ์และแหล่งมรดกศิลปวัฒนธรรมจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยความรู้ทางวิชาการ เพื่อนำมาปรับใช้และประยุกต์ให้ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม พร้อมทั้งคงคุณค่าของความดีงามนั้นไว้ เพื่อให้ผลิตภัณฑ์แต่ละชิ้นมีคุณค่าอย่างยั่งยืนและไม่ล้นหายไปตามกาลเวลา

การใช้ทรัพยากรทางปัญญาที่เชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรม

ทรัพยากรทางปัญญา เป็นหนึ่งในทุนทางวัฒนธรรม ซึ่งอยู่ในรูปแบบที่สัมผัสไม่ได้เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่ไม่ใช้วัตถุ อยู่ในลักษณะของความคิด การปฏิบัติ ความเชื่อ ค่านิยม ขนบธรรมเนียม ประเพณี พิธีกรรม ศิลปะการแสดง ภาษา ดนตรี และ เพลงตำนานพื้นบ้าน การท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นการท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นเจ้าของและบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้วยการนำทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้านต่าง ๆ มาใช้เป็นทุนด้านการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนสะท้อนถึง

รากฐานทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ที่ได้ถ่ายทอดจากบริบทที่แวดล้อมอยู่ในรูปของความคิดและศิลปะ จริยธรรม กฎหมาย ขนบธรรมเนียม ประเพณี การศึกษา ฯลฯ จนกลายเป็นแบบแผนความคิดและการกระทำของคนในสังคม และมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อพฤติกรรมของมนุษย์ โดยมีส่วนสำคัญที่ทำให้มนุษย์ภายในสังคมนั้น ๆ มีจุดร่วมเชิงวิถีคิดและการแสดงออกซึ่งเป็นตัวตนที่มีลักษณะเป็นกลุ่มก้อน อันเป็นผลจากการที่มีรากเหง้าทางประวัติศาสตร์ และกระบวนการหลอมรวมที่เชื่อมโยงกัน โดยทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดน่าน เป็นทรัพย์สินทางปัญญาเป็นวิถีชีวิตของชาวเมืองน่านที่มีมาตั้งแต่ในอดีต มีคุณค่าต่อการดำรงชีวิตและความต้องการของสังคมใน 3 รูปแบบ คือ ขั้นเป็นรูปเป็นร่าง ขั้นเป็นขั้นเป็นอัน และขั้นเป็นสถาบัน มีรายละเอียด ดังนี้ 1) ทุนทางวัฒนธรรมขั้นเป็นรูปเป็นร่าง หมายถึง การลงทุนลงเวลาในการพัฒนาตนเองด้วยการเรียนรู้จนกลายเป็นนิสัยของคนเมืองน่าน เช่น กิจกรรมการบวชป่า ที่ส่งผลให้ชาวน่านมีบทบาทในการผลักดันให้มี พ.ร.บ.ป่าชุมชนขึ้น 2) ทุนทางวัฒนธรรมขั้นเป็นขั้นเป็นอันหมายถึง ทุนวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุจับต้องได้ สื่อความหมายด้วยสัญลักษณ์ต่าง ๆ ในจังหวัดน่าน เป็นที่รู้จักในเวลา นี้ เช่น ภาพปูมาน - ย่ามาน ที่ถูกเรียกขานว่า ภาพกระซิบรักบันลือโลก และ 3) ทุนทางวัฒนธรรมขั้นเป็นสถาบัน หมายถึง ความน่าเชื่อถือทางวิชาการและสิ่งที่แสดงออกถึงคุณสมบัติที่สร้างใบรับรองทางความสันติทางวัฒนธรรม ตามธรรมเนียม ตามศรัทธา และตามกฎหมายที่มีอยู่ในจังหวัดน่าน ที่พบเห็นและสามารถกล่าวได้ว่าเป็นทุนทางวัฒนธรรมขั้นเป็นสถาบันของจังหวัดน่าน

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงอนุรักษ์

การท่องเที่ยวถือว่าเป็นอุตสาหกรรมที่สร้างรายได้ให้กับประเทศไทยและมีความสำคัญ โดยตรงต่อการพัฒนาเศรษฐกิจส่งผลให้ความเป็นอยู่ของประชาชนในประเทศดีขึ้น ซึ่งเมื่อทบทวนแล้วนั้น พบว่าสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) รวมถึงแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 - 2564) ซึ่งการพัฒนาการท่องเที่ยวนั้น จำเป็นจะต้องคำนึงถึงคุณภาพ แหล่งท่องเที่ยว บุคลากรการท่องเที่ยว และโครงสร้างพื้นฐานรวมทั้งการสร้างสมดุลของ การพัฒนาทั้งในมิติของพื้นที่ เวลา กิจกรรม รูปแบบ และกลุ่มนักท่องเที่ยว เพื่อการสร้างรายได้ และกระจายรายได้สู่ชุมชน และการเตรียมความพร้อมของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวสู่การเติบโตในอนาคต บนพื้นฐานของการลงทุนพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ ตลอดจนการให้ ความสำคัญกับการทำงานอย่างบูรณาการระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน ซึ่งได้กำหนดวิสัยทัศน์ทางการท่องเที่ยวของประเทศ คือ “ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพชั้นนำของโลกที่เติบโตอย่างมีคุณภาพบนพื้นฐานความเป็นไทย เพื่อส่งเสริมการพัฒนา เศรษฐกิจ สังคม และกระจายรายได้สู่ประชาชนทุกภาคส่วนอย่างยั่งยืน” เพื่อส่งเสริมให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนา เศรษฐกิจของประเทศ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้ก่อให้เกิดการสร้างงาน

สร้างรายได้ให้กับประชาชน โดยใช้กระบวนการเพิ่มตลาดใหม่และตลาดเฉพาะกลุ่ม เพื่อเร่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวต่างประเทศที่มีคุณภาพเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย กระตุ้นให้นักท่องเที่ยวชาวไทยท่องเที่ยวภายในประเทศเพิ่มมากขึ้น และด้วยปัจจุบันนักท่องเที่ยวมีพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่เปลี่ยนไป โดยนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญและสนใจแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วัฒนธรรม ชุมชน รวมทั้งการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพเพิ่มมากขึ้น (กรมการท่องเที่ยว, 2560)

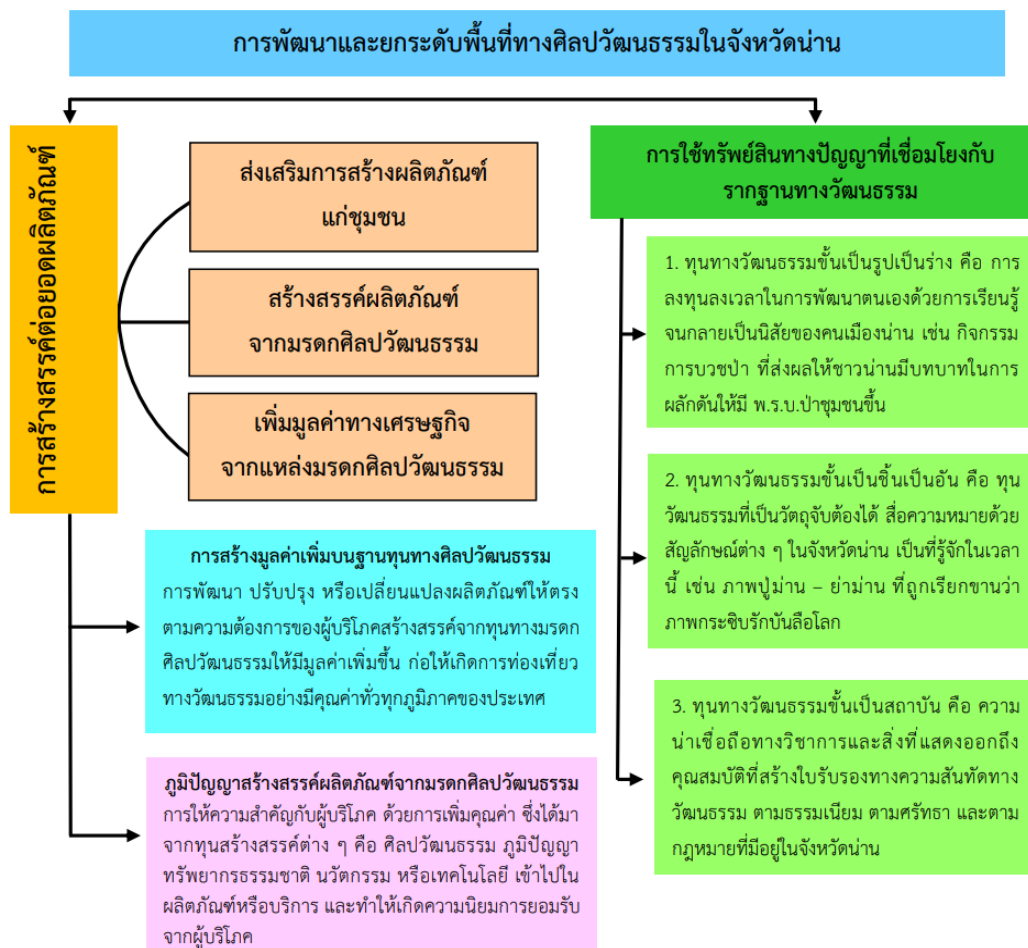
ทั้งนี้ การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวจึงต้องเน้นให้ความสำคัญกับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ให้ความสนใจในกิจกรรมการท่องเที่ยวเฉพาะด้านมากขึ้น จากการเปิดตัวโครงการท่องเที่ยววิถีไทย ซึ่งในแนวทางนี้ จังหวัดน่าน นับว่ามีจุดเด่นในการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ยกตัวอย่าง เช่น ประเพณีหกเป็ง ซึ่งเป็นประเพณีนมัสการพระมหาธาตุแช่แห้ง 7 วัน 7 คืน แสดงถึงความเลื่อมใสศรัทธาต่อ พระพุทธศาสนา โดยเฉพาะคนเกิดปีเถาะ ซึ่งเป็นพระธาตุประจำปีเกิด ทำให้นักท่องเที่ยวล้นหลาม เข้ามา สักการะกันอย่างต่อเนื่อง สัมผัสวิถีชีวิตถิ่นภูเพียง ชมศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน การตีกลอง การแข่งขันจุดบอกลีไฟดอก และภูมิปัญญาท้องถิ่นต่าง ๆ หรือ วัดพระธาตุแช่แห้ง อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน พระธาตุแช่แห้ง เป็นปูชนียสถานเก่าแก่คู่บ้านคู่มือนานมานาน สร้างในสมัยพระยาการเมือง รว 600 ปี ก่อนพระธาตุแช่แห้ง ถือเป็นพระธาตุคู่ราศรีของคนเกิดปีเถาะ ทุกๆปีในวันเพ็ญ เดือน 6 หรือขึ้น 15 ค่ำ เดือน 4 จะมีประเพณีนมัสการองค์พระธาตุฯ ในวัดพระธาตุแช่แห้ง ยังมีวิหารหลวง วิหารพระนอนและบันไดนาค ที่มีคุณค่าแบบสถาปัตยกรรมที่ผสมผสานความคิดความเชื่อทางพุทธปรัชญาไว้อย่างกลมกลืน เป็นต้น

สรุป

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงอนุรักษ์ จำเป็นจะต้องอาศัยการรับรู้คุณค่ามรดกวัฒนธรรมในชุมชนของพื้นที่ เพื่อให้การอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมโดยมีชุมชนเป็นรากฐาน โดยมีการเปลี่ยนผ่านจากการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบมหาชนสู่การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัดน่าน (พ.ศ.2561 - 2564) ได้ดำเนินการภายใต้วิสัยทัศน์ “เมืองแห่งความสุข เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ธรรมชาติสมบูรณ์ การเกษตรมั่นคง ชุมชนเข้มแข็ง ท่องเที่ยวยั่งยืน” จากยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด การขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยองค์ความรู้เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจในลักษณะประชารัฐ โครงการยกระดับอุตสาหกรรมเครื่องเงินและผ้าทอน่านสู่นวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ และ ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวให้เจริญเติบโตอย่างสมดุลและยั่งยืน จากการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ เอกชน ผู้ประกอบการและคนในชุมชน เพื่อให้ได้แนวทางในการวางแผนพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้ซึ่งเป็นส่วนสำคัญเพื่อให้ น่าน เป็นเมืองที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตาม การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของประชาชนสู่ความสมดุลในทุกมิติ

อย่างบูรณาการและเป็นองค์รวม เพื่อการสร้างรายได้และกระจายรายได้สู่ชุมชน ต้องมีการจัดการการท่องเที่ยวด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์และมีการใช้ทรัพยากรท่องเที่ยวในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 การบริหารจัดการการดำเนินงานเสริมสร้างการประกอบการและการท่องเที่ยวผ่านทุนทางศิลปวัฒนธรรมจังหวัดน่าน

เอกสารอ้างอิง

- กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). คู่มือการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2559). ยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579). <http://www.oic.go.th>
- กาญจนา แก้วเทพ. (2530). มรดกทางวัฒนธรรมและศาสนา : พลัสสร้างสรรค์ในชุมชนชนบท. กรุงเทพฯ: สภาคทอโลกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา.
- ชนิดา เสี่ยงมไพศาลสุข. (2550). เศรษฐกิจของทรัพย์สินเชิงสัญลักษณ์. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- ณัฐนรี ศรีทอง. (2551). การเพิ่มศักยภาพภาวการณ์เป็นผู้นำในงานพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์.
- เพ็ญประภา ภัทรานุกรม. (2553). การพัฒนาทุนทางสังคมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในชุมชนประสภภัยพิบัติสึนามิ กรณีศึกษาชุมชนในพื้นที่จังหวัดพังงา. *วารสารร่มพญักษ์*, 28(2), 1-34.
- สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม. (2564). นโยบายและยุทธศาสตร์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย (พ.ศ. 2560 – 2564). <https://www.ocac.go.th>
- Janpetch, K. & Siriwong, P. (2017). The Integration of Cultural Capital into a Creative Tourist Attraction through Participatory Process : A Case Study of Ban Chak Ngaew Community, Banglamung District in Chonburi Province. *Journal of Community Development Research (Humanities and Social Sciences)*, 10(1), 111–121.
- Torpanyacharn, K, (2021). A Comparative Study of the Successors Rights of the Promotion and Preservation of Intangible Cultural Heritage Act B.E. 2559 and the Intangible Cultural Heritage Convention 2003. *Naresuan University Law Journal*, 14(1), 1–25.

Applied Khmer Philosophy

Samphose Prak¹

Jaras Leeka² and Ratanak Keo³

Faculty of Philosophy and Religion,

Preah Sihanoukraj Buddhist University (PSBU), Kingdom of Cambodia¹

Mahachulalongkornrajavidyalaya University KhonKaen Campus²

Department of Policy of the Ministry of Education, Youth, and Sport, Kingdom of Cambodia³

Corresponding Author, E-mail: praksamphose48@gmail.com

บทคัดย่อ

The article aims to show how the ancient Khmer philosophy can be applied in Cambodian society nowadays. Based on research conducting in Khmer society, shows that the ancient Khmer philosophical concept is still the most important practice, and significantly role-plays both the Khmer mindset and also political thought in society to establish the Khmer identity in “oneness” according to what Khmer ancestors had done for many generations until present time.

The philosophical concept, the academic paper, will discuss three main points 1) what is the source of the concept of Khmer Philosophy 2) how to bring the main concepts of Khmer philosophy put into a practical way in society 3) the new knowledge obtaining from practical concepts of the Khmer philosophy.

คำสำคัญ: Khmer Philosophy

* Received: 2 January 2024; Revised: 30 May 2024; Accepted: 6 June 2024

Introduction

All nation always owned their philosophical concepts for the sake of enhancing both society's and people's mindsets to shape a "Unique in Diversity". As for Khmer society, it has owned philosophical concepts as well.

Earlier in the first century, they found that there were two religions that influenced ancient Khmer society at that time ត្រាណេ ម., ប្រវត្តិសាស្ត្រនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ចក្រភពកម្ពុជទេស ពីស.ភវទី៩ ដល់ស.ភវទី៣នៃគ.ស, ២០០៦), and among those religions are Brahmanism and Buddhism from India meanwhile the ancient Khmer officials and the Kings always practiced with combined with both theories of religions into one concept of Khmer philosophy, especially the teaching of Buddha and also Brahmanism thought in terms of strictly practiced based on these theories, so the ancient Khmer society rarely seen happened to lead to sectarian conflict between Buddhism and Brahmanism, including other religion was recognized by Khmer people and its own constitution.

The local wisdom or local philosophy, (ប៉ុណ្ណ, ២០០៧) Moreover, to contribute integrate on the concepts of this philosophy as well, including supernatural belief and spiritualism that the ancient Khmer people practiced what so-called "Totemic belief" in the form of ancient belief based on nature for earlier centuries in the country. Significantly, the woman also had a crucial role played in ancient Khmer society, such as the first female King (ត្រាណេ ឬ. ម., ២០១៨) , ruled the Kingdom of Khmer in earlier centuries, and after that Khmer ancestors regarded as women at the top figure of society until established the word "**ME BA**" refers to the mother the most important catalyst in the central concept of Khmer society as well.

In doing so, related to the value elements to generate the foundation of Khmer philosophy, based on the history of Cambodia recalled:

"The element of Cambodian life and thinking, especially in the countryside, have changed a great deal since Angkorean times (ninth to mid-fifteenth centuries) or even over the last few thousand years. These elements might include the village game played at the lunar new year, the association of ancestor spirits (**Nak Ta**) with stones, the calendar, d the soil, the belief in water spirits, or dragons, the idea tattoos protect the wearer, and the custom of chewing betel, to name a few" (Chandler, 1993)

Those theories of both religions have become a catalyst for enhancing the foundation of the Khmer philosophy that Khmer people still practicing until now in the Kingdom.

Based on observation, young Cambodian people often discuss or post their status on social media about philosophical ideas and showing of opinions from other businessmen, philosophers, foreign scholars, or famous leaders from around the world, but they seem to forget what that Khmer society also has many scholars and philosophers in ancient time for many centuries ago who has left valuable philosophical concepts and value moral to shape this society in a good faith at the national level.

A professor of philosophy, Dr. Pann Vutha, and his dissertation on the Foundation of Khmer Philosophy graduated from the Royal Academy of Cambodia (RAC) and is one of the most prominent authors of the book in the Khmer society at the present, confirmed to the media that Cambodians have a philosophy, but Cambodians do not write who the philosophers are. (Vutha, 2014)

On the other hand, Khmer philosophical theories were written in many forms such as Khmer literature, poetry, slogans, and proverbs for example **"Do farming with water, fighting with rice"** is a Khmer philosophy developed during the Angkorian period. This philosophical value was continued practice and performance by the Khmer leaders for many generations before the Khmer Rouge era took over the country from 1975-1979.

A researcher of the Foundation of Khmer Philosophy (វិទ្យា, ២០១៤) and also a doctor of philosophy at the Royal Academy of Cambodia asserted that the Khmer Society had its own philosophical theory, especially during the Angkorian period, the glorious period of the Khmer Empire.

During the Angkorian era, the Khmer Kings always used their power to expand their territory and use virtue to rule the country. **"The suffering of the people is the suffering of myself"** are the words of Jayavarman VII (1181-1218) (ត្រាណេ ម. , ព្រះសន្តិវង្សនាសម័យមហានគរ, ២០០៦), whom Dr. Pann Vutha claimed that these words were his great philosophical thought, which made the people consider him a King-God and it means that his profound concepts are full of royal splendor in the ancient Khmer empire.

In addition to the philosophical concepts of the Angkorian period, the ancient Khmer society also has many scholars, poets, and philosophers who have left great ideas and perspectives for Cambodians to consider in order to lead a prosperous and harmonious family life and the whole society.

"The foot is not the eye, the eye is not the foot, but the two organs on the same body. Anything that has a negative effect on the foot also has a negative effect on the eye." (Nath, 1967)

This phrase above is quoted from the words of the Supreme Patriarch of Cambodian Buddhism, Samdech Sangharaja Chhuon Nath (Nath, 1967), a very famous Buddhist monk scholar in Khmer society around the 1960s which Dr. Pann Vutha elaborately explained that this phrase is a philosophical idea that refers to how to conduct the work that must depend on each other to achieve that, and it means that everything in this world needs help from each other like the Khmer society need national unity to get rid of ignorance, and mutual collective effort to reach its goal.

The Source of Ancient Khmer Philosophy

The ancient Khmer society has its own philosophical concepts to educate and brainstorm for one generation to another generation for ages, those concepts are reflected in what the Khmer thought to build up its own state stronger and stronger in the past.

According to the Foundation of Khmer philosophical concepts, found that in the mind of Khmer people believed in Totemic belief which related to spiritualism, Guardian-spirits, and supernaturalism. In order to be clear on the foundation of Khmer philosophical concepts, the summary is as follows, related to three main concepts

- 1) The Totemic belief is the central concept of Khmer philosophy in ancient times, consisting of supernaturalism, and spiritualism. These core values create a Khmer social norm that allows them to practice Khmer daily life from they were born until their last life (death). The local wisdom or called local philosophy was integrated with Totemic belief in which to promote this thought as well. Also, the theory of the women-based approach is included.
- 2) Both theories of religions are namely Brahmanism and Buddhism

coming from India, integrated into Khmerization theory, were a core element to stick with the philosophical thought. 3) Khmer Literature is a main part of Khmer philosophical thoughts because literature implied for educational purposes for many generations in Khmer society through traditional folk tales given moral model to shape the society into one unity.

The summary of the conceptual framework of the foundation of Khmer philosophy is below:

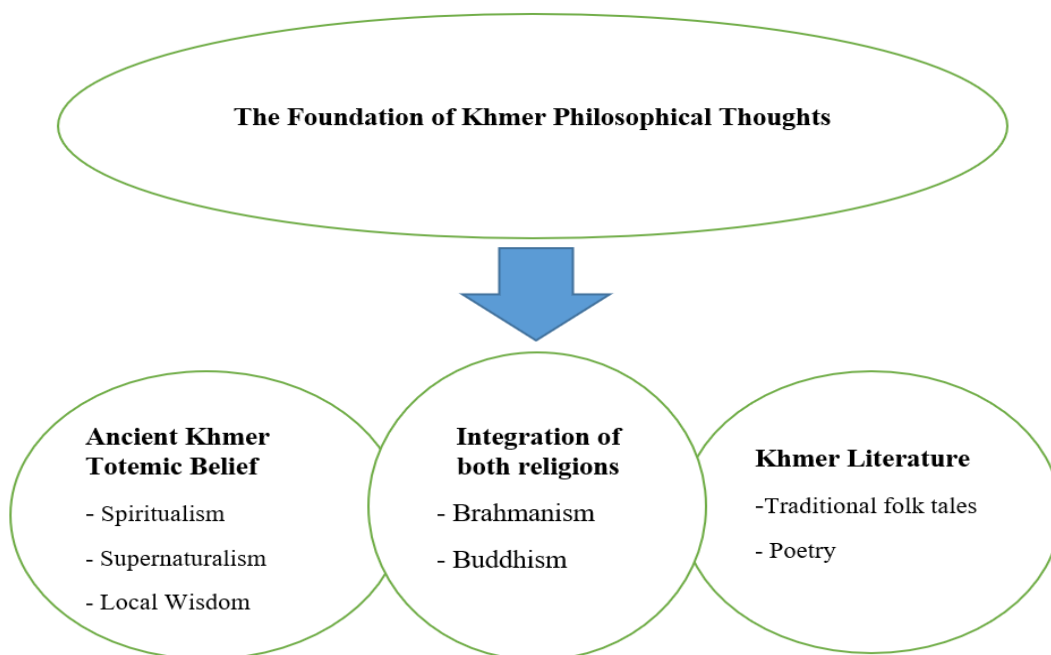

Figure 1: The Source of Ancient Khmer Philosophy

The Khmer Philosophy in Practices

The Khmer society or Cambodian society always brought those philosophical concepts to apply in daily activities of both the common people and political figures as well, in terms of creating from the concepts to the reflection in the real society. For example, while reading the Khmer literature book, one would be aware of the core value from that book is moral and philosophical concepts, so the core value is the most

important sharing to generate the concepts of Khmer philosophy that can be applied in real life such as how to conduct properly manner that it is a small part of social norm and moral way, extracted from the concepts of Khmer philosophy.

The Khmer philosophy is regarded as the way of life as attached a summary of the concepts of philosophy, moreover, everything is happening now can be resolved by philosophical thought, given Khmer people, because of all those concepts can look and see. In addition, there are two ways that can be applied, including creation, and reflection while practicing these concepts, which will create a good model in society, and after that the result will reflect on the concepts of philosophy, showing through applying these concepts. For instance, Khmer people have brought the concepts of sculpture like base relief at the Angkor Complex or (Angkor Wat) to explain their activities in daily life, therefore, the Khmer mythology in the Angkor gallery is an example of practicing in the way of life as normal both private life and public life of Khmer people. It is a way of application from the philosophical thought of its ancestor for generations until now even though a new wave, globalization trend, little effecting on Khmer cultural perspectives.

How to apply the concepts of Khmer philosophy in real society through this interactional way or **(dependent approach)** in summary, the table as attached followings:

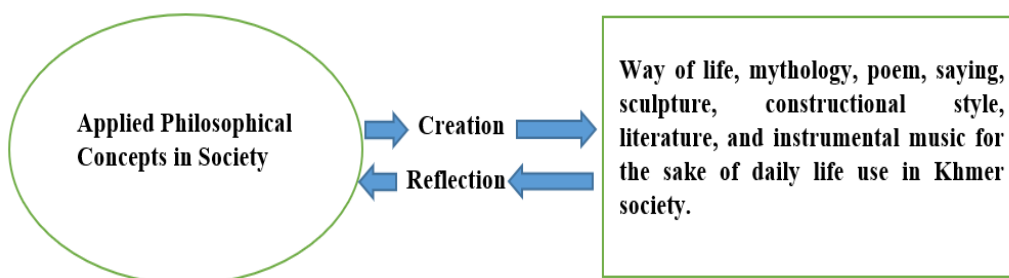

Figure 2: The Khmer Philosophy in Practices

The New Knowledge received from the Khmer Philosophy

After studying based, the Khmer philosophical concepts are given to three new knowledge involving the practice based in Khmer society, starting from ancient the contemporary times. The new knowledge that has got from that philosophical concepts namely are:

1) Wisdom in Use, this comprehensive understanding of the Khmer philosophical thought because all the theories give tips for the wisdom in the use of Khmer people's life, for example, how to find a way to resolve the problem of life through the manner of smart approaches in accordingly in the real situations. Wisdom in Use is the most significant mechanism to fulfill what you want and also the central concept of the Khmer philosophical idea. The main concepts show a lot of lessons throughout literature such as folk tales, traditional tales, and also old saying in order for educational purposes from one generation to one generation in the whole Khmer society, especially critical thinking or bare comprehension for all.

2) How to act, the concepts provide the ethical idea to determine how to divide between right and wrong in the name of humanity. On the other hand, the concepts of Khmer philosophy, taught common people how to act in conformity with moral character according to social norms, avoiding the blame of others in the same community and also holistic society.

3) How to experience, the Khmer philosophical idea shows through the experiences, including theories in the experience-based approach, because while ones get more experience will have a new knowledge that what will be going on as well and how to face it. Experiences are the most important tool to teach the human mind, and avoiding from previous mistakes moving forward to the correctional ways in the daily life of human beings, starting from the experiences.

4) How to Live, this is a main point for knowing to live altogether in one society, under co-existent peaceful living in the name of One Khmer, One Spirit, and One Country. Once again, this focal point was understood from the idea of Khmer philosophy that Khmer people always stick with that concepts in accordance with the local wisdom of the Khmer people.

The new knowledge received from the Khmer philosophical idea in four points is summarized below in the table.

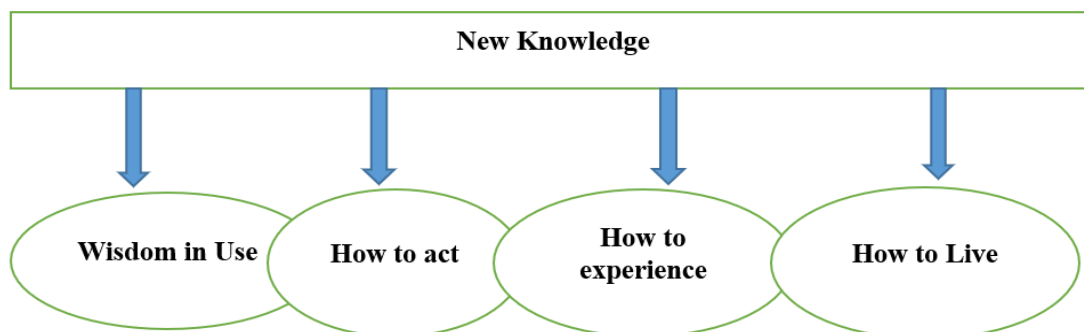

Figure 3: The New Knowledge received from the Khmer Philosophy

Conclusion

As the world facing on the disaster of war, natural disasters, and challenges, the concepts of applied philosophy is a significant role play in all societies in the world, including Khmer society. The Applied Khmer Philosophy gives considerable knowledge from the ancient time until the present day because those concepts become a crucial scaffolding to support society to become stronger to stronger both state affairs and cultural perspectives.

Since earlier the first century, the ancient Khmer society has had its own Totemic belief, leading to becoming a main concept of philosophy for generations, so that why the Khmer people can be able to construct the Angkor complex and more than a thousand temples around the country, and showing that the Khmer people at that time applied its own the highest core value philosophical thought in framework of both sides of the political-socio philosophical concepts.

On the other hand, Brahmanism and Buddhism were integrated with the Khmer spirit had created the Khmerization theory even though these religions came from India, the Khmer ancestors knew how to use and know how to act in both religious teachings put into the practices, and established their own philosophical ideal for many Khmer generations until now.

References

Chandler, D. P. (1993). A history of Cambodia. Bangkok: O.S. Printing House.

Nath, C. (1967). Dictionnaire Cambodgien. Phnom Penh: Buddhist Institute.

Vutha, P. (2014). Foundation of Khmer Philosophy. Phnom Penh: Royal Academy of Cambodia.

ត្រាណេ, ប. ម. (២០១៨). វប្បធម៌ អារ្យធម៌ខ្មែរបុរាណ ព្រះវិស្ណុ និងព្រះឥសូរ នៅអតីតកម្ពុជា *Visnu and Isvara in anient Cambodia*. ភ្នំពេញ: ខេមរវិទ្យា.

ត្រាណេ, ម. (២០០៦). ប្រវត្តិសាស្ត្រនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ចក្រភពកម្ពុជទេស ពីស.គរទី៩ ដល់ស.គរទី១៣នៃគ.ស . ភ្នំពេញ: កម្ពុជា.

ត្រាណេ, ម. (២០០៦). ព្រះសន្តិវង្សនាមមួយមហានគរ. In ម. ត្រាណេ, ប្រវត្តិសាស្ត្រនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ចក្រភពកម្ពុជទេស ពីស.គរទី៩ ដល់ស.គរទី១៣នៃគ.ស (pp. ២០-២១). ភ្នំពេញ: កម្ពុជា.

ប៉ុណ្ណ, ម. (២០០៧). ប្រពៃណី និងទំនៀមទម្លាប់ខ្មែរ បញ្ចា ជាតិពន្ធុ និងនរវិទ្យា. រាជធានីភ្នំពេញ: គ្រឹះស្ថានបោះពុម្ពផ្សាយ អង្គរ.

រុត្តា, ប. (២០១៤). គ្រឹះទស្សនវិជ្ជាខ្មែរ. ភ្នំពេញ: រាជបណ្ឌិត្យសភាកម្ពុជា.

ระบบดูแลและช่วยเหลือนักเรียน : กรณีศึกษาโรงเรียนห้วยต้อนพิทยาคม
Student Care and Support System : The Case Study of Huaiton Pittayakhom School

เสรี ออไรสง

องค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ

Seree Orthaisong

Chaiyaphum Provincial Administrative Organization

Email: seree5703@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาระบบดูแลและช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนห้วยต้อนพิทยาคม ซึ่งเกิดจากการศึกษาสภาพภูมิหลังของครอบครัวนักเรียน ความต้องการของผู้ปกครอง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและบริบทของชุมชนที่รายล้อมโรงเรียนก่อให้เกิดระบบดูแลและช่วยเหลือนักเรียนที่เป็นเอกลักษณ์ของโรงเรียน โดยมีขั้นตอนการศึกษา 5 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การให้ความรู้และสร้างความตระหนักแก่บุคลากร ขั้นตอนที่ 2 การรู้จักนักเรียนและคัดกรองนักเรียนรายบุคคล ขั้นตอนที่ 3 การส่งเสริมพัฒนานักเรียน ขั้นตอนที่ 4 การป้องกันและแก้ไขปัญหาของนักเรียน และขั้นตอนที่ 5 การส่งต่อนักเรียน ทั้งนี้ได้มีการคัดกรองนักเรียนออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านการเรียน ด้านความประพฤติ ด้านความสามารถพิเศษ ด้านสุขภาพและความเป็นอยู่ โดยการคัดกรองนักเรียนแต่ละคนจะถูกจัดออกเป็น 3 กลุ่มในแต่ละด้าน ประกอบด้วย กลุ่มวางใจ กลุ่มห่วงใย และกลุ่มใกล้ชิด นอกจากนั้นโรงเรียนยังได้ออกแบบเครื่องมือในการเก็บข้อมูลและเกณฑ์การคัดกรองนักเรียนขึ้นใช้เองอีกด้วย จากการดำเนินการตามระบบดูแลและช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนห้วยต้อนพิทยาคม ส่งผลให้นักเรียนและโรงเรียนมีผลงานเป็นที่ยอมรับตั้งแต่ระดับจังหวัดจนถึงระดับประเทศมาโดยตลอด

คำสำคัญ: ระบบดูแลและช่วยเหลือนักเรียน; โรงเรียนห้วยต้อนพิทยาคม

* ได้รับบทความ: 16 ธันวาคม 2566; แก้ไขบทความ: 5 มิถุนายน 2567; ตอบรับตีพิมพ์: 11 มิถุนายน 2567

Received: 16 December 2023; Revised: 5 June 2024; Accepted: 11 June 2024

Abstract

The purpose of this academic paper was to study the student care and support system at Huai Ton Pittayakhom School. This arose from studying the background conditions of students' families, parents' needs, stakeholders and community context surrounding the school. Then created a student care and support system that was unique to the school. There were 5 steps involved: step 1: providing knowledge and create awareness among personnel, step 2: knowing students and screening individual students, step 3: promoting and developing student, step 4: preventing and solving student problems, and step 5: transferring students. In this regard, the screening of students had been carried out into 4 areas: learning, behavior, special abilities, health and well-being. In addition, a student was separated into 3 groups in each area. Each group consisted of a trusting group, a caring group, and a close-up group. Moreover, the school had designed its own data collection tools and student screening criteria. From the implementation of the student care and support system Huai Ton Pittayakhom School, students and school had always been accepted at the provincial level to the national level so far.

Keywords: Student Care and Support System; Huai Ton Pittayakhom School

บทนำ

ในอดีตการดูแลและช่วยเหลือนักเรียนมักเน้นไปที่การแก้ไขปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียน ตามนโยบายของกรมสามัญศึกษา (เดิม) และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547) ซึ่งในเวลาต่อมา ดร.ธีรพันธ์ คงนาวัง อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนห้วยต้อนพิทยาคม (ระหว่างปี พ.ศ. 2543-2559) ได้วิเคราะห์บริบทของสังคมและชุมชน โดยนำคณะครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งโรงเรียนออกเยี่ยมบ้านนักเรียน พบปะผู้นำชุมชน คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองและนักเรียน เพื่อเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพตามสภาพจริง พบสภาพปัญหาของชุมชนคือ สภาวะเศรษฐกิจครอบครัวที่ต้องต่อสู้ดิ้นรน เพื่อความอยู่รอดในการดำรงชีวิต ผู้ปกครองนักเรียนส่วนใหญ่ไปทำงานในกรุงเทพมหานครหรือเมืองอุตสาหกรรมใหญ่ ๆ แล้วส่งเงินมาเป็นค่าใช้จ่ายในครอบครัว พร้อมทั้งมอบให้ ปู่ ย่า ตา ยาย หรือญาติ ๆ เป็นผู้ดูแลนักเรียน ซึ่งท่านเหล่านั้นไม่สามารถติดตามลูกหลานได้ทั่วถึง ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา ในขณะที่เดียวกันปัญหาของโรงเรียน คือ การขับเคลื่อนงานการดูแลและช่วยเหลือนักเรียนยังอยู่ในวงแคบ ครูส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจบทบาท หน้าที่

ในการดูแลและช่วยเหลือนักเรียน นอกจากนั้นการดำเนินงานยังกระจุกอยู่เฉพาะฝ่ายหรือเฉพาะบุคคล ผู้รับผิดชอบงาน อีกทั้งครูยังไม่เข้าใจงานทั้งระบบอย่างครบวงจร จึงขาดความรู้และความตระหนักร่วมกัน

จากการออกเยี่ยมบ้านนักเรียนได้รับข้อมูลความต้องการและความคาดหวังของผู้ปกครอง คือ ต้องการให้บุตรหลานได้รับการพัฒนาจากโรงเรียนให้สามารถอ่านออกเขียนได้ทุกคน ต้องการให้โรงเรียนให้ความช่วยเหลือด้านทุนการศึกษา ดูแลความเป็นอยู่ที่ปลอดภัย จัดหาอุปกรณ์การเรียนที่เหมาะสม และต้องการให้โรงเรียนส่งเสริมให้บุตรหลานมีอนาคตที่ดี มีความมั่นคงในการประกอบอาชีพในอนาคต ส่วนความคาดหวังของคณะกรรมการสถานศึกษาฯ และผู้นำชุมชน คือ อยากให้โรงเรียนเป็นที่พึ่งของชุมชนได้ในทุกด้าน เช่น ด้านการศึกษา ด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ด้านการช่วยลดปัญหาพฤติกรรม ไม่พึงประสงค์ของเด็กและเยาวชน เป็นต้น จากสภาพภูมิหลังของครอบครัวนักเรียน ความต้องการของผู้ปกครอง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและบริบทของชุมชนที่รายล้อมโรงเรียนก่อให้เกิดระบบดูแลและช่วยเหลือนักเรียนที่เป็นเอกลักษณ์ของโรงเรียนห้วยต้อนพิทยาคม ดังรายละเอียดที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้

1. ความสำคัญของระบบดูแลและช่วยเหลือนักเรียน

จากข้อมูลสภาพปัญหา และความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งมีการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม (Participation Management) โดยจัดประชุมปฏิบัติการ อบรมให้ความรู้แก่ครู และบุคลากรทางการศึกษาทั้งโรงเรียน เพื่อสร้างความตระหนักและความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับงานระบบดูแลและช่วยเหลือนักเรียนทั้ง 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การรู้จักนักเรียนรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การส่งเสริมพัฒนานักเรียน 4) การป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน และ 5) การส่งต่อนักเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2559) เนื่องจากสภาพบริบททางสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ผู้บริหารสถานศึกษาจึงนำพาคณะครูและบุคลากรร่วมกัน วิเคราะห์และพัฒนาหลักคิดงานระบบดูแลและช่วยเหลือนักเรียนแบบต่อยอด โดยโรงเรียนห้วยต้อนพิทยาคม ได้เพิ่มเติมมิติมุมมองของการดูแลและช่วยเหลือนักเรียนให้ครอบคลุมสภาพความเป็นจริงของนักเรียน เกิดเป็นการดำเนินงานระบบดูแลและช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งมีการดำเนินงาน 5 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การให้ความรู้และการสร้างความตระหนักแก่บุคลากร ขั้นตอนที่ 2 การรู้จักนักเรียนและคัดกรองนักเรียนรายบุคคล ขั้นตอนที่ 3 การส่งเสริมพัฒนานักเรียน ขั้นตอนที่ 4 การป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน และขั้นตอนที่ 5 การส่งต่อนักเรียน ทั้งนี้เพราะบริบทของสังคมในยุคปัจจุบันมีความเปราะบาง ซึ่งนักเรียนอาจไม่มีภูมิคุ้มกันที่แข็งแรงพอในการป้องกันตนเองจากสิ่งไม่พึงประสงค์ได้ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องดูแลและช่วยเหลือนักเรียนให้ครอบคลุมในหลายมิติ ดังนั้น จึงเกิดนวัตกรรมการคัดกรองนักเรียนอย่างรอบด้าน เพื่อให้เข้าใจตัวตนของนักเรียนในเชิงลึกมากขึ้น พร้อมทั้งจะได้นำข้อมูลจากการคัดกรองนักเรียนไปสู่การบริหารจัดการดูแลและช่วยเหลือนักเรียนอย่างตรงประเด็นและรอบด้าน ให้สอดคล้องกับ

ความสนใจ ความต้องการและธรรมชาติที่เป็นตัวตนของนักเรียนในแต่ละคนหรือแต่ละกลุ่ม ดังนั้น นักเรียนแต่ละคนจะถูกคัดกรองใน 4 มิติ หรือ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการเรียนรู้ 2) ด้านความประพฤติ 3) ด้านความสามารถพิเศษ และ 4) ด้านความเป็นอยู่และสุขภาพ โดยครูทุกคนมีบทบาทหน้าที่การดูแลและช่วยเหลือนักเรียนในบทบาทที่แตกต่างกัน ดังนั้น ครูทุกคนมีฐานะเป็นครูฝ่ายกิจการนักเรียน เกิดเป็นระบบงานที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างเป็นรูปธรรมและมีการนิเทศติดตาม จากผู้บริหาร หัวหน้างานตามระบบสายงานอย่างต่อเนื่องและเป็นปัจจุบัน

จุดเด่นของระบบดูแลและช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนห้วยต้อนพิทยาคม คือ 1) แต่ละกระบวนการของการดูแลและช่วยเหลือนักเรียนทั้ง 5 เกิดนวัตกรรมแฝงอยู่ในการปฏิบัติ เพื่อช่วยผลักดันสู่การปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ส่งผลให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นวิธีคิดจากบริบทเฉพาะและเป็นเอกลักษณ์ของโรงเรียนห้วยต้อนพิทยาคม (ธีรพนธ์ คงนาวัง, 2549) ซึ่งแม้มีการเปลี่ยนผู้บริหารสถานศึกษาตามระบบราชการหลายท่าน แต่ผู้บริหารสถานศึกษาทุกคนก็มีนโยบายเดียวกันในการสืบสานและดำรงสภาพความเข้มแข็งของระบบดูแลและช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนห้วยต้อนพิทยาคมไว้อย่างยั่งยืนจนถึงปัจจุบัน 2) ฝ่ายกิจการนักเรียนเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบงานระบบใหญ่ซึ่งเป็นภาพรวมของโรงเรียน แต่การปฏิบัติงานในการดูแลและช่วยเหลือนักเรียนนั้น กระจายอยู่กับอีกทั้ง 4 ฝ่าย ซึ่งถือว่าเป็นความเข้มแข็งของสถานศึกษาในการทำงานแบบมีส่วนร่วม 3) โรงเรียนห้วยต้อนพิทยาคมถือว่างานระบบการดูแลและช่วยเหลือนักเรียนไม่ใช่งานตามกระแส แต่เป็นนโยบายแม่บทของโรงเรียนที่กำหนดให้ครูและบุคลากรทุกคนเกิดความตระหนักและถือปฏิบัติเป็นงานประจำของตนร่วมกัน โดยมีขอบเขตของขั้นตอนการปฏิบัติ (ฝ่ายกิจการนักเรียน โรงเรียนห้วยต้อนพิทยาคม, 2565) ดังนี้

2. การดำเนินงานตามระบบดูแลและช่วยเหลือนักเรียน

กระบวนการในการดำเนินงาน ระบบดูแลและช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนห้วยต้อนพิทยาคม มีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การให้ความรู้และสร้างความตระหนักแก่บุคลากร

การดูแลและช่วยเหลือนักเรียนเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับทุกฝ่ายทั้งผู้บริหารสถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง หน่วยงานภายนอกและตัวนักเรียนเอง ดังนั้น ทุกฝ่ายจึงต้องร่วมมือกัน จึงจะส่งผลให้การดำเนินงานตามระบบการดูแลและช่วยเหลือนักเรียนเกิดประสิทธิภาพอย่างแท้จริง ซึ่งมีกิจกรรมต่าง ๆ ในการให้ความรู้และสร้างความตระหนักแก่บุคลากรให้กับ 1) ทีมนำ ได้แก่ ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการสถานศึกษา 3) ทีมประสานงาน ได้แก่ หัวหน้าฝ่ายทั้ง 4 ฝ่าย และหัวหน้าระดับชั้น และ 3) ทีมดำเนินงาน ได้แก่ ครูที่ปรึกษา ครูแนะแนวและครูประจำหมู่บ้าน

ด้วยบริบทของโรงเรียนห้วยต้อนพิทยาคมที่มีบุคลากรครูน้อยเมื่อเทียบกับจำนวนนักเรียน ครูทุกคนจึงได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ครูที่ปรึกษา ดังนั้น การจัดทีมงานคุณภาพในการดำเนินงาน จึงเป็นการบูรณาการทั้งสามทีม ซึ่งต่างมีบทบาทหน้าที่ในการดูแลและช่วยเหลือนักเรียนร่วมกัน โดยกระบวนการให้ความรู้และสร้างความตระหนัก เกิดการประชุมเชิงปฏิบัติการให้แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ได้เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ในการดูแลและช่วยเหลือนักเรียน ตามกระบวนการของงานระบบดูแลและช่วยเหลือนักเรียนที่เป็นระบบสากลทั้ง 5 ขั้นตอน คือ 1) การรู้จักนักเรียนรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การงานส่งเสริมพัฒนานักเรียน 4) การป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน และ 5) การส่งต่อนักเรียน

ขั้นตอนที่ 2 การรู้จักนักเรียนและคัดกรองนักเรียนรายบุคคล

2.1 การรู้จักนักเรียนรายบุคคล เป็นหน้าที่ของครูที่ปรึกษาในการเก็บข้อมูลนักเรียนรายบุคคลจากหลากหลายกิจกรรม เช่น กิจกรรมโฮมรูม กิจกรรมเยี่ยมบ้าน (ทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ) การสังเกตพฤติกรรม สอบถามบุคคลใกล้ชิดเคียง สัมภาษณ์นักเรียน การพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลนักเรียนระหว่างครูด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เป็นต้น เครื่องมือของครูที่ใช้ในการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูลนักเรียนรายบุคคล แบบบันทึกการเยี่ยมบ้าน แบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรม แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกร่องรอยจากกิจกรรม PLC การสังเกตจากการติดต่อสื่อสารผ่านช่องทางออนไลน์ เป็นต้น

2.2 การคัดกรองนักเรียน 4 ด้าน ด้านละ 3 กลุ่ม เมื่อรู้จักนักเรียนรายบุคคลแล้ว ครูที่ปรึกษาจะคัดกรองนักเรียนประจำชั้น โดยการรับคู่มือเกณฑ์การคัดกรองจากทีมประสานงานระบบดูแลและช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งจะมีแบบให้กรอกข้อมูลนักเรียนรายบุคคลของแต่ละห้อง เมื่อคัดกรองแล้วส่งคืนข้อมูลกลับยังทีมประสานงาน เพื่อประมวลผลข้อมูลเป็นสารสนเทศ แล้วส่งข้อมูลรายงานต่อทีมนำ (ฝ่ายบริหาร) เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการบริหารสถานศึกษาต่อไป ในการคัดกรองนักเรียนนั้นจะคัดกรองเป็นรายบุคคลทั้ง 4 ด้าน คือ 1) ด้านการเรียนรู้ 2) ด้านความประพฤติ 3) ด้านความสามารถพิเศษ และ 4) ด้านความเป็นอยู่และสุขภาพ โดยนักเรียนคนหนึ่ง ๆ จะอยู่ในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในสามกลุ่ม คือ กลุ่มวางใจ กลุ่มห่วงใย หรือกลุ่มใกล้ชิด ซึ่งเกณฑ์ที่ใช้ในการคัดกรองและการเรียกชื่อกลุ่มนี้โรงเรียนเป็นผู้กำหนดเครื่องมือขึ้นใช้เองตามบริบท ซึ่งเป็นการเรียกชื่อกลุ่มด้วยเหตุผลเชิงจิตวิทยา ทั้งนี้ตัวนักเรียนเองจะไม่ทราบว่าตนเองถูกคัดกรองไว้ในกลุ่มใด

การเทียบเคียงชื่อกลุ่มที่โรงเรียนกำหนดกับชื่อกลุ่มตามสากล

กลุ่มวางใจ	เทียบเคียงได้กับ	กลุ่มปกติ
กลุ่มห่วงใย	เทียบเคียงได้กับ	กลุ่มเสี่ยง
กลุ่มใกล้ชิด	เทียบเคียงได้กับ	กลุ่มมีปัญหา

โดยเหตุผลที่โรงเรียนได้สร้างเกณฑ์เฉพาะเพื่อเป็นเครื่องมือในการคัดกรองนักเรียนใช้เองมีสาเหตุมาจาก 1) โรงเรียนไม่มีผู้เชี่ยวชาญที่จะแปลผลการคัดกรองตามแบบ SDQ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) หากใช้เกณฑ์ตามรูปแบบที่สถานศึกษากำหนด ครูทุกคนมีความเข้าใจและสามารถคัดกรองนักเรียนได้อย่างชัดเจน ได้ข้อมูลที่เป็นวิทยาศาสตร์ ฝ่ายบริหารสามารถนำข้อมูลสารสนเทศเหล่านี้ไปวางแผนพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และ 3) เหตุผลในการเรียกชื่อกลุ่มวางใจ กลุ่มห่วงใย กลุ่มใกล้ชิด เพราะเป็นการเรียกชื่อกลุ่มที่ให้ความรู้สึกที่อบอุ่น แผ่ด้วยความเมตตาและสื่อให้เห็นแนวทางในการดูแลและช่วยเหลือนักเรียน เป็นการสร้างความตระหนักแก่ครูและบุคลากรในสถานศึกษาที่มีหน้าที่ในการดูแลช่วยเหลือส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียนตามศักยภาพที่จะรับการพัฒนาได้

2.3 เกณฑ์ในการคัดกรองนักเรียนรายบุคคล

2.3.1 ด้านการเรียน

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

กลุ่มวางใจ หมายถึง อ่านออกเสียงภาษาไทยคล่องแคล่ว ผลการเรียนรู้เฉลี่ยเดิมอยู่ในระดับ 3.00 ขึ้นไป

กลุ่มห่วงใย หมายถึง อ่านออกเสียงภาษาไทยได้ ผลการเรียนรู้เฉลี่ยเดิมต่ำกว่าระดับ 3.00

กลุ่มใกล้ชิด หมายถึง อ่านภาษาไทยไม่ออก

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และ 3

กลุ่มวางใจ หมายถึง มีผลการเรียนเฉลี่ยตลอดปีที่ผ่านมา 3.00 ขึ้นไป และไม่ติด 0 ร มส หรือ มผ

กลุ่มห่วงใย หมายถึง มีผลการเรียนเฉลี่ยตลอดปีที่ผ่านมา ต่ำกว่า 3.00 และไม่ติด 0 ร มส หรือ มผ

กลุ่มใกล้ชิด หมายถึง ติด 0 ร มส หรือ มผ

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 แผนการเรียนวิทยาศาสตร์ - คณิตศาสตร์

กลุ่มวางใจ หมายถึง มีผลการเรียนเฉลี่ยตลอดปีที่ผ่านมา 3.00 ขึ้นไป และไม่ติด 0 ร มส หรือ มผ

กลุ่มห่วงใย หมายถึง มีผลการเรียนเฉลี่ยตลอดปีที่ผ่านมา 2.50 ถึง 2.99 และไม่ติด 0 ร มส หรือ มผ

กลุ่มใกล้ชิด หมายถึง ติด 0 ร มส หรือ มผ

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 แผนการเรียนศิลป์ - ภาษา

กลุ่มวางใจ หมายถึง มีผลการเรียนเฉลี่ยตลอดปีที่ผ่านมา 2.75 ขึ้นไป และไม่ติด 0 ร มส หรือ มผ

กลุ่มห่วงใย หมายถึง มีผลการเรียนเฉลี่ยตลอดปีที่ผ่านมา 2.50 ถึง 2.74 และไม่ติด 0 ร มส หรือ มผ

กลุ่มใกล้ชิด หมายถึง ติด 0 ร มส หรือ มผ

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 แผนการเรียนศิลป์ - อาชีวะ

กลุ่มวางใจ หมายถึง มีผลการเรียนเฉลี่ยตลอดปีที่ผ่านมา 2.50 ขึ้นไป และไม่ติด 0 ร มส หรือ มผ

กลุ่มห่วงใย หมายถึง มีผลการเรียนเฉลี่ยตลอดปีที่ผ่านมา 2.00 ถึง 2.49 และไม่ติด 0 ร มส หรือ มผ

กลุ่มใกล้ชิด หมายถึง ติด 0 ร มส หรือ มผ

2.3.2 ด้านความประพฤติ

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 6

กลุ่มวางใจ หมายถึง ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ และวัฒนธรรมอันดีงามตามปกติของ โรงเรียนและสังคม

กลุ่มห่วงใย หมายถึง มีพฤติกรรมที่สุ่มเสี่ยงในทางไม่พึงประสงค์ ต้องคอยตักเตือน บ่อยครั้ง

กลุ่มใกล้ชิด หมายถึง มีความผิด หรือพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ชัดเจน เชิงประจักษ์

2.3.3 ด้านความสามารถพิเศษ

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 6

กลุ่มวางใจ หมายถึง มีความสามารถด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้าน และได้แสดงออก หรือได้รับการส่งเสริมที่ชัดเจน

กลุ่มห่วงใย หมายถึง มีความสามารถด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้าน แต่ยังไม่ได้แสดงออกให้ปรากฏหรือยังไม่ได้รับการส่งเสริมที่ชัดเจน

กลุ่มใกล้ชิด หมายถึง ผู้ที่ยังไม่รู้จักตนเองว่ามีความสามารถพิเศษ อย่างไร

2.3.4 ด้านความเป็นอยู่และสุขภาพ

1) ด้านความเป็นอยู่

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6

กลุ่มวางใจ หมายถึง อยู่กับบิดามารดา หรือกับบิดา หรือกับมารดา ที่แท้จริงของตนเอง

กลุ่มห่วงใย หมายถึง อยู่กับญาติ หรืออยู่กับบิดา หรือกับมารดา ที่แท้จริงของตนเอง โดยบิดาหรือมารดาแต่งงานใหม่

กลุ่มใกล้ชิด หมายถึง อยู่ตามลำพังโดยไม่มีผู้ปกครอง หรือนักเรียนหอพัก

2) ด้านสุขภาพ

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 6

กลุ่มวางใจ หมายถึง มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง น้ำหนักส่วนสูง เป็นไปตามเกณฑ์ปกติของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข (ข้อมูลจากงานอนามัยโรงเรียน)

กลุ่มห่วงใย หมายถึง มีสุขภาพไม่แข็งแรง เจ็บป่วยบ่อยครั้ง น้ำหนัก ส่วนสูงไม่เป็นไปตามเกณฑ์ปกติ ของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข (ข้อมูลจากงานอนามัยโรงเรียน, สังเกตสภาพจริง กายภาพตัวผู้เรียน)

กลุ่มใกล้ชิด หมายถึง มีโรคประจำตัว ได้รับการรักษาจากโรงพยาบาลอย่างต่อเนื่อง

ขั้นตอนที่ 3 การส่งเสริมพัฒนานักเรียน

ในการส่งเสริมพัฒนานักเรียน ด้านการเรียน ด้านความประพฤติ ด้านความสามารถพิเศษซึ่งเป็นเนื้อหาสาระในโครงการ/งาน/กิจกรรมต่าง ๆ ที่อยู่ในภาระงานรับผิดชอบของ 4 ฝ่าย ซึ่งสอดคล้องกับแผนปฏิบัติการประจำปี ดังตัวอย่างต่อไปนี้

3.1 โครงการ/งาน/กิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการเรียน เช่น โครงการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการคิด โครงการส่งเสริมการอ่านและการใช้ห้องสมุด โครงการส่งเสริมทักษะการคิดและการแก้ปัญหาอนาคต โครงการพัฒนาและส่งเสริมงานวิชาการ โครงการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โครงการส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โครงการสอนเสริมเตรียมสอบเข้าศึกษาต่อและยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โครงการทวิศึกษา งานบริหารหลักสูตร : จัดโครงสร้างหลักสูตร เปิดสอนวิชาเพิ่มเติม การอ่านเขียนภาษาไทย สำหรับนักเรียนกลุ่มใกล้ชิด (กลุ่มอ่านไม่ออก) มอบหมายให้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ขับเคลื่อนโดยใช้นวัตกรรม 4 in 1 งานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน : จัดกิจกรรมชุมนุมส่งเสริมวิชาการตามความสนใจ งานแนะแนว: จัดกิจกรรมแนะแนว 5 บริการ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาบุคลิกภาพ การปรับตัวในสังคม การศึกษาต่อและอาชีพ กิจกรรมเสริมหลักสูตร : ค่ายคอมพิวเตอร์และการเขียนโปรแกรม กิจกรรมเสริมหลักสูตร : ค่ายดาราศาสตร์ กิจกรรมเสริมสำหรับนักเรียนหอพัก : อ่านหนังสือก่อนนอน กิจกรรมสอนเสริมหลังเลิกเรียน: (1) กลุ่มนักเรียน ม.6 เพื่อศึกษาต่อ (2) กลุ่มนักเรียน คณะชั้น ตามความสนใจ เพื่อเสริมความรู้และทักษะพิเศษ เป็นต้น

3.2 โครงการ/งาน/กิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาด้านความประพฤติ เช่น โครงการส่งเสริมศักยภาพผู้เรียนสู่ความเป็นเลิศ โครงการดำรงเอกลักษณ์ระบบดูแลและช่วยเหลือนักเรียนอย่างรอบด้าน โครงการคัดแยกขยะ โครงการส่งเสริมทักษะกระบวนการทำงาน โครงการเสริมคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์ของผู้เรียน โครงการเยาวชนไทยต้านยาเสพติด โครงการโรงเรียนธนาคาร : สร้างนิสัยรักการออม กิจกรรมชมรม หู ปี นัมเบอร์ วัน กิจกรรมสภานักเรียน กิจกรรมวิถีพุทธวิถีไทย เป็นต้น

3.3 โครงการ/งาน/กิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาความสามารถพิเศษ เช่น โครงการพัฒนานักเรียนสู่ความเป็นเลิศด้านดนตรีนาฏศิลป์ โครงการส่งเสริมศักยภาพสู่ความเป็นเลิศด้านภาษาอังกฤษ ด้านวอลเลย์บอล ด้านคอมพิวเตอร์ ด้านดนตรี ด้านงานประดิษฐ์ ด้านการเล่นกีตาร์ และโครงการฝึกวิชาชีพช่างทั่วไป เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 4 การป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน

ในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน ทั้งด้านการเรียน ด้านความประพฤติด้านความเป็นอยู่และสุขภาพ มีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เช่น เชิญวิทยากรภายนอกมาให้ความรู้ ได้แก่ สถานีตำรวจภูธรเมืองชัยภูมิ โรงพยาบาลชัยภูมิ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลห้วยต้อน มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยต้อน ผู้นำชุมชน องค์การศาสนา ได้แก่ วัดชัยภูมิพิทักษ์ (ผาเก้ง) ตัวอย่างโครงการ/งาน/กิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน เช่น งานต่อต้านสิ่งเสพติดในสถานศึกษา ร่วมกับ โครงการ ครู D.A.R.E งานแก้ปัญหานักเรียนอ่านไม่ออกด้วยนวัตกรรม 4 in 1 งานติดตามการเรียนการสอน (เผื่อระวัง 0 ร มส) กิจกรรม “กีฬาต้านยาเสพติด” กิจกรรมเข้าแถวเช้า กลางวัน เย็น เพื่อป้องกันการหนีเรียนหรือการหนีกิจกรรม และป้องกันปัญหานักเรียนไม่มีรถกลับบ้าน กิจกรรมเยี่ยมบ้านนักเรียน กิจกรรมสร้างเครือข่ายผู้ปกครองด้วยระบบกลุ่มไลน์ กิจกรรมช่วยเหลือแก้ปัญหาภาวะความขาดแคลน : ทุนปัจจัยพื้นฐาน ทุนเสมอภาค ทุนการศึกษาอื่น ๆ กิจกรรมแก้ปัญหานักเรียนบ้านไกลไม่มีที่พัก: งานหอพักนักเรียน กิจกรรมป้องกันนักเรียนน้ำหนักรเกินมาตรฐาน ตรวจสุขภาพประจำปี เพื่อป้องกันปัญหาด้านสุขภาพนักเรียน กิจกรรมปรับซ่อมอาคาร สถานที่ป้องกันพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ ตามจุดเสี่ยงในสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 5 การส่งต่อนักเรียน

การส่งต่อนักเรียน ดำเนินการทั้งส่งต่อภายในและภายนอก ดังตารางต่อไปนี้

รูปแบบ	ลักษณะกิจกรรมที่ดำเนินการ
การส่งต่อภายใน	1. ด้านความประพฤติที่พึงประสงค์ ครูประจำชั้นส่งต่อข้อมูล → ฝ่ายกิจการนักเรียน เพื่อยกย่องประกาศเกียรติคุณ
	2. พฤติกรรมไม่พึงประสงค์ ครูประจำชั้นแก้ไขเบื้องต้น → ไม่ผ่าน → ฝ่ายกิจการนักเรียน เพื่อแก้ไขและพัฒนา
	3. ด้านการเรียน ครูประจำวิชาแก้ไขเบื้องต้น → ไม่ผ่าน → ฝ่ายวิชาการ

รูปแบบ	ลักษณะกิจกรรมที่ดำเนินการ
	4. นักเรียนอ่านไม่ออก $\xrightarrow{\text{นวัตกรรม 4 in 1}}$ กลุ่มสาระภาษาไทย 5. ด้านความสามารถพิเศษ $\xrightarrow{\text{ศิลปะ ดนตรี กีฬา}}$ ฝ่ายกิจการนักเรียน $\xrightarrow{\text{ประดิษฐ์ มัลย์ ใบตอง ช่าง}}$ กลุ่มการงานอาชีพ $\xrightarrow{\text{เรียนดี/ทักษะวิชาการ}}$ ฝ่ายวิชาการ (8 กลุ่มสาระ)
การส่งต่อภายนอก	1. กรณีตรวจวัดความสามารถทางสติปัญญา $\longrightarrow$ โรงพยาบาลชัยภูมิ (กลุ่มอ่านไม่ออก....หากไม่พัฒนาขึ้น) $\longrightarrow$ แผนกจิตเวชเพื่อดูแลช่วยเหลือต่อไป 2. กรณีบำบัดยาเสพติด $\longrightarrow$ โรงพยาบาลชัยภูมิ (โดยความยินยอมของผู้ปกครอง) 3. ส่งต่อสถาบันการศึกษาอุดมศึกษา สำหรับนักเรียน ม.6 ส่งต่อเข้าสถานประกอบการสำหรับผู้ประสงค์จะประกอบอาชีพ

สรุป

ระบบดูแลนักเรียนโรงเรียนห้วยต้อนพิทยาคม ดำเนินการตาม 5 ขั้นตอน คือ

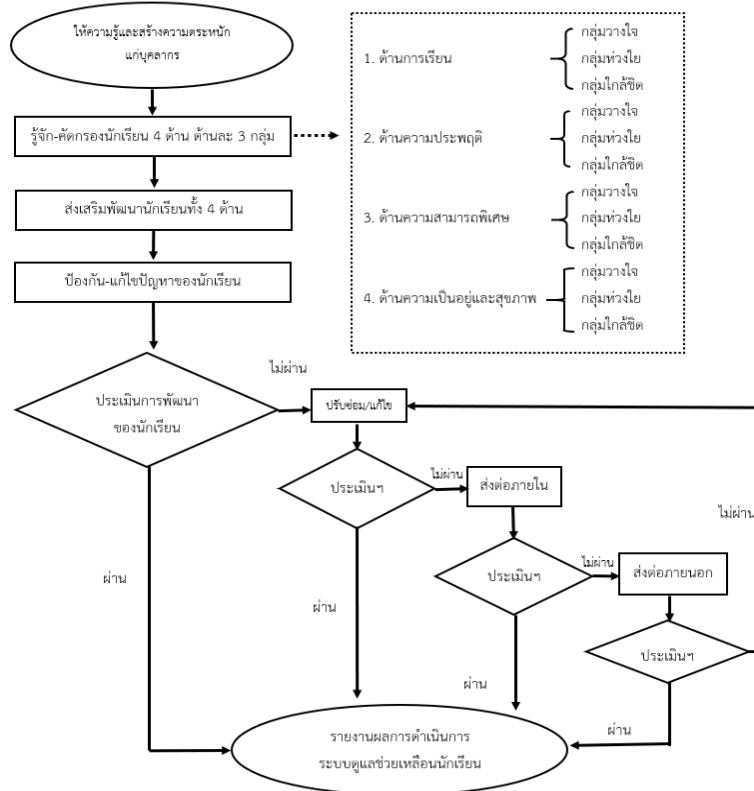
ขั้นตอนที่ 1 การให้ความรู้และสร้างความตระหนักแก่บุคลากร ขั้นตอนที่ 2 การรู้จักนักเรียนและคัดกรองนักเรียนรายบุคคล ขั้นตอนที่ 3 การส่งเสริมพัฒนานักเรียน ขั้นตอนที่ 4 การป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน และขั้นตอนที่ 5 การส่งต่อนักเรียน ซึ่งวิธีการดำเนินการและเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการของแต่ละขั้นตอนนี้เป็นวิธีการและเครื่องมือที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ครู และบุคลากรทุกคนสามารถทำความเข้าใจกับระบบดูแลและช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนที่เป็นแบบฉบับของตนเองและสามารถนำไปดำเนินการได้ง่าย พร้อมทั้งเกิดผลสำเร็จขึ้นกับตัวของนักเรียนและโรงเรียนเชิงประจักษ์ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป ได้แก่

- 1) โรงเรียนได้รับรางวัลพระราชทาน
- 2) นักเรียนได้รับรางวัลพระราชทาน
- 3) นักเรียนได้รับรางวัลชนะเลิศ การแข่งขันวอลเลย์บอลชายหาด กีฬานักเรียนองค์กรปกครองท้องถิ่น
- 4) ได้รับรางวัลรองแชมป์ฤดูฝน การแข่งขันวงดนตรีลูกทุ่งชิงช้าสวรรค์คอนเทสต์

- 5) ได้รับรางวัลชนะเลิศการประกวดขับร้องเพลงลูกทุ่งประกอบแดนเซอร์ งานมหกรรมการจัดการศึกษา นักเรียนสังกัดองค์กรปกครองท้องถิ่น
- 6) ได้รับรางวัลชนะเลิศการแข่งขันมาลัย บายศรี งานมหกรรมการจัดการศึกษานักเรียนสังกัดองค์กรปกครองท้องถิ่น
- 7) โรงเรียนได้รับการประกาศรับรองเป็น โรงเรียนพอเพียงท้องถิ่น
- 8) โรงเรียนต้นแบบด้านระบบการดูแลและช่วยเหลือนักเรียน
- 9) สถานศึกษาดีเด่น ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ
- 10) โรงเรียนได้รับการรับรองการประกันคุณภาพภายนอก (พ.ศ.2564-2568) จากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

องค์ความรู้ใหม่

กระบวนการในการดำเนินงานระบบดูแลและช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนห้วยต้อนพิทยาคม มีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

เอกสารอ้างอิง

- ธีรพนธ์ คงนาวัง. (2549). รายงานการประเมินโครงการพัฒนาระบบดูแลและช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนห้วยต้อนพิทยาคม. ผลงานทางวิชาการประกอบการนำเสนอขอกำหนดให้ข้าราชการดำรงตำแหน่งในสายบริหารในสถานศึกษาได้รับเงินเดือนในระดับที่สูงขึ้น. ชัยภูมิ: โรงเรียนห้วยต้อนพิทยาคม.
- ฝ่ายกิจการนักเรียน โรงเรียนห้วยต้อนพิทยาคม. (2565). รายการวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) งานระบบดูแลและช่วยเหลือนักเรียนอย่างรอบด้าน. ชัยภูมิ: โรงเรียนห้วยต้อนพิทยาคม.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2547). การดำเนินระบบดูแลและช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา. กรุงเทพฯ: ศรุสภาคลาดพร้าว.
- _____. (2559). การพัฒนาระบบดูแลและช่วยเหลือนักเรียน. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

การทำสมาธิเพื่อผ่อนคลายและพัฒนากรอบความคิดเติบโตของผู้บริหารสถานศึกษา

Meditation to Relax and Develop the Growth Mindset of School Administrators

พระอนุสรณ์ วชิรวิโส (เกาะน้ำใส)¹

กนกอร สมปราชญ์² และ พระฮอนต้า วาทสโท (เข็มนา)²

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น^{1,2,3}

PhraAnusorn Wachirawangso (Kornamsai)¹

Kanokorn Somprach² and PhraHonda Vadasuddo/Khemma³

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus^{1,2,3}

Corresponding Author, Email: kornamsaia@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการมุ่งให้สารสนเทศในการทำสมาธิเพื่อผ่อนคลายและพัฒนากรอบความคิดเติบโตของผู้บริหารสถานศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์การทำสมาธิเพื่อผ่อนคลายและพัฒนากรอบความคิดเติบโตประกอบด้วย 1) การใช้สมาธิเพื่อการผ่อนคลาย 2) ศึกษาการทำสมาธิที่มีผลต่อตัวเองและมีผลต่องาน 3) การทำสมาธิเพื่อพัฒนากรอบความคิดเติบโต เป็นเครื่องผ่อนคลายกาย เตรียมจิตใจอยู่ในสภาพพร้อมและง่ายต่อการปลูกฝังคุณธรรมต่าง ๆ เสริมสร้างปัญญา มีความรอบครอบ ผ่อนเบาความทุกข์ที่เกิดขึ้นในใจได้ มีความมั่นคงทางอารมณ์ มีภูมิคุ้มกันโรคทางจิต เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันช่วยให้จิตใจผ่อนคลาย หายเครียด หายกระวนกระวาย หยุดยั้งความกลัดกลุ้มวิตกกังวล ให้ใจสบายและมีความสุข สิ่งเสริมประสิทธิภาพในการทำงาน การเล่าเรียน และการทำกิจการทุกอย่าง การพัฒนาการทำงานของสมองที่เชื่อมโยงและส่งผลการรับรู้ของบุคคล ก่อให้เกิดความสบายผ่อนคลาย ความคิดดี มีเจตคติที่ดีทั้งต่อตัวเองและบุคคลอื่น

คำสำคัญ: การทำสมาธิเพื่อผ่อนคลาย; พัฒนากรอบความคิดเติบโต; ผู้บริหารสถานศึกษา

* ได้รับบทความ: 28 สิงหาคม 2566; แก้ไขบทความ: 19 มิถุนายน 2567; ตอรับตีพิมพ์: 29 มิถุนายน 2567

Received: 28 August 2023; Revised: 19 June 2024; Accepted: 29 June 2024

Abstract

This article aimed to provide information on meditation to relax and to develop a growth mindset of school administrators with the objective of conducting meditation to relax and to develop a growth mindset, consisting of: 1) Using meditation for relaxation, 2) To study meditation that affects oneself and affects work, 3) Meditation to develop a growth mindset. Meditation can be used as a tool to relax the body and prepare the mind to be in a state of readiness and easy to cultivate various virtues, to enhance wisdom, to be comprehensive, to ease the suffering that arises in the mind, have emotional stability, create immunity to mental illnesses. It is also useful in daily life to help relieve stress, relieve anxiety, makes oneself feel comfortable and happy, promote efficiency at work, study and all affairs, contribute to the development of connected brain functions and affect the perception of a person, causing comfort, relaxation, good thinking and good attitude both for oneself and others.

Keywords: Relaxation Meditation; Growth Mindset Development; School Administrators

บทนำ

การบริหารสถานศึกษานั้นถือเป็นภาระหน้าที่ที่สำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา เพราะผู้บริหารสถานศึกษาเป็นตัวแทนที่สำคัญในการปฏิรูปการเรียนรู้ในสถานศึกษา เพื่อมุ่งส่งเสริมพัฒนา บริหารจัดการ และดำเนินการให้ผู้เรียนทุกคนได้เกิดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ มุ่งมั่นในการที่จะจัดการการศึกษาที่สมบูรณ์แบบ โดยให้เกิดผลในทุกมิติกับผู้เรียน เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนเป็นชุมชนที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ นำไปสู่ความเป็นสถานศึกษาสมบูรณ์ มีสภาพน่าดู น่าอยู่ และน่าเรียน ปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้และการบริหารให้กับครู นักเรียน พ่อแม่ผู้ปกครองและชุมชน ถ้าผู้บริหารไม่มีทักษะการบริหาร ทำงานไม่มีระบบ ขาดศีลธรรม ไม่มีสมาธิหรือสติกับการทำงาน การบริหารสถานศึกษาก็คงจะประสบผลสำเร็จได้ยาก ผู้บริหารสถานศึกษารวมถึงรองหรือผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนก็ต้องเป็นผู้บริหารมืออาชีพมีความตั้งมั่นจดจ่อต่อการทำงาน ส่งผลถึงผู้ใต้บังคับบัญชาเหล่าบรรดาครูอาจารย์หรือบุคลากรในโรงเรียนจะร่วมแรงร่วมใจในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนมากน้อยเพียงใดนั้นจะขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้นำในสถานศึกษาเป็นอย่างมาก ทั้งเชิงการบริหาร เชิงวิชาการและมีสมาธิใช้ปัญญา กำกับการทำงาน รวมถึงการครองตนที่เป็นตัวอย่างที่ดีของคนอื่นได้ มีสติ สมาธิ คุณธรรมและจริยธรรม เพื่อเป็นการพัฒนาจิตใจให้มีความมั่นคง ตั้งมั่น ทำให้มีคุณภาพทางจิตใจที่ดีขึ้น ซึ่งในทางพระพุทธศาสนานั้นสมาธิสามารถประพฤติปฏิบัติได้ ทั้งเพื่อประโยชน์ต่อผู้ที่ยังครองเรือน

และยังเป็นการปฏิบัติเพื่อนำไปสู่ความหลุดพ้นสำหรับผู้ที่เป็นนักบวชอีกด้วย (พระภิกษุญาณวชิโรดม (เผด็จ ทัตตชีโว), 2564))

กรอบความคิด (Mindset) เป็นกลุ่มนิยามในการเรียนรู้ที่สามารถปรับเปลี่ยนแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้เกิดภาวะความสำเร็จได้ ทั้งนี้เกิดจากแรงบันดาลใจ ความสามารถในการท้าทายอุปสรรคที่ต้องเผชิญ และความพยายามที่จะรับรู้หรือต่อสู้ในปัญหาต่าง ๆ สามารถพัฒนาจากกรอบความคิดแบบจำกัดที่มีทั้งในเด็กและผู้ใหญ่ที่มีความฉลาดและไม่ฉลาดให้เป็นกรอบความคิดแบบเติบโตได้ ลักษณะของกรอบความคิดแบบจำกัดจะกลัวว่าตนเองจะดูไม่เก่ง ปฏิเสธสิ่งที่ยาก และถูกคุกคามด้วยความสำเร็จของคนอื่นที่ตนเห็นแล้วคิดว่าตนเองทำไม่ได้ เพื่อรักษาภาพลักษณ์ของความฉลาด ของตนเองไว้ ซึ่งแตกต่างจากแบบเติบโตไม่คิดเช่นนั้นและพร้อมที่จะเผชิญต่ออุปสรรคทำให้ประสบผลสำเร็จมากกว่า (Dweck, 2012)

ดังนั้นการจะพัฒนาผู้บริหารด้วยสมาธิให้มีกรอบความคิดที่เติบโต (Growth Mindset) ในการพัฒนากรอบความคิดเติบโต เป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องเข้าใจหลักการกระบวนการต่าง ๆ ของกรอบความคิด โดยการมุ่งใช้สมาธิเป็นหลักในการพัฒนาการทำงานของสมองที่เชื่อมโยงและส่งผลต่อการรับรู้ของบุคคล ก่อให้เกิดความสบายผ่อนคลาย ความคิดดี มีเจตคติที่ดี ทั้งต่อตัวเองและบุคคลอื่น

ความสำคัญของการทำสมาธิ

1. การใช้สมาธิเพื่อการผ่อนคลาย

ความเครียดในชีวิตประจำวันของคนทำงานทำให้ดัชนีความเครียดของคนไทยพุ่งสูงขึ้นในทุกปี โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษา ที่ต้องรองรับสภาวะกดดันต่างๆ ความเครียดในผู้บริหารสถานศึกษาทำให้สุขภาพแย่ลง ทำให้ป่วยง่ายขึ้น ทำให้หน้าแก่ก่อนวัย ในหลักวิทยาศาสตร์เมื่อเรารู้สึกเครียดร่างกายเราจะหลั่งฮอร์โมน (Adrenaline) จากต่อมหมวกไต ถ้าเครียดมากก็หลั่ง (Adrenaline) มากขึ้นฮอร์โมนความเครียดก็จะไปยับยั้งการทำงานของอวัยวะสำคัญทั้งหมด เช่น หัวใจ ไต ตับ ปอด ทำให้อวัยวะสำคัญของเราเสื่อมลงอย่างรวดเร็ว สุดท้ายก็พร้อมใจกันหยุดทำงานเพราะฮอร์โมนความเครียดไปทำให้ภูมิคุ้มกันของร่างกายต่ำลง เรียกว่าโรคเครียด นอกจากทำแก่ง่ายแล้วยังทำให้ถึงตายได้กับผู้ที่บริหารชีวิตไม่เป็น โดยไม่นำหลักสมาธิเข้ามาบำบัด หรือ นำมาปฏิบัติเพื่อสภาวะผ่อนคลายทางอารมณ์

การทำสมาธิ ถือได้ว่าเป็นการผ่อนคลายความเครียดที่ลึกซึ้งที่สุด สมาธิทำให้จิตใจสงบนิ่ง แต่มีสติหยุดความคิดที่ฟุ้งซ่าน วิตกกังวล หรืออารมณ์ด้านลบทั้งหลาย เมื่อเราทำสมาธิจะรู้สึกสบายขึ้นเพราะจะมี (Hormone) ชื่อว่า (Endorphins) หลั่งออกมาในขณะที่จิตใจสงบนิ่ง ฮอร์โมน (Adrenaline) จากต่อมหมวกไต ก็จะหยุดหลั่ง และในขณะนั้นเองเมื่อจิตสงบสมองส่วน (Hypothalamus) จะสั่งให้เม็ดเลือดขาวแข็งแรงขึ้น ภูมิคุ้มกันของเราก็จะสร้างเพิ่มขึ้นหลังจากถูกยับยั้งด้วยฮอร์โมนความเครียด

การทำสมาธิมีผลดีมาก สำหรับคนที่กำลังบำบัดมะเร็ง เพราะ เมื่อภูมิต้านทานกระตือรือร้นขึ้น การกำจัด (cell) มะเร็งก็จะเป็นไปตามที่ต้องการได้ (เทพ สงวนกิตติพันธ์, 2562 : 1)

2. การทำสมาธิที่มีผลต่อตัวเองและมีผลต่องาน

1) ด้านสุขภาพจิต ส่งเสริมให้คุณภาพจิตดีขึ้น คือ ทำจิตใจผ่องใส สะอาด บริสุทธิ์ สงบ เยือกเย็น ปลอดโปร่ง โล่ง เบา สบาย มีความจำและสติปัญญาดีขึ้น ส่งเสริมสมรรถภาพทางใจ ทำอะไรคิดอะไร ได้รวดเร็ว ถูกต้อง เลือกคิดแต่ในสิ่งที่ดีเท่านั้น

2) ด้านพัฒนาบุคลิกภาพ ทำให้เป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพดี กระฉับกระเฉง มีความมองอาจสง่าผ่าเผย มีผิวพรรณผ่องใส มีความมั่นคงทางอารมณ์ หักเหน่น เยือกเย็น และเชื่อมั่นในตนเองมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี วางตัวได้เหมาะสมกับกาลเทศะ เป็นผู้มีเสน่ห์ เพราะไม่มักโกรธ มีเมตตากรุณาต่อบุคคลอื่น

3) ด้านชีวิตประจำวัน ช่วยให้คลายเครียด เป็นเครื่องเสริมประสิทธิภาพในการทำงานและการศึกษาเล่าเรียน ช่วยเสริมให้มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง เพราะร่างกายกับจิตใจย่อมมีอิทธิพลต่อกัน ถ้าจิตใจเข้มแข็งย่อมเป็นภูมิต้านทานโรคไปในตัว

4) ด้านศีลธรรมจรรยา เป็นผู้ที่มีสัมมาทิฐิ เชื้อกฏแห่งกรรม สามารถคุ้มครองตนให้พ้นจากความชั่วทั้งหลาย เป็นผู้มีความประพฤติดี เนื่องจากจิตใจดีทำให้ความประพฤติทางกายและวาจาดีตามไปด้วยเป็นผู้มีความมักน้อย สันโดษ รักสงบและมีขันติเป็นเลิศเป็นผู้มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว เป็นผู้มีความเคารพและมีความอ่อนน้อมถ่อมตน (กาญจนา หาญศรีวรพงศ์ และ พระมหามิตร จิตตปญโญ, 2562 : 287-295)

องค์ประกอบของการทำสมาธิ

การทำสมาธิของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาตนเองให้มีความแน่วแน่ มุ่งมั่น ต่อการทำงาน และเป็นการเอาสติปัญญามาตรวจสอบถึงการกระทำ จุดอ่อนที่ควรปรับปรุงตัวเอง ความฉลาดทางอารมณ์ ถ้าผู้บริหารไม่มีสมาธิหรือไม่เคยปฏิบัติสมาธิมาก่อนก็จะก่อให้เกิดปัญหาต่อการทำงาน คือ ไม่มีความมั่นใจในตัวเอง ผู้เขียนจำได้นำองค์ประกอบของการทำสมาธิมาอธิบาย ดังนี้

1) ความตั้งมั่น (Concentration) หมายถึง การสำรวมจิตให้เกิดความแน่วแน่นด้วยความเพียรใส่ใจอย่างต่อเนื่อง โดยการกำหนดเป้าหมายของจิตโดยมุ่งเน้นไปที่ความสนใจในอารมณ์ ด้วยการคิดเรื่องที่กำหนดโดยไม่ซัดส่ายและสามารถดึงความคิดกลับมาเรื่องที่กำหนดได้ การสังเคราะห์องค์ประกอบของความตั้งมั่น (Concentration) ในการทำสมาธิได้ ดังนี้ (1) ความตั้งใจ (Attention) (2) การมุ่งเน้น (Focus) และ (3) ความไม่ฟุ้งซ่าน (No Distraction)

2) ความมีสติ (Mindfulness) หมายถึง ความสามารถในการรู้ตัว รู้เท่าทัน ความคิดของตนเองได้ สามารถจำและไม่เกิดความหลงลืมในปัจจุบัน และสามารถถกเตือนตนเองและควบคุมอารมณ์ความคิดได้

การสังเคราะห์องค์ประกอบของสติ (Mindfulness) ในการทำได้ ดังนี้ (1) การระลึกได้ (Conscious) (2) ความจำได้ไม่ลืม (Recall) และ (3) การควบคุม (Control)

3) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) หมายถึง ความสามารถในการใช้ปัญญาในการพิจารณาโดยไม่ตัดสินโดยคำนึงถึงความสัมพันธ์เชิงเหตุผลและการสังเคราะห์ข้อมูล และตัดสินคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ อย่างสมเหตุสมผล เพื่อประยุกต์ใช้หรือนำไปปฏิบัติ ซึ่งการคิดอย่างมีวิจารณญาณมีความสัมพันธ์กับการทำสมาธิตามแนวคิดทฤษฎีซึ่งผู้เขียนจะสรุปองค์ประกอบย่อย ดังนี้ (1) การพิจารณาโดยใช้ปัญญา (Identify) (2) การใช้ปัญญาวิเคราะห์แบบไม่เข้าไปตัดสิน (Analysis) (3) การใช้ปัญญาในการสังเคราะห์สำหรับการนำไปใช้ประโยชน์ (Synthesis) และ (4) การนำปัญญาไปประยุกต์ใช้และปฏิบัติ (Problem Solving)

4) การคิดบวก (Positive Thinking) หมายถึง ความสามารถในการทำความเข้าใจกระบวนการคิดและอารมณ์ของตนในแง่ดีเกี่ยวกับมุมมองที่มีต่อโลกและการใช้ชีวิต โดยไม่ใช้ความคิดเข้าไปตัดสินว่าสิ่งใดผิดหรือถูก และเกิดความมั่นใจในความคิดของตนเองความกล้าในการบอกตนเองและผู้อื่นเกี่ยวกับความคิดของตนเองซึ่งการคิดบวกมีความสัมพันธ์กับการทำสมาธิตามแนวคิดทฤษฎีซึ่งผู้เขียนจะสรุปองค์ประกอบย่อย ดังนี้ (1) เป็นความคิดแบบเปิดใจยอมรับ (Openness) (2) มองโลกและชีวิตในแง่ดี (Optimistic) (3) ไม่ตัดสินว่าผิดหรือถูก (non-judgment) (4) เกิดความมั่นใจความคิด (Confidence) และ (5) มีความกล้า (Courage)

วิธีการทำสมาธิเพื่อผ่อนคลาย

ความเครียดในชีวิตประจำวันของคนทำงานทำให้ดัชนีความเครียดของคนไทยพุ่งสูงขึ้นในทุกปี โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษา ที่ต้องรองรับสภาวะกดดันต่างๆ ความเครียดในผู้บริหารสถานศึกษาทำให้สุขภาพแย่ลง ทำให้ป่วยง่ายขึ้น ทำให้หน้าแก่ก่อนวัย ในหลักวิทยาศาสตร์เมื่อเรารู้สึกเครียดร่างกายเราจะหลั่งฮอร์โมน (Adrenaline) จากต่อมหมวกไต ถ้าเครียดมากก็หลั่ง (Adrenaline) มากขึ้นฮอร์โมนความเครียดก็จะไปยับยั้งการทำงานของอวัยวะสำคัญทั้งหมด เช่น หัวใจ ไต ตับ ปอด ทำให้อวัยวะสำคัญของเราเสื่อมลงอย่างรวดเร็ว สุดท้ายก็พร้อมใจกันหยุดทำงานเพราะฮอร์โมนความเครียดไปทำให้ภูมิคุ้มกันของร่างกายต่ำลง เรียกว่าโรคเครียด นอกจากทำแก่ง่ายแล้วยังทำให้ถึงตายได้กับผู้ที่บริหารชีวิตไม่เป็น โดยไม่นำหลักสมาธิเข้ามาบำบัด หรือ นำมาปฏิบัติเพื่อสภาวะผ่อนคลายทางอารมณ์

การทำสมาธิ (Meditation) ซึ่งเป็นวิถีแห่งการประสานกายกับจิตใจให้มีความสมดุลกันเป็นแนวทางแห่งการมีสุขภาพทางกาย ทางใจ และสุขภาพทางจิตวิญญาณที่ดี การทำสมาธินอกจากจะสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในแง่การบำบัดรักษาโรคได้โดยตรง พบว่านี่นักวิจัยจากหลายสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ได้นำเอาหลักการของสมาธิ ไปใช้ประโยชน์ในการบำบัดรักษาโรคต่าง ๆ

เช่น การนำหลักวิปัสสนากรรมฐานมาใช้ในการทดลองภาวะความแปรปรวนทางอารมณ์ในสตรีวัยทอง ผลการวิจัยพบว่า สามารถลดความแปรปรวนด้านร่างกายและจิตใจของสตรีวัยทอง

ท่านพุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการทำสมาธิตามแบบอานาปานสติ ในหนังสือการใช้ อานาปานสติให้เป็นประโยชน์ในบ้านเรือน หน้า 122 ระบุว่าสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในด้านการดูแลสุขภาพ สภาพอนามัยได้หลายประการ เช่น

1. ช่วยให้การพักผ่อนได้ผลดีเต็มที่ คือ การทำสมาธิเพียงแค่ 1 ชั่วโมงจะช่วยให้ได้รับการพักผ่อน ได้ดีกว่าการนอนหลับนานถึง 5 ชั่วโมง
2. ช่วยในการขับไล่ความร้อนภายในร่างกายที่เกิดจากความร้อนของอากาศภายนอก และขับไล่ ความร้อนภายในร่างกายที่เกิดจากพิษไข้ให้ลดลงได้
3. ช่วยในการบรรเทาหรือประทุงการไหลของโลหิตที่เกิดจากบาดแผลต่าง ๆ ทั้งแผลฉกรรจ์ และ ไม่ฉกรรจ์ให้เลือดไหลออกช้าและออกน้อยโดยไม่ต้องใช้ส่วนอื่นประกอบ เป็นต้น

นอกจากนี้การทำสมาธิยังเป็นการดูแลสุขภาพอย่างประหยัดค่าใช้จ่าย ประหยัดเวลา และ แก้ปัญหาที่สาเหตุแห่งโรคทั้งหลาย คือ ความเครียด อันมาจากอารมณ์ที่เป็นพิษ ทั้งนี้ ต้นเหตุสำคัญ คือ ขาดการฝึกจิตที่ดี ซึ่งเป็นหนึ่งใน 4 องค์ประกอบของการดูแลสุขภาพ คือ เรื่องอาหาร เรื่องการออกกำลังกาย ชีวิตความเป็นอยู่และสภาพแวดล้อม การดูแลสุขภาพความเครียด จิตวิญญาณ คือ การทำสมาธิเรื่องอารมณ์เครียด อารมณ์โกรธ เป็นสาเหตุทำให้เกิดโรค โดยเฉพาะโรคที่ร้ายแรง เช่น โรคเส้นเลือดหัวใจตีบ มะเร็ง ความดัน โลหิตสูงแบบไม่ทราบสาเหตุ เบาหวาน ภูมิแพ้ หอบหืด และโรคเรื้อรังต่างๆ ทั้งนี้ เนื่องจากโรคเหล่านี้ เกิดขึ้นจากสาเหตุหลายประการ และเรื่องจิตใจเป็นสาเหตุหนึ่งที่สำคัญ โรคเหล่านี้แท้จริงแล้วจะต้องเน้น การป้องกันและส่งเสริมสุขภาพขจัดปัจจัยเสี่ยง แพทย์แผนปัจจุบันได้วิธีการรักษาซึ่งได้เน้นการบำบัด โดยให้ความสำคัญกับร่างกายและจิตใจไปพร้อมๆกัน เน้นวิธีการสร้างความสมดุลของร่างกายและจิตใจ ซึ่งเชื่อว่าจะทำให้โรคต่างๆทุเลาและหายไปได้ การแพทย์แขนงนี้มีชื่อเรียกต่าง ๆ กันไป เช่น การแพทย์ ทางกายและจิต (Mind/Body Medicine) การแพทย์แบบบูรณาการ (Integrative Medicine) การแพทย์ แบบองค์รวม (Holistic Medicine) การรักษาและดูแลสุขภาพแขนงเหล่านี้ เพื่อให้ครอบคลุมมิติทางด้าน ร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณให้เป็นหนึ่งเดียว ทางด้านจิตใจ คือการใช้จิตบำบัด (Psychotherapy) การสะกดจิต (Hypnotytherapy) การสั่งจิตใต้สำนึก การโปรแกรมจิต เป็นต้น ทางด้านจิตวิญญาณ ก็ใช้ ทำสมาธิรูปแบบต่าง ๆ เช่น แบบโยคะของฮินดู การทำสมาธิและวิปัสสนาแบบพุทธ การฝึกสมาธิ แบบสมณะ และวิปัสสนากรรมฐานของชาวพุทธแบบเถรวาท และมหายาน

การใช้สมาธิเพื่อการดูแลสุขภาพอนามัยต่างๆได้ออย่างไรรนั้น สามารถอธิบายตามหลักวิชาทาง พุทธศาสนาในภาพรวมโดยสังเขป ดังนี้

ตามความหมายของคำว่า "สมาธิ (Meditation)" หมายถึง การกำหนดจิตให้แน่วแน่อยู่ในสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะ คือ การรับรู้ในปัจจุบันขณะ รักษาสติให้อยู่กับปัจจุบัน ซึ่งเป็นการทำจิตให้เกิดความสงบ แน่วแน่เป็นหนึ่งเดียวไม่ฟุ้งซ่าน จากความหมายและหลักการนี้ เมื่อทำจิตให้เกิดสมาธิจนจิตรวมเป็นหนึ่งในระดับใดระดับหนึ่งได้แล้วในทางพระพุทธศาสนา กล่าวว่าจะมีผลทำให้จิตใจได้รับความสงบ ประณีต บริสุทธิ์ มีความตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว ควรแก่การงานทุกชนิด ซึ่งนับว่าเป็นลักษณะของการมีสุขภาพที่ดีนั่นเอง

เมื่อมีสุขภาพจิตดี คือ จิตใจสงบ จิตไม่เครียด จิตไม่มีความวิตกกังวลใด ๆ แล้ว ย่อมส่งผลต่อเนื่องไปสู่ร่างกายให้ได้รับความสงบระงับตามไปด้วย เพราะกายกับใจมีความสัมพันธ์ที่ต่างอิงเอื้อเกื้อกูลกันอยู่ กายที่สงบย่อมส่งผลให้ระบบอวัยวะต่างๆภายในร่างกาย (Body System) ค่อย ๆ ปรับสภาพสมดุล เช่น มีการหลั่งสารหรือฮอร์โมนเอ็นดอร์ฟิน (Endorphin) สารสุข ช่วยให้การทำงานของระบบประสาทต่าง ๆ กล้ามเนื้อเส้นเอ็น ตลอดจนการไหลเวียนของโลหิตดีตามด้วยและยังช่วยลดอะดรีนาลีน (Adrenalin) ที่เป็นตัวกระตุ้นอวัยวะหลาย ๆ อย่างในร่างกาย กระตุ้นหัวใจทำให้หัวใจเต้นเร็วขึ้น สูดฉีดเลือดแรงขึ้น กระตุ้นกล้ามเนื้อให้เกร็งมากขึ้น เมื่อระบบประสาททำงานดีขึ้น ก็ส่งผลให้การทำงานของร่างกายสามารถเข้าสู่ภาวะปกติดังเดิมได้ ดังนั้นโรคภัยต่าง ๆ ที่มีอยู่จึงค่อย ๆ หายไปทีละเล็กละน้อย และหายไปได้ในที่สุดแน่แท้แล้ว เมื่อสุขภาพจิตดีแล้ว สุขภาพกายที่ดีก็ย่อมจะเกิดขึ้นตามมา (กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข โรงพยาบาลศรีสังวรสุโขทัย, 2564)

การทำสมาธิเพื่อพัฒนารอบความคิดเติบโต

สำหรับการพัฒนารอบความคิดเติบโต (Growth mindset) ที่เกิดขึ้นในบุคคลต่าง ๆ มีความหลากหลายไม่เหมือนกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยทั้งภายในและภายนอก แบ่งเป็นประเด็นหลัก 3 ประเด็น คือ การทำงานของสมอง (Brain) การรับรู้ (Perception) และ กรอบความคิด (Mindset) ทั้ง 3 ส่วนนี้มีความสัมพันธ์ในเชิงกระบวนการทำงานที่ก่อให้เกิดกรอบความคิดในบุคคลได้ เนื่องจากกรอบความคิดที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นแบบจำกัด หรือ แบบเติบโต ล้วนเกิดจากการทำงานของสมองในส่วนหน้าที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ เซอร์วินปัญญา อารมณ์ และความคิด ก่อให้เกิดการรับรู้ในรูปแบบต่าง ๆ แน่นอนว่าในการรับรู้ที่บุคคลสามารถรับรู้ได้ดีนั้นต้องอาศัยความตั้งใจ สนใจ และเจตคติที่ดี ซึ่งก่อให้เกิดกรอบความคิดขึ้นในบุคคลโดยที่พวกเขาไม่รู้ตัว กรอบความคิดสามารถแบ่งได้ 2 ประเภท ดังนี้

1. กรอบความคิดจำกัด สำหรับคนที่มีกรอบความคิดจำกัด เชื่อว่าความสามารถของบุคคลไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ให้ความสำคัญกับภาพลักษณ์ คุณสมบัติ เช่น ต้องดูฉลาด ดูเก่ง มักจะเลี่ยงงานที่ท้าทาย หรือปัญหาใด ๆ กล่าวได้ว่าทำไม่ได้แล้วจะดูแย่

2. กรอบความคิดเติบโต สำหรับคนที่มีกรอบความคิดเติบโต เชื่อว่าความฉลาดและความสามารถ สร้างได้ด้วยการเรียนรู้ ให้ความสำคัญกับความพยายาม ขอบปัญหาและความท้าทาย มองว่าเป็นโอกาส ในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง

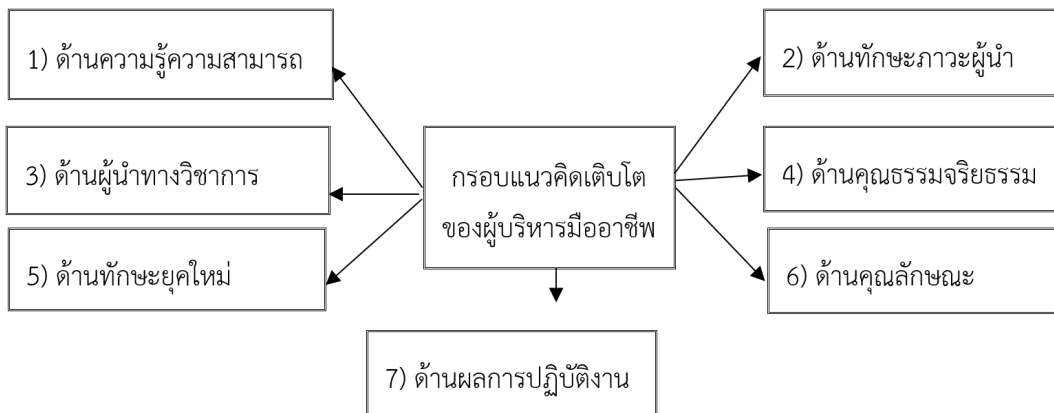
การทำสมาธิเพื่อพัฒนากรอบความคิดเติบโต ตามแนวทางของหลวงพ่อวิริยงค์ สิริธโร คือ การสร้างพลังจิต ควบคุมจิตใจได้ ทำให้เกิดสิ่งที่เหมาะสม สติปัญญา เพื่อก่อให้เกิดความสันติสุขของโลก จากความสงบ ดังนี้ (1) สมาธิสามารถที่จะไปเพื่อเสริมสร้างความคิดของมนุษย์ 2 ประการ คือ ความสามารถ และความเป็นเลิศ ซึ่งสมาธิจะทำให้เกิดความสมบูรณ์ ซึ่งจะผลิตพลังจิต ที่ทำความสามารถของมนุษย์ และ ทำความเป็นเลิศของมนุษย์ให้เกิดความดีงาม (2) สมาธิทำให้เกิดสติ และปัญญา (Mindfulness and Wisdom) (3) สมาธิลดอารมณ์ได้เนื่องจากสมาธิตามธรรมชาติสามารถลดอารมณ์ได้เพราะอารมณ์ ที่เกิดขึ้นในจิตก่อนการทำสมาธิจะมีอารมณ์มากมายล้นเหลือ เมื่อเริ่มทำสมาธิก็เริ่มบริกรรม อารมณ์ ที่ล้นเหลือนั้นก็จะเหลือหนึ่งเดียวด้วยพลังจิตที่เกิดขึ้นจากการทำสมาธิ (4) สมาธิผลิตพลังจิต เมื่อเรา มีความสงบก็มีสมาธิ เมื่อมีสมาธิก็เป็นการผลิตพลังจิตเพิ่มพูนพลังจิต เมื่อเพิ่มพูนพลังจิตก็ไปช่วยให้ ความสามารถเกิดขึ้น ช่วยให้ความเป็นเลิศเกิดขึ้น (5) สมาธิควบคุมจิตใจ สมาธิสามารถเข้าควบคุมจิตใจ การทำสมาธิควบคุมจิตใจได้ (6) สมาธิทำให้เกิดเพื่อเสริมสร้างสมอง สมาธิสามารถที่จะไปทำสมองของ คนเราให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องจากอารมณ์ต่างๆ ที่เข้ามา จะต้องผ่าน Wave (เวฟ) คือ คลื่นสมอง ผ่าน Vibration (ไวเบรชั่น) คือความสั่นสะเทือนของสมอง คลื่นสมองมันก็ไม่หนัก ไม่แรง ความสั่นสะเทือน ก็ลดระดับลง ก็เกิดความเบา จะเกิดรู้สึกพิเศษ ทำให้เกิดความรู้สึกว่าได้รับผลของพลังจิตที่สามารถไป เพื่อเสริมสร้างสมอง ให้ปลอดโปร่ง (7) การทำสมาธิเป็นเรื่องที่สามารถทำให้มันเกิดความอัศจรรย์ เหนือจากธรรมชาติหากสมองของเราได้รับเพื่อเสริมสร้างที่ถูกต้องเรียกว่า สัมมาสมาธิ พฤติกรรมจะหลุดไป จากตัวเองซึ่งสามารถรู้ได้ด้วยตนเอง รู้ขึ้นมาด้วยตนเอง ก็คือเพื่อเสริมสร้างสมองที่มาจากการทำสมาธิ สามารถนำมาพัฒนากรอบความคิดเติบโต (Growth mindset) ตามเนื้อหาข้างต้นนี้ (พรทิต โพธินาม, 2562 : 108)

กรอบแนวคิดเติบโตของผู้บริหารสถานศึกษา

จากการสังเคราะห์กรอบแนวคิดเติบโตของผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพที่มีนักวิชาการหลายท่าน ให้ความสำคัญต่อการศึกษา และต่อบุคคล ในการใช้ชีวิตเพื่อการดำรงอยู่ในสังคมอย่างสันติและสมานฉันท์ สถานศึกษาเป็นหน่วยงานที่ให้บริการแก่ผู้เรียนและเยาวชนที่เป็นอนาคตของชาติเพื่อได้องค์ประกอบและ ตัวบ่งชี้ อาทิ เช่น กนกอร สมปราชญ์ กล่าวถึงความเป็นมืออาชีพ (professional) ว่าหมายถึง การแสดงออก พฤติกรรมซึ่งเป็นผลจากความรู้ความเข้าใจ ทักษะ การประพฤติดีปฏิบัติที่ทำให้บรรลุเป้าประสงค์ซึ่งเป็น เป้าประสงค์ที่ไม่ธรรมดาที่คนทั่วไปสามารถทำได้

ดังนั้น การเป็นมืออาชีพจึงต้องผ่านกระบวนการของการแสวงหาความรู้ตามหลักวิทยาศาสตร์และกระบวนการวิจัยจนได้คำตอบในการแก้ปัญหาได้ จึงจะเรียกว่าเป็นมืออาชีพ ซึ่งกระบวนการเหล่านั้นมีดังนี้ 1) แสดงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น 2) ระบุว่าปัญหาแท้จริงคืออะไร 3) หาวิธีการ หาความรู้ หาสาเหตุแห่งปัจจัยต่าง ๆ ได้ 4) ลงมือปฏิบัติตามหลักวิชา หลักการ จนได้คำตอบของคำถามที่ตั้งไว้ทั้งหมด 5) เป็นนักปฏิบัติที่เรียนรู้หลักการและทฤษฎีอย่าง ต่อเนื่องตลอดเวลาที่ปฏิบัติงานและมีการสะท้อนความคิด 6) มีองค์ความรู้เกิดขึ้นว่าควรแก้ปัญหายังไรนอกจากนี้ ยังได้กล่าวถึงองค์ประกอบของความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาว่าประกอบด้วยองค์ประกอบหลักใหญ่ ๆ 4 องค์ประกอบ คือ 1) คุณลักษณะที่ดีของผู้บริหารที่ควรจะมีในตัวตนของผู้บริหาร (characteristic) 2) การเป็นผู้นำทางวิชาการ (academic leaders) 3) สมรรถนะเชิงวิชาชีพ (professional competencies) และ 4) ผลการปฏิบัติงาน (performance)

จากการสังเคราะห์จากนักวิชาการ การศึกษารอบแนวคิดเติบโตของผู้บริหารมืออาชีพ มี 7 องค์ประกอบหลัก ดังนี้ 1) ด้านความรู้ความสามารถ 2) ด้านทักษะภาวะผู้นำ 3) ด้านผู้นำทางวิชาการ 4) ด้านคุณธรรมจริยธรรม 5) ด้านทักษะยุคใหม่ 6) ด้านคุณลักษณะ 7) ด้านผลการปฏิบัติงาน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดเติบโตของผู้บริหารมืออาชีพ

องค์ประกอบของกรอบแนวคิดเติบโตของผู้บริหารมืออาชีพ

1) ด้านความรู้ความสามารถ (Knowledge and ability) หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่แสดงออกถึงการปฏิบัติงาน มีความรู้และความเข้าใจในหลักการแนวคิดทฤษฎีในการจัดการศึกษา สามารถปฏิบัติงาน เพื่อผลสัมฤทธิ์ที่สูงกว่าเป้าหมายที่กำหนด สามารถสร้างแรงจูงใจในการ

พัฒนาเพื่อความเป็นเลิศในทุก ๆ ด้านให้เกิดประโยชน์สูงสุดมีทักษะและความรู้เกี่ยวกับปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อองค์กร เพื่อให้การปฏิบัติงานในหน้าที่การบริหารสถานศึกษามีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จสูงสุด

2) ด้านทักษะภาวะผู้นำ (Leadership Skills) หมายถึง พฤติกรรมผู้บริหารที่แสดงออก การใช้ความสามารถในการทำงานในมิติด้านบุคคล มิติด้านงาน มิติด้านทีมงาน มิติด้านองค์กรสถานศึกษาและมิติด้านชุมชนทั้งในปัจจุบันและอนาคตได้อย่างโดดเด่นเพื่อให้ผู้บริหารมีทักษะภาวะผู้นำในการบริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3) ด้านผู้นำทางวิชาการ (Academic Leadership) หมายถึง พฤติกรรมในการทำงานของผู้บริหารสถานศึกษาในงานวิชาการ ให้บรรลุเป้าประสงค์ในความสามารถในการพัฒนางาน และส่งเสริมการเรียนการสอนให้ได้ผลดีมีประสิทธิภาพ เอื้อต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน มีการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในองค์กรอย่างสร้างสรรค์ มีการเรียนรู้ร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มียุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้อ่านออกเขียนได้ร้อยเปอร์เซ็นต์ มีการวัดผลประเมินผลตามสภาพจริง มีการนิเทศแบบร่วมพัฒนาและกำกับติดตามอยู่เสมอเพื่อสร้างความเข้มแข็งในงานวิชาการและยกระดับคุณภาพการศึกษา การบริหารจัดการหลักสูตรและการสอน การสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้และการวางแผนการนำหลักสูตรไปใช้ในสถานศึกษา อย่างมีประสิทธิภาพ

4) ด้านคุณธรรมและจริยธรรม (Morality and ethics) หมายถึง พฤติกรรมที่ผู้บริหารแสดงออกในการบริหารจัดการในสถานศึกษา ให้ประสบความสำเร็จมีความซื่อตรงซื่อสัตย์ และโปร่งใสตรวจสอบได้วางตัวเป็นกลางทางการเมืองประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีจิตสาธารณะ และจิตสำนึกที่ดี เพื่อให้เป็นผู้มีชื่อเสียงเกียรติคุณที่ดีและเป็นที่ยอมรับนับถือของผู้ใต้บังคับบัญชาและบุคคลทั่วไป

5) ด้านทักษะยุคใหม่ (Modern Skills) หมายถึง พฤติกรรมแสดงออกของผู้บริหารในลักษณะด้านทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาไทยแลนด์ 4.0 เป็นทักษะในสายวิชาชีพ ทักษะการสอนงานและพัฒนาคนทักษะการวางแผนงานและทักษะการมอบหมายงานคัดเลือกทีมงาน การสร้างแรงบันดาลใจ และการกระตุ้นผู้อื่น เพิ่มพลังงานบวก ทักษะการทำงานเป็นทีม ทักษะการสร้างความสัมพันธ์ ทักษะการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารจัดการ มีระบบความคิดเชิงกลยุทธ์ ทักษะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ ทักษะการบริหารผลการปฏิบัติงานและทักษะการวัดผลปฏิบัติงานในองค์กร เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำทักษะยุคใหม่มาใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษาในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

6) ด้านคุณลักษณะ (Characteristic) หมายถึง พฤติกรรมแสดงออกถึงคุณสมบัติที่มีในตัวผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย ความสามารถกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนของสถานศึกษา สามารถสื่อสาร

วิสัยทัศน์ของสถานศึกษา มีการนำวิสัยทัศน์ไปสู่การปฏิบัติได้จริง มีความมั่นใจในตนเอง มีความมุ่งมั่น ไม่ลดละที่จะปฏิบัติงานให้สำเร็จ มีความอดทนอดกลั้นและเพียรพยายาม มีความรับผิดชอบในการบริหารสถานศึกษา มีความกระตือรือร้นในการทำงานอยู่เสมอ มีความสุขุมรอบคอบ มีเหตุผลน่าเชื่อถือ มีความโอ้อ้อมอารี รู้จักเอาใจเขาใส่ใจเรา และเป็นผู้มีพลังและศักยภาพในการปฏิบัติงานอย่างไม่มีขีดจำกัด เพื่อเป็นผู้บริหารที่มีคุณลักษณะที่ดีและเหมาะสมที่สุด

7) ด้านผลการปฏิบัติงาน (Performance) หมายถึง ผลการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ที่ตั้งไว้โดยพิจารณาจากผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งสามารถแข่งขันได้ในระดับชาติและนานาชาติ ให้ความร่วมมือกับชุมชนโดยมีเป้าหมายร่วมกัน ในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงานอย่างมีคุณภาพสูงสุดและมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานในสถานศึกษาเพื่อให้เกิดผลการปฏิบัติงานเป็นเลิศในทุก ๆ ด้าน (กุลจิรา รักษนคร, 2563 : 206-217)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา การทำสมาธิเพื่อผ่อนคลายและพัฒนากรอบความคิดเติบโตของผู้บริหารสถานศึกษา จะขอกล่าวรวมความคือ การทำสมาธิของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาตนเอง ให้มีความแน่วแน่ มุ่งมั่น ต่อการทำงาน และเป็นการเอาสติปัญญามาตรวจสอบถึงการกระทำ จุดอ่อนที่ควรปรับปรุงตัวเอง ความฉลาดทางอารมณ์ มีความตั้งมั่น (Concentration) การสำรวมจิตให้เกิดความแน่วแน่ด้วยความเพียรใส่ใจอย่างต่อเนื่อง มีความมีสติ (Mindfulness) ความสามารถในการรู้ตัว รู้เท่าทัน ความคิดของตนเองได้ สามารถจำและไม่เกิดความหลงลืมในปัจจุบัน และสามารถดักเตือนตนเอง และควบคุมอารมณ์ความคิดได้ มีการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) ความสามารถในการใช้ปัญญาในการพิจารณาโดยไม่ตัดสินโดยคำนึงถึงความสัมพันธ์เชิงเหตุผล และการสังเคราะห์ข้อมูล และตัดสินคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ อย่างสมเหตุสมผล เพื่อประยุกต์ใช้หรือนำไปปฏิบัติ มีการคิดบวก (Positive Thinking) ความสามารถในการทำความเข้าใจกระบวนการคิดและอารมณ์ของตนในแง่ดีเกี่ยวกับมุมมองที่มีต่อโลกและการใช้ชีวิต ส่วนการทำสมาธิเพื่อพัฒนากรอบความคิดเติบโตของผู้บริหารสถานศึกษามี 7 ด้าน ดังนี้ ด้านความรู้ความสามารถ ด้านทักษะภาวะผู้นำ ด้านผู้นำทางวิชาการ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านทักษะยุคใหม่ ด้านคุณลักษณะ ด้านผลการปฏิบัติงาน เพื่อผลสัมฤทธิ์ที่สูงกว่าเป้าหมายที่กำหนด สามารถสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาเพื่อความเป็นเลิศในทุก ๆ ด้าน

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา หาญศรีวรพงศ์ และ พระมหามิตร ฐิตปญโญ. (2562). สมาธิกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตมนุษย์. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*, 19(1), 287-295.
- กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข โรงพยาบาลศรีสรวงสุโขทัย. (2554). สมาธิพื้นฐานเพื่อการดูแลสุขภาพ. สืบค้นเมื่อ 22 กันยายน 2564, จาก <https://www.srisangworn.go.th/modules.php?op=modload&name=News&file=article&sid=11>
- กุลจิรา รักชนคร. (2563). การศึกษากรอบแนวคิดของผู้บริหารมืออาชีพยุคการศึกษา 4.0. *Journal of Modern Learning Development*, 5(4), 206-217.
- พระภาวนาวิริยคุณ (เผด็จ ทัตตชีโว). (2564). ความหมายของสมาธิ - สุขเล็ก ๆ ที่เกิดจากสมาธิ. สืบค้นเมื่อ 8 กรกฎาคม 2566, จาก <https://kalyanamitra.org/th/index.php>
- พรทัด โพธินาม (2562). การพัฒนาโปรแกรมการทำสมาธิเพื่อเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์สำหรับผู้สูงอายุ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เทพ สงวนกิตติพันธุ์. (2562). เอกสารบำบัดความเครียดด้วยสมาธิบำบัด ศูนย์วิทยบริการและชุมชนสัมพันธ์ มสธ. อุตรธานี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

ครูในศตวรรษที่ 21

Teacher in the 21st Century

นิตยา อาจหาญยิ่ง¹,
พระมหาพิสิฐ วิสิษฐปณโย² และ อินตอง ชัยประโคม³
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น^{1,2,3}
Nittaya Arthanying¹
PhramahaPhisit Visitthapanyo² and Intong Saypakhom³
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kaen Campus^{1,2,3}
Corresponding Author, Email: Nittayaarthanying@gmail.com

บทคัดย่อ

“ครู” ให้เป็นครูยุคใหม่ โดยปรับบทบาทจาก “ครูสอน” เป็น “โค้ช” หรือ “ผู้อำนวยการการเรียนรู้” ทำหน้าที่กระตุ้นสร้างแรงบันดาลใจ แนะนำวิธี เรียนรู้และวิธีจัดการเรียนรู้ออกแบบกิจกรรมและสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ตลอด ศตวรรษที่ 21 ครูจึงต้องมีความตื่นตัวและเตรียมพร้อมในการจัดการเรียนรู้แก่ผู้เรียน ครูจะต้องมีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 จะต้องมีความรู้พื้นฐานสอนนักเรียน Reading อ่านออก Writing เขียนได้ Arithmetic คิดเลขเป็น นอกจากนี้ครูจะต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับ ผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ไม่ใช่แค่อ่านออกเท่านั้น แต่จะต้องมีทักษะในการอ่าน คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ แยกแยะในเรื่องต่างๆ และมีความคิดสร้างสรรค์ที่เป็นประโยชน์

ครูต้องรู้และเข้าใจเทคโนโลยีใหม่ มีทักษะใหม่ๆ พร้อมทั้งชี้แนะข้อดีข้อเสียให้ผู้เรียนได้ ครูจะต้องสามารถใช้เทคโนโลยีส่งเสริมการศึกษาได้หลากหลาย และสามารถชี้ให้เด็กเห็นถึงข้อดีข้อเสีย และการใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ อย่างเหมาะสม

คำสำคัญ: ครู; ศตวรรษที่ 21

* ได้รับบทความ: 28 สิงหาคม 2566; แก้ไขบทความ: 19 มิถุนายน 2567; ตอรับตีพิมพ์: 29 มิถุนายน 2567
Received: 28 August 2023; Revised: 19 June 2024; Accepted: 29 June 2024

Abstract

"Teacher" to be a new modern-generation teacher by adjusting the role from "Teacher" to "Coach" or "Learning Director", acting to motivate, inspire, and suggest learning methods and ways to organize knowledge creation throughout. To design activities and create innovative learning throughout the 21st century, teachers must be alert and prepared to manage learning for students. Teachers must possess 21st century skills. They must have the following basic skills to educate students: reading, literacy, writing, and arithmetic. The student of the twenty-first century must possess abilities in reading, analyzing, synthesizing, discriminating in various matters, and useful creativity.

Teachers need to know and understand new technologies, acquire new skills, and guide students through the pros and cons. Teachers must be able to use a variety of educational promotion technologies. And is able to clarify the benefits, advantages, and disadvantages for children of the appropriate use of various technologies.

Keywords: Teacher; The 21st Century

บทนำ

คริสต์ศตวรรษที่ 21 เป็นคริสต์ศตวรรษแรกแห่งคริสต์สหัสวรรษที่ 3 และเป็นคริสต์ศตวรรษปัจจุบัน โดยเริ่มนับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ปี 2001 จนถึงวันที่ 31 ธันวาคม ปี ค.ศ. 2100 หรือเรียกว่ายุค 2001 คือ เรียกตามปีเริ่มต้นคริสต์ศตวรรษที่ 21 จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงขึ้นหลายต่อหลายอย่างส่งผลต่อชีวิตของเราอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จากศตวรรษที่ 20 สู่ศตวรรษที่ 21 ความเปลี่ยนแปลงที่เห็นเด่นชัดที่สุดคือ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ

ศตวรรษที่ 21 ครูจึงต้องมีความตื่นตัวและเตรียมพร้อมในการจัดการเรียนรู้แก่ผู้เรียน ครูจะต้องมีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 จะต้องมีความรู้พื้นฐานสอนนักเรียน Reading อ่านออก Riting เขียนได้ Rithmetics คิดเลขเป็น นอกจากนี้ครูจะต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ไม่ใช่แค่อ่านออกเท่านั้น แต่จะต้องมีทักษะในการอ่าน คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ แยกแยะ สามารถเขียนสรุปหรือจับใจความสำคัญ ทักษะรู้เท่าทัน ครูจะต้องให้ผู้เรียนแก้ปัญหาด้วยตัวเอง เป็นการฝึกทักษะให้ผู้เรียนมีการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ทำงานแบบร่วมมือ ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการสื่อสาร ให้เท่าทันยุคใหม่ ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม เพื่อการออกไปเผชิญโลกภายนอกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับไพฑูรย์ สีนลรัตน์ (2561) ที่ได้ให้มุมมองครูไทยในศตวรรษที่ 21 การเรียนรู้ของเด็กไทยจะต้อง สอนให้รู้จักคิดสร้างสรรค์

รู้จักร่วมกันวางแผน รู้จักคิดแยกแยะ และรู้จักนำบทเรียนมาประยุกต์ รู้จักวิจัย รู้จักค้นคว้า รู้จักสร้างผลงาน รู้จักวางแผนและประมวลผลเป็น พอสรุปเนื้อหาได้ 7 ประการประกอบด้วย

1. สร้างและบูรณาการความรู้ได้ ครูจะต้องสามารถบูรณาการความรู้ต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการสร้างสรรค์และพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ ๆ ให้แก่เด็ก ๆ

2. มีความคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์ ครูจะต้องสอนให้เด็กมีทักษะกระบวนการคิด โดยสามารถคิดวิเคราะห์ในเรื่องต่าง ๆ และมีความคิดสร้างสรรค์ที่เป็นประโยชน์

3. มีวิสัยทัศน์และตักตวงทางความคิดเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้เรียน ครูจะต้องเป็นคนมีวิสัยทัศน์ เน้นให้เด็กเกิดการเรียนรู้ โดยการส่งเสริมการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้เด็กตักตวงทางความคิดได้ด้วยตัวเอง และมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน

4. ครูต้องรู้และเข้าใจเทคโนโลยีใหม่ มีทักษะใหม่ ๆ พร้อมทั้งชี้แนะข้อดีข้อเสียให้ผู้เรียนได้ ครูจะต้องสามารถใช้เทคโนโลยีส่งเสริมการเรียนรู้ได้หลากหลาย และสามารถชี้ให้เด็กเห็นถึงข้อดีข้อเสียและการใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ อย่างเหมาะสม

5. มีทักษะการสอนเด็กให้เติบโตเต็มศักยภาพและสร้างผลงานใหม่ ๆ ครูจะต้องส่งเสริมการเรียนรู้ให้เด็กตามวัยและให้เด็กพัฒนาอย่างเต็มที่ตามศักยภาพของเด็กและเน้นให้เด็กเปลี่ยนจากเป็นผู้รับกลายเป็นผู้พัฒนาและสร้างสรรค์สิ่งใหม่

6. ต้องเข้มแข็งในจรรยาบรรณ คุณธรรม จริยธรรม และชักชวนให้คนอื่น ๆ ทำเพื่อสังคม ครูจะต้องยึดมั่นในจรรยาบรรณวิชาชีพ รักษาคุณธรรมจริยธรรมและเป็นบุคคลหนึ่งในสังคมที่ช่วยให้อาชีพในสังคมนั้น ๆ มีแนวทางในการปฏิบัติตนต่อตนเองและสังคมที่เหมาะสม

7. มีบทบาทนำด้านการสอนและวิชาชีพ พัฒนาคุณภาพของโรงเรียนและในวิชาชีพร่วมกับผู้บริหารมากขึ้น ครูจะต้องมีบทบาทต่อการส่งเสริม พัฒนา และประเมินผลการเรียนรู้และวิชาชีพในโรงเรียนร่วมกับบุคลากร ผู้บริหารและชุมชน

แผนปฏิบัติการรายปี พ.ศ.2566 (2566 : 6) ได้กล่าวถึงครูศตวรรษที่ 21 การปรับโฉมบทบาท “ครู” ให้เป็นครูยุคใหม่ โดยปรับบทบาทจาก “ครูสอน” เป็น “โค้ช” หรือ “ผู้อำนวยการการเรียนรู้” ทำหน้าที่กระตุ้นสร้างแรงบันดาลใจ แนะนำวิธี เรียนรู้และวิธีจัดระเบียบการสร้างความรู้ ออกแบบกิจกรรม และสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียน และมีบทบาทเป็นนักวิจัยพัฒนากระบวนการเรียนรู้ เพื่อผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน รวมทั้งปรับระบบการผลิตและพัฒนาครูตั้งแต่การดึงดูดคัดสรร ผู้มีความสามารถสูงให้เข้ามาเป็นครูคุณภาพ มีระบบการพัฒนา ศักยภาพและสมรรถนะครูอย่างต่อเนื่องครอบคลุมทั้งเงินเดือน เส้นทางสายอาชีพ การสนับสนุนสื่อการสอน และสร้างเครือข่ายพัฒนาครูให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน รวมถึงการพัฒนาครูที่มีความเชี่ยวชาญด้านการสอนมาเป็นผู้สร้างครูรุ่นใหม่อย่างเป็นระบบ และวัดผลงานจากการพัฒนาผู้เรียนโดยตรง

ลัดดาวัลย์ สื่องทอง และ วัชรภัทร เดชะวัฒนศิริดำรง (2564 : 73-86) ได้กล่าวถึงครูศตวรรษที่ 21 ผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21 โดยการส่งเสริมสนับสนุนให้ครูผู้สอนได้รับการพัฒนาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพส่งผลให้ผู้เรียนได้บรรลุเป้าหมายอย่างเต็มศักยภาพ

แผนปฏิบัติการระยะ 5 ปี พ.ศ. 2566 - 2570 ของคุรุสภา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 มาตรา 258 จ. ด้านการศึกษา (1) (3) และ (4) บัญญัติให้รัฐมีหน้าที่ดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนา ก่อนเข้ารับการศึกษา เพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ให้สมกับวัย ให้มีกลไก และระบบการผลิต คัดกรองและพัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพครูและอาจารย์ ให้ได้ผู้มีจิตวิญญาณของความเป็นครู มีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริง

วิจารณ์ พานิช (2555 : 67-68) กล่าวว่าครูในศตวรรษที่ 21 เปลี่ยนจากการเป็น Coach เป็นผู้กำกับการเรียนรู้ เพื่อให้เด็กที่เรียนรู้อย่างผิวเผินไปสู่การรู้จริง เปลี่ยนจากสอนวิชาไปสู่พัฒนาครบด้าน เปลี่ยนจากรู้วิชาไปมีทักษะครูเปลี่ยนจากการเป็นผู้รู้เป็นนักเรียนรู้และเปลี่ยนจากครูผู้รอบรู้วิชาเป็นผู้กำกับ การเรียนรู้ของศิษย์เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดโดยครูต้องมีทักษะด้านการฝึกเป็นโค้ช เป็นผู้อำนวยความสะดวก สร้าง รู้จริง (Mastery) พัฒนาครบด้านมีทักษะเป็นนักเรียนรู้และกำกับการเรียนรู้ของตน

จะเห็นได้ว่า ครูไทยในยุคศตวรรษ 21 นั้น การสร้างให้ผู้เรียนเป็นนักคิดและนักพัฒนา ถือเป็นหัวใจหลักในการส่งเสริมการเรียนรู้ ซึ่งเป็นไปตามยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป ครูจะเป็นผู้สอนอย่างเดียวเหมือนเมื่อก่อนไม่ได้ ครูจะต้องให้นักเรียนรู้ด้วยตนเอง คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ให้ได้ โดยที่ครูออกแบบการเรียนรู้เป็นผู้แนะนำ เป็นผู้อำนวยความสะดวกสร้างรู้จริง ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนสามารถสร้างสรรค์ พัฒนาองค์ความรู้ได้ด้วยตัวเอง ซึ่งการสร้างสรรค์ด้วยตัวเองนี้คือแนวทางสำคัญแห่งศตวรรษที่ 21 รวมถึงการพัฒนาครูที่มีความเชี่ยวชาญด้านการสอนมาเป็นผู้สร้างครูรุ่นใหม่อย่างเป็นระบบ และวัดผลงานจากการพัฒนาผู้เรียนโดยตรง

บทบาทครูในศตวรรษที่ 21

บทบาทครูในศตวรรษที่ 21 ตามนโยบายของคณะรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาศักยภาพของคนไทยทุกช่วงวัย ปรับรูปแบบการเรียนรู้และการสอนเพื่อพัฒนาทักษะ และอาชีพของคนทุกช่วงวัยสำหรับศตวรรษที่ 21 โดยปรับโครงสร้างหลักสูตรการศึกษา ให้ทันสมัย มีการนำเทคโนโลยีและการเรียนรู้ ผ่านประสบการณ์จริงเข้ามา มีส่วนในการจัดการเรียนการสอน และปรับระบบดึงดูด การคัดเลือก การผลิตและพัฒนาครูที่นำไปสู่การมีครูสมรรถนะสูง เป็นครูยุคใหม่ที่สามารถออกแบบและจัดระบบการสร้างความรู้สร้างวินัย กระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจ เปิดโลกทัศน์มุมมองของเด็กและครูด้วยการสอนในเชิงแสดงความคิดเห็นให้มากขึ้น

ควบคู่กับหลักการทางวิชาการ (แผนปฏิบัติการระยะ 5 ปี พ.ศ. 2566-2570, 2566) โดยมุ่งเน้นผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้และมีใจใฝ่เรียนรู้ตลอดเวลา มีการออกแบบระบบการเรียนรู้ใหม่ การเปลี่ยนบทบาทครูการเพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการศึกษา การพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต การสร้างความตื่นตัว ครูตระหนักถึงบทบาท ความรับผิดชอบ

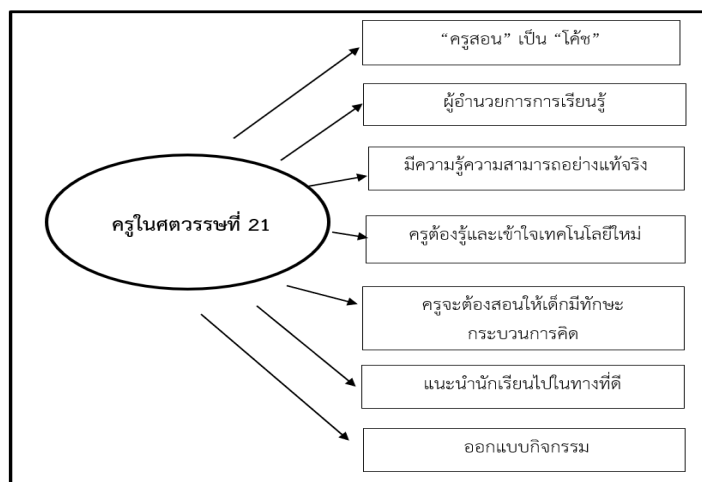
คณะ อ่อนนาง (2561 : 133) ได้กล่าวถึง บทบาทครูในศตวรรษที่ 21 มีการเปลี่ยนแปลงไป ห้องเรียนมีการเปลี่ยนแปลง กระบวนถ่ายทอดความรู้มีการเปลี่ยนแปลงไป บทบาทครูในศตวรรษที่ 21 ต้องยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางต้องเข้าใจรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนว่าผู้เรียน ครูต้องเปลี่ยนบทบาทจากการสอน จากการบอกความรู้ เป็นผู้อำนวยความสะดวกทำหน้าที่เหมือนโค้ชในการพานักเรียนไปสู่เป้าหมาย คือ ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21

พระครูสุตวรธรรมกิจ (2563 : 19-20) ได้กล่าวถึง บทบาทครูในศตวรรษที่ 21 ครูไทยยังเป็นคนที่มีความสำคัญต่อการศึกษาของชาติ เพื่อให้การจัดการเรียนรู้เกิดประสิทธิภาพต่อครูและเกิดผลสัมฤทธิ์ต่อผู้เรียน ครูจึงต้องพัฒนาตนเองให้มีสมรรถนะของการเป็นครูไทยมืออาชีพด้วยความมีจิตวิญญาณของความเป็นครูและสร้างแรงบันดาลใจพัฒนาตนเองให้มีความเป็นครูที่ทันสมัยทันเหตุการณ์ อยู่อย่างสม่ำเสมอ

ประสาธ เนืองเฉลิม (2563 : 16-24) ได้กล่าวถึง ครูในศตวรรษที่ 21 นี้ จะช่วยให้ครูได้เข้าใจในวิถีของการเปลี่ยนแปลงทั้งทั้งความรู้ รูปแบบ วิธีการ แต่เหนือสิ่งอื่นใดครูต้องบรรลุซึ่งศักยภาพแห่งตนว่ามีความรู้ ความสามารถ และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ก่อนที่จะช่วยให้ผู้เรียนบรรลุศักยภาพของตนเองเช่นกัน เมื่อครูเปลี่ยนแปลงและปรับตัวให้เท่าทันแล้วย่อมบ่มเพาะให้ผู้เรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ จักนำเครื่องมือ วิธีการ และทักษะการเรียนรู้ที่จำเป็นมาใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข

บทบาทครูในศตวรรษที่ 21 ไม่ใช่บทบาทครูในศตวรรษที่ 20 หรือบทบาทครูในศตวรรษที่ 19 ที่เตรียมคนออกไปทำงานในสายพานการผลิตในยุคอุตสาหกรรม การศึกษาในศตวรรษที่ 21 ต้องเตรียมคนออกไปเป็นคนที่ใช้ความรู้ (knowledge worker) และเป็นบุคคลพร้อมเรียนรู้ (learning person) ไม่ว่าจะเป็นประกอบสัมมาชีพใด มนุษย์ในศตวรรษที่ 21 ต้องเป็นบุคคลพร้อมเรียนรู้ และเป็นคนที่ทำงานที่ใช้ความรู้ แม้จะเป็นชาวนาหรือ เกษตรกรก็ต้องเป็นคนที่พร้อมเรียนรู้ และเป็นคนที่ใช้ความรู้ ดังนั้น ทักษะสำคัญที่สุดของศตวรรษที่ 21 จึงเป็นทักษะของการเรียนรู้ (learning skills)

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

เอกสารอ้างอิง

- คณะยะ อ่อนนาง. (2561). บทบาทครูในศตวรรษที่ 21 กับการเรียนการสอนแบบ Active Learning. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ประสาธน์ เนื่องเฉลิม. (2563). ครูในศตวรรษที่ 21. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 39(1), 16-24.
- พระครูสุตวรธรรมกิจ. (2563). การพัฒนาครูไทยสู่ศตวรรษที่ 21. วารสารบัณฑิตสาเกตปริทรรศน์, 5(2), 19-20.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2561). ครูในศตวรรษที่ 21 ต้องมีคุณลักษณะอย่างไร. สืบค้นเมื่อ 16 สิงหาคม 2566, จาก <https://www.truelookpanya.com/education/content/68571/-teaartedu-teaart-teaarttea->
- ลัดดาวัลย์ สะอึ้งทอง และ วัชรภัทร เดชะวัฒนศิริดำรง. (2564). แนวทางการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1. วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น, 7(2), 73-86.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2566). แผนปฏิบัติการระยะ 5 ปี พ.ศ. 2566-2570. สืบค้นเมื่อ 16 สิงหาคม 2566, จาก <https://www.ksp.or.th/2023/03/07/42791/>

แนวทางในการวางระบบขนส่งสาธารณะที่เชื่อมสนามบินนานาชาติอุดรธานี สู่สถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรธานี

Guideline for Public Transportation Connectivity from International Airport and Tourist Destinations, A case of Udon Thani Province

อัญชริดา ไกรवास

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Ancharida Kraiwat

Khon Kaen University

Email: uncharida@kkumail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยวิจัยนี้มุ่งตอบคำถามที่ว่าประชาชนและนักท่องเที่ยวที่มาเยือนจังหวัดอุดรธานี มีความต้องการระบบขนส่งสาธารณะอย่างไรที่เชื่อมสนามบินนานาชาติกับแหล่งท่องเที่ยวภายในจังหวัดข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัยนี้ ได้มาจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจากภาครัฐ ภาคเอกชน และนักวิชาการ

ผลการวิจัย พบว่า ข้อค้นพบ 6 ประการดังนี้ 1) ความต้องการของระบบขนส่งสาธารณะ นักท่องเที่ยว ประชาชน มีความต้องการของระบบขนส่งสาธารณะในการเดินทางเชื่อมต่อไปยังสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ จากสนามบินอุดร หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สนามบินอุดรธานี, ขนส่งจังหวัดอุดรธานี และสำนักงานท่องเที่ยว และกีฬา โดยเฉพาะท้องถิ่นที่ควรจัดบริการสาธารณะให้ประชาชน และบูรณาการงานร่วมกัน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรธานี 2) เส้นทางและโครงข่าย ควรจัดสรรตามความต้องการและประเภทของสถานที่ท่องเที่ยว ได้แก่ สาย A แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ สาย B แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและสาย C แหล่งท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ซึ่งควรจัดเฉพาะ เสาร์ - อาทิตย์ หรือในช่วงเทศกาลหรืองานสำคัญประจำจังหวัด 3) ยานพาหนะ ควรใช้ระบบขนส่งแบบรถสองแถว โดยกำหนดราคา

* ได้รับบทความ: 28 มกราคม 2567; แก้ไขบทความ: 24 มิถุนายน 2567; ตอรับตีพิมพ์: 24 มิถุนายน 2567

Received: 28 January 2024; Revised: 24 June 2024; Accepted: 24 June 2024

ขนาดยานพาหนะการเข้าถึงการใช้บริการที่ดี 4) สถานีขนส่ง ควรเชื่อมโยงกับสถานที่อื่น ได้แก่ การรถไฟแห่งประเทศไทย, เทศบาลอุดรธานี, บริษัทขนส่ง จำกัด รวมถึงการพัฒนาการให้บริการข้อมูลข่าวสารและการจำหน่ายตั๋วผ่านช่องทางออนไลน์และการเก็บข้อมูลผู้ใช้บริการในการพัฒนาในอนาคต 5) ผู้ให้บริการหรือผู้ประกอบการขนส่ง ภาครัฐ ควรช่วยเหลือด้านการลงทุนแก่ผู้ให้บริการหรือผู้ประกอบการขนส่งภาคเอกชนเองควรมีการพัฒนานำระบบการจองและจำหน่ายตั๋วออนไลน์มาใช้ 6) การกำกับดูแลระบบขนส่ง มีความจำเป็นต้องบูรณาการแผนการทำงานร่วมกันระหว่างท้องถิ่นและขนส่งจังหวัดอุดรธานี โดยดำเนินการตามมาตรฐานระดับขนส่งสากล

คำสำคัญ: สนามบินอุดรธานี; ระบบขนส่งสาธารณะ; สถานที่ท่องเที่ยวอุดรธานี

Abstract

This research aims to address the question of what public and tourists visiting Udon Thani province need in terms of a public transportation system that connects the international airport with tourist destinations within the province. The data used in this research were gathered from the study of relevant documents and in-depth interviews with key stakeholders from the public sector, private sector, and academic experts.

Proposed guidelines for developing a public transport system connecting Udon Thani International Airport to tourist attractions in Udon Thani Province, 6 points as follows: 1) Needs of the public transport system Tourists and citizens have a need for public transportation to connect to various tourist attractions. From Udon Airport Related agencies Udon Thani Airport, Udon Thani Provincial Transport and the tourism and sports office Especially local areas that should provide public services to the people. and integrate work together To promote tourism in Udon Thani Province 2) Routes and networks Should be allocated according to needs and types of tourist attractions, including Line A: historical tourist attractions, Line B: natural tourist attractions, and Line C: art, culture, and tradition tourist attractions, which should be organized only on Saturdays - Sundays or during festivals or important events in the province. 3) Vehicles should use the songthaew transportation system, with prices and vehicle sizes determined. Access to good services 4) The bus station should be linked with other places, including the State Railway of Thailand, Udon Thani Municipality, Transport Company Limited,

including the development of information services and ticket sales through online channels and data collection. service users in future development 5) Service providers or transport operators: The government should provide investment assistance to service providers or transport operators. The private sector should develop and use online ticket booking and sales systems. 6) Transportation system supervision. There is a need to integrate a collaborative plan between the local government and Udon Thani Provincial Transport. By operating according to international transportation standards.

Keywords: Udon Thani Airport; Public transportation; Udon Thani tourist attractions

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อเศรษฐกิจของประเทศไทย เนื่องจากเป็นแหล่งรายได้จากนักท่องเที่ยวและการจ้างงาน ประเทศไทยมีความได้เปรียบด้านการท่องเที่ยวจากการมีทรัพยากรทางธรรมชาติและความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งมีความสวยงามติดระดับโลก มีเอกลักษณ์ต่างจากภูมิภาคอื่นซึ่งสามารถพัฒนาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2555)

ท่าอากาศยานนานาชาติอุดรธานี หรือ สนามบินอุดรธานี เป็นสนามบินนานาชาติที่เป็นจุดศูนย์กลางถ่ายเปลี่ยนการเดินทางที่สำคัญของจังหวัดอุดรธานี ปัจจุบันมีเที่ยวบินเปิดให้บริการจำนวน 54 เที่ยวบิน ซึ่งสามารถรองรับผู้โดยสารได้จำนวน 1,200 คน/ชั่วโมง หรือ 3.46 ล้านคน/ปีท่าอากาศยานอุดรธานี ในปัจจุบันสนามบินท่าอากาศยานอุดรธานีมีสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวอย่างแพร่หลาย สนามบินท่าอากาศยานอุดรธานี เป็นจุดศูนย์กลางของอีสานที่รองรับนักท่องเที่ยวมาเป็นอันดับหนึ่ง อาจจะเป็นเพราะว่าสนามบินอุดรธานีมีขนาดใหญ่ มีพื้นที่กว้างขวาง มีที่จอดรถที่กว้างใหญ่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการสนามบินท่าอากาศยานอุดรธานีและผู้ที่เกี่ยวข้อง นักท่องเที่ยวส่วนด้านภายนอกของอาคารยังมีรถแท็กซี่ รถตู้ที่คอยให้บริการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวบริการรับ-ส่ง จนถึงที่หมาย นอกจากนี้ยังมีรถเหมาไปยังจังหวัดที่ใกล้เคียงอีกด้วย นับได้ว่าสนามบินท่าอากาศยานอุดรธานีสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการเป็นอย่างมาก

แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2556-2560) ได้กำหนดถึงแนวทางการพัฒนาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายรัฐบาลและความเชื่อมโยงกับการก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 โดยสนับสนุนและปรับปรุงเส้นทางคมนาคมเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวสำคัญในแต่ละจังหวัดและเชื่อมโยงระหว่างจังหวัด เนื่องจากมีนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นทุกปี ระบบบริการรถโดยสารระหว่างจังหวัดที่จำเป็นต้องมีมาตรฐานด้านคุณภาพในเรื่อง

ความสะอาด การบริการ และความปลอดภัยของระบบขนส่งสาธารณะที่อำนวยความสะดวกการเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ท่องเที่ยวทั้งในเขตเมืองและนอกเขตเมือง ซึ่งแนวโน้มของการเดินทางจากของนักท่องเที่ยวจากสนามบินนานาชาติอุดรธานีสู่สถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรธานี สะท้อนว่า นักท่องเที่ยวเลือกที่จะเดินทางโดยยานพาหนะส่วนตัวมากกว่าระบบขนส่งสาธารณะ ที่เป็นเช่นนี้เกิดจากปัญหาในการให้บริการของระบบขนส่งสาธารณะที่ไม่ตอบสนองความต้องการของผู้เดินทาง เช่น เส้นทางเดินรถไม่ครอบคลุมพื้นที่ความต้องการ ปัญหาตารางเวลาในการเดินรถที่ไม่แน่นอน การให้บริการที่ไม่ได้มาตรฐาน รวมถึงระบบการให้บริการที่ดำเนินการโดยเอกชนซึ่งมุ่งเน้นผลกำไรมากกว่าการให้บริการเชิงสังคม ด้วยเหตุผลข้างต้น ผู้วิจัยต้องการทราบแนวทางในการให้บริการระบบขนส่งสาธารณะที่เชื่อมสนามบินนานาชาติอุดรธานีโดยการเป็นจุดศูนย์กลางในเปลี่ยนถ่ายที่เชื่อมโยงการเดินทางของนักท่องเที่ยว สู่สถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรธานี เพื่อส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวและประชาชนได้รับบริการที่ดีจากการใช้บริการรถขนส่งสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการเดินทางขนส่งสาธารณะที่เชื่อมสนามบินนานาชาติอุดรธานีสู่สถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรธานี
2. เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาขนส่งสาธารณะที่เหมาะสมที่เชื่อมสนามบินนานาชาติอุดรธานีสู่สถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้มีการจัดการดำเนินงานวิจัยไว้ ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การสัมภาษณ์การเก็บข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยต้องการข้อมูลของผู้ที่ดูแลนโยบาย ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน นักวิชาการ เนื่องจากทั้ง 3 ภาคส่วนเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงในการจัดการขนส่งสาธารณะของเมือง ภาครัฐสามารถให้ข้อมูลเชิงนโยบายได้ ภาคเอกชนสามารถให้ข้อมูลด้านความต้องการของผู้ใช้งานของผู้ประกอบการและนักวิชาการสามารถให้ข้อมูลเชิงมาตรฐานความจำเป็นหรือว่าความน่าจะเป็นในเชิงทฤษฎี

วิธีการและเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษารั้ครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และนักวิชาการ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน เช่น ระบบขนส่งสาธารณะ แหล่งท่องเที่ยว จำนวนเที่ยวบิน ในเขตพื้นที่จังหวัดอุดรธานี
2. การสำรวจรถขนส่งสาธารณะ รถประจำทางและรถไม่ประจำทางสู่สถานที่ภายในตัวเมืองอุดรธานี
3. การสำรวจรถขนส่งสาธารณะ รถประจำทาง และรถไม่ประจำทางสู่สถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรธานี
4. ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องและระบบขนส่งสาธารณะทั้งภายในและต่างประเทศ
5. นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ สุ่มรอบแนวคิดในการวิจัย
6. ลงพื้นที่สัมภาษณ์บุคคลที่บุคคลที่เกี่ยวข้องและบุคคลที่มีส่วนจัดการระบบขนส่งสาธารณะ
7. นำข้อมูลมาวิเคราะห์ สุ่มสรุปและอภิปรายผล ในการพัฒนาแนวทางขนส่งสาธารณะต่อไป

ผลการวิจัย

1. รูปแบบการเดินทางขนส่งสาธารณะที่เชื่อมสนามบินนานาชาติอุดรธานีสู่สถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรธานี พบว่า หน่วยงานที่ 1 คือ ภาครัฐ ระบบขนส่งสาธารณะ หากภาครัฐดำเนินการได้ย่อมเป็นผลดีให้กับชุมชน ที่ถ่ายเทนักท่องเที่ยวต่างชาติได้มากขึ้น แต่ทั้งนี้เองหากภาครัฐดำเนินการควรมีการศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ และหารือกับหลายฝ่าย เพื่อไม่ให้เกิดกรณีปัญหาการขาดทุนหรือขาดรายได้ เปรียบเช่นระบบขนส่งสาธารณะหลายปีก่อนที่ผ่านมา ซึ่งทั้งนี้ผู้ให้สัมภาษณ์ขึ้นขอการดำเนินงานของจังหวัดภูเก็ตเป็นพิเศษ เพราะมีโอกาสได้เดินทางไปกับครอบครัวโดยไม่ใช้รถยนต์ส่วนตัวและใช้ระบบขนส่งสาธารณะที่เห็นว่า สะดวกสบาย ประหยัด และตรงต่อเวลา สู่สถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดหลายอำเภอและสู่จังหวัดอื่นๆ หากรัฐดำเนินการได้ เห็นว่าเศรษฐกิจในจังหวัดอุดรธานีที่ดำเนินการกับงานพืชสวนโลกที่จะเกิดขึ้น อาจก่อให้เกิดหลายได้ต่อจังหวัดมหาศาล โดยเห็นควรให้ศึกษาบริหารจัดการความต้องการคมนาคมขนส่ง โดยการนำมาตรการบริหารจัดการความต้องการเดินทางระบบสากลมาบังคับใช้ และ หน่วยงานที่ 2 ภาคเอกชน รถรับส่งจากสนามบินนานาชาติอุดรธานีสู่หนองคาย ณ สะพานมิตรภาพไทยลาว บริการรถเช่าพร้อมคนขับ จำหน่ายตัวเครื่องบิน และสามารถสอบถามเกี่ยวกับการเดินทางท่องเที่ยวจากสนามบินนานาชาติอุดรธานีสู่ที่ประตูชายแดนประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยในปัจจุบันหากผู้ใช้บริการการท่องเที่ยวประสงค์ที่จะเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวจากสนามบิน ผู้ใช้บริการสามารถ สอบถามหรือวางแผนการเดินทางได้กับผู้ประกอบการ โดยค่าใช้จ่ายจะขึ้นกับระยะเวลาในการท่องเที่ยว (จำนวนวัน) และ ระยะทางสู่สถานที่ท่องเที่ยว ทั้งนี้สามารถจองล่วงหน้าหรือติดต่อสอบถามได้ หากประสงค์จะเดินทางในทันที โดยติดต่อผ่านทางเว็บไซต์ เบอร์โทรศัพท์ เพจ หรือแอดไลน์ของผู้ประกอบการ

2. แนวทางในการพัฒนาขนส่งสาธารณะที่เหมาะสมที่เชื่อมสนามบินนานาชาติอุดรธานีสู่สถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรธานี พบว่า จังหวัดอุดรธานีมีศักยภาพมากเพียงพอที่เป็นเมืองแหล่งการท่องเที่ยว เนื่องจากจังหวัดอุดรธานีมีสถานที่ท่องเที่ยว ในแง่ของเชิงประวัติศาสตร์ ความเชื่อ ธรรมชาติที่สวยงาม ในการทำงานได้ไปเยี่ยมชมสถานที่ต่าง ๆ ในการท่องเที่ยว เห็นว่า สถานที่แต่ละที่มีความแตกต่าง และมีความงดงามแตกต่างกันไป ตามความหลากหลาย และบางสถานที่ยังเป็นแหล่งศักดิ์สิทธิ์มีความน่านับถือ และความเชื่อ จึงเห็นว่าการท่องเที่ยวจังหวัดอุดรธานีหากมีระบบขนส่งที่ดี ก็จะเพิ่มโอกาสในการพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัดอุดรธานีได้ ซึ่งทั้งนี้จากการทำงานภาครัฐมีข้อมูลเชิงกายภาพและข้อมูลในสถานที่ท่องเที่ยวครบ หากจะดำเนินการอย่างจริงจังและคล่องตัว องค์กรและผู้ให้สัมภาษณ์เองก็ยินดีให้ความร่วมมือในการวางแผนทางที่อาจเกิดขึ้นได้ เพราะสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาเก็บสถิติข้อมูลการท่องเที่ยวไว้ทุก ๆ ปีอยู่แล้ว

หากมีการวางแผนทางระบบขนส่งสาธารณะที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตจริง มีความคิดเห็นว่า ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินงานของภาครัฐ หรือการดำเนินการของภาคเอกชนโดยการกำกับดูแลจากภาครัฐเอง อยากรู้อยากเห็นถึงประโยชน์สูงสุดในการดำเนินกิจการ ให้มีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของประชาชนและท่องเที่ยวอย่างสูงสุด ดังนั้นระบบขนส่งสาธารณะที่ดีก็ควรเกิดจากการดำเนินงานของท่าอากาศยานอุดรธานีเองที่เป็นศูนย์กลางการถ่ายเปลี่ยนที่ดี และระบบขนส่งสาธารณะที่ดี (การเดินทาง) และชุมชนท่องเที่ยว (ส่งเสริมการดำเนินงานชุมชน) ประกอบด้วย

ในปัจจุบัน งานวิจัยและแนวคิดของระบบขนส่งสาธารณะทั้งไทยและต่างประเทศมีการอัปเดตข้อมูลโดยตรงตามสถานการณ์ของเมืองและประเทศนั้น ๆ อยู่เสมอ เนื่องจากระบบขนส่งสาธารณะที่ดีเป็นส่วนหนึ่งของคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งงานวิจัยเหล่านี้มีจำนวนมากและสามารถหาข้อมูลได้ทั่วไป ส่วนในประเด็นขององค์กรของการดำเนินงาน เพื่อรัฐ ประชาชน หรือบุคคลอื่น เช่น นักท่องเที่ยว นักเดินทางนั้น แต่ละองค์กรอาจต้องวิเคราะห์และสร้างรูปแบบบูรณาการงานร่วมกัน เพื่อวัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาและสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสามารถสรุปและอภิปรายผล เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะจากสนามบินอุดรธานีสู่สถานที่ท่องเที่ยวที่เหมาะสมให้กับนักท่องเที่ยวและประชาชน ได้ดังนี้

1) ความต้องการของระบบขนส่งสาธารณะ จากการศึกษาความต้องการของระบบขนส่งสาธารณะสู่สถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรธานี พบว่า ระบบขนส่งสาธารณะไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชนและนักท่องเที่ยว เป็นปัญหาที่มาอย่างยาวนาน เนื่องจากจำนวนประชากรในเมือง นักท่องเที่ยว และนักเดินทางได้เพิ่มจำนวนมากขึ้น ประกอบการเกิดปรากฏการณ์ท่องเที่ยวหลังสถานการณ์โควิด-19

จากข้อมูลที่มีการสอบถามฝ่ายประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดอุดรธานีที่สอบถามสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรธานีเพิ่มขึ้น ขณะที่พื้นที่โครงข่ายขนส่งสาธารณะไม่ทันต่อการเพิ่มขึ้นของปริมาณผู้ใช้ และโครงข่ายระบบขนส่งสาธารณะในเขตเมืองและระหว่างเมืองยังไม่ครอบคลุมทั่วถึงและยังไม่เชื่อมต่อกันอย่างเป็นระบบทำให้ไม่สามารถตอบสนองความต้องการในการใช้ระบบขนส่งสาธารณะของประชาชน ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประพัทธ์พงษ์ อุปลา (2561) ศึกษา การประยุกต์ใช้เทคนิค Stated Preference พบว่า ผลการวิเคราะห์การตัดสินใจเลือกใช้บริการรถโดยสารประจำทางและรถตู้โดยสารสาธารณะในปัจจุบันส่วนใหญ่เลือกการให้บริการของรถโดยสารประจำทางในประเด็น อัตราค่าโดยสาร ความถี่ในการให้บริการ ไม่สามารถเชื่อมต่อการเดินทางกับระบบอื่น ๆ ไม่มีความสบายในการเดินทาง

2) เส้นทางและโครงข่าย จากการศึกษาเส้นทางและโครงข่ายระบบขนส่งสาธารณะในจังหวัดอุดรธานี พบว่า จังหวัดอุดรธานีมีโครงข่ายระบบขนส่งสาธารณะที่ไม่มีความครอบคลุมทั่วถึงและมีคุณภาพในระดับควรปรับปรุง โดยพบโครงข่ายที่ขาดหาย (Missing Links) ตามระบบการท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรธานี ที่แบ่งได้ 3 สาย ได้แก่ 1) แหล่งท่องเที่ยว ประเภทประวัติ ศาสตร์ โบราณสถาน 2) แหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ 3) แหล่งท่องเที่ยวประเภท ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี กิจกรรม โดยจังหวัดอุดรธานีควรมุ่งเน้นการพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะที่มีประสิทธิภาพ ประหยัด และปลอดภัย โดยการพัฒนาเพื่อเชื่อมโยงระหว่างอำเภอและจังหวัดใกล้เคียงประกอบด้วย ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรเชษฐ์ คงเสน (2562) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การจัดการระบบการให้บริการผู้โดยสารท่าอากาศยานสุวรรณภูมิในภาวะแข่งขันกับผลสัมฤทธิ์ ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาสัมฤทธิ์ผลการจัดการระบบการให้บริการผู้โดยสารท่าอากาศยานสุวรรณภูมิจะเป็นการสร้างระบบรักษาการให้บริการผู้โดยสารรวมถึงอาคารและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ไม่ได้ให้มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ก่อให้เกิดนักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการเกิดความไม่พอใจและนักท่องเที่ยวไม่ค่อยมาเที่ยวที่ประเทศไทยอีก

3) ยานพาหนะ จากการศึกษายานพาหนะในการเดินทางจากสนามบินอุดรธานีสู่สถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรธานี พบว่า มีประเภทรถส่วนบุคคลและรถรับจ้างไม่ประจำทางเท่านั้น โดยไม่มีระบบขนส่งสาธารณะ ดังนั้น ภาครัฐ ได้แก่ ท้องถิ่นจังหวัดและขนส่งจังหวัด ควรกำกับดูแลยานพาหนะและมาตรฐานของผู้ขับขี่ยานพาหนะ เพื่อให้เกิดความปลอดภัยของผู้ใช้บริการ ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปวีณา พงษ์สาศิริ (2562) ศึกษา การตัดสินใจเลือกรูปแบบการเดินทางระหว่างยานพาหนะส่วนบุคคลกับระบบขนส่งสาธารณะ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีการครอบครองรถยนต์ส่วนบุคคลจะมีแนวโน้มที่จะไม่สนใจระบบขนส่งมวลชน ทั้งในแง่ความสะดวกสบายและค่านิยม

4) สถานีขนส่ง สนามบินอุดรธานี มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นสถานีกลางในการเชื่อมระบบขนส่งและมีสถานที่ตั้งเป็นศูนย์กลางในการเชื่อมขนส่งสาธารณะไปยังเขตตัวเมืองและนอกเมืองได้ แต่สถานี

ขนส่งระหว่างทางหรือปลายทางยังขาดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสนับสนุน เช่น จุตรรถประจำทางและไม่ประจำทาง ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมบัติ ธรรมสอน (2562) ศึกษากระบวนการขนส่งสาธารณะในเมืองอุดรธานี ผลการวิจัย พบว่า ทักษะความคิดเห็นที่สำคัญของผู้ใช้บริการระบบขนส่งสาธารณะ ที่เห็นว่าควรปรับปรุง แกไขการให้บริการ คือ การนำรถโดยสารประจำทางใหม่และทันสมัยมาให้บริการ ปรับปรุงนิสัยและ มารยาทของคนขับ ควบคุมการจอดรถโดยสารให้เป็นระเบียบ เพิ่มเส้นทาง การเดินทางให้เข้าถึง พื้นที่ให้มากขึ้น

5) ผู้ให้บริการหรือผู้ประกอบการขนส่ง พบปัญหาการขาดทุนสะสมของภาคเอกชนที่เคยให้บริการ ปัญหาในเรื่องคุณภาพการให้บริการ โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ให้บริการประเภท Paratransit การแข่งขันทางธุรกิจที่รุนแรง ทั้งในการขนส่งทางถนนด้วยกัน และการแข่งขันกับการขนส่งรูปแบบอื่น เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาธุรกิจของผู้ประกอบการอีกทั้งโครงสร้างพื้นฐาน กฎระเบียบ และระบบขนส่งสาธารณะทางถนนที่มีอยู่ในปัจจุบัน ส่วนใหญ่ยังไม่ได้มีการออกแบบหรือปรับปรุงให้รองรับการเดินทางท่องเที่ยวเพียงพอ ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ เบญจภรณ์ สงวนชีพ (2560) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การรับรู้ของผู้ใช้บริการต่อระบบขนส่งสาธารณะของท่าอากาศยานนานาชาติภูเก๊ต. ผลการศึกษาพบว่า การรับรู้เกี่ยวกับบริบทและลักษณะระบบขนส่งสาธารณะของท่าอากาศยานนานาชาติภูเก๊ต ด้านคุณภาพการบริการพนักงานอยู่ในระดับต่ำ เนื่องจากว่า การบริการของพนักงานให้กับนักท่องเที่ยวที่ท่าอากาศยานนานาชาติภูเก๊ตยังไม่ค่อยใส่ใจนักท่องเที่ยว โดยที่บางครั้งพนักงานทำตัวไม่สนใจแก่นักท่องเที่ยว

6) การกำกับดูแลระบบขนส่ง ขนส่งจังหวัดอุดรธานีควรกำกับดูแลระบบขนส่งทางให้มีตามมาตรฐานสากล (TMD) รวมถึงบูรณาการระหว่างหน่วยงานอื่น ให้มีประสิทธิภาพ ตอบสนองความ สะดวกสบายและความปลอดภัยในการใช้บริการ ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรจิรา ภาคโอสถ (2562) ได้ทำการศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการเผยแพร่มาตรการรักษาความปลอดภัยแก่ผู้โดยสาร สนามบินสาธารณะ ผลการวิจัยพบว่า ผู้โดยสารกลุ่มนี้รับรู้มาตรการรักษาความปลอดภัยน้อยกว่ากลุ่มอื่น ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากท่าอากาศยานเน้นการเผยแพร่มาตรการรักษาความปลอดภัยผ่านทางป้ายประกาศ และเสียงประชาสัมพันธ์ ซึ่งผู้โดยสารกลุ่มนี้มีการเปิดรับสื่อผ่านทางสื่อออนไลน์เป็นส่วนใหญ่ และผู้โดยสารที่มีประสบการณ์การเดินทางมากกว่า 12 ครั้งต่อปี มีการรับรู้มาตรการรักษาความปลอดภัยด้านการบินมากที่สุด เนื่องจากประสบการณ์ส่งผลต่อการรับรู้ นอกจากนี้จากการวิจัยพบว่า ผู้โดยสารส่วนใหญ่ มีทัศนคติที่ดีต่อการรักษาความปลอดภัยด้านการบินและมีความสนใจในการเปิดรับข่าวสารภายใน ท่าอากาศยาน มีการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับมาตรการรักษาความปลอดภัยด้านการบินก่อนการเดินทาง ข้อมูลเชิงบวกนี้แสดงให้เห็นว่าผู้โดยสารสามารถรับสารเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยด้านการบินได้ ซึ่งหากทางท่าอากาศยานเลือกใช้สื่อและการเผยแพร่ให้เหมาะสมกับผู้โดยสารแต่ละกลุ่มจะเกิดการรับรู้ของผู้โดยสารมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. นักท่องเที่ยว มีความต้องการของใช้บริการระบบขนส่งสาธารณะในการเดินทางเชื่อมต่อไปยังสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ จากสนามบินอุดร ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องท่าอากาศยานอุดรธานี, ขนส่งจังหวัดอุดรธานี และสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดอุดรธานี โดยเฉพาะท้องถิ่นที่มีหน้าที่ในการจัดบริการสาธารณะให้ประชาชนควรเข้ามาผลักดันให้เกิดระบบขนส่งสาธารณะเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรธานี โดยการจัดบริการสาธารณะ ที่รัฐเป็นผู้ดำเนินการควบคุมอัตราค่าโดยสาร หรือ การจัดบริการสาธารณะจากเอกชนโดยรัฐทำหน้าที่ควบคุมดูแล

2. ตำแหน่งสถานที่ท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองความต้องการอย่างมีประสิทธิภาพแก่ประชาชนและนักท่องเที่ยว เส้นทางและโครงข่ายของระบบขนส่งสาธารณะ ควรจัดสรรตามความต้องการและประเภทของสถานที่ท่องเที่ยว ได้แก่ สาย A แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ สาย B แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและสาย C แหล่งท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ซึ่งควรจัดเฉพาะ เสาร์ - อาทิตย์ หรือในช่วงเทศกาลหรืองานสำคัญประจำจังหวัด

3. ด้านยานพาหนะ เนื่องจากจังหวัดอุดรธานีเป็นเมืองขนาดกลางการใช้รถไฟฟ้าเป็นระบบขนส่งสาธารณะอาจยังไม่เหมาะสม ดังนั้น ยานพาหนะควรเป็นรถสองแถว เช่น กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ที่พบว่ารถสองแถวมีความเหมาะสม ด้านราคา ขนาดยานพาหนะ การเข้าถึงการใช้บริการที่ดี ทำให้เหมาะกับการนำมาใช้ในจังหวัดอุดรธานีได้

4. ด้านสถานีขนส่ง สนามบินอุดรมีความพร้อมด้านสถานที่ ที่เป็นศูนย์กลางที่เชื่อมระหว่างเขตเมืองและนอกตัวเมือง ดังนั้น สนามบินควรพัฒนาความเชื่อมต่อโยกับระบบขนส่งอื่นเพิ่มเติม เช่น การรถไฟแห่งประเทศไทย, เทศบาลอุดรธานี, บริษัทขนส่ง จำกัด และควรมีการพัฒนาการให้บริการข้อมูลข่าวสารและการจำหน่ายตั๋วผ่านช่องทางออนไลน์เพื่อความสะดวก และสามารถเก็บข้อมูลผู้โดยสารเพื่อนำมาพัฒนาการให้บริการในอนาคตได้

5. ภาครัฐควรเข้ามาช่วยเหลือด้านการลงทุนแก่ผู้ให้บริการหรือผู้ประกอบการขนส่ง ภาคเอกชนเองควรมีการพัฒนาแนะนำระบบการจองและจำหน่ายตั๋วออนไลน์มาใช้เพื่อเก็บข้อมูลผู้โดยสารเพื่อนำมาพัฒนาการให้บริการและการวางแผนธุรกิจในอนาคตได้ เช่น การซื้อตั๋วออนไลน์การเดินทางท่องเที่ยวของฮอทดองการกำกับดูแลระบบขนส่ง มีความจำเป็นต้องบูรณาการแผนการทำงานร่วมกันระหว่างท้องถิ่นและขนส่งจังหวัดอุดรธานี ให้มีมาตรฐานของระดับขนส่งสากล (TMD) เพื่อให้การให้บริการขนส่งตอบสนองความต้องการของประชาชน

6. ในส่วนของภาคเอกชนนั้น ได้มีการนำรถตู้เข้ามารับส่งผู้โดยสารที่สนามบินท่าอากาศยานอุดรธานี ไปส่งที่จังหวัดหนองคาย ถือได้ว่าอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก เพราะว่า

บางท่านไม่ได้มีรถยนต์ส่วนตัว การที่นักท่องเที่ยวจะออกมาเรียกรถโดยสารเองคงไม่สะดวกและใช้เวลานาน แต่ทว่าภาครัฐเองไม่ได้มีนโยบายเกี่ยวกับการรับ-ส่ง นักท่องเที่ยวจากสนามบินไปส่งที่จังหวัดหนองคาย เนื่องจากว่าทางภาครัฐเองไม่ได้ใส่ข้อกำหนดลงไปในการคุ้มครองสิทธิของผู้โดยสารที่ใช้บริการสายการบินของไทยในเส้นทางบินประจำภายในประเทศ พ.ศ. 2553 ในฉบับกฎหมายนี้ได้มีแต่เอ่ยถึงเกี่ยวกับท่าอากาศยานสนามบินอุดรธานี แต่ในข้อกำหนดไม่ได้บอกเกี่ยวกับการคุ้มครองประชาชนทางผู้วิจัยเองอยากให้ทางภาครัฐได้นำเสนอข้อกำหนดจุดนี้เพิ่มเติมลงไปในการคุ้มครองสิทธิของผู้โดยสารที่ใช้บริการสายการบินของไทยในเส้นทางบินประจำภายในประเทศ พ.ศ. 2553 เพื่อส่งเสริมความปลอดภัยและคุ้มครองนักท่องเที่ยวอีกด้วย

องค์ความรู้ใหม่

จากการทำงานวิจัยเรื่อง แนวทางในการวางระบบขนส่งสาธารณะที่เชื่อมสนามบินนานาชาติอุดรธานี สู่สถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรธานี ได้มีการนำเสนอองค์ความรู้ใหม่เพื่อนำผลประกอบการวิจัยไว้ดังนี้

องค์ความรู้ใหม่

1. รูปแบบการเดินทางขนส่งสาธารณะที่เชื่อมสนามบินนานาชาติอุดรธานีสู่สถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรธานี ภาครัฐมีบริการขนส่งสาธารณะไว้รองรับนักท่องเที่ยว เมื่อมีการถึงสนามบินอุดรธานี โดยที่ไม่มีการเก็บเงินกับผู้ใช้โดยสาร ส่วนภาคเอกชน มีบริการรถตู้สาธารณะไว้คอยบริการนักท่องเที่ยวไปยังจังหวัดใกล้เคียง
2. แนวทางในการพัฒนาขนส่งสาธารณะที่เหมาะสมที่เชื่อมสนามบินนานาชาติอุดรธานีสู่สถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดอุดรธานี ภาครัฐและภาคเอกชนต้องให้ความร่วมมือในการพัฒนาขนส่ง เพราะปัจจุบันยังมีความขาดแคลนเกี่ยวกับทุนทรัพย์ในการลงทุนพัฒนาขนส่งสาธารณะ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา. (2555). เศรษฐกิจท่องเที่ยวประเทศไทย. สืบค้นเมื่อ 12 มีนาคม 2566, จาก https://www.sme.go.th/upload/mod_download/download-20180622100850.pdf
- กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา. (2554). ท่องเที่ยวจังหวัดอุดรธานี. สืบค้นเมื่อ 12 มีนาคม 2566, จาก <https://roijang.com/ที่เที่ยวอุดร/>
- เบญจภรณ์ สงวนชีพ. (2560). การรับรู้ของผู้ใช้บริการต่อระบบขนส่งสาธารณะของท่าอากาศยานนานาชาติ ภูเก็ต. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- ปวีณา พงษ์สาศิริ. (2562). การตัดสินใจเลือกรูปแบบการเดินทางระหว่างยานพาหนะส่วนบุคคลกับระบบขนส่งสาธารณะ. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ประพัทธ์พงษ์ อุปลา. (2561). การประยุกต์ใช้เทคนิค Stated Preference เพื่อใช้ในการประเมินประสิทธิภาพระบบขนส่งสาธารณะขนาดกลาง. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วรเชษฐ์ คงเสน. (2562). การจัดการระบบการให้บริการผู้โดยสารท่าอากาศยานสุวรรณภูมิในภาวะแข่งขันกับผลสัมฤทธิ์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น.
- สมบัติ ธรรมสอน. (2562). ขนส่งสาธารณะในเมืองอุดรธานี. อุดรธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- อรจิรา กาศโอสถ. (2562). แนวทางการพัฒนาการเผยแพร่มาตรการรักษาความปลอดภัยแก่ผู้โดยสาร สนามบินสาธารณะ. นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.

องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3
Components of Schools Innovative Leadership of Administrators Under
the Office of Sakon Nakhon Primary Educational Service Area 3

เนติพงษ์ น้อยตาแสง¹
บุญมี ก่อบุญ² และ ทรัพย์หิรัญ จันทรักษ์³
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร^{1,2,3}

Nethiphong Noitasaeng¹
Boonmee Koboon² and Suphirun Jantarak³
Sakon Nakhon Rajabhat University^{1,2,3}

Corresponding Author, Email: Conankung1990@yahoo.com

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 โดยแบ่งการวิจัย ออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ศึกษาเอกสารแนวคิดและงานวิจัย จากแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง จำนวน 10 แหล่ง 2) ประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสังเคราะห์เอกสาร และแบบสอบถาม ชนิดแบบมาตราส่วนประมาณค่าชนิด 5 ระดับ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานตามลำดับ

ผลการวิจัย พบว่า

องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม 2) การมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง 3) การคิดสร้างสรรค์ 4) การสร้างบรรยากาศแห่งองค์กรนวัตกรรม และ 5) การบริหารความเสี่ยง ซึ่งทุกองค์ประกอบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ; ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม; ผู้บริหารสถานศึกษา

* ได้รับบทความ: 2 มกราคม 2567; แก้ไขบทความ: 19 เมษายน 2567; ตอรับตีพิมพ์: 11 มิถุนายน 2567

Abstract

The purpose of this research was to study of Innovative leadership of school administrators in schools under Sakon Nakhon primary education service area office 3. The research process consisting which was divided into two steps: 1) Studying relevant theories and ten related research papers. 2) Appropriateness assessment the components of Innovative leadership of school administrator's directors by five experts. The research instruments are data analysis and synthesis form and a 5-point Likert scale questionnaire. The data was analyzed by using frequency distribution, percentage, means, and standard deviation.

The research findings Components of Schools Innovative Leadership of Administrators indicated that there were five main components. 1) innovative teamwork 2) vision change 3) thinking skill for innovation 4) innovative organization climate and 5) risk management. Every element is appropriate at the highest level.

Keywords: Leadership Innovative; Leadership; School Administrators

บทนำ

โลกในยุคศตวรรษที่ 21 เป็นสังคมและเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-based Society and Economy) ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การบริหารจัดการในทุกวิชาชีพจำเป็นต้องปรับตัวอย่างมากจึงจะนำไปสู่ความสำเร็จและความเจริญก้าวหน้าการบริหารจัดการศึกษาก็เช่นเดียวกันจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนแนวทางในการดำเนินการจึงจะทำให้การศึกษابرลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และเนื่องจากวิชาชีพทางการศึกษาเป็นวิชาชีพชั้นสูงวิชาชีพหนึ่ง ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรทางการศึกษาจะต้องเป็น “มืออาชีพ” จึงจะทำให้การศึกษابرลุความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคลากรหลักที่สำคัญของสถานศึกษาและเป็นผู้ที่จะต้อง มีสมรรถนะ ความรู้ ความสามารถ และคุณธรรม จริยธรรม ตลอดทั้งจรรยาบรรณวิชาชีพ จึงจะนำไปสู่ การจัดการและการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพ (ธีระ รุญเจริญ, 2557 : 7)

การพัฒนานวัตกรรมเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยให้ทุกองค์การสร้างจุดยืนที่เข้มแข็งเป็นองค์การ แห่งนวัตกรรม ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลสำคัญในการดำเนินการต่าง ๆ ของสถานศึกษา เพราะผู้บริหาร เป็นผู้ที่มีความสามารถในการตัดสินใจวางแผน อำนาจการและมอบหมายงานในกำกับให้เป็นตามวัตถุประสงค์ ที่กำหนดและในยุคสมัยที่กระแสการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องสร้าง ภาวะผู้นำที่เข้มแข็งในการบริหารงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล (ธนะชัย เชาวน์พลกรัง และ กาญจนา ภัทราวิวัฒน์, 2554 : 61-69) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา จึงเป็นพฤติกรรม

ของผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ ในการคิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่และผลักดันความคิดที่มีประโยชน์และแปลกใหม่เกี่ยวกับงาน ผู้นำใช้ความสามารถของตนเองหรือพฤติกรรมที่ส่งเสริม สนับสนุน การทำงานเชิงนวัตกรรม ในการเข้าถึงปัญหาหรือโอกาสและสามารถขับเคลื่อนให้เกิดการคิดค้นแนวทางการดำเนินงานใหม่ ๆ หรือการสร้างนวัตกรรมในสถานศึกษา (เดชา ลุนาวงศ์, 2564 : 13)

จากการรายงานผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สกลนคร เขต 3 ในด้านผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ระดับชั้นประถมศึกษา ปีที่ 6 และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีผลการทดสอบวัดความรู้พื้นฐานโดยรวมอยู่ในระดับต่ำกว่าค่าเฉลี่ย ระดับชาติทุกรายวิชา ซึ่งแสดงว่าคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนอยู่ในระดับไม่น่าพึงพอใจ โดยเฉพาะในเรื่อง ของความรู้พื้นฐานตามหลักสูตร มีหลายสาเหตุที่ทำให้ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน ต่ำกว่าเกณฑ์ ซึ่งการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นสาเหตุหนึ่งที่ส่งผลให้ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับ ชาติด้านพื้นฐานต่ำกว่าเกณฑ์ โดยครูผู้สอนไม่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกได้ อีกทั้งผู้บริหาร สถานศึกษายังขาดภาวะผู้นำ โดยเฉพาะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่ผู้นำยังขาดความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ในการดำเนินงาน พัฒนา และสนับสนุนองค์กรให้ขับเคลื่อน ผลักดันให้องค์กรมีประสิทธิภาพ ดังนั้นเพื่อให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาบรรลุผลตามเป้าหมาย ผู้บริหารและครูต้องทำหน้าที่ในการ พัฒนาการศึกษาค้นคว้าผู้เรียนให้มีคุณภาพตามจุดมุ่งหมายที่ได้กำหนด อาศัยกระบวนการสำคัญ คือ ภาวะ ผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในกระบวนการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3, 2565 : 24)

จากความสำคัญดังกล่าวผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม อย่างดีเพื่อเป็นผู้นำและสร้างพลังความร่วมมือกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพ การเรียนการสอนและยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้สูงขึ้นตามเกณฑ์การวัดผล ประเมินผล และเป็นไปตามความมุ่งหมายและหลักการของการศึกษาแห่งชาติ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถม ศึกษาสกลนคร เขต 3 เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรเป้าหมาย ได้แก่ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จำนวน 10 แหล่ง ประกอบด้วย จีราภา ประพันธ์พัฒน์ (2560); ปวีณา กันถิ่น (2560); ภิญญา สายศิริสุข(2561); อรพิน อิมรัตน์ (2561);

อนุสรณ์ นามประดิษฐ์ (2562 : 112-121); ฐิตินันท์ นันทะศรี (2563); เตชา ลุนาวงค์ (2564); ปุญญพัฒน์ สิงห์จารย์ (2564); ปรีพัฒน์ สารผล (2565); เมธี ตั้งสิริพัฒนา (2565) โดยการศึกษาในครั้งนี้ มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 10 แหล่ง ตามแนวคิดและผลงานวิจัยของนักวิชาการและนักวิจัย เพื่อให้ได้องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา โดยการแจกแจงความถี่จากแหล่งข้อมูลและสรุปผลโดยใช้เกณฑ์ความถี่ที่ร้อยละ 50 ของความถี่ทั้งหมด และนำผลที่ได้จากการสังเคราะห์ไปเสนอต่อที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เมื่อผ่านความเห็นจากที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แล้วจึงนำไปเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

ในขั้นตอนนี้จะนำองค์ประกอบที่ได้จากการสังเคราะห์เสนอผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เพื่อประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยกำหนดคุณสมบัติของผู้ทรงคุณวุฒิไว้ ดังนี้

1. อาจารย์ในระดับอุดมศึกษา มีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาเอกทางการศึกษา และมีประสบการณ์การสอนไม่ต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 1 คน
2. ผู้บริหารสถานศึกษา มีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาโท ทาง ด้านการศึกษา วิทยฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไป และมีประสบการณ์การสอนไม่ต่ำกว่า 10 ปี จำนวน 2 คน
3. ครูผู้สอน มีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาโท ทางด้านการศึกษา วิทยฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไป และมีประสบการณ์การสอนไม่ต่ำกว่า 10 ปี จำนวน 2 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสังเคราะห์เอกสาร ซึ่งมีวิธีการสร้าง โดยการศึกษาวิธีการสร้างตารางแบบสังเคราะห์องค์ประกอบ จากแนวคิดของนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง จากนั้นเขียนตารางแบบสังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 10 แหล่ง เพื่อใช้ในการแจกแจงความถี่โดยใช้เกณฑ์ความถี่ที่ร้อยละ 50 ของความถี่ทั้งหมด ได้ 5 องค์ประกอบ คือ 1) การมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม 2) การสร้างบรรยากาศแห่งองค์กรนวัตกรรม 3) การทำงานเป็นทีมเชิงนวัตกรรม 4) การมีทักษะการคิดสร้างสรรค์นวัตกรรม และ 5) การบริหารความเสี่ยง

2. แบบประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา มีลักษณะเป็นแบบสอบถาม ชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert Type) 5 ระดับ เพื่อสอบถามความเหมาะสมขององค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

ศึกษา แบบสอบถาม ซึ่งมีรายละเอียดระดับคะแนนที่ให้ความหมาย ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556)

5 หมายถึง ความเหมาะสมขององค์ประกอบอยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง ความเหมาะสมขององค์ประกอบอยู่ในระดับมาก

3 หมายถึง ความเหมาะสมขององค์ประกอบอยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง ความเหมาะสมขององค์ประกอบอยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง ความเหมาะสมขององค์ประกอบอยู่ในระดับน้อยที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการโดยผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร เพื่อนำไปส่งถึงผู้ทรงคุณวุฒิในการขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล จากนั้นนำแบบสอบถามความเหมาะสมขององค์ประกอบ พร้อมด้วยหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถาม ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบ เพื่อนำมาวิเคราะห์ความเหมาะสมขององค์ประกอบต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลที่ได้จากแบบสังเกตเชิงเอกสาร ทำการแจกแจงความถี่และสรุปผลโดยใช้เกณฑ์ความถี่ที่ร้อยละ 50 ของความถี่ทั้งหมด จากนั้นจึงนิยามปฏิบัติการและสังเกตเพื่อหาพฤติกรรมบ่งชี้ที่เหมาะสม

2. วิเคราะห์ระดับความเหมาะสมขององค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา วิเคราะห์โดยใช้ ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สำหรับเกณฑ์ในการแปลความหมายค่าเฉลี่ย ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556 : 121)

ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 แปลความว่า มีความเหมาะสมมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 แปลความว่า มีความเหมาะสมมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 แปลความว่า มีความเหมาะสมปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 แปลความว่า มีความเหมาะสมน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 แปลความว่า มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาเลือกองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา คือ องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป ถือว่าเป็นองค์ประกอบที่มีความเหมาะสม

ผลการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ผลการศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ผลการศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งได้จากการศึกษาเอกสารแนวคิดและ

งานวิจัยจากแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง จำนวน 10 แหล่ง โดยแจกแจงความถี่และสรุปผลโดยใช้เกณฑ์ค่าความถี่ตั้งแต่ 5 ขึ้นไป ซึ่งเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 50 ขึ้นไป ของความถี่ทั้งหมด รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ของผู้บริหารสถานศึกษา	นักวิชาการ/นักวิจัย										ความถี่	ร้อยละ	องค์ประกอบที่มุ่งศึกษา
	จิราภา ประพันธ์พัฒน์ (2560)	ปริมา กันธิ์ (2560)	กรรญา สายศรีสุข (2561)	อรพิน อัมรัตน์ (2561)	อนุสรณ์ นามประดิษฐ์ (2562)	จุตินันท์ นันทะศรี (2563)	เดชา ลุนาวงค์ (2564)	บุญพัฒน์ สิงห์จาย (2564)	ปรีพัฒน์ สารผล (2565)	เมธี ตั้งสรีพัฒนา (2565)			
1. การทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	10	100	✓
2. การมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	10	100	✓
3. การสร้างบรรยากาศแห่งองค์กรนวัตกรรม	✓	✓	✓	✓	✓			✓	✓	✓	8	80	✓
4. บทบาทหน้าที่เชิงนวัตกรรม						✓					1	10	
5. บุคลิกภาพเชิงนวัตกรรม						✓	✓				2	20	
6. การคิดสร้างสรรค์	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	9	90	✓
7. ด้านการมีคุณธรรมจริยธรรม		✓	✓								2	20	
8. การบริหารความเสี่ยง	✓		✓	✓	✓				✓	✓	6	60	✓
9. ด้านการค้นหาแหล่งสนับสนุนและแรงจูงใจ		✓									1	10	
10. การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	✓										1	10	

จากตารางที่ 1 การสังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยได้รวมองค์ประกอบที่มีลักษณะสอดคล้องกันเข้าองค์ประกอบเดียวกันได้ จากนั้นผู้วิจัยใช้เกณฑ์ความถี่ตั้งแต่ 5 ขึ้นไป (ร้อยละ 50) มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่

- 1) การมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง
- 2) การทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม
- 3) การคิดสร้างสรรค์
- 4) การสร้างบรรยากาศแห่งองค์กรนวัตกรรม และ
- 5) การบริหารความเสี่ยง

ขั้นตอนที่ 2 ประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบขององค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้มีความเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ซึ่งสรุปผลการประเมินความเหมาะสมของผู้ทรงคุณวุฒิ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

ข้อ	องค์ประกอบ	($\bar{x}$)	S.D.	ระดับ
1	การมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง	4.96	0.09	มากที่สุด
2	การทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม	5.00	0.00	มากที่สุด
3	การคิดสร้างสรรค์	4.97	0.07	มากที่สุด
4	การสร้างบรรยากาศแห่งองค์กรนวัตกรรม	4.92	0.11	มากที่สุด
5	การบริหารความเสี่ยง	5.00	0.00	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม		4.97	0.03	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 ผลการประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน พบว่า เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ พบว่า ทุกองค์ประกอบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.97$, S.D.=0.03) โดยองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ การทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม ($\bar{x} = 5.00$, S.D.=0.00) และการบริหารความเสี่ยง ($\bar{x} = 5.00$, S.D.=0.00) รองลงมา คือ การคิดสร้างสรรค์ ($\bar{x} = 4.97$, S.D.=0.07) การมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง ($\bar{x} = 4.96$, S.D.=0.09) และการสร้างบรรยากาศแห่งองค์กรนวัตกรรม ($\bar{x} = 4.92$, S.D.=0.11) ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ในครั้งนี้ ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่มุ่งศึกษา สามารถแบ่งออกได้ 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) การทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม 2) การมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง 3) การคิดสร้างสรรค์ 4) บรรยากาศแห่งองค์กรนวัตกรรม และ 5) การบริหารความเสี่ยง ซึ่งได้จากการสังเคราะห์เอกสาร และผู้ทรงคุณวุฒิประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบที่สังเคราะห์ได้ เนื่องจากองค์ประกอบดังกล่าวส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษามีอิทธิพลอำนาจ และแรงจูงใจในการผลักดันบุคลากรทางการศึกษาให้มีความเต็มใจ ร่วมใจ และกระตือรือร้นในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ให้สถานศึกษาประสบผลสำเร็จตามที่มุ่งหวัง โดยผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการกำหนดวิสัยทัศน์ ทิศทาง และเป้าหมายการดำเนินงานเพื่อสร้างอนาคตของตนเองผ่านวิสัยทัศน์สถานศึกษา การทำงานเป็นทีม การสร้างบรรยากาศในการทำงาน รวมถึงการมีทักษะการคิด เพื่อกระตุ้นให้ผู้ตามเกิดความเข้าใจต่อวิสัยทัศน์ มีความคิดสร้างสรรค์ มีความกระตือรือร้น มีความซื่อสัตย์และเกิดความศรัทธาพัฒนาสถานศึกษาได้อย่างเต็มความสามารถ มีการถ่ายทอด ความรู้ ประสบการณ์

โดยผ่าน การสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งได้สอดคล้องกับ ฐิตินันท์ นันทะศรี (2563, : 85) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้กล่าวถึงองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร ประกอบด้วย 1) ด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง 2) ด้านการทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วมเชิงนวัตกรรม 3) ด้านการคิดสร้างสรรค์ 4) ด้านการแสดงบทบาทหน้าที่เชิงนวัตกรรม 5) ด้านการมีบุคลิกภาพเชิงนวัตกรรม และได้สอดคล้องกับ ปุญญพัฒน์ สิงห์จารย์ (2564, : 146) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ โดยได้กล่าวถึงองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาประกอบด้วย 1) การมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง 2) การสร้างบรรยากาศแห่งองค์กรนวัตกรรม 3) การทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม และ 4) การคิดสร้างสรรค์และได้สอดคล้องกับ เตชา ลุนาวงค์ (2564 : 209) ได้ทำการวิจัยเรื่องโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและศึกษาโรงเรียนดีเด่นประกอบด้วย 4 ตัวแปร คือ 1) การมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง 2) การทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วมเชิงนวัตกรรม 3) การคิดสร้างสรรค์ และ 4) การมีบุคลิกภาพเชิงนวัตกรรม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 ผลจากการศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ทำให้ทราบถึงภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำของตนเอง และประยุกต์ใช้ในการบริหารงานได้

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำผลการการวิจัย ไปศึกษาแนวทางการเสริมสร้างและพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในแต่ละองค์ประกอบและนำไปใช้ในการปฏิบัติงาน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารต่อไป

2.2 ควรศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร

สถานศึกษา เพื่อจะได้ทราบว่าองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาด้านใดที่มีความจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการศึกษาขององค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ซึ่งได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของนักวิชาการและนักวิจัย ได้องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา 5 องค์ประกอบ คือ 1) การมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง 2) การทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม 3) การคิดสร้างสรรค์ 4) การสร้างบรรยากาศแห่งองค์กรนวัตกรรม และ 5) การบริหารความเสี่ยง จากนั้นทำการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิอีกครั้ง องค์ประกอบที่ได้จากการศึกษาในข้างต้นนั้นสามารถเขียนแสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบได้ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3

เอกสารอ้างอิง

- จิราภา ประพันธ์พัฒน์. (2560). การศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- จิตินันท์ นันทะศรี. (2563). การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

- เดชา ลุนาวงค์. (2564). โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของ
ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.
(วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ธนะชัย เชาว์พลกรัง และ กาญจนา ภัทราวิวัฒน์. (2554). แบบภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหาร
สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมาเขต 4. *วารสารศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 34(1-2), 61-69.
- ธีระ รุญเจริญ. (2546). สภาพและปัญหาการบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐานในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ปวีณา กันถิน. (2560). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประชารัฐเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5. (การศึกษาค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต).
เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บุญญพัฒน์ สิงห์จารย์. (2564). การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร
สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตร
มหาบัณฑิต) สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ภิญญา สายศิริสุข. (2561). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารในโรงเรียนมัธยมศึกษากลุ่มสหวิทยา
เขตปทุมธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร
มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เมธี ตั้งสิริพัฒนา. (2564). การศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความ
เป็นพลเมืองดิจิทัลของ ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1.
(ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3. (2565). แผนปฏิบัติการประจำปี 2565.
สกลนคร: กลุ่มอำนวยการ.
- อนุสรณ์ นามประดิษฐ์. (2562). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียนในเครือ
สารสาสน์. *วารสาร มจร วิชาการล้ำหน้า*, 12(1), 112-121
- อรพิน อิมรัตน์. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). นนทบุรี:
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

**การดำเนินงานกิจการนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาส
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร**
**Student Affairs Operation of the Educational Opportunity Expansion Schools
Under the Samutsakhon Primary Educational Service Area Office**

วัชรพล ดีกระจ่าง¹ และ ปรมศร์ กลิ่นหอม²

มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี^{1,2}

Watcharaphon Deekrajang¹ and Poramet Klinhom²

Kanchanaburi Rajabhat University^{1,2}

Corresponding Author, Email: watwatpeetg@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินงานกิจการนักเรียน เปรียบเทียบการดำเนินงานกิจการนักเรียน จำแนกตามขนาดสถานศึกษา และ เปรียบเทียบการดำเนินงานกิจการนักเรียน จำแนกตามพื้นที่จัดการศึกษา ในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร จำนวน 252 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิตามขนาดสถานศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา 1.00 และมีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.99 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบแบบที่ การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ่ กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิจัยพบว่า

1. การดำเนินงานกิจการนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร โดยภาพรวมและรายด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการวางแผนงานกิจการนักเรียน ด้านการดำเนินการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ด้านการบริหารงานกิจการนักเรียน ด้านการส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม ด้านการประเมินผลการดำเนินงานกิจการนักเรียน และด้านการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

* ได้รับบทความ: 12 ตุลาคม 2566; แก้ไขบทความ: 11 มิถุนายน 2566; ตอรับตีพิมพ์: 28 มิถุนายน 2566

2. การเปรียบเทียบการดำเนินงานกิจการนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการดำเนินการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

3. การเปรียบเทียบการดำเนินงานกิจการนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร จำแนกตามพื้นที่จัดการศึกษา โดยภาพรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านการดำเนินการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ด้านการบริหารงานกิจการนักเรียน และด้านการประเมินผลการดำเนินงานกิจการนักเรียนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: การดำเนินงานกิจการนักเรียน; โรงเรียนขยายโอกาส; ขนาดสถานศึกษา; พื้นที่จัดการศึกษา

Abstract

This research aimed to study and compare student affairs operation of the educational opportunity expansion schools under The Samutsakhon Primary Educational Service area Office classified by school size and educational management area. The samples consisted of 252 government teachers and educational personnel in educational opportunity expansion schools under The Samutsakhon Primary Educational Service area Office obtained by stratified random sampling according educational management area. The research instrument was a five-level rating scale questionnaire with content validity 1.00 and a reliability of 0.99. The statistics used in to the data analysis were percentage, mean, standard deviation, Independent Samples t-test, one-way analysis of variance and test the pairwise mean difference by Scheffe's method with a statistical significance level at 0.05

The findings were as follows:

1. The educational opportunity expansion schools under The Samutsakhon Primary Educational Service area Office, was overall and in each individual aspect were a high level, ranking in the order of mean from high to low as Student affairs planning, action to promote democracy, administration of student affairs, developing students to have moral discipline, performance appraisal and Implementation of the student support system.

2. The educational opportunity expansion schools under The Samutsakhon Primary Educational Service area Office classified by school size, overall, there was statistically no significant difference level at 0.05. When considering in each individual aspect were action to promote democracy were significantly different at the 0.01 level.

3. The educational opportunity expansion schools under The Samutsakhon Primary Educational Service area Office classified by educational management area, overall, there was statistically significant difference level at 0.01. When considering in each individual aspect were action to promote democracy. There was a statistically significant difference level at 0.01. And in each administration of student affairs and performance appraisal. There was a statistically significant difference level at 0.05

Keywords: Student Affairs Operation; The Educational Opportunity Expansion Schools; School Size; Educational Management Area

บทนำ

การศึกษาเป็นฐานรากที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อการเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาประเทศ ฉะนั้นตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 ตามหมวดหมู่ที่ 12 ไทยมีกำลังคน มีสมรรถนะสูง มุ่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตอบสนองโจทย์การพัฒนาแห่งอนาคต คนเป็นรากฐานสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564 : 113) เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามแผนการศึกษาแห่งชาติและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กล่าวไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมจริยธรรม และวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542 : 5)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาครเป็นหน่วยงานกำกับ ดูแล สนับสนุนส่งเสริมจัดการศึกษาภาคบังคับและขั้นพื้นฐาน พบว่า โรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ขาดการรวบรวมจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติทางราชการเกี่ยวกับงานกิจการนักเรียน ด้านการวางแผนงานกิจการนักเรียนในการจัดทำกฎเกณฑ์วิธีการยังคลุมเครือเนื่องจากไม่มีแนวปฏิบัติที่ชัดเจน ขาดการจัดทำแผนการดำเนินงานด้วยระบบสารสนเทศในการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาความประพฤติและระเบียบวินัย การดำเนินงานเป็นไปได้น้อย ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนา ด้านคุณธรรม จริยธรรม พบว่า บุคลากรในโรงเรียนบางส่วนไม่เห็นความสำคัญของการจัดกิจกรรมเชิงคุณธรรม จริยธรรมแต่จะเน้นไปในด้านของกิจกรรมทางวิชาการ ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์มีการจัดโครงการต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมความสามารถของนักเรียน เช่น ดนตรี กีฬา แต่ปัญหาที่พบคือ ขาดงบประมาณสนับสนุนเพราะเป็นสถานศึกษาขนาดเล็กจึงมีการกระจายงบประมาณไปในการบริหารงานอื่น ๆ ในโรงเรียน อีกทั้งครูและบุคลากรในโรงเรียนขาดความรู้ความเข้าใจในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และขาดการสรุปรายงานผลการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร, 2565 : 12)

จากสภาพและปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการดำเนินงานกิจการนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ซึ่งผู้บริหารโรงเรียน

ขยายโอกาส สามารถนำผลการวิจัยเป็นข้อมูลในการปรับปรุง พัฒนา ระบบการบริหารงานกิจการนักเรียน ในโรงเรียนขยายโอกาสอย่างมีอาชีพ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนในสถานศึกษา อีกทั้งสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร สามารถนำข้อมูลการวิจัยไปใช้ในการวางแผนพัฒนาผู้บริหาร สถานศึกษา ให้เกิดทักษะการบริหารกิจการนักเรียนอย่างมีคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินงานกิจการนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร
2. เพื่อเปรียบเทียบการดำเนินงานกิจการนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร จำแนกตามขนาดสถานศึกษา
3. เพื่อเปรียบเทียบการดำเนินงานกิจการนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร จำแนกตามพื้นที่จัดการศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร จำนวน 730 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ซึ่งกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเครจซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970 : 607-610) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 จำนวน 252 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (stratified random sampling) จำแนกตามขนาดสถานศึกษา

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามแบ่งเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 แบบตรวจสอบ รายการ (checklist) เกี่ยวกับสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 แบบสอบถามแบบสอบถาม มาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) ชนิด 5 ระดับ มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 และค่าความ เชื่อมั่นเท่ากับ 0.99

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (frequency) และหาค่าร้อยละ (percentage) โดยการหาค่าเฉลี่ย (mean หรือ $\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation หรือ S.D.) เกณฑ์การแปลความหมาย ของเบสต์ (Best, 1981 : 125) การวิเคราะห์เปรียบเทียบ จำแนกตามขนาดสถานศึกษา และพื้นที่จัดการ ศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบแบบที่ (Independent Samples t-test) วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way analysis of variance) และการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe)

ผลการวิจัย

1. การดำเนินงานกิจการนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านการวางแผนงานกิจการนักเรียน ด้านการดำเนินการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ด้านการบริหารงานกิจการนักเรียน ด้านการส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม ด้านการประเมินผลการดำเนินงานกิจการนักเรียน และด้านการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อของแต่ละด้านมีรายละเอียดดังนี้

1.1 ด้านการวางแผนงานกิจการนักเรียน โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 ลำดับ คือ โรงเรียนมีการรวบรวมจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติทางราชการเกี่ยวกับงานกิจการนักเรียนอย่างสมบูรณ์โรงเรียนมีการปรับปรุงคู่มือต่าง ๆ ในการบริหารกิจการนักเรียนให้มีความสอดคล้องกับปัจจุบัน และโรงเรียนมีการเผยแพร่ระเบียบและแนวปฏิบัติให้แก่ ครู นักเรียน และผู้ปกครองรับทราบ พร้อมทั้งเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ

1.2 ด้านการดำเนินการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 ลำดับ คือ โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยให้กับนักเรียน รองลงมา คือ โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตในอนาคต และโรงเรียนมีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน

1.3 ด้านการบริหารงานกิจการนักเรียน โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 ลำดับ คือ โรงเรียนมีการนำวงจรคุณภาพ PDCA เข้ามาปรับใช้ในการดำเนินงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ รองลงมา คือ โรงเรียนมีการออกคำสั่งการปฏิบัติงานโดยมีหน้าที่ระบุ และโรงเรียนมีการจัดประสบการณ์ที่หลากหลายทำให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสังคม

1.4 ด้านการส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 ลำดับ คือ โรงเรียนมีการจัดอบรมระเบียบวินัย ความประพฤติ ที่ตั้งมาให้กับนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ รองลงมา คือ โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมเสริมทักษะให้กับนักเรียนในช่วงเวลาว่างเพื่อให้เกิดคุณลักษณะที่พึงงาม และโรงเรียนมีการจัดกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคมอย่างสม่ำเสมอ

1.5 ด้านการประเมินผลการดำเนินงานกิจการนักเรียน โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 ลำดับ คือ โรงเรียนมีการดำเนินงานกิจการนักเรียนช่วยให้นักเรียนมีคุณลักษณะ

ที่พึงประสงค์ รองลงมา คือ โรงเรียนมีขั้นตอนในการประเมินผลการดำเนินงานกิจการนักเรียนอย่างชัดเจน และโรงเรียนมีการแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินผลการดำเนินงานกิจการนักเรียนทุกภาคเรียน

1.6 ด้านการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 ลำดับ คือ โรงเรียนมีการระดมความร่วมมือของหลายหน่วยงานเพื่อทำงานอย่างประสบผลสำเร็จ รองลงมา คือ โรงเรียนจัดทำโครงการที่เกี่ยวข้องกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และโรงเรียนมีการจัดทำคู่มือระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยปรับปรุงสม่ำเสมอ

2. การเปรียบเทียบการดำเนินงานกิจการนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการดำเนินการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 นั่นคือ สถานศึกษาขนาดกลางมีการดำเนินงานกิจการนักเรียนมากกว่าสถานศึกษาขนาดใหญ่

3. การเปรียบเทียบการดำเนินงานกิจการนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร จำแนกตามพื้นที่จัดการศึกษา โดยภาพรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการดำเนินการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ด้านการบริหารงานกิจการนักเรียน และด้านการประเมินผลการดำเนินงานกิจการนักเรียนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สรุปได้ ดังนี้

3.1 ด้านการดำเนินการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ระหว่างข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในอำเภอบ้านแพ้วกับอำเภอมืองสมุทรสาคร มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 นั่นคือ โรงเรียนขยายโอกาสในอำเภอบ้านแพ้ว มีการดำเนินงานมากกว่าโรงเรียนขยายโอกาสในอำเภอมืองสมุทรสาคร และระหว่างข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในอำเภอกระทุ่มแบนกับอำเภอมืองสมุทรสาคร มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นั่นคือ โรงเรียนขยายโอกาสในอำเภอกระทุ่มแบน มีการดำเนินงานมากกว่าโรงเรียนขยายโอกาสในอำเภอมืองสมุทรสาคร

3.2 ด้านการบริหารงานกิจการนักเรียน ระหว่างข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในอำเภอบ้านแพ้วกับอำเภอมืองสมุทรสาคร มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 นั่นคือ โรงเรียนขยายโอกาสในอำเภอบ้านแพ้ว มีการดำเนินงานมากกว่าโรงเรียนขยายโอกาสในอำเภอมืองสมุทรสาคร

3.3 ด้านการประเมินผลการดำเนินงานกิจการนักเรียน ระหว่างข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ในอำเภอบ้านแพ้ว อำเภอกระทุ่มแบน และในอำเภอมืองสมุทรสาคร มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นั่นคือ โรงเรียนขยายโอกาสในอำเภอบ้านแพ้วมีการดำเนินงานมากกว่าโรงเรียนขยายโอกาสในอำเภอกระทุ่มแบน และในอำเภอมืองสมุทรสาคร

อภิปรายผลการวิจัย

1. การดำเนินงานกิจการนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศึกษาสมุทรสาคร โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การดำเนินงานกิจการนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร มีการวางแผนงานกิจการนักเรียน ดำเนินการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้การดำเนินงานกิจการนักเรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวรารักษ์ บุญดอก (2559) ได้ศึกษาเรื่อง สภาพการบริหารกิจการนักเรียนของครูโรงเรียนมัธยมวัดหนองจอก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1.1 ด้านการวางแผนงานกิจการนักเรียน โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกข้อ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุรพัชร เกตุรัตน์ (2561) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารกิจการนักเรียนของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ ราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า การบริหารกิจการนักเรียนของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ ราชบุรีโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีค่าเฉลี่ยเลขคณิต อยู่ในระดับมาก 4 ด้านและระดับปานกลาง 2 ด้าน

1.2 ด้านการดำเนินการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอดิคุณ บุญจูง และ สาริศา เจนเข้ว่า (2562 : 516-520) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารงานกิจการนักเรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมมีการปฏิบัติระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

1.3 ด้านการบริหารงานกิจการนักเรียน โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของทองแดง แสงบุญ และ สุรางคนา มัณยานนท์ (2564 : 179-181) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารกิจการนักเรียนโรงเรียนปทุมราชวงศา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานกิจการนักเรียนโรงเรียนปทุมราชวงศา โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

1.4 ด้านการส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเฉลิมพล สโมรินทร์ และ นงลักษณ์ ใจฉลาด (2563 : 291-293) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาสภาพการบริหารงานกิจการนักเรียนของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39 ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารงานกิจการนักเรียนของสถานศึกษาในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยสภาพการบริหารงานกิจการนักเรียนของสถานศึกษาที่มีค่าเฉลี่ยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ลำดับที่หนึ่งคือ ด้านการส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรมจริยธรรม

1.5 ด้านการประเมินผลการดำเนินงานกิจการนักเรียน โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเฟเลเซีย (Felecia, 2018) ได้ศึกษาเรื่อง ความร่วมมือระหว่างฝ่ายกิจการ

นักศึกษาและคณะของมหาวิทยาลัยแห่งรัฐนอร์ฟอล์ค ผลการวิจัยพบว่า การประเมินมีบทบาทสำคัญในการดำเนินงานกิจการนักศึกษา ทำให้ทราบจุดแข็งและจุดอ่อน รวมไปถึงความจำเป็นที่ต้องมีความร่วมมือในการเข้าถึงเป้าหมายของชุมชนในวิทยาเขตในการพัฒนาการดำเนินงานกิจการนักศึกษา

1.6 ด้านการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับนุรมาน พิทักษ์สุสันต์ (2561 : 12) กล่าวว่า ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนหมายถึง กระบวนการดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีขั้นตอนพร้อมด้วยวิธีการและเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจน โดยมีครูที่ปรึกษาและบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ร่วมกันเข้าไปแก้ไขปัญหาของผู้เรียนให้สอดคล้องกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน

2. การเปรียบเทียบการดำเนินงานกิจการนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการดำเนินการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 การดำเนินงานกิจการนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาครแตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของธนาภา ชมพูธัญ และ สมลักษณ์ พรหมมีเนตร (2559) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารงานกิจการนักเรียนโรงเรียนบ้านแม่จะเรสองแคว สังกัดสำนักงานการศึกษาประถมศึกษาตากเขต 2 ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ปกครองเพศชายและเพศหญิงเกี่ยวกับงานบริหารงานกิจการนักเรียน โรงเรียนบ้านแม่จะเรสองแคว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ซึ่งทั้งโดยภาพรวมและรายด้านทุกด้านมีการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. การเปรียบเทียบการดำเนินงานกิจการนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร จำแนกตามพื้นที่จัดการศึกษา โดยภาพรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการดำเนินการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ด้านการบริหารงานกิจการนักเรียน และด้านการประเมินผลการดำเนินงานกิจการนักเรียนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ การดำเนินงานกิจการนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาครในภาพรวมแตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐฉัตร หวานผล และ ศิริพงษ์ เสาภายน (2564 : 113-116) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า พบว่า ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาการบริหารงานกิจการนักเรียนโดยภาพรวมและรายด้าน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการบริหารงานกิจการนักเรียน และด้านการประเมินผลการดำเนินงานกิจการนักเรียน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ด้านการดำเนินการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ

0.01 เมื่อพิจารณาความแตกต่างค่าเฉลี่ยรายคู่ของแต่ละด้านมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 ด้านการดำเนินการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน โดยภาพรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อทดสอบรายคู่ด้วยวิธีการของเซฟเฟ พบว่า โรงเรียนขยายโอกาสในอำเภอบ้านแพ้ว มีการดำเนินงานมากกว่าโรงเรียนขยายโอกาสในอำเภอเมืองสมุทรสาคร และโรงเรียนขยายโอกาสในอำเภอกะทู้แบน มีการดำเนินงานมากกว่าโรงเรียนขยายโอกาสในอำเภอเมืองสมุทรสาคร สอดคล้องกับวรรณวรงค์ รักษาพิทย์ (2561 : 27) ได้กล่าวถึง การฝึกกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จักร่วมมือ ตามหัวใจสำคัญของหลักการประชาธิปไตยนั้น มิได้ละทิ้งกระบวนการเรียนรู้ หากแต่ให้ความสำคัญอย่างมากต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อเตรียมความพร้อมของผู้เรียนให้เป็นผู้ร่วมมือที่มีประสิทธิภาพ

3.2 ด้านการบริหารงานกิจการนักเรียน โดยภาพรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อทดสอบรายคู่ด้วยวิธีการของเซฟเฟ พบว่า โรงเรียนขยายโอกาสในอำเภอบ้านแพ้ว มีการดำเนินงานมากกว่าโรงเรียนขยายโอกาสในอำเภอเมืองสมุทรสาคร สอดคล้องกับณัฐนนท์ คำชาย (2562 : 19) ได้กล่าวว่า การบริหารงานที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้เรียน ซึ่งมีเป้าหมายจุดประสงค์ในการพัฒนาศักยภาพของตัวผู้เรียน คือ นักเรียนให้เป็นคนที่เก่ง ดี มีสุข สามารถอยู่ร่วมกับสังคม ก่อให้เกิดเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าทั้งร่างกายอารมณ์และสติปัญญา และถือเป็นภารกิจที่สำคัญที่ต้องมีส่วนร่วมในการบริหารที่มีผู้เรียนเป็นสำคัญ และเป็นองค์ประกอบหลักในการบริหารงานกิจการนักเรียน

3.3 ด้านการประเมินผลการดำเนินงานกิจการนักเรียน โดยภาพรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อทดสอบรายคู่ด้วยวิธีการของเซฟเฟ พบว่า โรงเรียนขยายโอกาสในอำเภอบ้านแพ้ว มีการดำเนินงานมากกว่าโรงเรียนขยายโอกาสในอำเภอกะทู้แบน และในอำเภอเมืองสมุทรสาคร สอดคล้องกับงานวิจัยของอดิคุณ บุญสูง และ สาริศา เจนเขว้า (2562 : 516-520) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารงานกิจการนักเรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมและรายด้านมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ด้านการประเมินผลการดำเนินงานกิจการนักเรียนแตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 ผู้บริหารควรส่งเสริมและสนับสนุน ติดตาม การจัดทำคู่มือชี้แจงการวางแผนงานกิจการนักเรียนในโรงเรียน

1.2 ผู้บริหารควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดทำแผนงาน/ โครงการส่งเสริมงานกิจการนักเรียนให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

1.3 ผู้บริหารควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการวางแผนงานกิจการนักเรียนในโรงเรียน/นิเทศ ติดตามการดำเนินงาน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยเรื่อง ปัญหาการบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร

2.2 ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานกิจการนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร

องค์ความรู้ใหม่

การดำเนินงานกิจการนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ที่มีขนาดสถานศึกษาและพื้นที่จัดการศึกษาแตกต่างกันจะเกิดประสิทธิภาพได้ต้องอาศัยกระบวนการการบริหารกิจการนักเรียนแบบเดียวกัน 6 ด้าน คือ ด้านการวางแผนกิจการนักเรียน ด้านการบริหารงานกิจกรรมนักเรียน ด้านการส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรมจริยธรรม ด้านการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ด้านการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และด้านการประเมินผลการดำเนินงานกิจการนักเรียน

ภาพที่ 1 การดำเนินงานกิจการนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาส
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร

เอกสารอ้างอิง

เฉลิมพล สโมรินทร์ และ นงลักษณ์ ใจฉลาด. (2563). การศึกษาสภาพการบริหารงานกิจการนักเรียนของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39. วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น, 6(5), 291-293.

ณัฐนันท์ คำชาย. (2562). การบริหารจัดการงานกิจกรรมนักเรียนแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนเทพดินทร์วิทยาเชียงใหม่. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

- ณัฐวุฒิ หวานผล และ ศิริพงษ์ เสาภายน. (2564). การศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2. *วารสาร Journal of Roi Kaensarn Academi*, 6(1), 113-116.
- ทองแดง แสงบุญ และ สุรางคนา มัณยานนท์. (2564). การบริหารกิจการนักเรียนโรงเรียนปทุมราชวงศา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย*, 5(1), 179-181.
- ธนาภา ชมพูธัญ และ สมลักษณ์ พรหมมีเนตร. (2559). การบริหารงานกิจการนักเรียนโรงเรียนบ้านแม่จะเรสองแคว สังกัดสำนักงานการศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). นครราชสีมา: วิทยาลัยนครราชสีมา.
- นุรมาน พิทักษ์สุขสันต์. (2564). การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอสายบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 3. (การค้นคว้าอิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต). ยะลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- วรรณวรงค์ รักษ์ทิพย์. (2561). ผลการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ในชั้นเรียนวิชาสังคมศึกษาเพื่อพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนประถมศึกษา. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วราภรณ์ บุญดอก. (2559). สภาพและปัญหาการบริหารกิจการนักเรียนโรงเรียนมัธยมวัดหนองจอก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร. (2565). รายงานผลการดำเนินงาน ประจำปีงบประมาณ 2565. สืบค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2566, จาก <http://www.skn.go.th>
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. สืบค้นเมื่อ 18 มีนาคม 2566, จาก <https://person.mwit.ac.th>
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). กรอบแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13. สืบค้นเมื่อ 18 มีนาคม 2566, จาก <https://www.ddd.go.th>
- สุรพัชร เกตุรัตน์. (2561). การบริหารกิจการนักเรียนของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ ราชบุรี. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อติคุณ บุญจง และ สาริศา เจนเข้. (2562). การบริหารงานกิจการนักเรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานกลุ่มโรงเรียนเครือข่ายอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสารวิชาการ ระดับชาติวิทยาลัยนครราชสีมา*, 6(2), 516-520.
- Felecia. (2018). Coming Together: A Case Study of Collaboration Between Student Affairs and Faculty at Norfolk State University. Educational Foundations & Leadership, Norfolk, VA : United States.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and psychological measurement*, 30(3), 607-610.

การพัฒนาหลักสูตรการจัดการพุทธบริหารสำหรับผู้สูงอายุ

Development of a Buddhist Wellness Management Curriculum for the Elderly

อัญชลี เทียรชชาติ¹ และ ปชาบดี แย้มสุนทร²

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี^{1,2}

Anchalee Tienkachart¹ and Pachabodee Yeamsoonthorn²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chanthaburi Buddhist College^{1,2}

Corresponding Author, Email: ypachabodee@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความรู้เกี่ยวกับการบริหารผู้สูงอายุ 2) สร้างหลักสูตรการจัดการพุทธบริหารสำหรับผู้สูงอายุ และ 3) ประเมินหลักสูตรการจัดการพุทธบริหารสำหรับผู้สูงอายุ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์เชิงลึกกับบุคคล จำนวน 14 คน ได้แก่ ผู้ประกอบการสถานบริบาล นักศึกษาการบริบาล ผู้ดูแลผู้สูงอายุ ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ผู้ทรงคุณวุฒิการพยาบาลและพระภิกษุ จากนั้นทำการสนทนากลุ่มกับนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 5 ท่าน และประเมินหลักสูตรการจัดการพุทธบริหารสำหรับผู้สูงอายุ โดยนักศึกษพยาบาล จำนวน 6 ท่าน รวบรวมข้อมูลและนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context)

ผลการวิจัย พบว่า

1) องค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารผู้สูงอายุด้วยหลัก 5 อ. ภาวนา 4 ประกอบด้วย การจัดการอาหารอนามัย อารมณ์ อติเรก ออกกำลังกาย และการฝึกสติด้วยหลักภาวนา 4

2) การสร้างหลักสูตรการจัดการพุทธบริหารสำหรับผู้สูงอายุ มีวัตถุประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตรเพื่อบูรณาการวิชาการจัดการเชิงพุทธกับหลักสูตรการบริหาร ด้วยการรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม จากนั้นจึงประเมินหลักสูตรการจัดการพุทธบริหารสำหรับผู้สูงอายุฉบับสมบูรณ์

* ได้รับบทความ: 6 ธันวาคม 2566; แก้ไขบทความ: 29 พฤษภาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 11 มิถุนายน 2567

3) การประเมินหลักสูตรการจัดการพุทธบริบาลสำหรับผู้สูงอายุ พบว่ามีความพึงพอใจในภาพรวม และรายหัวข้อของหลักสูตรในระดับสูง โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ รายวิชาการจัดการเชิงพุทธ หลักสูตรการบริบาล ระยะเวลาการศึกษา และค่าใช้จ่าย

4) ข้อเสนอแนะแก่วิทยาลัยสงฆ์ควรออกแบบสภาพแวดล้อมภายในให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรับรู้ อัตลักษณ์ และรณรงค์ให้นำความรู้จากการฝึกวิปัสสนาไปประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาบุคลิกภาพ

คำสำคัญ: การพัฒนา; การจัดการพุทธบริบาล; ผู้สูงอายุ

Abstract

This research has the following objectives: 1) to study knowledge about wellness management for the elderly 2) to create a Buddhist wellness management curriculum for the elderly and 3) to evaluate a Buddhist wellness management curriculum for the elderly. This is the qualitative research, done by studying documents and conducting in-depth interviews with 14 people, including nursing school entrepreneurs, nursing students, elderly caregivers, curriculum expert creators, and monks. Then a focus group was conducted with five qualified academics and stakeholders. The evaluation of a Buddhist wellness management curriculum for the elderly by 6 nursing students was conducted. The method of data collection was an in-depth interview, a focus group, and presenting the results of data analysis using content analysis techniques together with context.

The research results found that

1) Knowledge about wellness management for the elderly using the 5 principles of the 4 Bhavanas, consisting of food management, hygiene, emotions, hobbies, exercise, and mindfulness training using the 4 principles of the Bhavanas.

2) Creating a curriculum for Buddhist wellness management for the elderly. The objective of developing the curriculum is to integrate Buddhist management subjects with the nursing curriculum. By collecting information through an in-depth interview and focus group, a complete curriculum for Buddhist wellness management for the elderly was evaluated.

3) Evaluation of the Buddhist wellness management curriculum for the elderly
It was found that there was a high level of satisfaction with the overall and other topics of the curriculum. Listed in order from highest to lowest are Buddhist management subjects, nursing courses, study periods, and expenses.

4) Suggestions to the Buddhist College: They should design their internal environment so that stakeholders can recognize their identity and campaign to apply knowledge from Vipassana training to personality development.

Keywords: Development; Buddhist Care Management; Elderly

บทนำ

ประเทศไทยกลายเป็นสังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ตั้งแต่ปี พ.ศ.2564 มีสัดส่วนของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปอยู่ระหว่างร้อยละ 10-20 ของประชากรทั้งหมด และสันนิษฐานว่าประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด (Super aged society) ในปี พ.ศ.2574 เนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ อัตราการตายลดลง ประชากรสูงอายุเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว (Foundation of Thai Gerontology Research and Development Institute, 2019) จากสถานการณ์ดังกล่าวหลายประเทศทั่วโลกมีการตื่นตัว หาแนวทางเตรียมรับมือกับปัญหาต่าง ๆ ที่กำลังเกิดขึ้นในสังคม ผู้สูงวัยทั้งด้านสุขภาพ ด้านคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุ ซึ่งสถานการณ์แวดล้อมภายนอกบีบคั้นต่อการดำรงชีวิตในปัจจุบัน ทำให้การดูแลและให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุในสังคมไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางตรงกันข้ามกับที่เคยเป็นมา แต่เนื่องจากสังคมไทยมีค่านิยมแบบแผนความเป็นอยู่และทัศนคติต่อการให้ความสำคัญและยกย่องนับถือผู้สูงอายุ ประกอบกับความเข้มแข็งของการยึดถือแนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธศาสนา จึงยังคงทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่ให้การนับถือและยกย่องผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นบุคลากรที่มีความรู้มีประสบการณ์ชีวิตและสามารถทำคุณประโยชน์อย่างมากมาให้กับสังคมประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกและรัฐบาลไทยตระหนักถึงการดูแลผู้สูงอายุอย่างจริงจังและให้ความสำคัญแก่ผู้สูงอายุในเรื่องคุณภาพชีวิต เนื่องจากผู้สูงอายุเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ประชากรสูงอายุเป็นภาระต่อวัยทำงานสูงขึ้นเป็นลำดับ เนื่องจากในแต่ละครอบครัวมีภาระต้องดูแลผู้สูงอายุ ซึ่งเริ่มมีภาวะเสื่อมถอยด้านสุขภาพเจ็บป่วย หากผู้สูงอายุดูแลสุขภาพตนเองได้ดีสม่ำเสมอ การมีสุขภาพจิตที่ดีย่อมส่งผลให้ผู้สูงอายุมีความสามารถเผชิญปัญหาเศรษฐกิจและสังคมมีผลต่อคุณภาพชีวิต ทำให้ผู้สูงอายุไม่เป็นภาระต่อครอบครัว (George, 2010) รัฐบาลไทยจึงมีนโยบายคุ้มครองและพิทักษ์ผู้สูงอายุ ซึ่งมีระบบการดูแลด้านสุขภาพด้านร่างกายจิตใจ อารมณ์ และสังคม

ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีการเตรียมตัวผู้เข้าสู่วัยสูงอายุ ส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ดูแลสุขภาพด้วยการเสริมสร้างคุณภาพผู้สูงอายุด้วยหลักพุทธธรรมมาช้านาน ผลการสำรวจสถิติแห่งชาติใน ปี พ.ศ. 2557 ผู้สูงอายุในประเทศไทยนับถือศาสนาพุทธมากที่สุดร้อยละ 96.06 (National Statistical office, 2017) พบว่าผู้สูงอายุไทยเมื่อเผชิญปัญหาชีวิต ความยากลำบาก ได้นำหลักธรรมทางศาสนาพุทธมาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ และนำหลักธรรมมาเป็นหลักดำเนินชีวิตประจำวัน (Padvee Academy, 2014) มีผลการวิจัยที่สามารถนำมาบูรณาการกับความรู้จากการปฏิบัติตนที่ดีในกลุ่มผู้สูงอายุเป็นแนวคิดการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุภายใต้พุทธวิธีได้อย่างดี เป็นการเสริมพลังความแข็งแกร่งให้เกิดขึ้น ประเทศไทยถือเป็น “สังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์” และเป็นอันดับ 2 ของอาเซียนสะท้อนถึงแนวโน้มกลุ่มประชากรที่จะมีความต้องการด้านการดูแลสุขภาพที่มีเพิ่มขึ้นทั้งในประเทศไทยและประเทศพัฒนาแล้วอื่น ๆ ที่เข้าสู่ภาวะสังคมผู้สูงวัยก่อนหน้านี้ กอปรกับสถานการณ์ความต้องการผู้ดูแลผู้สูงวัยหรือผู้เจ็บป่วยทางสุขภาพมีอัตราเพิ่มขึ้น อาชีพพนักงานผู้ช่วยพยาบาล (NA, PA) เพื่อดูแลผู้สูงวัย หรือผู้มีปัญหาสุขภาพตามสถานที่พักที่ตนเองสะดวกและบางกลุ่มต้องการมีผู้ดูแลอย่างใกล้ชิดเพื่อช่วยเหลือด้านต่าง ๆ ซึ่งลักษณะงานนี้ยังไม่จำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือดูแลจากนางพยาบาล เนื่องจากค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง ประกอบกับจำนวนพยาบาลเพื่อช่วยเหลือผู้สูงวัยที่ยังพอช่วยเหลือตนเองได้ยังมีจำนวนไม่มากพอที่จะรองรับความต้องการของกลุ่มผู้สูงวัยเหล่านี้

สถานประกอบการด้านการบริการ เป็นสถาบันในการควบคุมของกระทรวงศึกษาธิการจัดหลักสูตรการดูแลรองรับกลุ่มผู้สูงวัย ซึ่งผลิตบุคลากรด้านผู้ช่วยพยาบาล และกลุ่มงานที่ไม่ใช่หน้าที่ของพยาบาลมากขึ้น และกำหนดคุณสมบัติเบื้องต้นของผู้สนใจศึกษาและประกอบอาชีพด้านนี้ขึ้น เช่น ผู้ที่จบการศึกษา ม.3, ม.6, ปวช., ปวส. ตั้งแต่อายุ 15-45 ปี และมีระยะเวลาในการเรียน 6 เดือน ภาคทฤษฎี 3 เดือน ฝึกปฏิบัติ 3 เดือน สืบเนื่องจากสถานการณ์ความต้องการผู้ดูแลผู้สูงวัยเพิ่มขึ้นมากอย่างไม่จำกัดเฉพาะในประเทศไทยเท่านั้น ในประเทศที่พัฒนาแล้วซึ่งมีค่าครองชีพสูงต่างมีความต้องการเช่นเดียวกัน ประกอบกับประเทศไทยได้รับการยอมรับจากนานาประเทศถึงบุคลิกลักษณะของคนไทยที่เหมาะสมกับงานทางด้านบริการ ทำให้บุคลากรด้านการบริการดูแลผู้สูงวัยมีโอกาไปได้ไปทำงานในต่างประเทศมากขึ้น แต่ยังมีอุปสรรคด้านวุฒิการศึกษาที่ผู้ว่าจ้างมีความคาดหวัง และความเชื่อว่าคนที่ประกอบอาชีพนี้จำเป็นต้องมีวุฒิภาวะ การเรียนในระดับอุดมศึกษาเป็นบทพิสูจน์ได้อีกทางหนึ่งของการพัฒนาตนเองและความพร้อมของผู้จบการศึกษาในการประกอบอาชีพ

วิทยาลัยสงฆ์จันทร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งมีอัตลักษณ์ “ประยุกต์พระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาจิตใจและสังคม” และเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีความโดดเด่นของหลักสูตรการนำหลักพุทธศาสนามาประยุกต์กับศาสตร์ตะวันตก เล็งเห็นโอกาสที่จะเข้าไปมีบทบาทเป็นส่วนหนึ่งในสถานการณ์ปัญหาสังคมผู้สูงวัย จึงมีความสนใจที่จะศึกษาพัฒนาหลักสูตรการจัดการ

พุทธบริษัท โดยกำหนดแนวทางการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ในยุคปัจจุบัน ที่มีความต้องการเรียนรู้ศาสตร์ต่าง ๆ ที่สนใจ เพิ่มทักษะในการดำเนินชีวิต การทำงาน ใช้เวลาเรียนระยะสั้น และสามารถประกอบอาชีพสร้างฐานะความมั่นคงให้กับตนเองได้ การจัดหลักสูตร เพื่อรองรับผู้เรียน ผู้สนใจทางด้านการศึกษาต่อ และมีระยะเวลาเรียนสั้น นอกจากนี้หลักสูตร ยังสามารถตอบสนองกับกฎ ระเบียบ มหาเถรสมาคม ตามมติที่ 683/2565 เรื่อง โครงการอบรม “พระปริบาลิกษุไใช้” ประจำวัด เพื่อให้พระภิกษุมีความรู้ความสามารถด้านการส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค โดยทางวิทยาลัยสงฆ์จันทร์บุรี คาดว่าแนวทางการเรียนการสอนหลักสูตรการจัดการพุทธบริษัท โดยให้ พระสงฆ์หรือบุคคลที่สนใจสามารถศึกษาร่วมกันได้ เมื่อจบการศึกษาจะได้รับประกาศนียบัตรเพื่อเป็นการ สร้างความเชื่อมั่นต่อผู้รับการศึกษา ผู้รับบริการ และเป็นวิชาชีพเพื่อนำไปใช้ในการทำงานด้านการบริหาร ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารผู้สูงอายุ
2. เพื่อสร้างหลักสูตรการจัดการพุทธบริษัทผู้สูงอายุ
3. เพื่อประเมินหลักสูตรการจัดการพุทธบริษัทผู้สูงอายุ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary study) เพื่อค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพของหลักสูตรการบริหารในด้านต่าง ๆ การสร้าง หลักสูตร รวมถึงการบูรณาการหลักสูตรและข้อมูลอื่นที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีส่วนได้ ส่วนเสีย รวมถึงการประเมินหลักสูตรที่ได้ เพื่อให้ได้หลักสูตรที่นำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเชิงคุณภาพ (Key Informant) ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยการเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญของประเด็นเกี่ยวกับหลักสูตร พุทธบริษัท

1.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 14 รูป/คน ได้แก่ ผู้ประกอบการสถานบริการ 1 ท่าน นักศึกษาการบริบาล 6 ท่าน ผู้ดูแลผู้สูงอายุ 3 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดหลักสูตร 1 คน ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการพยาบาล 1 คน พระภิกษุสงฆ์ 2 รูป

1.2 การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ร่วมกับกับผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องในการวิจัย จำนวน 5 รูป/คน

1.3 การประเมินหลักสูตรการจัดการพุทธบริหารสำหรับผู้สูงอายุโดยนักเรียนการบริหาร จำนวน 6 รูป/คน

2. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ การศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary study) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group) รวมถึงแบบสัมภาษณ์ (Interview) สำหรับการประเมินหลักสูตร เพื่อให้ได้มาซึ่งหลักสูตรการจัดการพุทธบริหารสำหรับผู้สูงอายุที่สมบูรณ์ที่สุด

3. กระบวนการในการพัฒนาหลักสูตร

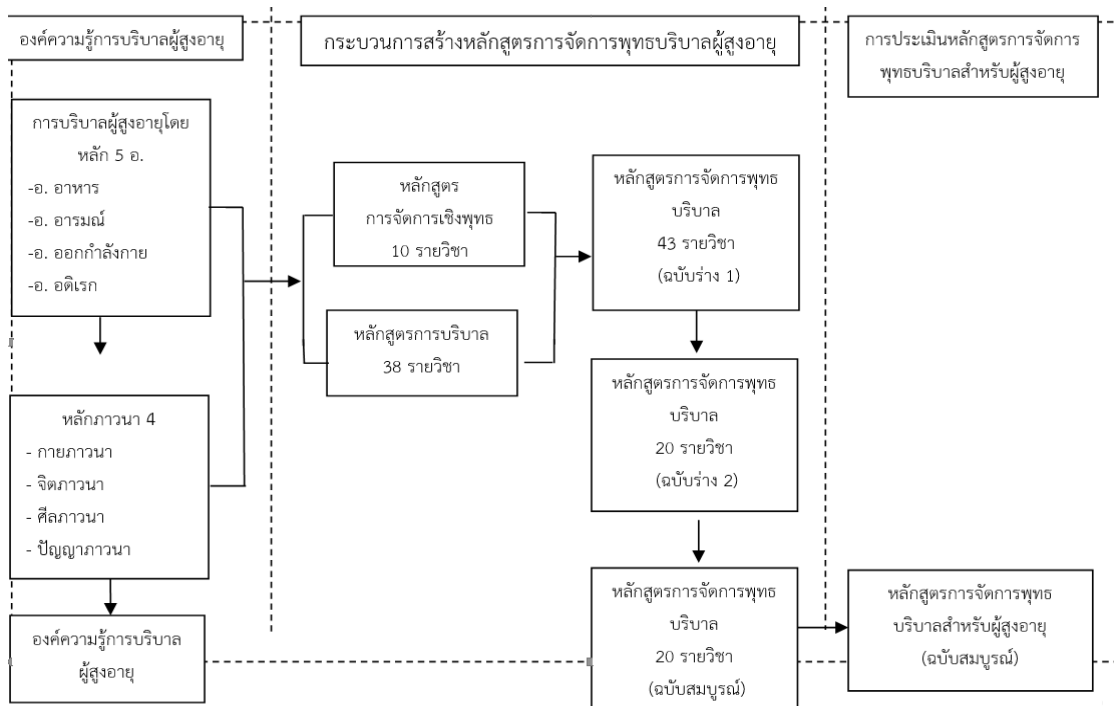
กระบวนการพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วย 4 ขั้นตอน

3.1 หาจุดหมายวัตถุประสงค์และขอบข่ายที่ต้องการพัฒนาจุดหมายและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

3.2 การออกแบบหลักสูตร นักวางแผนหลักสูตรต้องดำเนินการออกแบบหลักสูตร การออกแบบหลักสูตรคำนึงถึงธรรมชาติของวิชา รูปแบบของสถาบันทางสังคมที่สัมพันธ์กับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน

3.3 การนำหลักสูตรไปใช้ การจัดการเรียนการสอนตามวัตถุประสงค์ และเลือกกลยุทธ์วิธีการสอนที่เกี่ยวข้องเพื่อบรรลุผลการเรียนรู้

3.4 การประเมินหลักสูตร มีจุดเน้น 2 ประเภท คือ 1) การประเมินผลรวมของการใช้หลักสูตร ประกอบด้วยเป้าหมาย วัตถุประสงค์ จุดประสงค์การเรียนรู้ ประสิทธิภาพของการเรียนการสอน และผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน 2) การประเมินกระบวนการหลักสูตรทั้งระบบ ตั้งแต่การออกแบบหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ เพื่อตัดสินใจว่าหลักสูตรมีประสิทธิภาพเพียงใด

ภาพที่ 1 กระบวนการวิจัยการพัฒนาหลักสูตรการจัดการพุทธรูป

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรการจัดการพุทธรูปสำหรับผู้สูงอายุ” สามารถสรุปผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1. องค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารสำหรับผู้สูงอายุ

การปฏิบัติที่เป็นเหตุผลสำคัญต่อการจัดการบริหารตนเองด้วยหลัก 5 อ. เป็นภาพสะท้อนแนวโน้มของการมีสุขภาวะองค์รวมเมื่อเข้าสู่ความเป็นผู้สูงอายุของแต่ละบุคคล และสามารถนำมาเป็นแนวทางที่จะปรับใช้เพื่อการบริหารสำหรับผู้สูงอายุโดยการนำความรู้จากศาสตร์ตะวันตก หลัก 5 อ. บูรณาการกับศาสตร์ตะวันออก หลักธรรมทางพุทธศาสนา และการฝึกสติเจริญกัมมัฏฐานเพื่อเกื้อกูลกันในการดำเนินชีวิต ส่งผลดีต่อทั้งตนเองและคนรอบข้าง สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ได้ ดังนี้

อ. อาหาร (Food) เป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้สูงอายุ การรับประทานอาหารเข้าไปจะส่งผลโดยตรงต่อสุขภาพ หากกินดี กินอย่างระมัดระวัง หรือควบคุมปริมาณให้เหมาะสมก็จะช่วยให้ห่างโรค สำหรับผู้สูงอายุ การเผาผลาญพลังงาน ระบบการย่อย และการดูดซึมอาจทำงานได้ไม่ดี จึงควรเลือกกินอาหารให้หลากหลาย ได้สัดส่วน ในปริมาณที่พอเหมาะ กำหนดให้เพียงพอและให้ครบ 5 หมู่

อ. ออกกำลังกาย (Exercise) การจัดการด้านออกกำลังกาย เป็นสิ่งที่ควรทำประจำหากต้องการให้ร่างกายแข็งแรง รู้จักเลือกการออกกำลังกายให้เหมาะสมกับสภาพร่างกายและควรออกกำลังกายอย่างน้อยสัปดาห์ละไม่น้อยกว่า 5 วัน วันละ 30 นาที

อ. อนามัย (Hygiene) การจัดการด้านอนามัย การดูแลสุขลักษณะประจำตัว เช่น ความสะอาด มีการตรวจสุขภาพประจำปี รวมถึงการพบทันตแพทย์ และ การลด ละ เลิก สิ่งเสพติดของมีนเมา การเอาใจใส่ดูแลตนเองอย่างมีอนามัยเป็นการป้องกันเบื้องต้นของการมีสุขภาพทางกายที่ดี

อ. อารมณ์ (Emotion) การจัดการด้านอารมณ์ เรื่องจิตใจนับว่าเป็นเรื่องสำคัญสำหรับคนทุกช่วงวัย เนื่องจากคนทุกวัยต้องอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีความเปลี่ยนแปลง จึงควรที่จะสร้างบรรยากาศให้มีความรื่นเริง ผิดมองโลกในแง่บวก ไม่เครียด และทำใจยอมรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ รอบตัว

อ. อติเรก (Hobby) การจัดการด้านงานอดิเรก การจัดการเวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ด้วยการสร้างงานอดิเรก มีกิจกรรมสนุกสนาน เพลิดเพลิน ไม่เหงา ให้คำปรึกษาแนะนำเพื่อนฝูงหรือลูกหลาน ช่วยให้เกิดความภูมิใจในตนเอง เป็นต้น

ธ. ธรรมะ (Dhamma) การจัดการภายในตน การดูแลตนเองและผู้ที่อยู่รอบข้างด้วยธรรมะ ผูกปฏิบัติตนตามหลักภวนา 4 เพื่อขัดเกลาจิตใจและประพฤติกายและใจให้อยู่ในศีลธรรมเพื่อพร้อมที่จะปฏิบัติทุกกิจกรรมด้วยความยอมรับไม่ถือว่าเป็นการบังคับ ซึ่งอาจทำให้เกิดความไม่พอใจเกิด การขัดแย้งและการทำร้ายร่างกายจิตใจซึ่งกันและกัน การน้อมนำหลักธรรมมาปฏิบัติและการฝึกสติ จะทำให้เกิดความเข้าใจ และส่งเสริมให้เกิดการวิเคราะห้และยอมรับในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น นำไปสู่ การมีทัศนคติการคิดแบบเอาใจเขามาใส่ใจเรา ซึ่งถือเป็นรากฐานสำคัญของความเมตตาเอื้ออาทร พร้อมจะดูแลซึ่งกันและกันทั้งสองฝ่าย กล่าวอีกทางหนึ่ง คือ ความรู้และการปฏิบัติตนด้วยหลัก 5 อ. นำไปสู่สุขภาวะทางกาย ความรู้ทางธรรม เช่น หลักภวนา 4 และการฝึกสติด้วยแนวทางกัมมัฏฐาน นำไปสู่สุขภาวะทางใจ เมื่อบูรณาการศาสตร์ 2 ส่วนเข้าด้วยกัน ผู้ปฏิบัติจะสามารถเรียนรู้และได้รับ ประสพการณ์ด้วยตนเองอย่างแท้จริง และจะนำไปสู่การยอมรับ เข้าใจ และเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดความสุขทั้งต่อตนเองและผู้อื่นที่อยู่รอบข้าง กลายเป็นส่วนส่งเสริมสุขภาวะ ให้กับสังคมโดยรวมต่อไป

2. การสร้างหลักสูตรการจัดการพุทธบริบาลสำหรับผู้สูงอายุ

การสร้างหลักสูตรการจัดการพุทธบริบาลสำหรับผู้สูงอายุมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การกำหนดวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรการจัดการพุทธบริบาลสำหรับผู้สูงอายุโดยการ บูรณาการร่วมระหว่างหลักสูตรการบริบาลและการจัดการเชิงพุทธเพื่อให้ได้หลักสูตรที่ตอบโจทย์สังคม ผู้สูงอายุและการดูแลตนเองและคนรอบตัว

2. การออกแบบหลักสูตร โดยคณะผู้วิจัยได้นำหลักสูตรการบริหารที่มีอยู่แล้วและรายวิชาทางด้านการจัดการเชิงพุทธบูรณาาร่วมกันและสร้างป็นหลักสูตร โดยผ่านการค้นคว้าข้อมูล สัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม จนได้หลักสูตรการจัดการพุทธบริหารสำหรับผู้สูงอายุฉบับที่สมบูรณ์

3. การประเมินหลักสูตรโดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3.1 หลักสูตรการจัดการพุทธบริหารสำหรับผู้สูงอายุ (ฉบับสมบูรณ์)

หลักสูตรการจัดการพุทธบริหารสำหรับผู้สูงอายุ (ฉบับสมบูรณ์) มีรายละเอียดดังต่อไปนี้
ระยะเวลาเรียนตลอดหลักสูตร 4 เดือน (16 สัปดาห์)

ค่าใช้จ่ายตลอดหลักสูตร ประมาณ 5,500 บาท

รายวิชาด้านการบริหาร

หลักการดูแลผู้สูงอายุ

1. หลักการดูแลและจิตวิทยาการดูแลผู้สูงอายุ 2. โรคและการดูแลในผู้สูงอายุ 3. ความรู้ในการใช้ยา 4. โภชนาการในผู้สูงอายุ 5. กิจกรรมและนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุ 6. การป้องกันอุบัติเหตุในผู้สูงอายุ 7. การวัดสัญญาณชีพ 8. การปฐมพยาบาลและการส่งต่อ 9. การเช็ดตา หยอดตา ป้ายตา หยอดหู 10. การดูแลส่วนบุคคล 11. การจัดทำและป้องกันแผลกดทับ เคลื่อนย้ายและอุปกรณ์ช่วยเดิน 12. การป้องกันและการกระจายเชื้อโรค

รายวิชาด้านการจัดการเชิงพุทธ (การจัดการกับการพัฒนาสุขภาวะองค์รวม : หลักภavana 4)

1. พุทธวิธีการบริหาร 2. จิตวิทยาเพื่อการพัฒนาตน 3. การสังคัมสังเคราะห์แนวพุทธ 4. วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ 5. ศาสนาทั่วไป 6. กฎหมายทั่วไป 7. ธรรมเนียม 8. ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร

3. การประเมินหลักสูตรการจัดการพุทธบริหารสำหรับผู้สูงอายุ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญให้ข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตรการจัดการพุทธบริหารสำหรับผู้สูงอายุว่า ความพึงพอใจโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ วิชาการจัดการเชิงพุทธ วิชาการบริหาร ด้านระยะเวลาเรียนตลอดหลักสูตร 4 เดือน (16 สัปดาห์) ค่าใช้จ่ายตลอดหลักสูตร ประมาณ 5,500 บาท ตามลำดับ

สรุปเมื่อได้โครงสร้างหลักสูตรการจัดการพุทธบริหารสำหรับผู้สูงอายุแล้ว คณะผู้วิจัยได้จัดทำดำเนินการประเมินผลหลักสูตรการจัดการพุทธบริหารสำหรับผู้สูงอายุโดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผลการประเมินพบว่า มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความพึงพอใจโดยรวมต่อหลักสูตรการจัดการพุทธบริหารสำหรับผู้สูงอายุ อยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณารายด้านทุกด้านมีความพึงพอใจระดับมากเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ วิชาการจัดการเชิงพุทธ วิชาการบริหาร ระยะเวลาเรียนตลอดหลักสูตร 4 เดือน (16 สัปดาห์) ค่าใช้จ่ายตลอดหลักสูตร ประมาณ 5,500 บาท ตามลำดับ ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงดำเนินการจัดทำหลักสูตรการจัดการพุทธบริหารสำหรับผู้สูงอายุต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรการจัดการพุทธบริบาลสำหรับผู้สูงอายุ” มีประเด็นค้นพบที่สามารถนำมาอภิปรายผลมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารผู้สูงอายุ

อ. อาหาร การจัดการด้านอาหาร ผู้ให้ข้อมูลมีแนวโน้มการปฏิบัติตนตามความรู้ด้านการจัดการอาหาร เรียงลำดับ ดังนี้ คือ การรับประทานอาหารเช้า 5 หมู่ การทานอาหารที่ปรุงสะอาดถูกสุขลักษณะ การเลือกรับประทานอาหารที่เหมาะสมกับวัยและโรคประจำตัว จำกัดปริมาณอาหารอย่างเหมาะสม ยังมีบางส่วนที่ให้ความสำคัญ ด้านความหลากหลายของอาหาร การตัดสินใจเลือกกินอาหารเองตามความชอบ และเลือกรับประทานตามความอยากกิน ซึ่งเหตุผลเหล่านี้เป็นการสะท้อนว่าผู้ให้ข้อมูลใช้ความรู้ในการรับประทานอาหารเช้า ๆ มีผลต่อการเพิ่มหรือลดปัญหาโรค เนื่องจากอาหารที่รับประทานเข้าไปเป็นแหล่งสร้างพลังงานของร่างกาย เมื่อใช้ความรู้จัดการอาหารก่อนนำเข้าสู่ร่างกายก็ย่อมได้ผลที่ดี ถ้าผู้ดูแลผู้สูงอายุและผู้สูงอายุได้ฝึกการควบคุมจิตใจและร่างกายโดยการฝึกสติเจริญภาวนา เพื่อให้เกิดการพิจารณาตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้น จะเป็นเหตุและผลในการตัดสินใจรับประทาน อันจะนำไปสู่การบริหารแบบยั่งยืนต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ น.พ.ธีรพล โตพันธานนท์ กล่าวว่า การรับประทานอาหารให้หลากหลาย ได้สัดส่วนเพียงพออิ่ม ครบ 5 หมู่ เน้นย่อยง่ายและสะอาด อาหารที่ควรหลีกเลี่ยง เช่น อาหารที่มีไขมันสูง หวานจัด เค็มจัด และเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์

อ. ออกกำลังกาย การจัดการด้านออกกำลังกาย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่มีแนวโน้มการปฏิบัติตนตามความรู้ด้านการออกกำลังกาย คือ ควรออกกำลังกายประจำ 30 นาที/วัน พัก 2 วัน การออกกำลังกายขึ้นอยู่กับอารมณ์การออกกำลังกายแบบยืดคลายเส้น (ความยืดหยุ่น) การใช้พื้นที่ในบ้าน หรือ สถานที่ที่เหมาะสม ยังมีบางส่วนที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการไม่เห็นความสำคัญหรือความจำเป็นออกกำลังกาย สะท้อนให้เห็นว่าการออกกำลังกายของแต่ละบุคคลแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับการตระหนักรู้ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมสุขภาวะในที่สุด บางคนออกกำลังกายสม่ำเสมอขณะที่คนอีกส่วนหนึ่งใช้อารมณ์และความรู้สึก จึงเป็นผลต่อสุขภาพร่างกายในระยะยาว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ น.พ.ธีรพล โตพันธานนท์ กล่าวว่า การออกกำลังกายโดยออกกำลังกายทุกส่วนสัปดาห์กระตุ้นจังหวะการเต้นของหัวใจ ผู้สูงอายุควรเคลื่อนไหวออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ ออกกำลังกายอย่างเหมาะสม

อ. อารมณ์ การจัดการด้านอารมณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่มีแนวโน้มการปฏิบัติตนตามความรู้ด้านการจัดการด้านอารมณ์ คือ การมองเรื่องราวรอบตัวแบบเข้าใจความจริงของชีวิต การหัวเราะหรือขำตัวเองได้เมื่อทำผิดพลาด การรับฟังคำแนะนำหรือตักเตือนจากคนรอบข้างได้ จากข้อมูลแสดงให้เห็นว่าบุคคลที่สามารถจัดการอารมณ์ได้จะสามารถสร้างหรือมีการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้อย่างยินดีและยอมรับ ซึ่งส่งผลต่อสุขภาวะที่ดีต่อตนเอง หากแต่ละบุคคลมีโอกาสได้ฝึกการควบคุมอารมณ์ด้วยวิธีการฝึกสติ

จะส่งผลดีต่อส่วนรวมเริ่มต้นตั้งแต่ระดับครอบครัวซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ น.พ.ธีรพล โตพันธานนท์ กล่าวว่า อารมณ์รื่นเริงยินดี ชีวีสดใสด้วยรอยยิ้มจิตแจ่มใส มองโลกในแง่บวก ไม่เครียด ช่วยเหลือ ให้คำแนะนำแก่ลูกหลาน คนรอบข้าง

อ. อติเรก การจัดการด้านงานอดิเรก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่มีแนวโน้มการปฏิบัติตนตามความรู้ด้านการจัดการด้านงานอดิเรก คือ การหาเวลาว่างเพิ่มเติมความรู้ ทักษะ ที่สนใจ ใช้เวลาว่างทำสิ่งที่ชอบ ร่วมสร้างสรรค์กับเพื่อน ๆ หรือคนในบ้านเท่าที่มีเวลาเอื้ออำนวย ฯลฯ จากข้อมูลสะท้อนให้เห็นว่าการที่แต่ละบุคคลมีความสามารถจัดการกับเวลาส่วนตัว ด้วยวิธีการหางานอดิเรกทำหรือการมีกิจกรรม ผ่อนคลายอื่น ๆ ส่งผลดีต่อการมีสุขภาวะทางกายและใจ อย่างไรก็ตามสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัว ต่างก็มีความสำคัญที่สามารถส่งผลต่อการปฏิบัติตนและส่งผลดีต่อการมีสุขภาวะทั้งทางกายและใจ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (น.พ.ธีรพล โตพันธานนท์, มปป.ออนไลน์) กล่าวว่า การสร้างสรรค์งานอดิเรก เพิ่มพูนคุณค่า เกื้อกูลสังคม หากิจกรรมงานอดิเรกที่ชอบ ทำแล้วเพลิดเพลิน และมีคุณค่าทางจิตใจ เช่น อ่านหนังสือธรรมะ ฟังเทศน์ฟังธรรม พบปะสังสรรค์ ให้คำปรึกษาแนะนำฟังเพลง ปลูกต้นไม้ เป็นต้น

อ. อนามัย การจัดการด้านอนามัย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่มีแนวโน้มการปฏิบัติตนตามความรู้ด้านการจัดการด้านอนามัย คือ ดูแลสุขภาพลักษณะประจำตัว เช่น ความสะอาด ตรวจสุขภาพประจำปี แทบจะทุกปี ควบคุมน้ำหนักเพื่อสุขภาพที่ดี บุคลิกภาพดี พยายามลด ละ เลิก สิ่งเสพติดของมีนเมา จะเห็นได้ว่าทุกคนเล็งเห็นว่าการดูแลสุขภาพมีความสำคัญ ดังนั้น พฤติกรรมที่แต่ละบุคคลปฏิบัติเป็นประจำและสม่ำเสมอ เช่น การตรวจเช็คสุขภาพ การดูแลสุขภาพประจำวัน จะสามารถส่งผลดีต่อสุขภาวะได้ในระยะยาว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ น.พ.ธีรพล โตพันธานนท์ กล่าวว่า การสร้างอนามัยดี ชีวีมีสุข นำพาอายุยืนยาว สร้างเสริมพฤติกรรมสุขภาพที่ดี หมั่นตรวจและรักษาสุขภาพ ปฏิบัติตนให้ถูก สุขลักษณะ ควรตรวจสุขภาพอย่างน้อยปีละครั้ง ดูแลสุขภาพช่องปากและฟัน งด ละ เลิกอบายมุข บุหรี่ เหล้า ของมีนเมา และสารเสพติด

สรุปได้ว่า ความรู้ด้านการบริหารด้วยหลักการ 5 อ. เป็นพื้นฐานสำคัญที่มีผลต่อสุขภาวะทางกายและใจตามแนวทางการรู้ของศาสตร์ตะวันตก สำหรับผู้ที่มีความสามารถในการจัดการตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ รู้และเข้าใจถึงเหตุและผลของการปฏิบัติ ก็จะปฏิบัติตนตามหลักการอย่างมีระเบียบวินัย หากเริ่มตั้งแต่อายุน้อยวัยก็จะส่งผลให้มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง บุคลิกภาพดี เป็นต้นทุนที่ดีของชีวิต ดังคำกล่าวที่ว่า “การไม่มีโรค เป็นลาภอันประเสริฐ” จากการสัมภาษณ์สังเกตได้ว่าบุคคลมีพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตอย่างมีความรู้พื้นฐานด้านการบริหารและการใช้ความรู้เป็นแนวทางปฏิบัติตนแตกต่างกัน ซึ่งสะท้อนความสามารถในการจัดการตนเองทั้งด้านกายและใจ ส่งผลให้แต่ละบุคคลมีโอกาสเป็นโรคต่าง ๆ เช่น การจัดการด้านอาหาร มีนิสัยเลือกรับประทานหรือรับประทานเมื่ออยากกิน การไม่เห็นความสำคัญ หรือความจำเป็นออกกำลังกาย อนามัย ต้ม หรือ เสพ ของมีนเมา การจัดการด้านอารมณ์

การระงับความหงุดหงิด เมื่อเผชิญกับบุคคล หรือ เหตุการณ์ที่ไม่ชอบ อติเรก การหากิจกรรมทำร่วมกับ คนในบ้านหรือเพื่อนกำหนดวันเวลาที่มีอิสระทำเรื่องส่วนตัวที่ชอบ ฯลฯ ข้อมูลการปฏิบัติตนเหล่านี้สะท้อน ถึงการให้ความสำคัญมากหรือน้อย จึงทำให้การปฏิบัติตนของแต่ละคนอาจจะไม่สม่ำเสมอจนกลายเป็น ปัญหาทางสุขภาพหากบุคคลสามารถบริหารจัดการตนเองตามหลักการ 5 อ. ได้อย่างมีวินัย และเสริมความรู้ ทางหลักธรรมและแนวทางการฝึกสติ มาปรับประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันควบคู่ด้วย จะเป็นแนวทางหนึ่ง ที่จะช่วยให้แต่ละบุคคลปฏิบัติได้สม่ำเสมอ จนกลายเป็นคุณลักษณะนิสัยได้สำเร็จ ผลที่ได้รับจะส่งผลดีต่อ สุขภาวะทั้งทางกายและใจ ที่จะทำให้แต่ละบุคคลสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ และยังสามารถ ช่วยเหลือคนรอบข้าง คนในครอบครัว และบุคคลอื่นได้อย่างมีความรู้และเข้าใจ ส่งเสริมให้เกิดการเกื้อกูล ที่ดีต่อกันซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาชาวลุทธิ นรินโท (ทรัพย์สวัสดิ์) (2562) ทำการศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามหลักภavana 4 กรณีศึกษา : ผู้สูงอายุบ้านห้วยห้อย ตำบล ธาตุทอง อำเภอกุฉิเยว จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัย พบว่า หลักภavana 4 เป็นหลักการพัฒนาบุคคล โดยมีกรอบแห่งการพัฒนา 4 ประการ คือ การพัฒนาตนเองให้มีสติตั้งอยู่ในความไม่ประมาท การทำตน ให้ตั้งอยู่ในกรอบระเบียบข้อประพฤติที่พึงงามของสังคม การอบรมจิตของตนให้มีความผ่องใส การพัฒนา ปัญญาทำให้เป็นผู้มีเหตุผล ผลภavana 4 นี้ เป็นหลักการพัฒนาตนเองในการดำเนินชีวิตประจำวันและ การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมงคลธรรมวิธานและคณะ (2560) เรื่อง ผู้สูงอายุกับการปฏิบัติตามหลักพุทธธรรม ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการปฏิบัติเพื่อ ให้เกิดความผาสุกทางจิตวิญญาณ คือ ความรู้สึกถึงความกลมกลืนระหว่างตนเองของผู้สูงอายุกับผู้อื่น ตามธรรมชาติ มีความผาสุก สงบ เยือกเย็น สมหวัง มีกำลังใจที่เข้มแข็ง มีความพร้อมที่จะเผชิญหรือดำเนิน ชีวิตไปข้างหน้าได้อย่างมั่นใจสามารถแสดงความรักพอใจหรือชื่นชมในประสบการณ์ของตนและสิ่งแวดล้อม โดยองค์ประกอบของความผาสุกทางจิตวิญญาณ ของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนาคือการฝึกพัฒนา จิตตามสมณะกัมมัฏฐานและวิปัสสนากัมมัฏฐานจะบังเกิดความสุขความสงบที่เกิดจากความดี เป็นภาวะ ที่ลื่นไถลของความทุกข์หรือการบีบคั้นทางกาย จิต สังคม และปัญญา เป็นความสุขที่ลึกและยิ่งกว่าสุขอื่น ๆ

การสร้างหลักสูตรการจัดการพุทธบริหารสำหรับผู้สูงอายุ

การสร้างหลักสูตรการจัดการพุทธบริหารสำหรับผู้สูงอายุมีขั้นตอน คือ 1) การกำหนดวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาหลักสูตรการจัดการพุทธบริหารสำหรับผู้สูงอายุโดยการบูรณาการร่วมระหว่างหลักสูตร การบริหารและการจัดการเชิงพุทธเพื่อให้ได้หลักสูตรที่ตอบโจทย์สังคมผู้สูงวัยและการดูแลตนเอง 2) การออกแบบหลักสูตรโดยคณะผู้วิจัยได้นำหลักสูตรการบริหารที่มีอยู่แล้วและรายวิชาทางด้านการจัดการเชิงพุทธบูรณาการร่วมกันและสร้างเป็นหลักสูตร จนได้หลักสูตรการจัดการพุทธบริหารสำหรับผู้ สูงอายุฉบับที่สมบูรณ์ 3) การประเมินหลักสูตรซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วิชัย ดิสสระ (2535) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรเป็นการจัดทำหลักสูตรเดิมที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือเป็นการจัดทำหลักสูตรใหม่โดยไม่มี

หลักสูตรเดิมอยู่ก่อนก็ได้ และสอดคล้องกับแนวคิดของสัจ จูทรานันท์ (2532) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร คือ การดำเนินการจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่หรือจัดทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น

การประเมินหลักสูตรการจัดการพุทธบริหารสำหรับผู้สูงอายุ

ผลการประเมินหลักสูตรการจัดการพุทธบริหารสำหรับผู้สูงอายุรายละเอียด ดังนี้

หลักสูตรการจัดการพุทธบริหารสำหรับผู้สูงอายุ มีความพึงพอใจโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ วิชาการจัดการเชิงพุทธ วิชาการบริหาร ด้านระยะเวลาเรียน ตลอดหลักสูตร 4 เดือน (16 สัปดาห์) ค่าใช้จ่ายตลอดหลักสูตร 5,500 บาท ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ศิริชัย กาญจนวาสี กล่าวว่า การประเมินหลักสูตรเป็น กระบวนการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตรแล้วทำการวิเคราะห์เพื่อวินิจฉัยจุดเด่นจุดด้อยของตัวหลักสูตรการบริหารหลักสูตรอันเป็นประโยชน์ ต่อการปรับปรุงกระบวนการของหลักสูตรระหว่างการใช้หลักสูตรและเพื่อตัดสินคุณค่าของหลักสูตรว่าบรรลุจุดมุ่งหมายเพียงใดจะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักสูตรให้มีความทันสมัยทางวิชาการทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกและตอบสนองความต้องการของสังคมและสอดคล้องกับงานวิจัยของ ขจรศักดิ์ สุขเปรม (2563) ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินหลักสูตรนักบริหารอนามัย สิ่งแวดล้อมและส่งเสริมสุขภาพ กรณีศึกษาหลักสูตร นักบริหารอนามัยสิ่งแวดล้อมและส่งเสริมสุขภาพ (นบอส.) รุ่นที่ 4 ผลการศึกษา พบว่า หลักสูตรนักบริหารอนามัยสิ่งแวดล้อมและส่งเสริมสุขภาพ (นบอส.) รุ่นที่ 4 มีวัตถุประสงค์ของหลักสูตรความสอดคล้องกับบริบทของกรมอนามัยอยู่ในระดับมาก พบว่า ผู้ผ่านการอบรมมีความพึงพอใจ 1) ด้านบริบท อยู่ในระดับมาก ด้านปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วยหลักสูตร เนื้อหารายวิชาของหลักสูตร อาจารย์ผู้สอน การสนับสนุนด้านต่าง ๆ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านกระบวนการ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ด้านผลผลิตประกอบด้วย ความรู้ ความเข้าใจ และการนำไปใช้ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรการจัดการพุทธบริหารสำหรับผู้สูงอายุ” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรการจัดการพุทธบริหารสำหรับผู้สูงอายุ โดยนำเสนอเป็น 3 ส่วน ดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) จากผลการวิจัย พบว่า วิทยาลัยสงฆ์ควรปรับสภาพแวดล้อมภายในที่ทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รับรู้ถึงอัตลักษณ์ ใช้ความรู้การฝึกปฏิบัติจนเห็นผลการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพ สำหรับวิชา ด้านการบริหารใช้ความร่วมมือกับผู้เชี่ยวชาญมีประสบการณ์ตรง เพื่อแก้ปัญหาการสร้างบุคลากรและ อุปกรณ์ด้านการบริหาร จึงควรจัดทำบันทึกข้อตกลง หรือ MOU ร่วมกับสถานพยาบาลต่าง ๆ

2) ค่าใช้จ่ายในการอบรมหลักสูตรการบริหารสูงมาก ควรส่งเสริมให้ประชาชนทั่วไปได้มีความรู้ และฝึกทักษะการบริหารเบื้องต้น เพื่อการดูแลตนเองและคนในครอบครัว ซึ่งจะช่วยลดภาระค่าใช้จ่าย และอาจสร้างอาชีพทางเลือกได้ ควรเปิดอบรมหลักสูตรการดูแลสุขภาพเบื้องต้น ที่มีค่าใช้จ่ายสมเหตุสมผลหรือไม่มีค่าใช้จ่าย โดยเป็นการร่วมมือกันกับหน่วยงานภาครัฐ เช่น โรงพยาบาลประจำจังหวัด

3) วิทยาลัยสงฆ์ควรมีระบบการสะสมเกรดเพื่อนำไปศึกษาต่อในระดับปริญญาตรี เพื่อเป็นการต่อยอดของหลักสูตรการจัดการพุทธบริหาร

4) ควรเร่งดำเนินการสร้างเครือข่ายผู้ต้องการดูแลตนเองและผู้สนใจ ตามแนวทาง 5 อ. ภาวนา 4 เพื่อนำความรู้ไปใช้ดูแลครอบครัว และมีการฝึกอบรมในชุมชน

ข้อเสนอแนะระดับชุมชน

1) ชุมชนควรใช้ความเข้มแข็งของเครือข่ายชุมชนดำเนินการจัดตั้งกลุ่มเพื่อการทำกิจกรรมเกี่ยวกับการบริหารส่งเสริมสุขภาพของครอบครัว เพื่อให้คนในชุมชนมีสุขภาพที่ดีทั้งในสถานภาพของการรู้จักดูแลตนเองและคนในครอบครัว และเครือข่ายอาสาของชุมชน โดยร่วมมือกับองค์กรปกครองท้องถิ่น

2) แต่ละครอบครัวควรมีสมาชิกที่ได้รับการอบรมความรู้การบริหารเพื่อสร้างสุขภาพของครอบครัว เพื่อเป็นต้นแบบปฏิบัติและนำไปใช้ปฏิบัติกับคนในครอบครัว

3) ผู้นำชุมชนควรปฏิบัติตนหรือหาบุคคลเป็นต้นแบบในการดูแลตนเองได้อย่างมีสุขภาพของครอบครัว และเป็นแรงบันดาลใจให้กับสมาชิกในชุมชน

4) เครือข่ายผู้นำชุมชนและองค์กรปกครองท้องถิ่นควรส่งเสริมให้มีการประกวดหรือแข่งขันสุขภาพของครอบครัวของชุมชน ด้วยการกำหนดเป้าหมายความสำเร็จจากตัวชี้วัดสุขภาพทางกายและใจของคนในชุมชน เช่น ลดอัตราความเจ็บป่วยด้วยโรคพฤติกรรม (NCDs)

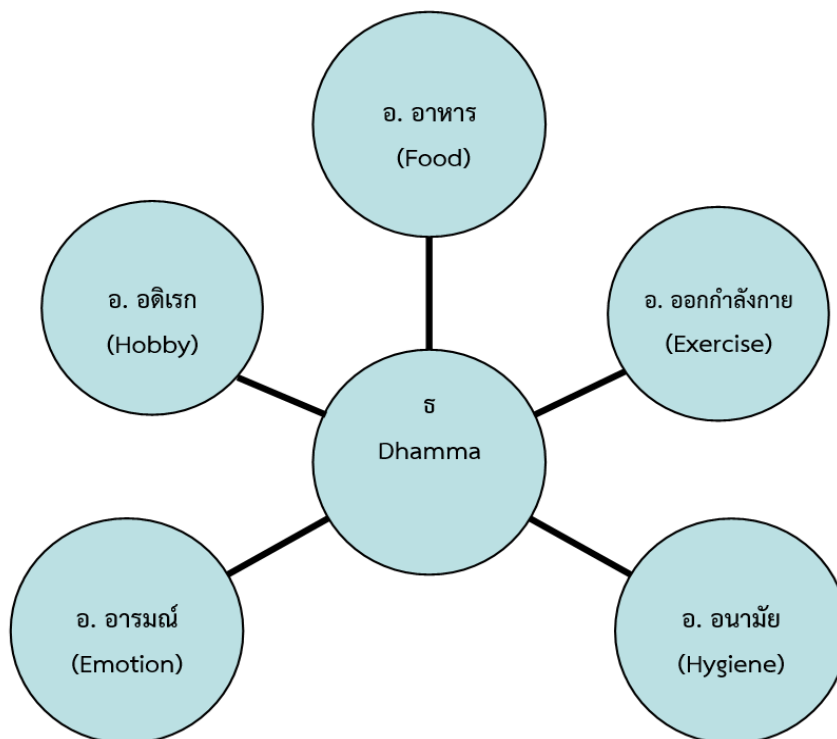
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการฝึกกัมมัฏฐานที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยรับอาสาสมัครเข้าร่วมโครงการฝึกสติตามแนวทางสติปัฏฐาน 4

2) ควรมีการวิจัยพัฒนาชุดความรู้เพื่อการฝึกอบรมการบริหารที่มีเนื้อหาทั้งในเชิงทฤษฎีและปฏิบัติโดยเน้นการสร้างชุดความรู้

3) ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรระยะสั้นอื่น ๆ

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 2 องค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารผู้สูงอายุด้วย 5 อ. ภาวนา 4 Model

เอกสารอ้างอิง

- ขจรศักดิ์ สุขเปรม. (2563). การประเมินหลักสูตรนักบริหารอนามัยสิ่งแวดล้อมและส่งเสริมสุขภาพ กรณีศึกษาหลักสูตรนักบริหารอนามัยสิ่งแวดล้อมและส่งเสริมสุขภาพ (นบอส.) รุ่นที่ 4 กลุ่มพัฒนา ทรัพยากรบุคคล. กรุงเทพฯ: กองการเจ้าหน้าที่กรมอนามัย.
- พระมหาเชาวฤทธิ์ นรินโท (ทรัพย์สวัสดิ์) และคณะ. (2562). แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ตามหลักภาวนา 4 กรณีศึกษา : ผู้สูงอายุบ้านห้วยห้อย ตำบลธาตุทอง อำเภอกู่เข็ญ จังหวัดชัยภูมิ. วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์, 6(1), 58-72.
- พระมงคลธรรมวิธาน และ ประสิทธิ์ สระทอง. (2560). ผู้สูงอายุกับการปฏิบัติตามหลักพุทธธรรม. *Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and arts)*, 10(3), 1849- 1864.

- ผกามาศ ราชมนตรี และคณะ. (2562). การพัฒนาหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีชีวภาพในรูปแบบการจัดการศึกษาแบบบูรณาการระหว่างการทำงานกับการเรียนการสอน. (รายงานการวิจัย). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- วิชัย ดิสสระ. (2535). การพัฒนาหลักสูตรและการสอน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สัจด์ อุทรานันท์. (2532). พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ฟอนล่องน่าน : แนวทางการสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธ
ของเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน

Fon Long Nan : The Guideline of Creation to Enhance Buddhist Arts
and Culture of Nan Municipality, Nan Province

ศิริรัตน์ มณเฑียร¹,

ชำนาญ เกิดช่อ² และ สิริชัย อุ่นสวน³

วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย^{1,2,3}

Sirirat Montien¹,

Chamnarn Kerdchor² and Sittichai Unsaun³

Nakhon Nan Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University^{1,2,3}

Corresponding Author, Email: ratmontien@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประวัติความเป็นมาของฟอนล่องน่าน จังหวัดน่าน 2) ยกกระตบการสร้างสรรค์ฟอนล่องน่านเพื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธของเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน และ 3) เสนอแนวทางการสร้างสรรค์ฟอนล่องน่านเพื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธของเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ กลุ่มช่างฟอน ผู้นำท้องถิ่น/ผู้นำทางภูมิปัญญา ปราชญ์ชาวบ้าน นักวิชาการ จำนวน 20 คน

ผลการวิจัยพบว่า

แนวทางการสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธของเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน สามารถทำได้โดย 1) ยกกระตบการสร้างสรรค์ฟอนล่องน่านเพื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมวัฒนธรรมเชิงพุทธ ด้วยการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ ควรจัดทำคู่มือการฟอนล่องน่าน โดยความร่วมมือจากหน่วยงานเทศบาลเมืองน่าน ในการสร้างนโยบายที่ช่วยสืบสานวัฒนธรรมประเพณีของจังหวัดน่าน

* ได้รับบทความ: 25 กรกฎาคม 2566; แก้ไขบทความ: 29 พฤษภาคม 2567; ตอปรับตีพิมพ์: 22 มิถุนายน 2567

Received: 25 July 2023; Revised: 29 May 2024; Accepted: 22 June 2024

ในการเพิ่มจำนวนช่างฟ้อน มีการสอนฟ้อนล่องน่านให้ถูกต้องตามแบบฉบับของวัฒนธรรมจังหวัดน่าน โดยครูนาฏศิลป์ที่มีความรู้เกี่ยวกับการฟ้อนล่องน่าน เพื่อให้เกิดความสวยงาม พร้อมเพรียง ซึ่งช่างฟ้อน ต้องใช้สมาธิ สติ ตามหลักพระพุทธศาสนา ควรนำฟ้อนล่องน่านบรรจุในแผนพัฒนาท้องถิ่นและเทศบัญญัติ เพื่อจะจัดทำโครงการเกี่ยวกับการฟ้อนล่องน่านต่อไปอย่างยั่งยืน สามารถนำไปต่อยอดแสดงในวันสำคัญ ทางพระพุทธศาสนาและงานประเพณีต่าง ๆ ได้ 2) สร้างสรรค์ฟ้อนล่องน่านเพื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม วัฒนธรรมเชิงพุทธโดยมีผู้บรรยายหรือพิธีกรในการบรรยายท่าฟ้อน เพื่อให้ผู้ชมได้เข้าใจວັນภาษาที่ ช่างฟ้อนล่องน่านได้ถ่ายทอดออกมาทางกาย การสร้างสรรค์การแต่งกายของช่างฟ้อนให้มีรูปแบบหลากหลาย มีสีสันโดดเด่นและสวยงามพร้อมเพรียงมากขึ้น

คำสำคัญ: การสร้างสรรค์; ฟ้อนล่องน่าน; ศิลปวัฒนธรรม

Abstract

This research had objectives, 1) to study the history of Fon Long Nan, Nan province, 2) to enhance the creativity of Fon Long Nan to promote the Buddhist art and culture of Nan municipality, Nan province, 3) to propose a creative guideline for the Fon Long Nan to promote the Buddhist art and culture of Nan municipality, Nan province. This research is qualitative, key performant consisted of a group of dancers, local leaders, intellectual leaders, village philosophers, and scholars, with total 20 participants.

The results of the research found that: The guidance can be established creativity to promote Buddhist art and culture of Nan municipality, Nan province can be accomplished by, 1) enhancing the creativity of Fon Long Nan to promote Buddhist art and culture by publicizing through various media and should make the Fon Long Nan handbook by co-operates with organizations in Nan municipality area, to form policy that could inherit the culture of Nan province, and to increase the number of dancers. Fon Lon Nan is taught according to the tradition of Nan culture by knowledgeable dance teachers with specialized in Fon Long Nan, to achieve beauty in harmony, dancers must use concentration and mindfulness according to Buddhist principles. Fon Long Nan should be included in local development plans and ordinances, to create a project about the Fon Long Nan sustainably that can be further displayed on Buddhist important days and various traditional events. 2) Inventive Fon Long Nan to promote Buddhist art and culture

by having a speaker or an emcee describe the dancing posture for audiences to understand the non-verbal language that is conveyed physically. Moreover, the creation of dancers' costumes has a variety of styles, there are more striking and beautiful colors in harmony.

Keywords: Creation; Fon Long Nan; Arts and Culture

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ถือได้ว่ามีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ด้วยบริบทของประเทศที่แบ่งภูมิภาคออกเป็นสี่ภาคคือ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคอีสาน และภาคใต้ ทำให้แต่ละภาคมีบริบทวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่แตกต่างกัน มีการสร้างสรรค์วัฒนธรรมของตนเองขึ้นทำให้พฤติกรรมการแสดงออกเกิดการเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิด ความเชื่อของกลุ่มคนในสังคมนั้น ๆ ทำให้เกิดเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และเป็นภาพสะท้อนถึงชีวิต ความสามารถทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นของแต่ละภาคของคนในยุคสมัยนั้น ๆ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นการแสดงออกถึงสติปัญญาอันชาญฉลาดของบุคคลในสังคม ซึ่งถูกหล่อหลอมและสั่งสมถ่ายทอดสืบต่อกันมาจากประสบการณ์จากอดีตจนถึงปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง โดยถ่ายทอดอารมณ์และความรู้สึกออกมาอย่างแจ่มชัด จริงใจ เป็นลักษณะของภูมิปัญญาที่แสดงถึงความสันตติชนใน ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อ ศาสนา และศาสตร์ศิลป์นานาประการที่สังคมมนุษย์แลกเปลี่ยนสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมกันระหว่างคนต่างชุมชนด้วยกัน (ธรรมจักร พรหมพัว, 2550)

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เกิดจากการสร้างสรรค์ สั่งสม และสืบทอดมาเป็นเวลายาวนานนับหลายร้อยปี การที่เราได้มีศิลปวัฒนธรรมเป็นแบบฉบับของตนเองย่อมเป็นเครื่องบ่งชี้ว่า ชาติไทยของเรามีความเจริญและมีอารยธรรมไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าชาติอื่น ดังนั้น การธำรงรักษาไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรม อันเป็นเอกลักษณ์ของไทยจึงเป็นสิ่งสำคัญ สิ่งที่สามารถบ่งชี้ความเป็นมาของประวัติศาสตร์ได้อย่างดียิ่งนั้นคือ “นาฏศิลป์” ซึ่งเป็นศาสตร์ทางศิลปะที่รู้จักกันดีในรูปแบบของการแสดงที่มีลีลาอ่อนช้อยงดงาม บ่งบอกถึงความประณีต รักสวยรักงาม (เรณู โกสินานนท์, 2545) แผ่นด้วยจินตนาการและศิลปะอันละเอียดอ่อนของคนไทยแสดงถึงความเป็นอารยธรรมที่รุ่งเรืองและความมั่นคงของชาติที่ได้สืบทอดต่อกันมาตั้งแต่โบราณสามารถแสดงออกได้โดยตนเองทั้งในลักษณะที่เข้มแข็งและอ่อนโยน นาฏศิลป์ถือว่าเป็นภาษาสากลเช่นเดียวกับดนตรี แต่สามารถเห็นได้ด้วยตาทำความเข้าใจได้ทันที นาฏศิลป์ไทยถือ การแสดงพื้นบ้านเป็นวัฒนธรรมที่แสดงออกจากชีวิตของคนในท้องถิ่นที่มีความคิดความเชื่อด้วยจิตใจ อารมณ์ และความรู้สึกที่บริสุทธิ์ตลอดจนความเชื่อด้วยลีลาการเคลื่อนไหวการใช้อุปกรณ์ไหวพริบในการสร้างสรรค์ความงามที่มีความโดดเด่นจนถือเป็นเอกลักษณ์ ลักษณะการแสดงเป็นการแสดงเพื่อความสนุกสนานในแบบการแสดงที่มีความเกี่ยวโยง

กับสภาพภูมิประเทศ สังคม วัฒนธรรมและความเจริญของท้องถิ่นตามสภาพของเชื้อชาติ ศาสนา สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านในสังคมยุคนั้น (กรมศิลปากร, 2550) ภาษาถิ่นทางภาคเหนือที่นิยมใช้เรียกการแสดงของนาฏศิลป์ว่า “ฟ้อน”

จังหวัดน่านเป็นหนึ่งในกลุ่มของภาคเหนือตอนบนเป็นจังหวัดหนึ่งในล้านนาตะวันออกที่มีอารยธรรม วัฒนธรรมอันมีความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ด้วยวิถีชีวิต ค่านิยม และความเชื่อ ประกอบกับสภาพบริบทแวดล้อมทางธรรมชาติที่โอบล้อมด้วยขุนเขาและมีแม่น้ำสายหลักหล่อเลี้ยงชีวิต คือ แม่น้ำน่าน เป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดวิถีชีวิตและวัฒนธรรมความเป็นอยู่ ความเชื่อ ประเพณีของชาวจังหวัดน่าน และเป็นปัจจัยหลักในการกำหนดพฤติกรรมการแสดงออกของศิลปะการแสดงของนาฏศิลป์หนึ่งในศิลปะการแสดงของจังหวัดน่านที่มีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่ไม่มีใครเหมือนนั่นก็คือ “การฟ้อนล่องน่าน” ซึ่งเป็นการฟ้อนที่มีความสวยงามตามแบบฉบับของชาวจังหวัดน่านที่มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาโดยอาศัยภูมิปัญญาของผู้รู้ คือ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำในด้านวัฒนธรรมและหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้อง ได้แก่ วัฒนธรรมจังหวัดน่าน พมจ.น่าน เทศบาลเมืองน่าน โรงเรียน วัด และชุมชน การฟ้อนล่องน่านถ่ายทอดความเป็นมาของชาวน่าน ประวัติของจังหวัดน่าน รวมถึงความเชื่อและความศรัทธาในพระพุทธศาสนา มีความเชื่อถือว่าการฟ้อนล่องน่านเป็นการฟ้อนเพื่อสักการบูชาองค์สัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา มีการฟ้อนในงานบุญต่าง ๆ เช่น งานบวช การแสดงวัฒนธรรมงานเทศกาลพื้นบ้านและงานเทศกาลต่าง ๆ และงานประเพณีประจำปีให้หน่วยงานให้การต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง เป็นต้น การฟ้อนล่องน่านเป็นการฟ้อนที่มีความอ่อนช้อยสวยงาม ท่ารำฟ้อนแต่ละท่าจะมีเอกลักษณ์ของน่านเฉพาะตัว ขึ้นอยู่กับแม่ครูที่ถ่ายทอดแนะนำการฟ้อน ใช้เสียงดนตรีประกอบการฟ้อนจากวงกลองล่องน่าน ในส่วนการแต่งตัวของช่างฟ้อนยังใช้เสื้อผ้าพื้นเมืองตามแบบฉบับการแต่งกายในชุดฟ้อนล่องน่านมาโดยตลอด ถึงแม้ว่าจะได้รับอิทธิพลท่าฟ้อนมาจากภายนอก ช่างฟ้อนเมืองน่านก็สามารถผสมผสานได้อย่างลงตัวและเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง การฟ้อนล่องน่านเป็นรูปแบบของศิลปะแห่งอวัจนภาษา (สมเดช อภิขยกุล, 2552) การแสดงของชาวน่านซึ่งมีท่าที่อ่อนช้อยและเป็นไปแบบช้า ๆ ตามวิถีชีวิตของคนน่าน มีดนตรีประกอบคือ กลอง ฆ้อง และ ปี่แน ดนตรี และท่วงท่าการร่ายรำดังกล่าวถ้าได้ชมและได้ฟังจะมีความสวยงาม ชาบซึ้ง ชื่นใจ คล้อยตามดนตรี อันไพเราะ ผู้ที่ร่ายรำหรือช่างฟ้อนต้องมีความตั้งใจและมีสมาธิ ใจเย็น อดทน ต่อการฝึก การรำ นอกจากนี้การฟ้อนล่องน่านยังเป็นการบริหารกายซึ่งมีลักษณะที่คล้ายกับการโยคะ เนื่องจากต้องใช้ทุกส่วนของร่างกายในการร่ายรำซึ่งสอดคล้องกับทางพระพุทธศาสนาในเรื่องของสมาธิและสติอีกด้วย ต่อมาทางสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดน่านได้มีการจัดระเบียบมาตรฐานการฟ้อนขึ้นมาใหม่ในปี 2551 ภายใต้โครงการภูมิบ้านภูมิเมืองด้านศิลปะการแสดงการฟ้อนล่องน่าน (วัฒนธรรมจังหวัดน่าน, 2551) เพื่อให้การฟ้อนมีความถูกต้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อจัดระเบียบท่าฟ้อนให้เกิดความสวยงาม และ

สะดวกในการถ่ายทอด จังหวัดน่านได้ส่งเสริมให้สถานศึกษาทำการฝึกสอนการฟ้อนล่องน่านตามรูปแบบการฟ้อนใหม่ หลังจากนั้นมา ศิลปะและวัฒนธรรมร่วมสมัยใหม่จากภายนอกได้เข้ามาพร้อมกับการท่องเที่ยว ส่งผลให้สิ่งวัฒนธรรมและการแสดงออกทางพฤติกรรมทางด้านศิลปะการแสดงมีบทบาทกับเยาวชนและชาวบ้านมากขึ้น ทำให้ฟ้อนล่องน่านค่อย ๆ หายไปจากวิถีชีวิตของคนน่าน และเหตุผลอีกประการหนึ่ง เนื่องจากครูผู้รู้ที่เป็นผู้สูงอายุที่มีความรู้ในศิลปะการฟ้อนล่องน่านได้ขาดการสืบทอดการฟ้อนให้กับคนรุ่นใหม่

ด้วยเหตุผลความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการสร้างสรรคฟ้อนล่องน่านเพื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธของเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน เนื่องจากการถ่ายทอดศิลปะการแสดงดังกล่าวได้เริ่มจางหายไปกับบริบทของสังคมความเป็นน่าน และอีกประการผู้ที่จะมาสืบทอดศิลปะการแสดงนี้มีจำนวนน้อย มีสภาวะการแข่งขันของโลกสมัยใหม่และการไหลบ่าของกระแสโลกาภิวัตน์ โดยการศึกษาเพื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธในเขตเทศบาลเมืองน่าน รวมถึงเสริมสร้างการเรียนรู้การฟ้อนล่องน่านให้กับประชาชนได้เกิดการเรียนรู้ และอนุรักษ์สืบทอดให้ดำรงอยู่คู่กับสังคมเมืองน่านสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของฟ้อนล่องน่านจังหวัดน่าน
2. เพื่อยกระดับการสร้างสรรคฟ้อนล่องน่านเพื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธของเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน
3. เพื่อเสนอแนวทางการสร้างสรรคฟ้อนล่องน่านเพื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธของเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) โดยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 คน ประกอบด้วย 1) ตัวแทนช่างฟ้อนล่องน่าน 5 คน 2) ผู้นำท้องถิ่น/ผู้นำทางภูมิปัญญา 5 คน 3) ตัวแทนกลุ่มอนุรักษ์การฟ้อนล่องน่าน/ปราชญ์ชาวบ้าน 5 คน และ 4) ครูผู้สอนนาฏศิลป์ในโรงเรียน/นักวิชาการ 5 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์ (Interview) ซึ่งแบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 สัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ และ ตอนที่ 2 สัมภาษณ์เกี่ยวกับฟ้อนล่องน่าน : แนวทางการสร้างสรรคเพื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธของเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน

2. การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) โดยดำเนินการร่วมกับผู้นำกลุ่มช่างฟ้อน ผู้นำทางธรรมชาติ ผู้นำท้องถิ่น ราษฎรชาวบ้าน นักวิชาการ ที่มีบทบาทเกี่ยวกับการฟ้อนล่องน่าน โดยมีประเด็นสนทนา เช่น ประวัติความเป็นมาของการฟ้อนล่องน่าน คุณค่า ค่านิยม และความสำคัญของการฟ้อนล่องน่าน

3. ปฏิบัติการยกระดับการฟ้อนล่องน่านภาคสนาม โดยการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลภาคสนาม (Field Study) โดยการคัดเลือกพื้นที่เป้าหมายแบบเจาะจงเพื่อยกระดับการสร้างสรรค์ฟ้อนล่องน่าน ให้ความหลากหลายมิติ ทั้งมิติด้านศิลปะ มิติพหุวัฒนธรรม ร่วมกับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น องค์การบริหารพัฒนาพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว กลุ่มช่างฟ้อนของเทศบาลเมืองน่าน รวมถึงจัดกิจกรรมการถ่ายทอดฟ้อนล่องน่าน และเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการฟ้อนล่องน่าน ในงานแห่ผ้ากฐินพระราชทานประจำปี 2565 ของวัดหลวง พร้อมร่วมจัดการถ่ายทอดการฟ้อนล่องน่านผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ของจังหวัด และระดับประเทศที่ทำการถ่ายทอดสดทุกปี คือ ไทยพีบีเอส โดยการทำงานวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดกระบวนการและขั้นตอนในการดำเนินการกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย อันมีสาระสำคัญโดยสรุปดังต่อไปนี้

1. ศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาของการฟ้อนล่องน่าน คุณค่า ความสำคัญ และการปรับกับพหุวัฒนธรรมร่วมสมัย

2. วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาของการฟ้อนล่องน่าน คุณค่าและความสำคัญของการฟ้อนล่องน่าน

3. สัมภาษณ์ผู้มีส่วน ร่วมในการวิจัยหรือผู้ให้สัมภาษณ์อันประกอบไปด้วย ผู้นำกลุ่มช่างฟ้อน ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำภูมิปัญญาท้องถิ่น นักวิชาการ ตลอดจนบุคคลที่มีส่วนสำคัญซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับการฟ้อนล่องน่าน

4. สังเกตแบบมีส่วนร่วมโดยดูพฤติกรรมการแต่งกาย ภาษา และวัฒนธรรมของผู้ให้สัมภาษณ์ และผู้เข้าร่วมการจัดกิจกรรมการฟ้อนล่องน่านในงานต้อนรับผ้ากฐินพระราชทานวัดหลวง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับแนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาผ่านทางคุณค่าของการฟ้อนล่องน่านและความสำคัญผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีการจดบันทึกและบันทึกเสียง จากนั้นนำข้อมูลที่ได้อาจตีพิมพ์ บันทึกข้อความ นำข้อความที่ได้มาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์

ของงานวิจัยโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบกับบริบท (Context) แล้วสังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

ผลการวิจัย

การฟ้อนล่องน่าน : แนวทางการสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธของเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน ได้ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาของฟ้อนล่องน่านจังหวัดน่าน

การฟ้อนล่องน่านมีความเป็นมาจากการย้ายเมืองโดยการนำของพญาการเมือง ย้ายเมืองจากเมืองวรนคร (เมืองบัว) มายังเวียงภูเพียงแช่แห้ง ในการย้ายเมืองนั้นได้ใช้เส้นทางน้ำผ่านแม่น้ำน่านเป็นเส้นทางหลัก มีการล่องแพอพยพข้าราชการลงมา (ประภาศรี ศรีประดิษฐ์, 2559) ขณะล่องตามแม่น้ำน่านมานั้น ได้มีการขับดนตรีประกอบด้วย ทำให้ผู้ที่อยู่บนแพอยากจะคลายความเมื่อยล้าจึงลุกขึ้นฟ้อนบนแพที่ล่องมา ต่อมาได้มีการนำเอาการฟ้อนนั้นมาใช้ในการฟ้อนบนเรือแข่ง ทีมใดที่เป็นผู้ชนะฝีพายในเรือนั้นจะลุกขึ้นฟ้อนเพื่อแสดงความดีใจ อีกทั้งยังได้รับเกียรติจากเจ้าผู้ครองนครน่านลงไปฟ้อนบนลำเรือของผู้ชนะด้วย จากการฟ้อนบนเรือได้นำท่าฟ้อนล่องน่าน ขึ้นมาฟ้อนบนพื้นดินโดยเริ่มจากการฝึกสอนและใช้ฟ้อนต้อนรับแขกผู้มาเยือน ซึ่งจำกัตอยู่ในคุ้มหลวง ผู้ที่จะทำการฟ้อนคือกลุ่มลูกหลานเจ้าผู้ครองนครน่าน (เสนี จินตเกษม, 2554) ต่อมายุคสมัยการปกครองได้เปลี่ยนแปลงไป ทำให้การฟ้อนล่องน่านถูกเผยแพร่ออกมาภายนอกคุ้มหลวง ทำให้เกิดการสืบทอดของชุมชนโดยนำมาฟ้อนในงานประเพณีสำคัญต่าง ๆ

2. การยกระดับการสร้างสรรค์ฟ้อนล่องน่านเพื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธของเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน

การยกระดับการสร้างสรรค์ฟ้อนล่องน่านเพื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธของเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่านสามารถทำได้ ดังนี้

1) ประสานงานกับผู้บริหารของเทศบาลเมืองน่านเพื่อเล็งเห็นความสำคัญเรื่องประเพณีและวัฒนธรรมของการฟ้อนล่องน่าน ทำให้เกิดนโยบายในการอนุรักษ์ พื้นฟู สืบสาน และผลักดันเรื่องการฟ้อนล่องน่านเข้าสู่แผนและเทศบัญญัติของเทศบาลเมืองน่านต่อไป โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมจากทุกชุมชนในเขตเทศบาลเมืองน่านและภาคีเครือข่ายจากหมู่บ้านนอกเขตเทศบาล นอกจากนี้ยังผลักดันให้นำเรื่องการฟ้อนล่องน่าน บรรจุเข้าไปในแผน/หลักสูตรของสถานศึกษามากขึ้น

2) เพิ่มจำนวนของช่างฟ้อนมากขึ้นตั้งแต่เยาวชนจนถึงผู้สูงอายุ โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมจากทุกชุมชนในเขตเทศบาลเมืองน่านและภาคีเครือข่ายจากหมู่บ้านนอกเขตเทศบาล เนื่องจากการฟ้อนล่องน่านจะนิยมฟ้อนกันเป็นหมู่คณะ ทำให้ต้องใช้ผู้ฟ้อนจำนวนมากด้วยความเชื่อเรื่องของการที่ชาวน่าน

ในสมัยก่อนฟ้อนล่องน่านเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา เนื่องจากพระพุทธรูปศาสนา มีบทบาทสำคัญต่อวิถีการดำเนินชีวิตของคนในจังหวัดน่านเป็นอย่างยิ่ง

3) สร้างโอกาสและพื้นที่การแสดง โอกาสและพื้นที่การแสดงการฟ้อนล่องน่านแต่เดิมนิยมแสดงในงานแข่งเรือประจำปีเป็นหลักและนาน ๆ ครั้ง จะแสดงในงานต่าง ๆ เช่น งานปีใหม่เมือง งานประเพณีทอดกฐิน งานตานก๋วยสลาก ทำให้โอกาสจะถ่ายทอดและฝึกซ้อมน้อยมาก สภาวัฒนธรรมจังหวัดน่าน เทศบาลเมืองน่าน และกลุ่มสตรีเทศบาลเมืองน่าน ควรทำความร่วมมือสร้างเครือข่ายฟ้อนล่องน่าน โดยให้ชุมชนเป็นผู้ถ่ายทอดและฝึกซ้อมเยาวชนคนรุ่นใหม่ในการสืบต่อการฟ้อนล่องน่าน โดยสร้างเวทีการถ่ายทอดและแสดงฟ้อนล่องน่านให้กับชุมชน อาทิเช่น การฟ้อนต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง ที่เข้ามาสู่จังหวัดน่าน ที่มีกิจกรรมถนนคนเดิน บริเวณช่วงเมืองน่าน ในทุก ๆ วันศุกร์ เสาร์ และอาทิตย์ ของสัปดาห์ รวมถึงการนำช่างฟ้อนของแต่ละชุมชนในเขตเทศบาลเมืองน่าน หมุนเวียนเปลี่ยนกันให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชน

3. แนวทางการสร้างสรรค์ฟ้อนล่องน่านเพื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธของเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน

แนวทางการสร้างสรรค์ฟ้อนล่องน่านเพื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธของเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน มี 3 แนวทาง ดังนี้

1) แนวทางด้านการสร้างเรื่องราวให้กับท่าฟ้อน การฟ้อนล่องน่านเกิดจากการที่เจ้าผู้ครองนครน่าน ย้ายเมืองจากเมืองปัวสู่เวียงภูเพียงแช่แห้ง โดยการนำข้าราชการล่องเรือมาตามลำน้ำน่าน ซึ่งใช้ระยะเวลาอันนานทำให้ผู้ที่โดยสารอยู่บนเรือเกิดความเมื่อยล้า จึงลุกขึ้นฟ้อนตามจังหวะดนตรีที่ขับประโคมบนเรือ โดยผู้ฟ้อนคิดค้นท่าทางการฟ้อนเลียนแบบธรรมชาติที่พบเห็น ปัจจุบันได้มีการนำการฟ้อนล่องน่านจากบนเรือมาใช้ฟ้อนบนพื้นดิน นำเอาท่าฟ้อนมาประยุกต์และถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น แต่ผู้ฟ้อนต่างฟ้อนตามกระบวนท่าที่ถูกถ่ายทอดมา โดยไม่ทราบถึงที่มาและความสำคัญของการฟ้อนแต่ละท่า กอปรกับขณะแสดงฟ้อนล่องน่าน ไม่มีการบอกถึงท่าฟ้อนและความสำคัญ จึงทำให้ไม่สามารถเข้าถึงอรรถรสของศิลปะการฟ้อนได้อย่างเต็มที่ ดังนั้นควรมีการสร้างเรื่องราวให้กับท่าฟ้อน เพื่อบอกถึงที่มาและความสำคัญของการฟ้อนล่องน่าน โดยจัดทำคู่มือการฟ้อนล่องน่านให้กับผู้ฝึกฟ้อนและมีผู้บรรยายหรือพิธีกรเพื่อบรรยายความหมายของท่าฟ้อนแต่ละท่าให้กับผู้รับชมเพื่อความเข้าใจเป็นหนึ่งเดียวกันของท่าฟ้อน

2) แนวทางด้านการส่งเสริมสนับสนุนการแต่งกายของฟ้อนล่องน่าน เดิมไม่ได้กำหนดรูปแบบการแต่งกาย เพียงให้มีความประณีตสวยงามและเหมาะสม ผ่านานหรือผ้าลายน้ำไหลเป็นผ้าที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นของจังหวัดน่าน โดยลายของผ้าเลียนแบบมาจากการไหลของแม่น้ำน่าน ในการฟ้อนแต่ละครั้งช่างฟ้อนจะนิยมแต่งกายด้วยผ้าลายน้ำไหลและซิ่นม่าน หรือแต่งกายตามแบบวิถีชีวิตแต่ละท้องถิ่น (สักรีสัท พนสันติกุล, 2556)

สภาวัฒนธรรมจังหวัดน่านมีบทบาทที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งที่จะขับเคลื่อนการกำหนดรูปแบบเครื่องแต่งกายสำหรับช่างฟ้อนให้มีความเหมาะสม เข้ากับยุคสมัยสวยงาม เป็นเอกลักษณ์ของคนน่าน

3) ปรับทำรื้อให้ถูกต้องอ่อนช้อยตามแบบฉบับของวัฒนธรรมจังหวัดน่านโดยเทศบาลเมืองน่าน มีการประสานงานไปยังครูสอนนาฏศิลป์ในการปรับทำฟ้อน จัดแถวจากเรียงหน้ากระดานมาจัดเป็น การฟ้อนที่หลากหลายโดยปรับฟ้อนจับคู่เดินเข้าออก มีการฟ้อนเป็นวงกลม มีการฟ้อนเป็นครึ่งวงกลม และการย่างเท้าสลับแถวซึ่งปัจจุบันสามารถปรับเปลี่ยนไปตามสภาพสถานที่ฟ้อนได้ จัดแถวเรียงลำดับ ของช่างฟ้อนตามความสูงเรียงลำดับได้ดีขึ้นและเป็นระเบียบสวยงาม เกิดความพร้อมเพียงการฟ้อนล่องน่าน จะเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและพร้อมเพรียงกันคือ หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาดังคำที่กล่าวว่า “สุขา สงฆสสุ สามัคคี” ความสามัคคีของหมู่คณะนำสุขมาให้ ด้วยหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เป็นสิ่งที่หล่อหลอมให้มีความรัก สามัคคี เอื้ออาทรต่อกัน (ศราวุธ จันทระ, 2563) สอนให้คนอยู่ร่วมกัน อย่างไรให้มีความสุข นับได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นรากเหง้าของวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม โดยเฉพาะ เรื่องของการนาฏศิลป์การฟ้อนล่องน่านที่ปรากฏ จากการศึกษาจะเห็นได้ว่าทุกกิจกรรมที่จะมีการฟ้อน ล่องน่าน ล้วนแล้วแต่เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาโดยส่วนใหญ่ ประกอบกับหลักคำสอน ของพระพุทธศาสนาสอนให้มีความสามัคคี การฟ้อนล่องน่านจะประสบความสำเร็จได้จำต้องอาศัยสามัคคีที่ตั่งมั่น แน่วแน่ จิตใจจดจ่ออยู่กับเสียงจังหวะดนตรี และท่าทางประกอบการฟ้อนในแต่ละท่า

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัย ฟ้อนล่องน่าน : แนวทางการสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธของ เทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน ผู้วิจัยอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. การยกระดับการสร้างสรรค์ฟ้อนล่องน่านเพื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมวัฒนธรรมเชิงพุทธ

การฟ้อนล่องน่านเป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดต่อ ๆ กันมาโดยประชาชนชาวบ้านที่มีความรู้เกี่ยวกับการ ฟ้อนล่องน่าน จากรุ่นสู่รุ่น จนกระทั่งปัจจุบันวัฒนธรรมทางตะวันตกได้เข้ามาเปลี่ยนแปลงความเป็นอยู่ และวัฒนธรรมของจังหวัดน่าน การฟ้อนล่องน่านขาดความเอาใจใส่และสานต่อจากคนรุ่นใหม่และประชาชน ชาวบ้านที่มีความรู้เกี่ยวกับการฟ้อนล่องน่านเดิมมีจำนวนลดลง ประชาชนชาวบ้านที่สามารถถ่ายทอดความรู้ เกี่ยวกับการฟ้อนล่องน่านได้มีอายุน้อย ทำให้วัฒนธรรมการฟ้อนล่องน่านเริ่มเลือนหายไปจากวิถีของคนน่าน การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าการยกระดับการสร้างสรรค์ฟ้อนล่องน่านเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมเชิงพุทธ สามารถทำได้โดยการประสานงานกับทางเทศบาลเมืองน่าน เพื่อทำให้เกิดนโยบายด้านการสืบสาน วัฒนธรรมประเพณีการฟ้อนล่องน่านของจังหวัดน่าน ในการเพิ่มจำนวนช่างฟ้อนในแต่ละชุมชนจากเดิม มีช่างฟ้อนล่องน่านจำนวนไม่มาก บางชุมชนไม่มีช่างฟ้อนล่องน่าน จากนโยบายดังกล่าวทำให้ทุกชุมชน ในเขตเทศบาลเมืองน่านมีช่างฟ้อนฯ อย่างน้อยชุมชนละ 10 คน และมีการนำครูนาฏศิลป์ที่มีความรู้

เกี่ยวกับการฟ้อนฯ เข้าไปสอนให้กับช่างฟ้อนฯ ของแต่ละชุมชน โดยช่วยปรับท่าฟ้อนให้ถูกต้องตามแบบฉบับของวัฒนธรรมจังหวัดน่าน สอนให้เกิดความอ่อนช้อยสวยงามของท่าฟ้อนและฝึกซ้อมเพื่อให้เกิดความพร้อมเพรียงในหมู่ช่างฟ้อนจำนวนมากซึ่งที่ช่างฟ้อนจะฟ้อนได้สวยงาม พร้อมเพรียงต้องใช้สมาธิตามหลักของพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ยังได้นำการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีการฟ้อนล่องน่านของจังหวัดน่าน เข้าไปหาหรือเพื่อบรรจุให้มีการยกระดับการฟ้อนล่องน่านในแผนพัฒนาท้องถิ่นและเทศบัญญัติ เพื่อจะจัดทำโครงการเกี่ยวกับการฟ้อนล่องน่านต่อไปอย่างยั่งยืน สามารถนำไปต่อยอดแสดงในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและงานประเพณีต่าง ๆ เช่น ประเพณีแห่เทียนจำนำพรรษา งานถวายผ้ากฐิน ประเพณีทานสลากภัต และงานขึ้นพระธาตุ เป็นต้น ทำให้มีการเพิ่มพื้นที่ในการแสดงฟ้อนฯ และนำมาเป็นการฟ้อนถวายเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา อันเป็นการถวายบูชาด้วยความนอบน้อมเคารพในคุณของพระรัตนตรัย ที่เป็นการแสดงออกผ่านท่าทางการฟ้อนฯ รวมถึงเป็นการเปิดโอกาสให้ช่างฟ้อนฯ ได้แสดงเพื่อให้การฟ้อนฯ ได้ถูกพบเห็น เป็นที่รู้จักเป็นวงกว้างต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของพระณาเทพ สกกวีโส (ศักดิ์วงศ์) ที่ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการอนุรักษ์กองปู่จาของชาวพุทธในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง” ที่มีการตีกองปู่จาเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา ด้วยความเคารพบอกอาณัติสัญญาณและใช้ประกอบพิธีงานบุญ มีขั้นตอนการเรียนการสอนไม่เป็นระบบมีพระสงฆ์สามเณรและลูกศิษย์วัดรวมถึงมรรคทายกตีกองปู่จาในวันโกนวันพระตามภูมิความรู้ (พระณาเทพ สกกวีโส, 2560)

2. แนวทางการสร้างสรรค์ฟ้อนล่องน่านเพื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมวัฒนธรรมเชิงพุทธ

ผู้วิจัยได้มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ฟ้อนล่องน่านเพื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมวัฒนธรรมเชิงพุทธ โดยการสร้างสรรค์เรื่องราวการฟ้อนท่ารำซึ่งเป็นอวัจนภาษา ดังนั้นควรมีผู้บรรยายหรือพิธีกรในการบรรยายท่าฟ้อนต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ชมเข้าใจถึงความหมายของท่าฟ้อนแต่ละท่า ซึ่งท่าฟ้อนแต่ละท่าเป็นท่าที่เลียนแบบมาจากธรรมชาติที่ได้พบเห็นจากการล่องแพระหว่างการค้าขายเมืองหลวง นอกจากนี้ยังมีการนำครูที่มีความรู้ด้านนาฏศิลป์ในจังหวัดน่านมาหาหรือเพื่อปรับท่าฟ้อนล่องน่านให้ถูกต้องตามแบบฉบับของวัฒนธรรมจังหวัดน่าน เช่น จากเดิมท่าฟ้อนท่าที่ 1 ท่าไหว้ เดิมประนมมือโดยให้ปลายนิ้วทั้ง 10 นิ้ว แนบชิดกันปรับเปลี่ยนให้ถูกต้องเป็นประนมมือโดยให้ปลายนิ้วทั้ง 10 แยกจากกันเล็กน้อยเสมอหน้าอก ทำให้เกิดความอ่อนช้อยและพร้อมเพรียงกัน และจากเดิมท่าฟ้อนท่าที่ 6 ท่า เก็บบัวถวายพระมีการใช้นิ้วชี้กับนิ้วโป้งจับมือมาชิดกัน ถูกปรับเปลี่ยนเป็นการใช้นิ้วโป้งกับนิ้วกลางจับมือไม่ชิดกัน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการสร้างสรรค์การแต่งกายของช่างฟ้อน จากเดิมสวมเสื้อแขนกระบอกสีพื้น ชินม่าน และหมสไบสีพื้นธรรมดา ทรงผมเกล้ามวยบิตผมกลางศีรษะธรรมดา ประดับด้วยดอกไม้ไหวหรือดอกไม้ตามฤดูกาล แต่ในปัจจุบันมีเสื้อ ชิน ผ้ามัสไบ ในรูปแบบที่หลากหลาย มีสีสันที่โดดเด่นและสวยงาม โดยเฉพาะผ้าสไบมีการปักด้วยลูกปัดสีสันต่าง ๆ เกิดเป็นลวดลายที่สวยงามด้วยฝีมือของช่างฟ้อนเอง การเกล้ามวยผมก็มีหลากหลายรูปแบบและใช้เครื่องประดับผมที่ถูกประดิษฐ์จากวัสดุต่าง ๆ มากมาย เช่น ผ้าใยบัว โลหะ เครื่องเงิน และ

ดอกไม้สีสันสวยงาม สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประภาศรี ศรีประดิษฐ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ฟ้อนล่องน่าน : วัฒนธรรมการฟ้อนในจังหวัดน่าน” ที่กล่าวว่า กระบวนท่าฟ้อนแต่เดิมใช้ท่าฟ้อนที่นำมาจากฟ้อนลายงามซึ่งหากฟ้อนบนเรือสามารถเคลื่อนไหวทำได้เพียงเล็กน้อย แต่หากฟ้อนบนบกจะดัดสันเท้าขึ้นสูงก่อนการย่ำเท้าทุกครั้งต่อมาได้มีการนำท่ารำมาดัดฐานทางด้านนาฏศิลป์ไทยภาคกลางมาประยุกต์ในการฟ้อน วงดนตรีที่ใช้ประกอบการฟ้อน คือ วงกลองล่องน่าน ซึ่งหากเป็นการฟ้อนบนลำเรือจะประกอบด้วยเครื่องดนตรี ได้แก่ กลองสองหน้า ข้อง แ่น และปาน แต่หากฟ้อนบนบกจะประกอบด้วยเครื่องดนตรี ได้แก่ กลองแอว ข้อง แ่น ฉาบ เพลงที่ใช้บรรเลง คือเพลง “มอญเรือแข่ง” การแต่งกายประกอบด้วยการนุ่งซิ่นม่าน สวมเสื้อแขนกระบอก ห่มสไบเกล้าผมมวยกึ่งกลางศีรษะ ติดดอกเอื้องผึ้งและนิยมนำออกแสดงในงานมงคลเท่านั้น (ประภาศรี ศรีประดิษฐ์, 2558)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ควรปลูกฝังทักษะการฟ้อนล่องน่านที่ถูกต้องให้กับเด็กและเยาวชนช่วยกันสืบสานและสืบทอดโดยมีการจัดอบรมการฟ้อนล่องน่านในแต่ละชุมชน โดยให้ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญมาให้ความรู้แก่คนในชุมชน เพื่อให้การฟ้อนล่องน่านของคนในชุมชน เขตเทศบาลเมืองน่าน เป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีความถูกต้องและสวยงาม ควรนำการแสดงฟ้อนล่องน่านเข้าไปเผยแพร่หรือบรรจุไว้ในหลักสูตรการเรียนการสอน และมีการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ ควรอนุรักษ์ท่าฟ้อน การแต่งกายของผู้ฟ้อนล่องน่านให้เป็นแบบดั้งเดิม และจัดตั้งกลุ่มฟ้อนล่องน่านในโรงเรียน ชุมชน มีจิตอาสาสอนฟ้อนล่องน่าน และมีกิจกรรมที่ให้โอกาสเด็กรุ่นใหม่ได้เรียนรู้และรู้จักการฟ้อนล่องน่าน โดยนำสมาธิใช้ในการจดจำท่าฟ้อน ฟังจังหวะ ควรมีสื่อประชาสัมพันธ์ให้แพร่หลายเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป ควรมีการเชื่อมโยงกับเครือข่ายต่าง ๆ รวมถึงการบรรจุในแผนพัฒนาเทศบาลเมืองน่านที่เป็นเรื่องการฟ้อนล่องน่านโดยตรง ควรมีหน่วยงานสนับสนุนด้านการแต่งกายให้กับช่างฟ้อนเพื่อเป็นกำลังผลักดันให้การฟ้อนล่องน่านอยู่คู่จังหวัดน่านตลอดไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยเห็นว่าควรที่จะศึกษาในประเด็นที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

1. การวิจัยนี้สามารถนำไปต่อยอดงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการฟ้อนล่องน่าน พัฒนาการและการประยุกต์ร่วมสมัยในปัจจุบัน เพื่อให้การฟ้อนล่องน่านได้ถูกถ่ายทอดสู่สายตาชาวโลกในทุกมิติ อันจะก่อให้เกิดเกิดความมั่นคง ยั่งยืนต่อไป

2. สามารถนำผลการวิจัยมาต่อยอดทางการศึกษา ด้านการสร้างคุณค่าเพิ่มให้กับนาฏศิลป์ การฟ้อนล่องน่าน ตลอดจนนำไปศึกษาเปรียบเทียบกับการศึกษาและการคงอยู่ของวัฒนธรรมท้องถิ่น จังหวัดอื่นที่ได้รับการพัฒนาแล้ว เพื่อเกิดกระบวนการและองค์ความรู้ใหม่ ๆ

องค์ความรู้ใหม่

1. ความเป็นมาของฟ้อนล่องน่าน การฟ้อนล่องน่าน มีความเป็นมาจากการย้ายเมืองโดยการนำของพญาการเมือง ย้ายเมืองจากเมืองวรรณคร (เมืองปัว) มายังเวียงภูเพียงแช่แห้งในการย้ายเมืองนั้นได้ใช้เส้นทางน้ำ แม่น้ำน่านเป็นเส้นทางหลักมีการร้องแพอพยพข้าราชการบริพารลงมา ขณะล่องตามแม่น้ำน่านมานั้น ได้มีการขับดนตรีประกอบการล่องแม่น้ำน่านมา ทำให้ผู้ที่อยู่บนแพอยากจะได้ความเมื่อยล้า จึงลุกขึ้นฟ้อนบนแพที่ล่องมาดังกล่าว ต่อมาได้มีการนำเอาการฟ้อนดังกล่าวมาใช้ในการฟ้อนบนเรือแข่งที่มิดไต้เป็นผู้ชนะมีพายในเรือนั้นจะลุกขึ้นฟ้อนเพื่อแสดงความดีใจ อีกทั้งยังได้รับเกียรติจากเจ้าผู้ครองนครน่านลงไปฟ้อนบนลำเรือของผู้ชนะด้วย จากการฟ้อนบนเรือได้นำท่าฟ้อนล่องน่าน ขึ้นมาฟ้อนบนพื้นดินโดยเริ่มจากการฝึกสอนและใช้ฟ้อนต้อนรับแขกผู้มาเยือน ซึ่งจำกัดอยู่ในคุ้มหลวงผู้ที่ทำการฟ้อนคือ กลุ่มลูกหลานเจ้าผู้ครองนครน่าน ต่อมายุคสมัยการปกครองได้เปลี่ยนแปลงไป ทำให้การฟ้อนล่องน่านได้ถูกเผยแพร่ออกมาภายนอกคุ้มหลวง ทำให้เกิดการสืบทอดของชุมชนต่าง ๆ นำมาฟ้อนในงานประเพณีสำคัญต่าง ๆ

2. ฟ้อนล่องน่านกับภูมิปัญญาท้องถิ่น การฟ้อนล่องน่านในอดีตโดยส่วนใหญ่จะนิยมฟ้อนในช่วงของการจัดงานแข่งเรือของจังหวัด ด้วยการจัดการแข่งเรือในลักษณะนี้ยึดถือธรรมเนียมให้ราชสำนักจัดก่อนแล้วหมู่บ้านราษฎรอื่นจึงจะสามารถจัดพิธีนี้ได้เมื่อเรือลำใดเป็นฝ่ายชนะ ผู้ชายในเรือลำนั้นก็ยกมือฉวยพาดด้วยความยินดีโดยไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวแต่หากชายใดมีความสามารถในการฟ้อนลายงาม ซึ่งเป็นการฟ้อนเพื่อผ่อนคลายหลังจากฟ้อนเชิงศิลปะการฟ้อนเพื่อต่อสู้ของชายชาวล้านนาเป็นที่เรียบร้อยแล้วก็อาจหยิบยกท่าฟ้อนลายงามขึ้นมาใช้ฟ้อนประกอบบนลำเรือตามแต่ผู้ใดจะสามารถเรียบเรียงสร้างสรรค์ขึ้นมาได้ ลักษณะการใช้ท่ายังคงอยู่นิ่งหรืออาจขยับได้เพียงเล็กน้อยเช่นเดิมเพราะหากเคลื่อนไหวร่างกายมากเกินไปอาจส่งผลให้เรือล่มได้ง่าย กาลเวลาล่วงเลยผ่านไป เกิดการยอมรับในความเท่าเทียมกันของผู้หญิงและผู้ชายทำให้การฟ้อนล่องน่านที่เดิมที่มีผู้ฟ้อนเป็นผู้ชายเท่านั้นที่ให้ขึ้นไปฟ้อนบนเรือ ต่อมาได้รับการยอมรับและให้ผู้หญิงขึ้นฟ้อนบนเรือได้แต่ยังเป็นการฟ้อนที่ไม่มีการย่างก้าวเท้าไปไหน อีกทั้งยังได้มีการนำกระบวนการฟ้อนล่องน่าน จากเดิมฟ้อนเฉพาะบนเรือเท่านั้นได้นำขึ้นมาฟ้อนบนพื้นดิน ทำให้มีการประยุกต์เสริมการก้าวเท้าเข้ามาเพื่อให้เกิดจังหวะที่เข้ากับท่าต่าง ๆ ให้เหมาะสม อีกทั้งการฟ้อนล่องน่านบนพื้นดินปัจจุบันจะเป็นผู้หญิงเป็นส่วนใหญ่

3. ศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธ หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่หล่อหลอมให้มีความรักสามัคคี เอื้ออาทรต่อกัน สอนให้คนอยู่ร่วมกันอย่างไรให้มีความสุข นับได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นรากเหง้าของวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม โดยเฉพาะเรื่องของการนาฏศิลป์การฟ้อนล่องน่านที่ปรากฏจากการศึกษาจะเห็นได้ว่าทุกกิจกรรมที่จะมีการฟ้อนล่องน่านล้วนแล้วแต่ เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา โดยส่วนใหญ่ ด้วยความเชื่อเรื่องของการถวายเป็นพุทธบูชา ประกอบกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา สอนให้มีความสามัคคี การฟ้อนล่องน่านจะประสบความสำเร็จได้จำต้องอาศัยสมาธิที่ตั้งมั่นแน่วแน่ จิตใจจดจ่ออยู่กับเสียงจังหวะดนตรี และท่าทางประกอบการฟ้อนในแต่ละท่า ซึ่งการฟ้อนล่องน่านจะนิยมฟ้อนกันเป็นหมู่คณะ ทำให้ต้องใช้ผู้ฟ้อนจำนวนมาก สิ่งที่จะทำให้การฟ้อนล่องน่านเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและพร้อมเพรียงกันนั้น คือ ความสามัคคีของหมู่คณะ

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2550). ทะเบียนข้อมูลวิพิธทัศนา ชุดระบำ รำ ฟ้อน เล่ม 2. กรุงเทพฯ: ไทยภูมิพับลิชชิง.
- ธรรมจักร พรหมพิชัย. (2550). ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน. กรุงเทพฯ: ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย.
- ประภาศรี ศรีประดิษฐ์. (2558). ฟ้อนล่องน่าน : วัฒนธรรมการฟ้อนในจังหวัดน่าน. *วารสารอารยธรรมศึกษา ไชย-สาลวิน*, 6(2), 33-72.
- ประภาศรี ศรีประดิษฐ์. (2559). ฟ้อนล่องน่าน : วัฒนธรรมการฟ้อนในจังหวัดน่าน. (รายงานการวิจัย). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- พระธนาเทพ สกกวโส. (2560). ศึกษาการอนุรักษ์กองปู่จาของชาวพุทธในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เรณู โกสินานนท์. (2545). การแสดงพื้นบ้านในประเทศไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- วัฒนธรรมจังหวัดน่าน. (2551). ฟ้อนล่องน่าน. น่าน: มรดกล้านนา.
- ศราวุธ จันทระ และ อนุกุล โรจนสุขสมบูรณ์. (2563). นาฏกรรมกับพระพุทธศาสนาในล้านนา. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏวราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 7(2), 16-32.
- สมเดช อภิขยกุล. (2552). ฟ้อนล่องน่าน. เชียงใหม่: มรดกล้านนา.
- ลักส์สัท พนสันติกุล. (2556). การจัดการประเพณีท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยว : กรณีศึกษา ประเพณีเรือแข่ง จังหวัดน่าน. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำให้บริการของผู้บริหารสถานศึกษา
กับความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของครู
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาฉะเชิงเทรา

The Relationship Between Servant Leadership of School Administrators
and Teachers Job Satisfaction Under The Secondary Educational
Service Area Office Chachoengsao

จักรพรรณ โตกลาง¹ และ สุภาวดี ลาภเจริญ²

มหาวิทยาลัยรามคำแหง^{1,2}

Jakaphan Toklang¹ and Supawadee Lapcharoen²

Ramkhamhaeng University^{1,2}

Corresponding author, Email: Nuiitoklang@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาวะผู้นำให้บริการของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ศึกษาความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของครู และ 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำให้บริการของผู้บริหารสถานศึกษากับความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาฉะเชิงเทรา เป็นวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาฉะเชิงเทรา และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 291 คน โดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน คือ การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ โดยใช้สหวิทยาเขตเป็นเกณฑ์ จากนั้นสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่าย เพื่อสุ่มกลุ่มตัวอย่างครู โดยใช้การเทียบตามสัดส่วนของครูในสหวิทยาเขต เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ มีความเที่ยงเชิงเนื้อหา มีค่าอยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 ซึ่งค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.99 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

* ได้รับบทความ: 19 มกราคม 2567; แก้ไขบทความ: 31 มีนาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 11 มิถุนายน 2567

ผลการวิจัยพบว่า

1. ภาวะผู้นำให้บริการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
ฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก
2. ความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
ฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก
3. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำให้บริการของผู้บริหารสถานศึกษากับความพึงพอใจ
ในการปฏิบัติหน้าที่ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาฉะเชิงเทรา โดยภาพรวม
มีความสัมพันธ์ในทางบวกอยู่ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำให้บริการ; ความพึงพอใจ; ความสัมพันธ์

Abstract

The survey research aimed to study 1) The servant leadership of school administrators under the secondary educational service area office chachoengsao 2) The teachers job satisfaction under the secondary educational service area office chachoengsao and 3) The relationship between servant leadership of school administrators and teachers job satisfaction under the secondary educational service area office chachoengsao. The population is teachers under the secondary educational service area office Chachoengsao. The population is teachers under the secondary educational service area office Chachoengsao. The samples used in the study consisted of 291. Using the Multistage random sampling method, obtained by stratified random sampling according to campus and Simple Random Sampling Using the proportional comparison of teachers in the campus. The research instrument was five-level rating scale questionnaires with content validity between 0.80-1.00 and reliability of 0.99. The statistics used in the data analysis were mean, standard deviation. and Pearson's product moment correlation coefficient with a statistical significance level at 0.01.

The findings were as follow:

1. The servant leadership of school administrators of the secondary educational service area office Chachoengsao were at high level.

2. the teachers job satisfaction under the secondary educational service area office chachoengsao were at high level

3. The relationship between servant leadership of school administrators and teachers job satisfaction under the secondary educational service area office chachoengsao were positively collected at the highest level with the significance level at 0.01

Keywords: Servant Leadership; Satisfaction; Relationship

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 อยู่ในช่วงที่ทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย ต้องเผชิญกับข้อจำกัดหลากหลายประการที่เป็นผลสืบเนื่องจากการแพร่ระบาดของโควิด 19 ซึ่งไม่เพียงแต่ก่อให้เกิดการเจ็บป่วยและเสียชีวิตของประชากร แต่ยังส่งผลให้เกิดเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ และการดำเนินชีวิตของประชาชนทุกกลุ่ม และเป็นช่วงเวลาที่มีแนวโน้มของการพัฒนาของเทคโนโลยี อย่างก้าวกระโดด จึงต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการเตรียมความพร้อมคน โดยเริ่มจากภายในให้สามารถเติบโตต่อไปได้อย่างมั่นคง ท่ามกลางความผันแปรที่เกิดขึ้นรอบด้าน และ คำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน (สำนักงาน คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565)

การศึกษาจึงเป็นรากฐานของชีวิตและการพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในชีวิตและ ประกอบอาชีพ ซึ่งการจัดการศึกษาที่ผู้เรียนเป็นสำคัญจะมีกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียน ได้พัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งการจัดการปฏิรูปการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และยึดตามหลักการ บริหารการศึกษา จะมีการกระจายอำนาจสู่สถานศึกษาโดยผ่านกลุ่มบริหารงานวิชาการ บริหารงาน บงบประมาณ บริหารงานบุคคลและงานบริหารงานทั่วไป ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์ คุณธรรมและจริยธรรม มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะเข้าถึงครูและนักเรียนได้ดี (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) ซึ่งการที่จะก้าวข้ามผ่านสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้เติบโตต่อไปได้อย่างมั่นคง ท่ามกลางความผันแปร ที่เกิดขึ้นรอบด้านไปได้ การปฏิรูปการศึกษาเป็นส่วนสำคัญ และผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลสำคัญ ในการขับเคลื่อนสถานศึกษาสู่ความสำเร็จผ่านสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างมั่นคง ดังนั้น ทุกสถานศึกษา ต้องการผู้นำที่มีภาวะผู้นำ เพื่อสนับสนุนการทำงานเป็นทีมร่วมกันอย่างเข้มแข็ง ให้บรรลุเป้าหมายสูงสุด (ภารดี อนันต์นาวิ, 2551 : 84) จะเห็นว่า ภาวะผู้นำยังส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กร ดังนั้น สำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขตเชิงเทรา ซึ่งเป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่รับผิดชอบสถานศึกษา ในจังหวัดฉะเชิงเทราโรงเรียนทั้งหมด 29 โรงเรียน ได้บริหารจัดการโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ

การบริหารและการจัดการของสถานศึกษา โดยสร้างนวัตกรรม และมีงานศึกษาในการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาอย่างมืออาชีพ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำของผู้บริหารและความพึงพอใจของครูผู้สอนที่จะนำพา สถานศึกษาสู่คุณภาพ เนื่องจากภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาและความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ ของครู จะส่งผลให้การดำเนินงานในสถานศึกษาเป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้และองค์กรเกิดความก้าวหน้า อย่างรวดเร็ว หากเป็นไปในทิศทางที่เป็นบวกคือมีความสัมพันธ์กันย่อมเป็นส่วนที่ช่วยให้องค์กรก้าวหน้า ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาฉะเชิงเทรา, 2565)

จากหลักการและเหตุผลดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า ภาวะผู้นำไปบริการส่งผลต่อการบริหารและ การจัดการเรียนรู้ รวมทั้งขับเคลื่อนเพื่อให้ประสบผลสำเร็จทั้งยังส่งผลต่อความรู้สึกพึงพอใจกับหน้าที่ ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ผู้วิจัยสนใจศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำไปบริการของผู้บริหารสถานศึกษา กับความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาฉะเชิงเทรา ผลการวิจัยครั้งนี้คาดว่าจะประโยชน์พร้อมนำไปประยุกต์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักการ บริหารภาวะผู้นำไปบริการเพื่อให้เกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำไปบริการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาฉะเชิงเทรา
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาฉะเชิงเทรา
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำไปบริการของผู้บริหารสถานศึกษากับความพึงพอใจ ในการปฏิบัติหน้าที่ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาฉะเชิงเทรา

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาฉะเชิงเทรา ปีการศึกษา 2566 จากสถานศึกษาจำนวนทั้งหมด 29 แห่ง จำนวน 1,181 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ ครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาฉะเชิงเทรา โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ได้มาโดยตารางสำเร็จรูปโคเฮนและคณะ (Cohen et al., 2011 : 147) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 พบว่าต้องใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 291 คน เมื่อได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างแล้วทำสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage random sampling) ซึ่งมีขั้นตอนในการสุ่มตัวอย่าง ดังนี้

- 1) การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified random sampling) โดยใช้สหวิทยาเขตเป็นเกณฑ์ โดยแบ่งออกเป็น 4 สหวิทยาเขต คือ เบญจมาภรณ์ รัตนาธิเบศร์ พนมสารคาม และ แก้วโกวิท
- 2) การสุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่าย (Simple random sampling) เพื่อสุ่มกลุ่มตัวอย่างครู โดยใช้การเทียบตามสัดส่วนของครูจากสหวิทยาเขต

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำ ใฝ่บริการของผู้บริหารสถานศึกษากับความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาเขต 15 แบ่งเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน เป็นแบบสอบถามสำรวจการเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ระดับการศึกษา วิทยฐานะ ขนาดโรงเรียน และสหวิทยาเขต มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำใฝ่บริการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 15 แบ่งออกเป็น 10 ด้าน ได้แก่ การรับฟังอย่างตั้งใจ ความเห็นอก เห็นใจ การเยี่ยมเยียนรักษา การตระหนักรู้ การโน้มน้าวใจ การสร้างกระบวนการตัดสินใจ การมองการณ์ไกล การรักษาประโยชน์ของส่วนรวม การอุทิศตนเพื่อพัฒนาคน และการสร้างสัมพันธ์ชุมชน ทั้งหมดจำนวน 50 ข้อ เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาเขต 15 แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ความสำเร็จในการทำงาน การได้รับการ ยอมรับ ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ลักษณะงานที่ปฏิบัติ และความรับผิดชอบ ทั้งหมดจำนวน 50 ข้อ เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านสาขาการบริหาร การศึกษาจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพในด้านความเที่ยงตรง โดยมีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา อยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 และนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้ตอบแบบสอบถามที่มีลักษณะ คล้ายกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา จำนวน 30 คน จากนั้นนำมาวิเคราะห์หาค่าอำนาจ จำแนก โดยนำมาวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20 - 0.80 และวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.99

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการติดต่อประสานงานจากบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เพื่อทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล และนำหนังสือขอความอนุเคราะห์พร้อมแบบสอบถาม ไปยังสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 15

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถาม จำนวน 291 คน โดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากการรวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับคืนทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 100 ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถาม และนำข้อมูลไปวิเคราะห์ด้วยโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบข้อมูลแล้วดำเนินการวิเคราะห์ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในการวิเคราะห์ค่าสถิติต่าง ๆ ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำใฝ่บริการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขตเชิงเทรา โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) นำเสนอในรูปตารางอธิบายเป็นความเรียง โดยกำหนดเกณฑ์แปลความหมายเกณฑ์ในการวิเคราะห์ของ บุญชม ศรีสะอาด (2545 : 180)

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

๙

มาตรฐาน (S.D.) นำค่าเฉลี่ยที่ได้ไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ย ตามเกณฑ์ในการวิเคราะห์ของ บุญชม ศรีสะอาด (2545 : 180)

3. หาความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำใฝ่บริการกับความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขตเชิงเทรา ด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน การพิจารณาค่าระดับความสัมพันธ์ โดยใช้เกณฑ์ของประคอง กรรณสูต (2542 : 111)

ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำใฝ่บริการของผู้บริหารสถานศึกษากับความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขตเชิงเทรา สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำใฝ่บริการของผู้บริหารสถานศึกษา

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำใฝ่บริการของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน ดังตารางที่ 1

ภาวะผู้นำให้บริการของผู้บริหารสถานศึกษา	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. การรับฟังอย่างตั้งใจ	4.04	0.71	มาก
2. ความเห็นอกเห็นใจ	4.08	0.67	มาก
3. การเอื้อยวรักษ์	4.11	0.68	มาก
4. การตระหนักรู้	4.10	0.68	มาก
5. การโน้มน้าวใจ	4.10	0.67	มาก
6. การสร้างกระบวนทัศน์	4.10	0.69	มาก
7. การมองการณ์ไกล	4.10	0.65	มาก
8. การรักษาประโยชน์ของส่วนรวม	4.08	0.71	มาก
9. การอุทิศตนเพื่อพัฒนาคน	4.17	0.67	มาก
10. การสร้างสัมพันธ์ชุมชน	4.12	0.71	มาก
รวม	4.10	0.62	มาก

จากตารางที่ 1 ภาวะผู้นำให้บริการของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก คือ ด้านการอุทิศตนเพื่อพัฒนาคน ด้านการสร้างสัมพันธ์ชุมชน ด้านการเอื้อยวรักษ์ ตามลำดับ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือด้านการรับฟังอย่างตั้งใจ

2. ผลการวิเคราะห์ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของครู

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของครู โดยภาพรวมและรายด้าน ดังตารางที่ 2

ภาวะผู้นำให้บริการของผู้บริหารสถานศึกษา	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. ความสำเร็จในการทำงาน	4.39	0.49	มาก
2. การได้รับการยอมรับนับถือ	4.23	0.55	มาก
3. การก้าวหน้าในงาน	4.24	0.59	มาก
4. ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ	4.23	0.58	มาก
5. ความรับผิดชอบ	4.42	0.52	มาก
รวม	4.30	0.49	มาก

จากตารางที่ 2 ความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของครู โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความรับผิดชอบ ด้านความสำเร็จในการทำงาน ด้านการก้าวหน้าในงาน ตามลำดับ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ และลักษณะของงานที่ปฏิบัติ

3. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำให้บริการของผู้บริหารสถานศึกษากับความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของครู

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำให้บริการของผู้บริหารสถานศึกษากับความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของครู ดังตารางที่ 3

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)						
ภาวะผู้นำให้บริการ ของผู้บริหารสถานศึกษา	ความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของครู					Y _{tot}
	Y ₁	Y ₂	Y ₃	Y ₄	Y ₅	
X ₁	0.46**	0.57**	0.61**	0.54**	0.45**	0.59**
X ₂	0.50**	0.60**	0.65**	0.59**	0.49**	0.63**
X ₃	0.47**	0.59**	0.63**	0.58**	0.50**	0.62**
X ₄	0.51**	0.60**	0.64**	0.57**	0.48**	0.62**
X ₅	0.51**	0.63**	0.67**	0.59**	0.47**	0.64**
X ₆	0.48**	0.61**	0.68**	0.56**	0.47**	0.63**
X ₇	0.50**	0.63**	0.67**	0.59**	0.46**	0.64**
X ₈	0.50**	0.64**	0.72**	0.62**	0.47**	0.66**
X ₉	0.54**	0.65**	0.71**	0.64**	0.51**	0.68**
X ₁₀	0.53**	0.65**	0.69**	0.61**	0.50**	0.67**
X _{tot}	0.55**	0.68**	0.73**	0.65**	0.53**	0.70**

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 3 พบว่า ภาวะผู้นำฝ่ายบริการของผู้บริหารสถานศึกษา (X_{tot}) มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของครู (Y_{tot}) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๑๖ อยู่ในระดับสูง ($r = 0.70^{**}$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการอุทิศตนเพื่อพัฒนาคน (X_9) อยู่ในระดับปานกลาง ($r_{xy} = 0.68^{**}$) ด้านการสร้างสัมพันธ์ชุมชน (X_{10}) อยู่ในระดับปานกลาง ($r_{xy} = 0.67^{**}$) ด้านการรักษาประโยชน์ของส่วนรวม (X_8) อยู่ในระดับปานกลาง ($r_{xy} = 0.66^{**}$) ด้านการมองการณ์ไกล (X_7) อยู่ในระดับปานกลาง ($r_{xy} = 0.64^{**}$) ด้านการโน้มน้าวใจ (X_5) อยู่ในระดับปานกลาง ($r_{xy} = 0.64^{**}$) ด้านการสร้างกระบวนการทัศน์ (X_6) อยู่ในระดับปานกลาง ($r_{xy} = 0.63^{**}$) ด้านความเห็นอกเห็นใจ (X_2) อยู่ในระดับปานกลาง ($r_{xy} = 0.63^{**}$) ด้านการเฝ้าระวังรักษา (X_3) อยู่ในระดับปานกลาง ($r_{xy} = 0.62^{**}$) ด้านการตระหนักรู้ (X_4) อยู่ในระดับปานกลาง ($r_{xy} = 0.62^{**}$) ด้านการรับฟังอย่างตั้งใจ (X_1) อยู่ในระดับปานกลาง ($r_{xy} = 0.59^{**}$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

อภิปรายผลการวิจัย

ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำฝ่ายบริการของผู้บริหารสถานศึกษากับความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๑๖ ผู้วิจัยมีประเด็นที่จะนำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. จากการศึกษาระดับภาวะผู้นำฝ่ายบริการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๑๖ พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก คือ ด้านการอุทิศตนเพื่อพัฒนาคน ด้านการสร้างสัมพันธ์ชุมชน ด้านการเฝ้าระวังรักษา ตามลำดับ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านการรับฟังอย่างตั้งใจ จากการสังเคราะห์ความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๑๖ ต่อภาวะผู้นำฝ่ายบริการของผู้บริหารสถานศึกษา ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า การที่ผู้บริหารสถานศึกษาปฏิบัติหน้าที่ด้วยความมุ่งมั่นอย่างแท้จริงต่อการพัฒนาครูและบุคลากร อีกทั้งมีความสามารถในการจัดตั้งทีมงานและสร้างความสามัคคีเพื่อมารับผิดชอบต่อสังคมและช่วยเหลือจิตใจของครูและบุคลากร พร้อมกับตระหนักและมองสถานการณ์อย่างเป็นองค์รวมและชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของงานที่ได้รับมอบหมาย มีการโน้มน้าวใจ ชื่นชมให้กำลังใจและให้คำแนะนำ สามารถมองปัญหาจากพื้นฐานแนวคิดอย่างเป็นระบบ คาดการณ์ถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต นอกจากนี้ยังการปกป้องผลประโยชน์ของสถานศึกษาโดยรวม ยอมรับและเคารพตัวตนและมีทัศนคติที่ดีต่อทุกคน รับฟังผู้อื่นอย่างเป็นกลาง ให้โอกาสในการแสดงออก ร่วมกัน เพื่อให้สามารถตัดสินใจได้อย่างเหมาะสมตามสถานการณ์ จึงทำให้ครูมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำฝ่ายบริการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๑๖ อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกรีนลีฟ Greenleaf (1977) กล่าวว่า ภาวะผู้นำฝ่ายบริการเป็นความรู้สึกรู้สึกต้องการ

ให้บริการผู้อื่น จนแน่ใจว่าตอบสนองความต้องการได้อย่างแท้จริง ซึ่งได้รับใช้อย่างมีความสุขทางกายและทางใจดีขึ้น มีความเป็นอิสระและช่วยเหลือผู้อื่นมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ศิริวรรณ จันทรัศมิ์ (2558 : 20) กล่าวว่า ภาวะผู้นำให้บริการเป็นพฤติกรรมที่ผู้นำมุ่งให้บริการหรือรับใช้เพื่อนร่วมงานเหนือประโยชน์ตนเอง ซึ่งวางเป้าหมายองค์กร โดยใช้วิธีสนับสนุนจนมีสัมพันธภาพพร้อมมอบอำนาจเพื่อนำไปสู่เป้าหมายอย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนิตา คงสำราญ (2562) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำแบบให้บริการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 พบว่า ตามความคิดเห็นของข้าราชการครู โดยรวมและรายด้านภาวะผู้นำแบบให้บริการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อมรา กาฬสมุทร (2564) ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำแบบให้บริการของผู้บริหารสถานศึกษากับบรรยากาศองค์การของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2 พบว่า โดยรวม ภาวะผู้นำแบบให้บริการของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิโรบล บุญเรือง (2563) ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับความพึงพอใจในการทำงานของครูในโรงเรียนเอกชน พบว่า ทั้งโดยรวมและรายด้าน ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก

2. จากการศึกษาความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาฉะเชิงเทรา พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความรับผิดชอบ ด้านความสำเร็จในการทำงาน ด้านการก้าวหน้าในงานตามลำดับ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ และลักษณะของงานที่ปฏิบัติจากการสังเคราะห์ความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาฉะเชิงเทรา ต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของครู ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ครูมีความรู้สึก ทศนคติที่ดีต่อหน้าที่ อีกทั้งมีความสุขพร้อมเต็มใจในการปฏิบัติหน้าที่ที่นำเสนอและท้าทายตามความสามารถและยังเป็นที่ได้รับการยกย่อง เคารพนับถือจากทั้งบุคคลภายในและภายนอกสถานศึกษา ความก้าวหน้าในงานช่วยกระตุ้นให้ครูปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายได้อย่างมั่นใจ และปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สำเร็จตามแผนที่วางไว้ จึงทำให้ครูมีความคิดเห็นต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาฉะเชิงเทรา อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เอิร์ตเบริก Herzberg (1971) กล่าวว่า ความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ มีความเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ในความต้องการของแต่ละบุคคล โดยเป็นความรู้สึกที่ได้รับความสำเร็จในการทำงาน โดยได้รับการยอมรับนับถือมีความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ได้รับมอบหมายงานอย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ แพรพรรณ ทูลธรรม (2546 : 29) เป็นความรู้สึกของบุคคลที่แสดงด้านบวกหรือลบ จะสัมพันธ์กับว่า ผู้มีการปฏิกริยากับสิ่งที่สนใจ ซึ่งจะเบาบางเมื่อได้สิ่งที่ตามหวังไว้

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤตญกร กลำพบุตร (2564) ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร พบว่า โดยรวมความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐชัย จินบุญ (2564) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษากับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท พบว่า โดยรวมและเป็นรายด้านในปัจจุบัน ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก

3. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำฝ่ายบริการของผู้บริหารสถานศึกษากับความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์ในทางบวกอยู่ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จากการสังเคราะห์ความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาฉะเชิงเทรา ต่อความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำฝ่ายบริการของผู้บริหารสถานศึกษากับความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาฉะเชิงเทรา ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะการที่ผู้บริหารมีความเข้าใจในความแตกต่างพร้อมให้กำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ ให้ความสำคัญและช่วยเหลือเมื่อครูประสบกับปัญหา โดยเป็นที่ปรึกษาที่ดีแก่ครู ได้สร้างความตระหนักถึงจรรยาบรรณและคุณค่าของวิชาชีพครู เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ให้เกียรติครูและบุคลากรให้มีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา อธิบายถึงทิศทางและเป้าหมายในการพัฒนาสถานศึกษา โดยนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาสถานศึกษา ส่งเสริมการพัฒนาตนเองและเลื่อนวิทยฐานะของครูและมีการเลื่อนเงินเดือนด้วยความยุติธรรม และสร้างบรรยากาศให้ทำงานเป็นทีมอย่างมีความสุข เกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ สถานศึกษาจะไปสู่ความสำเร็จที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งภาวะผู้นำฝ่ายบริการของผู้บริหารสถานศึกษากับความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของครู จึงมีความสัมพันธ์กันอย่างยิ่ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บาหยัน โคตรพรมศรี (2564) ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำฝ่ายบริการของผู้บริหารสถานศึกษากับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ พบว่า ภาวะผู้นำฝ่ายบริการในภาพรวมกับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถานศึกษา มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทิพสุคนธ์ บุญรอด (2563) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำฝ่ายบริการของผู้บริหารสถานศึกษากับคุณภาพชีวิตการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9 พบว่า ภาวะผู้นำฝ่ายบริการของผู้บริหารสถานศึกษากับคุณภาพชีวิตการทำงานของครู โดยรวมมีความสัมพันธ์กันในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ คมธนู ควรประเสริฐ (2562) ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำฝ่ายบริการของผู้บริหารกับ

แรงจูงใจในการทำงานของครู โรงเรียนเอกชนในเครือเซนต์มารีอา พบว่า โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงระหว่างภาวะผู้นำฝ่ายบริการของผู้บริหารกับแรงจูงใจในการทำงานของครู โรงเรียนเอกชนในเครือเซนต์มารีอา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปใช้

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรรับฟังและมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีพร้อมสร้างจิตสำนึกถึงความดูแลรับผิดชอบต่อครู และสร้างความไว้วางใจ ความเชื่อใจต่อครูมีการจัดสรรทรัพยากรและสวัสดิการตามความต้องการ อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้บุคลากรได้รับการพิจารณาความดีความชอบจากความสำเร็จของการปฏิบัติหน้าที่อย่างเหมาะสม

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้การสนับสนุนให้ครูแสดงความคิดเห็นร่วมกันเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจในการพัฒนาสถานศึกษา รับฟังทุกเรื่องที่ครูพูดด้วยใจที่เป็นกลาง ไม่เกิดความลำเอียง รับฟังความคิดเห็นโดยเปิดโอกาสให้ครูแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ รับฟังรายละเอียดของปัญหาด้วยความเอาใจใส่รวมทั้งเปิดใจยอมรับฟังข้อบกพร่องของตนเอง

2. ข้อเสนอแนะในการทำการศึกษาค้างต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยด้านภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาละเชิงเทรา

2.2 ควรศึกษาแนวทางการใช้ภาวะผู้นำฝ่ายบริการของผู้บริหารสถานศึกษา ส่งผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาละเชิงเทรา

องค์ความรู้ใหม่

ภาวะผู้นำฝ่ายบริการของผู้บริหารสถานศึกษากับความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของครูมีความสัมพันธ์กัน โดยที่ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีการรับฟังความคิดเห็นของครู มีความเห็นอกเห็นใจ พร้อมดูแลช่วยเหลือเอื้อเฟื้อมีปฏิสัมพันธ์ที่ดี มีวิสัยทัศน์และไว้วางใจครูในการดูแลรับผิดชอบและเห็นประโยชน์ต่อส่วนรวมและสนับสนุนให้ครูได้ประสบความสำเร็จจนเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้เจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานและพัฒนาสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จตามที่ได้วางไว้อย่างมีคุณภาพ

ภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา
กับความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพะเยา

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545. กรุงเทพฯ: ศรุสสภา.
- กฤตญกร กล้าบุตร. (2564). ความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- คมธนู ควรประเสริฐ. (2562). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา กับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู โรงเรียนเอกชนในเครือเซนต์มารีอา. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ชนิดา คงสำราญ. (2562). การพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำแบบในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4. (ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ณัฐชัย จินบุญ. (2564). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา กับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพะเยา. (การค้นคว้าอิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต). นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

- ทิพสุคนธ์ บุญรอด. (2563). ภาวะผู้นำบริการของผู้บริหารสถานศึกษากับคุณภาพชีวิตการทำงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นิโรบล บุญเรือง. (2563). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับความพึงพอใจในการทำงานของครูในโรงเรียนเอกชน. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- บาหยัน โคตรพรมศรี. (2564). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำฝ่ายบริการของผู้บริหารสถานศึกษากับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). ศรีสะเกษ: มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545) การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ประคอง วรรณสุด. (2542). สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- แพรพรรณ ทูลธรรม. (2546). ความพึงพอใจของผู้รับบริการต่อบริการแผนกผู้ป่วยนอกโรงพยาบาลพระจอมเกล้า จังหวัดเพชรบุรี. (ปริญญานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ภารดี อนันต์นาวิ. (2551). หลักการ แนวคิด ทฤษฎีทางการบริหารการศึกษา. ชลบุรี: มนตรี จำกัด.
- ศิริวรรณ จันทร์ศรี. (2558). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำฝ่ายบริการ สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน จังหวัดชลบุรี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566 - 2570. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9. (2565). ข้อมูลสารสนเทศ. สืบค้นเมื่อ 20 พฤษภาคม 2566, จาก <https://www.ccs.go.th/pages/view/46>.
- อมรา ภาพสมุท. (2564). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำฝ่ายบริการของผู้บริหารสถานศึกษากับบรรยากาศองค์การของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 16(1), 170-172.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2011). *Research methods in education*. (7th ed.). New York: Routledge.

Greenleaf, R. K. (1977). *Servant Leadership: A Journey into the Nature of Legitimate Power and Greatness*. New York: Paulist Press.

Herzberg, F. (1971). *Work and the nature of man*. New York: The World Publishing Company.

แนวทางการพัฒนาพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอน ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

Guidelines for Developing Instruction Behavior of Pre-Service Teachers

วัสส์พร จิโรจพันธุ์¹ และ กันต์ฤทัย คลังพหล²

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี^{1,2}

Wassaporn Jirojphan¹ and Kanruethai Klangpahol²

Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage Pathum Thani Province^{1,2}

Corresponding Author, E-mail: Wassaporn@vru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู 2) เปรียบเทียบระดับพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู จำแนกตามระดับชั้นที่ปฏิบัติการสอน สาขาวิชา จำนวนชั่วโมงสอนต่อสัปดาห์ และ 3) ศึกษาความคาดหวังในการพัฒนาพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู กลุ่มตัวอย่างจำนวน 150 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ ขนาดกลุ่มตัวอย่างได้มาโดยการคำนวณจากโปรแกรม G* Power เครื่องมือวิจัยที่ใช้ คือ แบบสอบถามพฤติกรรม การจัดการเรียนการสอนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มีความเชื่อมั่น 0.95 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติการทดสอบค่าที (t-test) และสถิติทดสอบค่าเอฟ (F-test) ผลการวิจัย พบว่า

1) ระดับพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2) การเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู จำแนกตามระดับชั้นที่ปฏิบัติการสอนสาขาวิชา จำนวนชั่วโมงสอนต่อสัปดาห์ พบว่า มีพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

* ได้รับบทความ: 29 มกราคม 2567; แก้ไขบทความ: 17 พฤษภาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 17 มิถุนายน 2567

3) ความคาดหวังในการพัฒนาตนเองของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ในการจัดการเรียนการสอน พบว่า ด้านการวางแผนและเตรียมการสอน ด้านการจัดการเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ นักศึกษามีความคาดหวังในการพัฒนาตนเองทั้ง 3 ด้าน ซึ่งทั้ง 3 ด้านล้วนต้องการพัฒนาเพื่อให้ตนเองมีความรู้ ทักษะเพิ่มขึ้น เพื่อนำไปปฏิบัติงานในการจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพและเพื่อให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

คำสำคัญ: พฤติกรรม; การจัดการเรียนการสอน; นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

Abstract

This research aimed 1) to study levels of instruction behavior of pre-service teachers, 2) to compare levels of instruction behavior of pre-service teachers, classified by levels of classrooms, subject fields, the number of teaching hours per week and 3) to study expectation in the development of instruction behavior of pre-service teachers. The sample was 150 pre-service teachers. Stratified random sampling was used and the sample size was calculated using G* power. The research instrument was a questionnaire about instruction behavior of pre-service teachers. Its reliability was 0.95. Data were analyzed by mean, standard deviation, T-test, and F-test.

The research results indicated that

1) overall level of instruction behavior of pre-service teachers was high.

2) the comparison of levels of instruction behavior of pre-service, classified by levels of classrooms, subject fields, the number of teaching hours per week revealed that their instruction behavior was different with statistical significance at the 0.05 level,

3) the expectation in self- development of instruction behavior of pre-service teachers comprised teaching planning and preparation, learning management, and measurement and evaluation. The pre-service teachers expected self-development in 3 aspects to ensure they have increased knowledge and skills so that can deliver quality teaching and ensure that students will achieve the most efficient learning. Which can be summarized into 4 topics as follows: plan, do, self-development and self-management.

Keywords: Behaviors; Instruction; Pre-Service Teacher

บทนำ

มนุษย์เป็นกำลังสำคัญที่สุดในการพัฒนาและขับเคลื่อนประเทศชาติ การจะสร้างมนุษย์ให้มีคุณภาพขึ้นมาในสังคมได้นั้น หนึ่งในปัจจัยสำคัญก็คือ การศึกษานั้นเอง การศึกษาจะทำให้มนุษย์เกิดความรู้และพัฒนาตนได้ การส่งเสริมการศึกษาที่ถูกทิศทางย่อมทำให้ประเทศนั้น มีทรัพยากรที่เรียกว่า มนุษย์อย่างมีศักยภาพในการสร้างรากฐานให้ประเทศเจริญก้าวหน้า โดยประเทศไทยนั้นได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาเพื่อสร้างและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพและเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์ ดังจะเห็นได้จากนโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 ที่มุ่งหวังให้ผู้เรียนทุกช่วงวัยได้รับการพัฒนาในทุกมิติ โดยคำนึงถึงชาติ ศาสนา ศิลปะ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม กีฬา ความปลอดภัย ความมีโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา รวมทั้งมีสมรรถนะที่สำคัญจำเป็นสำหรับโลกยุคใหม่ นโยบายและจุดเน้นประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2567 ประกอบไปด้วย 7 ข้อ หนึ่งในนั้น กล่าวถึงการส่งเสริมสนับสนุนวิชาชีพครู บุคลากรทางการศึกษา และบุคลากร ในประเด็นส่งเสริมสนับสนุนพัฒนาครู ให้ความสำคัญพร้อมในการจัดการเรียนรู้และสมรรถนะที่จำเป็น สอดคล้องและเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและการเปลี่ยนแปลงของโลกอนาคตในโลกปัจจุบันสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกระดับ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2566) แต่พบว่าวิชาชีพครูพบปัญหาด้านคุณภาพการสอนยังไม่ก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนที่ดี จากผลการสอบ PISA ประจำปี 2022 ผลคะแนนของเด็กไทยซึ่งจะเป็นทรัพยากรมนุษย์เพื่อพัฒนาให้ประเทศของเราก้าวหน้าขึ้น “ความฉลาดรู้” (Literacy) ใน 3 ด้าน ได้แก่ การอ่าน คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ พบว่า นักเรียนไทยมีคะแนนเฉลี่ยด้านคณิตศาสตร์ 394 คะแนน ด้านวิทยาศาสตร์ 409 คะแนน และด้านการอ่าน 379 คะแนน ซึ่งเมื่อเทียบกับ PISA 2018 พบว่า คะแนนเฉลี่ยของประเทศไทยทั้ง 3 ด้านลดลง สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) (2566) ทำให้เกิดวิกฤตศรัทธาต่อวิชาชีพครูยังส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียนที่เข้าศึกษาในสถาบันผลิตครูซึ่งมีสาเหตุหลายประการ เช่น ระบบการผลิตครูขาดความต่อเนื่องและไม่สอดคล้องกับความจำเป็นในการใช้ครูขาดฐานข้อมูลการผลิตและพัฒนาครู ทำให้การผลิตครูในบางสาขาเกินความต้องการและขาดแคลนในสาขาวิชาที่จำเป็น การพัฒนาครูส่วนใหญ่ถูกกำหนดแนวทางและวิธีการจากส่วนกลาง ซึ่งไม่ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของครูผู้ปฏิบัติการสอน สภาพดังกล่าวก่อให้เกิดวิกฤติของระบบการผลิตครู การพัฒนาครูการใช้ครูและการบริหารงานบุคคลของครู ที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาที่ลดต่ำลง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ซึ่งการพัฒนาวิชาชีพครูนั้นไม่เพียงจะต้องพัฒนาครูประจำการเท่านั้น หากควรเริ่มตั้งแต่ระบบการผลิตครู กลไกการผลิตและพัฒนาครูที่สำคัญต้องมีสถาบันผลิตและพัฒนาครู (Teacher Academy) เพื่อหล่อหลอมและคัดกรองคนที่จะเข้ามาเป็นครูที่มีคุณภาพ มีจิตวิญญาณของความเป็นครู (ทอง อันทะไชย, 2565) ซึ่งสอดคล้องกับ ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ (2564) กรรมการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา เปิดเผยว่า คณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา เห็นความสำคัญของ

กระบวนการผลิตครูที่มีคุณภาพ เนื่องจากครูคือตัวชี้วัดคุณภาพการศึกษาของประเทศ อีกทั้ง (พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และ พรทิพย์ แข็งขัน, 2551) เสนอว่า สถาบันครุศึกษาต้องทำให้นักศึกษาครูให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติงานครูในโรงเรียน เพื่อให้นักศึกษาครูสามารถปฏิบัติงานในสถานการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพและก้าวสู่วิชาชีพครูอย่างมั่นใจ และ จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับสภาพปัญหาสมรรถนะของครูไทย และสมรรถนะของครูไทย ที่มีผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน พบว่า ครูขาดทักษะในการสอนในชั้นเรียน การบริหารจัดการชั้นเรียน การวัดประเมินผลระหว่างเรียน (วีระชัย ศรีวงษ์รัตน์ และ ศิริศักดิ์ จันฤชัย, 2560 : 191-200; ศิริพร ศรีปัญญา, 2560 : 126-138; พวงเพ็ญ อินทรประวัติ และคณะ, 2564 : 180-195)

จากสภาพการณ์ปัจจุบันทั้งการเปลี่ยนแปลงของโลกและเทคโนโลยี นโยบายการพัฒนาชาติและพัฒนาคนให้เป็นทรัพยากรที่ดีของประเทศและสภาพปัญหาต่าง ๆ ข้างต้น ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญของระบบการผลิตครูและมีความสนใจในการศึกษาแนวทางการพัฒนาพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความคาดหวังในการพัฒนาตนเองของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เพื่อเป็นแนวทางให้กับทางคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี และสถาบันผลิตครูอื่น ๆ ในการขับเคลื่อนระบบการผลิตครูให้เกิดประสิทธิภาพในภาคส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู จำแนกตามระดับชั้นที่ปฏิบัติการสอน สาขาวิชา จำนวนชั่วโมงสอนต่อสัปดาห์
3. เพื่อศึกษาความคาดหวังการพัฒนาพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู (ชั้นปี 4) คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี จำนวน 7 สาขาวิชา ได้แก่ สาขาการศึกษาปฐมวัย สาขาการประถมศึกษา สาขาภาษาจีน สาขาภาษาไทย สาขาภาษาอังกฤษ สาขาวิทยาศาสตร์ และสาขาคณิตศาสตร์ ที่ฝึกปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา ปีการศึกษา 2566 จำนวน 342 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้มาจากการกำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป G*Power 3.1.9.4 โดยเลือก Test family คือ F-test (ANOVA: Fixed effects, omnibus, one way)

5.3 การวิเคราะห์ความคาดหวัง เกี่ยวกับพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอน โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

ผลการวิจัย

1. การศึกษาพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เป็นการวิเคราะห์พฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู จำแนกเป็น 3 ด้าน คือ 1) การวางแผนและเตรียมการสอน 2) การจัดการเรียนรู้ 3) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ รายด้าน และภาพรวม ผลการวิเคราะห์ปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษาครูปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา จำแนกเป็น 3 ด้าน จำแนกโดยภาพรวมและรายด้าน (n=150)

พฤติกรรมการจัดการเรียนการสอน	ระดับพฤติกรรม		
	M	S.D.	แปลผล
การวางแผนและเตรียมการสอน	4.36	0.52	มาก
การจัดการเรียนรู้	4.39	0.52	มาก
การวัดและประเมินผลการเรียนรู้	4.21	0.61	มาก
รวม	4.34	0.51	มาก

จากตารางที่ 1 ผลการศึกษาพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู พบว่า โดยภาพรวม นักศึกษาครูมีระดับพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ($M = 4.34$, $SD = 0.51$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับระดับพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนจากมากที่สุด คือ ขั้นการจัดการเรียนรู้ ($M = 4.39$, $SD = 0.52$) ขั้นวางแผนและเตรียมการสอน ($M = 4.36$, $SD = 0.52$) และน้อยที่สุด คือ ขั้นการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ($M = 4.21$, 0.51) โดยทุกด้านระดับพฤติกรรมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู จำแนกตามระดับชั้นที่นักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอน

ตารางที่ 2 ความแปรปรวนของค่าเฉลี่ยระดับพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู จำแนกตามระดับชั้นที่นักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอน

พฤติกรรม การจัดการเรียนการสอน	Source	Sum of Square	df	Mean Square	F	Sig
ภาพรวม	Between Groups	4.664	2	2.332	10.129*	.000
	Within Groups	33.843	147	.230		
	Total	38.507	149			

Levene's Test of Homogeneity of Variance: $F=4.708$, $df1=2$, $df2=147$, $p=.010$

Games-Howell	Mean Difference	Sig
อนุบาล (M=4.61) – ประถมศึกษา (M=4.38)	.22612*	.017
อนุบาล (M=4.61) – มัธยมศึกษา (M=4.12)	.48646*	.000
ประถมศึกษา (M=4.38) – มัธยมศึกษา (M=4.12)	.26035*	.024

* $p<.05$

จากตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู จำแนกตามระดับชั้นที่นักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอน พบว่า ภาพรวม นักศึกษาครูมีพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อเห็นว่ามี ความแตกต่างจึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยกันเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของ Games-Howell สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่มีความแปรปรวนไม่เท่ากัน โดยพบว่า ค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของพฤติกรรม การจัดการเรียนการสอนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู จำนวน 3 คู่ ที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ อนุบาล - ประถมศึกษา, อนุบาล - มัธยมศึกษา และประถมศึกษา - มัธยมศึกษา

3. ผลการเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู จำแนกตามสาขาวิชา

ตารางที่ 3 ความแปรปรวนของค่าเฉลี่ยระดับพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู จำแนกตามสาขาวิชา

พฤติกรรม การจัดการเรียนการสอน	Source	Sum of Square	df	Mean Square	F	Sig
ภาพรวม	Between Groups	7.716	6	1.286	5.973*	.000
	Within Groups	30.791	143	.215		
	Total	38.507	149			

Levene's Test of Homogeneity of Variance: $F=3.052$, $df1=6$, $df2=143$, $p=.008$

Games-Howell	Mean Difference	Sig
การศึกษาปฐมวัย (M=4.61) - คณิตศาสตร์ (M=3.94)	.66551*	.000
ประถมศึกษา (M=4.62) - คณิตศาสตร์ (M=3.94)	.67713*	.002
ภาษาไทย (M=4.35) - คณิตศาสตร์ (M=3.94)	.40390*	.045

*p<.05

จากตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู จำแนกตามสาขาวิชา พบว่า ภาพรวม นักศึกษาครูมีพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อเห็นว่ามีความแตกต่างจึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยกันเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของ Games-Howell สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่มีความแปรปรวนไม่เท่ากัน โดยพบว่า ค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู จำนวน 3 คู่ที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 คือ การศึกษาปฐมวัย - คณิตศาสตร์, ประถมศึกษา - คณิตศาสตร์ และภาษาไทย - คณิตศาสตร์

4. ผลการเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู จำแนกตามจำนวนชั่วโมงสอนต่อสัปดาห์

ตารางที่ 4 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระดับพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู จำแนกตามจำนวนชั่วโมงสอนต่อสัปดาห์

พฤติกรรม การจัดการเรียนการสอน	จำนวนชั่วโมงสอน ต่อ สัปดาห์	M	SD	t	Sig
ภาพรวม	ไม่เกิน 10 ชั่วโมง	4.25	.57	2.486	.014
	มากกว่า 10 ชั่วโมง	4.45	.40		

*p<.05

จากตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู จำแนกตามจำนวนชั่วโมงสอน ต่อ สัปดาห์ พบว่า ทั้งภาพรวม นักศึกษาครูมีระดับพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05

5. ผลการศึกษาความคาดหวังในการพัฒนาพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากข้อคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับความคาดหวังในการพัฒนาพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) การวางแผนและเตรียมการสอน 2) การจัดการเรียนรู้ 3) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ พบว่า นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มีความคาดหวังในการพัฒนาพฤติกรรมตนเองในการจัดการเรียนการสอน ดังตัวอย่างคำตอบจากข้อคำถามปลายเปิด

ด้านการวางแผนและเตรียมการสอน

“ ศึกษาและวิเคราะห์บริบทที่เกี่ยวข้องก่อนวางแผนการเรียน ”

นักศึกษา A

“ คาดหวังว่าตนเองจะสามารถวางแผนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ คำนึงถึงผู้เรียนเป็นหลัก และเตรียมการสอนโดยเน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง ”

นักศึกษา B

“ คาดหวังว่าเราจะพัฒนาตนเองให้วางแผนได้อย่างครอบคลุมและเตรียมสื่อการเรียนรู้ให้เพียงพอกับเด็ก ”

นักศึกษา C

“ จัดสรรเวลาในการวางแผนและเตรียมการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ”

นักศึกษา D

ด้านการจัดการเรียนรู้

“ มีเทคนิคการสอนและจัดกิจกรรมที่หลากหลายสามารถทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ”

นักศึกษา E

“ ความคาดหวังในการพัฒนาตนเอง ในด้านการพูดการสอน มีวิธีการสอนใหม่ ๆ สร้างบรรยากาศในชั้นเรียนให้มีความสุขสนุกสนาน หากิจกรรมให้เด็กมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนมากขึ้น ”

นักศึกษา F

“ นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนและได้รับความรู้อย่างเต็มที่ และมีเจตคติที่ดีต่อวิชาที่เรียน นักเรียนเข้าใจและได้ลงมือปฏิบัติได้ สามารถนำไปใช้ได้ในอนาคต ”

นักศึกษา G

ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

“ มีเทคนิควิธีการและเครื่องมือวัดและประเมินผลที่หลากหลาย”

นักศึกษา H

“ คาดหวังว่า จะมีวิธีการจัดการในเรื่องของวิธีการวัดและประเมินผลได้ดีและเหมาะสมยิ่งขึ้น”

นักศึกษา I

“ ทำการวัดประเมินผลได้อย่างเหมาะสมและตรงตามจุดประสงค์”

นักศึกษา J

“ มีการวัดประเมินผลเป็นระยะและเป็นระบบ”

นักศึกษา K

จากการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในสถานศึกษา นักศึกษาครุมีความคาดหวังในการพัฒนาพฤติกรรมจัดการเรียนการสอน เพื่อปฏิบัติการสอนในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนาการสอนการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจของนักเรียนและพัฒนานักเรียนให้เต็มตามศักยภาพ โดยนักศึกษาคาดหวังให้ตนเองมีการศึกษาข้อมูลต่างๆที่จำเป็นต่อการวิเคราะห์ข้อบ่งชี้ สภาวะและปัญหาเพื่อนำไปวางแผน เตรียมความพร้อมในการปฏิบัติงานต่าง ๆ ทั้งก่อนการจัดการเรียนการสอนและในขณะจัดการเรียนการสอนได้ด้วยความมุ่งมั่นในการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพพร้อมลงมือปฏิบัติ อีกทั้งตระหนักถึงการพัฒนาความสามารถตนเองโดยให้ความสำคัญ 1) ต่อตนเองในการปรับปรุงสิ่งที่บกพร่อง พัฒนาพฤติกรรมให้เหมาะสม และเสริมสร้างคุณลักษณะที่จำเป็น และ 2) ต่อบุคคลอื่นในการเตรียมตนให้เป็นครูที่ดีของนักเรียน และคาดหวังการบริหารจัดการตนเองได้โดยสามารถควบคุมอารมณ์ ความรู้สึก ตลอดจนพฤติกรรมของตนเองเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ และสามารถสรุปจากการสังเคราะห์ได้ ดังรูปภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แผนภาพความคาดหวังของนักศึกษาครุในการพัฒนาพฤติกรรมจัดการเรียนการสอนของตนเอง

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากการศึกษาพฤติกรรมกรรมการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ทั้งภาพรวมและรายด้าน ซึ่งประกอบด้วย 1) การวางแผนและเตรียมการสอน 2) การจัดการเรียนรู้ 3) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ มีระดับพฤติกรรมกรรมการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่า นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มีความเข้าใจและตระหนักถึงหน้าที่ที่ตนเองได้รับมอบหมาย ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จุริพร มุลณี (2565) ที่ศึกษาประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ชลบุรี เขต 1 พบว่าค่าเฉลี่ย โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากสูงที่สุดไปต่ำสุด ดังนี้ ด้านการทำให้กระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนมีประสิทธิภาพ รองลงมา ด้านการส่งเสริมให้นักเรียน ประสบความสำเร็จ ด้านการแสดงความใส่ใจในการสอนและด้านการใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ตามลำดับ และสอดคล้องกับ สิริสวัสดิ์ ทองก้านเหลือง และ ฤตินันท์ สมุทรทัย (2556) ศึกษาความคิดเห็นที่มีต่อสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครูในระดับองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ ความรู้ บุคลิกลักษณะ การจัดการเรียนรู้ และผลที่เกิดกับผู้เรียน โดยสภาพเป็นจริงมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และระดับสมรรถนะ มีสภาพเป็นจริงอยู่ในระดับมากเช่นกัน ซึ่งจะเห็นได้ว่า นักศึกษาครูตระหนักถึงคุณลักษณะ และคุณภาพ ที่พึงประสงค์ในการประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ทั้งด้านความรู้และด้านประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ หรือการจัดการศึกษาที่สามารถนำไปใช้ในการเป็นครูได้ต่อไป

2. ระดับพฤติกรรมกรรมการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู จำแนกตาม ระดับชั้นที่ปฏิบัติการสอน สาขาวิชา จำนวนชั่วโมงสอนต่อสัปดาห์ พบว่า ทุกระดับชั้นที่ปฏิบัติการสอน และทุกสาขาวิชา มีค่าเฉลี่ยระดับพฤติกรรมกรรมการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมากขึ้นไป และทุกช่วง ของจำนวนชั่วโมงสอนต่อสัปดาห์มีค่าเฉลี่ยระดับพฤติกรรมกรรมการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะนักศึกษาทุกคนได้รับการพัฒนาสมรรถนะทางวิชาชีพครูผ่านกิจกรรมเสริมความเป็นครู โดยการบ่มเพาะจากคณะและการฝึกประสบการณ์วิชาชีพชั้นปี 1-3 ในสถานศึกษา และเมื่อเปรียบเทียบ ระดับพฤติกรรมกรรมการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู จำแนกตามสาขาวิชา พบว่า ภาพรวมระดับพฤติกรรมกรรมการจัดการเรียนการสอน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับ อริยา คูหทัย และ หริรักษ์ แก้วกับทอง (2559) ศึกษาเกี่ยวกับสมรรถนะความเป็นครู ของนักศึกษาชั้นปีที่ 5 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ นักศึกษาครูมีสมรรถนะความเป็นครู ด้านความสามารถในการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 เมื่ออิงสาขาวิชา อีกทั้งเมื่อเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมกรรมการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษา ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู จำแนกตามระดับชั้นที่ปฏิบัติการสอนและจำนวนชั่วโมงสอนต่อสัปดาห์ พบว่า ภาพโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะธรรมชาติ

ของภาระงานแต่ละสาขาวิชาและภาระงานที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติในแต่ละสถานศึกษาแตกต่างกัน โดยภาระงานครุตามมติ ก.ค.ศ. กำหนดไว้ดังนี้ 1) ชั่วโมงสอนตามตารางสอน 2) งานส่งเสริมและสนับสนุน การจัดการเรียนรู้ 3) งานพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา และ 4) งานตอบสนองนโยบายและ จุดเน้น (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา, 2564) ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัย รวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่คละขนาดของสถานศึกษา ซึ่งอาจส่งผลให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับ พฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษาแตกต่างกันตามการบริหารงานและนโยบายของแต่ละ สถานศึกษา สอดคล้องกับ ปวีณา มีชูสม (2560 : 60-67) ศึกษาผลการเปรียบเทียบสภาพการปฏิบัติการงาน ของครูในสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยครูในสถานศึกษา ขนาดเล็ก ครูในสถานศึกษาขนาดกลาง และครูในสถานศึกษาขนาดใหญ่ ปฏิบัติภาระงานมากกว่าครู ในสถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษทุกด้าน

3. การศึกษาความคาดหวังในการพัฒนาพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษา ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู พบว่า ด้านการวางแผนและเตรียมการสอน ด้านการจัดการเรียนรู้ และ ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ นักศึกษาครูมีความคาดหวังในการพัฒนาด้านทั้ง 3 ด้าน ซึ่งสอดคล้องกับ พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และ พรทิพย์ แข็งขัน (2557) กล่าวว่า การวางแผนหรือการออกแบบ การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางนั้น ควรคำนึงตามขั้นตอน ดังนี้ 1) กำหนดวัตถุประสงค์หรือ จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม 2) กำหนดเนื้อหาสาระให้สอดคล้องหรือล่อไปกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม ในแต่ละข้อ 3) กำหนดยุทธศาสตร์การสอนว่า ต้องการใช้หรือเน้นทฤษฎีการเรียนรู้หลัก การเรียนรู้หรือ แนวคิดใดที่เหมาะสมกับเนื้อหา เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน บริบทของแหล่งการจัดการเรียน การสอน โดยเน้นครูเป็นศูนย์กลางบ้าง เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางบ้าง หรือเน้นสื่อเป็นศูนย์กลางบ้าง โดยถือประโยชน์นักเรียนเป็นสำคัญ อีกทั้งเลือกใช้รูปแบบการสอน หรือวิธีสอนเทคนิคการสอน หรือให้ใช้ แบบผสมผสานให้เหมาะสมกับเนื้อหาและบริบท และ 4) กำหนดวิธีวัดผลการเรียนรู้ที่หลากหลายวิธีที่เน้น นักเรียนเป็นศูนย์กลาง และยังสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 (กระทรวง ศึกษาธิการ, 2545) ได้บัญญัติความหมายของคำว่าครูไว้ว่า เป็นบุคลากรวิชาชีพซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้าน การสอน การจัดการเรียนรู้ และการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ อีกทั้งพื้นฐานธรรมชาติ ความเป็นตัวตนของมนุษย์ ในความเป็นตัวตนกับการพัฒนาด้านของมนุษย์ มนุษย์จะประสบความสำเร็จ ในการศึกษาเล่าเรียน การประกอบอาชีพ และเรื่องอื่น ๆ นั้น ทักษะในการจัดการตนเองจะช่วยกำกับ พฤติกรรม ความรู้สึกนึกคิดของตนเอง ให้บรรลุเป้าหมายได้ (O’Keefe & Berger, 1999) และความคาด หวังทั้ง 3 ด้านของนักศึกษาล้วนต้องการจัดการบริหารพัฒนาเพื่อให้ตนเองมีความรู้ ทักษะเพิ่มขึ้น เพื่อนำ ไปปฏิบัติตนในการจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพและเพื่อให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้

อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด ทักษะการจัดการบริหารตนเองจึงเป็นกุญแจสำคัญที่ทำให้บุคคลประสบความสำเร็จและปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Paulauskas & Paulauskas, 2008 : 81-82; Gerhardt et al., 2007 : 1344)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ

หน่วยงานและผู้เกี่ยวข้องกำหนดมาตรการในการส่งเสริมและพัฒนาความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เพื่อพัฒนาพฤติกรรมจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ

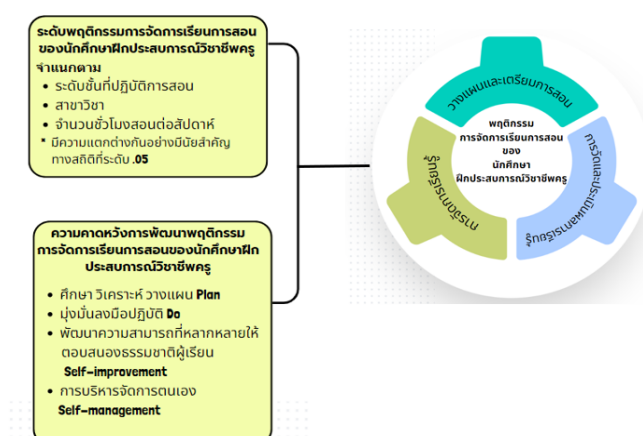
2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 งานวิจัยในครั้งต่อไปควรมีการศึกษาสมรรถนะหรือพฤติกรรมด้านอื่นนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

2.2 งานวิจัยในครั้งต่อไป อาจจะศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมจัดการเรียนการสอนนักศึกษาสังเกตการสอนและนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

2.3 งานวิจัยในครั้งต่อไป อาจจะศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมจัดการเรียนการสอนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูระหว่างก่อน การไปฝึกประสบการณ์วิชาชีพและภายหลังกลับจากการไปฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: ศุภสมาคมประชาชาติ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2566). นโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567. สืบค้นเมื่อ 14 พฤศจิกายน 2566, จาก <https://www.moe.go.th/360policy-and-focus-moe-fiscal-year-2024/>
- จุรีพร มุลณี. (2565). ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1. (การศึกษานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกริก.
- ณัฐกร ดวงพระเกษ และคณะ. (2560). รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสมรรถนะนักศึกษาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. *วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์ศรีนครินทรวิโรฒ*, 18(2), 209-224.
- ดวง อันทะไชย. (2565). "การผลิตครูไทย" ระบบปิดมีคุณภาพได้มาตรฐานกว่าระบบเปิด. สืบค้นเมื่อ 19 ตุลาคม 2566, จาก <https://www.bangkokbiznews.com/social/1000888>
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ. (2564). รุกปฏิรูปกลไกระบบการผลิต-พัฒนาครู แก้ปัญหาป้อนเกินเข้าซ้อนคุณภาพด้อย. สืบค้นเมื่อ 19 ตุลาคม 2566, จาก <https://www.thairath.co.th/news/local/2242252>
- ปวีณา มีชูสม. (2560). การศึกษาสภาพการปฏิบัติการงานของครูในสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา. *ศึกษา วารสารศึกษาศาสตร์*, 4(1), 60-67.
- พวงเพ็ญ อินทรประวัติ และคณะ. (2564). สมรรถนะของครู 4 ด้านที่ผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนมากที่สุด. *วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์*, 22(1), 180-195.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และ เพียว ยินดีสุข. (2557). การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และ พรทิพย์ แข็งขัน. (2551). สมรรถนะครูและแนวทางการพัฒนาครูในสังคมที่เปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- วีระชัย ศรีวงษ์รัตน์ และ ศิริศักดิ์ จันทรชัย. (2560). แนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1. *วารสารการวัดผลการศึกษา*, 23(1), 191-200.

- ศิริพร ศรีปัญญา. (2560). การพัฒนาแนวทางเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี. (วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2566). การแถลงข่าวผลการประเมิน PISA 2022. สืบค้นเมื่อ 15 ธันวาคม 2566, จาก <https://pisathailand.ipst.ac.th/news-21/>
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. (2564). ภาระงานของข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา ตำแหน่งครู ผู้บริหารสถานศึกษา ตำแหน่งศึกษานิเทศก์ และตำแหน่ง ผู้บริหารการศึกษา. สืบค้นเมื่อ 16 มกราคม 2567, จาก https://otepc.go.th/th/content_page/item/3474-2021-08-30-11-22-42.html
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). ระบบและรูปแบบการพัฒนาครูที่เหมาะสมกับสังคมไทย และความเป็นสากล. สืบค้นเมื่อ 15 ธันวาคม 2566, จาก https://elibrary.ksp.or.th/doc_num.php?explnum_id=5084
- สิริสวัสดิ์ ทองก้านเหลือง และ ฤตินันท์ สมุทรทัย. (2556). สภาพ ปัญหา และความต้องการเกี่ยวกับการสร้างและพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏ. *วารสารวิจัยและประเมินผลอุบลราชธานี*, 2(2), 81-93.
- อริยา คูหาญ และ หริรักษ์ แก้วกับทอง. (2559). สมรรถนะความเป็นครูของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (รายงานวิจัย). ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขต ปัตตานี.
- Gerhardt, Megan W.; Rode, Joseph C.; & Peterson, Suzanne J. (2007). Exploring Mechanisms in the Personality-Performance Relationship: Mediating Roles of Self-management and Situational Constraints. *Personality and Individual Differences*, 43(6), 1344-1355.
- O'Keefe Edward J. and Berger Donna S. (1999). *Self-management for College Student*. New York: Partridge Hill Publishers.
- Paulauskas, Stasys; & Paulauskas, Aleksandras. (2008). The Victaulic and Strategic Self-management as Tools for Sustainable Development. *Technological and Economic Development of Economy*, 14(1), 76-88.

การพัฒนาผลิตภัณฑ์และกลยุทธ์การตลาด
กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์พวงหรีด ชุมชนบางชะแยง จังหวัดปทุมธานี
The Development of Product and Marketing Strategy for Occupation Group
of Wreath Product, Bang Khayang Community, Pathum Thani Province

มนสิชา อนุกุล

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี

Monsicha Anukul

Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage Pathum Thani Province^{1,2}

E-mail: monsicha@vru.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาศักยภาพการดำเนินงานของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์พวงหรีด 2) พัฒนาผลิตภัณฑ์พวงหรีดจากของใช้ และ 3) จัดทำกลยุทธ์การตลาดกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์พวงหรีด งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากสมาชิกกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์พวงหรีดจำนวน 15 ราย

ผลการวิจัย พบว่า

- 1) กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์พวงหรีดขาดการออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ผลิตภัณฑ์ไม่หลากหลาย การออกแบบไม่ทันสมัย และสินค้าไม่แตกต่างจากท้องตลาด
- 2) สมาชิกกลุ่มมีความต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์โดยนำวัสดุที่เป็นของใช้มาตกแต่งเป็นพวงหรีด เนื่องจากมีประโยชน์ใช้สอย และสะดวกในการเก็บรักษา โดยวัสดุที่นำมาตกแต่งพวงหรีด ได้แก่ ขอนกลาง ขอนส้อม และปิ่นโต
- 3) แผนกลยุทธ์ทางการตลาดของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์พวงหรีด ประกอบด้วย กลยุทธ์เชิงรุก ได้แก่ 1. เพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ และ 2. สร้างความร่วมมือกับเครือข่ายกลุ่มอาชีพ

* ได้รับบทความ: 17 มีนาคม 2567; แก้ไขบทความ: 6 มิถุนายน 2567; ตอรับตีพิมพ์: 20 มิถุนายน 2567

ในพื้นที่ เพื่อการพัฒนาตลาดและพัฒนาผลิตภัณฑ์สำหรับงานไว้อาลัยครบวงจร กลยุทธ์เชิงพัฒนา ได้แก่

1. ออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์แนวรักษ์โลกเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ และ 2. ประสานกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อเข้ารับคำปรึกษาเกี่ยวกับการจัดจำหน่ายในแพลตฟอร์มออนไลน์ กลยุทธ์ป้องกัน ได้แก่
1. ศึกษาความต้องการของผู้ซื้อและกลยุทธ์ในการเข้าสู่ตลาด และ 2. พัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ให้มีเอกลักษณ์โดดเด่น และตอบสนองความต้องการของลูกค้า

คำสำคัญ: พัฒนาลักษณะ; กลยุทธ์; กลุ่มอาชีพ; ผลิตภัณฑ์พวงหรีด

Abstract

This research aimed to study the potential of the occupation group of wreath product, develop new products, and marketing strategy. This research is participatory action research. Qualitative research methods were used to collect data from 15 members of the wreath product occupation group.

The results of the study found that

1) The occupation group of wreath product lacked new product design and development capabilities. There was a limited product selection, the design was outdated, and the product was identical to the market.

2) Group members wanted to create products that used utensils to decorate wreaths because they are useful and convenient for storage. Chinese spoon, fork and spoon set, and food carrier were among the utensils used for decorating the wreath.

3) The marketing strategy plan for the wreath product occupation group consists of: Proactive strategies were highlighted such as: 1. Increase distribution channels through online platforms and 2. create cooperation with a network of professional groups in the area for market development and develop products for complete mourning events. Strategies for improvement such as: 1. Design and develop eco-friendly products to increase product value and 2. Coordinate with public sector to receive advice on distribution in online platforms. Strategies in term of prevention such as: 1. Study buyer needs and strategies for entering the market and 2. Develop new products to be unique and respond to customer needs.

Keywords: Product Development; Strategy; Occupation Group; Wreath Product

บทนำ

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากจะเป็นการดำเนินการที่สำคัญในการพัฒนาและยกระดับประเทศให้เป็นประเทศรายได้สูงที่มีการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง เป็นการวางรากฐานที่มั่นคงให้กับเศรษฐกิจไทยในอนาคตโดยการส่งเสริมเศรษฐกิจระดับชุมชนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็ง มีศักยภาพในการแข่งขัน สามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งจะช่วยก่อให้เกิดการยกระดับมาตรฐานการครองชีพและความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนให้ดีขึ้นและนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำและความไม่เสมอภาคตามเป้าหมายการพัฒนาของยุทธศาสตร์ชาติ โดยเฉพาะด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม เพื่อให้ทุกคนได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมผ่านการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจและพฤติกรรมและด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน โดยการพัฒนาและส่งเสริมการสร้างมูลค่าสินค้าเกษตรเพื่อสร้างรายได้ให้เกษตรกรและการส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้นและวิสาหกิจชุมชนที่ผ่านมาปัญหาด้านโครงสร้างทางเศรษฐกิจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความยากจนและความเหลื่อมล้ำ โดยเฉพาะในกลุ่มเกษตรกรและแรงงานทั่วไปซึ่งเป็นกลุ่มประชากรที่มีรายได้น้อยและไม่มั่นคง โดยส่วนมากประสบปัญหาการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ รวมถึงที่ดินทำกิน การเข้าถึงแหล่งทุน ขาดองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสำหรับการวางแผนการพัฒนาและต่อยอดผลิตภัณฑ์ รวมทั้งยังมีพฤติกรรมขาดการออมและมีแนวโน้มจะมีหนี้สินที่สะสมเรื้อรัง การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากจึงเป็นความคาดหวังในการที่จะคิดหาวิธีจัดการแก้ไขความยากจนและความเหลื่อมล้ำอย่างถูกต้องและมีความยั่งยืน ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติประเด็นเศรษฐกิจฐานราก จึงมีเป้าหมายเพื่อปรับโครงสร้างเศรษฐกิจฐานราก และเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานรากให้มีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเอง ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน มีคุณธรรมและเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาด้านอื่น ๆ ในพื้นที่เกิดการสร้างอาชีพและกระจายรายได้และลดปัญหาความเหลื่อมล้ำและไม่เสมอภาคจากระดับชุมชน โดยแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติประเด็นเศรษฐกิจฐานราก ประกอบด้วยแผนย่อย 2 แผน ได้แก่ 1) การยกระดับศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจ 2) การสร้างสภาพแวดล้อมและกลไกที่ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก (คณะกรรมการติดตาม เสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูปประเทศ และการจัดทำและดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติ, 2561) ผู้วิจัยและสมาชิกทีมงานได้มีโอกาสลงพื้นที่ดำเนินงานผ่านโครงการยกระดับคุณภาพชีวิตและยกระดับรายได้ให้กับคนในชุมชนฐานรากปี 2565 โดยรูปแบบการดำเนินงานมุ่งเน้นการเรียนรู้กับแกนนำของชุมชนในการวิเคราะห์ปัญหา ร่วมมือกันจัดกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหายกระดับคุณภาพชีวิตและแก้ไขปัญหาในภาพรวมของชุมชนร่วมกัน และได้ศึกษาเรื่องแนวทางการจัดการส่งเสริมกลุ่มอาชีพชุมชน ตำบลบางชะแยง อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี (มนสิชา อนุกุล, 2565) การศึกษาพบว่า กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์พวงหรีด มีความต้องการได้รับการสนับสนุนเสริมกลุ่มอาชีพ โดยกลุ่มผู้นำชุมชนและสมาชิกกลุ่มอาชีพร่วมกันกำหนดแนวทางการจัดการส่งเสริมอาชีพให้กับชุมชนด้วยการสร้างผลิตภัณฑ์ การส่งเสริมด้าน

การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ เพื่อให้สมาชิกชุมชนสามารถออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์พวงหรีดแบบใหม่ ๆ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม และสามารถผลิตผลิตภัณฑ์พวงหรีดได้หลากหลายรูปแบบมากขึ้น

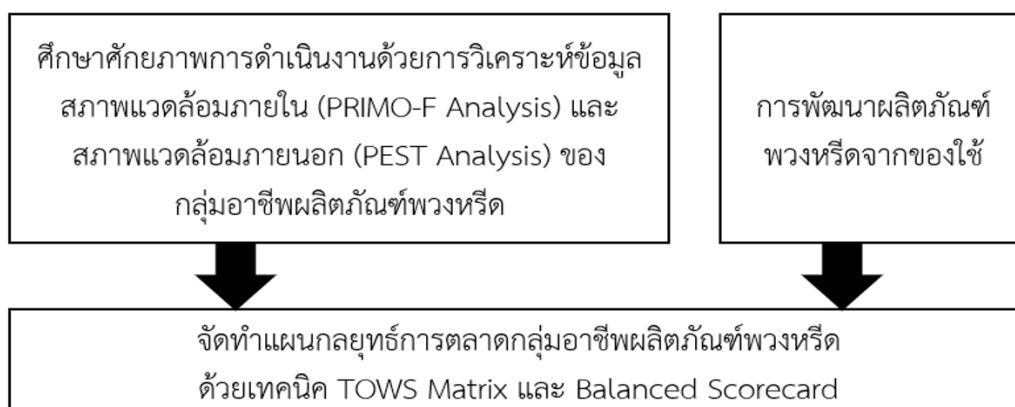
ดังนั้น จากการศึกษาวิจัยก่อนหน้า เพื่อบรรลุเป้าหมายความต้องการในการจัดการส่งเสริมกลุ่มอาชีพชุมชนพวงหรีด ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการศึกษาวิจัยเพื่อนำผลของการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาการดำเนินงานกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์พวงหรีด การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่า ตลอดจนการออกแบบแผนกลยุทธ์การตลาด อันจะช่วยพัฒนาขีดความสามารถให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้และสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนบางชะแวงต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพการดำเนินงานของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์พวงหรีด
2. เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์พวงหรีดจากของใช้
3. เพื่อจัดทำกลยุทธ์การตลาดกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์พวงหรีด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยมุ่งศึกษาศักยภาพการดำเนินงานของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์พวงหรีด พัฒนาผลิตภัณฑ์พวงหรีดจากของใช้และจัดทำกลยุทธ์การตลาดกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์พวงหรีด โดยมีกรอบแนวคิดการวิจัยดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

จากภาพที่ 1 มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาศักยภาพการดำเนินงานของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์พวงหรีดโดยใช้แบบจำลอง PRIMO-F Analysis ในการศึกษาสภาพแวดล้อมภายในของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์พวงหรีด (สุพานี สฤกษ์วานิช, 2553) และ PEST Analysis ในการศึกษาสภาพแวดล้อมภายนอกของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์พวงหรีด (Kotler, 1998) เก็บข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่ม ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มอาชีพ และสมาชิกกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์พวงหรีด ชุมชนบางชะแยง จังหวัดปทุมธานี จำนวน 15 ราย เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับ 1) ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มอาชีพ 2) ข้อมูลการดำเนินงานและสภาพแวดล้อมภายในของกลุ่มอาชีพ 3) ข้อมูลด้านผลกระทบจากสภาพแวดล้อมภายนอกในการดำเนินธุรกิจ เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการจัดทำกลยุทธ์การตลาดของกลุ่มอาชีพ

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาผลิตภัณฑ์พวงหรีดจากของใช้ เพื่อออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์พวงหรีดโดยสมาชิกกลุ่มอาชีพมีส่วนร่วม เก็บข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่มผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มอาชีพ และสมาชิกกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์พวงหรีด ชุมชนบางชะแยง จังหวัดปทุมธานี จำนวน 15 ราย เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของชุมชนในเรื่องรูปแบบพวงหรีด ความเหมาะสมของวัสดุที่นำมาใช้ในการทำพวงหรีด ประโยชน์การใช้สอย ความทันสมัย วิธีการตกแต่ง ความง่ายในการจัดทำ ความคุ้มค่า และความเหมาะสมของราคา ผู้วิจัยร่วมกับสมาชิกกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์พวงหรีดร่วมกันออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยร่วมกันกำหนดรูปแบบพวงหรีด นำองค์ความรู้เรื่องการออกแบบและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ถ่ายทอดแก่กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์พวงหรีดด้วยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้แก่กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์พวงหรีด

ขั้นตอนที่ 3 การจัดทำกลยุทธ์การตลาดกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์พวงหรีด โดยใช้ผลการศึกษาวิจัยในขั้นตอนที่ 1 และขั้นตอนที่ 2 เป็นข้อมูลในการจัดทำกลยุทธ์โดยใช้เทคนิค TOWS Matrix และ Balanced Scorecard (BSC) โดยมีผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการธุรกิจ ผู้เชี่ยวชาญด้านการตลาดและผู้เชี่ยวชาญด้านธุรกิจการจัดดอกไม้และพวงหรีด ได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และกลยุทธ์การตลาด

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย ตามลำดับวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3 ข้อ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาศักยภาพการดำเนินงานของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์พวงหรีด

1.1 ผลการศึกษาด้านสภาพแวดล้อมภายในโดยใช้แบบจำลอง PRIMO-F Analysis มีดังนี้

P – People (ด้านบุคลากร) พบว่า กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์พวงหรีดมีผู้นำกลุ่มที่มีความเข้มแข็งเป็นที่รู้จักในท้องถิ่นและมีความใกล้ชิดกับลูกค้าในชุมชน สมาชิกกลุ่มอาชีพมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน มีความสามัคคี และมีเจตนารมณ์ร่วมกันในการรวมกลุ่มเพื่อหารายได้เสริมนอกเหนือจากการทำงาน

ประจำ ซึ่งสมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่เป็นแม่บ้านและผู้สูงอายุในชุมชน อย่างไรก็ตาม สมาชิกกลุ่มขาดทักษะในการคิดสร้างสรรค์และออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ในการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค ขาดทักษะด้านการตลาดและด้านเทคโนโลยี

R – Resource (ด้านทรัพยากร) พบว่า วัสดุที่ใช้ในการทำพวงหรีดที่กลุ่มอาชีพใช้ เป็นวัสดุดอกไม้ประดิษฐ์จากกระดาษ ซึ่งได้มีหน่วยงานภาครัฐ เช่น ศูนย์ฝึกอาชีพ มหาวิทยาลัย มาอบรมให้ความรู้การทำดอกไม้ประดิษฐ์ และสมาชิกกลุ่มได้มีการศึกษาเรียนรู้กันเอง ซึ่งกระดาษเป็นวัสดุที่ไม่ราคาไม่สูงมากนัก

I – Innovation and Ideas (ด้านนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์) พบว่า กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์พวงหรีดมีการเลือกใช้วัสดุที่หาได้ง่ายตามท้องตลาดทั่วไป ด้วยการคัดเลือกซื้อวัสดุที่มีคุณภาพในการผลิต แต่ทั้งนี้ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มยังขาดความหลากหลาย รูปแบบและดีไซน์ไม่ทันสมัย ผลิตภัณฑ์ไม่มีความโดดเด่นเมื่อเทียบกับคู่แข่งในท้องตลาด ขาดการสร้างสรรค์และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ทำให้ไม่สามารถดึงดูดความสนใจของผู้ซื้อได้

M – Marketing (ด้านการตลาด) พบว่า กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์พวงหรีด มีช่องทางการจัดจำหน่ายผ่านหน้าร้านเพียงช่องทางเดียวโดยตั้งอยู่ริมถนนในชุมชนแต่ไม่โดดเด่นและป้ายร้านไม่ชัดเจนในด้านราคาพบว่ามีความเหมาะสมกับวัสดุและคุณภาพของผลิตภัณฑ์เนื่องจากจำหน่ายในราคาที่ไม่สูง อย่างไรก็ตาม สมาชิกกลุ่มอาชีพไม่มีความเชี่ยวชาญในการทำตลาดและจัดจำหน่ายผ่านช่องทางออนไลน์

O – Operations (ด้านการดำเนินงาน) พบว่า กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์พวงหรีด มีโครงสร้างการบริหารจัดการกลุ่มโดยมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบกันชัดเจน สมาชิกมีความร่วมมือร่วมใจในการดำเนินงาน มีผู้นำกลุ่มเป็นผู้จัดการร้านและรับออเดอร์ด้วยตนเอง มุ่งเน้นการให้บริการด้วยความใส่ใจ มีมิตรไมตรี มีบริการจัดส่ง มีการทำบัญชีและแบ่งผลตอบแทนกันอย่างชัดเจน มีสมาชิกกลุ่มในการจัดพวงหรีดโดยแบ่งหน้าที่ตามกระบวนการผลิต แต่ในบางขั้นตอนการผลิต เช่น การขึ้นหรีด มีสมาชิกที่มีทักษะและประสบการณ์เพียง 1-2 คน ทำให้การผลิตชะลอตัว และเกิดคอขวดในการผลิต แต่อย่างไรก็ตาม กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์พวงหรีดขาดทีมงานด้านการขายและการตลาด สมาชิกขาดไอเดียสร้างสรรค์ในการออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์ ขาดทักษะด้านเทคโนโลยี

F – Finance (ด้านการเงินและงบประมาณ) พบว่า กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์พวงหรีด ได้เริ่มก่อตั้งโดยผู้นำกลุ่มอาชีพได้ใช้ทุนส่วนตัว ไม่มีภาระหนี้สินการกู้เงินมาลงทุน ไม่มีต้นทุนค่าเช่าสถานที่ที่มีการลงบันทึกบัญชีรายรับรายจ่าย แต่อย่างไรก็ตามผลการประกอบการยังไม่เป็นที่พอใจ มีรายได้น้อย มียอดขายน้อย ขาดสภาพคล่องในการดำเนินงาน

2. ผลการศึกษาด้านสภาพแวดล้อมภายนอกโดยใช้แบบจำลอง PEST Analysis มีดังนี้

P – Politic (ด้านนโยบายและการเมือง) พบว่า หน่วยงานภาครัฐ เช่น ศูนย์ฝึกอาชีพ เทศบาล

องค์การบริหารส่วนตำบล และมหาวิทยาลัย ได้ให้การส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาศักยภาพกลุ่มอาชีพชุมชน แต่กลุ่มอาชีพชุมชนยังขาดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

E - Economic (ด้านเศรษฐกิจ) พบว่า เศรษฐกิจมีแนวโน้มเติบโตแต่ยังไม่ดีนักส่งผลให้การสั่งซื้อพวงหรีดลดลง อีกทั้งผลิตภัณฑ์พวงหรีดสามารถแลกเปลี่ยนสินค้าได้โดยง่ายเนื่องจากรูปแบบการจัดพวงหรีดมักมีรูปแบบคล้ายกัน ทำให้ผู้ซื้อเลือกสั่งซื้อในช่วงระดับราคาที่ต่ำกว่าสถานการณ์ปกติ

S - Social (ด้านสังคม) พบว่า ความนิยมในการส่งพวงหรีดเพื่อแสดงความไว้อาลัยในงานศพยังคงเป็นที่นิยมปฏิบัติ กระแสรักโลกมีความนิยมเพิ่มขึ้นส่งผลให้คนนิยมซื้อพวงหรีดทางเลือกอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากพวงหรีดดอกไม้สดเนื่องจากช่วยลดปริมาณขยะและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อได้หลังจากเสร็จงาน และพฤติกรรมการสั่งซื้อผ่านช่องทางออนไลน์มีความนิยมเพิ่มมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์พวงหรีดยังไม่เป็นที่รู้จักในช่องทางออนไลน์ ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้าใหม่

T - Technology (ด้านเทคโนโลยี) พบว่า เป็นโอกาสที่ดีในการขยายตลาดโดยใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการประชาสัมพันธ์และเข้าถึงกลุ่มลูกค้าผ่านช่องทาง Social Media แต่อย่างไรก็ตาม กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์พวงหรีดยังขาดความเชี่ยวชาญและทักษะในการสื่อสารและจำหน่ายผ่านช่องทางออนไลน์

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์พวงหรีดจากของใช้

จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์พวงหรีดมีปัญหาด้านการคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มยังขาดความหลากหลาย รูปแบบและดีไซน์ไม่ทันสมัย ผลิตภัณฑ์ไม่มีความโดดเด่นเมื่อเทียบกับคู่แข่ง ไม่สามารถตอบสนองความต้องการและไม่สามารถดึงดูดความสนใจของผู้ซื้อ ผลการศึกษาความต้องการของชุมชนในเรื่องรูปแบบพวงหรีดพบว่า รูปแบบของพวงหรีดอาจแยกได้ตามวัสดุที่นำมาใช้ในการทำพวงหรีดเป็น 2 รูปแบบ คือ แบบที่หนึ่งเป็นพวงหรีดตามแนวคิดเดิมที่นิยมใช้ดอกไม้สด และแบบที่สอง เป็นพวงหรีดที่นำวัสดุหรือสิ่งของที่สามารถใช้ประโยชน์ได้มาตกแต่งเป็นพวงหรีด ทั้งนี้ การตกแต่งพวงหรีดด้วยวัสดุของใช้สอดคล้องกับกระแสรักโลกที่มีความนิยมเพิ่มขึ้น คนนิยมซื้อพวงหรีดทางเลือกอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากพวงหรีดดอกไม้สดเนื่องจากช่วยลดปริมาณขยะและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อได้หลังจากเสร็จงาน ซึ่งตรงกับความต้องการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของสมาชิกกลุ่มอาชีพ เนื่องจากมีวัสดุของใช้มีความสะดวกในการเก็บรักษา ไม่เน่าเสียลดปัญหาการจัดการสินค้าคงคลัง มีประโยชน์ใช้สอย วิธีการตกแต่งจัดพวงหรีดไม่ยากเกินไป ต้นทุนวัสดุไม่สูงมากนัก ราคาเหมาะสม โดยเลือกวัสดุของใช้ที่นำมาตกแต่งพวงหรีด ได้แก่ ข้อนกลาง ข้อนส้อม และปิ่นโต ผู้วิจัยร่วมกับสมาชิกกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์พวงหรีดร่วมกันออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ ได้รูปแบบผลิตภัณฑ์พวงหรีด 5 แบบ โดยรูปแบบผลิตภัณฑ์พวงหรีดก่อนและหลังการพัฒนาแสดงดังภาพที่ 2 และ 3 ตามลำดับ

ภาพที่ 2 ผลิตรัณฑ์พวงหรีดก่อนการพัฒนาผลิตรัณฑ์

ภาพที่ 3 ผลิตรัณฑ์พวงหรีดหลังการพัฒนาผลิตรัณฑ์

3. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อจัดทำกลยุทธ์การตลาดกลุ่มอาชีพผลิตรัณฑ์พวงหรีด

ผลการวิจัยการทำกลยุทธ์การตลาดกลุ่มอาชีพผลิตรัณฑ์พวงหรีด มีดังนี้

3.1) กลยุทธ์เชิงรุก SO Strategies ประกอบด้วย (1) เพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ และ (2) แสวงหาความร่วมมือ เครือข่ายคู่ค้า กลุ่มอาชีพในพื้นที่ในการพัฒนาตลาดพัฒนาผลิตรัณฑ์สำหรับงานไว้อาลัยครบวงจร 3.2) กลยุทธ์เชิงพัฒนา WO Strategies ประกอบด้วย (1) ออกแบบพัฒนาผลิตรัณฑ์แนวรักษ์โลก เพิ่มมูลค่าผลิตรัณฑ์ เช่น พวงหรีดจากของใช้ พวงหรีดจากวัสดุเหลือใช้ และ (2) ประสานกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อเข้ารับคำปรึกษาเกี่ยวกับการจัดจำหน่ายในแพลตฟอร์มออนไลน์ 3.3) กลยุทธ์ป้องกัน ST Strategies ประกอบด้วย (1) ศึกษาความต้องการของผู้ซื้อและกลยุทธ์ในการเข้าสู่ตลาด (2) ขยายกลุ่มตลาดในกลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น หน่วยงานรัฐและเอกชนในพื้นที่ และ (3) พัฒนาผลิตรัณฑ์ใหม่ให้มีเอกลักษณ์ ที่ตอบสนองและสอดคล้อง

กับความต้องการของตลาด มีหลากหลายรูปแบบ มีความหลากหลายของวัสดุเพื่อตอบสนองลูกค้าได้ ทุกกลุ่ม และสามารถทำในงบประมาณที่ลูกค้าต้องการได้ และ 3.4) กลยุทธ์เชิงรับ WT Strategies ประกอบด้วย (1) ทำป้ายร้านให้ชัดเจน และปรับภูมิทัศน์หน้าร้านให้สวยงาม และ (2) ส่งเสริมสนับสนุน ให้สมาชิกชุมชนเข้าศึกษาดูงานและเข้ารับการพัฒนาทักษะความรู้ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ การตลาด การผลิต และเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง แสดงการกำหนดกลยุทธ์ด้วยเทคนิค TOWS Matrix ดังตารางที่ 1 และกลยุทธ์และตัวชี้วัดความสำเร็จของการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติด้วย BSC ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 1 การกำหนดกลยุทธ์ด้วยเทคนิค TOWS Matrix

ปัจจัยภายใน	จุดแข็ง Strength (S)	จุดอ่อน Weakness (W)
ปัจจัยภายนอก	S1 ผู้นำกลุ่ม เป็นที่รู้จักของคนในท้องถิ่น S2 ราคาเหมาะสมกับคุณภาพ S3 สมาชิกมีเป้าหมายร่วมกัน ต้องการพัฒนากลุ่มอาชีพให้ดีขึ้น S4 ใส่ใจลูกค้า เน้นการบริการด้วยมิตรไมตรี มีบริการ Delivery S4 สมาชิกกลุ่มมีความสัมพันธ์อันดี ร่วมแรงร่วมใจ มีความสามัคคี ต้องการพัฒนาตนเอง	W1 ท่าเลที่ตั้งร้านไม่โดดเด่น ป้ายร้านไม่ชัดเจน W2 รูปแบบพวงหรีดไม่ทันสมัย ไม่หลากหลาย W3 ขาดการสร้างสรรค์และออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ W3 ยังไม่เป็นที่รู้จักในช่องทางตลาดออนไลน์ W4 สมาชิกกลุ่มขาดทักษะด้านการตลาดและด้านเทคโนโลยี W4 การผลิตในบางชิ้นตอนมีสมาชิกที่มีทักษะจำนวนน้อย ทำให้เกิดคอขวดในการผลิต W5 ยอดขายน้อย รายได้น้อย ขาดสภาพคล่องในการดำเนินงาน
โอกาส Opportunities (O)	กลยุทธ์เชิงรุก SO (S3, S4, O4) เพิ่มช่องทางการจำหน่ายผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ (S1, S4, O3) แสวงหาความร่วมมือ เครือข่ายลูกค้ากลุ่มอาชีพในพื้นที่ ในการพัฒนาตลาด พัฒนาผลิตภัณฑ์สำหรับงานไว้อาลัยครบวงจร	กลยุทธ์เชิงพัฒนา WO (W2, W5, O1) ออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์แนวรักษ์โลก เพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ เช่น พวงหรีดจากของใช้ พวงหรีดจากวัสดุเหลือใช้ (W3, O2) ประสานกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อเข้ารับคำปรึกษาเกี่ยวกับการจัดจำหน่ายในแพลตฟอร์มออนไลน์
อุปสรรค Threat (T)	กลยุทธ์เชิงป้องกัน ST (S1, T1) ศึกษาความต้องการของผู้ซื้อและกลยุทธ์ในการเข้าสู่ตลาด (S2, T2) ขยายกลุ่มตลาดในกลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น หน่วยงานรัฐและเอกชนในพื้นที่ (S4, T1, T3, T4) พัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ให้มีเอกลักษณ์ที่ตอบสนองและสอดคล้องกับความต้องการของตลาด มีหลากหลายรูปแบบ มีความหลากหลายของวัสดุ เพื่อตอบสนองลูกค้าได้ทุกกลุ่ม และสามารถทำในงบประมาณที่ลูกค้าต้องการได้	กลยุทธ์เชิงรับ WT (W1, T4) ทำป้ายร้านให้ชัดเจน และปรับภูมิทัศน์หน้าร้านให้สวยงาม (W2, W3, W4, T5) ส่งเสริมสนับสนุนให้สมาชิกชุมชนเข้าศึกษาดูงานและเข้ารับการพัฒนาทักษะความรู้ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์การตลาด การผลิต และเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง

ตารางที่ 2 กลยุทธ์และตัวชี้วัดความสำเร็จของการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติด้วย BSC

มุมมอง	กลยุทธ์	ตัวชี้วัด
ด้านการเงิน (Financial Perspective)	เพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์	- ยอดขายจากการจัดจำหน่ายออนไลน์ - จำนวนผู้ติดตาม/ผู้เข้าชมผ่านช่องทางออนไลน์
	ขยายกลุ่มตลาดในกลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น หน่วยงานรัฐ และเอกชนในพื้นที่	- ยอดจำหน่ายจากกลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น หน่วยงานรัฐ และเอกชนในพื้นที่
ด้านลูกค้า (Customer Perspective)	ศึกษาความต้องการของผู้ซื้อและกลยุทธ์ในการเข้าสู่ตลาด	- ความพึงพอใจของลูกค้าที่มีต่อผลิตภัณฑ์
	ทำป้ายร้านให้ชัดเจน และปรับปรุงมีตติ้งหน้าร้านให้สวยงาม	- ความพึงพอใจของลูกค้าที่มีต่อสถานที่จัดจำหน่าย
	พัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ให้มีเอกลักษณ์ ที่ตอบสนองและสอดคล้องกับความต้องการของตลาด มีหลากหลายรูปแบบ มีความหลากหลายของวัสดุเพื่อตอบสนองลูกค้าได้ทุกกลุ่ม และสามารถทำในงบประมาณที่ลูกค้าต้องการได้	- ความพึงพอใจของลูกค้าที่มีต่อการให้บริการ
ด้านกระบวนการ (Internal Process Perspective)	ประสานกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อเข้ารับคำปรึกษาและพัฒนาทักษะเกี่ยวกับการจัดจำหน่ายในแพลตฟอร์มออนไลน์	- จำนวนแพลตฟอร์มออนไลน์ที่ได้จัดจำหน่าย
	แสวงหาความร่วมมือ เครือข่ายคู่ค้า กลุ่มอาชีพในพื้นที่ ในการพัฒนาตลาด พัฒนาผลิตภัณฑ์สำหรับงานไว้อาลัยครบวงจร	- จำนวนเครือข่ายที่เพิ่มขึ้น
ด้านการเรียนรู้และการพัฒนา (Learning and Growth Perspective)	ออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์แนวรักษ์โลก เพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ เช่น พวงหรีดจากของใช้พวงหรีดจากวัสดุเหลือใช้	- จำนวนผลิตภัณฑ์พวงหรีดรูปแบบใหม่ที่มีการพัฒนา
	ส่งเสริมสนับสนุนให้สมาชิกชุมชนเข้าศึกษาดูงานและเข้าร่วมการพัฒนาทักษะความรู้ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ การตลาด การผลิต และเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง	- จำนวนสมาชิกกลุ่มอาชีพที่ได้รับการพัฒนา

อภิปรายผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 เพื่อศึกษาศักยภาพการดำเนินงานของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์พวงหรีด ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์พวงหรีดมีผู้นำกลุ่มที่เป็นที่รู้จักของคนในท้องถิ่น สมาชิกกลุ่มมีความสัมพันธ์อันดี ร่วมแรงร่วมใจ มีความสามัคคี ต้องการพัฒนาตนเอง สมาชิกมีเป้าหมายร่วมกัน ต้องการพัฒนากลุ่มอาชีพให้ดียิ่งขึ้น ใส่ใจลูกค้า เน้นการบริการด้วยมิตรไมตรี มีบริการ Delivery ผลิตภัณฑ์มีราคาเหมาะสมกับคุณภาพ แต่อย่างไรก็ตามสถานที่ทำเลที่ตั้งร้านไม่โดดเด่น ป้ายร้านไม่ชัดเจน ผลิตภัณฑ์พวงหรีดมีรูปแบบไม่ทันสมัย ไม่หลากหลาย ขาดการสร้างสรรค์และออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์พวงหรีดยังไม่เป็นที่รู้จักในช่องทางตลาดออนไลน์ สมาชิกกลุ่มขาดทักษะด้านการตลาดและด้านเทคโนโลยี สำหรับการผลิตในบางขั้นตอนมีสมาชิกที่มีทักษะจำนวนน้อยทำให้เกิดคอขวดในการผลิต

ทั้งยังมียอดขายน้อย รายได้น้อย และขาดสภาพคล่องในการดำเนินงาน สอดคล้องกับ วรุณี เชาว์สุขุม และ อัจฉรวรรณ สุขเกิด (2564) ศึกษาเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัด ปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรระดับผักชี มีศักยภาพเพราะเกิดจากความเข้มแข็ง ของชุมชน ซึ่งประกอบด้วยการรวมกลุ่มด้วยความใกล้ชิดเหมือนเครือญาติ และสมาชิกส่วนใหญ่เข้าร่วม กิจกรรมของกลุ่ม ทั้งช่วยกันแก้ไขปัญหาด้านรายได้โดยร่วมกันจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อแปรรูปสินค้า เกษตร เป็นการสร้างรายได้เพิ่มแก่สมาชิกของกลุ่ม

จากวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์พวงหรีดจากของใช้ ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกกลุ่มมีความต้องการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์พวงหรีด โดยนำวัสดุหรือสิ่งของที่สามารถใช้ประโยชน์ ได้มาตกแต่งเป็นพวงหรีด เนื่องจากมีวัสดุของใช้มีความสะดวกในการเก็บรักษา ไม่เน่าเสีย ลดปัญหา การจัดการสินค้าคงคลัง มีประโยชน์ใช้สอย วิธีการตกแต่งจัดพวงหรีดไม่ยากเกินไป ต้นทุนวัสดุไม่สูงมากนัก ราคามีความเหมาะสม สอดคล้องกับ รุจิราภา งามสระคู (2561) ศึกษาโครงการวิจัยเรื่องการพัฒนาต้นแบบ พวงหรีดเพื่อสิ่งแวดล้อมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน มีวัตถุประสงค์เพื่อออกแบบและพัฒนาต้นแบบ ผลิตภัณฑ์พวงหรีดจากเศษวัสดุเหลือใช้เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ต้นแบบพวงหรีดที่เกิดจากกระบวนการแปลงวัสดุเหลือใช้ให้เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มี คุณภาพและมูลค่าเพิ่มขึ้น เป็นพวงหรีดแนวคิดใหม่ที่มีความสวยงาม มีการใช้สีที่ดูเป็นธรรมชาติ ทรงคุณค่า ทางความงามอย่างสมบูรณ์ ผลการสำรวจความพึงพอใจต่อต้นแบบพวงหรีดเพื่อสิ่งแวดล้อม พบว่า ด้านการนำวัสดุเหลือใช้มาใช้ประโยชน์ ด้านการออกแบบ ด้านราคาและด้านประโยชน์ใช้สอย ผู้บริโภค มีความพึงพอใจโดยภาพรวมในทุกด้านในระดับมาก

จากวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 เพื่อจัดทำกลยุทธ์การตลาดกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์พวงหรีด ผลการวิจัยพบว่า แผนกลยุทธ์ทางการตลาดของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์พวงหรีด ประกอบด้วย กลยุทธ์เชิงรุก ได้แก่ 1) เพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ และ 2) แสวงหาความร่วมมือ เครือข่าย คู่ค้า กลุ่มอาชีพในพื้นที่ในการพัฒนาตลาด พัฒนาผลิตภัณฑ์สำหรับงานไว้อาลัยครบวงจร กลยุทธ์เชิงพัฒนา ได้แก่ 1) ออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์แนวรักษ์โลก เพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ เช่น พวงหรีดจากของใช้ พวงหรีด จากวัสดุเหลือใช้ และ 2) ประสานกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อเข้ารับคำปรึกษาเกี่ยวกับการ จัดจำหน่ายในแพลตฟอร์มออนไลน์ กลยุทธ์ป้องกัน ได้แก่ 1) ศึกษาความต้องการของผู้ซื้อและกลยุทธ์ ในการเข้าสู่ตลาด 2) ขยายกลุ่มตลาดในกลุ่มนักท่องเที่ยวท้องถิ่น หน่วยงานรัฐและเอกชนในพื้นที่ และ 3) พัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ให้มีเอกลักษณ์ ที่ตอบสนองและสอดคล้องกับความต้องการของตลาด มีหลากหลาย รูปแบบ มีความหลากหลายของวัสดุเพื่อตอบสนองลูกค้าได้ทุกกลุ่ม และสามารถทำในงบประมาณที่ลูกค้า ต้องการได้ กลยุทธ์เชิงรับ ได้แก่ 1) ทำป้ายร้านให้ชัดเจน และปรับภูมิทัศน์หน้าร้านให้สวยงาม และ 2) ส่งเสริม สนับสนุนให้สมาชิกชุมชนเข้าศึกษาดูงานและเข้ารับการพัฒนาทักษะความรู้ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์

การตลาด การผลิต และเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ วนิดา สุวรรณนิพนธ์ (2564) ศึกษาเรื่องความสามารถในการแข่งขันบนฐานเศรษฐกิจดิจิทัลของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสินค้าท้องถิ่น ในกรุงเทพมหานคร พบว่า กลยุทธ์เชิงรุกควรเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายผ่านช่องทางออนไลน์ และควรขยายตลาดไปยังตลาดภายนอกชุมชนในระดับประเทศและระดับโลกผ่านสื่อออนไลน์ กลยุทธ์เชิงพัฒนา ควรร่วมกับสถาบันการศึกษาและหน่วยงานภาครัฐในการพัฒนานวัตกรรมผลิตภัณฑ์ มีเอกลักษณ์เฉพาะ และควรสร้างเครือข่ายร่วมกับสถานศึกษาหรือหน่วยงานภาครัฐเพื่อพัฒนาความรู้ด้านการบริหารและเทคโนโลยีดิจิทัล กลยุทธ์เชิงป้องกัน คือ พัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ เพื่อสร้างความแตกต่างจากคู่แข่ง และกลยุทธ์เชิงรับ ควรพัฒนาความรู้ในการประกอบธุรกิจออนไลน์ในยุคดิจิทัล และควรพัฒนาความพร้อมในการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการผลิตโดยความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ/สถานศึกษา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 กลุ่มอาชีพชุมชนควรสนับสนุนและส่งเสริมให้บุคลากรได้รับการพัฒนาศักยภาพด้านการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ และสามารถสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ให้มีความโดดเด่น ทันสมัย และตรงกับความต้องการของผู้บริโภค

1.2 กลุ่มอาชีพชุมชนควรสนับสนุนและส่งเสริมให้บุคลากรได้รับการพัฒนาศักยภาพด้านการตลาด การส่งเสริมการตลาด การสื่อสารการตลาด การพัฒนาช่องทางตลาดทั้งแบบออฟไลน์และออนไลน์ รวมถึงพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันในตลาด

1.3 กลุ่มอาชีพชุมชนควรมีการสร้างเครือข่าย ประสานกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และสถานศึกษาในการเสริมทักษะความรู้ด้านการบริหารจัดการ การออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์ การจัดจำหน่ายทั้งช่องทางออนไลน์และออฟไลน์ รวมถึงด้านการผลิต เพื่อเพิ่มศักยภาพการดำเนินงาน ช่วยลดต้นทุน กระบวนการให้บริการ สามารถปรับตัวได้และพร้อมดำเนินงานในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป

1.4 กลุ่มอาชีพชุมชนผลิตภัณฑ์พวงหรีด ควรศึกษาแนวทางการดำเนินงานกลยุทธ์และนำกลยุทธ์ที่ได้จากผลการวิจัยไปปรับใช้ในการดำเนินงาน และมีการติดตามประเมินผลเพื่อนำไปสู่การพัฒนากลุ่มอาชีพต่อไป

1.5 หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมกลุ่มอาชีพชุมชน สามารถนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปเป็นแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาเพื่อยกระดับและเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันแก่กลุ่มอาชีพชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษากับกลุ่มอาชีพชุมชน หรือวิสาหกิจชุมชนประเภทอื่น นอกเหนือจากผลิตภัณฑ์พวงหรีด

2.2 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มอาชีพชุมชนในกลุ่มผลิตภัณฑ์เดียวกัน เพื่อหาแนวทางพัฒนาศักยภาพให้เติบโตอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยครั้งนี้ พบองค์ความรู้ที่สามารถสรุปความสัมพันธ์ระหว่าง TOWS Analysis ซึ่งช่วยให้เราสามารถวิเคราะห์และสร้างกลยุทธ์ที่เหมาะสมได้ ในขณะที่ BSC ช่วยให้เรติดตามและวัดผลของกลยุทธ์เหล่านั้น ทั้งสองเครื่องมือนี้มีความสัมพันธ์ต่อกัน สามารถทำงานร่วมกันได้ดี เพื่อช่วยให้องค์กรสามารถบรรลุเป้าหมายและปรับปรุงต่อไปได้ โดยพบว่า กลยุทธ์ SO สัมพันธ์กับมุมมองด้านการเงินและด้านกระบวนการ กลยุทธ์ WO สัมพันธ์กับมุมมองด้านกระบวนการและด้านการเรียนรู้และพัฒนา กลยุทธ์ ST สัมพันธ์กับมุมมองด้านการเงินและด้านลูกค้า และกลยุทธ์ WT สัมพันธ์กับมุมมองด้านลูกค้าและด้านการเรียนรู้และพัฒนา ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 ภาพโมเดลกลยุทธ์การตลาดกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์พวงหรีด

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการติดตาม เสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูปประเทศ และการจัดทำและดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติ. (2561). แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (16) ประเด็น เศรษฐกิจฐานราก (พ.ศ. 2561 – 2580). สืบค้นเมื่อ 27 มกราคม 2567, จาก <https://www.senate.go.th/assets/portals/181/fileups/180/files/16-เศรษฐกิจฐานราก.pdf>
- มนสิชา อนุกุล. (2565). แนวทางการจัดการส่งเสริมกลุ่มอาชีพชุมชน ตำบลบางชะแยง อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี. *วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์*, 24(1), 137-146.
- รุจิราภา งามสระคู. (2561). โครงการวิจัยเรื่องการพัฒนาต้นแบบพวงหรีดเพื่อสิ่งแวดล้อมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน. *วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 13(1), 252-266.
- วนิดา สุวรรณนิพนธ์. (2564). ความสามารถในการแข่งขันบนฐานเศรษฐกิจดิจิทัลของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสินค้าท้องถิ่นในกรุงเทพมหานคร. *วารสารวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 13(1), 1-21.
- วรุณี เชาว์สุขุม และอัจฉราวรรณ สุขเกิด. (2564). การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปทุมธานี. *วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์*, 23(2), 85-94.
- สุพานี สฤกษ์วานิช. (2553). การบริหารเชิงกลยุทธ์ : แนวคิดและทฤษฎี. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Kotler, P. (1998). *Marketing Managment: Analysis, Planning and Control*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

การวิเคราะห์คุณค่าการบูชาพระธาตุเชิงชุมจังหวัดสกลนคร
The Analysis of the Value of Worshipping Phra That Choeng Chum
in Sakon Nakhon Province

พระมหาสุรชัย ธมมสุนทร (สุรชัย อุปจันทร์)¹,
จรัส ลีกา², ประยงค์ แสนบุราณ³ และ ประสิทธิ์ คำกลาง⁴
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น^{1,2}
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน³
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น⁴
Phramaha Surachai Dhammasuntaro (Surachai Upachand)¹,
Jaras Leeka², Prayong Saenburan³ and Prasit Kamklang⁴
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kaen Campus^{1,2}
Mahamakut Buddhist University Isan Campus³
Mahachulalongkornrajavidyalayai University Nakhon Ratchasima Campus⁴
Corresponding Author, E-mail: jantarapa01@hotmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาคุณค่าการบูชาพระธาตุ 2) ศึกษาคุณค่าการบูชาพระธาตุเชิงชุม จังหวัดสกลนคร และ 3) วิเคราะห์คุณค่าการบูชาพระธาตุเชิงชุม จังหวัดสกลนคร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิจากพระไตรปิฎก ทศัตถ์จากเอกสาร ตำราวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก จำนวน 30 รูป/คน วิเคราะห์มูลเชิงพรรณนาตามหลักอุปนัยวิธี

ผลการวิจัย พบว่า

1. คุณค่าการบูชาพระธาตุ เป็นผลที่เกิดจากการบูชา 2 ด้าน คือ ด้านสุนทรียะ เป็นค่านิยมที่มีในใจของผู้บูชาในลักษณะที่เป็นนามธรรมเช่น ปิติ ปราโมทย์ สุข ที่เกิดจากอามิสบูชา ด้านจริยศาสตร์ เป็นการนำความรู้จากการบูชาไปปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนเองให้บรรลุถึงคุณค่าที่แท้จริง

* ได้รับบทความ: 6 มิถุนายน 2567; แก้ไขบทความ: 12 มิถุนายน 2567; ตอรับตีพิมพ์: 24 มิถุนายน 2567

2. พระธาตุเชิงชุมเป็นสถานที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ชาวจังหวัดสกลนครได้ทำการบูชาองค์พระธาตุ ด้วยอามิสบูชาที่เกิดจากพิธีกรรมต่าง ๆ มีพิธีสงฆ์บูชาพระธาตุ เป็นต้น โดยมีความเชื่อว่าการบูชานี้จะทำให้ตนเอง และสังคมมีความสุข นอกจากนี้ยังมีการปฏิบัติบูชาเพื่อตนให้บริสุทธิ์ทางกาย วาจา และใจ เพื่อบูชาพระบรมสารีริกธาตุ กระทำการบูชาองค์พระธาตุ ด้วยพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น พิธีสงฆ์บูชาพระธาตุ พิธีเวียนเทียน พิธีปฏิบัติธรรม และพิธีเปลี่ยนผ้าห่มพระธาตุ เป็นต้น

3. คุณค่าการบูชาพระธาตุเชิงชุม แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ 1) คุณค่าระดับบุคคล เป็นผลที่เกิดขึ้นโดยตรงแก่ผู้บูชาด้วยอามิสบูชาที่ทำให้เกิดความสุข และการปฏิบัติบูชาที่ผู้บูชาได้นำเอาความรู้ไปเพื่อการพัฒนาตนเอง 2) คุณค่าระดับสังคม การบูชาพระธาตุได้มีบทบาทในการช่วยขัดเกลาจิตใจของคนในสังคมให้เกิดจิตสำนึกที่ดีงามด้วยการปฏิบัติตนรอบของศีลธรรมจนนำไปสู่การสร้างบรรทัดฐานที่ดีแก่สังคมได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: คุณค่า; การบูชา; พระธาตุเชิงชุม

Abstract

This research article aims to: 1) study the value of worshipping the relics; 2) examine the value of worshipping Phra That Choeng Chum in Sakon Nakhon Province; and 3) analyze the communal value of such worship in Sakon Nakhon Province. This qualitative research utilized primary data from the Tripitaka and secondary data from documents, academic textbooks, and related research. Insights were provided by 30 individuals, and data were analyzed descriptively according to inductive methods.

The research findings indicate:

1. The Value of Worshipping Relics: This comprises two aspects: the aesthetic, which embodies the abstract values held by the worshipper, such as joy and happiness, arising from the act of worship; and the ethical, which involves applying the knowledge gained from worship to self-development, aiming to realize true value.

2. Phra That Choeng Chum: This sacred site houses Lord Buddha's relics. The people of Sakon Nakhon Province engage in its worship through various rituals, including the ceremony of bathing the relics, driven by the belief that such practices will bring peace and happiness to both the individual and society. Moreover, worshippers engage

in practices aimed at purifying one's body, speech, and mind, with ceremonies that include the bathing of the relics, candlelight processions, Dhamma practice, and changing the relics' coverings.

3. The Value of Worshipping Phra That Choeng Chum: The value is categorized into two levels: a) Individual Level Value, where the act of worship directly benefits the worshipper through happiness and self-improvement derived from the worship; b) Social Level Value, where worshipping the relics plays a role in refining the collective conscience of society, fostering moral conduct that leads to the establishment of positive and sustainable social norms.

Keywords: Value; Worshipping; Phra That Choeng Chum

บทนำ

พระธาตุเป็นสิ่งก่อสร้างในพุทธศาสนาที่ถูกสร้างขึ้นตามคติความเชื่อโดยอาศัยการวิเคราะหส์ัญลักษณ์ และการตีความเพราะศาสนาเป็นระบบสัญลักษณ์ระบบหนึ่งที่มีความหมายครอบคลุมไปถึงสิ่งก่อสร้างทางวัตถุ การกระทำ เหตุการณ์ ความสัมพันธ์ ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นสื่อแห่งความคิด ความรู้สึกที่เป็นนามธรรมบางอย่างที่ถูกทำให้เป็นรูปธรรม ระบบสัญลักษณ์นี้สามารถนำไปสู่การสร้างความรู้สึก (Mood) และแรงจูงใจ (Motivation) ให้แก่นมนุษย์โดยอ้างถึงระเบียบที่ยิ่งใหญ่บางอย่างที่เกี่ยวกับจุดหมายปลายทางของการมีชีวิตอยู่ของมนุษย์ โดยสัญลักษณ์ทางศาสนามีลักษณะที่สำคัญอยู่สามประการ คือ 1) เป็นการนำเหตุผลกับอารมณ์ความรู้สึกมาผนวกเข้าด้วยกันหรือทำให้เป็นเรื่องเดียวกัน 2) ศาสนาในฐานะที่เป็นระบบสัญลักษณ์ที่มีแบบแผนบางอย่างของการเกิดและการดำรงอยู่ในสังคม คือ เป็นทั้งสิ่งที่ก่อให้เกิดบรรยากาศทางความรู้สึกและโลกทัศน์ในสังคม สัญลักษณ์จึงเป็นทั้งเหตุทั้งผลในเวลาเดียวกัน และ 3) ระบบสัญลักษณ์มีแบบแผนการปฏิบัติที่ทำให้เกิดการยอมรับเห็นคล้อยและเกิดศรัทธา แบบแผนนี้มีลักษณะเด่นที่จะพิจารณาได้จากการที่คนเราจะยอมรับความเชื่ออย่างหนึ่งอย่างใดได้อย่างซึ้งซึ้งนั้นส่วนใหญ่ไม่ได้เกิดจากการคิดไตร่ตรองด้วยเหตุผล แต่เป็นการสร้างการยอมรับในเบื้องต้น โดยอาศัยสิ่งซึ่งมีลักษณะเป็นกายภาพต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเห็นรูปประติมากรรม รูปเคารพ รูปสลัก ภาพวาดอาคารสิ่งก่อสร้างตลอดจนสิ่งของต่าง ๆ ซึ่งมีการใช้สืบทอดกันมาจนเป็นประเพณีปฏิบัติ (ปริตดา เฉลิมเผ่า กอนันทกุล, 2536 : 17) และจากหลักฐานทางโบราณคดีประเภทโบราณวัตถุสถานเป็นจำนวนมากที่พบในบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยที่แสดงถึงคตินิยมของผู้คนในการบูชาพระบรมสารีริกธาตุซึ่งมีมาแล้วตั้งแต่สมัยทวารวดี เมื่อราวพุทธศตวรรษที่ 12 โดยเฉพาะที่บริเวณพื้นที่ลานด้านนอกขององค์เจดีย์พระธาตุพนม ได้พบใบเสมาสลักเป็นภาพสถูปเจดีย์ทรงหม้อน้ำที่สลักไว้ในลักษณะ

ของไบเซมาศิลาทราย คือ สัญลักษณ์ที่สื่อถึงความเชื่อในการบูชาพระบรมสารีริกธาตุตามคตินิยมในพุทธศาสนานิกายเถรวาทที่มีมาตั้งแต่ดั้งเดิมมาแล้ว (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2546 : 35) และตามคตินิยมนั้นชาวพุทธมักจะนำพระธาตุไปบรรจุไว้ในเจดีย์เพื่อสักการบูชาดังปรากฏให้เห็นเชิงประจักษ์จนถึงปัจจุบัน

นอกจากนี้ยังพบว่า ในหนังสือตำนานพระพุทธรเจดีย์ มีสาระโดยสังเขป คือ ตอนที่ 1 ว่าด้วยมูลเหตุที่เกิดพุทธรเจดีย์ ตอนที่ 2 ว่าด้วยประวัติพุทธรเจดีย์ ตอนที่ 3 สมัยแรกพระพุทธรศาสนาเป็นประธานของประเทศ ตอนที่ 4 ว่าด้วยมูลเหตุที่เกิดสร้างพระพุทธรูป ตอนที่ 5 ว่าด้วยพุทธรเจดีย์สมัยคุปตะ ตอนที่ 6 ว่าด้วยพุทธรเจดีย์ของพวกมหายาน ตอนที่ 7 ว่าด้วยพุทธรเจดีย์ในนานาประเทศ ตอนที่ 8 ว่าด้วยพระพุทธรศาสนาในประเทศสยาม ตอนที่ 9 ว่าด้วยพุทธรเจดีย์ในสยามประเทศ เป็นหนังสือที่ประมวลความรู้เกี่ยวกับพุทธรเจดีย์ไว้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งพระธาตุเชิงชุม พระธาตุพนมก็เป็นหนึ่งในบรรดาพุทธรเจดีย์ทั้งหลายเหล่านั้น (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2514 : 145) จากตำนานการสร้างพระธาตุเจดีย์นอกจากจะเป็นศาสนสถานแล้วยังเป็นสถานที่สักการบูชาเพื่อความเป็นสิริมงคล และเป็นที่พึ่งแก่พุทธบริษัทที่ได้มาทำการสักการบูชา เพราะมนุษย์มีสัญชาตญาณในการกลัวภัยอันตรายที่จะเกิดแก่ตนเอง เพราะเมื่อมีภัยอันตรายอันน่าสะพรึงกลัวเกิดขึ้น จึงเกิดความสะทสะทันทันลังเลใจในความปลอดภัย จึงเป็นเหตุทำให้เกิดการบูชาอันวอนสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อหวังให้ป้องกันรักษาและให้เกิดความปลอดภัย (พระอริยานุวัตร เขมาจารีเถระ, 2536 : 5) มีการบูชากราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เข้าใจว่ามีอำนาจเหนือตนให้ลดบันดาลสิ่งที่ตัวเองปรารถนาบ้าง การบูชาจึงมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ จนก่อให้เกิดความเชื่อและศาสนาที่ใครไม่ควรลบหลู่ดูหมิ่นการบูชาเป็นหลักธรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งในพระพุทธรศาสนาที่สอนให้รู้จักบูชากราบไหว้บุคคลที่ควรบูชา สิ่งต่างๆ ที่ควรบูชา เพื่อเป็นการให้รู้คุณค่าของบุคคลหรือสิ่งที่เราเกี่ยวข้องด้วย

ในปัจจุบันแม้ว่าความรู้ทางวิทยาศาสตร์จะเจริญก้าวหน้าก็ตาม แต่มนุษย์ยังมีการกราบไหว้บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ อยู่เพราะการบูชาเกิดขึ้นตามคติความเชื่อของมนุษย์เอง (นายแพทย์สุวัฒน์ จันทน์งาน, 2540 : 7) และการบูชานั้นเป็นหลักการปฏิบัติที่สำคัญอย่างหนึ่งในศาสนา ที่สอนให้รู้จักบูชากราบไหว้บุคคลที่ควรบูชาสิ่งต่าง ๆ ที่ควรบูชา เพื่อเป็นการให้รู้คุณค่าของบุคคลหรือสิ่งของที่เราเกี่ยวข้องด้วยเพื่อให้มองเห็นคุณความดี ความสำคัญและการปฏิบัติต่อบุคคลหรือสิ่งนั้นตามความเหมาะสมทำให้เกิดเป็นแนวทางการปฏิบัติที่ดีของสังคม (พระมหาหมวด สุภกธมโม, 2547 : 1)

การบูชาปรากฏออกมาในรูปแบบของศาสนาต่าง ๆ เช่น พระพุทธรศาสนา ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม ศาสนาฮินดู เป็นต้น แต่ละศาสนาจะมีข้อกำหนดว่าอะไรคือ จุดมุ่งหมายสูงสุดหรือเป้าหมายสูงสุดของชีวิตมนุษย์ แนวทางปฏิบัติเพื่อไปถึงจุดมุ่งหมายของชีวิตเป็นอย่างไร หลักจริยธรรมและข้อพึงระวังทางความประพฤติ เป็นอย่างไร จึงเป็นการจัดรูปแบบหรือแนวทางดำเนินชีวิตที่ต่างกัน (พระมหาภักดิ์ วทณวินโส (มโนวัฒน์), 2537 : 9)

เช่นเดียวกับพุทธจริยศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยความประพฤติปฏิบัติที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเน้นทางด้านวิธีการที่จะนำไปสู่ปัญญา คือ การรู้แจ้งแทงตลอดในด้านเหตุผล จัดเป็นจริยศาสตร์ศาสนา เพราะมีหลักความประพฤติที่ดั่งงามของศาสนายู่ในตัวด้วยเหตุผลที่ว่า พุทธจริยศาสตร์ มีรากฐานจากคำสอนในทางพระพุทธศาสนาและมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างออกไป เมื่อเทียบกับจริยศาสตร์ศาสนาอื่น ๆ พุทธจริยศาสตร์จึงเป็นหลักเกณฑ์ทางจริยธรรม ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรงวางไว้ เพื่อเป็นมาตรฐานความประพฤติของมนุษย์ ตั้งแต่พื้นฐานเบื้องต้น ท่ามกลางและระดับสูง เพื่อให้มนุษย์ได้ดำเนินชีวิตอันดีงามตามอุดมคติเท่าที่มนุษย์จะขึ้นให้ถึงได้ ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีสติปัญญา มีความสุขอันสมบูรณ์ที่สุด (วสิน อินทสระ, 2549 : 34)

การบูชาพระธาตุถือเป็นจารีตประเพณีที่ชาวอีสานได้สืบทอดต่อกันมานั้นเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าเรียกว่า ฮีตสิบสอง คองสิบสี่ (ฮีต-คอง) ซึ่งประกอบด้วยจารีตประเพณีสิบสองอย่างในสิบสองเดือน เรียกว่า ฮีตสิบสอง อันเป็นแนวปฏิบัติต่อกันมาจนเป็นแบบแผนและขนบธรรมเนียมส่วนแนวทางที่ใช้ปฏิบัติในการดำเนินชีวิตภายใต้การอยู่ร่วมกันในสังคม เรียกว่า คองสิบสี่โดยแบ่งเป็นคองสำหรับผู้ปกครอง และคองสำหรับประชาชนทั่วไปในอดีต เปรียบเสมือนกฎหมายของสังคมที่ทุกคนจะต้องปฏิบัติตามโดยมีความเชื่อว่า สังคมใดปฏิบัติตามฮีต-คอง จะอยู่เย็นเป็นสุข (ธวัช ปุณโณทก, 2547 : 73) และจารีตประเพณีการบูชาพระธาตุ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ถือเป็นวิธีปฏิบัติตามจารีตประเพณีดังกล่าวมาแล้ว ทำให้คนไทยที่นับถือพระพุทธศาสนาได้มีการเข้าร่วมกิจกรรมแห่งการบูชาสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ตามคติความเชื่อของตนเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ตนเอง และครอบครัว วัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหารก็เป็นสถานที่หนึ่งที่เป็นที่ได้รับความสนใจจากชาวพุทธในการเข้าไปสักการบูชา เพราะเป็นที่ตั้งของพระธาตุเชิงชุม ปุชนิยสถานศักดิ์สิทธิ์คู่เมืองสกลนคร โดยองค์พระธาตุนี้ตามตำนานพระธาตุพนมหรือคัมภีร์อุรังคธาตุ ซึ่งนิพนธ์ขึ้นเมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 22 กล่าวถึงมูลเหตุที่สร้างพระธาตุเชิงชุมเป็นการสร้างขึ้นมากเพื่อครอบรอยพระพุทธรูปของพระพุทธเจ้า 4 พระองค์เอาไว้ภายในวิหารนั้น ก็ยังเป็นທີ່ประดิษฐานหลวงพ่อบุญรอดพระองค์แสน พระพุทธรูปปางมารวิชัยศิลปะเชียงแสนที่สวยงาม เมื่อก่อนนั้นพระธาตุเชิงชุม เป็นลักษณะของปราสาทหินทรายในศิลปะสมัยขอม มีจารึกพระธาตุเชิงชุมอักษรขอมโบราณเอาไว้ เมื่อราวพุทธศตวรรษที่ 16 แต่องค์พระธาตุในปัจจุบันนี้ จะเป็นศิลปะแบบล้านช้าง เพราะในช่วงที่อิทธิพลของอาณาจักรล้านช้างแผ่เข้ามานั้น ได้มีการบูรณะองค์พระธาตุขึ้นมาใหม่ (จังหวัดสกลนคร , 2557 : 23 - 25) นอกจากนี้ยังพบว่า การบูชานั้นสามารถทำได้ 2 ลักษณะ คือ การบูชาด้วยอามิส มีดอกไม้ธูปเทียน เป็นต้น และการบูชาด้วยการปฏิบัติในลักษณะที่เป็นพุทธานุสสติ และธัมมานุสสติ เพื่อพัฒนาจิตใจของตน และการบูชาดังกล่าวนี้นำไปสู่การเกิดคุณค่าแก่ผู้ได้ทำการบูชาด้วยการได้รับประโยชน์ 3 อย่าง คือ ประโยชน์ในปัจจุบัน ประโยชน์ในอนาคต และประโยชน์สูงสุด

ดังนั้น จากความเป็นมา และความสำคัญของปัญหาที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์คุณค่าการบูชาพระธาตุเชิงชุมจังหวัดสกลนคร” เพื่อหาคำตอบในข้อสงสัยว่าการสักการบูชาพระธาตุนั้นจะได้ผลที่เกิดจากการสักการบูชาจริงหรือไม่ ซึ่งข้อสงสัยดังกล่าวนี้จะนำไปสู่การแสวงหาคำตอบของการมีอยู่ของพระธาตุเชิงชุมจังหวัดสกลนครว่าเป็นพื้นที่แห่งความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในภาคอีสานได้อย่างไร และผลของการมีอยู่ของพระธาตุเชิงชุมในดินแดนภาคอีสานนี้จะก่อให้เกิดคุณค่า ในการสักการบูชาพระธาตุแก่ผู้บูชาในลักษณะที่เป็นคุณค่าแท้ คุณค่าเทียมได้อย่างไร และงานวิจัยนี้เสร็จสมบูรณ์แล้วจะเป็นการตอบข้อสงสัยเกี่ยวกับคุณค่าที่เกิดจากการบูชาพระธาตุเชิงชุมจังหวัดสกลนคร และเป็นข้อมูลสารสนเทศแก่ผู้สนใจต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณค่าการบูชาพระธาตุ
2. เพื่อศึกษาคุณค่าการบูชาพระธาตุเชิงชุมจังหวัดสกลนคร
3. เพื่อวิเคราะห์คุณค่าการบูชาพระธาตุเชิงชุมจังหวัดสกลนคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การทำวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์คุณค่าการบูชาพระธาตุเชิงชุมจังหวัดสกลนคร” ครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งวิเคราะห์ถึงคุณค่าการบูชาพระธาตุเชิงชุมจังหวัดสกลนคร โดยกำหนดวิธีดำเนินการวิจัยไว้ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวกับคุณค่าเพื่อนำไปใช้ในการวิเคราะห์ถึงการบูชาพระธาตุเชิงชุม จังหวัดสกลนคร
2. ศึกษาบริบทพื้นที่วิจัย ได้แก่ ประวัติวัดพระธาตุเชิงชุม ประเพณี คติความเชื่อ และคุณค่าการบูชาพระธาตุ เป็นต้น
3. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาร่วมวิเคราะห์กับข้อมูลเชิงพื้นที่ เพื่อสรุปเป็นประเด็นปัญหาเพื่อใช้ในการสนทนากลุ่ม
4. จัดการสนทนากลุ่มเพื่อร่วมกันวิเคราะห์ถึงคุณค่าที่แท้จริงในการบูชาพระธาตุ แล้วนำไปสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย
5. การสร้างเครื่องมือในการสัมภาษณ์เชิงลึก ด้วยการนำผลที่ได้จากการสนทนากลุ่มมาสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก
6. การสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยเครื่องมือที่สร้างขึ้น และได้ผ่านตรวจสอบความเชื่อมั่นจากผู้ทรงคุณ จำนวน 3 ท่าน แล้ว เพื่อหาข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นที่ยังไม่ครบถ้วนและชัดเจน จากบุคคลที่เข้าร่วมการ

สนทนากลุ่มซึ่งบุคคลดังกล่าวนั้นผู้วิจัยได้พิจารณาแล้วว่าจะเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย

7. การวิเคราะห์ข้อมูล หลังจากได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้ 1) จัดหมวดหมู่ข้อมูลจากการศึกษาแนวคิดทฤษฎี และการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ได้มาทั้งหมด 2) แยกแยะข้อมูลในด้านต่างๆ ตามวัตถุประสงค์อย่างเป็นระบบ 3) เปรียบเทียบข้อมูล ลักษณะที่เหมือนกัน และแตกต่างกัน 4) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ตามหลักอุปนัยวิธี 5) สรุปการวิเคราะห์ข้อมูลและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณค่าการบูชาพระธาตุ พบว่า พระธาตุหรือพระเจดีย์เป็นถาวรวัตถุที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นสถานที่เคารพบูชา ซึ่งแบ่งเป็น 4 ประเภท ได้แก่ ธาตุเจดีย์ บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ อรหันตธาตุ บริโภคเจดีย์ สถานที่บรรจุอัฐิบริวารของพระพุทธเจ้า ธรรมเจดีย์ สถานที่บรรจุพระธรรมที่เป็นพุทธพจน์ อุทเทสิกเจดีย์ เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นโดยเจตนาอุทิศแก่พระพุทธเจ้า เพื่อบรรจุพระพุทธรูป พระพิมพ์ต่าง ๆ เป็นต้น การสร้างพระธาตุต่าง ๆ มีเจตนาเพื่อการบูชาพระรัตนตรัย เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจพุทธบริษัท ให้มีจิตศรัทธามั่นคงในพระพุทธศาสนาที่ทำให้เกิดคุณค่าแก่ผู้บูชา เพราะคุณค่าเป็นค่านิยมที่มีอยู่ในจิตใจของมนุษย์ที่ใช้เป็นเครื่องมือในการกำหนดค่านิยมของสิ่งต่างๆ ตามกรอบของศีลธรรมหรือตามความจริงที่ปรากฏโดยธรรมชาติค่านิยมจะเกี่ยวข้องและรับรู้ได้โดยทางร่างกายของมนุษย์เองเพราะเมื่อมนุษย์รักในความก็จะมีความนิยมเกี่ยวกับความเชื่อ เช่น เชื่อในศาสนาที่หวังผลคือความดีงาม และความสุข คุณค่าแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ คุณค่าแท้ เป็นผลที่เกิดขึ้นแก่จิตใจของปัจเจกบุคคล และคุณค่าเทียม เป็นผลที่เกิดขึ้นโดยอ้อมแก่สังคม ในการบูชาพระธาตุ แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

1) อามิสบูชา พบว่า การบูชาด้วยดอกไม้ ธูป เทียน ธงไชย ธงแผ่นผ้า ตามประทีป โคมไฟ พระพุทธศาสนาที่ได้กล่าวถึงความสำคัญของการบูชาว่า เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจให้เคารพในสิ่งเดียวกัน เป็นเหตุให้พระพุทธศาสนามีความมั่นคงเผยแพร่ไปยังประเทศต่าง ๆ ในส่วนของคุณค่าที่เกิดจากการบูชา คือ ชีวิตที่ดีงาม การบูชาด้วยอามิสด้วยการเล็งเห็นคุณค่า และความสำคัญของการบูชาที่จะพึงมีให้เกิดประโยชน์แก่ชีวิตของผู้ที่บูชาจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสติ ปัญญา และความเพียรของผู้บูชาจะปฏิบัติให้เกิดคุณค่าแก่ตนเองได้มากเพียงใด ซึ่งบางคนอาจหวังเพียงคุณค่าให้เกิดในปัจจุบันนี้ แต่บางคนอาจมุ่งหวังให้เกิดคุณค่าในอนาคต

2) การบูชาด้วยปฏิบัติบูชา พบว่า การบูชาด้วยการปฏิบัติ ได้แก่ การสมาทานศีล การเจริญจิตภาวนา หรือการทำความดีด้วยการปฏิบัติธรรมปารามบุคคลผู้มีคุณธรรมสูงส่งมีพระพุทธเจ้า เป็นต้น

สำหรับการบูชาพระเจดีย์ด้วยการปฏิบัตินั้นทำได้ด้วยการเดินทางไปบังที่ลานเจดีย์หรือที่ใกล้ พอมองเห็นเจดีย์แล้วหันหน้าไปทางเจดีย์ แล้วก้มกราบระลึกถึงคุณพระรัตนตรัยเจริญกรรมฐานมีพระพุทธเจ้าเป็นอารมณ์ ก็จะทำให้จิตใจสงบเป็นสมาธิ และสามารถบรรลุธรรมได้ตามสมควรแก่การปฏิบัติ

สรุปได้ว่า คุณค่าและความสำคัญของการบูชาทำให้พระพุทธศาสนามีความเข้มแข็งไม่แตกแยกออกเป็นนิกาย ทำให้พุทธศาสนิกมีความผูกพัน และเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ในส่วนของคุณค่าที่เกิดแก่ผู้ที่บูชาทำให้เกิดสติปัญญาในการแยกแยะประโยชน์ที่จะพึงมีแก่การบูชา ทั้งนี้พระพุทธศาสนากล่าวว่า หลักการบูชาเป็นไปตามหลักความดีสูงสุดในศาสนาเพราะการบูชาล้วนเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ผู้ที่ทำการบูชาทั้งสิ้น หากผู้ที่บูชามีความตั้งมั่นในการบูชาตามแต่ละระดับผลแห่งความดีงามย่อมเกิดแก่ผู้ที่บูชา หากผู้ที่บูชาไม่เกิดศรัทธา และไม่เห็นคุณค่าก็ย่อมไม่เกิดผลดีงามซึ่งจะเกิดคุณค่ามาน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับสติ ปัญญา และความเพียรพยายามทำการบูชาให้เกิดสัมฤทธิ์ผลนั่นเอง

2. การศึกษาคุณค่าการบูชาพระธาตุเชิงชุมจังหวัดสกลนคร พบว่า วัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร เป็นสถานที่หนึ่งที่เป็นที่ได้รับความสนใจจากชาวพุทธในการเข้าไปสักการบูชา เพราะเป็นที่ตั้งของพระธาตุเชิงชุมปูชนียสถานศักดิ์สิทธิ์คู่เมืองสกลนคร โดยองค์พระธาตุนี้ สร้างขึ้นมาก็เพื่อครอบรอยพระพุทธรูปของพระพุทธเจ้า 4 พระองค์เอาไว้ ภายในวิหารนั้น ก็ยังเป็นที่ประดิษฐานของหลวงพ่อบุญรอดพระพุทธรูปปางมารวิชัยศิลปะเชียงแสนที่สวยงาม เมื่อก่อนนั้นพระธาตุเชิงชุม เป็นลักษณะของปราสาทหินทรายในศิลปะสมัยขอม มีจารึกพระธาตุเชิงชุมอักษรขอมโบราณเอาไว้ เมื่อราวพุทธศตวรรษที่ 16 แต่องค์พระธาตุในปัจจุบันนี้จะเป็นศิลปะแบบล้านช้าง เพราะในช่วงที่อิทธิพลของอาณาจักรล้านช้างแผ่เข้ามานั้น ได้มีการบูรณะองค์พระธาตุขึ้นมาใหม่ ชาวจังหวัดสกลนครเชื่อในพุทธานุภาพของพระบรมสารีริกธาตุที่บรรจุอยู่ภายในองค์พระธาตุเชิงชุม ชาวจังหวัดสกลนคร จึงพยายามปฏิบัติตนให้บริสุทธิ์ทั้งกาย วาจา และใจ เพื่อบูชาพระบรมสารีริกธาตุ กระทำการสักการบูชาขององค์พระธาตุ ด้วยพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น พิธีบวงสรวงพิธีกรรมขอขมา พิธีสรงน้ำพระธาตุ พิธีเวียนเทียน พิธีปฏิบัติธรรม และพิธีเปลี่ยนผ้าห่มพระธาตุ เป็นต้น โดยมีความเชื่อว่า เมื่อกระทำเช่นนี้แล้วจะได้รับความคุ้มครองจากองค์พระธาตุด้วยการอยู่เย็นเป็นสุขนับว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าทางด้านความเชื่อ สร้างความเชื่อมั่นในสิ่งที่ตนเคารพนับถือ นำมาซึ่งความสมัคสมานสามัคคีของคนในชุมชนเป็นอย่างดี ดังนั้น เมื่อชาวบ้าน และชุมชนยังคงยึดมั่นในการประกอบพิธีกรรมตามจารีตประเพณีบนพื้นฐานของวัฒนธรรมประเพณี และพิธีกรรมอันดีงามจะยังคงอยู่คู่กับชาวจังหวัดสกลนครไปอีกนาน ในพิธีกรรมงานนมัสการพระธาตุเชิงชุมนั้นมีความสำคัญและมีคุณค่าแก่สังคมเพราะเป็นการร่วมแรงร่วมใจกันในทุกชั้นตอน ตั้งแต่ผู้มีเจตนามาทำความดีในงานนมัสการพระธาตุเชิงชุม เป็นการระดมทุน การระดมร่างกายแรงใจ การระดมพุทธบริษัท ให้มาร่วมทำกิจกรรมในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งประกอบด้วยจึงประกอบด้วยบุญกิริยาทุกประการ เป็นประชาสังคมเชิงพุทธที่จะขาดเสียมิได้ในสังคมพุทธ ได้สร้างความสมัคสมานสามัคคีของคนในท้องถิ่นอันเกิดจาก

องค์พระธาตุที่หลอมรวมคนในท้องถิ่นให้เคารพนับถือสักการะ เพื่อให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สถิตอยู่ในองค์พระธาตุ ให้ความคุ้มครองจากองค์พระธาตุคุณค่าด้านเศรษฐกิจของพระธาตุเชิงชุม เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์อีกแห่งหนึ่งที่ควรค่าแก่การศึกษาเป็นอย่างยิ่ง มีผู้คนจากต่างถิ่นเดินทางมาเคารพสักการะพระธาตุเป็นจำนวนมาก สร้างรายได้และระบบเศรษฐกิจให้กับชุมชนได้เป็นอย่างดี คุณค่าของพระธาตุเชิงชุมในด้านจิตใจ พระธาตุเชิงชุมมีความสำคัญในการเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจทำให้เกิดกำลังใจ ในการที่จะประกอบสัมมาอาชีพ และตั้งตนอยู่ในวิถีทางแห่งชาวพุทธที่ดีเกิดความสุขทางใจขึ้น ทำให้มีความโน้มเอียงไปในทางที่ดี ชักนำจิตใจให้รักชาติ และปฏิบัติภาวนาต่อไปได้

3. การวิเคราะห์คุณค่าการบูชาพระธาตุเชิงชุมจังหวัดสกลนคร พบว่า จากการวิเคราะห์ข้อมูลเรื่อง "การวิเคราะห์คุณค่าการบูชาพระธาตุเชิงชุมจังหวัดสกลนคร" ผู้วิจัยได้ศึกษาเชิงเอกสารที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ คุณค่าการบูชาพระธาตุ ทฤษฎีคุณค่า และการลงพื้นที่เพื่อการสัมภาษณ์เชิงลึก มีผลการวิเคราะห์ดังนี้

3.1 คุณค่าแท้ของการบูชาพระธาตุเชิงชุมจังหวัดสกลนคร พบว่า พระธาตุเป็นสิ่งที่มีความค่าต่อจิตใจของพุทธบริษัททั้งมวล เป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องกับพระพุทธเจ้า จึงทำให้มีความเชื่อว่าเป็นสิ่งแทนพระพุทธองค์ แม้แต่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในครั้งโบราณยังต้องอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุไปด้วยเพื่อไปบรรจุในพระธาตุเจดีย์ให้ประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ได้เคารพกราบไหว้บูชาเกิดความผูกพันกับพระธาตุอย่างแนบแน่น ทำให้เผยแผ่พระธรรมคำสอนสะดวกยิ่งขึ้นในกาลต่อมาดังเช่น กรณีที่พระเจ้าอโศกมหาราชได้ให้คณะทูตอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุไปด้วย ซึ่งก็ปรากฏผลดีในกาลต่อมา คือ ดินแดนที่มีพระธาตุประดิษฐานอยู่ได้กลายเป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนาในภูมิภาค แต่หากจะพิจารณาให้แคลงเจาะจงไปที่ตัวบุคคลที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับพระธาตุ แล้วมีคำถามว่าพระธาตุจะช่วยในบุคคลนั้นปฏิบัติธรรมได้อย่างไรคุณค่าแท้ในการจัดการบูชาพระธาตุในพระพุทธศาสนา ซึ่งมีทั้งการบูชาด้วยเครื่องสักการะทั้งหลายที่เรียกว่า "อามิสบูชา" และการบูชาโดยการน้อมนำเอาพระธรรมคำสอนในชีวิตที่เรียกว่า "ปฏิบัติบูชา" และให้ตระหนักในใจเสมอถึงการปฏิบัติธรรม เป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงพุทธประสงค์ในการบูชาพระองค์รวมทั้งการบูชาพระอริยธาตุของพระองค์ด้วยการปฏิบัติธรรมนั้นที่จะทำให้บุคคลนั้นเข้าใจพระธรรมคำสอนและทำให้พรหมจรรย์มั่นคง ก่อนที่พระพุทธองค์จะเสด็จดับขันธปรินิพพานนั้นได้ทรงแสดงธรรมอันเป็นหลักปฏิบัติไว้เป็นประโยชน์แก่คนหมู่มาก เพื่อความสุขแก่คนหมู่มากเพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

3.2 คุณค่าเทียมของการบูชาพระธาตุเชิงชุมจังหวัดสกลนคร พบว่า เมื่อก้าวถึงชาวพุทธถึงเป้าหมายการบรรลุธรรมอันเกิดจากเหตุแห่งการบูชาพระธาตุนั้น อาจจะเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ค่อนข้างยาก เพราะคนส่วนใหญ่มุ่งเพียงการบูชาด้วยอามิสคือ การนำเครื่องสักการะต่าง ๆ มาน้อมบูชาตามจารีตนิยมของท้องถิ่น เช่น บูชาพระธาตุด้วยปราสาทผึ้ง ต้นดอกผึ้ง ขันหมากเบ็ง ดอกไม้รูปเทียน เป็นต้น

ซึ่งอานิสงส์ไปได้เพียงฝ่ายโลกีย์ คือ บุญกุศลอันนำไปสู่ความสุขในปัจจุบันและเมื่อแตกกายทำลายขันธจะได้จุติ ณ ทิพย์วิมานในสรวงสวรรค์ ส่วนอานิสงส์ในฝ่ายโลกุตระนั้นไม่อาจสำเร็จได้ด้วยการบูชาด้วยอามิส แต่พระพุทธองค์ก็ไม่ได้ทรงปฏิเสธการบูชาด้วยอามิส ถึงแม้การบูชาประเภทนี้จะมีขอบเขตจำกัด แต่ก็เป็นเหตุปัจจัยสู่การสะสมอบรมบารมีเพื่อการเข้าใจคำสอนในทางพระพุทธศาสนาต่อไป นอกจากนี้การบูชาพระธาตุยังเป็นการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดั่งตามคตินิยมเชื่อของวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ แม้ว่าการบูชาในลักษณะดังกล่าวนี้จะไม่ใช่ว่าคุณค่าแท้ก็ตามแต่ก็ถือได้ว่าการได้ปฏิบัติตามคตินิยมเชื่อเป็นการสร้างความมั่นใจให้เกิดแก่ผู้ปฏิบัติ และนำไปสู่การสืบทอดอายุของพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าการบูชาพระธาตุเชิงชุมจังหวัดสกลนคร” ผู้วิจัยได้พบประเด็นที่น่าสนใจหลายประเด็นจึงนำประเด็นที่น่าสนใจเหล่านั้นมาเพื่อการอภิปรายผล ดังนี้

1. คุณค่าการบูชาพระธาตุเกิดผลแก่บุคคลผู้ทำการสักการบูชาโดยตรงคุณค่าเป็นผลที่เกิดต่อใจของผู้บูชาเช่นทำให้ปลื้มใจ ดีใจ พระธาตุเจดีย์เป็นสถานที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุและอรหันตธาตุ จึงเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ควรต่อการกราบไหว้ และเป็นมงคลที่นำไปสู่ความเจริญในการดำเนินชีวิตแก่ผู้กราบไหว้บูชา ซึ่งสอดคล้องกับ (พระมหาสมจินต์ สมมาปัญญา, 2547) ได้ทำวิจัยเรื่อง “พระธาตุและพระบรมสารีริกธาตุกับคนไทย” พบว่า คำว่า “พระธาตุ” มีความหมายเหมือนกับคำว่า “ธาตุ” แต่มีข้อพิเศษออกไปก็คือเป็นส่วนต่าง ๆ ของร่างกายคนที่บรรลุธรรม มีจิตใจบริสุทธิ์ หมดกิลเลสเป็นพระอรหันต์ ซึ่งเหลือจากการถูกเผา บางครั้งเรียกว่า “พระอรหันตธาตุ” ส่วนคำว่า “พระบรมสารีริกธาตุ” หมายถึงกระดูกของพระพุทธเจ้า เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับ (พระมหาประสพฤกษ์ จารุวาโท (รัตนยงค์), 2550) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องการบูชาในพระพุทธศาสนา” พบว่า การบูชาเป็นหลักธรรมสำคัญประการหนึ่ง ที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า เป็นมงคลอันสูงสุดพื้นฐานของการบูชา เกิดจากมนุษย์เห็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติเชื่อว่าเป็นอำนาจของสิ่งที่มองไม่เห็น จึงเกิดกลัวภัย หวังความปลอดภัยในชีวิต จึงทำการอ้อนวอนบูชา แต่คำว่าศรัทธา คือความเชื่อ ความเลื่อมใส เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้มีการบูชา แต่ความเชื่อนั้นต้องอาศัยปัญญาเป็นเครื่องกำกับ

2. การบูชาพระธาตุเชิงชุมจังหวัดสกลนคร เกิดจากความเชื่อในพุทธานุภาพที่ของพระบรมสารีริกธาตุที่บรรจุอยู่ภายในองค์พระธาตุเชิงชุม ชาวจังหวัดสกลนคร จึงพยายามปฏิบัติตนให้บริสุทธิ์ทั้งกาย วาจา และใจ เพื่อบูชาพระบรมสารีริกธาตุ กระทำการสักการบูชาองค์พระธาตุ ด้วยพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น พิธีบวงสรวง พิธีกรรมขอขมา พิธีสงฆ์พระธาตุ พิธีเวียนเทียน พิธีปฏิบัติธรรม และพิธีเปลี่ยนผ้าห่มพระธาตุ เป็นต้น โดยมีความเชื่อว่าเมื่อกระทำเช่นนี้แล้วจะได้รับความคุ้มครองจากองค์พระธาตุ

อยู่เย็นเป็นสุข นับว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าทางด้านความเชื่อ สร้างความเชื่อมั่นในสิ่งที่ตนศรัทธา นำมาซึ่งความสมัคสมานสามัคคีของคนในชุมชนเป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับ (พระปลัดวิทย์ สิริภทโท (เที่ยงธรรม), 2554) ได้ทำวิจัยเรื่อง ศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพระธาตุของชาวพุทธ : กรณีศึกษา พระธาตุหล้าหนองของประชาชน จังหวัดหนองคาย พบว่า พระธาตุหล้าหนอง จังหวัดหนองคาย เป็นพระธาตุที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ คือ พระธาตุพระบาทก้ำขัว (เบื่องขัว) ประชาชนจังหวัดหนองคาย มีความเชื่อว่า พระธาตุหล้าหนอง เป็นเจดีย์ที่พระอรหันต์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุจริง และองค์พระธาตุมีความศักดิ์สิทธิ์ มีอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์บันดาลให้ผู้ศรัทธาแคล้วคลาดปลอดภัย และเป็นสิริมงคลต่อตนเอง

3. คุณค่าการบูชาพระธาตุเชิงชุมจังหวัดสกลนคร เป็นคุณค่าที่เกิดจากการบูชาพระธาตุในพระพุทธศาสนา ซึ่งมีทั้งการบูชาด้วยเครื่องสักการะทั้งหลายที่เรียกว่า "อามิสบูชา" และการบูชาโดยการน้อมนำเอาพระธรรมคำสอนไปปฏิบัติในชีวิตที่เรียกว่า "ธัมมบูชา" และให้ตระหนักในใจเสมอถึงการปฏิบัติธรรมเป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงพุทธประสงค์ในการบูชาพระองค์รวมทั้งการบูชาพระอัฐิธาตุของพระองค์ด้วยการปฏิบัติธรรมนั้นเป็นสิ่งที่จะทำให้บุคคลนั้นเข้าใจพระธรรมคำสอนและทำให้พรหมจรรย์มั่นคง ซึ่งสอดคล้องกับ พระมหามนตรี วรลโก (ป้อมสุข), (2546) ได้ทำวิจัยเรื่อง พบว่า ทศนคติ และความเชื่อในสังคมไทย มีความเชื่อเรื่องวัตถุมงคล เชื่อในอานุภาพของวัตถุมงคลที่ได้รับการปลุกเสก และเชื่อว่าวัตถุมงคลเป็นเรื่องของพระพุทธศาสนา จึงยอมรับศรัทธาอย่างสนิทใจในความศักดิ์สิทธิ์

ในด้านพลังพุทธานุภาพ ธัมมานุภาพ และสังฆานุภาพ ที่เกิดจากวัตถุมงคลที่จะช่วยให้ตนปลอดภัย และซึ่งสอดคล้องกับ พระมหาสมชาย ธีรภาโส (บุญเกลี้ยง) (2546) ได้ทำวิจัยเรื่อง ความเชื่อเรื่อง พระบรมสารีริกธาตุในสังคมไทย พบว่า พุทธศาสนิกชนมีความเชื่อว่า พระบรมสารีริกธาตุสูงยิ่ง และเชื่อมั่นในอานุภาพของพระบรมสารีริกธาตุที่ประดิษฐานอยู่ในพระสถูปเจดีย์ ผู้มีพระบรมสารีริกธาตุไว้สักการบูชาจะมีความสุขความเจริญในชีวิต ดังนั้น พุทธศาสนิกชนจึงพยายามปฏิบัติตนให้บริสุทธิ์เพื่อบูชาพระบรมสารีริกธาตุเพราะเชื่อว่า พระบรมสารีริกธาตุเป็นสิ่งแทนองค์พระพุทธเจ้า

ข้อเสนอแนะ

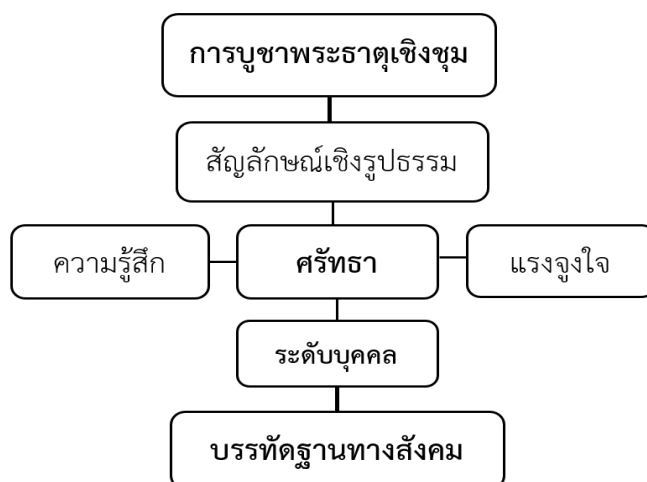
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการทำวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าการบูชาพระธาตุเชิงชุมจังหวัดสกลนคร ผู้วิจัยได้มีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

- 1) ควรทำการศึกษาความเชื่อของชาวพุทธที่มีต่อพระธาตุในแต่ละพื้นที่
- 2) ควรทำการศึกษาอิทธิพลของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในท้องถิ่นที่มีผลต่อการบูชาพระธาตุ
- 3) ควรทำการศึกษากระบวนการสร้างอุดมการณ์ร่วมต่อพระธาตุเชิงชุม

องค์ความรู้ใหม่

จากการทำวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าการบูชาพระธาตุเชิงชุมจังหวัดสกลนคร ทำให้ได้ องค์ความรู้ว่า การบูชาพระธาตุซึ่งเป็นศาสนสถานที่ถูกสร้างขึ้นเป็นสัญลักษณ์เชิงรูปธรรมแทนนามธรรม คือ ความศรัทธาที่ทำให้เกิดความรู้สึกและแรงจูงใจที่ดีในระดับบุคคล และนำไปสู่การสร้างบรรทัดฐานที่ดีงามแก่สังคม ซึ่งสรุปเป็นแผนภูมิภาพได้ ดังนี้

เอกสารอ้างอิง

- ธวัช ปุณโณทก. (2547). วรรณกรรมอีสาน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นายแพทย์สุวัฒน์ จันทรจำนง. (2540). ความเชื่อของมนุษย์เกี่ยวกับปรัชญาศาสนา. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- ปริตรตา เฉลิมเผ่ากอ อนันตกุล. (2536). ภาษาของจิตรกรรมไทยการศึกษารหัสของภาพและความหมายทางสังคมวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระปลัดวิทย์ สิริภท (เที่ยงธรรม). (2544). ศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพระธาตุของชาวพุทธ : กรณีศึกษาพระธาตุหล้าหนองของประชาชน จังหวัดหนองคาย. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหากันต์ วทพัฒน์โส (มโนวัฒน์). (2537). การศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดเรื่องเกณฑ์การตัดสินทางจริยธรรมในจริยศาสตร์ของค่านักบวชในพุทธจริยศาสตร์ตามทฤษฎีของพระพุทธเจ้า (ป.อ.ปยุตโต). (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระมหาประสพฤกษ์จารุวาโท (รัตนยงค์). (2550). การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องการบูชา
ในพระพุทธศาสนา. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย.
- พระมหามนตรี วรลโณ (ป้อมสุข). (2546). อิทธิพลของวัตถุมงคลที่มีต่อสังคมไทยในปัจจุบัน. (วิทยานิพนธ์
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสมจินต์ สมมาปญโญ. (2547). พระธาตุและพระบรมสารีริกธาตุกับคนไทย. พุทธศาสตร
มหาบัณฑิต. พระนครศรีอยุธยา: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสมชาย อธิปภาโส (บุญเกลี้ยง). (2546). การศึกษาเชิงวิเคราะห์ความเชื่อเรื่อง พระบรมสารีริกธาตุ
ในสังคมไทย. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย.
- พระมหาหมวด สุกกธมโม. (2547). การศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องความเคารพในพระพุทธศาสนา.
(วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอริยานุวัตร เขมาจารีเถระ. (2536). คติความเชื่อของชาวอีสาน. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- วศิน อินทสระ. (2549). พุทธจริยศาสตร์. กรุงเทพฯ: ธรรมดา.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2546). ความหมายพระบรมธาตุในอารยธรรมสยามประเทศ. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2514). ตำนานพระพุทธเจดีย์. กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา.

เพศภาวะและเพศวิถีที่ปรากฏในวรรณกรรมรักร่วมเพศหญิง (ยูริ) แนวโรแมนติค Gender and Sexuality in Best of Girl's Love Romance novels (2023) from mybest

อรัทัย เพี้ยยุระ¹

มารศรี สอทิพย์² และ อุมารินทร์ ตูลารักษ์³

มหาวิทยาลัยขอนแก่น^{1,2,3}

Orathai Piayura¹

Marasri Sorthip² and Umarin Tularak³

Khon Kaen University^{1,2,3}

Corresponding Author, Email: orapan@kku.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยเพศภาวะและเพศวิถีที่ปรากฏในวรรณกรรมรักร่วมเพศหญิง (ยูริ) แนวโรแมนติค พ.ศ. 2566 จากเว็บไซต์ mybest ในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์เพศภาวะและเพศวิถีของตัวละครหญิงรักร่วมเพศที่ปรากฏในนวนิยายยูริ 10 อันดับที่ได้รับการจัดอันดับจากเว็บไซต์ mybest

จากการศึกษาด้านเพศภาวะ พบความเป็นหญิง (Femininity) 5 ลักษณะ คือ 1) มีความใส่ใจรูปลักษณ์ 2) ความเป็นหญิงผู้เพียบพร้อม 3) มีความอ่อนไหวและเอาใจใส่ต่อผู้อื่น 4) ความเป็นกุลสตรีและแม่ศรีเรือน 5) ได้รับการปฏิบัติทางลบ ส่วนความเป็นชาย (Masculinity) พบ 5 ลักษณะ คือ 1) มีวิชาความรู้และความสามารถ 2) มีความแข็งแกร่งทางกายหรือจิตใจ 3) ความเป็นผู้นำ 4) มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์และความรู้สึก 5) มีเหตุผล

สำหรับเพศวิถีที่ปรากฏมีดังนี้ 1) รักเพศเดียวกันหรือเลสเบี้ยน (Homosexual/ Lesbian) 2) รักสองเพศหรือไบเซ็กชวล (Bisexual) และ 3) ไร้เพศ (Queer) โดยพบบทบาทในการร่วมเพศ 4 ลักษณะ คือ 1. ฝ่ายรุก (Active) 2. ฝ่ายรับ (Passive) 3. เป็นได้ทั้งสองบทบาท (Active& Passive) 4. ไม่ระบุบทบาทในการร่วมเพศ

คำสำคัญ: เพศภาวะ; เพศวิถี; นวนิยายยูริ

* ได้รับบทความ: 8 ธันวาคม 2566; แก้ไขบทความ: 6 มิถุนายน 2567; ตอรับตีพิมพ์: 11 มิถุนายน 2567

Received: 8 December 2023; Revised: 6 June 2024; Accepted: 11 June 2024

Abstract

This study analyzed girls' love (yuri) romantic literature with the objective of describing the female characters who appeared in same-sex relationships in the novels in terms of their gender and sexuality. The novels analyzed for this study appeared on the list of top ten yuri novels of 2023, published by the website “mybest.”

In terms of gender, the study found that female characters in same-sex relationships in the novels exhibited five feminine traits: 1) body image-consciousness; 2) perfectionism, especially in terms of displaying a respectful demeanor; 3) sensitivity and attentiveness to others; 4) a virtuous and ladylike manner focused on homemaking; and 5) a victim positionality wherein they were mistreated by others. Meanwhile, female characters in same-sex relationships exhibited five masculine traits: 1) demonstrations of adeptness or proficiency; 2) physical and mental strength; 3) leadership qualities; 4) self-control in terms of feelings and emotions; and 5) reason-based (more so than emotion-based) decision making.

Female characters that appeared in same-sex relationships in the novels were either: 1) homosexual (lesbian), 2) bisexual, or 3) queer. The characters could be divided into four categories based on their role in sexual intercourse: 1) characters that took only the active role, 2) characters that took only the passive role, 3) characters that could take either the active or passive role, and 4) characters for which their role in sexual intercourse was not described.

Keywords: Gender; Sexuality; Girl's Love novels

บทนำ

นวนิยายวายกำลังได้รับความนิยมจากผู้คนในสังคม ซึ่งเป็นงานวรรณกรรมที่สร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มเพศทางเลือกหรือเพศที่สาม รวมไปถึงกลุ่มของผู้ที่ชื่นชอบในการแต่งและอ่านนวนิยายรักร่วมเพศ โดยนวนิยายวายมีลักษณะเหมือนนวนิยายทั่วไป แตกต่างกันตรงที่แก่นเรื่องเป็นการนำเสนอเรื่องราวของคนรักเพศเดียวกัน มีตัวละครเอกเป็นเพศเดียวกัน โดยแบ่งออกเป็นแนวหญิงรักหญิงที่เรียกว่า “ยูริ (YURI)” และแนวชายรักชายที่เรียกว่า “ยะโออิหรือยาโอย (YAOI)” ทั้งนี้นวนิยายวายมีความน่าสนใจในแบบของตัวเองไม่ต่างจากนวนิยายทั่วไป

เนื่องจากนักเขียนนวนิยายวายต่างก็ใช้ความสามารถ ศิลปะ ความรอบรู้ ความพยายาม และต้องพัฒนาตัวเองอยู่เสมอเช่นเดียวกับนักเขียนนวนิยายทั่วไป สำหรับ ยูริ YURI ในภาษาญี่ปุ่นคำว่า YURI หมายถึง ดอกลิลลี่ที่สื่อความหมายแทนผู้หญิง จึงนำมาใช้เป็นชื่อเรียกของการ์ตูนและนิยายแนวนี้นี้ เพื่อให้สอดคล้องกับคำว่า Bara ที่แปลว่า กุหลาบ อันเป็นผลงานเกี่ยวกับมังงะเกย์ของญี่ปุ่น ต่อมาสำนักพิมพ์ญี่ปุ่นได้สร้างคำว่า GL หรือ Girl's Love ขึ้นมาในช่วงคริสต์ทศวรรษ 2000 เพื่อนำมาใช้ควบคู่กับ Boy's Love (BL) ที่ใช้แทนคำว่า Yaoi ดังนั้นคำว่า Yuri กับ Girls' Love (GL) จึงมีความหมายเดียวกันและมักจะนำมาใช้แทนกัน

ยูริ จัดเป็นนวนิยายวายที่มุ่งเน้นการนำเสนอความสัมพันธ์ผู้หญิงด้วยกันหรือที่เรียกว่าคู่ เลสเบียน โดยยูริจะมีวิธีการเล่าเรื่องที่น่าสนใจ และมีการสร้างแก่นเรื่องที่สะท้อนมุมมองความรักของคนเพศเดียวกันได้อย่างลึกซึ้ง หากย้อนกลับไปในระยะแรกอันเป็นจุดเริ่มต้นของยูริซึ่งในอดีตถูกสร้างขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มคนที่อยากเห็นผู้หญิงที่มีบุคลิกและรูปร่างที่อยู่ด้วยกันเท่านั้น ในระยะต่อมา ยูริ ได้ทำหน้าที่ในการสื่อสารว่ามีกลุ่มของหญิงรักหญิงนี้อยู่ในสังคม และเรื่องราวที่น่าเสนอในนวนิยายนั้น เป็นชีวิตของคนกลุ่มนี้ที่มีตัวตนจริงในสังคม

ปัจจุบันกลุ่มของคนรักเพศเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นชายรักชาย หรือหญิงรักหญิง ได้กลายมาเป็นที่จับตามองจากผู้คนในสังคมเห็นได้ชัดผ่านการนำเสนอของสื่อมวลชนในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น สื่อโทรทัศน์ ภาพยนตร์ โฆษณา และสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ รวมไปถึงทางแวดวงวิชาการที่มีผลงานวิจัยเป็นจำนวนมากที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มคนรักเพศเดียวกัน สิ่งเหล่านี้ล้วนสะท้อนให้เห็นว่ามีผู้คนในสังคมเป็นจำนวนมากที่ให้ความสนใจในเรื่องดังกล่าว

ทั้งนี้ นวนิยายวายอันเป็นนวนิยายรักร่วมเพศ ซึ่งเป็นสื่อรูปแบบหนึ่งที่มีความนิยมเป็นอย่างมากจากผู้คนในสังคมยุคปัจจุบัน อีกทั้งการอ่านนวนิยายวายยังถือได้ว่าเป็นวัฒนธรรมย่อยอย่างเป็นรูปธรรมรูปแบบหนึ่งที่มีส่วนช่วยขับเคลื่อนสังคม กล่าวคือ การศึกษานวนิยายวาย ไม่ว่าจะเป็นในแง่มุมใด ศึกษาด้วยศาสตร์ใดก็ตาม ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในแง่ของการทำให้ผู้คนเกิดการเรียนรู้ เข้าใจ รวมไปถึงให้การยอมรับความหลากหลายทางเพศ และให้การยอมรับผู้ที่รักเพศเดียวกัน

สำหรับ Mybest (มายเบสท์) เป็นเว็บไซต์ที่เป็นตัวช่วยในการเลือกซื้อสินค้าและบริการออนไลน์ต่าง ๆ พร้อมคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ผู้ใช้งานได้รับสิ่งที่ดีที่สุดตามวิสัยทัศน์ของบริษัทที่ต้องการช่วยเติมเต็มผู้ใช้งานให้ดียิ่งขึ้น ผ่านการช่วยเลือกสิ่งที่ดีที่สุดให้แก่ผู้ใช้งาน อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ที่จะช่วยให้ผู้ใช้งานสามารถเลือกสินค้าและบริการได้ง่ายยิ่งขึ้น ดังนั้นนวนิยายยูริ 10 อันดับที่ถูกแนะนำจากเว็บไซต์มายเบสท์จึงมีความน่าสนใจในการนำมาศึกษาวิเคราะห์

ความน่าสนใจของนวนิยายยูริประการหนึ่ง คือ การสร้างตัวละครหญิงในนวนิยายที่มีการนำเสนอความรักระหว่างเพศเดียวกันให้เป็นเรื่องปกติ ซึ่งตัวละครหญิงรักหญิงแต่ละตัวละครในนวนิยายยูริ

จะมีความแตกต่างกันทั้งในด้านของพฤติกรรม การแสดงออกหรือบุคลิกภาพ รวมทั้งเพศภาวะและเพศวิถี ซึ่งมีทั้งส่วนที่เหมือนและแตกต่างกับเพศภาวะของตัวละครหญิงในนวนิยายรักต่างเพศ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเพศภาวะและเพศวิถีของตัวละครในนวนิยายยูริที่น่าอ่าน 10 อันดับจากเว็บไซต์ mybest (2023) โดยใช้แนวคิดเชิงทฤษฎีเพศภาวะเพื่อศึกษาความเป็นหญิงและความเป็นชาย และแนวคิดเรื่องเพศวิถีเพื่อศึกษารสนิยมทางเพศและบทบาททางเพศของตัวละคร ซึ่งจะทำให้เกิดการเรียนรู้และความเข้าใจกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศในสังคมไทย ตระหนักได้ถึงการอยู่ร่วมกันในกระแสสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงนี้อย่างยั่งยืน และเป็นการขยายขอบเขตการศึกษาเรื่องเพศภาวะและเพศวิถีในวรรณกรรมให้มีความหลากหลายยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์เพศภาวะและเพศวิถีของตัวละครหญิงรักร่วมเพศที่ปรากฏในนวนิยายยูริ 10 อันดับที่ได้รับการจัดอันดับจากเว็บไซต์ mybest

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง เพศภาวะและเพศวิถีที่ปรากฏในวรรณกรรมรักร่วมเพศหญิง (ยูริ) แนวโรแมนติก เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทางวรรณกรรม และนำเสนอข้อมูลในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

แหล่งข้อมูล เลื่อนนวนิยายจากเว็บไซต์ mybest ในหัวข้อ “10 อันดับ นิยายยูริ แนะนำ แนวรักโรแมนติก ครามา” มีจำนวน 10 เรื่อง ดังต่อไปนี้ 1) ใครไม่ติดินิต โดย ณ วงโคจร 2) Pluto : นิทาน ดวงดาว ความรัก โดยเจ้าปลาน้อย 3) Warm Eyes ดวงตาของเธอ โดย Pillow_Mark 4) 23.5 องศาที่โลกเอียง โดยน้ำเงิน 5) เจ้าหนูรักเจ้า! โดย THEK34 6) Reverse 4 you ดาวบริวาร โดย Zezeho 7) Pillow Talk บอกร้อยคำรัก โดย No.7 8) AFFAIR : รักเล่นกล โดยเจ้าปลาน้อย 9) กษัตริฐาน โดย Ace และ 10) เด็กสาวในห้วงฝัน โดย Hitoma Iruma โดยคัดเลือกเฉพาะตัวละครรักร่วมเพศหญิงที่เป็นตัวละครหลัก

การเก็บข้อมูล สืบจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้ 1) รักร่วมเพศในสังคมโลก สังคมไทย และในวรรณกรรม 2) เพศภาวะ (Gender) และเพศวิถี (Sexuality)

การวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) วิเคราะห์เพศภาวะด้านความเป็นหญิงและความเป็นชาย 2) วิเคราะห์เพศวิถีด้านรสนิยมทางเพศและบทบาทในการร่วมเพศ

กรอบแนวคิดในการวิจัย ใช้แนวคิดเพศภาวะด้านความเป็นหญิงและความเป็นชายของ Doyle (1991) และ Connell (2000) และแนวคิดเพศวิถีด้านรสนิยมทางเพศและบทบาทในการร่วมเพศ รวมไปถึงกรอบแนวคิดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องหรือสอดคล้องมาปรับใช้ในครั้งนี้ด้วย

ผลการวิจัย

1. เพศภาวะของตัวละครหญิงรักร่วมเพศ (Gender) หมายถึง คุณลักษณะ หรือพฤติกรรมที่บ่งบอกถึงความเป็นหญิงทั้งหมด

1.1 ความเป็นหญิง (Femininity) พบ 5 ลักษณะ ดังนี้

มีความใส่ใจรูปลักษณ์ ผู้หญิงจะถูกตัดสินจากรูปลักษณ์ว่าต้องสวย ต้องผอม และแต่งตัวดี จึงจะเป็นที่ต้องการของผู้อื่น โดยตั้งแต่วัยเด็ก เด็กผู้หญิงจะได้รับตุ๊กตาและเสื้อผ้า รวมทั้งเครื่องสำอางสำหรับเด็กและเครื่องประดับผม สิ่งเหล่านี้จึงเป็นสิ่งที่ปลูกฝังให้ผู้หญิงพยายามทำตนเองให้ดูดีอยู่เสมอ การใส่ใจในด้านรูปลักษณ์จึงถือว่าเป็นคุณลักษณะของความเป็นหญิงที่สำคัญประการหนึ่ง จากการศึกษาพบ 14 ตัวละคร ตัวอย่างเช่น วิธราหรือวี จากเรื่อง เจ้าหนูรักเงื้! ความว่า

คุณเจ้าสวณเศรษฐีทำงาน แขนยาว กระโปรงคลุมเข่าเรียบร้อย... (THEK34, 2561 : 7)

การใส่ใจรูปลักษณ์สะท้อนให้เห็นผ่านการแต่งกาย โดยเธอจะมีการแต่งกายที่สุภาพ เรียบร้อยอยู่เสมอด้วยการสวมเสื้อเชิ้ตและกระโปรงยาวคลุมเข่า รวมทั้งชุดเดรสยาวคลุมเข่าอยู่เป็นประจำ ซึ่งมีความสอดคล้องและเหมาะสมกับการประกอบอาชีพการเป็นเจ้าของสถาบันภาษา

มีความเป็นหญิงผู้เพียบพร้อม สังคมคาดหวังว่าผู้หญิงต้องสามารถทำได้ทุกอย่าง ไม่ใช่เพียงการมีบทบาทในพื้นที่ส่วนตัวในฐานะของการเป็นแม่และแม่บ้าน หรือออกไปประกอบอาชีพนอกบ้าน เพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่งเท่านั้น แต่ผู้หญิงจะต้องทำได้ทั้งหมด จากการศึกษาพบ 12 ตัวละคร ตัวอย่างเช่น โรสลิน จากเรื่อง ใครไม่ตี นิติ ความว่า

...เด็กคนหนึ่งจะดูพิเศษโดดเด่นขึ้นมาได้ก็ต้องเรียนเก่ง บ้านรวย หรือมีกรูปร่างหน้าตาดี ซึ่งนั่นจะกลายเป็นแม่เหล็กที่ดึงดูดคนหลายประเภทให้เข้ามา หากไม่ยอมเรียนเก่งไปด้วยกัน ไม่ยอมหลอกลวงเงิน ก็คงจะอยากคบหาเพราะหน้าตารูปลักษณ์ถูกใจ โรสลินมีครบทุกอย่างที่ว่ามา อยู่ที่วานิตยา กำลังมองหาอะไรจากเธอยู่ก็เท่านั้น (ณ วงโคจร, 2566 : 342)

การเป็นหญิงผู้เพียบพร้อมของโรสลินแสดงให้เห็นผ่านรูปร่างและหน้าตาที่ดี ฐานะทางบ้านร่ำรวย มีผลการเรียนเป็นอันดับต้นของระดับชั้นอยู่เสมอ

มีความอ่อนไหวและเอาใจใส่ต่อผู้อื่น ผู้หญิงได้รับการคาดหวังว่าจะต้องทำหน้าที่ดูแลเอาใจใส่ผู้อื่น มีอัธยาศัยที่ดี มีความรับผิดชอบ และเป็นมิตรกับผู้อื่น จากการศึกษาพบ 2 ตัวละคร ตัวอย่างเช่น นาราหรือเลอมา จากเรื่อง Warm Eyes ดวงตาของเธอ ความว่า

ต่างกับฉันที่จู้ ๆ ก็อารมณ์อ่อนไหวและร้องไห้สะอื้นออกมา

“อ้าว ร้องให้ทำไมล่ะที่รัก” คุณเพลงเห็นฉันร้องไห้ยกใหญ่ก็ดึงตัวเข้าไปกอดและโยกไปมาเบา ๆ

“คุณเพลงทำเพื่อเลอเยอะมากเลย” ฉันพูดไปก็สะอื้นไปด้วย “แหวนมันต้องแพงมากแน่เลย ไข่มุกไหมคะ” (Pillow_Mark, 2561 : 375)

อารมณ์อ่อนไหวของเลอมาถูกถ่ายทอดออกมาให้ผู้อื่นได้รับรู้ผ่านการร้องไห้ ไม่ว่าเธอจะกำลังเผชิญอยู่กับสถานการณ์ที่แย่มากหรือแม่กระทั่งในสถานการณ์ที่ดีก็ตาม

ในขณะที่การเอาใจใส่ต่อผู้อื่น พบ 9 ตัวละคร ตัวอย่างเช่น โฟร์ จากเรื่อง Reverse 4 you ดาวบริวาร ความว่า

เธอใช้ความใส่ใจแทนการสื่อความหมาย มันแฝงอยู่ในรสชาติในอาหารแต่ละมื้อ เครื่องเรือนแต่ละอย่างที่คุณให้ เสื้อผ้าแต่งตัวที่เข้ากัน หรือประเภทของรองเท้าสำหรับการใช้งาน

เธอเก็บในทุก ๆ รายละเอียด จดจำในทุก ๆ สิ่งที่เคยเล่า เธอทำให้ฉันรู้ว่า ใช่ ผู้หญิงคนนี้กำลังบอกรักกันอยู่ตลอด แค่ไม่ใช่ทางริมฝีปาก (Zezeho, 2562 : 446)

ความเอาใจใส่ใจของโฟร์แสดงให้เห็นผ่านการดูแลเอาใจใส่ในด้านร่างกายและด้านจิตใจ ผู้เป็นหญิงคนรักของเธอ

มีความเป็นกุลสตรีและแม่ศรีเรือน ความเป็นกุลสตรีมุ่งเน้นไปที่กิจกรรมยามว่างที่งดงาม พบ 6 ตัวละคร ตัวอย่างเช่น หม่อมเจ้าหญิงศศิณภา จากเรื่อง กษัตริษฐาน ความว่า

เธอมีกิจวัตรทำงานทุกอย่างก้าวตั้งแต่เข้ามาปรากฏตัวต่อหน้าเขาดูปราดเดียวก็รู้ว่าเธอคงเป็นเจ้านายที่มาจากในวังเป็นแน่ ว่าอาจเป็นธิดาของเสด็จในกรมพระองค์ใดพระองค์หนึ่ง จึงรีบตรงเข้าไปพร้อมศีรษะต้อนรับด้วยความนอบน้อม (Ace, 2565 : 28)

จากข้างต้นแสดงให้เห็นผ่านการทำหน้าที่สง่างามของเธอ ไม่ว่าจะเป็นการเดิน ยืน และการพูด ซึ่งทำให้เธอเกิดความแตกต่างจากหญิงชาวบ้านทั่วไป จึงทำให้พ่อค้าหาบเร่ในทันทีว่าเป็นหญิงชนชั้นสูงแม้ไม่เคยพบเจอมาก่อนก็ตาม

ในขณะที่ความเป็นแม่ศรีเรือน คือ หญิงที่เก่งงานบ้านเรือนและงานครัว พบ 3 ตัวละคร ตัวอย่างเช่น โฟร์ จากเรื่อง Reverse 4 you ดาวบริวาร ดังความว่า

...ฉันก็เดินเข้าไปเอาไอความรักจากพี่โฟร์ที่กำลังทำหน้าที่แม่ครัว ฉันเข้าไปกอดเธอจากด้านหลัง ก่อนเธอจะเอี้ยวตัวและตักน้ำแกงข้าไก่ให้ฉันชิมว่ารสพอดีหรือยัง

เธอทำอาหารอร่อยเสมอแหละ หาดาวยังน้อยไป ต้องใช้ดาวทั้งฟ้ามามอบเป็นรางวัล (Zezeho, 2562 : 583)

จากข้างต้นแสดงให้เห็นถึงฝีมือการประกอบอาหารของโฟร์ที่เป็นเลิศจึงได้รับคำชื่นชมจากคนรักอยู่เสมอ จนอาจกล่าวได้ว่าโฟร์เป็นผู้หญิงที่มีเสน่ห์ปลายจวัก

นอกจากนี้ยังพบลักษณะนิสัยเจ้าระเบียบ สะอาดลออ ซึ่งเป็นผลมาจากความเป็นกุลสตรีและแม่ศรีเรือน พบเพียง 1 ตัวละคร คือ วิหรือวิธรา จากเรื่อง เจ้าหนูรักเจ้า! ความว่า

ด้วยว่าคุณเจ้านั้นเป็นคนเจ้าระเบียบมาก ต้องการให้ทุกสิ่งเป็นระเบียบไปหมด ประมาณว่าชีวิตแต่ละวันมีตารางเป๊ะ ๆ เป็นของตนเอง และจะมีใครมาก่อวุ่นให้ผิดจากแผนที่วางไว้ไม่ได้ (THEK34, 2561 : 7)

จากข้างต้นการมีระเบียบวินัย ละเอียดลอหรือมีความรอบคอบของวีรธาแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมการวางแผนที่จะกระทำการสิ่งต่าง ๆ ในแต่ละวันแบบล่วงหน้าผ่านการจัดตารางเวลาในการดำเนินชีวิตในแต่ละวันได้อย่างมีประสิทธิภาพของวีรธา

ได้รับการปฏิบัติทางลบ การเรียนรู้จากสังคมทำให้ผู้หญิงได้รับการปลูกฝังว่าผู้ชายจะต้องได้รับการนับถือและโอกาสมากกว่า สังคมจะให้คุณค่าผู้ชายมากกว่าผู้หญิง จากการศึกษาพบเพียง 1 ตัวละคร คือ วันวิวาท จากเรื่อง AFFAIR : รักเล่นกล ความว่า

ส่วนวันวิวาทเองต้องมารองรับอารมณ์ฉับพลันแบบนี้ทุกวัน คนตัวเล็กไม่เคยด่าว่าหรือแสดงท่าทีรำคาญใด ๆ นอกจากให้กำลังใจ เหมือนพองน้ำที่คอยซึมซับแรงกระแทกไม่ว่าฉันจะอารมณ์ดีเหมือนลูกบอลมากแค่ไหนก็ตาม (เจ้าปลาน้อย, 2561 : 150)

จากข้างต้นจะเห็นได้ว่าเธอมักจะได้รับการปฏิบัติทางลบจากเสียงเพลงผ่านพฤติกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางวาจา ทั้งการใช้คำพูดที่มีความหมายในเชิงลบ การใช้คำเสียงทวาด การถูกมองเป็นที่รองรับอารมณ์ ย่อมสะท้อนให้เห็นถึงการเป็นผู้หญิงที่ได้รับการปฏิบัติทางลบ

1.2 ความเป็นชาย (Masculinity) พบ 5 ลักษณะ ดังนี้

มีวิชาความรู้และความสามารถ เนื่องด้วยความแตกต่างทางกายภาพหรือหลักสรีระศาสตร์ทำให้เกิดการแบ่งบทบาทหรือแบ่งงานของเพศชายกับเพศหญิง เพศชายที่มีร่างกายแข็งแรงกว่าจึงได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่เป็นผู้นำครอบครัว ออกไปทำมาหากินเพื่อเลี้ยงสมาชิกในครอบครัว ซึ่งการศึกษา มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการประกอบอาชีพเพื่อหาเลี้ยงสมาชิกในครอบครัวในฐานะผู้นำครอบครัว เพศชายเป็นเพศที่ได้รับการยอมรับและสนับสนุนให้มีวิชาความรู้ จากการศึกษา พบ 17 ตัวละคร ตัวอย่างเช่น เลอมาน จากเรื่อง Warm Eyes ดวงตาของเธอ ความว่า

...ฉันก็ล้มลุกคลุกคลานอยู่กับบริษัทหลายที่เพื่อหาประสบการณ์ชีวิต ควบคู่ไปกับส่งเสียตนเอง เรียนต่อปริญญาตรีให้จบไปด้วย เรียกได้ว่าลำบากเลือดตาแทบกระเด็นเลยละ เงินที่ติดตัวมาจากที่นั่นก็พอช่วยฉันประทังชีวิตได้บ้าง แต่ก็ไม่ทั้งหมด ฉันต้องหางานพิเศษทำตลอดเวลา...

ฉันเช่าคอนโดอยู่ในกรุงเทพมหานครนี้แหละ ด้วยเงินเดือนที่มีบวกกับงานพิเศษที่อาจจะเข้ามาบ้างในบางเดือนทำให้ฉันไม่ขัดสนอะไรอีกเหมือนสมัยอยู่กับพ่อ มีกินมีใช้อย่างสบายใจและไม่ต้องพึ่งใบบุญใคร (Pillow_Mark, 2561 : 32)

จะเห็นได้ว่าเลอมานทำงานควบคู่ไปกับการเรียน จนสามารถสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีได้ และตัดสินใจประกอบอาชีพตามความถนัดของเธอ และในตอนท้ายก็สามารถเลื่อนขั้นไปทำงานในตำแหน่งที่สูงขึ้น ซึ่งความก้าวหน้าในหน้าที่การงานและความสามารถในการเลี้ยงดูตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีเงินใช้ มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง สะท้อนให้เห็นถึงการเป็นผู้หญิงที่มีความรู้และความสามารถ

มีความแข็งแกร่งทางกายหรือจิตใจ เพื่อที่จะเป็นที่พึ่งทางใจสำหรับครอบครัวในยามที่ต้องเผชิญปัญหาชีวิตและปกป้อง ผู้หญิง จากการศึกษาพบ 4 ตัวละคร ตัวอย่างเช่น จิตวา จากเรื่อง Reverse 4 you ดาวบริวาร ความว่า

โลกนี้มันโหดร้ายตั้งแต่พ่อทิ้งให้เราสองพี่น้องเผชิญกับมันอย่างโดดเดี่ยวแล้ว ฉันเป็นคนที่กอดบอกลูกสาวหากเธอเศร้าหรือทุกข์เสียใจ ไม่ว่าจะเรื่องใหญ่เล็กหรือหนักแค่ไหนก็ต้องเป็นที่พึ่งพาอันเข้มแข็งสำหรับน้อง (Zezeho,2562 : 210)

ความแข็งแกร่งทางจิตใจแสดงให้เห็นผ่านการไม่แสดงความอ่อนแอทางอารมณ์ออกมาเพื่อเป็นที่พึ่งพาทางจิตใจให้แก่ตนเองและน้องสาวผู้เป็นครอบครัวเพียงคนเดียวของเธอ ในยามที่พวกเธอเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิต และพยายามอดทนต่อสู้กับปัญหาเหล่านั้นต่อไปอย่างไม่ย่อท้อ

ทั้งนี้ยังพบความกล้าหาญ จาก 3 ตัวละคร ความหนักแน่น แน่วแน่มั่น และเด็ดเดี่ยว จาก 4 ตัวละคร ซึ่งต่างก็เป็นคุณลักษณะที่สะท้อนให้เห็นถึงความแข็งแกร่งจิตใจด้วยเช่นกัน ตัวอย่างเช่น ความกล้าหาญของ โรสลิน จากเรื่อง ใครไม่ตี นิติ ดังความว่า

ในขณะที่โรสลินกำลังยื้อแย่งปืนกับชายคนนั้น พยายามปลดอาวุธเขา แต่นายธนาคารเป็นชายรูปร่างใหญ่ แข็งแรง เพราะออกกำลังกายทั้งยังเพาะกล้ามเนื้อ เทียบกันแล้ว โรสลินแทบจะดูเหมือนไม่จิ้มฟันอันเล็ก ๆ ... (ณ วงโคจร, 2566 : 164)

ความกล้าหาญแสดงออกให้เห็นผ่านการไม่หวั่นกลัวต่อภัยอันตรายตรงหน้า กล่าวคือ แม้ฝ่ายตรงข้ามจะเป็นชายที่มีรูปร่างสูงใหญ่กว่าเธอหลายเท่า อีกทั้งยังครอบครองอาวุธอันตรายอยู่ในขณะนั้นก็ตาม แต่โรสลินกลับเข้าต่อสู้อย่างไม่หวั่นเกรง

ส่วนความหนักแน่น แน่วแน่มั่น และเด็ดเดี่ยว ตัวอย่างเช่น วันวิวาร์ จากเรื่อง AFFAIR : รักเล่นกล ความว่า

“ต้องเจอลิ เค้าจะทำทุกทางนั่นแหละ นี่ตั้งใจจะจ้างนักสืบด้วยซ้ำไป แต่พอได้เจอคุณก่อนเป็นไง เค้าเป็นคนมุ่งมั่นมัย”

“คุณมุ่งมั่น แต่ความมุ่งมั่นของคุณที่มีต่อเค้านั้นทำให้รู้สึกตกใจ...แล้วก็เงินน้อย ๆ” ฉันทยมือขึ้นเกาะแก้มตัวเองอย่างที่ชอบทำเวลาประหม่า (เจ้าปลาน้อย, 2561 : 202)

จากข้างต้นความหนักแน่น แน่วแน่มั่น และเด็ดเดี่ยว แสดงให้เห็นผ่านการที่เธอพยายามตามหาเสียงเพลงมาตลอดระยะเวลา 13 ปีอย่างไม่ย่อท้อและหนักแน่นเพื่อให้เป้าหมายของเธอคือการตามหาเสียงเพลงประสบความสำเร็จ

อีกทั้งยังพบความก้าวร้าวซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความแข็งแกร่งทางกายจาก 2 ตัวละคร ตัวอย่างเช่น ไออุ่น จากเรื่อง Warm Eyes ดวงตาของเธอ ดังความว่า

...แถมยังมีเข็มกลัดโรงเรียนอื่นอีกมากมายมากองรวม ๆ กันไว้ในโหลพลาสติกเหมือนเป็นถ้วยเกียรตินิยม ซึ่งในอดีตฉันบังคับให้เด็กนักเรียนอื่นถอดเข็มมาเพื่อแสดงอำนาจข่มขู่ฉันเหนือกว่าเด็ก ๆ ฉันไม่มีหัวคิดขนาดนี้ได้ยังไงกัน...เกรเธอเลื้อเกิน (เจ้าปลาน้อย, 2561 : 214)

พฤติกรรมก้าวร้าวเกรเธอของไออุ่นแสดงให้เห็นผ่านการใช้กำลังทำร้ายฝ่ายตรงข้าม เพื่อเอาเข็มกลัดของนักเรียนต่างสถาบันมาเก็บสะสม

มีคามเป็นผู้นำ เป็นที่ทราบโดยทั่วกันว่าเพศชายมักจะได้รับหน้าที่เป็นผู้นำในครอบครัว และในสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากความแตกต่างด้านระบบสรีระระหว่างเพศชายและเพศหญิง จากการศึกษา พบ 4 ตัวละคร ตัวอย่างเช่น จัตวา จากเรื่อง Reverse 4 you ดาวบริวาร ความว่า

...ฉันหยิบสมุดเล่มยาวที่ใช้จตรายรับรายจ่าย รายการหนี้สินจับเทหรีญออกมาคำนวณ ค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียในช่วงเปิดเทอม เบ็ดเสร็จแล้วสรุปได้ว่าคงต้องหางานพิเศษเพิ่มอีกสักอย่าง งานปัจจุบันของฉัน คือ ล้างจานที่ร้านก๋วยเตี๋ยวในช่วงเย็น วันไหนว่างไม่ติดขัดฉันจะแฉ้นไปหาป่าต๋อยจอมขี้บ่น ร้านป่าก๋วยตั้งแต่ 4 โมงเย็นถึงเที่ยงคืน แต่ฉันล้างถึงแค่ช่วงเกือบ ๆ สองทุ่ม ได้ค่าจ้างวันละ 120 บาท ... (Zezeho, 2562 : 20-21)

ความเป็นผู้นำของจัตวาแสดงให้เห็นผ่านการทำหน้าที่เป็นกำลังหลักในการหาเงินมาใช้จ่าย ภายในครอบครัวด้วยการรับจ้างทำงานพิเศษต่าง ๆ เพื่อเลี้ยงดูตนเองและน้องสาว โดยมีสาเหตุมาจากการถูกพ่อผู้ให้กำเนิดทอดทิ้งตั้งแต่ที่เธออายุได้เพียงหกขวบ

นอกจากนี้ความเป็นผู้นำสะท้อนออกมาผ่านการปกป้องและให้การคุ้มครองผู้อื่นอีกด้วย พบ 4 ตัวละคร ตัวอย่างเช่น เพลงพิน จากเรื่อง Warm Eyes ดวงตาของเธอ ความว่า

“คิดว่าฉันไม่รู้หรือว่าใครเป็นคนทำกระดากที่เลอมาณถืออยู่ตกระจ่ายเต็มพื้นห้องน้ำนะ”

“...”

“ไหนจะไอ้เสียงตะโกนไร้มารยาทของคุณอีก พูดกับคนอื่นดีๆ ไม่เป็นหรือ”

“คือผม...”

“ฉันเห็นหมดแหละ”

“...”

“ไอ้การกระทำป่าเถื่อนของคุณนะ”

“ต๊ต้นักแสดงคนนี้ออกไปจากลิสต์ได้เลยคะ ฉันไม่ต้องการ”

พูดจบซื่อไอสาวก็เดินไปจากสถานการณ์ที่ตั้งเครียดนั้นทันที... (Pillow_Mark, 2561 : 78-79)

จากข้างต้นจะเห็นได้ว่าเพลงพินปกป้องลูกน้องซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครองของเธอ ที่ถูกรังแกโดยบุคคลอื่นด้วยการต่อว่าและประณามการกระทำของเขา พร้อมทั้งยกเลิกสัญญาจ้างงานกับบุคคลดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นผู้นำของเพลงพิน

มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์และความรู้สึก คือ ต้องไม่แสดงออกตามความรู้สึกที่แท้จริง หากแต่จะต้องข่มอารมณ์และความรู้สึกทุกอย่าง และมีการแสดงออกแต่พองามและเหมาะสมตามมารยาททางสังคมเท่านั้น จากการศึกษาพบ 6 ตัวละคร ตัวอย่างเช่น เพลงพิน จากเรื่อง Warm Eyes ดวงตาของเธอ ความว่า

พอฉันเห็นหน้ามาก็มีความรู้สึกโกรธแค้นเกิดขึ้นในใจเหมือนกัน แต่ก็ต้องรักษามันเอาไว้ จะเกรี้ยวกราดออกไปไม่ได้ (Pillow_Mark, 2561 : 281)

จากข้างต้นจะเห็นได้ว่าเพลงพินเลือกที่จะข่มอารมณ์โกรธแค้นที่มีต่อมาร์คซึ่งเป็นคนที่สร้างความเดือดร้อนให้แก่เธอมาโดยตลอดเอาไว้ภายใน และพุดคุยกับเขาด้วยเหตุผล

มีเหตุผล ใช้เหตุผลและสติปัญญาในการแก้ปัญหาและพิจารณาสิ่งต่าง ๆ โดยไม่ปล่อยให้อารมณ์ครอบงำการตัดสินใจทั้งในหน้าที่การงานและเรื่องส่วนตัว จากการศึกษา พบ 3 ตัวละคร ตัวอย่างเช่น จัตุวา จากเรื่อง Reverse 4 you ดาวบริวาร ความว่า

“นั่งก่อนคะ หนูไม่โกรธที่พ่อทิ้งไปหรอก แต่อยากใช้เหตุผลและผลนั่งคุยกันมากกว่า” (Zezeho, 2562 : 507-508)

การใช้เหตุผลของจัตุวาแสดงให้เห็นผ่านการที่แม้เธอจะยังคงโกรธและมีความรู้สึกในเชิงลบต่อพ่อผู้ให้กำเนิดที่ทอดทิ้งเธอและน้องสาวไปในวัยเด็ก แต่เมื่อได้เจอกับเขาอีกครั้งหนึ่งภายหลังจากการเสียชีวิตของจาร์วีผู้เป็นน้องสาว เธอสกัดกั้นอารมณ์ดังกล่าวเอาไว้ภายใน พร้อมใช้เหตุผลพุดคุยเพื่อร่วมกันหาวิธีช่วยให้น้องสาวกลับมามีชีวิตอีกครั้ง

2. เพศวิถีของตัวละครหญิงรักร่วมเพศ (Sexuality)

จากการศึกษาพบตัวละครรักร่วมเพศหญิงที่เป็นตัวละครหลักทั้งหมด 26 ตัวละคร โดยพบรสนิยมทางเพศ 3 ลักษณะ คือ มีเพศวิถีแบบรักเพศเดียวกันมาตั้งแต่แรกเริ่มหรือที่เรียกว่า เลสเบี้ยน (Lesbian) เคยคบหากับเพศชายมาก่อนจึงเปลี่ยนเพศวิถีมาเป็นรักเพศเดียวกันในตอนหลังหรือที่เรียกว่าไบเซ็กชวล (Bisexual) รวมทั้งไม่สามารถระบุประเภทเพศวิถีที่แน่ชัดของตัวละครได้ หรือที่เรียกว่าไร้เพศ (Queer) เนื่องจากเป็นตัวละครที่สามารถเปลี่ยนแปลงหรือเลื่อนไหลความพึงพอใจหรือความชื่นชอบไปตามบุคคลที่ตนพึงพอใจ

สำหรับบทบาทในการร่วมเพศที่ปรากฏมีทั้งหมด 4 บทบาท ได้แก่ 1. ฝ่ายรุก (Active) 2. ฝ่ายรับ (Passive) 3. เป็นได้ทั้งสองบทบาท (Active & Passive) 4. ไม่ระบุบทบาทในการร่วมเพศ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 รักเพศเดียวกัน (Homosexuality) เพศวิถีในลักษณะนี้ปรากฏให้เห็นมากที่สุดเนื่องจากเป็นนวนิยายที่มุ่งเน้นการนำเสนอเรื่องราวของหญิงรักหญิง พบ 17 ตัวละคร ซึ่งมีบทบาทการร่วมเพศ คือ 1) ฝ่ายรุก มี 2 ตัวละคร 2) ฝ่ายรับ มี 2 ตัวละคร 3) เป็นได้ทั้งสองบทบาท มี 7 ตัวละคร และ 4. ไม่ระบุบทบาทในการร่วมเพศ มี 6 ตัวละคร

2.2 รักสองเพศ (Bisexual) เป็นเพศวิถีที่พบรองลงมา พบ 6 ตัวละคร โดยทุกตัวละครสามารถสลับบทบาทเป็นฝ่ายกระทำและฝ่ายถูกกระทำระหว่างกันได้ มีเพียง 1 ตัวละคร คือ โอบอ้อม จากเรื่อง Pluto นิทาน ดวงดาว ความรัก ที่ไม่มีการกล่าวถึงบทบาทการร่วมเพศ

2.3 ไร้เพศ (Queer) พบเพศวิถีในลักษณะนี้น้อยที่สุด เพียง 2 ตัวละคร ส่วนบทบาทการร่วมเพศของทั้งสองไม่มีการกล่าวถึง เนื่องจากเป็นนวนิยายแนวรักใส่วัยมัธยมที่มีฉากในการดำเนินเรื่องเป็นโรงเรียนโดยส่วนใหญ่

อภิปรายผลการวิจัย

นวนิยายยูริได้สะท้อนความเป็นหญิง 5 ประการด้วยกัน เรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ 1) ใส่ใจรูปลักษณ์ 2) หญิงผู้เพียบพร้อม 3) มีความอ่อนไหวและเอาใจใส่ต่อผู้อื่น 4) ความเป็นกุลสตรีและแม่ศรีเรือน 5) ได้รับการปฏิบัติทางลบ สอดคล้องกับ อนันตศักดิ์ พลแก้วเกษ และเอี่ยม อมาตย์มูลตรี (2565 : 32-37) ที่ศึกษาเรื่องความเป็นหญิงความเป็นชายในบทละครนอกเรื่องไกรทอง พบการนำเสนอความเป็นหญิงที่สามารถสรุปได้ 5 ลักษณะ คือ 1) ใส่ใจรูปลักษณ์ 2) ความอ่อนไหวและเอาใจใส่ต่อผู้อื่น 3) ได้รับการปฏิบัติทางลบ 4) เป็นหญิงผู้เพียบพร้อม 5) ความเป็นหญิงที่มีความหลากหลาย และสอดคล้องกับดิษยพรรณ ศรีบุญเรือง (2557 : 123-127) ที่ศึกษาการนำเสนอภาพความเป็นหญิงที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท พบว่าภาพความเป็นหญิงในลักษณะดังต่อไปนี้ 1) ใส่ใจรูปลักษณ์ 2) มีความอ่อนไหวและเอาใจใส่ต่อผู้อื่น 3) ได้รับการปฏิบัติทางลบจากผู้อื่น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงระบบสังคมแบบปิตาธิปไตยหรือสังคมแบบชายเป็นใหญ่ของสังคมสมัยนั้น 4) การเป็นหญิงผู้เพียบพร้อมในหลายลักษณะด้วยกัน 5) มีความหมายของความเป็นหญิงที่หลากหลาย

นอกจากนี้ยังสะท้อนความเป็นชายอีกด้วย โดยสะท้อนความเป็นชายแบบเก่า (Traditional Man) ใน 5 ประเด็น คือ 1) มีวิชาความรู้และความสามารถ 2) แข็งแกร่งทางกายหรือจิตใจ 3) เป็นผู้นำ 4) ควบคุมอารมณ์และความรู้สึก 5) ใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ สอดคล้องกับดิษยพรรณ ศรีบุญเรือง (2562 : 431-445) ที่ศึกษาเรื่องภาพความเป็นชายจากการสร้างตัวละครเอกฝ่ายชายในนวนิยายเรื่องบุพเพสันนิวาสของรอมแพง ที่พบความเป็นชายแบบเก่า (Traditional Man) ดังนี้ 1) มีความเข้มแข็งด้านพลังทางร่างกาย มีความก้าวร้าวรุนแรง 2) ไม่แสดงอารมณ์ที่อ่อนไหว หรือความรู้สึกที่แท้จริง 3) จะคบค้าสมาคมเฉพาะในหมู่ผู้ชาย 4) มีความสนิทสนมกับผู้ชายด้วยกันแต่จะไม่ใกล้ชิด 5) มีทัศนคติในการมองและแบ่งผู้หญิงออกเป็นผู้หญิงดีและเลว

ในขณะที่เพศวิถี (Sexuality) พบแบบรักเพศเดียวกัน แบบรักสองเพศ และไร้เพศ ส่วนบทบาทในการร่วมเพศ พบว่ามีตัวละครเพียง 2 คู่เท่านั้นที่มีการกำหนดบทบาทในการร่วมเพศระหว่างกัน อย่างชัดเจนระหว่างฝ่ายกระทำและฝ่ายถูกกระทำ ในขณะที่ตัวละครหญิงรักร่วมเพศส่วนใหญ่จะมีบทบาท

ในการร่วมเพศที่ไม่ตายตัว สามารถสลับบทบาทเป็นฝ่ายกระทำและฝ่ายถูกกระทำระหว่างกันได้ ทั้งนี้ การศึกษาด้านเพศวิถีในนวนิยายยูริดังกล่าวดึงดูดให้เห็นว่าตัวละครร่วมเพศต่างก็มีเพศวิถีที่มีความหลากหลาย สามารถเปลี่ยนแปลงไปตามความพึงพอใจของตน โดยเป็นเรื่องของจิตใจที่ไม่อาจนำกรอบความคิด มากำหนดกฎเกณฑ์ไว้ได้ สอดคล้องกับสุขัญญา วงศ์เวสซ์ วรวรรณ ศรียาภัย บุญยงค์ เกศเทศ และ ศานติ ภักดีคำ (2563 : 27-53) ที่ศึกษาเรื่อง เพศวิถีของตัวละครในนวนิยายหลากหลายความนิยม ทางเพศรส ที่ได้กล่าวว่าการสร้างเพศวิถีของตัวละครที่ปรากฏในนวนิยายถูกสร้างผ่านทัศนคติ ความคิด ความพึงพอใจในการใช้เลือกใช้ชีวิต พฤติกรรมและการแสดงออกถึงรสนิยมความปรารถนาทางเพศ แบบรักเพศเดียวกันที่ทำให้ดูเป็นเรื่องปกติสามารถแสดงออกถึงความปรารถนาทางเพศตามรสนิยม ได้อย่างอิสระและไม่ถูกกีดกันหรือต้องปิดบังซ่อนเร้นจากสังคม นวนิยายได้สร้างความเข้าใจแก่ผู้อ่านว่า แรงปรารถนาทางเพศทั้งแบบรักเพศเดียวกันหรือรักต่างเพศต่างก็เป็นกลไกทางจิตเป็นความรู้สึกภายใน ที่ไม่สามารถอธิบายหรือกำหนดกรอบได้ ดังนั้นตัวละครหลากหลายเพศรวมถึงตัวละครไร้เพศที่ปรากฏใน นวนิยายทำให้เห็นว่าความปรารถนาทางเพศเป็นธรรมชาติของมนุษย์ ไม่ควรถูกกำหนด ควบคุม หรือทำให้เกิดความแตกต่างหรือถูกมองว่าเป็นอื่นจากคนในสังคมที่ยังไม่ยอมรับพฤติกรรมหรือความสัมพันธ์ ที่ไม่เป็นไปตามบรรทัดฐานรักต่างเพศ

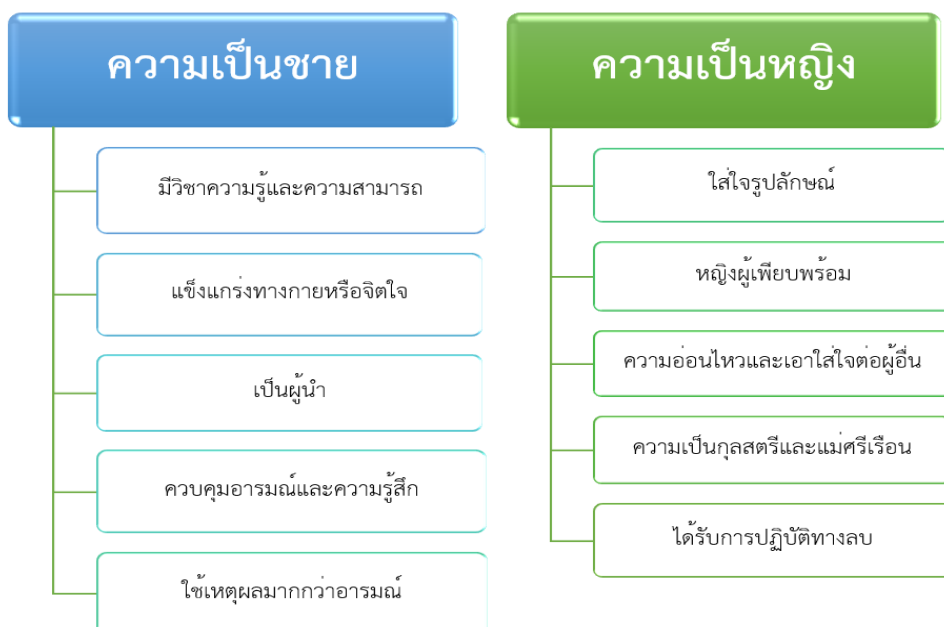
นอกจากนี้ยังพบอีกว่าเพศภาวะและเพศวิถีของตัวละครรักร่วมเพศหญิงมีทั้งความแตกต่าง และความเหมือนกับเพศภาวะและเพศวิถีของตัวละครหญิงรักต่างเพศ โดยแตกต่างด้านเพศวิถีของ ตัวละคร กล่าวคือ เพศวิถีที่ปรากฏในนวนิยายล้วนเป็นลักษณะที่ตรงข้ามกับเพศวิถีแบบรักต่างเพศ หรือความสัมพันธ์ระหว่างคู่ชายหญิง ในขณะที่ด้านเพศภาวะหรือบทบาททางเพศนั้น พบว่าความเป็นหญิง และความเป็นชายของตัวละครรักร่วมเพศและตัวละครรักต่างเพศมีลักษณะเช่นเดียวกัน เนื่องจาก คุณลักษณะดังกล่าวเป็นผลมาจากการที่สังคมเริ่มให้การยอมรับความเท่าเทียมทางเพศมากขึ้น ผู้หญิงและผู้ชายจึงมีความทัดเทียมกัน กล่าวคือ สังคมในปัจจุบันไม่ได้เห็นพ้องต้องกันหรือมีความคิดเห็นที่ในลักษณะ เดียวกันว่าสิ่งใดคือสิ่งที่ผู้หญิงหรือผู้ชายควรเป็น ควรทำ และควรคิด ความเป็นชายไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะ เพศชาย เช่นเดียวกับการที่ความเป็นหญิงไม่ได้จำกัดอยู่แค่เพศหญิง มนุษย์ทุกคนไม่ว่าจะมีเพศกำเนิด เป็นเพศใดก็ตาม สามารถมีทั้งความเป็นชายและความเป็นหญิงได้เช่นเดียวกัน ดังนั้นจึงพบทั้งความเป็นหญิง และความเป็นชายในตัวละครทุกตัวละคร ทั้งตัวละครรักร่วมเพศหญิงชาย และตัวละครหญิงชาย

ข้อเสนอแนะ

- 1) ควรมีการศึกษาความเป็นชายและความเป็นหญิงจากนวนิยายชายรักชาย ซึ่งจะช่วยให้ทราบความเหมือนหรือความแตกต่างของเพศภาวะระหว่างตัวละครรักร่วมเพศชายกับตัวละครรักร่วมเพศหญิง
- 2) ควรมีการนำทฤษฎีอื่น ๆ มาใช้ในการศึกษานวนิยายยูริ อาทิ ศึกษาความเหมือนหรือความแตกต่างของการใช้ภาษาของนวนิยายยูริระหว่างนักเขียนมืออาชีพและนักเขียนเว็บไซต์ ตลอดจนศึกษาทัศนคติของผู้เขียนนวนิยายทั้งสองประเภท

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาพบว่าตัวละครหญิงรักร่วมเพศในวรรณกรรมยูริซึ่งถือได้ว่าเป็นวรรณกรรมในยุคปัจจุบันนั้น ตัวละครหญิงรักร่วมเพศมีทั้งความเป็นชายและความเป็นหญิงอยู่ในอัตราส่วนที่เท่ากัน แสดงให้เห็นว่าเพศภาวะ อันได้แก่ ความเป็นชายและความเป็นหญิงไม่ได้ยึดโยงอยู่กับเพศสรีระของมนุษย์เพียงอย่างเดียวเหมือนเช่นการสร้างตัวละครหญิงในวรรณกรรมยุคเริ่มแรก เป็นเหตุให้พบทั้งความเป็นชายและความเป็นหญิงจากตัวละครหญิงรักร่วมเพศในการศึกษาคำนี้ โดยสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่ได้ดังนี้

องค์ความรู้ใหม่

เอกสารอ้างอิง

- ดิษยพรรณ ศรีบุญเรือง. (2557). การนำเสนอภาพความเป็นชายและความเป็นหญิงในคัมภีร์อรรถกถา
ธรรมบท ฉบับมหายานกุฎราชวิทยาลัย. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย).
ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุชัยญา วงศ์वेश และคณะ. (2563). เพศวิถีของตัวละครในนวนิยายหลากหลายความนิยมทางเพศส.
วารสารวิถีวรรณสาร, 4(2), 27-58.
- อนันตศักดิ์ พลแก้วเกษ และเอี่ยม อามาศย์มุลตรี. (2565). ความเป็นหญิงความเป็นชายในบทละครนอก
เรื่องไกรทอง.วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, 16(3), 29-42.
- อรทัย เพี้ยยุระ. (2564). วรรณกรรมกับเพศภาวะ Literature and gender. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัย
ขอนแก่น.
- Jackson, P. A., Cook, N. M. (1999). Genders & sexualities in modern Thailand. Chiang Mai:
Silkworm Books.
- Richardson, D. and Robinson, V.(ed.). (2008). Introducing Gender and Women's Studies.
Hampshire: Palgrave MacMillan.

พุทธวิธีจัดการความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรป่าชุมชนบ้านนาหวาย
อำเภอนาหมื่น จังหวัดน่าน
Buddhist Approach to Manage Conflicts in the Use of Community Forest
Resources at Ban Na Wai, Na Muen District, Nan Province

ศุภากร เพ็ชรสุข¹,
สมยศ ปัญญามาก² และ สหทัยา วิเศษ³
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา^{1,2,3}
Supakorn Phetsuk¹,
Somyot Panyamak² and Sahathaya Wises³
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus^{1,2,3}
Corresponding Author, E-mail: kornkon0916346553@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรป่าชุมชน 2) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรป่าชุมชน และ 3) นำเสนอแนวทางพุทธวิธีจัดการความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรป่าชุมชนบ้านนาหวาย อำเภอเมือง จังหวัดน่าน การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี โดยใช้แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า

1) ผลการวิเคราะห์ระดับการจัดการความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรป่าชุมชนบ้านนาหวาย อำเภอเมือง จังหวัดน่าน ทั้ง 5 ด้าน พบว่า ด้านความสัมพันธ์ ด้านค่านิยม และด้านโครงสร้าง โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับพึงพอใจมาก สำหรับด้านข้อมูลข่าวสารและด้านผลประโยชน์ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับพึงพอใจปานกลาง

* ได้รับบทความ: 24 สิงหาคม 2566; แก้ไขบทความ: 28 มิถุนายน 2567; ตอรับตีพิมพ์: 30 มิถุนายน 2567

2) ผลการเปรียบเทียบการขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรป่าชุมชนบ้านนาหวาย อำเภอนาหมื่น จังหวัดน่าน พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ และอาชีพที่แตกต่างกัน มีระดับการจัดการความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรป่าชุมชนบ้านนาหวาย อำเภอนาหมื่น จังหวัดน่าน ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

3) พุทธวิธีจัดการความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรป่าชุมชนตามหลักสาราณียธรรม พบว่า หลักสาราณโกศล ในการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกันภายในชุมชนและเป็นการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งหลักเมตตามโนกรรม ยึดถือหลักธรรมเป็นที่ตั้งเพื่อแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง หลักเมตตากายกรรม ทำให้เกิดโครงสร้างการทำงานอย่างมีรูปแบบ หลักกวีกายกรรม การใช้วาจาในการพูดการสร้างความสุขให้เกิดขึ้นในชุมชน หลักศีลสามัญญตา การประพฤติสุจริตในสิ่งที่ตั้งมอย่างสม่ำเสมอ และหลักทักขิณวิริยสามัญญตา มีความเสมอภาคกันทางความคิด และเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น

พุทธวิธี; การจัดการความขัดแย้ง; ทรัพยากรป่าชุมชน

คำสำคัญ: พุทธวิธี; การจัดการความขัดแย้ง; ทรัพยากรป่าชุมชน

Abstract

The study consisted of the following objectives: 1) to investigate conflicts in the use of community forest resources; 2) to explore factors affecting conflicts in the use of community forest resources; and 3) to propose the Buddhist approach to manage conflicts in the use of community forest resources at Ban Na Wai, Na Muen District, Nan Province. The study used a mixed-method approach that included qualitative and quantitative methods. A questionnaire on a 5-point Likert scale was used to acquire quantitative data from a sample group. In-depth interviews were used to acquire qualitative data from key informants. The collected data were analyzed by content analysis.

From the study, the following results are found:

1) From analyzing the level of conflict management in the use of community forest resources at Ban Na Wai in all 5 aspects, it is found that the mean of relationship, values and structure are at a very satisfied level, news and information and benefits are at a moderate level.

2) From comparing conflicts in the use of community forest resources, it is discovered that people of different genders, ages, educational levels, incomes, and occupations have no difference in the level of conflict management in the use of community forest resources at Ban Na Wai; therefore, the null hypothesis is rejected.

3) Conflict management in the use of community forest resources based on Saraniyadhamma (states of conciliation) reveals as follows: Sadharanabhogita refers to sharing within the community to help reducing and solving conflicts; Mettamanokamma refers to adhering to the Dhamma for solving conflicts; Mettakayakamma refers to structure for working systematically; Mettavacikamma refers to the use of words to create peace in the community; Silasamaññata refers to honest conduct; and Ditthisamaññata refers to equality in thoughts and accepting others' viewpoints.

Keywords: Buddhist Methods; Conflict Management; Community Forest Resource

บทนำ

ความขัดแย้งถือว่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมมนุษย์โดยทั่วไป นับตั้งแต่ระบบสังคมเล็ก ๆ เช่น ในสถาบันครอบครัว หรือระบบสังคมที่กว้างขวางขึ้นเช่น ระหว่างองค์กรหรือผู้ร่วมงาน ระหว่างรัฐบาลกับประชาชน ความขัดแย้งระหว่างชาติพันธุ์ หรือระหว่างประเทศ ความขัดแย้งจึงกล่าวได้ว่าเป็นความสัมพันธ์ คือ ถ้าอีกคนหนึ่งมีเป้าหมายที่ขัดกับเราแต่เขาไม่สัมพันธ์กับเรา เขาก็จะไปตามเป้าหมายของเขา เราก็ไปตามเป้าหมายของเราไม่ถือว่าขัดแย้งกัน (พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโน และคณะ, 2561) เมื่อพิจารณาในมุมมองของ “ทรัพยากร” นับได้ว่าเป็นขีดจำกัดของการอยู่ดีมีสุข แม้ว่าจะมีรากฐานความเป็นจริงมาก แต่ก็อาจจะสร้างภาพรวมและอาจทำให้เข้าใจผิด สิ่งที่ปรากฏในสังคมเราขณะนี้ พบว่ามีความขัดแย้งอยู่หลายด้าน ข้อพิจารณาดังกล่าวนี้นำให้ต้องพิจารณาปัจจัยอื่น ๆ ควบคู่ไปกับความยั่งยืนของทรัพยากรในการใช้ประโยชน์ร่วมกันของชุมชน (บัวพันธ์ พรหมพักพิง, 2560) ต่อมาแรงกดดันของระบบทุนนิยมทำให้เกิดการบริโภคนิยม ความต้องการซื้อ ความต้องการเงินมากขึ้นเรื่อย ๆ ดังนั้นการใช้ทรัพยากรเพื่อการผลิต จึงมุ่งผลเพื่อขายในจำนวนมาก ๆ ส่งผลทำให้การใช้ป่า การใช้น้ำและการใช้ทรัพยากรที่ดิน โดยมุ่งที่การเพิ่มปริมาณการผลิต ทั้งผลผลิตที่ได้จากทรัพยากรป่าไม้ และผลผลิตที่สร้างขึ้นโดยอาศัยธรรมชาติล้วนแต่ทำให้ความอุดมสมบูรณ์ย่อยหรือลงไปอย่างรวดเร็ว เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติมีจำกัด แต่ความต้องการของคนมีไม่จำกัด ในที่สุดคนรุ่นหลังก็ไม่สามารถจะยังชีพได้ด้วยฐานทรัพยากรธรรมชาติ (ณรงค์ เพชรประเสริฐ, 2553)

ความล้มเหลวในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและนโยบายของรัฐในการรวมศูนย์อำนาจของการจัดการทรัพยากรดังกล่าว พร้อมกับกระแสที่เปิดโอกาสให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรมากขึ้น ทำให้รัฐปรับเปลี่ยนนโยบายใหม่โดยเปลี่ยนจากการจัดการทรัพยากรแบบรวมศูนย์เป็นการกระจายอำนาจในการจัดการให้กับชุมชนท้องถิ่น แต่มีบางพื้นที่พบการขัดแย้งในการจัดการทรัพยากรกรณีการจัดการใช้ทรัพยากรป่าชุมชนบ้านนาหวาย อำเภอนาหมื่น จังหวัดน่าน ประกอบด้วย ปัญหาด้านการจัดการทรัพยากรดิน ปัญหาด้านการจัดการทรัพยากรน้ำ ปัญหาด้านการจัดการทรัพยากรป่าไม้ และสัตว์ป่า และปัญหาด้านการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้น ย่อมทำให้มีการช่วยกันรักษาสภาพภูมิทัศน์ของสิ่งแวดล้อมในชุมชน สนับสนุนในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยววนั้น ๆ อันเป็นการนำทรัพยากรการท่องเที่ยวมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรมการจัดการความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรป่าชุมชนบ้านนาหวาย อำเภอนาหมื่น จังหวัดน่าน เพื่อจะได้แนวทางการบริหารจัดการการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของประชาชนในพื้นที่ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรป่าชุมชนบ้านนาหวาย อำเภอนาหมื่น จังหวัดน่าน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรป่าชุมชนบ้านนาหวาย อำเภอนาหมื่น จังหวัดน่าน
3. เพื่อนำเสนอพฤติกรรมการจัดการความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรป่าชุมชนบ้านนาหวาย อำเภอนาหมื่น จังหวัดน่าน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยผสานวิธี ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยพื้นที่ในการวิจัยได้แก่ป่าชุมชนบ้านนาหวาย ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ตำบลบ่อแก้ว และตำบลนาทะนุง อำเภอนาหมื่น จังหวัดน่าน
2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
 - 2.1 ประชากร ตัวแทนของครัวเรือนนั้น โดยตำบลบ่อแก้วมีทั้งหมด จำนวน 1,368 ครัวเรือน และตำบลนาทะนุง มีจำนวน 1,445 ครัวเรือน รวมทั้งหมด จำนวน 2,813 ครัวเรือน (สำนักบริหารงานทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2563)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง คำนวณจากประชากรที่เป็นครัวเรือนทั้ง 2 ตำบล จำนวน 2,813 ครัวเรือน การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) (เพ็ญแข แสงแก้ว, 2553) จากนั้นกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ จำนวนประชากรต่อจำนวนตัวอย่าง ได้แก่ ตำบลบ่อแก้ว จำนวน 170 ครัวเรือน และ ตำบลนาทะนุง จำนวน 180 ครัวเรือน

2.3 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย ได้คัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 11 คน จากกลุ่มผู้นำท้องถิ่น กลุ่มผู้นำธรรมชาติ และกลุ่มเจ้าหน้าที่ของรัฐ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ เกี่ยวกับจำนวนสมาชิกในครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน จำนวนหนี้สินในครัวเรือน และอาชีพของครัวเรือน และคำตอบมีลักษณะเป็นมาตรวัดแบบ ลิเคิร์ต (Likert) 5 ระดับและให้คะแนนจาก 5 - 1 โดยเรียงคำตอบจากทางบวกมากที่สุดไปยังคำตอบทางลบมากที่สุด (บุญใจ ศรีสถิตนรากร, 2555) ส่วนเครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ คือ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วแปลความหมายตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยพิจารณาจากขอบเขตของคะแนนเฉลี่ยที่ได้จากการแบบสอบถามผลที่ได้จากการแปลผล (สำเร็จ จันทรสวรรณ, 2550) ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยสร้างรูปแบบอุปนัย ซึ่งเป็นแนวทางการแสวงหาความรู้ โดยอาศัยหลักฐานจากข้อมูลเชิงประจักษ์ที่รวบรวมมาเป็นการเฉพาะ เพื่อวิเคราะห์หาข้อสรุปทั่วไป และการตีความจากปรากฏการณ์ในพื้นที่ภายใต้บริบทที่สนใจศึกษา (ชาย โพธิ์สิตา, 2561)

ผลการวิจัย

1. ศีกระดับการจัดการความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรป่าชุมชนความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรป่าชุมชนบ้านนาหวาย อำเภอนาหมื่น จังหวัดน่าน แบ่งออกเป็น 5 ด้าน คือ ด้านความสัมพันธ์ ด้านข้อมูลข่าวสาร ด้านค่านิยม ด้านโครงสร้างท่องเที่ยว และด้านผลประโยชน์ ดังตารางที่ 1

ระดับการจัดการความขัดแย้ง ในการใช้ทรัพยากรป่าชุมชนบ้านนาหวาย อำเภอนาหมื่น จังหวัดน่าน			

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับการจัดการความขัดแย้งในด้านความสัมพันธ์ อยู่ในระดับมาก ด้านข้อมูลข่าวสาร อยู่ในระดับปานกลาง ด้านโครงสร้างอยู่ในระดับมาก ด้านผลประโยชน์ อยู่ในระดับปานกลาง

2. ปัจจัยที่มีผลต่อความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรป่าชุมชนบ้านนาหวาย อำเภอนาหมื่น จังหวัดน่าน แบ่งออกเป็น 5 ด้าน คือ

2.1 ปัจจัยที่มีผลต่อความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรป่าชุมชนบ้านนาหวาย อำเภอนาหมื่น จังหวัดน่าน ด้านความสัมพันธ์ ดังตารางที่ 2

[illegible]

4. การสื่อสารที่คลาดเคลื่อน/การสื่อสารเวลาไม่เหมาะสม	2.81	1.24	ปานกลาง
5. ความเข้าใจที่ไม่ตรงกันในเวลาสื่อสาร	3.69	1.16	มาก
6. การรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่แตกต่างกัน	3.73	1.16	มาก
7. ช่องทางการสื่อสารที่ไม่ครอบคลุม	3.44	1.21	มาก
รวม	3.64	1.12	ปานกลาง

จากตารางที่ 3 พบว่า ด้านข้อมูลข่าวสาร โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับพึงพอใจปานกลาง เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า ความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่น่ามาเสนอ รองลงมา ได้แก่ ข้อมูลมากหรือน้อยเกินไป ทำให้ความเข้าใจคลาดเคลื่อน การรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่แตกต่างกัน ความเข้าใจที่ไม่ตรงกันในเวลาสื่อสาร การตีความข้อมูลที่ผิดพลาด ช่องทางการสื่อสารที่ไม่ครอบคลุม และการสื่อสารที่คลาดเคลื่อน/การสื่อสารเวลาไม่เหมาะสม ตามลำดับ

2.3 ปัจจัยที่มีผลต่อความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรป่าชุมชนบ้านนาหวาย อำเภอนาหมื่น จังหวัดน่าน ด้านค่านิยม ดังตารางที่ 4

ระดับการจัดการความขัดแย้ง ในการใช้ทรัพยากรป่าชุมชนบ้านนาหวาย อำเภอเมือง จังหวัดน่าน			

2.4 ปัจจัยที่มีผลต่อความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรป่าชุมชนบ้านนาหวาย อำเภอนาหมื่น จังหวัดน่าน ด้านโครงสร้าง ดังตารางที่ 5

[illegible]

การสูญเสียผลประโยชน์ส่วนตน ผลประโยชน์ที่ได้ไม่เหมาะสม ขาดการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกัน ความแตกแยกสามัคคีในชุมชน และความไม่ยุติธรรมในการตัดสินเมื่อมีเหตุ ตามลำดับ

3. พุทธวิธีจัดการความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรป่าชุมชนบ้านนาหวาย อำเภอนาหมื่น จังหวัดน่าน โดยนำมาประยุกต์ใช้กับหลักธรรมสราณียธรรม ดังนี้

3.1 หลักเมตตาการยกรมทำให้เกิดโครงสร้างหรือทำให้เกิดระบบการทำงานอย่างมีรูปแบบและระเบียบ เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งที่รุนแรง ระบบการจัดการความขัดแย้งภายในชุมชนโดยใช้หลักความมีความเมตตาต่อกัน

3.2 หลักกัจจายกรมในการสร้างความสัมพันธ์ในเรื่องความขัดแย้ง เป็นหลักในการแก้ไขปัญหาภายในชุมชนในเรื่องของการใช้วาจาในการพูดการหาข้อมูลหรือการสร้างความสงบสุขให้เกิดขึ้นในชุมชนรวมถึงข้อยุติในปัญหาที่เกิดขึ้น

3.3 หลักเมตตาโมกกรรมเป็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นทางด้านจิตใจเป็นกำลังอันสำคัญในการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมโดยยึดถือเอาหลักธรรมเป็นที่ตั้งเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ประโยชน์ในการจัดการความขัดแย้งของการใช้ทรัพยากรภายในชุมชนโดยใช้หลักเมตตาโมกกรรม เข้ามามีบทบาทในการจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในชุมชน

3.4 หลักสาธารณโภคี ในการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกันภายในชุมชนและเป็นการแก้ไขปัญหาในการความขัดแย้งและการรับข่าวสารข้อมูลที่ได้อยู่ในความเห็นที่ผิดออกไป ทำให้ได้ข้อมูลที่ผิดพลาดเกินความเห็นหรือการคิดเองจึงทำให้ความเห็นต่างกันออกไปและไม่ค่อยยอมรับความเห็นของบุคคลอื่นทำให้นำไปสู่ความขัดแย้งในเรื่องต่าง ๆ

3.5 หลักสัสสามัญญตา คือ มีความประพฤติเสมอภาคกัน ประพฤติสุจริตในสิ่งที่ตั้งงามอย่างสม่ำเสมอ ประพฤติตนอย่างมีระเบียบวินัยเหมือนผู้อื่น ไม่ประพฤติตนในทางแตกแยกจนเป็นที่ขัดข้องหมองใจต่อผู้อื่นหรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ

3.6 หลักทักขิสามัญญตา มีความเสมอภาคกันทางความคิด และเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น ยอมปรับความคิดความเห็นของตนเอง และหมู่คณะภายใต้เหตุและผลในทางที่ตั้งงาม พร้อมกับเคารพเหตุผลยึดหลักความดีงามเป็นอุดมคติอย่างสม่ำเสมอ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง พุทธวิธีจัดการความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรป่าชุมชนบ้านนาหวาย อำเภอ นานหมื่น จังหวัดน่าน ผู้วิจัยจะได้นำเสนอประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

1. ระดับการจัดการความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรป่าชุมชนบ้านนาหวาย อำเภอ นานหมื่น จังหวัดน่าน จากผลการวิจัยพบว่า การจัดการด้านความสัมพันธ์ อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับผลการวิจัย

ของ กาญจนา คุ่มทรัพย์ ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาป่าชุมชนบ้านดอนหมู จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการจัดการป่าชุมชนบ้านชุมชนบ้านดอนหมูมีทุนทางสังคมที่เข้มแข็ง มีการดำเนินการบนชีวิตพื้นฐานของความพอเพียง มีความเอื้ออาทร มีจารีตประเพณีของการจัดการทรัพยากรส่วนรวมได้อย่างเข้มแข็ง มีความไว้วางใจ เชื่อใจซึ่งกันและกัน

2. ประชาชนที่มีเพศ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ และอาชีพแตกต่างกัน มีระดับการส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์ระหว่างภาครัฐ และประชาชนในพื้นที่เทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาเอกมร จิตฺตปัญโญ (คงตางาม) ซึ่งได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานตามหลักสสารณียธรรม ขององค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอดอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักสสารณียธรรมขององค์การฯ โดยรวมไม่แตกต่างกัน

3. พุทธวิธีจัดการความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรป่าชุมชนบ้านนาหวาย อำเภอนาหมื่น จังหวัดน่าน ตามหลักสสารณียธรรม พบว่าหลักสสารณียธรรมเป็นพุทธธรรมที่สำคัญที่สามารถนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตในสังคมร่วมกัน รวมถึงการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระมหาสุริยมทฺทโว, ธัชชนันท์ อิศรเดช และเกียรติศักดิ์ สุขเหลือง ได้ทำการศึกษาการประยุกต์หลักสสารณียธรรม เพื่อส่งเสริมความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า การสร้างความผูกพันต่อองค์กรและแรงจูงใจในการปฏิบัติงานผ่านหลักสสารณียธรรม 6 ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรโดยรวมได้ร้อยละ 68 โดยประยุกต์หลักสสารณียธรรม 6 มาใช้เพื่อเป็นตัวส่งเสริมให้เกิดความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรทำความเข้าใจและให้ความรู้แก่ประชาชน เกี่ยวกับข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ให้แก่ประชาชนเกี่ยวกับโครงสร้างกฎกติกา

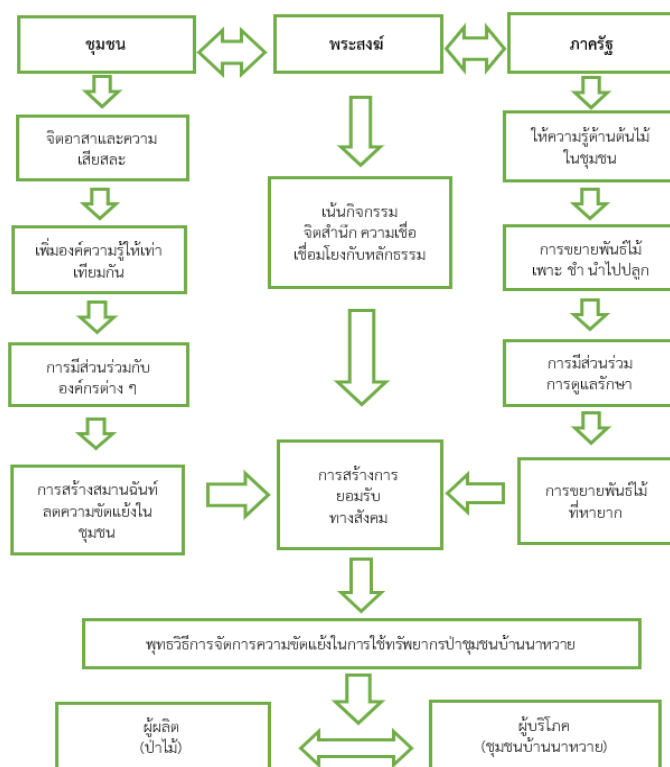
2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

ควรหมั่นทำความเข้าใจและติดต่อสื่อสารเพื่อให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน ตลอดจนทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องควรมีการหารือในเรื่องของผลประโยชน์ เพื่อนำมาแก้ไขปัญหาในระดับหมู่บ้านหรือชุมชน และท้องถิ่น เพื่อเป็นทิศทางเดียวกันและเพื่อให้เกิดความสันติ

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง “บทบาทของภาครัฐกับประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าชุมชนในเขตเทศบาลตำบลบ่อแก้ว อำเภอนาหมื่น จังหวัดน่าน” “พุทธธรรมกับการจัดการป่าชุมชนระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบ่อแก้ว อำเภอนาหมื่น จังหวัดน่าน” และ “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าชุมชนในเขตเทศบาลตำบลบ่อแก้ว อำเภอนาหมื่น จังหวัดน่าน”

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา คุ่มทรัพย์. (2558). การจัดการประชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาประชุมชนบ้านดอนหมู จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารการเกษตรราชภัฏ*, 14(1), 31-36.
- ชาย โพธิ์สีดา. (2561). ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- ณรงค์ เพชรประเสริฐ. (2553). สวัสดิการสังคมในมิติกินดี อยู่ดี มีสุข มีสิทธิ. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: เอ็ดดิสันเพรส โปรดักส์.
- บัวพันธ์ พรหมพักพิง. (2560). แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาจากความมั่งคั่งทางวัตถุสู่ความอยู่ดีมีสุข ประชาชาติ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- บุญใจ ศรีสถิตนรากร. (2555). การพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย : คุณสมบัตินิเทศเชิงจิตวิทยา. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระมหาดวงเด่น จิตตญาณ และคณะ. (2561). ปรัชญาความขัดแย้ง. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร.*, 6(1), 284-292.
- พระมหาสุริยะ มหฺทโว, ธีชนันท์ อิศรเดช และ เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง. (2564). การประยุกต์หลักสาราณียธรรมเพื่อส่งเสริมความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดนครราชสีมา. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 10(2), 263-276.
- พระมหาเอกมร จิตปัญโญ (คงตางาม). (2553). ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานตามหลักสาราณียธรรม ขององค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอดอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เพ็ญแข แสงแก้ว. (2553). การวิจัยทางสังคมศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2563). สถิติประชากร. สืบค้นเมื่อ 14 กรกฎาคม 2566, จาก http://www.dopa.go.th/index_3.html
- สำเร็จ จันทสุวรรณ. (2550). สถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 2). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

เทคนิคและกระบวนการสอนศีลธรรมในสถานศึกษาของพระสอนศีลธรรม
สังกัดวิทยาลัยสงฆ์นครน่านเฉลิมพระเกียรติฯ
Technique and Process for Teaching Morality in Schools
of Moral Teaching Monks under Nakhon Nan Buddhist College

พระปรมานุชิต ปฐมพล (รัตนานุเบศร)

วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

Phra Paramanuchit Pathamabalo (Rattananubet)

Student of Master of Arts Program in Buddhist Studies,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Nan Buddhist College
Corresponding Author, Email: Pop2555pop@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาของการสอนศีลธรรมในสถานศึกษาของพระสอนศีลธรรมสังกัดวิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติฯ 2) วิเคราะห์กระบวนการสอนศีลธรรมในสถานศึกษาของพระสอนศีลธรรมสังกัดวิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติฯ ระเบียบวิธีวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

ผลการวิจัย พบว่า

ศึกษาสภาพปัญหาของการสอนศีลธรรมในสถานศึกษาของพระสอนศีลธรรมสังกัดวิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติฯ พบว่า สภาพปัญหาเกี่ยวกับวิชาที่สอนของพระสอนศีลธรรมไม่สอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียน เวลาสอนที่ไม่แน่นอนและสอนได้ไม่เต็มที่ มีความรู้พื้นฐานทางพระพุทธศาสนาไม่ถ่องแท้ เทคนิคการสอนการใช้สื่อยังไม่พัฒนา สภาพปัญหาของการเรียนการสอนศีลธรรมคือ ปัจจุบันการเข้าถึงของเทคโนโลยีมีมากขึ้นทำให้เด็กไม่สนใจหรือเอาใจใส่ด้านคุณธรรมจริยธรรม และพระสอน

* ได้รับบทความ: 22 กรกฎาคม 2566; แก้ไขบทความ: 28 มิถุนายน 2567; ตอรับตีพิมพ์: 30 มิถุนายน 2567

Received: 22 July 2023; Revised: 28 June 2024; Accepted: 30 June 2024

ศีลธรรมยังไม่ครอบคลุมทั่วทั้งจังหวัด ส่วนการวิเคราะห์กระบวนการสอนศีลธรรมในสถานศึกษาด้านเนื้อหาของหลักสูตรต้องบูรณาการส่วนต่าง ๆ อย่างเหมาะสมและกลมกลืน

กระบวนการสอนศีลธรรมในสถานศึกษาของพระสอนศีลธรรมสังกัดวิทยาลัยสงฆ์นครน่านเฉลิมพระเกียรติ ฯ พบว่า การจัดการเกี่ยวกับบุคคลเป็นกระบวนการที่สำคัญมากอย่างหนึ่งที่จะต้องหมั่นศึกษาหาความรู้ใหม่และวิทยาการใหม่ ๆ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการบริหารจัดการงานบุคคลต่อไป ส่วนด้านการเรียนการสอนจะที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ โดยพระสอนศีลธรรมได้รับการอบรมวิธีการสอนอย่างเป็นระบบ ส่งเสริมให้นักเรียนใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รวมทั้งนำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันมาประยุกต์ใช้ในการสอน ด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์ควรมีการอบรมการใช้สื่อและอบรมเทคนิคการสอน รวมถึงกระบวนการผลิตสื่อให้กับพระสอนศีลธรรม และด้านการวัดผลและประเมินผล ควรมีการปรับปรุงกระบวนการสอนในทันสมัย โดยเน้นสื่อให้เป็นประโยชน์และเป็นสื่อที่มีความเข้าใจได้ง่าย

คำสำคัญ: กระบวนการสอน; การสอนศีลธรรม; พระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา

Abstract

This research “Technique and Process for Teaching Morality in Schools of Moral Teaching Monks under Nakhon Nan Buddhist College” has the objectives as follows: to study the problems of teaching morality in schools of moral teaching monks under Nakhon Nan Buddhist College; and to analyse the process of teaching morality in schools of moral teaching monks under Nakhon Nan Buddhist College. This study is qualitative research by in-depth interview. The results showed that: problems of teaching morality in schools, moral teaching monks taught subjects that were inconsistent with the needs of the school. The time is not certainly and not to teaching full-time. The basic knowledge of Buddhism and lacks a variety of things in teaching. Techniques for teaching the use of media are developed not yet. The problems of teaching morality is the accessibility of technology is increasing which makes children not interested or attentive about morality, ethics and moral teachings have not yet covered the entire province.

Analysis for process of teaching morality in schools of moral teaching monks. The process into 4 parts: 1) the content of the curriculum must integrate various parts appropriately and harmoniously. As well as the personnel management is one of the most important processes to must keep learning new knowledge and new technologies

to be used as a guideline for personnel management. 2) Teaching and learning that focuses on students is important. Most moral monks have been trained in a systematic teaching method, let students seek knowledge on their own by applying current events in teaching. 3) Media and equipment, monks teaching morality manage learning by using the media. There will be training or meetings about knowledge on the production process of teaching and learning materials for moral monks. And 4) Measurement and evaluation. Should be developed to modern in the processes. Emphasize the media to be useful and easy to understand. And the curriculum is updated every 3 years.

Keywords: Processes; Teaching Morality; Moral Teaching Monks in School

บทนำ

พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเป็นพระสงฆ์กลุ่มหนึ่งที่ทำหน้าที่เป็นครูผู้สอน เป็นวิทยากรเพื่อให้ความรู้ให้การศึกษาทางด้านศีลธรรม โดยพระกลุ่มนี้ได้รับอุปถัมภ์จากกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งทำหน้าที่ทางด้านการสอนศีลธรรม (สำนักงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมกรมการศาสนากระทรวงวัฒนธรรม, 2550) โดยมีการเรียนการสอนมาเป็นเวลานาน แต่ยังขาดระบบการจัดการที่ดีและไม่มีหน่วยงานใดเข้ามาสนับสนุนหรือรับรองอุปถัมภ์ จึงได้ทำกันไปตามความสามารถที่จะทำการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล นอกจากนี้ในอดีตจำนวนพระที่มีความรู้ความสามารถในวิชาการศึกษามีน้อย ไม่เพียงพอที่จะสอนศีลธรรมหรือวิชาพระพุทธศาสนาของโรงเรียนได้ครบถ้วนทุกแห่ง โครงการพระสอนศีลธรรมของโรงเรียนมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้พระได้เข้าไปสอนในโรงเรียนอันเป็นการช่วยเหลือครูประจำการที่สอนวิชาพระพุทธศาสนา (Department of Religion, 2005) พบปัญหาการขาดความเข้าใจวิธีการสอนที่เหมาะสม อันเป็นเหตุให้ไม่สามารถช่วยในการปรับพฤติกรรมของผู้เรียนได้เท่าที่ควรจากการศึกษาโครงการวิจัยคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทยเพื่อหาแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมให้แก่สังคมไทย พบว่า ปัญหาของการสอนวิชาศีลธรรมคือ ครูผู้สอนวิชาศีลธรรมไม่ได้จบการศึกษาด้านศาสนา หรือการสอนศีลธรรมทำให้ขาดความมั่นใจในการสอน ในขณะเดียวกันยังใช้วิธีการสอนแบบบรรยายเนื้อหาเล่าพุทธประวัติ ขาดการวิเคราะห์เพื่อนำหลักธรรมมาใช้ในชีวิตประจำวัน ส่วนพระสอนศีลธรรมยังสอนแบบบรรยายเน้นพิธีกรรมทางศาสนา จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นพบว่า การดำเนินงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีความคาดหวังว่าจะเป็นโครงการที่สร้างคุณประโยชน์ต่อสังคม โดยต้องการใช้โครงการนี้เข้าไปมีส่วนผลักดันสร้างความเปลี่ยนแปลงที่ดีให้เกิดขึ้นในสังคมไทย ด้วยการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน มีพระที่จะนำหลักธรรมคำสอนผ่านกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเด็ก เยาวชน

นักเรียน นักศึกษาทั่วประเทศ การจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมยังไม่ค่อยประสบความสำเร็จมากนัก เนื่องจากพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่ได้รับคัดเลือกเฉพาะพระที่มีคุณวุฒินักธรรมชั้นเอกเปรียญธรรม 3 ประโยค และปริญญาตรีด้านพระพุทธศาสนา แต่ยังขาดการพัฒนาสมรรถนะหรือศักยภาพในการสอนและการนำปฏิบัติธรรมอย่างเป็นระบบ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (สำนักงานพระสอนศีลธรรมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2558) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการส่งเสริมสมรรถนะหรือศักยภาพของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนให้มีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ ตลอดจนสร้างจิตสำนึกให้นักเรียนนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อเป็นคนดีมีศีลธรรมและจริยธรรม รวมทั้งมุ่งเน้นเสริมสร้างศักยภาพของพระสอนศีลธรรมให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็ว พระสอนศีลธรรมจึงมีบทบาทสำคัญในการสอนศีลธรรมและเป็นผู้ดำเนินการปฏิบัติธรรมในโรงเรียนจึงจำเป็นต้องพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่อง

วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ร่วมกับศึกษาธิการจังหวัดน่าน และภาคีเครือข่ายในการขับเคลื่อนงานพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดน่าน เพื่อเป็นการส่งเสริม สนับสนุนโรงเรียนในสังกัดนำเอาหลักพระธรรมเข้าไปบูรณาการร่วมกับหลักสูตรการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม เพื่อให้นักเรียนเกิดการตระหนักถึงคุณค่าของการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา (บันทึกข้อตกลงความร่วมมือเพื่อสื่อสารสร้างความร่วมมือภาคีเครือข่ายขับเคลื่อนงานพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดน่าน, 2565) และได้ดำเนินการประสานงานกับคณะสงฆ์ สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยโครงการฯ ของวิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติฯ มีการดำเนินการตามแผนที่ตั้งไว้ในส่วนของแผนการอบรมพัฒนาเพิ่มประสิทธิภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จึงมีความจำเป็นที่ต้องมีการพัฒนาทักษะการสอนในการกระตุ้นการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมให้ได้รับความสนใจจากผู้เรียน โดยพระสอนศีลธรรมจะต้องพัฒนาทักษะการสอนให้มีประสิทธิภาพและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการสอนให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้

การจัดกระบวนการเรียนรู้ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ วัตถุประสงค์การเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้และการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ ดังนั้นกระบวนการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จะประกอบด้วย 1) วัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดองค์ความรู้ ทักษะ ความเชี่ยวชาญและสมรรถนะที่เกิดกับตัวผู้เรียน 2) การจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วยหลักสูตรและการสอนในศตวรรษที่ 21 การพัฒนาทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 และสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และ 3) การประเมินทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเรียนรู้ทั้งผู้สอนและผู้เรียนโดยตรง เพราะจะทำให้ทราบว่าผู้เรียนเกิดทักษะในศตวรรษที่ 21 หรือไม่ หากผู้เรียนยังไม่เกิดทักษะ ก็จะทำผล

การประเมินมาปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อให้เกิดทักษะ จึงกล่าวได้ว่า “การประเมินทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21” ซึ่งเป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างหนึ่งของระบบการส่งเสริมให้เกิดทักษะในศตวรรษที่ 21 โดยตรง การจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนที่เป็นกลุ่มเด็กที่เกิดในยุคดิจิทัล ครูพระสอนศีลธรรมและผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มบุคคลที่เกิดก่อนที่จะมีการใช้ดิจิทัลอย่างแพร่หลาย นับเป็นความท้าทายในการบริหารสถานศึกษาและจัดการเรียนการสอนในยุคดิจิทัลอย่างมาก ครูพระสอนศีลธรรมและผู้บริหารสถานศึกษาต้องทำความเข้าใจว่าผู้เรียนในยุคนี้มีการเรียนรู้อย่างไร และจะอย่างไรครูสามารถจัดการเรียนรู้วัฒนธรรมหรือแนวใหม่ๆ ที่เชื่อมโยงความคิด ความรู้ โดยใช้เทคโนโลยีเป็นตัวส่งผ่านไปยังผู้เรียนยุคดิจิทัล เทคโนโลยีเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้เรียนมีความน่าตื่นตาดังขึ้น จึงเป็นบทบาทที่สำคัญที่สุด สำหรับครูและผู้บริหารสถานศึกษาที่เชื่อว่า เป้าหมายที่สำคัญที่สุดในการจัดการศึกษา คือ การทำให้ผู้เรียนเกิดแรงบันดาลใจที่จะเรียนรู้ที่จะฝันและพยายามทำให้สำเร็จตามเป้าหมาย

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจทำวิจัยเรื่อง “กระบวนการสอนศีลธรรมในสถานศึกษาของพระสอนศีลธรรมสังกัดวิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติฯ” เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและการวิเคราะห์กระบวนการสอนศีลธรรมในสถานศึกษาของพระสอนศีลธรรมสังกัดวิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติฯ เพื่อไปพัฒนาเทคนิคการสอนของพระสอนศีลธรรม สังกัดวิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติฯ รวมถึงจัดอบรมเพื่อส่งเสริมศักยภาพของพระสอนศีลธรรมให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของการสอนศีลธรรมในสถานศึกษาของพระสอนศีลธรรม สังกัดวิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติฯ
2. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการสอนศีลธรรมในสถานศึกษาของพระสอนศีลธรรม สังกัดวิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติฯ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ขอบเขตของการวิจัยแบ่งเป็น 4 ด้าน คือ

1) ด้านเนื้อหา มุ่งศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัญหาของการสอนศีลธรรมของพระสอนศีลธรรม สังกัดวิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติฯ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับด้านเนื้อหาหลักสูตร ด้านการเรียนการสอน ด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์ และด้านการวัดผลและประเมินผล

2) ด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ตัวแทนเครือข่ายพระสอนศีลธรรมสังกัดวิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติ แบ่งเป็น 4 กลุ่ม จำนวน 25 รูป/คน ดังนี้ (1) กลุ่มพระสอนศีลธรรมจำนวน 10 รูป

(2) กลุ่มผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 5 คน (3) ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา จำนวน 5 คน และ (4) กลุ่มนักเรียน จำนวน 5 คน

3) ด้านพื้นที่ ได้แก่ เครือข่ายพระสอนศีลธรรมสังกัดวิทยาลัยสงฆ์นครน่านเฉลิมพระเกียรติในจังหวัดน่าน

4) ด้านระยะเวลาการวิจัย ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2564 – พฤษภาคม 2565

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยนี้ได้ค้นพบประเด็นที่ตอบวัตถุประสงค์ ดังนี้

1) สภาพปัญหาของการสอนศีลธรรมในสถานศึกษาของพระสอนศีลธรรมสังกัดวิทยาลัยสงฆ์นครน่านเฉลิมพระเกียรติฯ พบว่า พระสอนศีลธรรมสอนวิชาที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียน เวลาสอนที่ไม่แน่นอนและสอนได้ไม่เต็มที่เพราะบางโรงเรียนนั้นมีข้อจำกัดเรื่องระยะเวลา พระสอนศีลธรรมขาดความรับผิดชอบในการสอน มีความรู้พื้นฐานทางพระพุทธศาสนาไม่คอยแน่น ยังขาดสิ่งที่หลากหลายในการเรียนการสอน เทคนิคการสอนการใช้สื่อยังไม่พัฒนา สภาพปัญหาของการเรียนการสอนศีลธรรมในสถานศึกษาคือในสมัยนี้เทคโนโลยีล้ำหน้าไปทำให้เด็กไม่กระตือรือร้นและเอาใจใส่ในด้านคุณธรรมจริยธรรม และพระสอนศีลธรรมยังไม่ครอบคลุมทั่วถึงทั้งจังหวัด

ควรมีการปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นโดยใช้การสำรวจวิชาที่โรงเรียนต้องการใช้สอนแล้วจัดอบรมให้พระสอนศีลธรรมสอนตามที่ทางโรงเรียนมีความประสงค์ จะปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นโดยใช้การสำรวจวิชาที่โรงเรียนต้องการใช้สอนแล้วจัดอบรมให้พระสอนศีลธรรมสอนตามที่ทางโรงเรียนมีความประสงค์ ควรที่จะมีพระสอนศีลธรรมในทุกโรงเรียนในจังหวัดเพื่อให้เด็กนักเรียนเข้าถึงหลักศีลธรรม ทำเป็นสื่อประกอบ การจัดทำแผนการสอนที่ชัดเจน เพิ่มสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อแอนิเมชั่น ควรมีการนิเทศติดตามหรือร่วมกัน กำหนดให้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นของจังหวัดน่าน และมีการติดตามจากต้นสังกัดให้มากขึ้นเพราะจะทำให้พระสอนศีลธรรมมีความกระตือรือร้นมากขึ้น

2) การวิเคราะห์กระบวนการสอนศีลธรรมในสถานศึกษาของพระสอนศีลธรรมสังกัดวิทยาลัยสงฆ์นครน่านเฉลิมพระเกียรติ โดยมีการแบ่งกระบวนการสอน ดังนี้

การวิเคราะห์กระบวนการสอนศีลธรรมในสถานศึกษาของพระสอนศีลธรรมสังกัดวิทยาลัยสงฆ์นครน่านเฉลิมพระเกียรติ พบว่า ในอดีตพระสอนศีลธรรมไม่ได้สอนตามหลักทางวิชาการที่สอดคล้องกับเนื้อหา ของทางโรงเรียน แต่สอนตามความถนัดของตนเองเป็นหลัก ไม่มีแผนการสอนพระสอนศีลธรรมจะสอนตามแต่ครูที่อยู่โรงเรียนมอบหมาย ขาดสื่อการสอนที่หลากหลาย แต่ใช้กระบวนการสอนแบบดั้งเดิมคือ เน้นวิธีการท่องจำ เน้นวิธีการเขียน ไม่มีกิจกรรมให้เด็กได้ทำอย่างต่อเนื่อง ไม่ได้มีการติดตามประเมินผลเด็กนักเรียนอย่างเต็มที่ พระสอนศีลธรรมไม่นำผลการวัดและประเมินผลมาใช้เพื่อปรับปรุงการจัดกิจกรรม

การเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระสมพร อุซุมโม (นิมนวล) พบว่า กระบวนการสอนของพระสอนศีลธรรมด้านเนื้อหาหลักสูตรนั้นพระสอนศีลธรรมขาดความรู้ ความเข้าใจในการจัดทำหลักสูตร สถานศึกษา ทั้งไม่สามารถกำหนดโครงสร้างหลักสูตรได้ตามเป้าประสงค์ที่จะให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ด้านการใช้และผลิตสื่อของพระสอนศีลธรรมคือขาดความรู้ ความเข้าใจในการจัดทำหลักสูตร สถานศึกษา ทั้งไม่สามารถกำหนดโครงสร้างหลักสูตรได้ตามเป้าประสงค์ที่จะให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ส่วนด้านการสอนคือนักเรียนไม่เชื่อฟัง ครูไม่สามารถควบคุมชั้นเรียนได้ดีเท่าที่ควรและด้านการวัดผลและประเมินผลคือ ทางสถานศึกษาไม่ได้ให้ระเบียบการวัดผล ประเมินผลของสถานศึกษาแก่พระสอนศีลธรรม และไม่มีความรู้ความเข้าใจในการประเมินผลตามสภาพจริง และสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระครูสมุห์ บุญเลิศ ขวัญใส (ชัยวงษ์) พบว่า นักเรียนไม่ค่อยสนใจในการเรียน สื่อมีจำนวนน้อย ไม่ทันสมัย หลักสูตรไม่เหมาะสม หรือสถานที่ไม่เหมาะสมกับการทำกิจกรรม ไม่มีการไปศึกษานอกสถานที่ และการวัดผลประเมินผลไม่ตรงกับความเป็นจริง ไม่มีมาตรฐาน และไม่มีการยอมรับการประเมินผลของนักเรียน

ในปัจจุบันกระบวนการสอนศีลธรรมในสถานศึกษาของพระสอนศีลธรรมสังกัดวิทยาลัยสงฆ์ นครน่านเฉลิมพระเกียรติ มีพัฒนาการไปตามนโยบายของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงทำให้มีประสิทธิภาพขึ้น มีการสอนอย่างเป็นระบบ เนื่องจากพระสอนศีลธรรมส่วนใหญ่ได้รับการอบรมวิธีการสอนที่เป็นระบบ มีสื่อการสอนที่ทันสมัยมากกว่าในอดีต มีการนำเอาเทคโนโลยีและการสอนสมัยใหม่ รวมถึงการสอดแทรกกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อเปิดโอกาสให้กับเด็กนักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การนำเทคโนโลยีมาสอนมากขึ้นทำให้เด็ก ๆ ตื่นเต้นอยากเรียน แต่ยังขาดการติดตามการสอนพระสอนศีลธรรมบางรูปไม่ได้เข้าสอนจริงถึงแม้จะมีแผนการสอนแต่ครูพระสอนศีลธรรมไม่ได้สอนตามแผน

คาดว่าในอนาคตกระบวนการสอนศีลธรรมในสถานศึกษาของพระสอนศีลธรรม สังกัดวิทยาลัยสงฆ์นครน่านเฉลิมพระเกียรติ ควรพัฒนากระบวนการสอนให้สอดคล้องกับโรงเรียนที่พระสอนศีลธรรมสอนในโรงเรียน พระสอนศีลธรรมต้องมีความรู้ความเข้าใจในวิธีการวัดผลและประเมินผล การเรียนรู้ตามสภาพจริงมีแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม มีการให้หน่วยงานที่รับผิดชอบจัดอบรมเพิ่มประสิทธิภาพในการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงให้แก่พระสอนศีลธรรมภายใต้สถานการณ์และอาจมีการปรับเปลี่ยนแต่ต้องมีการวางแผนกัน จัดทำเอกสารหรือคู่มือเกี่ยวกับวิธีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงให้แก่พระสอนศีลธรรมโรงเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน สร้างเครือข่ายและจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ มีสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยกว่า และควรมีการขยายพื้นที่ให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้นมีการนำเอาสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาประกอบการเรียนการสอนให้มากขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

สภาพปัญหาของการสอนศีลธรรมในสถานศึกษา พบว่า ครูพระสอนศีลธรรมสอนวิชาที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียน เวลาสอนที่ไม่แน่นอนและสอนได้ไม่เต็มที่เพราะบางโรงเรียนนั้นมีข้อจำกัดเรื่องระยะเวลา ครูพระสอนศีลธรรมขาดความรับผิดชอบในการสอน มีความรู้พื้นฐานทางพระพุทธศาสนาไม่ค่อยแน่นยังขาดสิ่งที่หลากหลายในการเรียนการสอน เทคนิคการสอนการใช้สื่อยังไม่พัฒนา สภาพปัญหาของการเรียนการสอนศีลธรรมในสถานศึกษาคือในสมัยนี้เทคโนโลยีล้ำหน้าไปทำให้เด็กไม่กระตือรือร้นและเอาใจใส่ในด้านคุณธรรมจริยธรรม และครูพระสอนศีลธรรมยังไม่ครอบคลุมทั่วถึงทั้งจังหวัด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระอธิการสัมพัศ สนต์จิตโต (จินตะเกษกรณ์) และพระมหาอุดร อุตฺโตโร (มากดี) พบว่า สภาพปัญหาและอุปสรรคของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดอุทัยธานี ยังขาดความรู้ความสามารถในการสร้างความสนใจในขณะปฏิบัติการสอน ไม่สามารถควบคุมชั้นเรียนได้ดีเท่าที่ควร ขาดการประสานงานระหว่างครูผู้สอนในรายวิชาพระพุทธศาสนา ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรรคพงศ์ โสมาเกต และคณะ พบว่า ขาดการส่งเสริมสนับสนุนสื่อเทคโนโลยีเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนได้เต็มศักยภาพ งบประมาณสนับสนุนที่ไม่ชัดเจน ขาดแคลนครูและครูสอนไม่ตรงตามวุฒิ รวมทั้งขาดแคลนการจัดสรรวัสดุ สื่อและอุปกรณ์ที่เหมาะสมกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนั้นควรที่จะมีครูพระสอนศีลธรรมทั่วทุกโรงเรียนในจังหวัดเพื่อให้เด็กนักเรียนเข้าถึงหลักศีลธรรม ทำเป็นสื่อประกอบ การจัดทำแผนการสอนที่ชัดเจน เพิ่มสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อแอนิเมชัน ควรมีการนิเทศติดตามหรือร่วมกันกำหนดจุดเน้นเป็นหลักสูตรท้องถิ่นของจังหวัดน่าน และมีการติดตามจากต้นสังกัดให้มากขึ้นเพราะจะทำให้ครูพระสอนศีลธรรมมีความกระตือรือร้น

ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการสอนศีลธรรมในสถานศึกษาของพระสอนศีลธรรมสังกัดวิทยาลัยสงฆ์นครน่านเฉลิมพระเกียรติฯ ในอดีต พระสอนศีลธรรมไม่ได้สอนตามหลักทางวิชาการที่สอดคล้องกับเนื้อหา ของทางโรงเรียน แต่สอนตามความถนัดของตนเองเป็นหลัก ไม่มีแผนการสอน พระสอนศีลธรรมจะสอนตามแต่ครูที่อยู่โรงเรียนมอบหมาย ขาดสื่อการสอนที่หลากหลาย แต่ใช้กระบวนการสอนแบบดั้งเดิม คือ เน้นวิธีการท่องจำ เน้นวิธีการเขียน ไม่มีกิจกรรมให้เด็กได้ทำอย่างต่อเนื่อง ไม่ได้มีการติดตามประเมินผลเด็กนักเรียนอย่างเต็มที่ พระสอนศีลธรรมไม่นำผลการวัดและประเมินผลมาใช้เพื่อปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสมพร อุทุมโม (นิมนวล) พบว่า กระบวนการสอนของพระสอนศีลธรรมด้านเนื้อหาหลักสูตรนั้นพระสอนศีลธรรมขาดความรู้ ความเข้าใจในการจัดทำหลักสูตร สถานศึกษา ทั้งไม่สามารถกำหนดโครงสร้างหลักสูตรได้ตามเป้าประสงค์ที่จะให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ด้านการใช้และผลิตสื่อของพระสอนศีลธรรม คือ ขาดความรู้ ความเข้าใจในการจัดทำหลักสูตร สถานศึกษา ทั้งไม่สามารถกำหนดโครงสร้างหลักสูตรได้ตามเป้าประสงค์ที่จะให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ส่วนด้านการสอนคือนักเรียนไม่เชื่อฟัง

ครูไม่สามารถควบคุมชั้นเรียนได้ดีเท่าที่ควรและด้านการวัดผลและประเมินผลคือ ทางสถานศึกษาไม่ได้ให้ระเบียบการวัดผล ประเมินผลของสถานศึกษาแก่พระสอนศีลธรรม และไม่มีความรู้ความเข้าใจในการประเมินผลตามสภาพจริง

ในปัจจุบันกระบวนการสอนศีลธรรมในสถานศึกษาของพระสอนศีลธรรม สังกัดวิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติฯ มีพัฒนาการไปตามนโยบายของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงทำให้มีประสิทธิภาพขึ้น มีการสอนอย่างเป็นระบบ เนื่องจากครูพระสอนศีลธรรมส่วนใหญ่ได้รับการอบรมวิธีการสอนที่เป็นระบบ มีสื่อการสอนที่ทันสมัยพร้อมเรียนเยอะกว่าในอดีต มีการนำเอาเทคโนโลยีและวิทยาการการสอนสมัยใหม่และสอดแทรกกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อเปิดโอกาสให้กับเด็กนักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การสอนที่เป็นเทคโนโลยีมากขึ้นทำให้เด็ก ๆ ตื่นเต้นอยากเรียน แต่ยังขาดการติดตามการสอนครูพระสอนศีลธรรมบางรูปไม่ได้เข้าสอนจริงถึงแม้จะมีแผนการสอนแต่ครูพระสอนศีลธรรมไม่ได้สอนตามแผน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระสมพร อุซุหมโม (นิมนวล) ที่พบว่าพระสอนศีลธรรมมีความสามารถในการนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม มีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อนักเรียนอย่างเป็นกัลยาณมิตร มีการพัฒนาในการใช้เทคโนโลยีในการประกอบการเรียนรู้และใช้สื่อได้ดีกว่าแต่ก่อน มีการนำความรู้ความเข้าใจในการแปรผลและนำผลที่ได้นำไปปรับปรุงและพัฒนาในการจัดการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปกรณ์ บุญสำราญ พบว่า การสอนศีลธรรมของครูสอนศีลธรรมนั้นจะมีการผสมผสานโดยเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ใช้วิธีการสอนโดยใช้เกม นิทานและการแสดงบทบาทสมมติมาสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอน มีการชมเชยสำหรับนักเรียนที่ทำดี แต่ถ้าพบพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์จะมีการว่ากล่าวตักเตือนและชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องให้นักเรียนปฏิบัติพฤติกรรมที่ส่งเสริมการสอนจริยธรรมของครูผู้สอนจริยธรรมมีความรับผิดชอบและตั้งใจทำงานตลอดจนมีอัธยาศัยต่อเพื่อนร่วมงานและบุคคลทั่วไปในอนาคต

กระบวนการสอนศีลธรรมในสถานศึกษาของพระสอนศีลธรรมสังกัดวิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติ ควรมีการจัดองค์ประกอบของการเรียนการสอนให้มีความสัมพันธ์กันที่ผู้สอนต้องใช้วิธีการที่เหมาะสมกับผู้เรียน จะทำให้การเรียนของผู้เรียน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล โดยในกระบวนการจัดการเรียนการสอนนั้น ต้องบูรณาการส่วนต่าง ๆ อย่างเหมาะสมและกลมกลืนตลอดจนปัจจัยสภาพแวดล้อม และทรัพยากรที่มีอยู่ในช่วงเวลาขณะที่สอนได้อย่างดี เพื่อสะดวกต่อการนำไปสู่จุดหมายปลายทางของการเรียนการสอนที่กำหนดไว้ การจัดการเกี่ยวกับบุคคลเป็นกระบวนการที่สำคัญมากอย่างหนึ่งสำหรับผู้บริหารผู้บริหารที่หวังความสำเร็จในการบริหารงาน จะต้องหมั่นศึกษาหาความรู้ใหม่ ๆ วิทยาการใหม่ ๆ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงการบริหารงานอยู่เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บัณฑิต ฉัตรวิโรจน์ พบว่า สมรรถนะด้านการเตรียมการสอนและการวางแผนการสอน ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และด้านการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้

การสอนอยู่ในระดับปานกลาง มีการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการจัดการจัดการความรู้ ซึ่งได้รับการประเมินความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญที่ระดับมากที่สุด รูปแบบนี้มีลักษณะเด่น คือ การบูรณาการการจัดการความรู้ กระบวนการกลุ่มและเรียนรู้แบบร่วมมือ การเรียนรู้แนวสร้างสรรค์นิยม การนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติ และการประเมินผลตามสภาพจริง ด้านการเรียนการสอนในอนาคตการจัดการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ

นอกจากนี้ ด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์ในอนาคตพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต้องส่งเสริมให้นักเรียนได้รู้ ให้นักเรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียน จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการกลุ่ม มีการนำหลักธรรมเข้ามาประยุกต์กับการสอน จัดการเรียนรู้โดยมี สื่อ วีซีดี คอมพิวเตอร์ ช่วยในการสอน จัดการเรียนรู้โดยนำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันประยุกต์ใช้ในการสอน จัดให้มีการค้นคว้าจากตำราทางพระพุทธศาสนา เช่น พระไตรปิฎก เป็นต้น มีการอธิบายคำศัพท์ทางศาสนาได้อย่างชัดเจนและเข้าใจง่าย จัดการเรียนรู้ให้นักเรียนสามารถแยกแยะได้ชัดเจนในเรื่องของความดี และความชั่ว ไม่ได้รับการนิเทศความรู้ด้านกระบวนการผลิตสื่อการเรียนการสอนมีแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ดังนี้คือ จัดประชุมอบรมความรู้ด้านกระบวนการผลิตสื่อการเรียนการสอนให้แก่พระสอนศีลธรรม หน่วยงานที่รับผิดชอบต้องติดตามให้การสนับสนุนกระบวนการขั้นตอนในการผลิตสื่อ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสาโรจน์ ธีรภทโท พบว่านักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นมีความคิดเห็นต่อสภาพการใช้สื่อดิจิทัลเพื่อจัดการสอนศีลธรรมสำหรับนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยภาพรวม และทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านสื่อธรรมชาติในการสอนศีลธรรมด้านสื่อสิ่งพิมพ์อื่นและวัสดุอุปกรณ์การสอนศีลธรรมด้านบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนศีลธรรม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ต้องมีหลักสูตรที่ชัดเจนและเหมาะสมกับยุคสมัย พร้อมทั้งการจัดอบรมให้แก่พระสอนศีลธรรมก่อนจะออกปฏิบัติงานในแต่ละปีการศึกษา เพื่อให้การปฏิบัติการสอนในโรงเรียนนั้นเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

2) โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ต้องให้การนิเทศติดตาม ประสานงานและคอยช่วยเหลือสนับสนุนพระสอนศีลธรรมในการสอนศีลธรรมในโรงเรียนของแต่ละรูป โดยเฉพาะการจัดผู้ดูแลรับผิดชอบในแต่ละส่วนที่ใกล้ชิดมากที่สุด เพื่อให้พระสอนศีลธรรมสามารถปรึกษาหารือได้ในเวลาที่มีปัญหาในการสอน

3) โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ต้องมีงบประมาณสนับสนุนการผลิตสื่อการเรียนการสอน มีการสนับสนุนให้พระสอนศีลธรรมผลิตสื่อการสอนขึ้นใช้เอง พร้อมทั้งจัดอบรมเกี่ยวกับการผลิตสื่อการสอนให้แก่พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเป็นประจำ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) โครงการพระสอนศีลธรรมต้องให้พระสอนศีลธรรมเข้ารับการอบรมก่อนจะออกปฏิบัติงานในแต่ละปีการศึกษา เพื่อให้การปฏิบัติการสอนในโรงเรียนนั้นเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

2) โครงการพระสอนศีลธรรมต้องมีการติดตามประเมินผล ประสานงาน และคอยช่วยเหลือสนับสนุนพระสอนศีลธรรมรูปอื่น ๆ โดยเฉพาะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การสร้างเครือข่ายเพื่อให้พระสอนศีลธรรมรูปอื่น ๆ สามารถปรึกษาหารือได้ในเวลาที่มีปัญหาในการเรียนการสอน

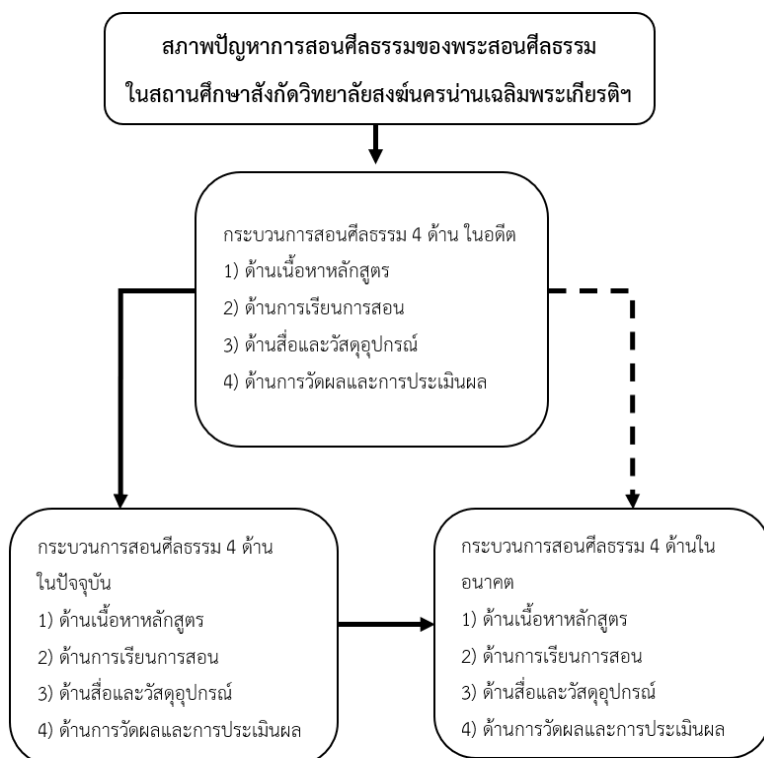
ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาประสิทธิภาพการบริหารจัดการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 6

2) ควรศึกษาและเปรียบเทียบปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาคอื่น

3) ควรศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรและนักเรียนเกี่ยวกับกระบวนการสอนศีลธรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ. (2545). แนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: สภาลาดพร้าว.

บัณฑิต ฉัตรวิโรจน์. (2557). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนของนักศึกษาครูภาษาอังกฤษ. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร*, 20(1), 17-34.

ปกรณ บัญสาราญ. (2532). การศึกษากลวิธีการสอนจริยศึกษาของครูสอนจริยศึกษาดีเด่นในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดลำปาง. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พรรคพงศ์ โสมเกต, ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน และ ปิยะธิดา ปัญญา. (2560). การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนขนาดเล็ก. *วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 23(ฉบับพิเศษ), 84-93.

- พระครูสมุห์บุญเลิศ ชยวิโส (ชัยวงษ์). (2553). สภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 1. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสมพร อุทุมโม (นิมนวล). (2560). การศึกษาการบริหารงานวิชาการของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาจังหวัดพิจิตร เขต 2. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสาโรจน์ ธีรภทฺโท. (2561). การใช้สื่อดิจิทัลเพื่อจัดการสอนศีลธรรมสำหรับนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอมะนัง จังหวัดสมุทรปราการ. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอธิการสัมผัส สุนตจิตฺโต (จินตะเกษกรณ์) และ พระมหาอุดร อุตฺโตโร (มากดี). (2563). การศึกษาสมรรถนะของพระสอนศีลธรรมตามหลักกัลยาณมิตรตามทัศนะของครูและผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดอุทัยธานี. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์*, 8(2), 121-142.
- สำนักงานพระสอนศีลธรรม. (2565). บันทึกข้อตกลงความร่วมมือเพื่อสื่อสารสร้างความร่วมมือภาคีเครือข่ายขับเคลื่อนงานพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดน่าน. พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานพระสอนศีลธรรมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2558). แผนยุทธศาสตร์ พระสอนศีลธรรม ในช่วงแผนพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ฉบับที่ 11 (2555-2559). (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: เซน ปรีณัติ.
- สำนักงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมกรมการศาสนากระทรวงวัฒนธรรม. (2550). สรุปงบประมาณโครงการพระสอนศีลธรรมของโรงเรียน ปีงบประมาณ 2548-2550. กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม.
- Department of Religion. (2005). Guide to the Implementation of the Project to Teach Morals in Schools. Bangkok: Ministry of Culture

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเลือกตั้ง
สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
The Factors Related to the Voting Behavior for Members
of the Sub-district Administrative Organization Council
in Mueang District, Khon Kaen Province

สุทธิรักษ์ ตาพล¹,
สุรพล พรหมกุล² และ สุธิพงษ์ สวัสดิ์ทา³
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น^{1,2,3}
Suttiruk Tapol¹,
Suraphon Promgun² and Sutipong Sawatta³
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus^{1,2,3}
Corresponding Author, Email: patipanttttt@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล 2) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล 3) ศึกษาข้อเสนอพฤติกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลประยุกต์ตามหลักพรหมวิหาร 4 เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนผู้มีสิทธิ์เลือกตั้ง ในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 382 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 12 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ และวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

* ได้รับบทความ: 7 ตุลาคม 2566; แก้ไขบทความ: 7 มีนาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 21 มีนาคม 2567

Received: 7 October 2023; Revised: 7 March 2024; Accepted: 21 March 2024

ผลการวิจัยพบว่า

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ประชากรที่ตอบแบบสอบถามในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 198 คน คิดเป็นร้อยละ 51.80 มีอายุระหว่าง 61 ปีขึ้นไป จำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 21.70 การศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 108 คน คิดเป็นร้อยละ 28.30

ระดับความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในเขต อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวม ทั้ง 6 ด้าน คือ (1) ด้านนโยบายของผู้สมัคร (2) ด้านคุณลักษณะของผู้สมัคร (3) ด้านการรณรงค์หาเสียงของผู้สมัคร (4) ด้านความสัมพันธ์ส่วนตัวกับผู้สมัคร (5) ด้านหลักพรหมวิหาร 4 (6) ด้านการตัดสินใจเลือกตั้ง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 3.99 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมาก จำนวน 6 ด้าน ด้านปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของประชาชน พบว่า หลักพรหมวิหาร 4 มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีความสัมพันธ์เชิงบวก ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.13 ส่วนตัวแปร เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน นโยบายของผู้สมัคร คุณลักษณะของผู้สมัคร การรณรงค์หาเสียงของผู้สมัคร และความสัมพันธ์ส่วนตัวกับผู้สมัคร ไม่มีความสัมพันธ์กันหลักพรหมวิหาร 4 เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ทั้งนี้โดยหลักพรหมวิหาร 4 มีอิทธิพลเชิงบวกต่อพฤติกรรมของประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล นั่นคือหลักพรหมวิหาร 4 เพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้พฤติกรรมของประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล เปลี่ยนไป

ข้อเสนอแนะ พบว่า สำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้งควรมีการส่งเสริมให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารคุณสมบัติของผู้สมัครก่อนที่จะเลือกตั้ง ส่งเสริมให้ประชาชนเลือกตั้งโดยการประยุกต์ตามหลักพรหมวิหาร 4 เพื่อประกอบการเลือกตั้ง ให้มีการประชาสัมพันธ์ ด้านนโยบายของผู้สมัครให้ประชาชนรับทราบอย่างทั่วถึง การรณรงค์หาเสียงให้มีการประชาสัมพันธ์ถึงคุณลักษณะของผู้สมัคร ผลงานด้านต่าง ๆ ของผู้สมัครที่ได้ทำประโยชน์ให้กับประชาชนและชุมชนของแต่ละตำบล เพื่อให้ประชาชนมีข้อมูลให้มากที่สุดก่อนตัดสินใจเลือกตั้ง

คำสำคัญ: ปัจจัยความสัมพันธ์; พฤติกรรมเลือกตั้ง; สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

Abstract

This research aimed to 1) study the level of factors related to the voting behavior for members of the Sub-district Administrative Organization Council in Mueang District, Khon Kaen Province, 2) examine factors related to the voting behavior for members of the Sub-district Administrative Organization Council, and 3) explore suggestions for voting behavior for members of the Sub-district Administrative Organization Council adapted according to the Four Brahmavihāra principles. This mixed-methods research involved a sample of 382 eligible voters in Mueang District, Khon Kaen Province, and 12 key informants. Tools used included a questionnaire and a semi-structured interview, with data analysis performed using social science statistical software and content analysis for context.

The research findings indicated that:

1) The overall relationship level with the voting behavior of the public for Sub-district Administrative Organization Council members in Mueang District, Khon Kaen Province, had a mean value of 3.99, indicating a high level across all aspects. Ordered from highest to lowest mean, the aspects were: the candidates' campaigning efforts with the highest mean of 4.02, followed by the Four Brahmavihāra principles with a mean of 4.01, candidates' policies with a mean of 3.99, candidates' characteristics also with a mean of 3.99, and personal relationships with the candidates with a mean of 3.93.

2) Testing the factors related to the public's voting behavior revealed that the Four Brahmavihāra principles significantly correlated with the public's voting behavior at a statistical significance level of 0.01, with a positive correlation coefficient (r) of 0.13. Variables such as gender, age, education level, average monthly income, candidates' policies, candidates' characteristics, candidates' campaigning efforts, and personal relationships with the candidates were found not to be correlated.

3) Suggestions include that the Election Commission should promote public access to information about candidates' qualifications before voting, encourage voters to select candidates based on the Four Brahmavihāra principles, ensure widespread dissemination of candidates' policies to the public, and campaign efforts should publicize

the candidates' characteristics, achievements, and benefits provided to the public and community of each sub-district to maximize the information available to voters before making their decision.

Keywords: Factors Related; Behavior of Election; Members of Sub-District Administrative Organization

บทนำ

การปกครองส่วนท้องถิ่นถือว่าเป็นพื้นฐานของการส่งเสริมการปกครองในรูปแบบประชาธิปไตย โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน จึงถือได้ว่าเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่ให้การศึกษาความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติตนของประชาชนเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย โดยให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในแผนการดำเนินงานต่าง ๆ ของท้องถิ่น และยังให้เกิดความสำนึกในสิทธิหน้าที่ของตนเองที่มีต่อสังคมส่วนรวม หน้าที่พลเมืองอันนำไปสู่การปกครองที่ดี ทั้งนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 รัฐธรรมนูญกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิสระในการบริหาร การจัดทำบริการสาธารณะ การส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา การเงินและการคลัง และการกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งต้องทำเพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อการคุ้มครองประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นหรือประโยชน์ของประเทศเป็นส่วนรวม การป้องกันการทุจริต และการใช้จ่ายเงินอย่างมีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมและความแตกต่างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละรูปแบบ (มาตรา 240 วรรคท้าย) เมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิสระในการบริหารในการกำหนดนโยบายการปกครอง การบริหารและการบริหารงานบุคคล รัฐธรรมนูญจึงกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถบริหารงานบุคคลได้เองโดยใช้ระบบคุณธรรมและต้องคำนึงถึงความเหมาะสมและความจำเป็นของแต่ละท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละรูปแบบ การจัดให้มีมาตรฐานที่สอดคล้องกันเพื่อให้สามารถพัฒนาร่วมกันหรือการสับเปลี่ยนบุคลากรระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันได้ (มาตรา 241) ในการดำเนินงานให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาปนาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่น “เปิดเผยข้อมูล” และ “รายงานผลการดำเนินงาน” ให้ประชาชนทราบ รวมตลอดทั้งมีกลไกให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมด้วย (มาตรา 253)

ในการเลือกตั้งมีความสำคัญอย่างยิ่งเนื่องจากเป็นการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศและยังแสดงถึงความเป็นสากลเพราะการมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศเป็นหลักการหนึ่งของสิทธิมนุษยชน Universal Declaration of Human Rights หรือ UDHR ตามปฏิญญาสากล (แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, 2654, ข้อที่ 21) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ ซึ่งทุกคนมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศโดยตรงหรือผ่านทางผู้แทนซึ่งได้เลือกตั้งโดยอิสระ

ทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าถึงบริการสาธารณะในประเทศตนโดยเสมอภาค และเจตจำนงของประชาชนจะต้องเป็นพื้นฐานแห่งอำนาจการปกครองที่แสดงออกทางการเลือกตั้งตามกำหนดเวลา ซึ่งต้องเป็นการออกเสียงอย่างทั่วถึงและเสมอภาค และต้องเป็นการลงคะแนนโดยอิสระในทำนองเดียวกัน (ภาสวรรณ สิทธิกรณ, 2564 : 2) จากพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกัน ที่อยู่ภายใต้อิทธิพลของการโน้มน้าวชักจูงด้วยวิธีการต่าง ๆ โดยเฉพาะวิธีการเสนอผลประโยชน์ที่ตอบแทนให้ จึงได้นำไปสู่ปัญหาทางการเมืองต่าง ๆ เป็นจำนวนมากและสำหรับระบบการเมืองไทยแบบท้องถิ่นเท่าที่ผ่านมาเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าปัญหาเหล่านี้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา ชุมชน สังคมและประเทศชาติ (สตีธร ธนาธิโชติ, 2546)

จากที่กล่าวมานั้นจะเห็นได้ว่าการปกครองที่ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุดคือการปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งสามารถเข้าถึงปัญหาและแก้ไขปัญหของประชาชนได้มากที่สุด ดังนั้นประชาชน จึงต้องเข้าไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งเพื่อที่จะเลือกผู้แทนในการเข้าไปมีบทบาท ในการแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อนของประชาชนในพื้นที่และพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญยิ่งขึ้น ซึ่งจังหวัดขอนแก่น มีองค์การบริหารส่วนตำบลทั้งหมด 6 แห่ง มีประชากรออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ทุกครั้งที่ผ่านมีผู้มีสิทธิในการเลือกตั้งทั้งสิ้น จำนวน 43,537 คน จากการเลือกตั้งดังกล่าว พบว่าผู้ออกมาใช้สิทธิค่อนข้างน้อย จึงสมควรที่จะนำหลักธรรมมาเป็นแบบในการประยุกต์เพื่อพัฒนาการตัดสินใจเลือกนายกองค์การบริหารส่วนตำบล โดยการปฏิบัติพรหมวิหารทั้ง 4 ประการ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา (ปัทมกร ปุริโส, 2561 : 52) เป็นหลักพรหมวิหาร 4 หรือ พรหมวิหารธรรม เป็นหลักธรรมประจำใจเพื่อให้ตนดำรงชีวิตได้อย่างประเสริฐ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของประชาชนในการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ในแต่ละตำบลในจังหวัดขอนแก่น โดยการประยุกต์ตามหลักพรหมวิหาร 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมของการเป็นผู้นำที่ดี ว่าประชาชนนำหลักพรหมวิหาร 4 มาใช้ประกอบการตัดสินใจอย่างไร และศึกษาว่าประชาชนใช้ปัจจัยใดในการตัดสินใจเลือกนายกองค์การบริหารส่วนตำบล และนำข้อเสนอแนะที่ได้จากแบบสอบถาม เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับกลุ่มบุคคลทั่วไปที่มีความสนใจและต้องการมีส่วนร่วมในการเมืองระดับท้องถิ่น เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง ในการนำไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาท้องถิ่นและประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

3. เพื่อศึกษาข้อเสนอพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลประยุกต์ตามหลักธรรมพรหมวิหาร 4

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา ด้านประชากร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ในด้านข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน นโยบายของผู้สมัคร คุณลักษณะของผู้สมัคร การรณรงค์หาเสียงของผู้สมัคร ความสัมพันธ์ส่วนตัวกับผู้สมัคร และหลักพรหมวิหาร 4

ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ที่มีสิทธิ์เลือกตั้ง ประชากร จำนวน 6 ตำบล ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย 1) ตำบลท่าพระ จำนวน 8,403 คน 2) ตำบลโคกสี จำนวน 7,094 คน 3) ตำบลดอนหัน จำนวน 8,070 คน 4) ตำบลบ้านหว้า จำนวน 8,654 คน 5) ตำบลแดงใหญ่ จำนวน 7,451 คน และ 6) ตำบลดอนช้าง จำนวน 3,865 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key Informants) โดยผู้วิจัยจะสัมภาษณ์ จำนวน 12 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling)

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 12 รูปหรือคน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) โดยเป็นผู้มีคุณสมบัติต่างๆ เช่น เป็นผู้มีความน่าเชื่อถือ ผู้นำศาสนา นักวิชาการทางรัฐศาสตร์ ข้าราชการ ผู้ใหญ่บ้าน ประธานอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ปราชญ์ชาวบ้าน และประชาชนผู้มีสิทธิ์เลือกตั้ง เป็นผู้ทำงานใกล้ชิดประชาชนเป็นต้น โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (Interview form) เป็นเครื่องมือในการวิจัยที่มีลักษณะปลายปิดและปลายเปิด โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายปิด ให้เลือกตอบแบบตรวจรายการ (check list) จำนวน 6 ข้อ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งสมาชิก

สภาองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ ตามหลักการของ (Likert)

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Open - ended)

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือแบบสอบถาม (Questionnaire)

1. ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเลือกตั้งจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย และสรุปเป็นคำนิยามศัพท์ในการวิจัย
3. สร้างแบบสอบถามจากกรอบเนื้อหาในนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอน
4. นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว นำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ ทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา
5. เมื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเรียบร้อยแล้ว จึงนำไปทดลองใช้กับหน่วยการวัดที่มีใช้ประชากรในการวิจัย แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่น
6. หากพบว่า แบบสอบถามมีความเชื่อมั่นแล้ว จึงนำไปทดลองใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่างเป้าหมายต่อไป

ขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม

1. การหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้อง จำนวน 5 ท่าน
2. นำแบบสอบถามที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของข้อคำถาม ซึ่งได้ค่า IOC มากกว่า .80 ขึ้นไปทุกข้อ
3. นำแบบสอบถามมาปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ แล้วนำไปทำการทดสอบหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ได้ไปปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ในตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 30 ฉบับ แล้วนำมาตรวจสอบหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficients) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.13
4. นำแบบสอบถามที่หาค่าความเชื่อมั่นแล้วนำไปเก็บข้อมูลต่อไป

การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์

ขั้นตอนการสร้างแบบสัมภาษณ์ (Interview Form) ดังนี้ 1. ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2. กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย และสรุปเป็นคำนิยามศัพท์ในการวิจัย 3. สร้างแบบสัมภาษณ์จากกรอบเนื้อหาในคำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 2 ตอน 4. นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว นำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ ทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และ 5. เมื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเรียบร้อยแล้ว จึงนำไปสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์

1. ผู้วิจัยทำการหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น ไปให้ผู้เชี่ยวชาญชุดเดียวกับที่ตรวจแบบสอบถามตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาตามทฤษฎี
2. นำแบบสัมภาษณ์ที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของข้อคำถาม ซึ่งได้ค่า IOC มากกว่า .80 ขึ้นไปทุกข้อ
3. นำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ แล้วนำไปสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างเป้าหมายต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย สถิติพรรณนา สถิติอนุมาน การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์

การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง

ประชาชนที่มีอายุ 18 ขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ทั้งสิ้นจำนวน 43,542 คน (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดขอนแก่น) ตามข้อมูลทะเบียนราษฎร์ กลุ่มตัวอย่างประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2552 : 57-58) ที่ระดับความคาดเคลื่อน 0.05 จากจำนวนประชากรผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งหมด 43,542 คน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 382 คน โดยผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Sampling) โดยการหาสัดส่วนของประชากรต่อกลุ่มตัวอย่างในแต่ละหมู่บ้าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (Interview form) โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ

การศึกษา อาชีพ และรายได้ มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายปิดให้เลือกตอบแบบตรวจรายการ (check list) จำนวน 6 ข้อ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการใช้สิทธิ์เลือกตั้ง 2) ด้านการลงคะแนนเลือกตั้ง 3) ด้านระยะเวลาการตัดสินใจเลือกตั้ง 4) ด้านการร่วมรณรงค์ทางการเมืองมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า(Rating Scale) มี 5 ระดับ ตามหลักการของ (Likert) (สุรวิ ศิริโกการภิมย์, 2546 : 140) จำนวน 50 ข้อ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น แบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Open-ended) ลักษณะของแบบสัมภาษณ์ (Interview Form) แบบสัมภาษณ์มีลักษณะแบบมีโครงสร้าง ซึ่งเป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open-ended)

การสร้างเครื่องมือแบบสอบถาม (Questionnaire)

1. ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเลือกตั้งจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย และสรุปเป็นคำนิยามศัพท์ในการวิจัย
3. สร้างแบบสอบถามจากกรอบเนื้อหาในนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอน
4. นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วนำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา
5. เมื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเรียบร้อยแล้ว จึงนำไปทดลองใช้กับหน่วยการวัดที่มีใช้ประชากรในการวิจัย แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่น
6. หากพบว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นแล้ว จึงนำไปทดลองใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่างเป้าหมายต่อไป

ขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม

1. หาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้อง จำนวน 5 ท่าน
2. นำแบบสอบถามที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของข้อคำถาม ซึ่งได้ค่า IOC มากกว่า .80 ขึ้นไปทุกข้อ
3. นำแบบสอบถามมาปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์แล้วนำไปทำการทดสอบหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ได้ไปปรับปรุงแล้วไป

ทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ในเขตตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 30 ฉบับ แล้วนำมาตรวจคะแนนหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficients) ตามวิธีของ ครอนบาค (Cronbach) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของความเชื่อมั่น ทั้งฉบับเท่ากับ 0.13

4. นำแบบสอบถามที่หาค่าความเชื่อมั่นแล้วนำไปเก็บข้อมูลต่อไป

การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์

1. ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางเลือกตั้ง ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย และสรุปเป็นคำนิยามศัพท์ในการวิจัย

3. สร้างแบบสัมภาษณ์จากกรอบเนื้อหาในคำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 2 ตอน

4. นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว นำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ ทำการตรวจความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา

5. เมื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเรียบร้อยแล้ว จึงนำไปสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

ขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์

1. ผู้วิจัยทำการหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญชุดเดียวกับที่ตรวจแบบสอบถาม ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาตามทฤษฎี

2. นำแบบสัมภาษณ์ที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของข้อคำถาม ซึ่งได้ค่า IOC มากกว่า .80 ขึ้นไปทุกข้อ

3. นำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์แล้วนำไปสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างเป้าหมายต่อไป

ประกอบด้วย พฤติกรรมทางเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านนโยบายผู้สมัคร 2) ด้านคุณลักษณะของผู้สมัคร 3) ด้านการรณรงค์หาเสียง 4) ด้านความสัมพันธ์ส่วนตัวกับผู้สมัครโดยคำตอบเป็นแบบประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย สถิติจำนวน (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) สถิติเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นกับตัวแปรตามโดยใช้ Chi-square Test (ไคสแควร์) สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics)

ผลการวิจัย

การวิจัยปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น สามารถสรุปผลการวิจัย ดังนี้

ระดับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

พบว่า หลักพรหมวิหาร 4 มีปัจจัยความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีความสัมพันธ์เชิงบวกค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.13 ส่วนตัวแปร เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน นโยบายของผู้สมัคร คุณลักษณะของผู้สมัคร การรณรงค์หาเสียงของผู้สมัคร และความสัมพันธ์ส่วนตัวกับผู้สมัคร ไม่มีความสัมพันธ์กัน

ข้อเสนอแนะ ความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

พบว่า สำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้งควรมีการส่งเสริมให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารคุณสมบัติของผู้สมัครก่อนที่จะเลือกตั้ง ส่งเสริมให้ประชาชนเลือกตั้งโดยการประยุกต์ตามหลักพรหมวิหาร 4 เพื่อประกอบการเลือกตั้ง ให้มีการประชาสัมพันธ์ ด้านนโยบายของผู้สมัครให้ประชาชนรับทราบอย่างทั่วถึง การรณรงค์หาเสียงให้มีการประชาสัมพันธ์ถึงคุณลักษณะของผู้สมัคร ผลงานด้านต่างๆของผู้สมัครได้ทำประโยชน์ให้กับประชาชนและชุมชนของแต่ละตำบล เพื่อให้ประชาชนมีข้อมูลให้มากที่สุดก่อนที่จะตัดสินใจในการเลือกตั้ง

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในเขต อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จากการวิจัยพบว่า ระดับพฤติกรรมของประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากจำนวน 4 ด้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น มีการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามาใช้สิทธิเลือกตั้งได้เข้าใจในสิทธิและการไปใช้สิทธิของตนเองในการเลือกตั้งอย่างทั่วถึงมีการประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการเลือกตั้งในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องก่อนตัดสินใจเลือกตั้ง ทำให้ระดับการตัดสินใจของประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลอยู่ในระดับมาก ด้านนโยบายของผู้สมัคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้ที่ลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในเขต อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น สามารถประชาสัมพันธ์นโยบายของ

ตัวเองให้ประชาชนได้รับทราบอย่างทั่วถึง ประชาชนมีความเข้าใจในนโยบาย ก่อนตัดสินใจเลือกตั้ง ทำให้พฤติกรรมของประชาชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านคุณลักษณะของผู้สมัคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้สมัครเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความเสียสละ ช่วยเหลืองานส่วนรวม เป็นคนในเขตตำบลที่เลือกตั้งโดยกำเนิด มีประสบการณ์ มีชื่อเสียง มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ทำให้ระดับการตัดสินใจของประชาชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับ ด้านการรณรงค์หาเสียงของผู้สมัคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้สมัครได้จัดให้มีการรณรงค์หาเสียง ทั้งการเดินหาเสียง ปราศรัย แจกใบปลิว ใช้รถโฆษณา วิทูรกระจายเสียง โดยหวั่นไหว ทำให้ประชาชนได้รับข้อมูลต่าง ๆ อย่างทั่วถึง ด้านความสัมพันธ์ส่วนตัวกับผู้สมัคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ก่อนที่ประชาชนจะตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลได้คำนึงถึงบุคคลที่เป็นคนรู้จักเป็นอย่างดี เป็นเพื่อนหรือคนที่สนิท ผู้สมัครเคยช่วยเหลือหรือเป็นผู้มีบุญคุณ หรือเป็นผู้มีอุปการะคุณแนะนำให้ ด้านพรหมวิหาร 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลจากหลักพรหมวิหาร 4 ประชาชนตัดสินใจเลือกจากผู้สมัครมีความเมตตา มีเมตตาริจิตดี มีความกรุณา ช่วยเหลือผู้อื่น ผู้สมัครมีเมตตา มีความจริงใจ มีความยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดี ผู้สมัครมีความยุติธรรม มีจิตใจเที่ยงตรง ไม่เข้าเต็มเมื่อผู้อื่นประสบความสำเร็จ และผู้สมัครเป็นผู้ที่มีความสงบนิ่งเมื่อประสบปัญหา

2. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในเขต อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

จากการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ผลการวิเคราะห์ พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม การเลือกตั้งของประชาชนในการเลือกตั้ง สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ปัจจัยด้านสังคม ได้แก่ นโยบายของผู้สมัคร คุณลักษณะของผู้สมัคร การรณรงค์หาเสียงของผู้สมัคร ความสัมพันธ์ส่วนตัวกับผู้สมัคร และหลักพรหมวิหาร 4 ผลการวิเคราะห์ พบว่า นโยบายของผู้สมัคร คุณลักษณะของผู้สมัคร การรณรงค์หาเสียงของผู้สมัคร และความสัมพันธ์ส่วนตัวกับผู้สมัคร ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม การเลือกตั้งของประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในเขต อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น นอกจากหลักพรหมวิหาร 4 เพียงด้านเดียวที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม การเลือกตั้งของประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีความสัมพันธ์เชิงบวก ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.13 คุณลักษณะของผู้สมัครและหลักพรหมวิหาร 4 เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อพฤติกรรมของประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในเขต อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งสามารถอธิบายผลได้ดังต่อไปนี้ คุณลักษณะของผู้สมัครเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อ

พฤติกรรมของประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในเขต อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น นั่นคือเมื่อคุณลักษณะของผู้สมัครเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้พฤติกรรมของประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเปลี่ยนไป 0.19 หน่วย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าประชาชนให้การยอมรับผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีความเสียสละช่วยเหลืองานส่วนรวม มีความรู้ความสามารถ มีมนุษยสัมพันธ์ดี เป็นคนในเขตตำบลที่เลือกตั้งโดยกำเนิด มีความซื่อสัตย์สุจริต มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับในสังคม และฐานะทางเศรษฐกิจดี

3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพฤติกรรมของประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

โดยการประยุกต์ตามหลักพรหมวิหาร 4 พบว่า สำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้งควรมีการส่งเสริมให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารคุณสมบัติของผู้สมัครก่อนที่จะเลือกตั้ง ส่งเสริมให้ประชาชนเลือกตั้งโดยการประยุกต์ตามหลักพรหมวิหาร 4 เพื่อประกอบการเลือกตั้ง ให้มีการประชาสัมพันธ์ ด้านนโยบายของผู้สมัครให้ประชาชนรับทราบอย่างทั่วถึง การรณรงค์หาเสียงให้มีการประชาสัมพันธ์ถึงคุณลักษณะของผู้สมัคร ผลงานด้านต่าง ๆ ของผู้สมัครที่ได้ทำประโยชน์ให้กับประชาชนและชุมชนของแต่ละตำบล เพื่อให้ประชาชนมีข้อมูลให้มากที่สุดก่อนตัดสินใจเลือกตั้ง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งควรส่งเสริมความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เช่น ประชาสัมพันธ์คุณลักษณะของผู้สมัครให้ประชาชนได้รับทราบข้อมูลก่อนที่จะตัดสินใจเลือกตั้ง รวมถึงให้ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมของผู้นำมาใช้ประกอบการตัดสินใจเลือกตั้ง เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม

1.2 สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งควรหาวิธีการส่งเสริมความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในเขต อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เช่น มีการประชาสัมพันธ์ในด้านนโยบายของผู้สมัครให้ประชาชนรับทราบอย่างทั่วถึง ในการรณรงค์หาเสียง การประชาสัมพันธ์ถึงคุณลักษณะของผู้สมัคร เพื่อให้ประชาชนมีข้อมูลให้มากที่สุดก่อนตัดสินใจเลือกตั้ง

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 ควรนำผลการวิจัยความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ไปประยุกต์ใช้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น

2.2 ควรมีแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชน ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในเขต อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ตามหลักพรหมวิหาร 4 ให้ประชาชนตัดสินใจเลือกผู้นำที่มีความเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ซึ่งเป็นธรรมของผู้นำที่ดี

2.3 ควรมีการจัดกิจกรรมเพื่อให้ประชาชนได้ทราบถึงนโยบายของผู้สมัครรวมถึงคุณลักษณะของผู้สมัครแต่ละคนว่ามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในเขต อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการทบทวนวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยเชิงสาเหตุของความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของประชาชน ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น หรือในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3.2 ควรศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรมอื่น เช่น อดิ 4 หิริโอตตปปะ สัมปยุตธรรม 7 สังคหัตถ์ 4 เป็นต้น อันเป็นแนวทางในการส่งเสริมการตัดสินใจของประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในเขต อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยนำหลักธรรมมาประกอบการตัดสินใจของประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

3.3 ควรนำผลการวิจัยที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในองค์กร หน่วยงานภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเลือกตั้ง โดยมีนโยบายผู้สมัคร มีคุณลักษณะผู้สมัคร พร้อมมีการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง เพื่อสร้างสัมพันธ์ส่วนตัวกับผู้สมัคร

พฤติกรรมการเลือกตั้ง เป็นปัจจัยสำคัญในระบอบประชาธิปไตย ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมือง ในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การลงคะแนนเลือกตั้ง และระยะเวลาการตัดสินใจเลือกตั้ง ให้แก่ผู้สมัครและพรรคการเมืองที่สมัครรับเลือกตั้งให้ตรงต่อความต้องการเพื่อเป็นตัวแทนประชาชน

ส่งเสริมให้ประชาชนเลือกตั้ง และประยุกต์ตามหลักพรหมวิหาร 4 เพื่อประกอบการเลือกตั้งให้มีการประชาสัมพันธ์ ด้านนโยบายของผู้สมัครให้ประชาชนรับทราบอย่างทั่วถึง การรณรงค์หาเสียงให้มีการประชาสัมพันธ์ถึงคุณลักษณะของผู้สมัคร ผลงานด้านต่าง ๆ ของผู้สมัครที่ได้ทำประโยชน์ให้กับประชาชนและชุมชนของแต่ละตำบล เพื่อให้ประชาชนมีข้อมูลให้มากที่สุดก่อนตัดสินใจเลือกตั้ง

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

เอกสารอ้างอิง

- ขวัญหทัย แจ่มแจ้ง. (2562). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของประชาชนในการเลือกนายกองค์การบริหารส่วนตำบลวัดสุวรรณ อำเภอบ่อทอง จังหวัดราชบุรี. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต). ชลบุรี: วิทยาลัยบูรพา.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2552). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย spss. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: บิสซิเนสอาร์แอนด์ดี.
- นงคริ์กษ ตันเคน. (2558). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของประชาชนในการลงคะแนนเลือกนายกองค์การบริหารส่วนตำบลคำเตย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

- ปัทมกร บุรีโส. (2561). แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 สำหรับวิชาชีพพยาบาล. (วิทยานิพนธ์
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ปิยะรัตน์ สนแจ้ง. (2561). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร : ศึกษากรณี
ประชาชนกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2562. (การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ:
วิทยาลัยสื่อสารการเมืองมหาวิทยาลัยเกริก.
- พระมหาสุรศักดิ์ สวณณกาโย (สิดาราช). (2563). การส่งเสริมหลักนิติธรรมในการปกครองของผู้นำ
ท้องถิ่น ตำบลนามะเฟือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต).
พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระวัจนกร กนตวณโณ (พิมล). (2564). ปัจจัยที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหาร
ส่วนจังหวัดของประชาชนในอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต).
พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พันตำรวจโทหญิงชุดิมา ศิริเมธาวิ. (2560). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
จังหวัดลพบุรี. (สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: วิทยาลัยสื่อสารการเมือง
มหาวิทยาลัยเกริก.
- ภาสวรรณ สิทธิกรณ. (2564). พฤติกรรมการใช้สิทธิเลือกตั้งซ่อม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2564
ในจังหวัดขอนแก่น เขตเลือกตั้งที่ 7. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา:
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ยุงยุทธ พงษ์ศรี. (2561). ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดปทุมธานี : ศึกษา
ในห้วงเวลาปี พ.ศ. 2562. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: วิทยาลัยสื่อสารการเมือง
มหาวิทยาลัยเกริก.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2550, 24 สิงหาคม). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 124 ตอนที่ 47 ก.
- สติธ ธานิธิโชติ. (2564). พฤติกรรมนิยม และสถาบันนิยมในการเมืองเรื่องการเลือกตั้งของไทย.
สืบค้นเมื่อ 20 สิงหาคม 2564 จาก <http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=พฤติกรรมนิยม>
และสถาบันนิยมในการเมืองเรื่องการเลือกตั้งของไทย
- สุวรี ศิริโกการภิรมย์. (2546). การวิจัยทางการศึกษา. ลพบุรี: สถาบันราชภัฏเทพสตรี.
- อนนก เหล่าธรรมทัศน์. (2545). ประชาธิปไตยท้องถิ่น : สารสำคัญของการเมืองและการปกครอง
ส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: มติใหม่.

การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้
ด้วยรูปแบบ ICARI Model
A Study of the Academic Achievement of Students who Received
Learning Using the ICARI Model

นพดล กาญจนางกูร¹,
สาวิตรี ไมตรีแพน², อีรดา เลาประเสริฐสุข³,
รวิสรา พลศักดิ์ชัย⁴ และ มัชฌิมา บุตรโต⁵
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ^{1,2,3,4,5}
Noppadon Kanchanangkul¹

Sawitree Mitreepan², Theerada Laoprasertsuk³

Rawisara Phonsaksai⁴ and Matchima Bootto⁵

The Secondary Educational Service Area Office Chaiyaphum^{1,2,3,4,5}

Corresponding Author, E-mail: dr.noppadon1212@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ ICARI Model 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยก่อนและหลังเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ ด้วยรูปแบบ ICARI Model และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ ICARI Model ประชากรในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนโรงเรียนหนองบัวแดงวิทยาที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือนักเรียนโรงเรียนหนองบัวแดงวิทยา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 8 ห้องเรียน ที่ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม ใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยการสุ่ม ดำเนินการจัดการเรียนรู้โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้รูปแบบ ICARI Model เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน

* ได้รับบทความ: 13 ธันวาคม 2566; แก้ไขบทความ: 11 มิถุนายน 2567; ตอรับตีพิมพ์: 22 มิถุนายน 2567

ต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ ICARI Model วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน และค่าสถิติ t-test for dependent sample

ผลการวิจัย พบว่า

นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ ICARI Model มีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนอยู่ในระดับปานกลางถึงระดับสูง มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ ICARI Model มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.87$, S.D. = 0.82)

จากข้อค้นพบจากการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ ICARI Model เพื่อพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน

คำสำคัญ: ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน; การจัดการเรียนรู้เชิงรุก; ICARI Model

Abstract

This research has the following objectives 1) study the learning achievements of students who are studied by using the ICARI Model. 2) Compare the average academic achievement before and after studying of students who are studied by using the ICARI Model and 3) study the students' satisfaction with studying using the ICARI Model. The population of this research is the students of Nongbuadaeng Wittaya School who are studying in the second semester of the academic year 2022. The sampling group of this research is the students of Nongbuadaeng Wittaya School, 8 classes by cluster sampling. The research is conducted by using ICARI Model lesson plans. Collecting the data by using pre-test and post-test achievement tests and the questionnaire of satisfaction by using the ICARI Model. The data were analyzed by using basic statistics and t-tests for the dependent sample.

The research result revealed that: The students who are studied by using the ICARI Model have post-test achievement at moderate to high level. The average score of post-test achievement is higher than pre-test achievement with statistical significance at the .05 level. The satisfaction of students using the ICARI model is at a high level. ($\bar{x} = 3.87$, S.D. = 0.82)

From the findings of this research, the researchers have suggestions to encourage learning management using the ICARI Model to develop the learning potential and learning achievement of the students.

Keywords: Achievements; Active Learning; ICARI Model

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม รัฐบาลทุกสมัยยังให้ความสำคัญต่อการศึกษาเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้ว่ามีการจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษาแต่ละปีเป็นจำนวนมาก และมีการขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่ประชาชนอย่างกว้างขวางและทั่วถึง การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ มีคุณธรรม สร้างเสริมความรู้ความสามารถพื้นฐานที่ช่วยให้การดำรงชีวิตในสังคมให้เป็นไปอย่างสงบสุขสังคมไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษามากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545) ในการส่งเสริมคนไทยให้ก้าวทันโลก มีพัฒนาการด้านการเรียนรู้ มีความคิดสร้างสรรค์ มีปฏิภาณไหวพริบ และสามารถดำรงชีวิตในโลกยุคใหม่ได้ โรงเรียนทั่วไปมีห้องเรียนร่วมสมัยที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น บุคคลมีความแตกต่างและหลากหลาย (Subban, P., 2006) การจัดการเรียนการสอนต้องส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียนพัฒนาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นการเรียนการสอนที่ต้องตอบสนองความแตกต่างของผู้เรียน ซึ่งในปัจจุบันนี้การจัดการเรียนการสอนที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นกระบวนการจัดการความรู้ที่นักวิชาการด้านการศึกษาให้ความสนใจและให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก โดยทอมลินสัน (Tomlinson, C., 2001) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลจำเป็นต้องมีการศึกษาและดำเนินการอย่างรอบคอบและโดยเจตนาที่จะตอบสนองความต้องการเฉพาะของผู้เรียน การจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างความแตกต่างระหว่างบุคคล ช่วยให้ผู้สอน สามารถมองเห็นการเรียนรู้จากความหลากหลายมุมมองของผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนที่เสริมสร้างความแตกต่างระหว่างบุคคลไม่ได้เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นเฉพาะผู้เรียนคนใดคนหนึ่ง หรือให้คำแนะนำสำหรับบางคนเท่านั้น แต่เป็นการจัดกิจกรรมที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนทุกคนที่แตกต่างกัน โดยการต้องมีการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับผู้เรียน

การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้าใจลึกซึ้งด้วยการเชื่อมโยงผู้เรียนกับเนื้อหาในองค์ความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริง แนวคิดและทักษะ ผ่านการจัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2560) ซึ่งนักวิชาการหลายท่านมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า Active learning เป็นแนวคิดในการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เน้น

นักเรียนเป็นสำคัญมากที่สุด เนื่องจากเป็นแนวคิดในการจัดการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสแก่นักเรียนได้ทำสิ่งต่าง ๆ และคิดถึงสิ่งที่กำลังทำอยู่ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะทั้งในเชิงความคิด มนุษย์สัมพันธ์ และเทคนิควิธี (ธรรมรัตน์ เม่งพัฒน์ และประเสริฐ ประวิตรุ่งเรือง, 2558) สอดคล้องกับ จูริพร มุลณี (2565) กล่าวว่า การทำให้กระบวนการเรียนการสอนของนักเรียนมีประสิทธิภาพ ครูควรเลือกใช้กิจกรรมการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับนักเรียน ทั้งรายบุคคลหรือรายกลุ่ม โดยการจัดการเรียนการสอนแบบ Active Learning ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมให้นักเรียนได้ คิดอย่างอิสระเพื่อช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน สร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นกับนักเรียนเป็น สิ่งจำเป็นในการจัดประสบการณ์การเรียนการสอนแก่นักเรียน ดูแลนักเรียนในขณะที่นักเรียนปฏิบัติงาน และตรวจสอบความก้าวหน้าในการทำงานของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอมีการส่งเสริมให้นักเรียนมีเวลาและสถานที่ที่จะเล่นอย่างสร้างสรรค์ และทำให้นักเรียนเกิดการเรียนการสอนด้วยตนเองไปตลอดชีวิต การจัดให้มีการสอนที่ดี การชี้แนะหรือการจุดประกายความคิดที่ช่วยให้นักเรียนมีความพร้อมสนุกกับการเรียนการสอน และการส่งเสริมให้นักเรียนมีแรงจูงใจจากภายในตัวเองที่อยากจะเรียนรู้จะช่วยให้ นักเรียนสามารถเรียนรู้และพัฒนาทักษะทางวิชาการด้านต่าง ๆ ได้รวดเร็ว มีการเสริมแรงนักเรียน โดยใช้คำพูดที่เป็นการยกย่องชมเชย เมื่อนักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน โรงเรียนหนองบัวแดงวิทยาเป็นสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาสำหรับนักเรียนระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 1-6 มีวิสัยทัศน์ “โรงเรียนหนองบัวแดงวิทยามุ่งมั่นจัดการศึกษา พัฒนาคุณภาพการศึกษา คุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนอย่างเต็มศักยภาพ โดยใช้รูปแบบอารยวิถี นำพาสู่มาตรฐานสากล น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งจากการร่วมวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและปัญหาในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนยังไม่ไปตามเป้าหมายของสถานศึกษา ผู้วิจัยจึงเล็งเห็น ความสำคัญในการพัฒนาผลการเรียนรู้ของผู้เรียนให้สูงขึ้น จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับผู้ร่วมวิจัยในการวิเคราะห์แนวทางพัฒนาการเรียนรู้ รวมถึงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ สามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนพบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เป็นการจัดการเรียนการสอนที่แตกต่างกันไปตามเนื้อหาวิชา ระดับพัฒนาการของนักเรียนและแบบการเรียนการสอนของแต่ละบุคคล (ทินพันธ์ บุญธรรม, 2556) ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเรียนได้ผลดี

จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยและครูผู้ร่วมวิจัยจึงได้นำกระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ ICARI Model ซึ่งเป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยครูเป็นผู้ ออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดหรือผลการเรียนรู้ตามหลักสูตร มีการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติและแก้ปัญหา ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้จากสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้ที่ครูได้มีการสร้างหรือพัฒนาขึ้น สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ตรง มีทักษะกระบวนการคิดขั้นสูง

และสามารถค้นพบองค์ความรู้ด้วยตนเอง ส่งผลให้ผู้เรียนได้พัฒนาสมรรถนะและการเรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพ ประกอบด้วย 5 ขั้น ดังนี้ I : Intro ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน, C: Content ขั้นสอนเนื้อหา, A : Activities ขั้นกิจกรรม, R : Reflex ขั้นสะท้อนผล และ I : Infer ขั้นสรุปบทเรียน และนำไปทดลองใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ (ภาษาไทย, คณิตศาสตร์, วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม, ภาษาต่างประเทศ, การงานอาชีพ, ศิลปะ, สุขศึกษาและพลศึกษา) และศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รวมถึงผลความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโรงเรียนหนองบัวแดงวิทยาทุกระดับชั้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ ICARI Model
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยก่อนและหลังเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ ด้วยรูปแบบ ICARI Model
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ ICARI Model

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาลักษณะผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยรูปแบบ ICARI Model โรงเรียนหนองบัวแดงวิทยา ดำเนินการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยมีครูจาก 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้เป็นผู้ร่วมวิจัย

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 โรงเรียนหนองบัวแดงวิทยาที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565

กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 โรงเรียนหนองบัวแดงวิทยา จำนวน 8 ห้องเรียน ที่ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม ใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยการสุ่ม (1 ห้องเรียน/ 1 ครูผู้ร่วมวิจัย/ 1 กลุ่มสาระการเรียนรู้) ได้แก่ ม.1/5 จำนวน 39 คน, ม.2/3 จำนวน 39 คน, ม.3/1 จำนวน 30 คน, ม.3/3 จำนวน 39 คน, ม.4/4 จำนวน 32 คน, ม.5/1 จำนวน 35 คน, ม.5/4 จำนวน 35 คน และ ม.6/5 จำนวน 40 คน

ครูผู้ร่วมวิจัยดำเนินการออกแบบจัดการเรียนรู้และจัดการเรียนรู้โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้รูปแบบ ICARI Model โดยดำเนินการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียน และสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนโดยใช้แบบสอบถามความพึงพอใจ

ของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ ICARI Model ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน และความพึงพอใจของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ ICARI Model โดยใช้สถิติพื้นฐาน $\bar{x}$, S.D.) และเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้ค่าสถิติ t-test for dependent sample

ผลการวิจัย

การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยรูปแบบ ICARI Model โรงเรียนหนองบัวแดงวิทยามีผลการวิจัย ดังนี้

1. ระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ ICARI Model

ตารางที่ 1 ระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ ICARI Model

กลุ่มสาระฯ	คะแนน	$\bar{x}$	S.D.	การแปลความหมาย
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	10	7.67	1.01	ค่อนข้างสูง
คณิตศาสตร์	20	10.88	1.54	ปานกลาง
ภาษาไทย	20	16.31	1.53	สูง
สังคมศึกษาฯ	10	8.03	0.71	สูง
ภาษาต่างประเทศ	10	6.18	1.59	ปานกลาง
สุขศึกษาและพลศึกษา	20	15.18	1.28	ค่อนข้างสูง
การงานอาชีพ	10	7.63	0.85	ค่อนข้างสูง
ศิลปะ	20	18.18	1.27	สูง

จากตารางที่ 1 พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ ICARI Model ใน 8 กลุ่มสาระมีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนอยู่ในระดับปานกลางถึงระดับสูง

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ ICARI Model

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ ICARI Model

กลุ่มสาระฯ	คะแนนเต็ม	ก่อนเรียน		หลังเรียน		t
		$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	10	3.03	0.67	7.67	1.01	39.01*
คณิตศาสตร์	20	5.53	1.92	10.88	1.54	14.47*
ภาษาไทย	20	9.86	2.25	16.31	1.53	24.80*
สังคมศึกษาฯ	10	4.54	0.98	8.03	0.71	19.32*
ภาษาต่างประเทศ	10	5.13	1.70	6.18	1.59	11.73*
สุขศึกษาและพลศึกษา	20	12.35	1.29	15.18	1.28	13.17*
การงานอาชีพ	10	3.80	1.13	7.63	0.85	22.10*
ศิลปะ	20	13.15	2.29	18.18	1.27	13.79*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ ICARI Model ทั้ง 8 กลุ่มสาระมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ ICARI Model

ตารางที่ 3 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ ICARI Model

รายการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	การแปลความหมาย
1. ลำดับขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้เหมาะสมกับศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียน	3.93	0.77	มาก
2. สื่อประกอบการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ ICARI Model เหมาะสมกับศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียน	3.92	0.84	มาก
3. การจัดการเรียนรู้ตามขั้นตอน ICARI Model กระตุ้นความสนใจการเรียนรู้มากขึ้น	3.81	0.87	มาก

4. นักเรียนรู้สึกพึงพอใจและมีความสุขที่ได้เรียนรู้ตามรูปแบบ ICARI Model	3.92	0.83	มาก
5. ระยะเวลาในการจัดการเรียนรู้รูปแบบ ICARI Model แต่ละขั้นตอนมีความเหมาะสม	3.87	0.82	มาก
6. การจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบ ICARI Model ทำให้นักเรียนได้พัฒนาความสามารถในการคิดอย่างเป็นขั้นตอน	3.86	0.78	มาก
7. การจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบ ICARI Model ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างเป็นขั้นตอนตามศักยภาพของตนเอง	3.93	0.80	มาก
8. การจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ ICARI Model ทำให้นักเรียนเกิดการสรุปองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองอย่างเป็นขั้นตอน	3.82	0.85	มาก
9. การจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ ICARI Model ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้	3.86	0.83	มาก
10. นักเรียนอยากให้นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ ICARI Model มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ทุกรายวิชา	3.74	0.83	มาก
ภาพรวม	3.87	0.82	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ ICARI Model มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.87$, S.D. = 0.82) เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่านักเรียนมีความพึงพอใจสูงสุด คือ ลำดับขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้เหมาะสมกับศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนในระดับมาก ($\bar{x} = 3.93$, S.D. = 0.77) รองลงมาคือ การจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบ ICARI Model ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างเป็นขั้นตอนตามศักยภาพของตนเอง ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.93$, S.D. = 0.80) และนักเรียนรู้สึกพึงพอใจและมีความสุขที่ได้เรียนรู้ตามรูปแบบ ICARI Model ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.92$, S.D. = 0.82) ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

ICARI Model เป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยครูเป็นผู้ออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดหรือผลการเรียนรู้ตามหลักสูตร มีการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติและแก้ปัญหา ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้จากสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้ที่ครูได้มีการสร้างและหรือพัฒนาขึ้น สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ตรง มีทักษะกระบวนการคิดขั้นสูง และสามารถค้นพบองค์ความรู้ด้วยตนเอง ส่งผลให้ผู้เรียนได้พัฒนาสมรรถนะและการเรียนรู้อย่างเต็มตาม

ศักยภาพ ประกอบด้วย 5 ชั้น ดังนี้ I : Intro ชั้นนำเข้าสู่บทเรียน, C: Content ชั้นสอนเนื้อหา, A : Activities ชั้นกิจกรรม, R : Reflex ชั้นสะท้อนผล และ I : Infer ชั้นสรุปบทเรียน

ซึ่งจากการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ ICARI Model พบว่า

1. นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ ICARI Model มีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนอยู่ในระดับปานกลางถึงระดับสูง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ ICARI Model เป็นการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่มุ่งเน้นให้เกิดการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยการนำกิจกรรมต่าง ๆ มาเป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้ เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะด้วยกระบวนการต่าง ๆ ที่เกิดจากการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงที่ได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง (อรรถพงษ์ ผิวเหลือง, 2564) ซึ่ง ICARI Model เป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยที่ครูเป็นผู้ออกแบบ การจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดหรือผลการเรียนรู้ตามหลักสูตร มีการออกแบบกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติและแก้ปัญหา มากกว่า การฟังเพียงอย่างเดียว ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้จากสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้ ที่ครูได้มีการสร้างและหรือพัฒนาขึ้นสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ตรง มีทักษะกระบวนการคิดขั้นสูงและสามารถค้นพบองค์ความรู้ด้วยตนเอง ส่งผลให้ผู้เรียนได้พัฒนาสมรรถนะ และการเรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพ จึงส่งผลให้นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ ICARI Model มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนอยู่ในระดับปานกลางถึงระดับสูงทุกกลุ่มสาระ

2. นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ ICARI Model มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่า ก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้ง 8 กลุ่มสาระ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ICARI Model เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยที่ครู เป็นผู้ออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดหรือผลการเรียนรู้ ตามหลักสูตร มีการออกแบบกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติและ แก้ปัญหา ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ตรง มีทักษะกระบวนการคิดขั้นสูงและสามารถค้นพบ องค์ความรู้ด้วยตนเอง ส่งผลให้ผู้เรียนได้พัฒนาสมรรถนะและการเรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของวณิชพร ชมชื่นใจ, สมวงษ์ แผลงประสพโชค และ กฤษณะ โสขุมมา (2565) ที่ได้ทำการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเชิงรุก (Active Learning) เรื่อง อัตราส่วน สัดส่วน และร้อยละ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์หลังการจัดการ เรียนรู้สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิจัยของจุราภรณ์ ปฐมวงษ์ (2565) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพื่อส่งเสริม ทักษะการพูดสนทนาภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีทักษะการพูดสนทนาภาษาอังกฤษหลังเรียนด้วยรูปแบบการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพื่อส่งเสริมทักษะการพูดสนทนาภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับศักรินทร์ ยอดมณี, กิตติมา พันธุ์พุกษา และ เมธี ธรรมวัฒนา (2565) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเชิงรุก ร่วมกับการเรียนรู้แบบโครงงานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหาเรื่องการออกแบบและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับการเรียนรู้แบบโครงงาน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ ICARI Model มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ในระดับมาก ($\bar{x}=3.87$, $S.D.=0.82$) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากรูปแบบการจัดการเรียนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ ได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองทั้งแบบรายบุคคล และแบบกลุ่ม ซึ่งพบว่านักเรียนมีความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรม มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและครูผู้สอน จึงส่งผลให้นักเรียนมีความพึงพอใจในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วันชพร ชมชื่นใจ, สมวงษ์ แปลงประสพโชค และ กฤษณะ โสขุมมา (2565) ที่ได้ทำการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเชิงรุก (Active Learning) เรื่อง อัตราส่วน สัดส่วน และร้อยละ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกอยู่ในระดับพอใจมาก ผลการวิจัยของจุราภรณ์ ปฐมวงษ์ (2565) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพื่อส่งเสริมทักษะการพูดสนทนาภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพื่อส่งเสริมทักษะการพูดสนทนาภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุปรียา แก้วเจริญ และ อุบลรัตน์ ศิริสุข โภคา (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนประเภทเกม โดยใช้วิธีการสอนแบบ Active Learning เรื่อง ซอฟต์แวร์น่ารู้ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่านักเรียนมีความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนประเภทเกม อยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ ICARI Model สามารถนำไปใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยออกแบบกิจกรรมแต่ละขั้นให้สอดคล้องกับธรรมชาติของแต่ละรายวิชา

1.2 การจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ ICARI Model เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบ Active-Learning ที่ควรออกแบบกิจกรรมที่มีการใช้สื่อการเรียนการสอนที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ให้มากที่สุด

2. ข้อเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป

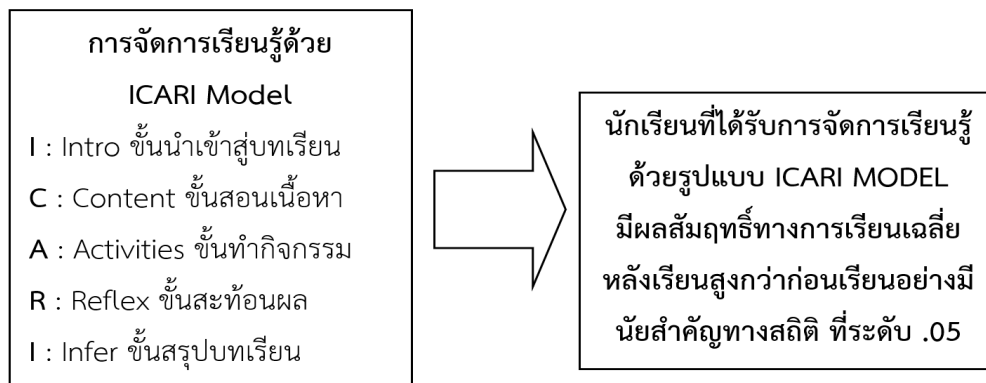
2.1 ควรมีการวิจัยโดยทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วย ICARI Model ร่วมกับสื่อการเรียนรู้แบบ Action Learning เช่น ชุดกิจกรรมการเรียนรู้สื่อประสม เป็นต้น เพื่อศึกษาการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน

2.2 ควรมิวิจัยเพื่อศึกษาเปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้ด้วย ICARI Model ร่วมกับใช้สื่อการเรียนรู้แต่ละรูปแบบ เพื่อศึกษาว่าสื่อการเรียนรู้ใดที่สามารถพัฒนาผู้เรียนได้เต็มตามศักยภาพสูงสุด

องค์ความรู้ใหม่

ICARI Model เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยครูเป็นผู้ออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดหรือผลการเรียนรู้ตามหลักสูตร มีการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติและแก้ปัญหา ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้จากสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้ที่ครูได้มีการสร้างและหรือพัฒนาขึ้น สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งจะให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ตรง มีทักษะกระบวนการคิดขั้นสูงและสามารถค้นพบองค์ความรู้ด้วยตนเอง ส่งผลให้ผู้เรียนได้พัฒนาสมรรถนะและการเรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้ I : Intro ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน, C: Content ขั้นสอนเนื้อหา, A : Activities ขั้นกิจกรรม, R : Reflex ขั้นสะท้อนผล และ I : Infer ขั้นสรุปบทเรียน ซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนที่แตกต่างกันไปตามเนื้อหาวิชา ระดับพัฒนาการของนักเรียนและแบบการเรียนการสอนของแต่ละบุคคล (ทินพันธ์ บุญธรรม, 2556) ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเรียนได้ผลดี

จากการการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ ICARI Model ในครั้งนี้ ข้อค้นพบจากการวิจัยทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

เอกสารอ้างอิง

- จุราภรณ์ ปฐมวงษ์. (2565). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพื่อส่งเสริมทักษะการพูดสนทนาภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. *Journal of Modern Learning Development*, 7(4), 143-159.
- ทินพันธ์ บุญธรรม. (2556). การบริหารงานวิชาการกับประสิทธิภาพการสอนของครูคณิตศาสตร์ในโรงเรียนที่ขาดแคลนครูคณิตศาสตร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วันขพร ชมชื่นใจ, สมวงษ์ แปลงประสพโชค และ กฤษณะ โสขุมา. (2565). ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเชิงรุก (Active Learning) เรื่อง อัตราส่วน สัดส่วน และร้อยละ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. *วารสารวิจัยรำไพพรรณ*, 16(2), 102-108.
- ศักรินทร์ ยอดมณีย์, กิตติมา พันธุ์พุกษา และ เมธี ธรรมวัฒนา. (2565). ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเชิงรุก ร่วมกับการเรียนรู้แบบโครงงานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหา เรื่อง การออกแบบและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์*, 9(2), 174-185.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). สำนักนโยบายแผนและมาตรฐานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.2545-2559) : ฉบับสรุป. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พรักหวานกราฟฟิค จำกัด.

- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2560). แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สุปรียา แก้วเจริญ และ อุบลรัตน์ ศิริสุขโกคา. (2561). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยบทเรียน คอมพิวเตอร์ช่วยสอนประเภทเกม โดยใช้วิธีการสอนแบบ Active Learning เรื่อง ซอฟต์แวร์ นารู้ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. งานประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 10 มหาวิทยาลัย ราชภัฏนครปฐม. นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- อรรถพงษ์ ผิวเหลือง. (2564). รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการเรียนรู้โดยการกระทำ. *วารสารบัณฑิต ศึกษามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 8(4), 22-30.

การสร้างสื่อการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี Augmented Reality (AR) สามมิติ
ในการจำลอง โครงสร้างฐานรากเสาเข็มตอก
Production of Learning Materials Using 3D of Augmented Reality (AR)
Technology to Simulate Pile Foundation Structure

เจษฎา คำผอง¹, พินิจ ณรงค์ศักดิ์², ยงยุทธ ศิริศรีเพ็ชร³,
เทอดเกียรติ วิชัยโย⁴, ศักดิ์ชัย ศรีจันทร์คำ⁵, ธวัชชัย โทอินทร์⁶,
ภคพร ยอดศิริ⁷, นภาพร ศรีอ่อน⁸ และ ภัทราภรณ์ สิงห์แจ่ม⁹

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตขอนแก่น^{1,2,3,4,5,6,7,8,9}

Jetsada Kumphong¹, Phinit Narongsak², Yongyuth Sirisripetch³,

Thoetkiat Wichaiyo⁴, Sakchai Srichandum⁵, Tawatchai Tho-In⁶,

Pakaphorn Yodsiri⁷, Napaporn Srion⁸ and Pattaraporn Singhjam⁹

Rajamangala University of Technology Isan Khon Kaen Campus^{1,2,3,4,5,6,7,8,9}

Corresponding author; Email: Jetsada.ku@rmu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ผลิตสื่อการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี Augmented Reality (AR) สามมิติ ในการจำลองโครงสร้างฐานรากเสาเข็มตอก 2) พัฒนาประสิทธิภาพคุณภาพของสื่อการเรียนรู้ โดยมีเกณฑ์คะแนนคุณภาพเฉลี่ย ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ผลการวิจัยพบว่า จากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ทั้ง 3 ท่าน เกี่ยวกับสื่อการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี Augmented Reality (AR) สามมิติ โดยได้ผลการประเมินทั้ง 2 ด้าน คือ ด้านเนื้อหาและการนำเสนอ คิดเป็นร้อยละ 95.38 และด้านสื่อ AR คิดเป็นร้อยละ 95.88 ซึ่งผลคะแนนคุณภาพโดยเฉลี่ยร้อยละ 95.63 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่สูงกว่าเกณฑ์ คือร้อยละ 80 ตามที่กำหนดไว้ สำหรับผลการทดสอบการใช้สื่อการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี Augmented Reality (AR) สามมิติ ในการจำลองโครงสร้างฐานรากเสาเข็มตอก ในรายวิชาปฏิบัติการทดสอบวัสดุการทางของ นักศึกษาครุศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต (หลักสูตร 4 ปี) ชั้นปีที่ 3 จำนวน 19 คน

* ได้รับบทความ: 19 มีนาคม 2567; แก้ไขบทความ: 28 มิถุนายน 2567; ตอรับตีพิมพ์: 30 มิถุนายน 2567

พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการทดสอบก่อนเรียนมีคะแนนโดยเฉลี่ย เท่ากับ 3.95 คะแนน ผลสัมฤทธิ์ทางการทดสอบหลังเรียนคะแนนโดยเฉลี่ย เท่ากับ 7.95 คะแนน ซึ่งพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการทดสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนเป็นไปตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ (p-value <0.05)

คำสำคัญ: สื่อการเรียนรู้; สามมิติ; ฐานราก; เสาค้ำตอก; การจำลอง

Abstract

The purpose of this paper was to create instructional media using 3D Augmented Reality (AR) technology to simulate pile foundation structure and improve students' learning efficiency in the classroom (Not less than 80%). As a result, Invented and developed a teaching and learning model that uses Augmented Reality (AR) technology to provide information about pile foundations. The finding of study found that the opinions of three experts about learning media using 3D Augmented Reality (AR) technology were evaluated in two ways: One is content and presentation which the percentage is 95.38%, and AR media is 95.88%. The average quality appeared to be 95.63%, which is higher than the 80% criteria set. For the result of testing in using by Augmented Reality (AR) three dimensions technology, in simulating of the foundation structure of piles, in the course of Highway materials testing of Bachelor of Industrial Education students (4-year program), third year, 19 people. The results showed that the pre-test achievement, with an average score of 3.95. And post-test achievement, with an average score of 7.95, which post-test achievement, with an average score of 7.95. It was found that the test score after the study was higher than before the study in accordance with the stated objectives (p-value <0.05).

Keywords: Learning Materials; Three Dimensional; Footing; Hammered pile; Simulation

บทนำ

ฐานรากเป็นโครงสร้างส่วนแรกเริ่มของการก่อสร้างอาคาร ทำหน้าที่รองรับน้ำหนักของวัสดุก่อสร้างทั้งหมด หากสร้างไม่เหมาะสมตามมาตรฐาน อาจทำให้อาคารทรุดตัว ในปัจจุบันการเรียนการสอนมีการเปลี่ยนแปลงไปมากเนื่องจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการใช้ชีวิตในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ซึ่งส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตทุกด้าน รวมถึงด้านการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการจึงมีมาตรการให้สถานศึกษาทุกแห่งหยุดการเรียนการสอนแบบปกติและปรับเป็นการเรียนการสอนแบบออนไลน์ทั้งหมด (ประไพสุข เกษมสุขและคณะ, 2564) อย่างไรก็ตาม การเรียนการสอน ในสาขาวิชาครุศาสตร์อุตสาหกรรมโยธา ส่วนใหญ่เน้นการลงมือปฏิบัติ

การใช้เทคโนโลยี Augmented Reality (AR) ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเห็นภาพเสมือนจริง ในรูปแบบสามมิติของฐานรากแบบเข็มตอก ทำให้ผู้เรียนเข้าใจและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น งานวิจัย ที่เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยี AR พบว่าประสบผลสำเร็จในการนำมาใช้ทำให้ผู้เรียนเข้าใจและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น

ดังนั้นคณะผู้จัดทำจึงได้คิดค้นและพัฒนาการจัดรูปแบบการเรียนการสอนโดยนำเทคโนโลยี AR มาประยุกต์ใช้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อผลิตสื่อการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี Augmented Reality (AR) สามมิติ ในการจำลอง โครงสร้างฐานรากเสาเข็มตอก
2. เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพคุณภาพของสื่อการเรียนรู้โดยมีเกณฑ์คะแนนคุณภาพเฉลี่ย ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ 80

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กรอบแนวคิดในการวิจัย

การจัดทำงานวิจัยครั้งนี้คณะผู้จัดทำมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการใช้สื่อการเรียนรู้สามมิติ เสมือนจริงโดยใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม Augmented Reality (AR) เพื่อพัฒนาทักษะการคิด ของผู้เรียนที่มีระดับการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่ต่างกันเพื่อเปรียบเทียบคะแนนของนักศึกษาผ่านสื่อ การเรียนรู้สามมิติเสมือนจริงโดยใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม Augmented Reality (AR) ก่อนเรียน และหลังเรียน เพื่อศึกษาระดับความรู้ของผู้เรียนที่มีต่อสื่อการเรียนรู้สามมิติเสมือนจริงโดยใช้เทคโนโลยี ความเป็นจริงเสริม Augmented Reality (AR)

2. ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์หาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี Augmented Reality (AR) ของนักศึกษาในรายวิชาปฏิบัติการทดสอบวัสดุการทาง นักศึกษาคณะครุศาสตร์ อดุสากรรมบัณฑิต (หลักสูตร 4 ปี) ชั้นปีที่ 3 จำนวน 19 คน ขอบเขตด้านคุณภาพของสื่อการเรียนรู้ ทางด้านเนื้อหาและการนำเสนอ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญที่ประเมินผลในด้านนี้จำนวน 3 ท่าน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. สื่อการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี Augmented Reality (AR) สามมิติ ในการจำลองโครงสร้าง ฐานรากเสาเข็มตอก ผ่านการประเมินคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปใช้ทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง

2. แบบประเมินคุณภาพ โดยได้จากผลของการตอบแบบประเมินคุณภาพของการผลิต สื่อการเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญ

4. ขั้นตอนการวิจัย

การจัดทำงานวิจัยครั้งนี้คณะผู้จัดทำมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการใช้สื่อการเรียนรู้สามมิติ เสมือนจริงโดยใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม Augmented Reality (AR) เพื่อพัฒนาทักษะการคิดของ ผู้เรียนที่มีระดับการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่ต่างกันเพื่อเปรียบเทียบคะแนนของนักศึกษาผ่านสื่อการเรียนรู้ สามมิติเสมือนจริงโดยใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม Augmented Reality (AR) ก่อนเรียนและหลังเรียน เพื่อศึกษาความรู้ของผู้เรียนที่มีต่อสื่อการเรียนรู้สามมิติเสมือนจริงโดยใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม Augmented Reality (AR) โดยดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลและรวบรวมข้อมูล ศึกษาข้อมูล โปรแกรมที่ใช้สร้างสื่อการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยี โลกเสมือนจริงสามมิติจากการศึกษาข้อมูลของโปรแกรมที่ใช้สร้างสื่อโปรแกรม Unity 3D, Application Arusma, Vuforia, Pixlive maker และ Application V-Player

2. ออกแบบและศึกษาโปรแกรมในการออกแบบและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยี โลกเสมือนจริงสามมิติ (Rabia M. Yilmaz, 2016)

3. ประเมินคุณภาพสื่อการสอนข้อคำถามจะได้รับการประเมินความสอดคล้องกับเนื้อหา สื่อการสอน โดยได้นำข้อคำถามที่ได้รับการผ่านประเมิน Item Objective Congruence (IOC) ของ ประไพสุข เกษมสุข และคณะ (2564) มาใช้ในงานวิจัยนี้

4. ประเมินคุณภาพสื่อการสอนในการประเมินคุณภาพการสร้างสื่อการเรียนรู้ คณะผู้จัดทำ ได้กำหนดขั้นตอนประเมินคุณภาพการประเมินคุณภาพโดยการหาค่าเฉลี่ย การประมวลที่ได้จากแบบสอบถาม ส่วนใหญ่ จะเป็นแบบมาตรฐานส่วนค่า Rating Scale ซึ่งมีลักษณะเป็นช่วงแสดงความคิดเห็นของผู้ตอบ คำถามที่มีต่อข้อความนั้น ๆ โดยทั่วไปมี 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด (ธินิดา บัณฑิตวรรณ และเจษฎา คำผอง, 2564)

5. ทดสอบความเข้าใจของผู้เรียนและวิเคราะห์ข้อมูลคะแนนโดยมีการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบสถิติ ที่ ($p\text{-value} < 0.05$) (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2560; กัลยา วานิชย์ บัญชา, 2555)

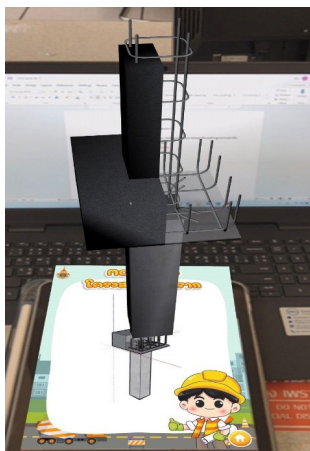
ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยคุณภาพสื่อการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี Augmented Reality (AR) สามมิติ ของผู้เชี่ยวชาญ

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการประเมินคุณภาพของสื่อการเรียนรู้ทางด้านเนื้อหาและการนำเสนอจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน พบว่า ข้อที่ 1 เนื้อหาสอดคล้อง ถูกต้องตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ย 4.00 คิดเป็นร้อยละ 80.00, ข้อที่ 2 เนื้อหามีความชัดเจน เข้าใจง่าย มีค่าเฉลี่ย 4.67 คิดเป็นร้อยละ 93.40, ข้อที่ 3 ความสอดคล้องเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน มีค่าเฉลี่ย 5.00 คิดเป็นร้อยละ 100, ข้อที่ 4 เนื้อหาสามารถสร้างความเข้าใจให้กับผู้เรียนได้ มีค่าเฉลี่ย 4.67 คิดเป็นร้อยละ 93.40, ข้อที่ 5 สื่อวิดีโอในการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับเนื้อหา มีค่าเฉลี่ย 5.00 คิดเป็นร้อยละ 100, ข้อที่ 6 ภาพสามมิติที่ใช้ประกอบมีความชัดเจน เข้าใจง่าย มีค่าเฉลี่ย 4.67 คิดเป็นร้อยละ 93.40, ข้อที่ 7 ความเหมาะสมของปริมาณเนื้อหา มีค่าเฉลี่ย 4.67 คิดเป็นร้อยละ 93.40, ข้อที่ 8 ความเหมาะสมของขนาดตัวอักษร มีค่าเฉลี่ย 4.67 คิดเป็นร้อยละ 93.40, ข้อที่ 9 ความเหมาะสมของการใช้ภาษา มีค่าเฉลี่ย 4.67 คิดเป็นร้อยละ 93.40, ข้อที่ 10 ความเหมาะสมกับความสนใจของนักเรียน มีค่าเฉลี่ย 5.00 คิดเป็นร้อยละ 100

ด้านคุณภาพของสื่อการเรียนรู้ทางด้านสื่อรูปแบบ AR การหาคุณภาพของสื่อการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี Augmented Reality (AR) สามมิติ ประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ ด้านการผลิตสื่อการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี Augmented Reality (AR) สามมิติในการจำลองโครงสร้างฐานรากเสาเข็มตอก จำนวน 3 ท่าน โดยหาค่าเฉลี่ย โดยใช้หลักการทางสถิติ การกำหนดค่าเฉลี่ยเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 80 ของคะแนนทั้งหมด (5 คะแนน) แสดงให้เห็นการประเมินคุณภาพด้านสื่อรูปแบบ AR เรื่องโครงสร้างฐานรากเสาเข็มตอกจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน พบว่า ข้อที่ 1 การออกแบบหน้าจอสวยงามเหมาะสม (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.00 คิดเป็นร้อยละ 100) ข้อที่ 2 ลักษณะภาพสามมิติประกอบเนื้อหามีความชัดเจนสวยงาม ถูกต้อง และเหมาะสม (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.00 คิดเป็นร้อยละ 100) ข้อที่ 3 ลักษณะของตัวอักษรมีความชัดเจนสวยงาม อ่านง่าย ถูกต้องและเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.67 คิดเป็นร้อยละ 93.40) ข้อที่ 4 เสียงประกอบและเสียงบรรยายมีความเหมาะสมและชัดเจน (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.67 คิดเป็นร้อยละ 93.40) ข้อที่ 5 ความเหมาะสมของเวลาในการนำเสนอสื่อ (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.67 คิดเป็นร้อยละ 93.40) ข้อที่ 6 มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ประกอบการออกแบบ (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.67 คิดเป็นร้อยละ 93.40) ข้อที่ 7 สื่อใช้หลักของการออกแบบที่ดี

(มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.67 คิดเป็นร้อยละ 93.40) ข้อที่ 8 การพัฒนาโปรแกรมมีความคิดสร้างสรรค์
ใช้แนวทางใหม่ ๆ (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.00 คิดเป็นร้อยละ 100)

ภาพที่ 1 สื่อการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี Augmented Reality (AR) สามมิติ
ในการจำลองโครงสร้างฐานรากเสาเข็มตอก

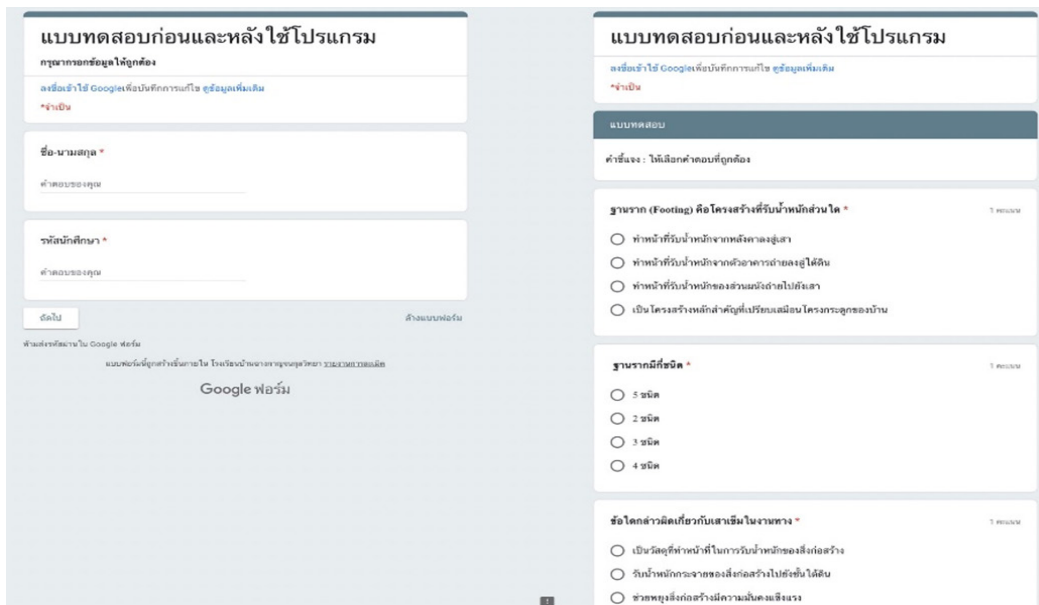
ตารางที่ 1 คุณภาพรวมของสื่อการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี Augmented Reality (AR) สามมิติ
ในการจำลองโครงสร้างฐานรากเสาเข็มตอก

ด้านที่	ความคิดเห็นเกี่ยวกับ	จำนวน ผู้ประเมิน	คะแนนรวม (ΣX)	คะแนนเฉลี่ย	คะแนนเฉลี่ย (ร้อยละ)
1	ด้านเนื้อหาและการนำเสนอ	3	14.30	4.77	95.38
2	ด้านสื่อ AR	3	14.40	4.80	95.88
คุณภาพโดยรวม		3	14.35	4.79	95.63

จากตารางที่ 1 คุณภาพรวมของสื่อการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี Augmented Reality (AR) สามมิติ ในการจำลองโครงสร้างฐานรากเสาเข็มตอก (ดังแสดงในภาพที่ 1) แสดงให้เห็นผลการประเมิน คุณภาพของสื่อการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี Augmented Reality (AR) สามมิติ ในการจำลองโครงสร้าง ฐานรากเสาเข็มตอก ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน โดยได้ผลดังนี้ โดยภาพรวมคุณภาพในด้านเนื้อหาและการนำ เสนอ มีค่าเฉลี่ย 4.77 คิดเป็นร้อยละ 95.38 (มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมากที่สุด) และ โดยภาพรวม คุณภาพในด้านสื่อ AR มีค่าเฉลี่ย 4.80 คิดเป็นร้อยละ 95.88 (มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมากที่สุด) ดัง นั้นคุณภาพของชิ้นงานมีค่าคะแนนเฉลี่ยโดยรวมทั้ง 2 มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 4.79 คิดเป็นร้อยละ 95.63 (มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมากที่สุด)

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี Augmented Reality (AR)

การวิเคราะห์หาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี Augmented Reality (AR) ของนักศึกษาในรายวิชาปฏิบัติการทดสอบวัสดุการทาง นักศึกษาครุศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต (หลักสูตร 4 ปี) ชั้นปีที่ 3 จำนวน 19 คน จัดการทดสอบผ่าน เทคโนโลยี Augmented Reality (AR) ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 การทดสอบความรู้จากสื่อการสอน

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลการเรียนก่อนและหลัง

ผลการเรียน	M	SD	n	Mean	95% CI for Mean Difference	t	df
ก่อนเรียน	3.95	1.98	19	-4.00	-5.12 ถึง -2.87	-7.47*	18
หลังเรียน	7.95	1.84	19				

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ซึ่งมีการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้เทคโนโลยี Augmented Reality (AR) ของนักศึกษาในรายวิชาปฏิบัติการทดสอบวัสดุการทาง นักศึกษาครุศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต (หลักสูตร 4 ปี) ชั้นปีที่ 3 จำนวน 19 คน คะแนนเต็ม 10 คะแนน ผลสัมฤทธิ์ทางการทดสอบก่อนเรียน คะแนนโดยเฉลี่ยเท่ากับ 3.95 คะแนน ผลสัมฤทธิ์ทางการทดสอบหลังเรียน คะแนนโดยเฉลี่ยเท่ากับ 7.95

คะแนนซึ่งพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการทดสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนโดยเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 คะแนน ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 (p-value <0.05)

อภิปรายผลการวิจัย

จากสร้างสื่อการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี Augmented Reality (AR) สามมิติ ในการจำลอง โครงสร้างฐานรากเสาเข็มตอก ประกอบด้วยสื่อการเรียนรู้ด้วยโลกเสมือนจริงสามมิติ (AR) วิดีโอพื้นฐาน ของขั้นตอนการตอกเสาเข็มด้วยปั้นจั่น (Drop Hammer) โมเดลสามมิติโครงสร้างฐานรากเสาเข็มตอก แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน และการหาคุณภาพของสื่อการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี Augmented Reality (AR) สามมิตินั้น จะใช้แบบประเมินผลของโครงการที่ถูกสร้างขึ้น และทำการหาคุณภาพของ แบบประเมินแล้วมาทำการประเมินสื่อการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี Augmented Reality (AR) สามมิติ ซึ่งเป็นงานวิจัยที่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประไพสุข เกษมสุขและคณะ (2564)

ผลของการประเมินคุณภาพของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน เกี่ยวกับสื่อการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี Augmented Reality (AR) สามมิติ ในการจำลองโครงสร้างฐานรากเสาเข็มตอก ในแต่ละด้านนั้นได้นำ มาวิเคราะห์เพื่อหาคุณภาพรวมซึ่งผลการประเมินคุณภาพของสื่อการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี Augmented Reality (AR) สามมิติ ในการจำลองโครงสร้างฐานรากเสาเข็มตอก จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน โดยได้ ผลการประเมินทั้ง 2 ด้าน คือ ด้านเนื้อหาและการนำเสนอ คิดเป็นร้อยละ 95.38 และด้านสื่อ AR คิดเป็น เปอร์เซ็นต์ได้ 95.88% ผลปรากฏว่า สื่อการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี Augmented Reality (AR) สามมิติ ในการจำลองโครงสร้างฐานรากเสาเข็มตอก คุณภาพเฉลี่ยร้อยละ 95.63 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่สูงกว่าเกณฑ์ 80% ที่กำหนดไว้ แสดงให้เห็นว่าสื่อการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี Augmented Reality (AR) สามมิติ ในการจำลองโครงสร้างฐานรากเสาเข็มตอก มีคุณภาพตามเกณฑ์ร้อยละ 80 ผลการประเมิน คุณภาพ สื่อการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี Augmented Reality (AR) สามมิติ จากผู้เชี่ยวชาญ คิดเป็นร้อยละ 95.63 อยู่ในระดับที่สูงกว่า สมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องมาจากสื่อการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี Augmented Reality (AR) สามมิติ มีเนื้อหาที่น่าสนใจ มีวิดีโอ ภาพสามมิติเสียงบรรยายที่ชัดเจน มีแบบทดสอบ การเรียนรู้ที่สามารถเข้าใจได้ง่าย และนำเสนอเนื้อหาสาระที่ครบถ้วน จึงทำให้ผลการประเมินคุณภาพ ของสื่อการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี Augmented Reality (AR) สามมิติ จากผู้เชี่ยวชาญได้คะแนนประเมิน เฉลี่ยแต่ละด้านอยู่ที่ร้อยละ 80 ขึ้นไป ส่งผลให้คุณภาพสื่อการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี Augmented Reality (AR) สามมิติ ในการจำลองโครงสร้างฐานรากเสาเข็มตอก มีผลการประเมินคุณภาพเฉลี่ยร้อยละ 80 ขึ้นไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของประไพสุข เกษมสุขและคณะ (2564)

จากการทดสอบการใช้สื่อการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี Augmented Reality (AR) สามมิติ ในการจำลองโครงสร้างฐานรากเสาเข็มตอกของนักศึกษาในรายวิชาปฏิบัติการทดสอบวัสดุการทาง ของนักศึกษาครุศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต (หลักสูตร 4 ปี) ชั้นปีที่ 3 จำนวน 19 คน ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการทดสอบก่อนเรียน มีคะแนนโดยเฉลี่ยเท่ากับ 3.95 คะแนน ผลสัมฤทธิ์ทางการทดสอบ หลังเรียน มีคะแนนโดยเฉลี่ยเท่ากับ 7.95 คะแนน ซึ่งพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการทดสอบหลังเรียนสูงกว่า ก่อนเรียน ซึ่งนักศึกษามีผลการเรียนหลังเรียนที่สูงกว่าผลการเรียนก่อนเรียน จะสอดคล้องกับงานวิจัย ด้านการศึกษาที่ผ่านมา (ประไพสุข เกษมสุขและคณะ, 2564; Dilara Sahin & Rabia Meryem Yilmaz, 2020)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปพัฒนาต่อยอด

1. สื่อการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีโลกเสมือนจริงสามมิติ (AR) มีข้อจำกัดในการใช้งานจะต้องสแกน ภายในพื้นที่ Maker เท่านั้น อาจพัฒนาในข้อจำกัดนี้ เพื่อง่ายต่อการนำไปใช้งาน
2. ควรเพิ่มการพัฒนาทางด้านโมเดลสามมิติ เช่น การแสดงรายละเอียดของโมเดล
3. ควรเพิ่มเติมในเรื่องของเนื้อหา อาจมีการเพิ่มรายละเอียดแยกเป็นเรื่อง ๆ ไป เช่น ฐานราก เสาเข็มเจาะ ชนิดของเสาเข็ม
4. ควรเพิ่มการพัฒนาด้านเนื้อหาการออกแบบในเรื่องโครงสร้างอื่น ๆ ในงานโยธา เพราะนอกจาก ฐานรากแล้วโครงสร้างอื่นก็เป็นส่วนสำคัญในการก่อสร้างอาคารและจำเป็นต้องใช้หลักการออกแบบ ทางวิศวกรรม

องค์ความรู้ใหม่

การสร้างสื่อการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี Augmented Reality (AR) สามมิติ ในการจำลอง โครงสร้างฐานรากเสาเข็มตอก เป็นการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนในงานวิศวกรรมโยธารูปแบบใหม่ที่มุ่ง เน้นความเข้าใจในลักษณะโครงสร้างของงานฐานราก และเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี Augmented Reality (AR) ในชั้นเรียน ซึ่งเป็นการสนับสนุนการเรียนการสอนแบบ Active Learning และการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21

เอกสารอ้างอิง

- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2555). สถิติสำหรับงานวิจัย. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชานินทร์ ศิลป์จารุ. (2560). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนสามัญปิซิเนสอาร์แอนด์ดี.
- ธินิดา บัณฑิตวรรณ และ เจษฎา คำผอง. (2564). การศึกษาความคุ้มค่าในการจัดการน้ำท่วมจากมูลค่าความเสียหายและผลกระทบของภัยน้ำท่วม : กรณีศึกษาถนนบ้านกอก ชุมชนบ้านกอก จังหวัดขอนแก่น ประเทศไทย. *วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*, 11(2), 226-240.
- ประไพสุข เกษมสุข, ณรงค์ฤทธิ์ บุญชัยแสน และ วราภรณ์ ศรีด้วง. (2564). การสร้างสื่อการสอนด้วยเทคโนโลยีโลกเสมือนจริงสามมิติ เรื่อง ประเภทของฐานราก. (ปริญญานิพนธ์ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรบัณฑิตอุตสาหกรรมบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตขอนแก่น.
- Dilara Sahin and Rabia Meryem Yilmaz .(2020). The effect of Augmented Reality Technology on middle school students' achievements and attitudes towards science education. *Computers & Education*, 144, 103710.
- Rabia M. Yilmaz (2016) Educational magic toys developed with augmented reality technology for early childhood education. *Computers in Human Behavior*, 54, 240-248.

คุณภาพชีวิตการทำงานของนายทหารชั้นประทวน
สำนักกองบัญชาการ กองบัญชาการกองทัพไทย

The Quality of Work Life Factors in the Non-Commissioned Officers,
Office of the Headquarters, Royal Thai Armed Forces Headquarters

จารุพันธุ์ มีเจริญ¹ และ ราเชนทร์ นพณัฐวงศ์²

มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์^{1,2}

Jarupan Meejaroen¹ and Rachen Noppanatwongsakorn²

Southeast Asia University^{1,2}

Corresponding Author, Email: kong_nerau@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตการทำงานและเพื่อเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตการทำงานของนายทหารชั้นประทวน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย ยศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ ภูมิลำเนาและรายได้ กลุ่มตัวอย่าง คือ นายทหารประทวน สำนักกองบัญชาการ กองบัญชาการกองทัพไทย จำนวน 180 คน เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่น 0.97 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ผลการวิจัย พบว่า คุณภาพชีวิตการทำงานอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.52$) โดยด้านลักษณะงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด และเมื่อเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตการทำงานของนายทหารชั้นประทวนจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่าระดับการศึกษา สามารถอธิบายความแตกต่างของคุณภาพชีวิตการทำงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิตการทำงาน; นายทหารชั้นประทวน; สำนักกองบัญชาการ กองบัญชาการกองทัพไทย

* ได้รับบทความ: 26 พฤศจิกายน 2566; แก้ไขบทความ: 29 มิถุนายน 2567; ตอรับตีพิมพ์: 30 มิถุนายน 2567

Received: 26 November 2023; Revised: 29 June 2024; Accepted: 30 June 2024

Abstract

The research aimed to study the quality of work life factors of non-commissioned officers and compare the quality of work life factors of non-commissioned officers classified by personnel factors consisting of rank, age, education, status, hometown and income. The sample in this research is personnel in the non-commissioned officers case study office of the headquarters, Royal Thai Armed Forces headquarters 180 consumers. The data was collected by questionnaires which are Cronbach's alpha 0.97. The statistics used for data analysis consisted of frequency, percentage, means, standard deviation, t-test and One way ANOVA were applied for the hypothesis testing. The results revealed that: the overall quality of work life factors was highest ($\bar{x} = 3.52$), whereas the Social Relevance factor was obtained a highest level. In addition, compare the quality of work life factors of non-commissioned officers classified by personnel factors: education could explain differences between means of the quality of work life factors at the level of the significance .05.

Keywords: Quality of Work Life; Non-commissioned officers; Office of the Headquarters; Royal Thai Armed Forces Headquarters

บทนำ

การบริหารจัดการมนุษย์หรือในทางทหารเรียกว่าการบริหารจัดการกำลังพล ถือเป็นศาสตร์หนึ่งที่มีความสำคัญ เนื่องจากกำลังพลเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำเนินการ เพราะเป็นผู้ที่ใช้งานเครื่องมือและทรัพยากรอื่น ๆ รวมทั้งเป็นผู้บังคับบัญชาให้สำเร็จสูงสุดเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน ดังนั้นหน่วยงานที่มีกำลังพลที่มีคุณภาพจะมีสมรรถนะในการทำงานที่ดีจะนำไปสู่ความสำเร็จของหน่วยงานได้ แต่การที่กำลังพลจะมีคุณภาพได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดขวัญกำลังใจ เพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ.2566 - 2570) และยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (ราชกิจจานุเบกษา, 2561 : 34-43) ซึ่งเป็นแผนแม่บทหลักของการพัฒนาประเทศ ได้มีการบรรจุเป้าหมายและยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ด้วย

กระทรวงกลาโหม ที่เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในเรื่องของการรักษาความมั่นคงของชาติ ได้มีการกล่าวถึงการพัฒนากำลังพลว่าเป็นหนึ่งในกระบวนการสำคัญเพื่อสนับสนุนภารกิจหลักในเรื่องของการเตรียมกำลังและการใช้กำลังเพื่อรับมือกับภัยคุกคามทั้งจากกองกำลังของข้าศึกและภัยธรรมชาติ

ในทุกหน่วยงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กองบัญชาการกองทัพไทย ซึ่งเป็นส่วนราชการระดับกรมในสังกัดกระทรวงกลาโหม มีหน้าที่ในการประสานงานการปฏิบัติการร่วม และบูรณาการภารกิจระหว่างกองทัพบก กองทัพเรือ และกองทัพอากาศ ในการเตรียมกำลังและการใช้กำลังทหารตามอำนาจหน้าที่ของกระทรวงกลาโหมให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด (กองบัญชาการกองทัพไทย, 2563) และมีหน่วยงานสำนักกองบัญชาการ กองบัญชาการกองทัพไทย ทำหน้าที่ในการให้การบริการดูแลรักษาสถานที่ การระวังป้องกันและการรักษาความปลอดภัย ณ ที่ตั้ง กองบัญชาการกองทัพไทย ให้บริการและสนองตอบนโยบายผู้บัญชาการทหารสูงสุด ในการระวังป้องกันที่ตั้งกองบัญชาการกองทัพไทย ดังนั้น หน่วยจึงต้องมีความพร้อมในการเตรียมกำลังพลเพื่อป้องกันภัยคุกคามทุกรูปแบบ และต้องมีการพัฒนากำลังพลให้มีขวัญและกำลังใจในการทำงานที่ดี ด้วยการจัดการในเรื่องของคุณภาพชีวิตการทำงาน เพื่อให้กำลังพลมีขีดความสามารถในการปฏิบัติงานนำไปสู่การบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายของหน่วยงาน

โดยทฤษฎีและแนวคิดของคุณภาพชีวิตการทำงาน วอลตัน (Walton, 1973 : 11-21) ให้ความหมาย คุณภาพชีวิตการทำงานว่าเป็นลักษณะของการทำงานที่ตอบสนองความต้องการและปรารถนาของบุคคล โดยพิจารณาถึงสภาพตัวบุคคลและสังคมในการทำให้หน่วยงานประสบผลสำเร็จ ซึ่งมีเกณฑ์ชี้วัดทั้งหมด 8 ด้าน คือ ด้านที่ 1 ค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม (Adequate and Fair Compensation) หมายถึง รายได้ที่กำลังพลแต่ละคนได้รับเป็นค่าตอบแทนจากการทำงานเป็นค่าจ้าง ซึ่งรวมถึงเงินเดือน เบี้ยเลี้ยง และสวัสดิการ เป็นต้น ด้านที่ 2 สภาพการทำงานที่มีความปลอดภัยและถูกสุขลักษณะ (Safety and Health Conditions) หมายถึง หน่วยงานต้องมีการจัดการสภาพแวดล้อมเพื่อให้เกิดความสะอาดสบายในการทำงานและมีความปลอดภัย ด้านที่ 3 โอกาสก้าวหน้าและความมั่นคงในการทำงาน (Future Opportunity for Continued Growth and Security) หมายถึง การที่กำลังพลมีความมั่นคงในตำแหน่งหน้าที่การงานของตน และหากมีผลการทำงานที่ดีขึ้นจะมีโอกาสในการเลื่อนตำแหน่งที่สูงขึ้นด้วย ด้านที่ 4 โอกาสในการพัฒนาศักยภาพของตนเอง (Development of Human Capacities) หมายถึง หน่วยงานที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของกำลังพล ทั้งการศึกษา อบรม ในด้านทักษะในการทำงาน และทักษะชีวิต ด้านที่ 5 การบูรณาการทางสังคม (Social Integration) หมายถึง การที่กำลังพลรู้สึกว่ามีคุณค่า ได้รับการยอมรับและความร่วมมือจากผู้ร่วมงาน มีบรรยากาศในการทำงานที่ดีและไม่มี การแบ่งพรรคแบ่งพวก ด้านที่ 6 ธรรมนูญขององค์กร (Constitutionals) หมายถึง สิทธิต่าง ๆ ที่กำลังพลพึงได้รับซึ่งขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมขององค์กรและการยอมรับในความขัดแย้งทางความคิดของกำลังพล ด้านที่ 7 ความสมดุลระหว่างชีวิตการทำงานกับชีวิตส่วนตัว (Total Life Space) หมายถึง การที่กำลังพลจะต้องจัดความสมดุลให้เกิดขึ้นในชีวิตทั้งในเรื่องส่วนตัวและการทำงาน และด้านที่ 8 ลักษณะงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม (Social Relevance) หมายถึง การที่กำลังพลมีความรู้สึกว่าการที่ตนนั้นเป็นประโยชน์ต่อสังคมและทำประโยชน์ให้กับสังคม

จากปัญหาที่พบของผู้วิจัย พบว่า กำลังพลของสำนักกองบัญชาการ กองบัญชาการกองทัพไทย ในส่วนของนายทหารชั้นประทวน ซึ่งเป็นกำลังพลที่เปรียบเสมือนหัวหน้ทำงานที่ขับเคลื่อนการทำงาน มีปัญหาในเรื่องของความเครียดและความเหนื่อยล้าจากการทำงาน มีโรคภัยไข้เจ็บ การพักผ่อนที่ไม่เพียงพอ รายได้ไม่เพียงพอ ปัญหาครอบครัวและการหย่าร้าง และความกดดันจากวัฒนธรรมการทำงานของทหาร และการลงโทษ รวมทั้งในส่วนของสวัสดิการที่ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต ส่งผลให้นายทหารชั้นประทวนส่วนใหญ่จะเกิดความเครียด ไม่ภูมิใจในหน่วยงาน เหนื่อยหน่ายในการทำงาน และทำงานอย่างไม่มีประสิทธิภาพ (พวงรัตน์ บุญญานุรักษ์, 2525 : 46-56) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงาน เพื่อนำไปพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานให้กำลังพลอย่างจริงจัง เพื่อให้กำลังพลมีกำลังใจ และมีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติภารกิจ รวมทั้งเป็นการพัฒนาหน่วยให้ดียิ่งขึ้นด้วย โดยข้อค้นพบจากการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาบุคลากร และนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ผลของการป้องกันประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของนายทหารชั้นประทวน สำนักกองบัญชาการ กองบัญชาการกองทัพไทย
2. เพื่อเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตการทำงานของนายทหารชั้นประทวน สำนักกองบัญชาการ กองบัญชาการกองทัพไทยกับปัจจัยส่วนบุคคล ยศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ ภูมิลำเนา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง โดยประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ นายทหารชั้นประทวน สำนักกองบัญชาการ กองบัญชาการกองทัพไทย โดยมีจำนวน 324 นาย กลุ่มตัวอย่าง คือ นายทหารชั้นประทวน สำนักกองบัญชาการ กองบัญชาการกองทัพไทย โดยผู้วิจัยได้ใช้วิธีการคำนวณขนาดตัวอย่างด้วยวิธีการใช้สูตรการคำนวณของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane, 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และให้ค่าความคลาดเคลื่อนไม่เกิน 5% ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 180 นาย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) กำหนดค่าระดับความเชื่อมั่นที่ 95% ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของ Cronbach's Alpha เท่ากับ 0.97 อยู่ภายในเกณฑ์ที่กำหนดและมีความน่าเชื่อถือ

การเก็บรวบรวม ผู้วิจัยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลโดยส่งแบบสอบถามให้ผู้นายทหารชั้นประทวน สำนักกองบัญชาการ กองบัญชาการกองทัพไทย ตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2566 ถึง ธันวาคม 2566

เก็บแบบสอบถามคืนและนำแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องในการตอบแบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการเชิงปริมาณ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ประกอบไปด้วย ค่าสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และ One way ANOVA และวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยโดยใช้ LSD

ผลการวิจัย

1. ระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของนายทหารชั้นประทวน สำนักกองบัญชาการ กองบัญชาการ กองทัพอากาศ ผลการวิจัยปรากฏตามตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผลระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของนายทหารชั้นประทวน สำนักกองบัญชาการ กองบัญชาการกองทัพอากาศ

คุณภาพชีวิตการทำงาน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. ค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม	3.14	.94	ปานกลาง
2. สภาพการทำงานที่มีความปลอดภัยและถูกสุขลักษณะ	3.57	.68	มาก
3. โอกาสก้าวหน้าและความมั่นคงในการทำงาน	3.44	.78	มาก
4. โอกาสในการพัฒนาศักยภาพของตนเอง	3.49	.72	มาก
5. การบูรณาการทางสังคม	3.66	.70	มาก
6. ธรรมเนียมขององค์กร	3.56	.74	มาก
7. ความสมดุลระหว่างชีวิตการทำงานกับชีวิตส่วนตัว	3.51	.79	มาก
8. ลักษณะงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม	3.78	.75	มาก
รวม	3.52	.63	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า นายทหารชั้นประทวน มีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.52$, S.D. = 0.63) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 7 ด้าน และมีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 1 ด้าน คือ ด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม

2. เปรียบเทียบระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของนายทหารชั้นประทวน สำนักกองบัญชาการ กองบัญชาการกองทัพอากาศกับปัจจัยส่วนบุคคล ยศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ ภูมิฐานะ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ผลการวิจัยตามสมมติฐาน ดังต่อไปนี้

สมมติฐานที่ 1 ยศแตกต่างกันมีคุณภาพชีวิตการทำงานของนายทหารชั้นประทวนแตกต่างกัน

ตารางที่ 2 แสดงการเปรียบเทียบยศกับคุณภาพชีวิตการทำงานของนายทหารชั้นประทวน

ยศ	N	$\bar{X}$	S.D.	T	Sig
จ.ส.ต., พ.จ.ต., พ.อ.ต. - จ.ส.อ., พ.จ.อ., พ.อ.อ.	92	3.47	.66	-1.14	.25
ชั้นยศ ส.ต., จ.ต., จ.อ.ต. - ส.อ., จ.อ., จ.อ.อ.	88	3.57	.60		

จากตารางที่ 2 พบว่า ยศแตกต่างกันมีคุณภาพชีวิตการทำงานของนายทหารชั้นประทวนไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สมมติฐานที่ 2 อายุแตกต่างกันมีคุณภาพชีวิตการทำงานของนายทหารชั้นประทวนแตกต่างกัน

ตารางที่ 3 แสดงการเปรียบเทียบอายุกับคุณภาพชีวิตการทำงานของนายทหารชั้นประทวน

แหล่งของความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	1.908	3	.63	1.58	.19
ภายในกลุ่ม	70.80	176	.40		
รวม	72.71	179			

จากตารางที่ 3 พบว่า อายุแตกต่างกันมีคุณภาพชีวิตการทำงานของนายทหารชั้นประทวนไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สมมติฐานที่ 3 ระดับการศึกษาต่างกันมีคุณภาพชีวิตการทำงานของนายทหารชั้นประทวนแตกต่างกัน

ตารางที่ 4 แสดงการเปรียบเทียบระดับการศึกษากับคุณภาพชีวิตการทำงานของนายทหารชั้นประทวน

แหล่งของความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	11.84	2	5.92	17.21	.00*
ภายในกลุ่ม	60.86	177	.34		
รวม	72.71	179			

จากตารางที่ 4 พบว่า ระดับการศึกษาต่างกันมีคุณภาพชีวิตการทำงานของนายทหารชั้นประทวนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยค่า p-value เท่ากับ .00 ซึ่งน้อยกว่า .05

ตารางที่ 5 แสดงการเปรียบเทียบเป็นรายคู่จำแนกตามระดับการศึกษากับคุณภาพชีวิตการทำงาน
ของนายทหารชั้นประทวน

ระดับการศึกษา	n	$\bar{X}$	ต่ำกว่า	ปริญญาตรี	ปริญญาโท
ต่ำกว่าปริญญาตรี	131	3.59	-		
ปริญญาตรี	45	3.47	0.11	-	
ปริญญาโทหรือสูงกว่า	4	1.85	1.73*	1.61*	-

* อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 5 พบว่า มีจำนวน 2 คู่ ที่แตกต่างกัน ได้แก่ คู่ที่ 1 ระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีค่าเฉลี่ยคุณภาพชีวิตการทำงานมากกว่าปริญญาโทหรือสูงกว่า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 และคู่ที่ 2 ระดับการศึกษาปริญญาตรีมีค่าเฉลี่ยคุณภาพชีวิตการทำงานมากกว่าปริญญาโทหรือสูงกว่า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 ดังนั้นสรุปว่า ระดับการศึกษาต่างกันมีคุณภาพชีวิตการทำงาน
ของนายทหารชั้นประทวน สำนักกองบัญชาการ กองบัญชาการกองทัพไทยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ
ทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมมติฐานที่ 4 สถานภาพต่างกันมีคุณภาพชีวิตการทำงานของนายทหารชั้นประทวนแตกต่างกัน
ตารางที่ 6 แสดงการเปรียบเทียบสถานภาพกับคุณภาพชีวิตการทำงานของนายทหารชั้นประทวน

แหล่งของความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	.25	2	.12	.30	.73
ภายในกลุ่ม	72.45	177	.40		
รวม	72.71	179			

ผลจากตารางที่ 6 พบว่า สถานภาพต่างกันมีคุณภาพชีวิตการทำงานของนายทหารชั้นประทวน
ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สมมติฐานที่ 5 ภูมิลำเนาต่างกันมีคุณภาพชีวิตการทำงานของนายทหารชั้นประทวนแตกต่างกัน
ตารางที่ 7 แสดงการเปรียบเทียบภูมิลำเนาคุณภาพชีวิตการทำงานของนายทหารชั้นประทวน

ภูมิลำเนา	n	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig
กรุงเทพและปริมณฑล	87	3.54	.67	.39	.69
ต่างจังหวัด	93	3.50	.59		

จากตารางที่ 7 พบว่า ภูมิลาเนาต่างกันมีคุณภาพชีวิตการทำงานของนายทหารชั้นประทวน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สมมติฐานที่ 6 รายได้ต่อเดือนต่างกันมีคุณภาพชีวิตการทำงานของนายทหารชั้นประทวน แตกต่างกัน

ตารางที่ 8 แสดงการเปรียบเทียบรายได้ต่อเดือนกับคุณภาพชีวิตการทำงานของนายทหารชั้นประทวน

แหล่งของความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	1.62	3	.54	1.34	.26
ภายในกลุ่ม	71.08	176	.40		
รวม	72.71	179			

จากตารางที่ 8 พบว่า รายได้ต่อเดือนต่างกันมีคุณภาพชีวิตการทำงานของนายทหารชั้นประทวน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงานของนายทหารชั้นประทวน สำนักกองบัญชาการ กองบัญชาการ กองทัพไทย พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ระดับการศึกษาต่างกันมีคุณภาพชีวิตการทำงานแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 สามารถอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. ระดับการศึกษาต่างกันมีคุณภาพชีวิตการทำงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเป็นไปตามสมมติฐาน ผลเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ พบว่า มีจำนวน 2 คู่ ที่แตกต่างกัน ได้แก่ คู่ที่ 1 ระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีมีค่าเฉลี่ยคุณภาพชีวิตการทำงานมากกว่า ปริญญาโทหรือสูงกว่า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และคู่ที่ 2 ระดับการศึกษาปริญญาตรีมีค่าเฉลี่ยคุณภาพชีวิตการทำงานมากกว่า ปริญญาโทหรือสูงกว่า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า เมื่อเปรียบเทียบในเรื่องของระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานที่ต่างกันนั้น เนื่องจากระดับการศึกษานั้นจะส่งผลต่อทักษะการทำงานที่ต่างกัน เมื่อวิเคราะห์จากจำนวนของนายทหารประทวนผู้ที่มีระดับการศึกษาในระดับต่ำกว่าปริญญาตรี พบว่า เป็นเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่ของหน่วยงาน จึงเป็นเจ้าหน้าที่ที่มักได้รับการมอบหมายงานในระดับปฏิบัติการหรืองานก่อสร้างที่ต้องใช้แรงงาน ในขณะที่เจ้าหน้าที่ที่มีระดับการศึกษาในระดับปริญญาตรี จะเป็นเจ้าหน้าที่ที่มักได้รับการมอบหมายงานในส่วนกองบัญชาการ หรือผู้ช่วยนายทหารสัญญาบัตรที่เป็นฝ่ายอำนวยการ ซึ่งเป็นงานที่ต้องอาศัยความรู้ในการทำงานแต่ไม่ต้องลงแรงในการปฏิบัติงาน ทำให้มีความแตกต่างในด้านคุณภาพชีวิตการทำงาน เช่น สภาพการทำงานที่มีความปลอดภัย

และถูกสุขลักษณะ ซึ่งการทำงานในหน่วยงานบัญชาการจะมีสภาพการทำงานที่ดีกว่าการทำงานในส่วนงานให้บริการ ในเรื่องโอกาสก้าวหน้าและความมั่นคงในการทำงานจะได้รับโอกาสในการทำงานในการช่วยเหลือนายทหารสัญญาบัตรในการวางแผน ส่งผลให้เกิดการไว้วางใจและสามารถได้รับการเลื่อนขั้นเป็นนายทหารสัญญาบัตรมากกว่าตำแหน่งอื่น ๆ ในเรื่องโอกาสในการพัฒนาศักยภาพของตนเองที่จะได้รับโอกาสในการเข้ารับการศึกษาในศาสตร์ด้านการทำงานมากกว่าตำแหน่งอื่น ๆ และที่สำคัญที่สุดคือ ความสมดุลระหว่างชีวิต การทำงานกับชีวิตส่วนตัวจะเกิดกับนายทหารประทวนที่มีระดับการศึกษาสูง จะสามารถทำงานในกองบัญชาการและจัดการสมดุลในชีวิตส่วนตัวได้มากกว่านายทหารประทวนที่มีระดับการศึกษาที่ต่ำกว่าที่ทำงานในระดับปฏิบัติการ ซึ่งตรงกับผลการวิจัยของ เกศณี วงศาโสภ (2562) ได้ทำการศึกษาเรื่อง คุณภาพชีวิตในการปฏิบัติงานของข้าราชการทหารหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา กองบัญชาการกองทัพไทย ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านระดับการศึกษาเมื่อเปรียบเทียบกับคุณภาพชีวิตในการปฏิบัติงานของข้าราชการทหาร มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และผลการวิจัยของศิรินทรทิพย์ แม้าแจ้ง (2558 : 163-174) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการ องค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษาพบว่า ระดับการศึกษาที่ต่างกันมีคุณภาพชีวิตการทำงานแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2. ปัจจัยด้านอื่น ๆ เช่น ด้านยศ อายุ สถานภาพ ภูมิลำเนา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานไม่แตกต่างกัน ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า เนื่องจากการทำงานในส่วนกองบัญชาการจะไม่มี ความแตกต่างมากนักในงาน แม้จะมียศที่ต่างกัน อายุที่ต่างกัน สถานภาพที่ต่างกัน ภูมิลำเนาที่ต่างกัน และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่ต่างกัน เนื่องจากผู้บังคับบัญชาส่วนใหญ่จะเลือกใช้กำลังพลในส่วนของสำนักกองบัญชาการในงานที่เท่าเทียมไม่แตกต่างกัน ซึ่งตรงกับผลการวิจัยของ วิภา อ่ำกลัด (2563) ได้ทำการศึกษาเรื่อง คุณภาพชีวิตและความผูกพันองค์กรที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานในสายงานอุตสาหกรรมสิ่งทอในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะทางประชากรศาสตร์ของพนักงานในสายงานอุตสาหกรรมสิ่งทอประกอบด้วย อายุ สถานภาพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่ต่างกันมีคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานในสายงานอุตสาหกรรมสิ่งทอ ในเขตกรุงเทพมหานครไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 ผู้บังคับหน่วยควรพิจารณาบริหารจัดการในเรื่องค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรมของนายทหารประทวนให้มากขึ้น

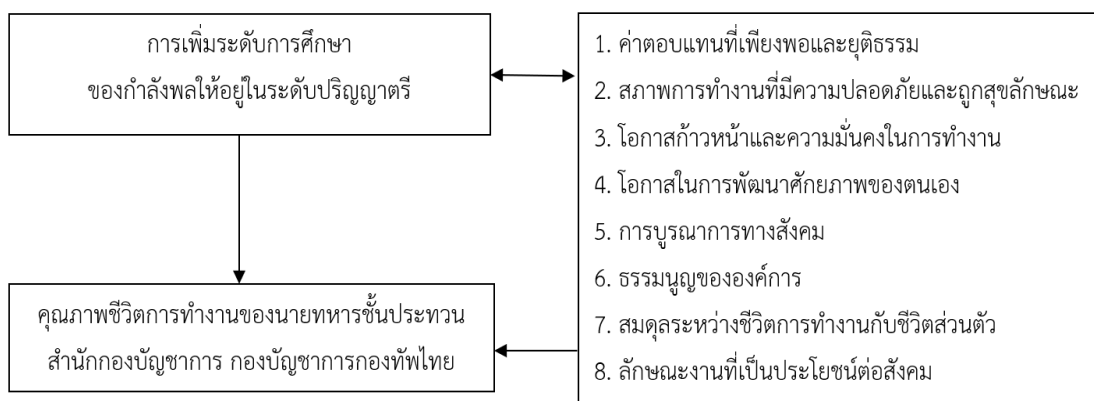
1.2 ผู้บังคับหน่วยในฐานะผู้บริหารควรสนับสนุนทั้งในเรื่องของทุนและเวลาให้นายทหารประทวนได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 2.1 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานเพิ่มเติม
- 2.2 ควรมีการศึกษาแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานให้ดีขึ้น
- 2.3 ควรมีการศึกษาปัจจัยเช่นภาวะผู้นำที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตการทำงาน

องค์ความรู้ใหม่

คุณภาพชีวิตการทำงานตามความคิดเห็นของนายทหารชั้นประทวน สำนักกองบัญชาการกองบัญชาการกองทัพไทยอยู่ในระดับมาก โดยมีปัจจัยลักษณะงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ การบูรณาการทางสังคม ในขณะที่ค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรมมีค่าน้อยที่สุด ระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ต่างกัน โดยนายทหารประทวนที่มีระดับการศึกษาสูงจะมีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีกว่านายทหารประทวนที่มีระดับการศึกษาที่ต่ำกว่า ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

เอกสารอ้างอิง

เกศณี วงศาโสภณ. (2562). คุณภาพชีวิตในการปฏิบัติงานของข้าราชการทหาร หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา กองบัญชาการกองทัพไทย. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์.

กองบัญชาการกองทัพไทย. (2563). วิสัยทัศน์กองบัญชาการกองทัพไทย. สืบค้นเมื่อ 29 พฤศจิกายน 2563, จาก https://www.rtarf.mi.th/pdf/mission_vision.pdf.

- พวงรัตน์ บุญญานุรักษ์. (2525). ความเหนื่อยหน่าย. *วารสารคณะพยาบาลศาสตร์*, 5(3), 46-56.
- ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2581). (2561, 13 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก, หน้า 34-43.
- วิภา อ่ำกลัด. (2563). คุณภาพชีวิตและความผูกพันองค์กรที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานในสายงานอุตสาหกรรมสิ่งทอในเขตกรุงเทพมหานคร. (สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศิรินทรทิพย์ เม้าแจ้ง. (2558). ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี. *วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร*, 10(2), 163-174.
- Walton, R. E. (1973). Quality of work life: what is it?. *Sloan Management Review*, 15(1), 11-21.
- Yamane, Taro. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York: Harper and Row Publication.

การบริหารจัดการบุคลากรด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ในการปฏิบัติงานช่วงแพร่ระบาดของ
ของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม

กระทรวงอุตสาหกรรม กรุงเทพมหานคร

Electronic personnel management for operations during the outbreak
Coronavirus Disease 2019 of the Department of Industrial Promotion Ministry
of Industry Bangkok

ธัญพิชชา ชุมคง¹ และ ราเชนทร์ นพณัฐวงศ์²

มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์^{1,2}

Thanpitcha Chumkong¹ and Rachen Noppanatwongsakorn²

South-East Asia University^{1,2}

Corresponding Author, Email: Thanpitchachumkong@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารจัดการบุคลากรและศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการบุคลากรด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ในการปฏิบัติงานช่วงแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม จำนวน 169 คน ได้มาจากการเปิดตารางสำเร็จรูปของเครื่องและมอร์แกน ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สถิติทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) จากการศึกษาวิธีการจัดการบุคคลช่วงแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ว่าเป็นอย่างไรมีปัญหาและผลกระทบจากการหยุดชะงักในการดำเนินงานเกิดจากความปลอดภัยของผู้ที่มาติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐผ่านแบบสอบถามความคิดเห็นของบุคลากรในกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม

* ได้รับบทความ: 21 ธันวาคม 2566; แก้ไขบทความ: 28 มีนาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 17 มิถุนายน 2567

ผลการวิจัย พบว่า

การบริหารจัดการบุคลากรด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ในการปฏิบัติงานช่วงแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.56$) เรียงลำดับแต่ละด้านจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ 1) ด้านนโยบายในการบริหารจัดการบุคลากรอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.44$) 2) ด้านความสำเร็จในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.98$) และ 3) ด้านปัจจัยที่เกิดอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.28$) ตามลำดับ ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานการบริหารจัดการบุคลากรด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ ของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม ได้แก่ ระบบอินเทอร์เน็ตไม่เสถียร บุคลากรขาดความเชี่ยวชาญและความชำนาญในการใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งในการเข้าสู่ระบบแต่ละครั้งจะต้องใช้เวลาในการเตรียมความพร้อมนานกว่าปกติ รวมถึงค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นในการปรับปรุงระบบอินเทอร์เน็ตที่ให้ระบบสัญญาณมีความเสถียรมากขึ้น

คำสำคัญ: ระบบอิเล็กทรอนิกส์; การปฏิบัติงานช่วงแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019; การบริหารจัดการบุคลากร

Abstract

This research has the objective To study personnel management and to study problems and obstacles in electronic personnel management during operations during the outbreak. Coronavirus Disease 2019 of the Department of Industrial Promotion Ministry of Industry Bangkok Sample groups include: Department of Industrial Promotion personnel, 169 people, were obtained from the ready-made tables of Crazy and Morgan. Use a quantitative research model. The instrument used to collect data was a questionnaire. Statistics used in data analysis include percentage (Percentage), frequency (Frequency), mean (Mean) and standard deviation (Standard Deviation), one-way ANOVA test statistics from the study of methods. How are people managed during the spread of the coronavirus disease 2019? There are problems and impacts from operational disruptions caused by the safety of those who come to coordinate with government agencies through questionnaires.

Opinions of personnel in the Department of Industrial Promotion The research results found that: The Electronic management of personnel in operations during the spread of coronavirus disease 2019 overall at a high level ($\bar{x} = 3.56$) Each aspect can be

ordered from highest to lowest as follows. 1)The personnel management policy aspect is at a high level ($\bar{x} = 3.44$), 2) The operational success aspect is at a high level ($\bar{x} = 3.98$), and 3) The factors that create obstacles in electronics were at a moderate level ($\bar{x} = 3.28$) respectively. As for problems and obstacles in implementing personnel management using the electronic system, of the Department of Industrial Promotion Ministry of Industry, including unstable internet systems Personnel lack expertise and expertise in using electronic systems. Each time you log in, it will take longer than usual to prepare. Including increased costs for improving the internet system to make the signal system more stable.

Keywords: Electronic; Operations During the Outbreak of Coronavirus Disease 2019; Personnel-management

บทนำ

การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 มากมายอย่างไม่คาดคิดและจะมีความรุนแรงที่สำคัญส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่และทรัพย์สินของประชาชนจำนวนมากโดยส่งผลกระทบต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบในการใช้ทรัพยากรบุคคลในการช่วยเหลือประชาชน ซึ่งที่ผ่านมาได้ค้นพบแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ขยายทั่วโลกอย่างรวดเร็ว ผ่านจากอาการไอจามหรือสัมผัสสารคัดหลั่งของผู้ป่วย สถานการณ์การแพร่ระบาดนี้มีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ตั้งแต่ช่วงกันยายน ปี 2562 จนถึงปัจจุบัน โดยได้รับผลกระทบทั้งภาครัฐและประชาชน เช่น ประสบปัญหาทั้ง ด้านเศรษฐกิจชีวิตประจำวัน และภายในองค์กรขาดการบริหารจัดการที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินงานภายในองค์กรที่ต้องประสานงานเพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาให้แก่ประชาชนประเทศไทยได้ออกมาตรการอย่างเข้มงวดเพื่อยับยั้งการแพร่เชื้อ เช่น ห้ามการเดินทางเข้าออกและงดการสังสรรค์ มีการกักตัว ปิดเมืองสถานที่ท่องเที่ยวรวมถึงการบริการหน่วยงานภาครัฐที่มีความจำเป็นต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องดังนั้น สำนักงาน ก.พ.ร ได้เสนอคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 31 มีนาคม 2563 เรื่อง มาตรการเตรียมความพร้อมของหน่วยงานภาครัฐ

ในการบริหารราชการและให้บริการประชาชนในสภาวะวิกฤต รองรับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ซึ่งประกอบด้วยการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อให้หน่วยงานภาครัฐสามารถให้บริการประชาชนได้อย่างต่อเนื่องในสถานการณ์ดังกล่าว รวมทั้งให้หน่วยงานของภาครัฐทุกหน่วยดำเนินการทบทวนและปรับปรุงแผนอย่างต่อเนื่องให้เป็นปัจจุบัน โดยนำมาตรการเตรียมความพร้อมของหน่วยงานภาครัฐในการบริหารราชการและให้บริการประชาชนในสภาวะวิกฤตรองรับสถานการณ์การแพร่

ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 มาผนวกไว้ในแผนฯให้สามารถรองรับกรณีเกิดโรคระบาดต่อเนื่องเป็นระยะเวลานานได้ ทั้งนี้ให้มุ่งเน้นการนำระบบบริการอิเล็กทรอนิกส์ (e-Service) รวมทั้งเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารงานและให้บริการประชาชน ซึ่งคณะรัฐมนตรี (2555) กำหนดไว้ว่าให้ทุกส่วนราชการทั้งระดับกรมจังหวัด สถาบันอุดมศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรมหาชน และรัฐวิสาหกิจดำเนินการบริหารความพร้อมต่อสภาวะวิกฤตขององค์กร เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานในการกิจหลักหรืองานบริการที่สำคัญได้อย่างต่อเนื่องแม้เกิดสภาวะวิกฤตจากความเป็นมาดังกล่าวผู้วิจัยในฐานะบุคลากรของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรมกรุงเทพมหานคร มีความสนใจจะศึกษาวิธีการจัดการบุคคลช่วงแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ว่าเป็นอย่างไรมีปัญหาและผลกระทบจากการหยุดชะงักในการดำเนินงานเหตุเกิดจากความปลอดภัยของผู้ที่มาติดต่อกับทางรัฐ ซึ่งประชาชนบางคนเดินทางมาติดต่อกันโดยมีความเสี่ยงต่อการรับเชื้อจึงทำให้บุคลากรภาครัฐได้รับความเสี่ยงนั้นไปด้วยเพราะเจ้าหน้าที่ไม่ได้รับการรักษาความปลอดภัยเบื้องต้นเกี่ยวกับโรคอุบัติใหม่ หากได้รับเชื้อก็ไม่สามารถมาปฏิบัติหน้าที่ได้และด้วยระยะเวลาในการรักษาตัวเป็นเวลานานทำให้การปฏิบัติงานล่าช้าส่งผลกระทบทำให้งานไม่สามารถสำเร็จคล่อง

จากความเป็นมาดังกล่าวผู้วิจัยในฐานะบุคลากรของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรมกรุงเทพมหานคร มีความสนใจจะศึกษาวิธีการจัดการบุคคลช่วงแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ว่าเป็นอย่างไรมีปัญหาและผลกระทบในการดำเนินงานอย่างไร เหตุเกิดจากความปลอดภัยของผู้ที่มาติดต่อกับทางหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งประชาชนบางคนเดินทางมาติดต่อกันโดยมีความเสี่ยงต่อการรับเชื้อจึงทำให้บุคลากรภาครัฐได้รับความเสี่ยงนั้นไปด้วย เพราะเจ้าหน้าที่ไม่ได้รับการรักษาความปลอดภัยเบื้องต้นเกี่ยวกับโรคอุบัติใหม่ หากได้รับเชื้อก็ไม่สามารถมาปฏิบัติหน้าที่ได้ และด้วยระยะเวลาในการรักษาตัวเป็นเวลานานทำให้การปฏิบัติงานล่าช้าและส่งผลกระทบต่อภาพรวมขององค์กรโดยตรง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการบุคลากรด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ในการปฏิบัติงานช่วงแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการบุคลากรด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ในการปฏิบัติงานช่วงแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม กรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Suvey Research) ผู้วิจัยมีขั้นตอนวิธีดำเนินการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ บุคลากรที่ปฏิบัติงานด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม ซึ่งมีจำนวน 300 คน จากกรอบอัตรากำลังของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม กรุงเทพมหานคร

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ บุคลากรที่ปฏิบัติงานด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม กรุงเทพมหานคร มีจำนวน 300 คน กำหนดขนาดตัวอย่างจากการเปิดตารางตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) ได้กลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 169 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยแบบสอบถามดังกล่าวประกอบด้วยคำถามแบบปลายเปิด (Open-Ended Questions) และคำถามแบบปลายปิด (Close-Ended Questions) รวมทั้งแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale Questions) โดยแบ่งคำถามออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการทำงาน และตำแหน่งงาน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามการบริหารจัดการบุคลากรด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ในการปฏิบัติงานช่วงแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม กรุงเทพมหานคร

2.1 ถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่เกิดอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ในการปฏิบัติงานช่วงแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม กรุงเทพมหานคร

2.2 สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำเร็จในการปฏิบัติงานด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ในการปฏิบัติงานช่วงแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม กรุงเทพมหานคร

โดยผู้วิจัยได้วางระดับของแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) โดยกำหนดเกณฑ์ 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานการบริหารจัดการบุคลากร ด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม กรุงเทพมหานคร

การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้หาคุณภาพเครื่องมือโดยการหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1) ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร ตำรา แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้มาจากการศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนาเป็นแบบสอบถาม

2) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบและแก้ไขให้เหมาะสมครอบคลุมเรื่องที่ทำการศึกษา ซึ่งเป็นการตรวจสอบความตรงทางเนื้อหา (Content Validity)

3) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบและแก้ไขให้เหมาะสมครอบคลุมเรื่องที่ทำการศึกษา ซึ่งเป็นการตรวจสอบความตรงทางเนื้อหา (Content Validity)

4) นำแบบสอบถามทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 ชุด (Try Out) ผ่านระบบออนไลน์

5) นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอน ดังนี้

1) ขอความอนุเคราะห์จากอธิบดีกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม กรุงเทพมหานคร ในการเข้าแจกแบบสอบถาม

2) ทำการนัดหมายวัน เวลา เพื่อตอบแบบสอบถามตามที่กำหนดไว้

3) ดำเนินการแจกแบบสอบถาม ตามวัน เวลาและสถานที่ที่กำหนดนัดไว้ จนครบทุกประเด็น ผ่านระบบออนไลน์

4) นำข้อมูลที่ได้กลับคืนมา นำมาวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสม/โปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ เพื่อการวิจัยและนำเสนอต่อไป

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ทางคอมพิวเตอร์ โดยมีสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ

1) สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ประกอบด้วย ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2) สถิติทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) หาความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ย

รูปแบบการบริหารจัดการบุคลากรในการปฏิบัติงานช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรมโดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และเมื่อพบความแตกต่าง ผู้วิจัยทำการเปรียบเทียบเป็นรายคู่ด้วยวิธี Least Significant Difference (LSD)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการบริหารจัดการบุคลากรด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ในการปฏิบัติงานช่วงแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม กรุงเทพมหานคร สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1) ด้านปัจจัยส่วนบุคคล แบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ใช้การวิเคราะห์โดยการหาค่าร้อยละ เป็นเรื่องเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคลของผู้ทำตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการทำงาน ตำแหน่งในปัจจุบัน พบว่า สมาชิกกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม กรุงเทพมหานคร เป็นเพศหญิงมีจำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 50.3 รองลงมา เพศชาย มีจำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 49.7 อายุ 20-40 ปี จำนวน 111 คน คิดเป็นร้อยละ 65.7 รองลงมา อายุ 41-59 ปี จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 31.4 รองลงมาอายุ 60 ปี ขึ้นไป จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 3.0 ระดับการศึกษา ปริญญาตรี จำนวน 140 คน คิดเป็นร้อยละ 82.8 รองลงมาปริญญาโท จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 16.6 ปริญญาเอก จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 3.0 ระยะเวลาทำงาน 11-20 ปี จำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 51.5 รองลงมาระยะเวลาทำงาน 1-10 ปี จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 36.7 รองลงมา มากกว่า 20 ปี จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 8.9 รองลงมา อายุไม่ต่ำกว่า 1 ปี จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 3.0 รองลงมา ตำแหน่งงานในปัจจุบันข้าราชการประเภททั่วไป จำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 44.4 รองลงมาข้าราชการประเภทวิชาการ จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 21.3 รองลงมา จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 21.3 รองลงมาลูกจ้างประจำ/ชั่วคราว จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 18.3 พนักงานราชการจำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 13.0 รองลงมาข้าราชการประเภทวิชาการ จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 3.0 ตามลำดับ

2) การบริหารจัดการบุคลากรด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ในการปฏิบัติงานช่วงแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.56$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านนโยบายในการบริหารจัดการบุคลากรอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.44$) ด้านความสำเร็จในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.98$) และด้านปัจจัยที่เกิดอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.28$) ตามลำดับ

2.1) ด้านนโยบายในการบริหารจัดการบุคลากรด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ การบริหารจัดการบุคลากรด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ในการปฏิบัติงานช่วงแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.52$) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่ามีค่าเฉลี่ยดีมากและปานกลางโดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้

การปฏิบัติงานช่วงเวลาปกติภายในองค์กรมีการใช้แอปพลิเคชัน zoom, แอปพลิเคชัน line รวมถึงแอปพลิเคชันอื่นๆในการปฏิบัติ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 3.66$) รองลงมาองค์กรสามารถบริหารจัดการติดตามผู้ปฏิบัติงานให้เข้าปฏิบัติงานผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 3.58$) รองลงมาองค์กรมีการวางแผนในการดำเนินงานปรับแผนให้ปฏิบัติงานควบคุมระบบอิเล็กทรอนิกส์จะสามารถขับเคลื่อนผลสัมฤทธิ์ไปถึงตัวชี้วัดองค์กร มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 3.54$) รองลงมาบุคลากรในองค์กรของท่าน หรือเพื่อนร่วมงานมีการตื่นตัวกับนโยบายปฏิบัติงานด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 3.50$) และรองลงมาองค์กรของท่านอำนวยความสะดวกในส่วนค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติงานช่วงสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เช่น ค่าสมัครแอปพลิเคชันต่างๆมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 2.93$) อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

2.2) ด้านปัจจัยที่เกิดอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ การบริหารจัดการบุคลากรด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ในการปฏิบัติงานช่วงแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 3.29$) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มีค่าเฉลี่ยปานกลางโดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ ความร่วมมือของบุคลากรในการปฏิบัติงานช่วงสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 3.43$) รองลงมาความรู้ความเข้าใจในการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์และระบบอิเล็กทรอนิกส์ผ่านแอปพลิเคชัน zoom, แอปพลิเคชัน line รวมถึงแอปพลิเคชันอื่น ๆ ในการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 3.40$) รองลงมาความชำนาญในการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์และระบบอิเล็กทรอนิกส์ผ่านแอปพลิเคชัน zoom, แอปพลิเคชัน line รวมถึงแอปพลิเคชันอื่น ๆ ในการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 3.32$) รองลงมาความเสถียรของระบบอิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ ของท่าน มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 3.17$) และรองลงมาเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์และระบบอิเล็กทรอนิกส์เป็นอุปสรรคมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 3.17$) ตามลำดับ

2.3) ด้านความสำเร็จในการปฏิบัติงานด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ การบริหารจัดการบุคลากรด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ในการปฏิบัติงานช่วงแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม กรุงเทพมหานครภาค โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.99$) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด มาก และปานกลาง โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ ความสะดวกในการติดต่อประสานงานกับบุคคลภายนอกองค์กรด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ ($\bar{x} = 4.27$) รองลงมาระบบอิเล็กทรอนิกส์สามารถช่วยอำนวยความสะดวก

ในการทำงานให้ท่าน ($\bar{x} = 4.22$) รองลงมาความรวดเร็วในการประสานงานภายในองค์กรโดยผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ ($\bar{x} = 4.21$) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาความสะดวกในการติดต่อประสานงานกับบุคคลภายในองค์กรด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.18$) รองลงมา ความสะดวกในการให้ความรู้และดำเนินงานแก่บุคคลภายนอกผ่านแอปพลิเคชัน zoom, แอปพลิเคชัน line มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.01$) รองลงมาองค์กรควรมีการจัดให้ความรู้ด้านระบบอิเล็กทรอนิกส์เพิ่มเติม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 3.90$) อยู่ในระดับมาก และรองลงมาความรวดเร็วในการประสานงานภายนอกองค์กรโดยผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 3.14$) อยู่ในระดับปานกลางตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการบุคลากรในการปฏิบัติงานช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการบุคลากรด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ในการปฏิบัติงานช่วงแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมกระทรวงอุตสาหกรรม กรุงเทพมหานครโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ในรายด้านอยู่ในระดับมาก 2 ด้าน ระดับปานกลาง 1 ด้าน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านด้านความสำเร็จแล้ว การปฏิบัติงานด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านนโยบายในการบริหารจัดการบุคลากรด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านปัจจัยที่เกิดอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ อยู่ในระดับปานกลาง ในด้านความสำเร็จในการปฏิบัติงานด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์สอดคล้องกับวิจัยของปรัชญา เพ็งถมยา (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการนำนโยบายการปฏิบัติงานนอกสถานที่ตั้งของส่วนราชการไปปฏิบัติภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) : กรณีศึกษา ส่วนมาตรฐานเออีโอ กรมศุลกากรพบว่า มีการพบปัญหาระหว่างปฏิบัติงานตามนโยบายปฏิบัติงานนอกสถานที่ สอดคล้องกับวิจัยศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารทรัพยากรบุคคล องค์การบริหารส่วนตำบลท่าอิฐ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี (2563) พบว่า การพัฒนาทรัพยากรบุคลากรมีความสำคัญนำไปสู่ความสำเร็จขององค์กร และสอดคล้องกับวิจัยเรื่อง การบริหารทรัพยากรบุคคล องค์การบริหารส่วนตำบลท่าอิฐ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี (2563) พบว่า การพัฒนาบุคลากรนำไปสู่ความสำเร็จขององค์กร มีประเด็นอภิปรายผล ดังนี้

1) ด้านความสำเร็จในการปฏิบัติงานด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อย่อย พบว่าการวางแผนในการดำเนินงานปรับแผนให้ปฏิบัติงานควบคู่ระบบอิเล็กทรอนิกส์จะสามารถขับเคลื่อนผลสัมฤทธิ์ไปถึงตัวชี้วัดองค์กร จากการเรียนรู้ปรับให้ทันสถานการณ์ สามารถปฏิบัติราชการภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้องค์กรเติบโตอย่างมั่นคง ทำให้เห็นถึงศักยภาพของบุคลากรผ่านการร่วมมือของคนในองค์กร

2) ด้านนโยบายในการบริหารจัดการบุคลากรด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อย่อย พบว่า มีการตื่นตัวกับนโยบายในการปฏิบัติงานระบบอิเล็กทรอนิกส์ให้มีความร่วมมือมีการปฏิบัติงานนอกสถานที่หรือ ปฏิบัติงานที่บ้าน เพื่อทำงานปฏิบัติหน้าที่ช่วยเหลือประชาชนได้อย่างทันถ่วงทีให้ประชาชนได้รับผลกระทบจากเหตุสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 รัฐบาล (2555) มีมาตรการอย่างเข้มงวดเพื่อยับยั้งการแพร่เชื้อ เช่น ห้ามการเดินทางเข้าออกและงดการสังสรรค์ มีการกักตัว ปิดเมืองสถานที่ท่องเที่ยวรวมถึงการบริการหน่วยงานภาครัฐที่มีความจำเป็นต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

3) ด้านปัจจัยที่เกิดอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณารายข้อย่อย พบว่า บุคลากรส่วนใหญ่เห็นว่าการปฏิบัติงานผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์มีความสะดวกและคล่องตัวในการปฏิบัติงานแต่ช่วงอายุมีส่วนในการรับรู้การเรียนรู้ระบบอิเล็กทรอนิกส์จากบางกลุ่มคนไม่สนใจในเรื่องของอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรือระบบอิเล็กทรอนิกส์แต่ขาดทักษะความเชี่ยวชาญ ทำให้เกิดความรู้สึกว่าเป็นอุปสรรคในการทำงานเล็กน้อยถึงมากในบุคคลบางกลุ่มรวมไปถึงปัญหาเรื่องระบบและสัญญาณของอินเทอร์เน็ตที่ไม่เสถียร

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากการศึกษาการบริหารจัดการบุคลากรด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ในการปฏิบัติงานช่วงแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม กรุงเทพมหานคร พบว่า บุคลากรส่วนใหญ่มีการตื่นตัวกับนโยบายการปฏิบัติงานด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์แต่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้อุปกรณ์หรือระบบอิเล็กทรอนิกส์เพราะก่อนจะเกิดเหตุสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่มีมาตรการอย่างเข้มงวดเพื่อยับยั้งการแพร่เชื้อ เช่น ห้ามการเดินทางเข้าออกและงดการสังสรรค์ มีการกักตัวปิดเมืองสถานที่ท่องเที่ยวรวมถึงการบริการหน่วยงานภาครัฐที่มีความจำเป็นต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ไม่ได้ให้ความสนใจหรือศึกษาการปฏิบัติงานผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์อย่างจริงจังและบุคคลบางกลุ่มมีพฤติกรรมถึงการไม่เปิดใจใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์เพื่อช่วยในเรื่องความสะดวกสบาย ด้วยปัญหานี้ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงการแก้ไขปัญหาโดยการจัดให้ความรู้แก่บุคลากรในองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับ ทฤษฎีการพัฒนาบุคลากรในองค์กร ในเรื่องของ การใช้ระบบเบื้องต้นในส่วนของการทำงานควรมีการอบรมการใช้โปรแกรมต่าง ๆ เช่น การแต่งภาพ โปรแกรมนำเสนอที่ครอบคลุมความบันเทิงให้แก่บุคลากร การใช้โปรแกรมสำนักงานเบื้องต้นเป็นการดำเนินงานด้วยระบบออนไลน์ เช่น Google ไดรฟ์ มีการจัดอบรมให้ผู้สูงอายุเป็นพิเศษในเรื่องของการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์จะสามารถลดปัญหาความล่าช้าในการตามงานหรือการปฏิบัติงานร่วมกับบุคลากรรุ่นใหม่ ๆ

มีโครงการน้องช่วยพี่ โดยการแบ่งทีมกระจายตัวบุคลากรที่มีอายุน้อยเพื่อเข้าไปช่วยเหลือบุคลากรที่มีอายุมากหรือ ไม่มีความชำนาญในการใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อการทำงานที่สมบูรณ์ ดังนั้น เมื่อมีการกระจายตัวบุคลากรทำให้มีความหลากหลายของช่วงอายุจะเกิดการช่วยเหลือกันในการทำงาน ทำให้งานเกิดผลสัมฤทธิ์ตามที่คาดหวังในส่วนของการส่งเสริมอุตสาหกรรม มีภารกิจงานด้านการส่งเสริมผู้ประกอบการในหลายๆภาคส่วนอุตสาหกรรม ติดต่อกับประชาชนโดยตรงจึงมีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการด้วยระบบออนไลน์และผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อที่จะดำเนินงานได้สำเร็จตามเป้าหมาย ประกอบไปด้วยการสื่อสารทางออนไลน์เพื่อประสานงานจัดอบรมระยะสั้นผ่านระบบออนไลน์ให้แก่ผู้ประกอบการ ซึ่งอาจต้องอาศัยระบบอิเล็กทรอนิกส์ผ่านระบบออนไลน์เพื่อใช้ในการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้จัดกิจกรรม ผู้ดำเนินการเข้าร่วมกิจกรรม ด้วยอายุที่หลากหลายภายในองค์กรจึงทำให้เป็นอุปสรรคในการใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ของบุคคลในบางช่วงอายุที่ไม่เข้าใจถึงวิธีการใช้ ซึ่งในประชุมและเอกสารที่นำเสนอผ่านระบบออนไลน์จำเป็นต้องใช้เป็นส่วนประกอบ ดังนั้น จึงต้องมีกลุ่มบุคคลที่อายุน้อยและมีความเชี่ยวชาญเข้ามาช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในการนี้หน่วยงานภาครัฐอื่นๆที่มีภารกิจการทำงานที่ต้องพบหรือติดต่อสื่อสารกับประชาชนสามารถนำแนวคิดการกระจายตัวน้องสอนพี่หรือ ทฤษฎีการพัฒนาบุคลากรในองค์กร ไปใช้ในการทำงานในหน่วยงานของตนเองให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่พึงพอใจได้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการวัดความรู้ความเข้าใจในการของบุคลากรเพื่อที่จะจำแนกความถนัดและข้อด้อยเพื่อนำมาพัฒนาบุคลากรในองค์กรเพื่อลดปัญหาการทำงานที่ล่าช้าของบุคลากรภาครัฐ เพื่อที่จะบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาข้าราชการผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ (e-Learning) หลักสูตรอบรมออนไลน์ที่เป็นความต้องการร่วมของส่วนราชการเพื่อเพิ่มศักยภาพของข้าราชการให้สามารถปฏิบัติงานภายใต้ระบบบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อาทิ ชุดหลักสูตรการเขียนหนังสือราชการ หลักสูตรการวางแผนกลยุทธ์ และการวิเคราะห์โครงการ ชุดหลักสูตรการพัฒนากระบวนการทัศน์ และคุณลักษณะข้าราชการชุดหลักสูตรการเสริมสร้างบทบาทหญิงชาย หลักสูตรการเสริมสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและภาษาชุดหลักสูตรการบริหารทรัพยากรบุคคล เพื่อบริหารระบบจำแนกตำแหน่ง และคำตอบแทนใหม่ของสำนักงาน ก.พ. (สำนักงาน ก.พ., 2566) และมีมติเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี (2555) กรอบแนวทางการดำเนินการเตรียมความพร้อมต่อสภาวะวิกฤตหรือเหตุการณ์ฉุกเฉิน 4 ขั้นตอน คือ 1) การสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับส่วนราชการ 2) การเตรียมความพร้อมของส่วนราชการในการจัดหาแผนรองรับการดำเนินการกิจการให้บริการประชาชนได้อย่างต่อเนื่อง (BUSINESS CONTINUITY PLAN : BCP) 3) การซักซ้อมแผนและนำไปปฏิบัติได้จริง 4) การส่งเสริมให้มีการบริหารจัดการอย่างยั่งยืนในสภาวะวิกฤต

องค์ความรู้ใหม่

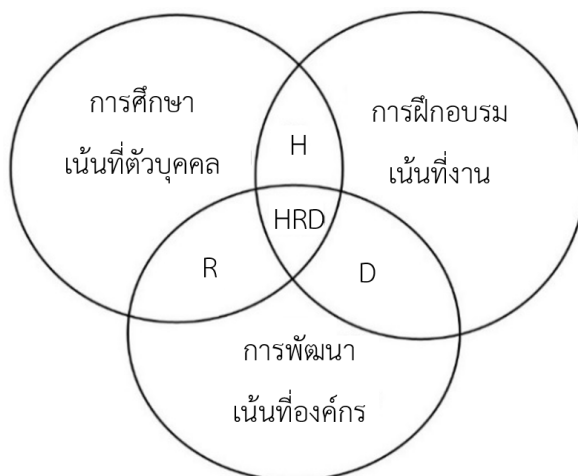
การบริหารจัดการบุคลากรด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ในการปฏิบัติงานช่วงแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม กรุงเทพมหานคร

ทำให้ได้ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการทำงานด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ส่งผลให้บุคลากรมีความกระตือรือร้นที่จะศึกษาเรียนรู้และลงมือปฏิบัติ สามารถนำมาปรับใช้อย่างมีประสิทธิภาพในการดำเนินงาน โดยการส่งเสริมให้พนักงานมีความสามารถทัศนคติและประสบการณ์ที่เพิ่มขึ้นเพื่อให้พนักงานสามารถปฏิบัติงานในตำแหน่ง ปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพและพร้อมที่จะรับผิดชอบในตำแหน่งที่สูงขึ้น ทั้งนี้ การพัฒนาพนักงานมิได้มีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อให้พนักงานมีความรู้ความชำนาญในงานปัจจุบันเพียงเท่านั้น แต่ยังมีความมุ่งหมาย เพื่อให้พนักงานมีโอกาสได้ก้าวหน้าและเติบโตต่อไปในอนาคต สอดรับกับขอบเขตของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรจะครอบคลุมด้วยองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ การฝึกอบรม การศึกษา และการพัฒนา ได้อธิบายว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นกระบวนการวางแผนอย่างเป็นระบบเพื่อพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานและปรับปรุงประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานขององค์กรให้สูงขึ้น ดังนี้

1) การฝึกอบรม (Training) เป็นกระบวนการที่จัดขึ้นเพื่อการเรียนรู้สำหรับงานปัจจุบัน มุ่งหวังให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงานได้ทันทีหรือมีพฤติกรรมการทำงานที่เปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการขององค์กร การฝึกอบรมมีความเสี่ยงอยู่บ้าง ที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมไม่อาจทำงานได้ตามความมุ่งหวังขององค์กรอาจเป็นเพราะการจัดหลักสูตรยังไม่เหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ขั้นตอนการทำงาน เทคโนโลยี เครื่องมือเครื่องใช้ หรือสภาพการแข่งขันผันแปรไปจากที่ได้คาดคะเนไว้

2) การศึกษา (Education) เป็นกระบวนการที่จัดขึ้น เพื่อเตรียมบุคคลให้มีความพร้อมที่จะทำงานตามความต้องการขององค์กรในอนาคต การศึกษายังคงต้องเกี่ยวกับการทำงานอยู่ แต่จะแตกต่างไปจากการฝึกอบรม เนื่องจากเป็นการเตรียมเรื่องงานในอนาคตที่แตกต่างไปจากงานปัจจุบัน การศึกษาจึงเป็นการเตรียมบุคลากรเพื่อการเลื่อนขั้นตำแหน่ง (Promotion) หรือให้ทำงานในหน้าที่ใหม่

3) การพัฒนา (Development) เป็นกระบวนการที่จัดขึ้นเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์แก่บุคลากรขององค์กร เป็นการช่วยเตรียมความพร้อมของบุคลากรสำหรับการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตและจุดหมายที่เกี่ยวข้องกับบุคลากรขององค์กร ช่วยให้ผู้บุคลากรขององค์กรได้เพิ่มพูนขอบเขตของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และจุดเน้นมีรายละเอียด ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

เอกสารอ้างอิง

- ปรัชญา เพ็งถมยา. (2563). การนํานโยบายการปฏิบัติงานนอกสถานที่ตั้งของส่วนราชการไปปฏิบัติ ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) : กรณีศึกษา ส่วนมาตรฐานเออีโอ กรมศุลกากร. (การศึกษาอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- องค์การบริหารส่วนตำบลท่าอิฐ. (2563). การบริหารทรัพยากรบุคคล องค์การบริหารส่วนตำบลท่าอิฐ อำเภอบางบาล จังหวัดนนทบุรี. สืบค้นเมื่อ 2 ธันวาคม 2566, จาก <https://thait.go.th/public/list/data/datacategory/catid/78/menu/1592>
- องค์การบริหารส่วนตำบลท่าอิฐ. (2563). การบริหารทรัพยากรบุคคล องค์การบริหารส่วนตำบลท่าอิฐ อำเภอบางบาล จังหวัดนนทบุรี. สืบค้นเมื่อ 22 ธันวาคม 2566, <https://nont-pro.go.th/public/list/data/index/menu/1663>

คุณภาพชีวิตและความสมดุลในการทำงานหลังสถานการณ์โควิด - 19
ของบุคลากรโรงพยาบาลเชียงใหม่ อำเภอเชียงใหม่ จังหวัดพะเยา
Quality of Life and Work Life Balance After Covid-19 Among Staff
in Chaingmuan Hospital, Chaingmuan District, Phayao Province

ภัทรวัญชัญ เอกลักษณ์ธรรม¹ และ ราเชนทร์ นพณัฐวงศ์²
มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์^{1,2}

Pakwaran Ekalaktam¹ and Rachen Noppanatwongsakorn²
South-East Asia University^{1,2}

Corresponding Author, Email: Thanpitchachumkong@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับคุณภาพชีวิตและระดับความสมดุลในการทำงานหลังสถานการณ์โควิด-19 2) เปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตภายหลังสถานการณ์โควิด-19 ของบุคลากรโรงพยาบาลเชียงใหม่ อำเภอเชียงใหม่ จังหวัดพะเยา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรในโรงพยาบาลเชียงใหม่ อำเภอเชียงใหม่ จังหวัดพะเยา จำนวน 114 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาประกอบด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอนุมานประกอบด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) เพื่อหาความแตกต่างระหว่างตัวแปรและทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ โดยวิธีของ LSD (Least significant difference)

ผลการวิจัย พบว่า

1. คุณภาพชีวิตของบุคลากรโรงพยาบาลเชียงใหม่ อยู่ในระดับระดับสูง ($\mu=3.91$) และมีระดับความสมดุลในการทำงานโดยภาพรวม อยู่ในระดับสูง ($\mu=3.85$) เช่นกัน
2. บุคลากรที่มีอายุ สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และบุคคลที่อาศัยอยู่ด้วยกันที่ต่างกัน มีระดับคุณภาพชีวิตภายหลังสถานการณ์โควิด-19 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่บุคลากรที่มี เพศ ระดับการศึกษาที่ต่างกัน มีคุณภาพชีวิตไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิต; ความสมดุลในการทำงาน; บุคลากรโรงพยาบาล

* ได้รับบทความ: 22 ธันวาคม 2566; แก้ไขบทความ: 17 มิถุนายน 2567; ตอรับตีพิมพ์: 28 มิถุนายน 2567

Received: 22 ธันวาคม 2023; Revised: 17 June 2024; Accepted: 28 June 2024

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the level of quality of life and level of work life balance and 2) to study the factors affecting quality of life of staff in Chaingmuan hospital, Chaingmuan District, Phayao Province, identified by personal status. The sample group included 114 people in Chaingmuan hospital, Chaingmuan District, Phayao Province, the tools used were a questionnaire. Data were analyzed using descriptive statistics. Includes frequency, percentage, mean, standard deviation and A t-test was used to compare variables and One-way ANOVA was used to determine statistically significant differences. Finally, differences were individually compared by Fisher's Least Significant Difference (LSD).

The results of this study were completed:

1) the overall level of quality of life was at a high level and the overall of work life balance was at a high level.

2) the factors affecting quality of life, comparing identified by personal status; age, marital status, occupation, monthly income explored significant difference at 0.05, whereas in sex and level of education were not significantly different.

Keywords: Quality Of Life; Work Life Balance; Hospital Staff

บทนำ

โรคโควิด-19 (โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019) เป็นไวรัสอุบัติใหม่ที่มีการระบาดตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. 2562 สามารถแพร่กระจายจากคนสู่คนผ่านการสัมผัสโดยตรงกับสารคัดหลั่ง ผู้ติดเชื้อจะมีอาการหลายแบบตั้งแต่ติดเชื้อไม่มีอาการ อาการเล็กน้อยคล้ายเป็นไข้หวัดธรรมดา อาการปานกลางเป็นปอดอักเสบ และอาการรุนแรงมากจนอาจเสียชีวิตได้ องค์การอนามัยโลกได้ประกาศให้โรคโควิด-19 เป็นภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขระหว่างประเทศ (Public Health Emergency of International Concern) เมื่อวันที่ 30 มกราคม 2563 ประเทศไทยเผชิญปัญหาการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งในแง่สังคม เศรษฐกิจ วิถีชีวิต สุขภาพและสภาพจิตใจ ทำให้หลายภาคส่วนต้องเฝ้าระวัง ป้องกัน และแก้ไขปัญหาเพื่อไม่ให้เกิดการแพร่ระบาดมีความรุนแรง ช่วงเวลาที่มีการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ยังสร้างความวิตกกังวลในความไม่แน่นอนของสถานการณ์ เพราะเป็นการแพร่ระบาดอย่างรวดเร็ว ทำให้มีผู้ติดเชื้อจำนวนมากและผู้ติดเชื้อมีโอกาสเสียชีวิตสูงมากขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์

ทางสังคม การป้องกันโรคโควิด-19 ที่ดีที่สุด คือ การเว้นระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) เพื่อลดการรวมกลุ่มทางสังคม กักตัวอยู่ที่บ้าน ใส่หน้ากากอนามัย ล้างมือเป็นประจำและทำงานจากที่บ้าน (Work From Home) วิธีการป้องกันดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตด้านสังคมของผู้คนจำนวนมาก การพบปะกัน รวมถึงวิธีการทำงานมีการเปลี่ยนแปลงไปในหลายกลุ่ม หลายองค์กรและหลายภาคส่วน บุคลากรทางการแพทย์ เป็นกลุ่มอาชีพสำคัญที่ต้องทำหน้าที่ดูแล เฝ้าระวังและรักษาคอนไซท์ที่ติดเชื้อโควิด-19 ต่อเนื่อง โรงพยาบาลหลายแห่งกลายเป็นสถานที่ที่มีความเสี่ยงในการแพร่ระบาดของโควิด-19 (กรมสุขภาพจิต, 2564) อีกทั้งโรงพยาบาลหลายแห่งในประเทศไทยเป็นสถานที่ที่มีผู้ป่วยโควิด-19 เข้ามา รักษาจำนวนมาก จนทำให้โรงพยาบาลบางแห่งต้องหยุดการรับผู้ป่วยโรคอื่นที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับ การติดเชื้อโควิด-19 ระยะเริ่มแรกของการระบาดบุคลากรทางการแพทย์ถือเป็นด่านหน้าในการต่อสู้กับ โรคระบาด ทำให้เกิดความเหนื่อยล้าจากการทำงาน เสี่ยงต่อการได้รับเชื้อ จำเป็นต้องห่างจากสมาชิก ในครอบครัวเป็นเวลานาน เพื่อป้องกันไม่ให้แพร่เชื้อโรคไปสู่สมาชิกในครอบครัว ปัจจัยเหล่านี้ก่อให้เกิด ความวิตกกังวล ความเครียด นอกจากนี้บุคลากรทางแพทย์ต้องเผชิญความเครียดจากวิกฤตโควิด-19 อย่างต่อเนื่อง เมื่อบุคลากรทางการแพทย์มีสภาพจิตใจที่ไม่ดีย่อมส่งผลต่อประสิทธิภาพในการรักษา โรงพยาบาลโดยเฉพาะในยามวิกฤตโควิด-19 ที่คนไทยจำเป็นต้องพึ่งพาบุคลากรทางการแพทย์เป็นอย่างมาก (Stojanov et al., 2020)

ในปี พ.ศ. 2564 โรงพยาบาลเชียงใหม่เป็นหนึ่งในโรงพยาบาลสนามที่ต้องรับหน้าที่ในการดูแล ผู้ป่วยติดเชื้อโควิด-19 ของจังหวัดพะเยา และยังคงดูแลผู้ป่วยติดเชื้อโควิด-19 ในเขตความรับผิดชอบ จำนวน ผู้ป่วยสะสม 100 ราย เป็นผู้ติดเชื้อในพื้นที่ จำนวน 3 ราย และเป็นผู้ติดเชื้อโควิด-19 จากกรุงเทพมหานคร และจังหวัดอื่น ๆ ที่ร้องขอกลับมารักษาตัวที่จังหวัดมุลำเนา จำนวน 97 ราย (ศูนย์ปฏิบัติการฉุกเฉิน ด้านการแพทย์และสาธารณสุข สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพะเยา, 2564) อีกทั้งยังทำหน้าที่ให้บริการ ฉีดวัคซีนป้องกันโควิดแก่ประชาชน จำนวน 11,626 ราย (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพะเยา, 2564) ทำให้เกิดความเหนื่อยล้าจากการทำงานที่เกินอัตรากำลัง ทำงานเสี่ยงต่อการได้รับเชื้อ จำเป็นต้องห่างจาก สมาชิกในครอบครัวเป็นเวลานาน จากสถานการณ์ดังกล่าวส่งผลให้โรงพยาบาลต่าง ๆ รวมทั้งโรงพยาบาล เชียงใหม่ ต้องดำเนินการปรับตัวและปรับเปลี่ยนรูปแบบวิธีการปฏิบัติงาน เช่น การประชุมแบบออนไลน์ (Online Meeting) เป็นต้น ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตของบุคลากรด้วยเช่นกัน

ปัจจุบันการระบาดของไวรัสโควิด-19 ได้คลี่คลายลง การฉีดวัคซีนในประเทศต่าง ๆ เป็นปัจจัย สำคัญในการช่วยยับยั้งสถานการณ์การแพร่ระบาดนี้ได้ จนประเทศต่างๆ ทั่วโลก ประกาศเป็นโรคประจำถิ่น สังคมโลกรวมถึงประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่บริบทของสังคมแบบ “ความปกติใหม่” (New normal) หรือ “รูปแบบการดำรงชีวิตวิถีใหม่หลังจากที่มีสิ่งรุนแรงมากระทบจนคนในสังคมต้องเปลี่ยนวิถีของ การดำรงชีวิต” กลายเป็นคำที่คนเริ่มพูดถึงกันหลังจากการสิ้นสุดของโรคระบาดโควิด-19 ชีวิตของผู้คน

ในสังคมเปลี่ยนไป ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบการใช้ชีวิตประจำวัน การอยู่ร่วมกันในสังคม รวมไปถึงการประกอบธุรกิจ การทำงาน การศึกษา ที่มีการเว้นระยะห่างทางสังคม ทำให้รูปแบบการทำงานต้องเปลี่ยนแปลงไป ถึงแม้ว่าโรคระบาดโควิด -19 ได้คลี่คลายลงแล้วก็ตามแต่ผู้คนในสังคมยังคงการดำรงชีวิตวิถีใหม่ต่อไป

ดังนั้น เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาผลกระทบที่มีต่อบุคลากรและการให้บริการทางการแพทย์ สามารถนำผลการศึกษาไปเป็นส่วนหนึ่งในการดูแลคุณภาพชีวิตแก่บุคลากรให้มีความเท่าทันและตอบสนองต่อความต้องการได้อย่างเหมาะสมในสถานการณ์ฉุกเฉินต่าง ๆ ในอนาคต จึงทำให้ผู้ศึกษามีความสนใจที่จะศึกษาถึงคุณภาพชีวิตและความสมดุลในการทำงานภายหลังสถานการณ์โควิด-19 ว่ามีบุคลากรในโรงพยาบาลเชียงใหม่ จังหวัดพะเยา มีแนวคิดในเรื่องคุณภาพชีวิตและสมดุลในการทำงานเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตและระดับความสมดุลในการทำงานภายหลังสถานการณ์โควิด -19 ของบุคลากรโรงพยาบาลเชียงใหม่ อำเภอยะยา จังหวัดพะเยา
2. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตภายหลังสถานการณ์โควิด -19 ของบุคลากรโรงพยาบาลเชียงใหม่ อำเภอยะยา จังหวัดพะเยา

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการศึกษเป็นการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative study) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ บุคลากรในโรงพยาบาลเชียงใหม่ อำเภอยะยา จังหวัดพะเยา โดยมีการกำหนดเจาะจงบุคลากร จำนวน 114 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยครั้งนี้ ใช้แบบสอบถาม โดยแบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) เกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 7 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และบุคคลที่อาศัยอยู่ด้วย

ตอนที่ 2 แบบสอบถามคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกชุดย่อ ฉบับภาษาไทย (WHOQOL-BREF-THAI) แบ่งออกเป็น 4 ด้าน เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 26 ข้อ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามความสมดุลในการทำงาน แบ่งออกเป็น 5 ด้าน เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 22 ข้อ

ตอนที่ 4 แบบสอบถามข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของบุคลากร การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ นำแบบสอบถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรง

มีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา 0.92 และได้นำแบบสอบถามไปทดลองหาค่าความเชื่อมั่นกับบุคลากรโรงพยาบาลปง จำนวน 30 คน ทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม มีค่าสัมประสิทธิ์ครอนบาช-แอลฟา (Cronbach's alpha coefficient) เท่ากับ 0.82

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้นำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูล จากมหาวิทยาลัยเอเซียอาคเนย์ ถึงผู้อำนวยการโรงพยาบาลเชียงม่วน อำเภอเชียงม่วน จังหวัดพะเยา เพื่อให้ผู้วิจัยเข้าเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. นำแบบสอบถามที่ได้รับคืนจากบุคลากรโรงพยาบาลเชียงม่วน อำเภอเชียงม่วน จังหวัดพะเยามาตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ในการตอบแบบสอบถาม
2. นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามทั้งหมดมาจัดระเบียบข้อมูล ลงรหัส และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป
3. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการแจกแจงความถี่ (frequency) และร้อยละ (percentage)
4. การวิเคราะห์ข้อมูลระดับคุณภาพชีวิตและความสมดุลในการทำงานของบุคลากร โดยใช้ค่าเฉลี่ย (mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) จำแนกเป็นรายด้าน
5. การวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของคุณภาพชีวิต ใช้สถิติ t-test ในการเปรียบเทียบระหว่างตัวแปร และค่าสถิติ One-way ANOVA เพื่อหาความแตกต่างระหว่างตัวแปร และทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ โดยวิธีของ LSD (Least significant difference)

ผลการวิจัย

1. ระดับคุณภาพชีวิตโดยภาพรวมและคุณภาพชีวิตรายด้านของบุคลากร โรงพยาบาลเชียงม่วนอำเภอเชียงม่วน จังหวัดพะเยา ผลการวิจัยตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงระดับคุณภาพชีวิตโดยภาพรวมและรายด้านของบุคลากร โรงพยาบาลเชียงม่วน อำเภอเชียงม่วน จังหวัดพะเยา

คุณภาพชีวิตของบุคลากร	รายละเอียด		
	μ	σ	ระดับคุณภาพชีวิต
1. ด้านร่างกาย	3.58	0.41	สูง
2. ด้านจิตใจ	3.80	0.38	สูง
3. ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม	4.13	0.46	สูง
4. ด้านสิ่งแวดล้อม	4.13	0.42	สูง
คุณภาพชีวิตของบุคลากรโดยภาพรวม	3.91	0.35	สูง

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับคุณภาพชีวิตของบุคลากรโดยภาพรวม อยู่ในระดับสูง ($\mu=3.91$, $\sigma=0.35$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับสูงทุกด้าน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย คือ ด้านร่างกาย ($\mu=3.58$, $\sigma=0.41$) ด้านจิตใจ ($\mu=3.80$, $\sigma=0.38$) ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ($\mu=4.13$, $\sigma=0.46$) และด้านสิ่งแวดล้อม ($\mu=4.13$, $\sigma=0.42$) ตามลำดับ

2. ระดับความสมดุลในการทำงานโดยภาพรวมและรายด้านของบุคลากรโรงพยาบาลเชียงใหม่ อำเภอยางตลาด จังหวัดพะเยา ผลการวิจัยตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงระดับความสมดุลในการทำงานโดยภาพรวมและความสมดุลในการทำงานรายด้านของบุคลากรโรงพยาบาลเชียงใหม่ อำเภอยางตลาด จังหวัดพะเยา

ความสมดุลในการทำงาน	รายละเอียด		
	μ	σ	ระดับคุณภาพความสมดุล
1. ด้านการทำงาน	4.25	0.39	สูง
2. ด้านครอบครัว	3.86	0.46	สูง
3. ด้านเวลา	3.64	0.62	สูง
4. ด้านการเงิน	3.51	0.55	สูง
5. ด้านสติปัญญา	3.94	0.49	สูง
ความสมดุลในการทำงานของบุคลากรโดยภาพรวม	3.85	0.39	สูง

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับความสมดุลในการทำงานของบุคลากรโรงพยาบาลเชียงใหม่ อำเภอยางตลาด จังหวัดพะเยา โดยภาพรวม อยู่ในระดับสูง ($\mu=3.85$, $\sigma=0.39$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าความสมดุลในการทำงาน อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย คือ ด้านการเงิน ($\mu=3.51$, $\sigma=0.55$) ด้านเวลา ($\mu=3.64$, $\sigma=0.62$) ด้านครอบครัว ($\mu=3.86$, $\sigma=0.46$) ด้านสติปัญญา ($\mu=3.94$, $\sigma=0.49$) และด้านการงาน ($\mu=4.25$, $\sigma=0.39$) ตามลำดับ

2. เปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของบุคลากร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายค่า จำแนกตามอายุ

อายุ	ค่าเฉลี่ย	18-30 ปี (4.07)	31-45 ปี (3.83)	46-60 ปี (3.91)
18-30 ปี	4.07	-	.241*	.184*
31-45 ปี	3.83		-	-.057
46-60 ปี	3.91			-

จากตารางที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรที่มีอายุต่างกัน มีคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า บุคลากรที่มีอายุ 18-30 ปี มีคุณภาพชีวิตสูงกว่าบุคลากรที่มีอายุ 31-45 ปี และ 46-60 ปี ตามลำดับ

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ จำแนกตามสถานภาพสมรส

สถานภาพสมรส	ค่าเฉลี่ย	โสด (4.18)	สมรส (4.04)	หม้าย (4.50)	หย่า/แยก (4.28)
โสด	4.18	-	.135	-.315	-.101
สมรส	4.04		-	-.450*	-.236
หม้าย	4.50			-	.214
หย่า/แยก	4.28				-

จากตารางที่ 4 ผลการวิจัยพบว่าสถานภาพสมรสหม้าย มีระดับคุณภาพชีวิตสูงกว่ากลุ่มที่มีสถานภาพสมรสสมรส

ตารางที่ 5 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	ค่าเฉลี่ย	แพทย์ (4.25)	พยาบาล (3.83)	เภสัชกร (4.14)	ทันตแพทย์ (3.93)	อื่นๆ (3.89)
แพทย์	4.25	-	.421*	.111	.318	.361*
พยาบาล	3.83		-	-.309	-.102	-.060
เภสัชกร	4.14			-	.206	.249
ทันตแพทย์	3.93				-	.049
อื่นๆ	3.89					-

จากตารางที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า อาชีพแพทย์ มีระดับคุณภาพชีวิตสูงกว่าอาชีพพยาบาลและกลุ่มอาชีพอื่น ๆ

ตารางที่ 6 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	ค่าเฉลี่ย	<10,000 (3.72)	10,000-20,000 (3.36)	20,001-30,000 (3.55)	>30,000 (3.58)
<10,000	3.72	-	-.357*	.170	.088
10,000-20,000	3.36		-	-.187	-.269*
20,001-30,000	3.55			-	-.081
>30,000	3.58				-

จากตารางที่ 6 จากการวิจัยพบว่า รายได้เฉลี่ยต่อเดือนมากกว่า 30,000 บาท มีระดับคุณภาพชีวิตสูงกว่ารายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,000-20,000 บาท

ตารางที่ 7 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายค่า จำแนกตามบุคคลที่อาศัยอยู่ด้วย

บุคคลที่อาศัยอยู่ด้วย	ค่าเฉลี่ย	อยู่คนเดียว (4.09)	อยู่กับคู่สมรส (4.06)	อยู่กับคู่สมรสและบุตร (3.78)	อยู่กับญาติพี่น้อง (4.28)	อยู่กับคนอื่น (4.13)
อยู่คนเดียว	4.09	-	.031	.309*	-.194	-.190
อยู่กับคู่สมรส	4.06		-	.278*	-.225*	-.221
อยู่กับคู่สมรสและบุตร	3.78			-	-.503*	.500*
อยู่กับญาติพี่น้อง	4.28				-	.003
อยู่กับคนอื่น	4.13					-

จากตารางที่ 7 ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรที่อาศัยอยู่คนเดียว มีระดับคุณภาพชีวิตสูงกว่าอยู่กับคู่สมรสและบุตร และบุคลากรที่อาศัยอยู่กับพ่อแม่ญาติพี่น้อง มีระดับคุณภาพชีวิตสูงกว่าอยู่กับคู่สมรสและอยู่กับคู่สมรสและบุตร จากการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ด้านเพศและระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน มีคุณภาพชีวิตที่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องคุณภาพชีวิตและความสมดุลในการทำงานหลังสถานการณ์โควิด-19 ของบุคลากรโรงพยาบาลเชียงใหม่ อำเภอยะยา จังหวัดพะเยา สามารถนำมาสู่การอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. บุคลากรของโรงพยาบาลเชียงใหม่ อำเภอยะยา จังหวัดพะเยา มีระดับคุณภาพชีวิตหลังสถานการณ์โควิด-19 อยู่ในระดับสูง จากผลการวิจัยพบว่า ภายหลังจากสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 คุณภาพชีวิตทั้ง 4 ด้านของบุคลากร อยู่ในระดับสูง ทั้งด้านร่างกายที่มีความเสี่ยงต่อการได้รับเชื้อโรคในขณะปฏิบัติงานลดลง การใช้ชีวิตประจำวันไม่ถูกจำกัดให้อยู่เฉพาะในโรงพยาบาล ด้านจิตใจที่มีความวิตกกังวล หดหู่ เศร้าเกี่ยวกับความรุนแรงของโรคที่เสี่ยงต่อชีวิตลดลง สามารถกลับไปอยู่กับครอบครัวและสังคมได้ สภาพแวดล้อมที่มีการระบาดของโรคลดลงและการป้องกันเชื้อโรคที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น สอดคล้องกับการวิจัยของ เบญจรงค์ อาจคงหาญ (2563 : 14-27) ที่ได้ทำการวิจัย เรื่อง คุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรโรงพยาบาลอุ้มอ่อง อำเภอยะยา จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรโรงพยาบาลอุ้มอ่อง ในภาพรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงสุด ได้แก่ ด้านสภาพแวดล้อมที่ถูกสุขลักษณะและปลอดภัยรองลงมา ได้แก่ ด้านความเกี่ยวข้องอันเป็นประโยชน์ต่อสังคมและสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัลยา กังสนันท์ และ วิภาวรรณ กลิ่นหอม (2560 : 72-82) ที่ได้ทำการวิจัย เรื่อง ระดับคุณภาพชีวิตและ

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของพยาบาลวิชาชีพโรงพยาบาลชุมชนเขตพื้นที่ 1 จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ระดับคุณภาพชีวิตของพยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลชุมชนเขตพื้นที่ 1 จังหวัดนครศรีธรรมราช อยู่ในระดับสูง (ค่าเฉลี่ย 3.58) โดยมีค่าเฉลี่ยเรียงจากมากไปน้อยคือ ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านร่างกาย และด้านสิ่งแวดล้อม

2. ความสมดุลในการทำงานของบุคลากรโรงพยาบาลเชียงใหม่ อำเภอยางเชียงใหม่ จังหวัดพะเยา อยู่ในระดับสูง จากผลการวิจัยพบว่าภายหลังผ่านสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 บุคลากรมีความสมดุลในการทำงานระดับสูง ทั้งด้านการทำงานที่มีแผนปฏิบัติการรับมือสถานการณ์การแพร่กระจายเชื้อที่มีมาตรฐาน สามารถกลับมาใช้ชีวิตกับครอบครัวและสังคมได้อย่างปกติสุข สามารถบริหารเวลาในการทำงานและใช้ชีวิตส่วนตัวได้ดีขึ้นและพึงพอใจกับรายได้และค่าตอบแทนความเสี่ยงจากสถานการณ์โควิด-19 สอดคล้องกับการวิจัยของ อาทิตยา เปียณอม และคณะ (2564 : 144-153) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของนักเทคนิคการแพทย์ในโรงพยาบาลศูนย์ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข พบว่า นักเทคนิคการแพทย์ในโรงพยาบาลศูนย์ มีคุณภาพชีวิตการทำงานอยู่ในระดับสูง คุณลักษณะงานอยู่ในระดับปานกลาง และบรรยากาศองค์การอยู่ในระดับสูง คุณลักษณะงานและบรรยากาศองค์การมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพชีวิตการทำงาน และสองตัวแปรนี้ร่วมกันอธิบายความผันแปรของคุณภาพชีวิตการทำงานได้

3. เปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิต จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่าปัจจัยด้านเพศ ระดับการศึกษา ที่แตกต่างกันมีคุณภาพชีวิตไม่แตกต่างกัน แต่ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ สถานะภาพสมรส อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนและบุคคลที่อาศัยอยู่ด้วย ที่แตกต่างกัน มีคุณภาพชีวิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อภิปรายได้ ดังนี้

อายุที่แตกต่างกันส่งผลต่อคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน สอดคล้องกับการวิจัยของกัลยา กังสนันท์ และ วิภาวรรณ กลิ่นหอม (2560 : 72-82) ศึกษาในระดับคุณภาพชีวิตและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของพยาบาลวิชาชีพโรงพยาบาลชุมชนเขตพื้นที่ 1 จังหวัดนครศรีธรรมราช

อาชีพ ที่แตกต่างกันส่งผลต่อคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน โดยที่กลุ่มวิชาชีพเฉพาะ เช่น แพทย์ ทันตแพทย์ เภสัชกร หรือพยาบาลวิชาชีพ มีระดับคุณภาพชีวิตที่ดี สอดคล้องกับการศึกษาของสมเกียรติยศ วรเดช และคณะ (2558 : 262-272) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรสาธารณสุข โรงพยาบาลงขลา จังหวัดพัทลุง พบว่า ปัจจัยตำแหน่งวิชาชีพ ได้แก่ กลุ่ม-แพทย์ ทันตแพทย์ และเภสัชกร มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรสาธารณสุขอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และกลุ่มลูกจ้างมีความสัมพันธ์เชิงลบต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรสาธารณสุขอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

รายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกันส่งผลต่อคุณภาพชีวิตแตกต่าง จากผลการวิจัยพบว่า บุคลากรมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมากกว่า 30,000 บาท มีระดับคุณภาพชีวิตที่สูง สอดคล้องกับการศึกษาของ

สมเกียรติยศ วรเดช และคณะ (2558 : 262-272) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรสาธารณสุข โรงพยาบาลงหระ จังหวัดพัทลุง พบว่า ปัจจัยรายได้ โดยเฉพาะบุคลากรสาธารณสุขที่มีรายได้มากกว่า 16,000 บาทต่อเดือน มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรสาธารณสุขอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของกัลยา กังสนันท์ และ วิภาวรรณ กลิ่นหอม (2560 : 72-82) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ระดับคุณภาพชีวิตและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของพยาบาลวิชาชีพโรงพยาบาลชุมชนเขตพื้นที่ 1 จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้านรายได้ ด้านค่าตอบแทน มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของพยาบาลวิชาชีพโรงพยาบาลชุมชนเขตพื้นที่ 1 และการศึกษาของณัฐปภัสร์ พัฒนโพธิ์ และคณะ (2553 : 61-73) ศึกษา ระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของพยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยของรัฐ พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของพยาบาลวิชาชีพ ได้แก่ ค่าตอบแทน แสดงให้เห็นว่าพยาบาลรู้สึกว่าจะควรได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสมเพื่อให้สามารถมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และการศึกษาของธนุทัศน์ ตันติ (2561) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง ระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรทางการแพทย์โรงพยาบาลในเขตภาคเหนือตอนบน พบว่าบุคลากรที่มีรายได้ต่อเดือนสูง มีคุณภาพชีวิตการทำงานโดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้าน มีรายได้ต่อเดือนต่างกันมีคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรทางการแพทย์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 เนื่องจากระดับค่าตอบแทนของราชการมีกฎเกณฑ์กำหนดเป็นขั้นตอนไว้ชัดเจน รายได้ค่าตอบแทนที่เพิ่มขึ้น ความรับผิดชอบในการทำงานก็เพิ่มขึ้นตามไปด้วยตามประสบการณ์การทำงาน บุคลากรเกิดความพึงพอใจเพิ่มขึ้นตามไปด้วย

บุคคลที่อาศัยอยู่ด้วย ปัจจัยส่วนบุคคลในด้านบุคคลที่อาศัยอยู่ด้วยที่แตกต่างกัน มีคุณภาพชีวิตของบุคลากร ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 จากการศึกษาพบว่าบุคลากรที่อาศัยอยู่กับพ่อแม่ญาติพี่น้องมีระดับคุณภาพชีวิตที่สูงกว่า สอดคล้องกับการศึกษาของพรพรรณ พิทักษา และคณะ (2563 : 83-94) ศึกษาสมดุลชีวิตในการทำงานของพยาบาลวิชาชีพโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐแห่งหนึ่ง ผลการศึกษาพบว่า การได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อสมดุลชีวิตในการทำงานของพยาบาลวิชาชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เนื่องจากครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ที่ดีและครอบครัวที่ให้การสนับสนุนกับบุคคลอย่างเต็มที่ในทุกด้าน จะทำให้บุคคลเกิดความเข้มแข็งทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ส่งผลให้เกิดเป้าหมายและมีแรงผลักดันในการทำงาน เพื่อให้ครอบครัวของตนเองเกิดความสุขและความมั่นคงมากขึ้น ดังนั้นการได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวจึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะทำให้บุคคลเกิดสมดุลชีวิตที่ดี

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้บริหารโรงพยาบาลควรรักษาหรือเพิ่มระดับคุณภาพชีวิตของบุคลากร โดยเฉพาะด้านร่างกายที่มีระดับคะแนนน้อยที่สุด ควรจัดให้ทำการติดตามสุขภาพร่างกายบุคลากรที่มีอาการเจ็บป่วยอย่างต่อเนื่อง ติดตามเฝ้าระวัง ส่งเสริม ป้องกัน ในกลุ่มบุคลากรที่มีโรคประจำตัวและบุคลากรที่มีภาวะเสี่ยงต่อการเกิดโรคในอนาคต

1.2 ผู้บริหารโรงพยาบาลควรรักษาหรือเพิ่มระดับ ความสมดุลในการทำงาน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการเงิน บุคลากรของโรงพยาบาลควรได้รับค่าตอบแทนตามความเหมาะสมในสถานการณ์ หากมีเหตุการณ์หรือสถานการณ์ฉุกเฉินดังเช่นเหตุการณ์โควิด-19 จะได้มีแนวทางการบริหารได้อย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพทันต่อเหตุการณ์

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

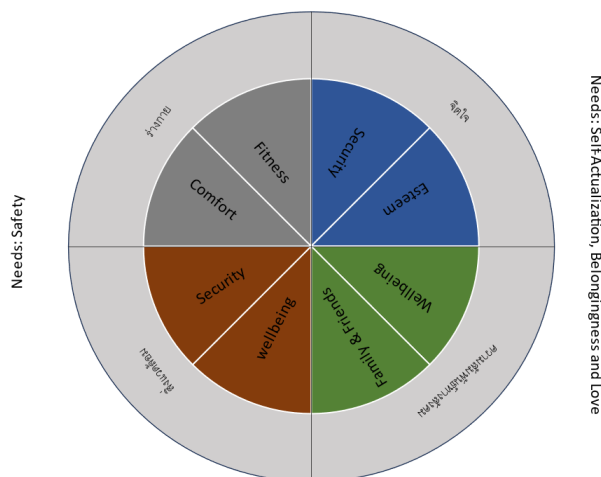
2.1 ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในเรื่องของปัญหาและอุปสรรคในการทำงานที่ส่งผลต่อระดับความสมดุลในการทำงานของบุคลากร เพื่อจะได้หาแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหา อุปสรรคต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของบุคลากรได้อย่างครอบคลุม

2.2 ควรมีการศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของบุคลากร เช่น ภาวะสุขภาพและโรคประจำตัว ความสัมพันธ์ในองค์กร เพื่อจะได้นำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของบุคลากรต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

บุคลากรของโรงพยาบาลถือได้ว่ามีความสำคัญอย่างมากและเป็นหน่วยงานที่ต้องรับมือกับสถานการณ์ในยุคที่มีการแพร่ระบาดของโรคอุบัติการณ์ใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น เช่น การระบาดของโรคไข้หวัดนก (SAR) โรคทางเดินหายใจตะวันออกกลาง (MERS) รวมถึงโรคติดเชื้อโคโรนาไวรัสหรือโควิด-19 (Coronavirus) เช่นที่ผ่านมา จากผลการวิจัยจะพบว่าคุณภาพชีวิตและความสมดุลในการทำงานของบุคลากรที่ได้ศึกษา จะเห็นได้ว่าการได้รับการสนับสนุนด้านความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน ค่าตอบแทนความเสี่ยง เป็นสิ่งที่สนับสนุนให้บุคลากรสามารถมีระดับคุณภาพชีวิตที่สูงขึ้น จากสถานการณ์โควิด-19 ที่เกิดขึ้น ถึงแม้ว่าตามองค์กร หน่วยงานภาครัฐ หรือทีมผู้บริหารประเทศจะลงมาดูแลกำกับสถานการณ์ต่าง ๆ แต่ช่วงเวลาระบาด การดูแลช่วยเหลือ สนับสนุน การจัดสรรงบประมาณและสวัสดิการอื่น ๆ ให้กับบุคลากรที่ต้องเผชิญกับสถานการณ์เสี่ยงอย่างรวดเร็วเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้บุคลากรสามารถทุ่มเทแรงกายแรงใจในการปฏิบัติงานที่มีความเสี่ยงได้อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างขวัญและกำลังใจให้บุคลากร

ในยุคที่มีการแพร่ระบาดของโรคอุบัติการณ์ใหม่ๆ ช่วยให้คุณภาพชีวิตของบุคลากรอยู่ในระดับที่ดี สามารถนำข้อมูลมาใช้ในการพิจารณานโยบาย เตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับความท้าทายในระบบสุขภาพในยุคของการเปลี่ยนแปลงการใช้วิถีชีวิตใหม่ต่อไปในอนาคต ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต. (2564). แนวสังคมไทยพัฒนาจิตใจด้วย“วินัย-สุขนิสัย”ป้องกันโควิด-19 กรมสุขภาพจิต. สืบค้นเมื่อ 25 มิถุนายน 2566, จาก <https://www.dmh.go.th/covid19/news2/view.asp?id=32>
- กัลยา กังสนันท์ และ วิภาวรรณ กลิ่นหอม. (2560). คุณภาพชีวิตและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของพยาบาลวิชาชีพโรงพยาบาลชุมชนเขตพื้นที่ 1 จังหวัดนครศรีธรรมราช. *WMS Journal of Management มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์*, 6(2), 72-82.
- ณัฐปัทม์ พัฒนโพธิ์. (2553) คุณภาพชีวิตการทำงานของพยาบาลวิชาชีพโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยของรัฐ. *วารสารการพยาบาลและการดูแลสุขภาพ*, 28, 61-73.
- ดนุทัศน์ ตันดี. (2561). คุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรทางการแพทย์โรงพยาบาลในเขตภาคเหนือตอนบน. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เบญจรงค์ คงอาจหาญ. (2563). คุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรโรงพยาบาลอุ้มทอง อำเภ่อู้อทอง จังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสารการบริหารและพัฒนา วิทยาลัยพณิชยบัณฑิต*, 3(1-2), 14-27.

- พรพรรณ พิทักษ์ และคณะ. (2563). สมดุลชีวิตในการทำงานของพยาบาลวิชาชีพโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐแห่งหนึ่ง. *วารสารกฎหมายสุขภาพและนโยบายสาธารณสุข*, 6(ฉบับเพิ่มเติม), 83-94.
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพะเยา. (2564). แผนปฏิบัติการรองรับการเปิดประเทศและการระบาดโควิด-19 จังหวัดพะเยา พ.ศ.2565. สืบค้นเมื่อ 25 มิถุนายน 2566, จาก <https://www.pyomoph.go.th/backoffice/files/41593.pdf>
- สมเกียรติยศ วรเดช. (2558). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรด้านสาธารณสุขโรงพยาบาลงขลา จังหวัดพัทลุง. *วารสารวิชาการสาธารณสุข*, 24(2), 262-272.
- อาทิตยา เปี้ยถนอม และคณะ. (2566). คุณภาพชีวิตการทำงานของนักเทคนิคการแพทย์ในโรงพยาบาลศูนย์สังกัดกระทรวงสาธารณสุข. *วารสารวิชาการสาธารณสุข*, 31(1), 144-153.
- Stojanov, J., et al. (2020). Quality of sleep and health-related quality of life among health care professionals treating patients with coronavirus disease-19. *International Journal of Social Psychiatry*, 67(2), 1-7.

ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อทักษะดิจิทัลของครูในโรงเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจะเข้
Administrative Factors Affecting Digital Skills of School Teachers Under
the Secondary Educational Service Area Office Chachoengsao

ลลิตา คำภูเวียง¹ และ อนุสรณ์ นามประดิษฐ์²

สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ^{1,2}

Lalita Khampuwang¹ and Anusorn Nampradit²

Suvarnabhumi Institute of Technology^{1,2}

Corresponding Author, Email: Lalitakhampuwang@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับปัจจัยการบริหารในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจะเข้ 2) ศึกษาระดับทักษะดิจิทัลของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจะเข้ 3) ศึกษาปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อทักษะดิจิทัลของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจะเข้ และ 4) ศึกษาแนวทางการพัฒนาปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อทักษะดิจิทัลของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจะเข้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 242 คน ได้มาโดยการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป G*power และใช้วิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Sampling) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย พบว่า

1) ระดับปัจจัยการบริหารในโรงเรียน ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านภาวะผู้นำ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านการสร้างแรงจูงใจ

* ได้รับบทความ: 14 ธันวาคม 2566; แก้ไขบทความ: 15 มิถุนายน 2567; ตอบรับตีพิมพ์: 28 มิถุนายน 2567

2) ระดับทักษะดิจิทัลของครูในโรงเรียน ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือด้านการเป็นผู้ใช้งานดิจิทัลได้อย่างคล่องแคล่ว และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านความสามารถในการนำข้อมูลมาใช้

3) ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อทักษะดิจิทัลของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 12 พบว่า ด้านการสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์กร ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และด้านการสร้างแรงจูงใจ ส่งผลต่อทักษะดิจิทัลของครูในโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4) แนวทางการพัฒนาปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อทักษะดิจิทัลของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 12 มี 4 ด้าน 12 แนวทาง คือ ด้านการพัฒนาบุคลากร 3 แนวทาง ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ 3 แนวทาง ด้านการสร้างแรงจูงใจ 3 แนวทาง และด้านการสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์กร 3 แนวทาง

คำสำคัญ: ปัจจัยการบริหาร; ทักษะดิจิทัล; แนวทางการพัฒนาปัจจัยการบริหาร

Abstract

The aims of the research were to study 1) the levels of administrative factors, 2) the levels of teachers' digital skills in school, 3) the administrative factors affected teachers' digital skills in school, and 4) the guidelines for developing administrative factors affected teachers' digital skills in schools under the jurisdiction of Chachoengsao Secondary Educational Service Area Office. The research instruments were concerned with the interview form and the questionnaire. The data were collected from a sample of 242 people, obtained by using a ready-made computer program, G*Power, and the stratified sampling. The statistics used for data analysis consisted of frequency, mean, percentage, standard deviation, and multiple regression analysis

The result of the research showed that

1) the levels of administrative factors for overall and all aspect were at a high level, the highest average was leadership, the least average was motivation.

2) The levels of teachers' digital skills in school for overall and all aspect were at a high level, the highest average was being a fluent digital user, the least average was ability to use data.

3) The administrative factors affected teachers' digital skills in school were creating an organizational atmosphere and culture, personnel development, Information technology and motivation. It had a significant effect on the digital skills of school teachers at the .01 level.

4) The guidelines for developing administrative factors that affect teachers' digital skills in schools were 4 areas and 12 approaches: 3 approaches to personnel development, 3 approaches to information technology, 3 approaches to motivation, and 3 approaches to creating organizational atmosphere and culture.

Keywords: Administrative Factors; Digital Skills; The guidelines for developing administrative factors

บทนำ

การศึกษาเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของคนไทยทุกคน ที่รัฐต้องจัดให้เพื่อพัฒนาคนไทยทุกช่วงวัย ในแผนปฏิบัติการดิจิทัลเพื่อการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2563-2565 ยุทธศาสตร์ที่ 3 สร้างสังคมที่เท่าเทียมด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อปรับเปลี่ยนวิสัยทัศน์ของประเทศไทยเข้าสู่ไทยแลนด์ 4.0 โมเดลขับเคลื่อนสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนได้มีการกล่าวถึงการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาการนำดิจิทัลเข้ามาในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ให้เป็นผู้ที่สมบูรณ์ (อดิพร เกิดเรือง, 2560) การขับเคลื่อนแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 ที่มุ่งศึกษารูปแบบของการสร้างให้ครูมีความฉลาดทางดิจิทัล ให้มีความเข้าใจ สามารถเลือกใช้และสร้างสรรค์ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลได้ตลอดจนเป็นที่ปรึกษาให้แก่นักเรียนได้โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับลิขสิทธิ์และความปลอดภัยบนโลกออนไลน์ อีกทั้งศึกษารูปแบบการส่งเสริมให้ทักษะความฉลาดทางดิจิทัลของครูมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องผ่านกลไกที่เหมาะสม โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษา 2 ประการ คือ 1) เพื่อสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของความฉลาดทางดิจิทัลให้กับครู เนื่องจากโลกดิจิทัลมีการเปลี่ยนผ่านข้อมูลมหาศาลอย่างรวดเร็ว หากขาดความฉลาดทางดิจิทัล นอกจากจะไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้ อาจทำให้กลายเป็นเหยื่อของผู้ไม่ประสงค์ดีได้และ 2) เพื่อเสนอแนวปฏิบัติของการสร้างและส่งเสริมให้เกิดทักษะความฉลาดทางดิจิทัลสำหรับครูเพื่อให้ เกิดรูปแบบของการขับเคลื่อนประเด็นดังกล่าวที่เหมาะสม ผ่านกลไกที่มีอยู่เดิมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในบริบทของประเทศไทย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562)

ในการพัฒนาทักษะดิจิทัลของครูในโรงเรียนนั้นต้องมีการบริหารจัดการหลายอย่าง ดังที่ กระทรวงศึกษาธิการ กำหนดนโยบายที่จะปรับและเปลี่ยนแปลงระบบการบริหารจัดการ โดยการนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาช่วย ทั้งการบริหารงานและการจัดการศึกษา มีจุดเน้นที่สำคัญในการพัฒนาครูทุกระดับ

ให้มีทักษะ ความรู้และความชำนาญในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล สามารถทำหน้าที่วิทยากรมืออาชีพ ใช้สื่อดิจิทัลเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562) สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา จึงได้ประกาศกรอบแนวทางการพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลสำหรับข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษาไว้ในประเด็นการพัฒนาเริ่มแรกเพื่อให้ ครูมีสมรรถนะด้านดิจิทัลที่สำคัญ ในการปฏิบัติ ประกอบด้วย 1) การใช้งานคอมพิวเตอร์ 2) การใช้งานอินเทอร์เน็ต 3) การใช้งานเพื่อความ มั่นคงปลอดภัย 4) การใช้โปรแกรมประมวลคำ 5) การใช้โปรแกรมตารางคำนวณ 6) การใช้โปรแกรม การนำเสนองาน 7) การใช้โปรแกรมสร้างสื่อดิจิทัล 8) การทำงานร่วมกันแบบออนไลน์ 9) การใช้ดิจิทัล เพื่อความมั่นคงปลอดภัย และ 10) การเข้าใจนโยบาย กฎหมาย และมาตรฐาน (สำนักงานคณะกรรมการ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา, 2563) ดังที่ กัมพล เกศสาลี (2561) กล่าวว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อ การรู้ดิจิทัลในการปฏิบัติงาน ได้แก่ ปัจจัยด้านโครงสร้างพื้นฐาน ปัจจัยด้านนโยบาย ปัจจัยด้านบุคลากร ปัจจัยด้านกระบวนการพัฒนาและปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมภายนอก ปัจจัยเหล่านี้จะช่วยส่งเสริมการรู้ดิจิทัล ในการปฏิบัติงานทำให้งานมีคุณภาพ ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารจะต้องนำปัจจัยทางการบริหารสถาน ศึกษามาใช้ในการพัฒนาทักษะดิจิทัล

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในประเทศไทยเริ่มระบาด ต้นปี 2563 จนถึง ปัจจุบันส่งผลให้สถานศึกษาไม่สามารถจัดการเรียนการสอนได้ตามปกติและจากการ ปิดสถานศึกษาเป็นเวลานานทำให้พัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กๆ และถดถอยจากการปิดเรียน เป็นระยะเวลานานการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ทำให้ผู้เรียนบางคนไม่สามารถเข้าถึง การศึกษาได้ทั่วถึง เนื่องจากขาดอุปกรณ์ เครื่องมือในการเรียนออนไลน์ทำให้มีนักเรียนบางคนต้องหลุด จากระบบการศึกษา การเปลี่ยนแปลงนโยบายการจัดการศึกษาทำให้ขาดความต่อเนื่อง เชื่อมโยงในการ พัฒนาการศึกษามีคุณภาพ โครงสร้างของหน่วยงานการศึกษาในจังหวัดมีภารกิจ ในบางเรื่องซ้ำซ้อน ทำให้ไม่เป็นเอกภาพในการบริหาร ระบบฐานข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาในภาพรวมของจังหวัด ยังไม่ทันสมัยและเป็นปัจจุบัน ขาดแคลนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยี หรือข้อมูลที่เป็นจริงอย่างไรบ้างเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะดิจิทัลของครู (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด ฉะเชิงเทรา, 2566)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาฉะเชิงเทรา เป็นหน่วยงานทางการศึกษา สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีโรงเรียนในสังกัด จำนวน 29 โรงเรียน มีหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุน การจัดการศึกษาและการพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพสอดคล้องและการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 จากแผนพัฒนาการศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา พ.ศ. 2566-2570 มีพันธกิจส่งเสริม สนับสนุนการบริหารและ การจัดการศึกษาแบบบูรณาการทุกระดับทุกพื้นที่โดยนำเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือ อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริม และสนับสนุนการจัดการศึกษาเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนให้ผู้เรียนมีสมรรถนะและทักษะอาชีพ

ที่ตรงตามความต้องการของตลาดงานและสถานประกอบการ ยกระดับคุณภาพ ประสิทธิภาพของการจัดการศึกษา การเรียนรู้อย่างหลากหลายและสมัยใหม่ให้ผู้เรียนทุกช่วงวัยได้เรียนรู้อย่างเท่าทัน การเปลี่ยนแปลงในโลกยุคใหม่ ส่งเสริม สนับสนุนการสร้างโอกาส และความเสมอภาคในการเข้าถึง การศึกษาที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง โดยการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ และลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดฉะเชิงเทรา, 2566)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงศึกษาปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อทักษะดิจิทัลของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาฉะเชิงเทรา เพื่อจะได้นำผลการศึกษาไปใช้เป็นข้อมูลหรือแนวทางในการพัฒนาทักษะดิจิทัลของครู เมื่อครูโรงเรียนมีทักษะดิจิทัลมีการปฏิบัติอย่างจริงจังจะส่งผลทำให้การศึกษามีความเจริญก้าวหน้าทันยุคแห่งสังคมการเรียนรู้ และมีการพัฒนาการจัดการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยการบริหารในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาฉะเชิงเทรา
2. เพื่อศึกษาระดับทักษะดิจิทัลของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาฉะเชิงเทรา
3. เพื่อศึกษาปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อทักษะดิจิทัลของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาฉะเชิงเทรา
4. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อทักษะดิจิทัลของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาฉะเชิงเทรา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อทักษะดิจิทัลของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาฉะเชิงเทรา มีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยต่อไปนี้ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อทักษะดิจิทัลของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาฉะเชิงเทรา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาฉะเชิงเทรา ปีการศึกษา 2565 จำนวน 29 โรงเรียน แบ่งเป็นผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 65 คน และครู จำนวน 1,267 คน รวม 1,332 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาฉะเชิงเทรา, 2565)

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขตเชิงเทรา ปีการศึกษา 2565 จำนวน 29 โรงเรียนโดยผู้วิจัยได้คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample size) ด้วยการวิเคราะห์จากโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป G*power version 3.1.9.4 (นิพิฐพนธ์ สนิทเหลือ วชิรพร สาตร์เพ็ชร และ ญาดา นภาพารักษ์, 2562) ได้กลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม จำนวน 242 คน แบ่งเป็นผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 13 คน และ ครู จำนวน 229 คน แล้วใช้วิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Sampling) โดยใช้ขนาดโรงเรียนเป็นชั้น จากนั้นกำหนดสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างโดยการเทียบบัญญัติไตรยางศ์กับประชากร แล้วใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสอบถามปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อทักษะดิจิทัลของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขตเชิงเทรา แบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ตอนที่ 2 ความคิดเห็นการใช้ปัจจัยการบริหารในโรงเรียน มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตอนที่ 3 ความคิดเห็นทักษะดิจิทัลของครูใน มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ได้มาจากการสังเคราะห์งานวิจัย ตอนที่ 4 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อทักษะดิจิทัลของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขตเชิงเทรา

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

โดยผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบความเหมาะสมและความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับนิยามศัพท์ (Index of Item Objective Congruence, IOC) ความถูกต้อง เหมาะสมของภาษาการใช้ถ้อยคำ โดยพิจารณาข้อความที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.60 - 1.00 และทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ครูและผู้บริหารโรงเรียนหนองรีประชานิมิต จังหวัดกาญจนบุรี โดยใช้สูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.977

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

เกณฑ์เกณฑ์ค่าเฉลี่ย 5 ระดับ ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556)

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติ/เป็นจริงมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติ/เป็นจริงมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติ/เป็นจริงปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติ/เป็นจริงน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติ/เป็นจริงน้อยที่สุด

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาแนวทางการพัฒนาปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อทักษะดิจิทัลของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาฉะเชิงเทรา

เมื่อวิเคราะห์ข้อมูล ถ้าผลการวิจัย พบว่า การดำเนินงานโดยใช้ปัจจัยการบริหารด้านใด ส่งผลต่อทักษะดิจิทัลของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาฉะเชิงเทรา จะนำไปสู่ปัจจัยทางการบริหารด้านอื่นๆ ไปสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเป็นอาจารย์ในระดับอุดมศึกษา จำนวน 2 คน รองผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 1 คน ศึกษาพิเศษ จำนวน 2 คน ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 2 คน และ ครูผู้สอน จำนวน 2 คน ที่มีคุณวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไป มีความรู้และประสบการณ์ในการบริหารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ แล้วสรุปเป็นแนวทางการส่งเสริมปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อทักษะดิจิทัลของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาฉะเชิงเทรา

ผลการวิจัย

ผู้ตอบแบบสอบถาม มีจำนวนทั้งสิ้น 242 คน จำแนกตามสถานภาพการดำรงตำแหน่งส่วนใหญ่เป็นครูผู้สอน จำนวน 229 คน คิดเป็นร้อยละ 94.60 เพศหญิง จำนวน 170 คน คิดเป็นร้อยละ 70.20 อายุน้อยกว่า 30 ปี จำนวน 112 คน คิดเป็นร้อยละ 46.30 ระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 169 คน คิดเป็นร้อยละ 69.80 ประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่า 5 ปี จำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 41.30

1. ผลการวิเคราะห์ระดับปัจจัยการบริหารในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาฉะเชิงเทรา

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การแปลผลและลำดับปัจจัยการบริหารในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาฉะเชิงเทรา จำแนกตามปัจจัยการบริหารในโรงเรียน

ปัจจัยการบริหารในโรงเรียน	ระดับการปฏิบัติ/เป็นจริง			
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
1. การจัดโครงสร้างองค์กร (X_1)	4.29	0.75	มาก	5
2. การพัฒนาบุคลากร (X_2)	4.30	0.75	มาก	4
3. เทคโนโลยีสารสนเทศ (X_3)	4.31	0.72	มาก	3
4. ภาวะผู้นำ (X_4)	4.33	0.72	มาก	1
5. การสร้างแรงจูงใจ (X_5)	4.26	0.74	มาก	6
6. การสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์การ (X_6)	4.32	0.72	มาก	2
โดยรวม (X_t)	4.30	0.74	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า ปัจจัยการบริหารในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ฉะเชิงเทรา โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด อยู่ในระดับมาก คือ ด้านภาวะผู้นำ ($\bar{x} = 4.33$, S.D. = 0.72) รองลงมา คือ ด้านการสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์กร ($\bar{x} = 4.32$, S.D. = 0.72) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด อยู่ในระดับมาก คือ ด้านการสร้างแรงจูงใจ ($\bar{x} = 4.26$, S.D. = 0.74)

2. ผลการวิเคราะห์ระดับทักษะดิจิทัลของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาฉะเชิงเทรา

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การแปลผลและลำดับทักษะดิจิทัลของครู ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาฉะเชิงเทรา จำแนกตามทักษะดิจิทัลของครู ในโรงเรียน

ทักษะดิจิทัลของครูในโรงเรียน	ระดับทักษะดิจิทัล			
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
1. การมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล (Y_1)	4.31	0.68	มาก	3
2. การเป็นผู้ใช้งานดิจิทัลได้อย่างคล่องแคล่ว (Y_2)	4.37	0.65	มาก	1
3. ความสามารถในการนำข้อมูลมาใช้ (Y_3)	4.29	0.69	มาก	4
4. การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในโลกดิจิทัล (Y_4)	4.34	0.67	มาก	2
โดยรวม (Y_t)	4.33	0.67	มาก	

จากตารางที่ 2 พบว่า ทักษะดิจิทัลของครูในโรงเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา รายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด อยู่ในระดับมาก คือ ด้านการเป็นผู้ใช้งานดิจิทัลได้อย่างคล่องแคล่ว ($\bar{x} = 4.37$, S.D. = 0.65) รองลงมา อยู่ในระดับมากคือ ด้านการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในโลกดิจิทัล ($\bar{x} = 4.34$, S.D. = 0.67) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด อยู่ในระดับมาก คือ ด้านความสามารถในการนำข้อมูลมาใช้ ($\bar{x} = 4.29$, S.D. = 0.69)

3. ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อทักษะดิจิทัลของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาฉะเชิงเทรา โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ เมื่อนำตัวแปรด้านปัจจัยการบริหาร 4 ด้าน คือ ด้านการสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์กร ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และด้านการสร้างแรงจูงใจ มาพยากรณ์ทักษะดิจิทัลของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาฉะเชิงเทรา สามารถร่วมกันพยากรณ์ โดยมีประสิทธิภาพในการทำนาย ร้อยละ 75.30 ($R^2=0.753$) และเมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน (beta) พบว่า ตัวแปร ด้านการสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์กร มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยพยากรณ์ ($b=0.355$) รองลงมา

คือ ด้านการพัฒนาบุคลากร มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยพยากรณ์ ($b=0.263$) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยพยากรณ์ ($b=0.259$) และด้านการสร้างแรงจูงใจ มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยพยากรณ์ ($b=0.235$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. แนวทางการพัฒนาปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อทักษะดิจิทัลของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขตพะเยา แนวทางการพัฒนาปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อทักษะดิจิทัลของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขตพะเยา ผู้วิจัยนำแนวทางที่มีความถี่สูงสุด 3 ลำดับแรกของแต่ละด้านมาสรุปเป็นแนวทางการพัฒนาที่ควรได้รับการพัฒนา จำนวน 4 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านการสร้างแรงจูงใจ ด้านการสร้างบรรยากาศ และวัฒนธรรมองค์กร สรุปจากคำสัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิได้ ดังนี้

1) ด้านการพัฒนาบุคลากร ได้แก่ ควรมีการกำหนดนโยบายในการวางแผนการพัฒนาครู กำหนดหัวเรื่อง และประเด็นสำคัญในการพัฒนาครูและบุคลากรไว้อย่างชัดเจน มีการจัดสรรงบประมาณ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ครู บุคลากรเข้ารับการฝึกอบรมในด้านต่าง ๆ ตามความถนัดและเหมาะสมตามความต้องการ และการกำหนดให้ครูและบุคลากร มีการอบรมหรือศึกษาด้วยตนเองผ่านระบบออนไลน์ โดยเน้นการฝึกอบรมด้านเทคโนโลยีเป็นสำคัญ

2) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้แก่ ควรมีการกำหนดนโยบาย เพื่อวางแผนการใช้ และการสนับสนุนด้านอุปกรณ์เทคโนโลยีให้เพียงพอต่อความต้องการ รวมทั้งการส่งเสริม สนับสนุนให้ครูและบุคลากรทางการศึกษานำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนและการปฏิบัติงานอย่างเต็มศักยภาพ และการอบรมให้ความรู้แก่ครูด้านการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการปฏิบัติงานอย่างคล่องแคล่ว

3) ด้านการสร้างแรงจูงใจ ได้แก่ ควรมีการจัดกิจกรรมในโรงเรียน เพื่อการยกย่องชมเชยครูและบุคลากร มีการมอบรางวัล เกียรติบัตร หรือการประกาศเกียรติคุณ ให้ครูและบุคลากรในที่ประชุม หรือหน้าเสาธง สำหรับครูที่มีความตระหนักรู้เกี่ยวกับความปลอดภัย และสิ่งที่จะเกิดขึ้นตามมาจากการใช้ดิจิทัล และจัดฝึกอบรมหรือสัมมนาที่เป็นประโยชน์เรื่องเทคโนโลยีในการทำงานจะช่วยให้ครูและบุคลากรได้รับการพัฒนาทักษะที่มีอยู่ หรือการเรียนรู้เพื่อเพิ่มทักษะใหม่ ๆ นั้นจะทำให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น และ 4) ด้านการสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์กร ได้แก่ ผู้บริหารควรพัฒนาตนเองให้มีภาวะผู้นำเชิงดิจิทัล เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการปฏิบัติงาน ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการงาน และเพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและควรสร้างบรรยากาศการมีส่วนร่วม ให้ครูและบุคลากรได้แสดงความคิดเห็นในทุกส่วนงานของการบริหารจัดการ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับปัจจัยการบริหารในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน 3 อันดับแรก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย พบว่า ด้านภาวะผู้นำ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์กร และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านการสร้างแรงจูงใจ โดยเฉพาะด้านภาวะผู้นำ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด เนื่องจากผู้บริหารและครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาฉะเชิงเทรา ให้ความสำคัญการใช้ศาสตร์และศิลป์ ความรู้ ความสามารถ การสื่อสาร มีกลวิธีในการโน้มน้าวใจให้บุคลากรให้บุคลากรและครู ปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายให้ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับแนวคิดของพิพัฒน์พงษ์ วิเศษ (2561) ได้กล่าวไว้ว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง เป็นพฤติกรรมของบุคคลที่มีศิลปะในการชักจูงใจผู้ใต้บังคับบัญชาหรือกลุ่มให้ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มใจเต็มความสามารถ และเป็นกระบวนการสร้างอิทธิพลต่อกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่ม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ภายในสถานการณ์หนึ่ง ๆ โดยอาศัยการยอมรับการยกย่องความศรัทธา ความเชื่อมั่น ความไว้วางใจและความร่วมมือจากผู้ใต้บังคับบัญชาและสอดคล้องกับ วาทีทยา ราชภักดี (2561) ที่ได้ศึกษาปัจจัยทางการบริหารของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนหัวหน้ากลุ่มบริหารงานบุคคลและครูผู้สอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ ด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร ด้านการพัฒนาบุคลากร และด้านบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์กรตามลำดับ

2. ระดับทักษะดิจิทัลของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน 3 อันดับแรก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย พบว่า ด้านการเป็นผู้ใช้งานดิจิทัลได้อย่างคล่องแคล่ว มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในโลกดิจิทัล และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านการมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล โดยเฉพาะด้านการเป็นผู้ใช้งานดิจิทัลได้อย่างคล่องแคล่วมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด เนื่องจากผู้บริหารและครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาฉะเชิงเทรา ให้ความสำคัญการใช้งานดิจิทัลของครูให้สามารถใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ครอบคลุมตั้งแต่เทคนิคขั้นพื้นฐานสู่เทคนิคขั้นสูงขึ้นสำหรับการเข้าถึงและการใช้ความรู้ได้อย่างคล่องแคล่ว ตามแนวคิดของณัฐฉัตร พงศ์ศิริ (2560) หมายถึง ความคล่องแคล่วทางเทคนิคที่จำเป็นในการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ทักษะและความสามารถที่เกี่ยวข้องกับคำว่า “ใช้” ครอบคลุมตั้งแต่เทคนิคขั้นพื้นฐานสู่เทคนิคขั้นสูงขึ้นสำหรับการเข้าถึงและการใช้ความรู้ และฐานข้อมูลออนไลน์ รวมถึงเทคโนโลยีอุบัติใหม่ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของอนุสรณ์ นามประดิษฐ์ (2565) ได้ทำการวิจัย เรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศ จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงดิจิทัล มี 5 องค์ประกอบ

คือ 1) การมีวิสัยทัศน์เชิงดิจิทัล 2) การเป็นผู้ใช้งานดิจิทัลได้อย่างคล่องแคล่ว 3) ความสามารถในการนำข้อมูลมาใช้ 4) ความเข้าใจในความรู้และทักษะความสามารถของคนในองค์กร และ 5) การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในโลกดิจิทัล ผลการศึกษาสภาพภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศจังหวัดเชียงใหม่พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

3. ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อทักษะดิจิทัลของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 23 โดยการศึกษาวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อทักษะดิจิทัลของครูในโรงเรียน ผลการศึกษาพบว่า ตัวแปรอิสระสามารถพยากรณ์ทักษะดิจิทัลของครูในโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คือด้านการสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์กร ด้านการพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และด้านการสร้างแรงจูงใจ โดยตัวแปรดังกล่าวร่วมกันพยากรณ์ทักษะดิจิทัลของครูในโรงเรียน ได้ร้อยละ 75.30 ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากการปัจจัยการบริหารการสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์กร การจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการปฏิบัติงาน การที่บุคลากรในโรงเรียนมีความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงาน หรือระบบของทัศนคติที่คณะครูยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น เป็นรูปแบบของข้อตกลงพื้นฐานของบุคลากรและครู เป็นแบบแผนแนวคิด ค่านิยม ความเชื่อของคณะครูภายในโรงเรียนนั้นๆ เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของแต่ละโรงเรียน เป็นบรรทัดฐานการประพฤติปฏิบัติของคณะครูเป็นระบบการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกันของคณะครูซึ่งสอดคล้องกับอนุพงศ์ไชยบุตร (2564) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยการบริหาร ที่นำมาวิเคราะห์จำนวน 4 ด้าน พบว่า มีจำนวน 3 ด้าน ที่สามารถพยากรณ์ความสำเร็จของการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาได้ ได้แก่ ด้านการจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ (X_3) ด้านการบริหารหลักสูตร (X_4) และด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ (X_1) โดยมีอำนาจพยากรณ์ร้อยละ 73.90 และมีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์เท่ากับ ± 1.09 และสอดคล้องกับแก้วกาญจน์ ภิรมานวัฒน์ (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ ปัจจัยการบริหารจำนวน 4 ด้าน ที่สามารถพยากรณ์ความสำเร็จในการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนได้คือ ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ ปัจจัยด้านการพัฒนาบุคลากร ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ และปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงาน และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ได้สารสนเทศที่เหมาะสม ทันสมัย มีคุณภาพ และเพียงพอต่อการใช้งาน การวางแผนจัดการใช้งานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ และพัฒนาบุคลากรให้เรียนรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสารสนเทศจะแก้ไขใหม่

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการทำวิจัย

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำปัจจัยการบริหารด้านภาวะผู้นำมาปรับใช้ในการบริหารในโรงเรียน มีการยกย่อง ชมเชย ให้รางวัล ประกาศเกียรติคุณ สวัสดิการต่าง ๆ สร้างแรงจูงใจให้ครูบุคลากรมีทัศนคติที่ดีต่อโรงเรียนและส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาปฏิบัติงานให้สำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 ครูในโรงเรียนควรมีทักษะดิจิทัลครบทุกด้าน สามารถในการนำข้อมูลมาใช้ในการทำงาน สามารถสื่อสาร และพัฒนากระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบให้ทันสมัยและมีประสิทธิภาพ ปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้องเหมาะสมรวมทั้งมีความชำนาญ และสามารถใช้อุปกรณ์สารสนเทศให้เกิดประโยชน์สูงสุด

1.3 ควรมีการส่งเสริมและพัฒนาปัจจัยการบริหารโรงเรียน ซึ่งจะส่งผลต่อทักษะดิจิทัลของครูในโรงเรียน ให้ดำเนินการได้และมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและพัฒนามากขึ้น

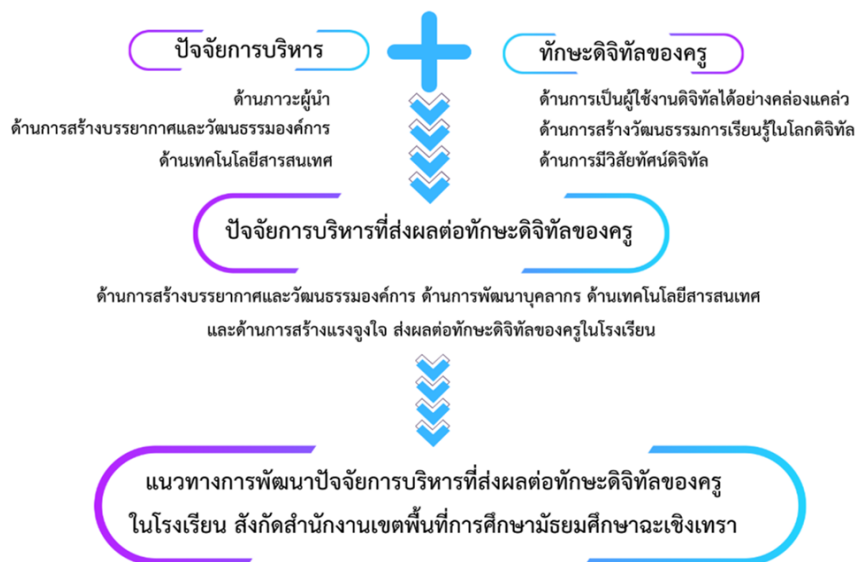
1.4 ผู้บริหารกำหนดนโยบาย วางแผน ส่งเสริม และสนับสนุนอุปกรณ์ ให้ความสำคัญการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนและการปฏิบัติงาน สามารถนำไปพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน ให้เกิดประสิทธิภาพ และประโยชน์สูงสุดในโรงเรียน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การศึกษาปัจจัยด้านอื่นๆ หรือปัจจัยที่มีแนวโน้มที่ส่งผลต่อทักษะดิจิทัลของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขตเชิงเทรา เช่น ด้านสิ่งแวดล้อมและด้านงบประมาณ เป็นต้น

2.2 การศึกษาทักษะดิจิทัลของครูในโรงเรียนสังกัดอื่น ๆ เช่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษา เป็นต้น

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง นโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ 2464. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กัมพล เกศสาลี. (2561). การรู้ดิจิทัลในการปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 12(2), 503-514.
- แก้วกาญจน์ กิมานุวัฒน์. (2564). ปัจจัยปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ณัฐวุฒิ พงศ์สิริ. (2560). แนวโน้มด้านทรัพยากรบุคคล. กรุงเทพฯ: วิจิตรทัศน์.
- นิพัทธ์พนธ์ สนิทเหลือ, วัชรินทร์ สาตร์เพชร และ ญาดา นภาพารักษ์. (2562). การคำนวณขนาดตัวอย่างด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป G*POWER SAMPLE SIZE CALCULATION USING G*POWER PROGRAM. สืบค้นเมื่อ 15 มกราคม 2565, <https://so04.tcithaijo.org/index.php/svittj/article>.

- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พิพัฒน์พงษ์ วิเศษ. (2561). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- วาติยา ราชักดี. (2561). ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- สำนักงานข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. (2563). กรอบแนวทางการพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. สืบค้นเมื่อ 28 พฤษภาคม 2566, จาก https://otepc.go.th/th/content_page/item/2928-4-2563.html
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). แนวปฏิบัติของการสร้างและส่งเสริมการเรียนรู้ดิจิทัลสำหรับครู กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาฉะเชิงเทรา. (2565). ข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษา พ.ศ. 2565. สืบค้นเมื่อ 29 พฤษภาคม 2566, จาก <https://drive.google.com/drive/folders/1H-EI7kVqsB5nG1gOAOQ2k-UdEFQVcKLtq.v>
- สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดฉะเชิงเทรา. (2566). แผนพัฒนาการศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา พ.ศ.2566-2570. สืบค้นเมื่อ 28 พฤษภาคม 2566, จาก <https://ccopeo.moe.go.th>
- อติพร เกิดเรือง. (2560). การส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อรองรับสังคมไทยในยุคดิจิทัล. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, 6(1), 173-184.
- อนุพงศ์ ไชยบุตร. (2564). ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- อนุสรณ์ นามประดิษฐ์. (2565). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศ จังหวัดเชียงใหม่. วารสารวิชาการสังคมศาสตร์เครือข่ายวิจัยประชาชน สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ, 4(2), 68-83.

การประเมินโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร
ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่
The Evaluation of the Projects Initiate School
in the Secondary Educational Sarvice Area Office Chiang Mai

ธีรนนท์ ถนอมทรัพย์¹ และ ปาริชาติ บัวเจริญ²

มหาวิทยาลัยพายัพ^{1,2}

Teeranon Thanomsap¹ and Parichat Buacharoen²

Payap University^{1,2}

Correspomding Author, Email: parichat_b@payap.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ โดยใช้รูปแบบ CIPPIEST (Context, Input, Process, Product, Impact, Effectiveness, Sustainability and Transportability) ของ สตีฟเฟิลปิม และเพื่อศึกษาแนวทางการดำเนินงานโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย จำนวน 110 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 8 คน, ครู จำนวน 24 คน, นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 24 คน, ผู้ปกครองและคณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 48 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินและแบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า

- 1) ด้านบริบท
- 2) ด้านปัจจัยนำเข้า
- 3) ด้านกระบวนการ
- 4) ด้านผลผลิต
- 5) ด้านผลกระทบ
- 6) ด้านประสิทธิผล
- 7) ด้านความยั่งยืน และ
- 8) ด้านการถ่ายทอดส่งต่อ โดยภาพรวมของทุกด้าน

* ได้รับบทความ: 9 มีนาคม 2567; แก้ไขบทความ: 11 มิถุนายน 2567; ตอรับตีพิมพ์: 28 มิถุนายน 2567

Received: 9 March 2024; Revised: 11 June 2024; Accepted: 28 June 2024

ผลการประเมินมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และผลการศึกษาแนวทางการดำเนินโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เชียงใหม่ ทำให้ได้แนวทางที่ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนด้านต่าง ๆ ที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่ใช้ทักษะกระบวนการกลุ่มและฝึกการลงมือปฏิบัติจริง เพื่อส่งเสริมให้เด็กและเยาวชน ได้พัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างสมดุลทั้งด้านพุทธิศึกษา จริยศึกษา หัตถศึกษา และพลศึกษาโดยอาศัยศาสตร์หลากหลายสาขามารวมกันทั้งในด้านอาหารโภชนาการ สุขภาพอนามัย การศึกษา การงานอาชีพ การอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น ให้สอดคล้องตามบริบทของสถานศึกษา ชุมชนและท้องถิ่น ผลการวิจัยที่ได้ในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ในการนำไปวางแผนและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาต่อไป

คำสำคัญ: การประเมินโครงการ; โครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร

Abstract

The purpose of this research was evaluation for the projects initiate School in The Secondary Educational Service Area Office Chiang Mai Province using Stufflebeam's CIPPIEST model (Context, Input, Process, Product effect, effectiveness, sustainability and transportability) And study aims to examine the operational guidelines for the development The projects initiate School in The Secondary Educational Service Area Office Chiang Mai. Research sample group were 110 (8 Educational institution administrators, 24 teacher, 24 students in secondary 1-6 and 48 of their parent and the committee of basic educational school). The research instrument was the evaluation of the projects initiate and opinion questionnaires. The research data were analyzed using mean, standard deviation and qualitative analysis. The results of the research were as follows: 1) Context 2) Input 3) Process 4) Product 5) Impact 6) Effectiveness 7) Sustainable and 8) Transportability, the overall was suitable at the very high level, and provide guidelines for the projects initiate School in The Secondary Educational Service Area Office Chiang Mai. Providing guidelines to promote various aspects of student quality, with a focus on student-centered skills, group processes, and hands-on practical training, facilitates the balanced development of children and youth. This development encompasses Buddhist studies, moral education, cultural studies, and physical education,

utilizing interdisciplinary approaches across various fields such as nutrition, health, education, careers, environmental conservation, and local culture. These efforts are aligned with the context of schools, communities, and regions, aiming to enable children and youth to develop their potential comprehensively. The results of this research helpful for educational institution to plan and develop learning resources to promote appropriate student-centered learning management.

Keywords: Project Evaluation; The Projects Initiate

บทนำ

แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับที่ 5 เป็นแผนระยะ 10 ปี (พ.ศ. 2560–2569) ได้จัดทำให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560–2579) ซึ่งเป็นแผนแม่บทหลักของการพัฒนาประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560–2564) ที่น้อมนำหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปณิธานในการพัฒนาประเทศ แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560–2574) และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) (สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2560 : 25) โดยมุ่งสู่การเสริมสร้างพลังและความเข้มแข็งให้กับเด็กและเยาวชนให้สามารถดูแลและพัฒนาตนเองได้อย่างสมดุลกันทั้งทางร่างกาย จริยธรรม คุณธรรม และความรอบรู้ทั้งทางวิชาการและการงานอาชีพ เพื่อนำแผนฯ ไปสู่การปฏิบัติและผลักดันให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายตามพระราชประสงค์ โดยการพัฒนาแบบองค์รวม และใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างประหยัดและให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด (สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2560 : 31) มุ่งเน้นจัดกระบวนการเรียนรู้อาชีพการเกษตรอย่างครบวงจรและเป็นระบบ ตั้งแต่การผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม จนถึงการนำผลผลิตไปใช้ประโยชน์ และการจัดทำบัญชีพัฒนาหลักสูตรงานอาชีพที่จำเป็นสำหรับชีวิตประจำวันให้เหมาะสมกับแต่ละช่วงวัย พัฒนาปรับปรุงหลักสูตรสหกรณ์เพื่อให้การปลูกฝังลักษณะนิสัยและคุณธรรมจริยธรรมด้วยหลักการและอุดมการณ์สหกรณ์สัมฤทธิ์ผล และมุ่งเน้นให้ชุมชนได้รับการพัฒนาโดยการขยายงานพัฒนาจากโรงเรียนเข้าไปในชุมชนผ่านทางเด็กนักเรียน ทั้งกิจกรรมการผลิตทางการเกษตรที่ยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม พฤติกรรมสุขภาพและการพัฒนาสภาพแวดล้อมของบ้านและชุมชนให้ถูกสุขลักษณะ การนำความรู้และทักษะทางวิชาชีพ การทำบัญชีการสหกรณ์มาใช้ในครอบครัวและชุมชน เพื่อพัฒนาสถานศึกษา เป็นศูนย์บริการความรู้ ที่มุ่งหวังให้โรงเรียนสามารถพัฒนากิจกรรมการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เป็นนิทรรศการที่มีชีวิต เป็นตัวอย่างให้แก่ประชาชน ครู นักเรียน หรือผู้สนใจมาศึกษาทดลอง ครูและเด็กนักเรียนสามารถถ่ายทอดความรู้

โดยการเป็นวิทยากร มีการจัดการความรู้และเผยแพร่ต่อไป (สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2560 : 3)

ประสิทธิผลของโรงเรียนในโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นเรื่องที่ต้องดำเนินการ อย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้สูงขึ้น การแก้ไขปัญหาต้องคำนึงถึงความคุ้มค่าในการลงทุน การพัฒนากำลังคนของชาติในระยะยาว ความยั่งยืนและประโยชน์ของนักเรียนและสถานศึกษา ทั้งในปัจจุบันและอนาคต การออกแบบภายใต้การขับเคลื่อนของการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้ ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาการศึกษาภายใต้กรอบประเทศไทย 4.0 สู่ศตวรรษที่ 21 เริ่มด้วยการฝึกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนแบบบูรณาการสหวิทยาการ เชื่อมโยงความรู้กับจินตนาการ เปลี่ยนแปลงไปสู่รูปธรรมให้ผู้เรียนมีทักษะที่ต้องการ (ขวลิต โพธิ์นคร, 2560) อันเป็นการจัดการเรียนการสอนที่สอนให้ผู้เรียนสามารถนำองค์ความรู้ที่มีอยู่ทุกหนทุกแห่งบนโลกนี้ มาบูรณาการเชิงสร้างสรรค์ ตอบสนองความต้องการของสังคม สร้างผลผลิตอย่างสร้างสรรค์ (ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์, 2560 : 14-16) เพราะนอกจากให้ความรู้แล้วต้องทำให้เด็กเป็นคนที่จะรักที่จะเรียน มีคุณธรรม และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561)

การประเมินโครงการนับว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดของการดำเนินโครงการ ซึ่งช่วยให้ได้ข้อมูลและสารสนเทศต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนโครงการ ตรวจสอบความพร้อมของทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นในการดำเนินโครงการ ตลอดจนตรวจสอบความเป็นไปได้ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ช่วยทำให้การกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการมีความชัดเจน ช่วยในการจัดหาข้อมูลเกี่ยวกับความก้าวหน้าปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ (สมคิด พรหมจ้อย, 2552 : 30) และช่วยให้ได้ข้อมูลป้อนกลับจากผู้รับบริการ ข้อมูลประเภทนี้ ทำให้เราทราบถึงข้อจำกัดและปัญหาต่าง ๆ ในการปฏิบัติงาน เพื่อนำมาปรับปรุงโครงการตลอดจนเพื่อก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ให้และผู้รับบริการ รวมถึงทราบผลผลิตของโครงการทั้งในด้านที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ควบคู่กันไป (เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี, 2551 : 93-95) โดยเฉพาะรูปแบบการประเมิน CIPPIEST Model ที่เป็นส่วนขยายของรูปแบบการประเมิน CIPP โดยที่ส่วนขยายของมิติการประเมินที่เพิ่มขึ้นนี้ มีความหมายครอบคลุมรวมถึงการประเมินผลผลิตเดิมและการประเมินผลลัพธ์ (รัตนะ บัวสนธ์, 2556 : 7-24) ซึ่งเป้าหมายของการประเมินตามรูปแบบนี้ มุ่งให้ประเมินความก้าวหน้า (Formative Evaluation) ก่อน อาจทำหลายครั้ง จึงทำการประเมินสรุปรวม (Summative Evaluation) ซึ่งจะให้ได้ข้อมูลและสารสนเทศที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้นในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ

จากเหตุผลและความสำคัญในข้างต้น ประกอบกับการศึกษารายงานผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ซึ่งมีการรายงานผลการดำเนินงานในด้านกระบวนการ และ

ด้านผลผลิตเท่านั้น อีกทั้งยังเป็นการรายงานผลในภาพรวมระดับประเทศ ข้อมูลและสารสนเทศที่ได้จึงไม่เพียงพอ สำหรับการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ในระดับเขตพื้นที่การศึกษา ผู้วิจัยในฐานะครูผู้รับผิดชอบโครงการ จึงสนใจที่จะทำการวิจัยประเมินโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPPIEST Model เพราะเป็นการประเมินที่มีวิธีการดำเนินการอย่างชัดเจน เป็นระบบเพื่อจะได้สารสนเทศจากการประเมิน เป็นข้อมูลในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการและเป็นประโยชน์สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องในการวางแผนพิจารณาปรับปรุงแก้ไขและขยายผลโครงการให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาแนวทางการดำเนินงานโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

ประชากรและกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

1. บุคลากรของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ จำนวน 56 คน โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย
1) ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 8 คน 2) ครูผู้สอน จำนวน 24 คน 3) นักเรียน จำนวน 24 คน
2. ชุมชนผู้รับบริการของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ จำนวน 48 คน โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย
1) คณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 24 คน 2) ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 24 คน
3. ผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์แนวทางการดำเนินการจัดกิจกรรมตามโครงการ จำนวน 6 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย
1) ผู้บริหารระดับเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 3 คน
2) ศึกษาพิเศษที่เป็นผู้รับผิดชอบหรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการ จำนวน 3 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

ฉบับที่ 1 แบบประเมินสำหรับผู้บริหารและครูที่เข้าร่วมโครงการ ประเมิน 8 ด้าน ได้แก่

ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต ด้านผลกระทบ ด้านประสิทธิผล ด้านความยั่งยืน และด้านการถ่ายทอดส่งต่อ

ฉบับที่ 2 แบบประเมินสำหรับนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ ประเมิน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านผลกระทบ ด้านประสิทธิผล ด้านความยั่งยืน ด้านการถ่ายทอดส่งต่อ

ฉบับที่ 3 แบบประเมินสำหรับผู้ปกครองและคณะกรรมการสถานศึกษา ประเมิน 8 ด้าน ได้แก่ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต ด้านผลกระทบ ด้านประสิทธิผล ด้านความยั่งยืน และด้านการถ่ายทอดส่งต่อ

ฉบับที่ 4 แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi Structured Interview) ประเด็นการสัมภาษณ์ เพื่อหาแนวทางการดำเนินการจัดกิจกรรม โครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ เพื่อนำไปประกอบการพิจารณาโครงการนั้น ให้คงอยู่ หรือดำเนินการปรับปรุงแก้ไข และส่งเสริมพัฒนาโครงการในครั้งต่อไป

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ นำแบบประเมินให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้อง และความครอบคลุมของประเด็นการประเมินตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และประเมินความสอดคล้องของรายการประเมินแต่ละข้อเพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item Object Congruence; IOC) พบว่า ทุกประเด็นการประเมินมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.98 - 1.00 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินทั้งฉบับ โดยใช้สูตรการหาสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) มีค่า 0.99

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยพายัพ ถึงผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ เพื่อให้ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ (frequency) และร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย

ผลการประเมินโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ สรุปผลการวิจัย ดังนี้

ตาราง 1 ผลการประเมินโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ สำหรับผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบโครงการ

องค์ประกอบการประเมิน	ระดับความเหมาะสม		
	$\bar{x}$	S.D.	การแปลผล
1. ด้านบริบท	4.93	0.30	มากที่สุด
2. ด้านปัจจัยนำเข้า	4.96	0.20	มากที่สุด
3. ด้านกระบวนการ	4.96	0.18	มากที่สุด
4. ด้านผลผลิต	4.94	0.28	มากที่สุด
5. ด้านผลกระทบ	4.97	0.19	มากที่สุด
6. ด้านประสิทธิผล	4.95	0.24	มากที่สุด
7. ด้านความยั่งยืน	4.95	0.24	มากที่สุด
8. ด้านการถ่ายทอดส่งต่อ	4.93	0.26	มากที่สุด
รวม	4.94	0.23	มากที่สุด

จากตาราง 1 ผลการประเมินโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ สำหรับผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบโครงการ โดยรวมทั้ง 8 ด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.94$) และผ่านเกณฑ์ที่กำหนดทุกด้าน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านผลกระทบ ($\bar{x} = 4.97$) มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านปัจจัยนำเข้าและด้านกระบวนการ ($\bar{x} = 4.96$) มีค่าเฉลี่ยเท่ากันและอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน เมื่อพิจารณาด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยและอยู่ในระดับมากที่สุดเรียงลำดับน้อยไปหามากได้แก่ ด้านบริบทและด้านการถ่ายทอดส่งต่อ ($\bar{x} = 4.93$) ด้านผลผลิต ($\bar{x} = 4.94$) ด้านประสิทธิผลและด้านความยั่งยืน ($\bar{x} = 4.95$)

ตาราง 2 ผลการประเมินโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ สำหรับนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ

องค์ประกอบการประเมิน	ระดับความเหมาะสม		
	$\bar{x}$	S.D.	การแปลผล
1. ด้านผลกระทบ	4.89	0.36	มากที่สุด
2. ด้านประสิทธิผล	4.95	0.24	มากที่สุด
3. ด้านความยั่งยืน	4.90	0.34	มากที่สุด
4. ด้านการถ่ายทอดส่งต่อ	4.85	0.45	มากที่สุด
รวม	4.89	0.34	มากที่สุด

จากตาราง 2 ผลการประเมินโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ สำหรับนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ โดยรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.89$) ซึ่งผ่านตามเกณฑ์ที่กำหนดในทุกด้าน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกรายการ เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านประสิทธิผล ($\bar{x} = 4.95$) ด้านความยั่งยืน ($\bar{x} = 4.90$) ด้านผลกระทบ ($\bar{x} = 4.89$) ส่วนด้านการถ่ายทอดส่งต่อ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{x} = 4.85$)

ตาราง 3 ผลการประเมินโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ สำหรับผู้ปกครองและคณะกรรมการสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ

องค์ประกอบการประเมิน	ระดับความเหมาะสม		
	$\bar{x}$	S.D.	การแปลผล
1. ด้านบริบท	4.90	0.36	มากที่สุด
2. ด้านปัจจัยนำเข้า	4.95	0.24	มากที่สุด
3. ด้านกระบวนการ	4.95	0.24	มากที่สุด
4. ด้านผลผลิต	4.92	0.29	มากที่สุด
5. ด้านผลกระทบ	4.94	0.25	มากที่สุด
6. ด้านประสิทธิผล	4.95	0.20	มากที่สุด
7. ด้านความยั่งยืน	4.95	0.20	มากที่สุด
8. ด้านการถ่ายทอดส่งต่อ	4.92	0.30	มากที่สุด
รวม	4.93	0.26	มากที่สุด

จากตาราง 3 ผลการประเมินโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ สำหรับผู้ปกครองและคณะกรรมการสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโดยรวมทั้ง 8 ด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.85$) และผ่านเกณฑ์ที่กำหนดทุกด้าน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านประสิทธิผล และด้านความยั่งยืน มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($\bar{x} = 4.95$) มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านผลกระทบ ($\bar{x} = 4.94$) อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านผลผลิตและด้านการถ่ายทอดส่งต่อ มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($\bar{x} = 4.92$) อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านบริบท ($\bar{x} = 4.90$) อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยและอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับน้อยไปหามาก ได้แก่ ด้านบริบท ($\bar{x} = 4.90$) ด้านผลผลิตและด้านการถ่ายทอดส่งต่อ มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($\bar{x} = 4.92$) ด้านผลกระทบ ($\bar{x} = 4.94$) ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านประสิทธิผล และด้านความยั่งยืน มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($\bar{x} = 4.95$)

ผลการศึกษาแนวทางการดำเนินโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ มีดังนี้

1. การจัดทำโครงการควรกำหนดวิสัยทัศน์พันธกิจ และเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนด้านต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลต้นสังกัด และเจตนารมณ์ของแผนกองทุนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ฉบับที่ 5 ทั้ง 8 เป้าหมายหลักโดยมีการจัดกิจกรรมและพัฒนาคุณภาพที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่ใช้ทักษะกระบวนการกลุ่มและฝึกการลงมือปฏิบัติจริง สถานศึกษาต้องจัดกิจกรรมให้สอดคล้องตามบริบทของชุมชนและท้องถิ่น อีกทั้งสามารถยืดหยุ่นในทางปฏิบัติตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง

2. ครูมีส่วนสำคัญในการจัดการการเรียนรู้โดยกระตุ้นให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง เพื่อส่งเสริมให้เด็กและเยาวชน ได้พัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างสมดุลทั้งด้านพุทธิศึกษา จริยศึกษา หัตถศึกษา และพลศึกษาโดยอาศัยศาสตร์หลากหลายสาขามารวมกันทั้งในด้านอาหารโภชนาการ สุขภาพอนามัย การศึกษา การงานอาชีพ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น

3. ผู้บริหารโรงเรียนต้องสนับสนุนให้ครูได้รับการพัฒนาเพื่อสร้างสรรค์กิจกรรมด้านพุทธิศึกษา จริยศึกษา หัตถศึกษา และพลศึกษาโดยอาศัยศาสตร์หลากหลายสาขามารวมกันทั้งในด้านอาหารโภชนาการ สุขภาพอนามัย การศึกษา การงานอาชีพ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิผลต่อผู้เรียน

4. การดำเนินโครงการ ต้องมีการสรุปผลการดำเนินงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ โดยผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และกรรมการสถานศึกษา ควรมีส่วนร่วมในการออกแบบและวางแผนการดำเนินงาน

และการประเมินโครงการ เพื่อกำหนดแนวทางหรือรูปแบบการพัฒนาโครงการ โดยความร่วมมือภาคีเครือข่าย และตรวจสอบความเป็นไปได้ในการจัดกิจกรรมต่างๆ ทำให้การกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการมีความชัดเจนในการจัดหาข้อมูลความก้าวหน้า ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินโครงการ

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่องการประเมินโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ เป็นการวิจัยเชิงประเมิน (Evaluation Research) โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPPIEST Model มาเป็นเครื่องมือสำคัญในการประเมิน ซึ่งผลประเมินทั้ง 8 ด้าน อภิปรายผลตามลำดับ ดังนี้

1. ด้านบริบท

ผลการประเมินด้านบริบทโดยภาพรวม พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดโดยผลการประเมินของผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบโครงการ ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะว่า สถานศึกษามีกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการที่สามารถนำไปสู่กระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติให้สอดคล้องกับสภาพของสังคม เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดของทั้งผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบโครงการ ได้แก่ สถานศึกษากำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการมีความชัดเจน สามารถนำไปสู่กระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติวัตถุประสงค์ของโครงการกับสภาพของสังคม สถานศึกษาจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม สามารถดำเนินกิจกรรมได้จริง ประกอบกับผลการสัมภาษณ์ผู้ประสานงานโครงการ พบว่า ในด้านบริบทของโครงการมีความเหมาะสมและสอดคล้องกันเป็นอย่างดี โดยมีความเห็นว่าเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของโครงการนั้นมีความเหมาะสมต่อสถานศึกษาในดำเนินโครงการ มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาของสถานศึกษา ช่วยส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้พัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างสมดุลทั้งด้านพุทธิศึกษา จริยศึกษา ทดถศึกษาและพลศึกษา โดยอาศัยศาสตร์หลากหลายสาขานบูรณาการกันทั้งในด้านอาหารโภชนาการ สุขภาพอนามัย การศึกษา การงานอาชีพ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโครงการมีวัตถุประสงค์ เป้าหมายที่ชัดเจน และตรงกับความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง อีกทั้งกิจกรรมโครงการยังสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงโดยครูผู้สอนบูรณาการกิจกรรมโครงการเข้ากันทั้งในด้านอาหารโภชนาการ สุขภาพอนามัย การศึกษา การงานอาชีพ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของยุทธกิจ ถาวรเกษตร (2563) ได้ประเมินประเมินโครงการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โรงเรียนวัดบ่อพระอินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 ปีการศึกษา 2562 ผลการวิจัยพบว่า ระดับความสอดคล้อง/เห็นด้วย เกี่ยวกับประเด็นด้านบริบทของ

โครงการพัฒนาระบบการเรียนรู้เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาแต่ละตัวชี้วัด พบว่าทุกตัวชี้วัดอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของรวิกานต์ ทวีนันท์ และคณะ (2565) การประเมินด้านบริบทของการประเมินโครงการการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning เพื่อส่งเสริมทักษะอาชีพในโครงการ TSQP-2 โรงเรียนบ้านทุ่งคา “บุญขจรประชาอาสา” พบว่า วัตถุประสงค์โครงการสอดคล้องกับนโยบายกระทรวงศึกษาธิการมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือการจัดกิจกรรมได้กำหนดให้นักเรียน ครู และบุคลากรในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ส่วนการดำเนินงานโครงการนำไปสู่การรองรับแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศของโรงเรียน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

2. ด้านปัจจัยนำเข้า

ผลการประเมินด้านปัจจัยนำเข้าโดยภาพรวม พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ ในระดับมากที่สุด โดยผลการประเมินของผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบโครงการ ผู้ปกครองและคณะกรรมการสถานศึกษา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะว่าโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการมีสภาพแวดล้อมที่พร้อมเอื้อต่อการดำเนินโครงการ เนื้อหา และช่วงเวลาก็มีความเหมาะสมสอดคล้อง อีกทั้งบุคลากรที่เกี่ยวข้องก็สามารถจัดกิจกรรมตามโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบกับในระดับโรงเรียนผู้บริหารเห็นความสำคัญให้การส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินโครงการ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดของแต่ละกลุ่ม ได้แก่ บุคลากรมีความรู้ ความสามารถในการดำเนินโครงการ ผู้รับผิดชอบโครงการมีความสามารถดำเนินงานโครงการให้บรรลุวัตถุประสงค์ และผู้บริหารเห็นความสำคัญให้การส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินโครงการ มีการกำหนดแผนการบริหารจัดการการดำเนินงานทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมาย กลยุทธ์ที่ได้กำหนดไว้และแผนปฏิบัติงานประจำปี มีการสรุปผลการดำเนินงาน พร้อมทั้งร่วมกันพิจารณาหาสาเหตุและปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานเพื่อกำหนดแนวทางวิธีการหรือรูปแบบการพัฒนางานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโครงการในที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโครงการในโรงเรียนในปีต่อไปให้สัมฤทธิ์ผลยิ่งขึ้น และมีการเก็บรวบรวม ผลการดำเนินงาน ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพให้ครอบคลุมตัวชี้วัดและบริบทที่เกี่ยวข้องและบันทึกข้อมูลอย่างถูกต้องเป็นปัจจุบันในระบบฐานข้อมูลที่เข้าถึงได้ง่ายและสะดวกต่อการนำไปใช้ นอกจากนี้ผลการสัมภาษณ์ผู้ประสานงานโครงการ พบว่า ในด้านปัจจัยนำเข้าของโครงการมีความเหมาะสม สอดคล้องกับผลการประเมินโครงการของธีรธัม ใจกล้า (2560) ทำการรายงานการประเมินโครงการโรงเรียนส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม โรงเรียนบ้านตระเปียงเตีย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีนครินทร์ เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินด้านปัจจัยนำเข้า ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู ผู้ปกครองนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาและนักเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับวีรชน บัวพันธ์ (2562) ทำการประเมินโครงการสถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมและการบริการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาเต็มศักยภาพ ผลการประเมินโครงการด้านปัจจัยนำเข้า โดยรวมอยู่ในระดับมาก

3. ด้านกระบวนการ

ผลการประเมินด้านกระบวนการโดยภาพรวม พบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยผลการประเมินของผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบโครงการ ผู้ปกครองและคณะกรรมการสถานศึกษามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะมีการบริหารจัดการโครงการที่ดีและเป็นระบบ การดำเนินโครงการมีความต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ประกอบกับการนิเทศติดตามอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าจะมีอุปสรรคในการนิเทศติดตามโรงเรียนอยู่บ้าง แต่ได้มีการปรับวิธีการนิเทศให้เหมาะสมและช่วยเหลือโรงเรียนต่าง ๆ ได้อย่างครบถ้วน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดของแต่ละกลุ่ม ได้แก่ มีการกำหนดปฏิทินแผนติดตามประเมินผลที่ชัดเจน มีความต่อเนื่องมีการดำเนินงานตามปฏิทินการปฏิบัติงาน ครอบคลุมทุกกิจกรรมเหมาะสมกับสภาพปัจจุบันของโรงเรียนและสภาพแวดล้อมของชุมชน มีความยืดหยุ่นในทางปฏิบัติตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงและเป็นไปตามระยะเวลาที่กำหนด มีการสนับสนุนงบประมาณอย่างเหมาะสมและใช้จ่ายตามกรอบที่กำหนดไว้อย่างความคุ้มค่าโปร่งใส ตรวจสอบได้ตามระเบียบของทางราชการและมีการรายงานผลการดำเนินงานต่อและมีการรายงานผลการดำเนินงานต่อผู้บังคับบัญชาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเมื่อสิ้นสุดการดำเนินงาน และมีการรายงานข้อมูลสารสนเทศและผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบทั้งภายในโรงเรียน หน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีการสรุปผลการดำเนินงาน พร้อมทั้งร่วมกันพิจารณาหาสาเหตุและปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานเพื่อกำหนดแนวทางวิธีการหรือรูปแบบการพัฒนางานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโครงการในที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโครงการในโรงเรียนในปีต่อไปให้สัมฤทธิ์ผลยิ่งขึ้น และมีการเก็บรวบรวม ผลการดำเนินงานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพให้ครอบคลุมตัวชี้วัดและบริบทที่เกี่ยวข้องและบันทึกข้อมูลอย่างถูกต้องเป็นปัจจุบันในระบบฐานข้อมูลที่เข้าถึงได้ง่ายและสะดวกต่อการนำไปใช้อีกทั้งผลการสัมภาษณ์ผู้ประสานงานโครงการพบว่า ในด้านกระบวนการของโครงการมีความเหมาะสมซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของยุพิน รอดประพันธ์ (2561) ได้ทำการประเมินโครงการโรงเรียนคุณธรรมโดยประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมินชิป (CIPP Model) โรงเรียนวัดห้วยธารทหาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3 ซึ่งผลการประเมินด้านกระบวนการของโครงการ พบว่า การดำเนินงานตามโครงการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดและยังสอดคล้องกับกฤษฎาพันธุ์ แก้วชาติ (2564) ที่ได้ทำการประเมินโครงการเศรษฐกิจพอเพียงของวิทยาลัยอาชีวศึกษา เทศบาลเมืองนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า การประเมินด้านกระบวนการของการประเมินโครงการเศรษฐกิจพอเพียงของวิทยาลัยอาชีวศึกษา เทศบาลเมืองนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

4. ด้านผลผลิต

ผลการประเมินด้านผลผลิตโดยภาพรวม พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยผลการประเมินของผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบโครงการ ผู้ปกครองและคณะกรรมการสถานศึกษา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าครูมีความรู้ความเข้าใจและมีเจตคติที่ดีต่อการจัดกิจกรรมโครงการในโรงเรียน และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม และได้เข้ารับการอบรมพัฒนาตนเองในเรื่องของการจัดกิจกรรมโครงการอย่างต่อเนื่อง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดของแต่ละกลุ่ม ได้แก่ การดำเนินงานตามโครงการ เพื่อส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้พัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างสมดุลทั้งด้านพุทธิศึกษา จริยศึกษา หัตถศึกษา และพลศึกษา โดยอาศัยศาสตร์หลากหลายสาขามารวมกันทั้งในด้านอาหารโภชนาการ สุขภาพอนามัย การศึกษา การงานอาชีพ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นวัตถุประสงค์ของโครงการ ผู้บริหารครูผู้สอน บุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชนส่วนใหญ่ มีความรู้ความเข้าใจและมีเจตคติที่ดีต่อการจัดกิจกรรมโครงการในโรงเรียน และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม และผู้เรียนได้รับการพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างสมดุลทั้งด้านพุทธิศึกษา จริยศึกษา หัตถศึกษา และพลศึกษาโดยอาศัยศาสตร์หลากหลายสาขามารวมกันทั้งในด้านอาหารโภชนาการ สุขภาพอนามัย การศึกษา การงานอาชีพ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น ประกอบกับผลการสัมภาษณ์ผู้ประสานงานโครงการ พบว่า ในด้านผลผลิตของโครงการ มีความเหมาะสม ด้านคุณภาพของผู้เรียนมีการพัฒนาตามศักยภาพของตนเองอย่างสมดุลทั้งด้านพุทธิศึกษา จริยศึกษา หัตถศึกษาและพลศึกษา ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจตามมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัดของแต่ละระดับชั้น มีคุณลักษณะและค่านิยมที่ดี ตามที่สถานศึกษากำหนด ครูผู้สอนจัดกิจกรรมโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกัลยา ศรีวิเชียร (2557) ได้ทำการประเมินโครงการพัฒนานักบริหารระดับสูง กระทรวงศึกษาธิการ (นบส.ศธ.) รุ่นที่ 3 พบว่า ด้านผลผลิต (Product) จากผู้เข้ารับการพัฒนายู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าผู้เข้ารับการพัฒนามีความคิดเห็นว่าผู้เข้ารับการพัฒนารับงานโดยคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด เช่นเดียวกับงานวิจัยของพิยะภา ใจเชื้อสมบูรณ์ (2563) ได้ศึกษาการประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนวัดใหญ่บ้านบ่อ (บ้านบ่อราษฎร์บำรุง) ด้านผลผลิต พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

5. ด้านผลกระทบ

ผลการประเมินด้านผลกระทบโดยภาพรวม พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยผลการประเมินของผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบโครงการ นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ ผู้ปกครองและคณะกรรมการสถานศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นผลมาจากทุกฝ่ายตระหนักถึงหน้าที่และบทบาทของตนเอง ในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ เกิดการร่วมมือกันของทุกฝ่าย ทำให้เกิดการพัฒนาต่อเนื่องออกมาเป็นผลกระทบในด้านดีต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย นักเรียน

สามารถปฏิบัติตนได้ตามศักยภาพของตนเองอย่างสมดุลทั้งด้านพุทธิศึกษา จริยศึกษา หัตถศึกษา และ พลศึกษา เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดของแต่ละกลุ่ม ได้แก่ ผู้เรียนสามารถปฏิบัติตนได้ตามศักยภาพของตนเองอย่างสมดุลทั้งด้านพุทธิศึกษา จริยศึกษา หัตถศึกษา และพลศึกษา โดยอาศัย ศาสตร์หลากหลายสาขามารวมกันทั้งในด้านอาหารโภชนาการ สุขภาพอนามัย การศึกษา การงาน อาชีพ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น ประกอบกับผลการสัมภาษณ์ผู้ประสานงานโครงการ พบว่า ในด้านผลกระทบของโครงการมีความเหมาะสมเป็นไปในทิศทางที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของวรนิษฐา ค่ายศ (2562 : 1-19) ได้ทำการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทาง พระบรมราโชบายด้านการศึกษาของโรงเรียนชุมชนบ้านทุ่ง (อินมื่อปถัมภ์) พบว่า ด้านผลกระทบภาพรวม มีค่าเฉลี่ยทั้งสองปีการศึกษาอยู่ในระดับมาก

6. ด้านประสิทธิผล

ผลการประเมินด้านประสิทธิผลโดยภาพรวม พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยผลการประเมินของผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบโครงการ นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ ผู้ปกครองและ คณะกรรมการสถานศึกษา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะว่าเนื่องจาก ผลการดำเนินงานโครงการสามารถตอบสนองความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างครอบคลุม ปรากฏผลชัดเจนกับพัฒนาการของผู้เรียน ความสามารถในการจัดกิจกรรมของครูผู้สอนแสดงถึงผลสำเร็จของโครงการที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้โรงเรียนจัดกิจกรรมโครงการได้อย่างมีคุณภาพ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนและครูมีความเข้าใจและเห็นด้วยต่อโครงการกิจกรรมของโครงการ สามารถพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนอย่างสมดุลทั้งด้านพุทธิศึกษา จริยศึกษา หัตถศึกษา และ พลศึกษา กิจกรรมของโครงการสามารถพัฒนาศักยภาพของนักเรียนอย่างสมดุลทั้งด้านพุทธิศึกษา จริยศึกษา หัตถศึกษา และพลศึกษา สอดรับกับผลการสัมภาษณ์ผู้ประสานงานโครงการ พบว่า ในด้าน ประสิทธิภาพของโครงการมีความเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของรिता สีมภาพ (2564) ได้ประเมินโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนบ้านบุกระโทก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 โดยใช้รูปแบบ CIPPIEST Model พบว่า ด้านประสิทธิผล โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

7. ด้านความยั่งยืน

ผลการประเมินด้านความยั่งยืนโดยภาพรวม พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยผลการประเมินของผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบโครงการ นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ ผู้ปกครองและ คณะกรรมการสถานศึกษา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะว่าเป็นผลมาจากทาง โรงเรียนโดยผู้บริหารและครูผู้สอนประสานความร่วมมือกันกับทางผู้นำเครือข่ายท้องถิ่น (LN) โดยมี จุดประสงค์เพื่อเน้นความสำเร็จต่อผู้เรียน โครงการจึงสามารถดำเนินดำเนินงานต่อไปได้อย่างราบรื่นและ

ยั่งยืน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดของแต่ละกลุ่ม ได้แก่ ครูผู้สอนพร้อมให้ความร่วมมือในการดำเนินโครงการเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จต่อไป ผู้เรียนสามารถนำความรู้จากโครงการที่ได้ไปเชื่อมโยงสู่การทำงานหรือพัฒนาเป็นองค์ความรู้รูปแบบใหม่ ๆ และนักเรียนนำความรู้ที่ได้รับจากโครงการไปสานต่อกิจกรรมต่าง ๆ ได้ อีกทั้งผลการสัมภาษณ์ผู้ประสานงานโครงการ พบว่า ในด้านความยั่งยืนของโครงการมีความเหมาะสม สอดคล้องกับผลการศึกษาของรณิศา สีมพล (2564) ได้ประเมินโครงการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนบ้านบุกระโทก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 โดยใช้รูปแบบ CIPPIEST Model พบว่า ด้านความยั่งยืน โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของธวัชชัย จิตวารินทร์ (2564) ได้ทำการประเมินโครงการพัฒนาทักษะการปฏิบัติงาน และทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของพนักงานแคดดี้ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงกีฬาของจังหวัดพังงา ด้านความยั่งยืน พบว่า มีค่าอยู่ในระดับมาก

8. ด้านการถ่ายทอดส่งต่อ

ผลการประเมินด้านการถ่ายทอดส่งต่อโดยภาพรวม พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยผลการประเมินของผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบโครงการ นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ ผู้ปกครองและคณะกรรมการสถานศึกษา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะว่าผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายเห็นควรให้โครงการนี้มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง จึงจะส่งผลให้ผู้เรียนมีพัฒนาการเรียนรู้ตามศักยภาพของผู้เรียนอย่างสมดุล ประกอบกับโครงการสามารถเป็นแบบอย่างและเปิดโอกาสให้ผู้สนใจและโรงเรียนอื่นมาใช้แหล่งเรียนรู้ ศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยนำความรู้ไปประยุกต์แนวคิดหรือบูรณาการเข้าสู่กิจกรรมหรือองค์กรต่าง ๆ ได้ โดยโรงเรียนประชาสัมพันธ์โครงการให้ผู้เกี่ยวข้องรับทราบด้วยวิธีการที่หลากหลาย เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดของแต่ละกลุ่ม ได้แก่ ผู้เรียนสามารถขยายองค์ความรู้ไปสู่สังคม/ชุมชน ถ่ายโยงความรู้เกี่ยวกับโครงการโดยน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแก่ชุมชน/สังคม เพื่อรักษาไว้ซึ่งสิ่งแวดล้อมวัตถุประสงคของโครงการ และโครงการ/กิจกรรมบรรลุผลสำเร็จมีผลงานทางวิชาการแนวปฏิบัติที่ดีที่เป็นแบบอย่างให้บุคคล โรงเรียนอื่นหรือหน่วยงานต่าง ๆ นำไปใช้ในการดำเนินงานให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างเด่นชัด หรือส่งผลด้านใดด้านหนึ่งอย่างโดดเด่นโดยผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงานองค์กรอื่น และสาธารณชนให้การยอมรับ ผู้เรียนสามารถใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน และนอกโรงเรียนอย่างคุ้มค่าให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้เป็นแหล่งฝึกทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นและฝึกการปฏิบัติกิจกรรมด้านงานอาชีพที่หลากหลาย เปิดโอกาสให้ผู้สนใจและโรงเรียนอื่นมาใช้แหล่งเรียนรู้ ศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยนำความรู้ไปประยุกต์แนวคิดหรือบูรณาการเข้าสู่กิจกรรมหรือองค์กรต่าง ๆ ได้ ประกอบกับผลการสัมภาษณ์ผู้ประสานงานโครงการ พบว่า ในด้านการถ่ายทอดส่งต่อของโครงการมีความเหมาะสม ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับประเสริฐ สุขสวัสดิ์ (2564 : 204-221) ได้ทำการประเมินโครงการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ตามแนวทางศาสตร์พระราชของโรงเรียนบ้านชีแบร พบว่า การประเมินด้านการถ่ายทอดความรู้โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

ผลการศึกษาแนวทางการดำเนินโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ ได้ข้อสรุปที่ควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

แนวทางการดำเนินโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ กล่าวคือ การจัดทำโครงการต้องกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนด้านต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลต้นสังกัด และเจตนารมณ์ของแผนกองทุนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ฉบับที่ 5 ทั้ง 8 เป้าหมายหลัก โดยมีการจัดกิจกรรมและพัฒนาคุณภาพที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่ใช้ทักษะกระบวนการกลุ่มและฝึกการลงมือปฏิบัติจริง ดังนั้นสถานศึกษาต้องจัดกิจกรรมให้สอดคล้องตามบริบทของชุมชน และท้องถิ่น อีกทั้งสามารถยืดหยุ่นในทางปฏิบัติตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ทั้งนี้กล่าวได้ว่าแนวทางการดำเนินโครงการดังกล่าวมีความคล้ายคลึงกับแนวทางเดิมของโครงการเพียงแต่การดำเนินโครงการฯ มีข้อบกพร่อง มีประเด็นของเวลาที่น้อยเกินไป ทั้งในช่วงของการดำเนินโครงการ การสร้างนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ และการรายงานข้อมูลการดำเนินโครงการ จากข้อสรุปโครงการ พบว่า ผู้บริหารและคณะกรรมการดำเนินโครงการมีความเข้าใจในวัตถุประสงค์เป้าหมายและตัวชี้วัดของโครงการ แต่ในช่วงแรกมีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้รับผิดชอบโครงการ จึงทำให้ต้องใช้เวลากับการวางแผนการดำเนินโครงการ ส่งผลต่อการดำเนินงานในขั้นตอนต่อไป อย่างไรก็ตามแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับภารดี อนันต์นาวิ (2551) ที่ได้กล่าวถึงการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนว่าต้องมีการดำเนินการ ดังนี้ 1) ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามสาระและหน่วยการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 2) ส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้โดยจัดเนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับความสนใจความถนัดของผู้เรียนการผสมผสานความรู้ต่าง ๆ ให้สมดุลกัน 3) จัดให้มีการนิเทศการเรียนการสอนแก่ครูในกลุ่มสาระต่าง ๆ โดยเป็นการนิเทศที่ร่วมมือช่วยเหลือกันแบบกัลยาณมิตร เช่น นิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนร่วมกัน 4) ส่งเสริมให้มีการพัฒนาครูเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามความเหมาะสมในด้านการใช้สื่อและเทคโนโลยีที่เหมาะสม โดยครูมีส่วนสำคัญในการจัดการการเรียนรู้ โดยกระตุ้นให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง เพื่อส่งเสริมให้เด็กและเยาวชน ได้พัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างสมดุลทั้งด้านพุทธิศึกษา จริยศึกษา ทดถศึกษา และพลศึกษา โดยอาศัยศาสตร์หลากหลายสาขามารวมกันทั้งในด้านอาหาร โภชนาการ สุขภาพอนามัย การศึกษา การงานอาชีพ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น ผู้บริหารโรงเรียนต้องสนับสนุนให้ครูได้รับการพัฒนาเพื่อสร้างสรรค์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิผลต่อผู้เรียน แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับเข็มทอง ศิริแสงเลิศ (2555) ที่กล่าวว่าบทบาทที่สำคัญในการบริหารจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา

บทบาทผู้อำนวยการความสะดวก ผู้บริหารสถานศึกษาต้องจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อให้การจัดการเรียนรู้ดำเนินไปได้อย่างราบรื่น ดังนี้ 1) จัดหาสื่อวัสดุ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีที่เหมาะสม และจำเป็นต่อการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ 2) จัดหาแหล่งเรียนรู้ แหล่งวิทยาการและปราชญ์ท้องถิ่นและชุมชน 3) จัดอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมภายในสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้และเอื้อต่อการเรียนรู้ 4) ประสานกับบุคคลและหน่วยงานต่างๆ ภายนอกสถานศึกษา เพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ การดำเนินโครงการต้องมีการสรุปผลการดำเนินงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ โดยผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และกรรมการสถานศึกษา ควรมีส่วนร่วมในการออกแบบและวางแผนการดำเนินงาน และการประเมินนิเทศโครงการ เพื่อกำหนดแนวทางหรือรูปแบบการพัฒนาโครงการ โดยความร่วมมือภาคีเครือข่าย และตรวจสอบความเป็นไปได้ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้การกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการมีความชัดเจนในการจัดหาข้อมูลความก้าวหน้า ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินโครงการ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. สถานศึกษาควรกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการมีความชัดเจนสามารถนำไปสู่กระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติให้สอดคล้องกับสภาพของสังคมทำให้สถานศึกษาจัดกิจกรรมได้เหมาะสม สามารถดำเนินกิจกรรมได้จริง
2. ครูผู้สอนควรพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถจัดทำนวัตกรรมที่น่าสนใจในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยการปฏิบัติเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามบริบทของสถานศึกษาและสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง เพื่อนำมาใช้จัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. โรงเรียนควรกำหนดปฏิทินแผนติดตามประเมินผลที่ชัดเจน มีความต่อเนื่อง มีการดำเนินงานตามปฏิทินการปฏิบัติงานครอบคลุมทุกกิจกรรมเหมาะสมกับสภาพปัจจุบันของโรงเรียนและสภาพแวดล้อมของชุมชน มีความยืดหยุ่นในทางปฏิบัติตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงและเป็นไปตามระยะเวลาที่กำหนด และมีการสนับสนุนงบประมาณอย่างเหมาะสมและใช้จ่ายตามกรอบที่กำหนดไว้อย่างความคุ้มค่าโปร่งใสตรวจสอบได้ตามระเบียบของทางราชการ
4. ผู้บริหาร ครูผู้สอน บุคลากรทางการศึกษาผู้ปกครอง และชุมชนต้องมีความรู้ความเข้าใจและเจตคติที่ดีต่อการจัดกิจกรรมโครงการในโรงเรียนและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม
5. ควรส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรในโรงเรียนเข้าร่วมการประชุม/อบรม/สัมมนา/ศึกษาดูงาน แหล่งเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการพร้อมทั้งนำความรู้หรือประสบการณ์ที่ได้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยวิธีการต่างๆและนำไปใช้ในการปฏิบัติภารกิจได้อย่างเหมาะสม
6. ครูผู้สอนควรให้ความร่วมมือในการดำเนินโครงการเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จต่อไป

7. ผู้บริหารโรงเรียนและครูต้องมีความเข้าใจและเห็นด้วยต่อกิจกรรมของโครงการสามารถพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนอย่างสมดุล

8. โรงเรียนควรมีการติดตามขยายผลและสานต่อการดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่องจริงจัง

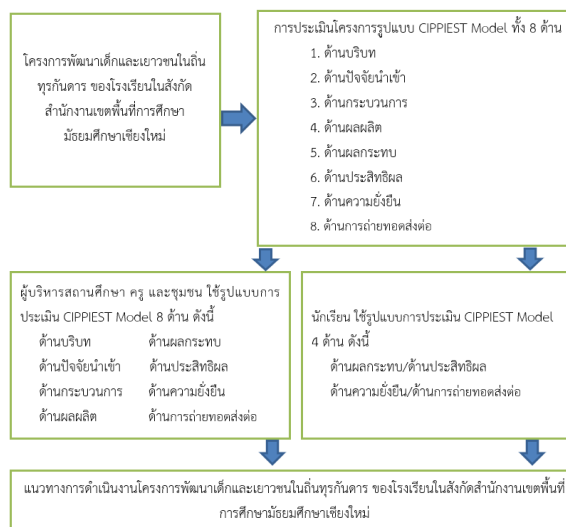
ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยการประเมินโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ ในการดำเนินงานด้านอื่น ๆ เพื่อสร้างรูปแบบเฉพาะที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน

2. ควรมีการวิจัยการประเมินโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ ในด้านคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่เกิดจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง การประเมินโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ ทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับผลการประเมินโครงการทั้งด้านบริบท (Context) ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) ผลผลิต (Product) ผลกระทบ (Impact) ประสิทธิภาพ (Effectiveness) ความยั่งยืน (Sustainability) และการถ่ายทอดส่งต่อ (Transportability) ดังแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

จากการประเมินโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ ได้แนวทางการดำเนินงานโครงการ ดังนี้ การดำเนินงานกิจกรรมโครงการต้องมีประโยชน์ในการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนอย่างสมดุล ทั้งด้านพุทธิศึกษา จริยศึกษา หัตถศึกษา และพลศึกษา สามารถนำความรู้จากโครงการที่ได้ไปเชื่อมโยงสู่การทำงานหรือพัฒนาเป็นองค์ความรู้รูปแบบใหม่ ๆ รวมทั้งให้ผู้เรียนสามารถขยายองค์ความรู้ไปสู่สังคม/ชุมชน ถ่ายโยงความรู้เกี่ยวกับโครงการแก่ชุมชน/สังคม ดังนั้นการกำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมโครงการ สถานศึกษาต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนให้สอดคล้องกับโครงการของโรงเรียนให้เหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. สืบค้น 20 ธันวาคม 2566, จาก http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=38880&Key=news_research
- กฤษฎาปณัฐ แก้วชาติ. (2564). การประเมินโครงการเศรษฐกิจพอเพียงของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเทศบาลเมืองนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (การค้นคว้าอิสระเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต). สุราษฎร์ธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- กัลยา ศรีวิเชียร. (2557). การประเมินโครงการพัฒนานักบริหารระดับสูง กระทรวงศึกษาธิการ (นบส.ศธ.) รุ่นที่ 3. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เข้มทอง ศิริแสงเลิศ. (2555). การบริหารจัดการเรียนรู้ ประมวลชุดวิชาการจัดและบริหารองค์การทางการศึกษา. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ขวลิต โพธิ์นคร. (2560). การศึกษาไทยมายุคไทยแลนด์ 4.0. การประชุมใหญ่สามัญประจำปี 2559 และประชุมวิชาการเรื่อง ห้องสมุดดิจิทัลกับการก้าวสู่ยุค Thailand 4.0. สืบค้น 23 มกราคม 2567, จาก <http://km.li.mahidol.ac.th/thai-studies-in-thailand-4-0>
- ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์. (2560). ครูและนักเรียนในยุคการศึกษาไทย 4.0. วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม, 7(2), 14-16.
- ธวัชชัย จิตวารินทร์. (2564). การประเมินโครงการพัฒนาทักษะการปฏิบัติงานและทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของพนักงานแคดดี้เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงกีฬาของจังหวัดพังงา. (การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 13). นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- ธีรธัม ใจกล้า. (2560). รายงานการประเมินโครงการโรงเรียนส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม โรงเรียนบ้านตระเปียงเตีย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 1. สืบค้นเมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2567, จาก <https://www.sm1.go.th/sm1/index.php/2018-01-22-02-26-20/278-1>

- ประเสริฐ สุขสวัสดิ์. (2565). การประเมินโครงการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวทางศาสตร์พระราชาของโรงเรียนบ้านชีแบร. *วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์ศรีนครินทรวิโรฒ*, 23(1), 204-221.
- ปิยะภา ใจชื่อสมบูรณ์. (2563). การประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนวัดใหญ่บ้านบ่อ (บ้านบ่อราษฎร์บำรุง). (การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ภารดี อนันต์นาวี. (2551). หลักการแนวคิดทฤษฎีทางการบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ยุทธกิจ ถาวรเกษตร. (2563). การประเมินโครงการพัฒนาระบบการเรียนรู้เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โรงเรียนวัดบ่อพระอินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 ปีการศึกษา 2562. สาระบุรี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1
- ยุพิน รอดประพันธ์. (2561). การประเมินโครงการโรงเรียนคุณธรรมโดยประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมินชิป (CIPP Model) โรงเรียนวัดห้วยธารทหาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาานครสวรรค์ เขต 3. นครสวรรค์: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาานครสวรรค์.
- เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี. (2551). การประเมินโครงการแนวคิดและแนวปฏิบัติ. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รสิตา สีมพล. (2564). รูปแบบการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับชาติ โดยใช้รูปแบบ 4T Model โรงเรียนบ้านบุกระโทก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 2. นครราชสีมา: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา.
- รวิกันต์ ทวีนนท์ และคณะ. (2565). การประเมินโครงการพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning เพื่อส่งเสริมทักษะอาชีพในโครงการ TSQP-2 โรงเรียนบ้านทุ่งคา “บุญยขจรประชาอาสา” สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภูเก็ต. (การค้นคว้าอิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต). สุราษฎร์ธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- รัตนะ บัวสนธ์. (2556). รูปแบบการประเมิน CIPP และ CIPPIEST มโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนและถูกต้องในการใช้. *วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย*, 5(2), 7-24.
- วรนิษฐา คำยศ. (2564). การประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระบรมราโชบาย ด้านการศึกษาของโรงเรียนชุมชนบ้านทุ่ง (อินมื่ออุปถัมภ์). *วารสารครุทรรศน์*, 1(2), 1-19.
- วีรชน บัวพันธ์. (2562). การประเมินโครงการสถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมและการบริการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาเต็มศักยภาพโรงเรียนวัดพงษาราม. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

สมคิด พรหมจ้อย. (2552). เทคนิคการประเมินโครงการ. (พิมพ์ครั้งที่ 6). นนทบุรี: จตุพรดีไซน์.

สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. (2560). แผนพัฒนาเด็กและเยาวชน
ในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ระยะที่ 5
(พ.ศ. 2560- 2569). กรุงเทพฯ: สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรม
ราชกุมารี.

การพัฒนาแบบการบริหารจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียน โรงเรียนโนนโพธิ์ศรีวิทยาคม
The Development of Local Wisdom Administration Model for Promoting
Students' Life and Career Skills inNon PhoSri

ดำรง ศิริมาลา

องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

Damrong Sirimala

KhonKaen Provincial Administrative Organization

Email: dsirimala@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการดำเนินงานการบริหารจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียน 2) พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียน และ 3) ทดลองใช้และศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการบริหารจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียน ใช้หลักการวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R & D)

ผลการวิจัย พบว่า

1) ระดับสภาพการดำเนินงานการบริหารจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนที่มีค่าเฉลี่ยโดยรวมสูงสุด คือ สถานศึกษาสนับสนุนให้ครูนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ คือ อบรม สัมมนาและศึกษาดูงานสำหรับครู คิดเป็นร้อยละ 95

2) รูปแบบการบริหารจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียน ใช้ชื่อรูปแบบว่าPOEC Modelพบว่า โครงสร้างรูปแบบ ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 หลักการ ส่วนที่ 2 วัตถุประสงค์ ส่วนที่ 3 สารสำคัญ ส่วนที่ 4 องค์ประกอบมี 2 องค์ประกอบ คือ

* ได้รับบทความ: 22 กุมภาพันธ์ 2567; แก้ไขบทความ: 5 มีนาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 17 มิถุนายน 2567

1) การบริหารแบบมีส่วนร่วม 2) การจัดการเรียนรู้ ผลประเมินประสิทธิภาพรูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.71$), ($\sigma = 0.51$) (3) ผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียน ดังนี้ 1) ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยรวมพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.51$, $\sigma = 0.52$) และ 2) ด้านการจัดการเรียนรู้ โดยรวม พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.52$, $\sigma = 0.66$)

4) ประสิทธิภาพรูปแบบการบริหารจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียน ผู้เชี่ยวชาญยืนยันประสิทธิผลมีความสอดคล้องเหมาะสมสำหรับการนำไปพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ค่าดัชนีความสอดคล้องเหมาะสมเท่ากับ 1.00

ข้อเสนอแนะ 1) การพัฒนาทักษะอาชีพควรขยายผลการพัฒนาสู่เยาวชน ชุมชนให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน 2) ควรส่งเสริมการเพิ่มผลผลิตและการตลาดสู่ความเป็นมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ 3) กำหนดขอบข่ายอาชีพให้หลากหลายยิ่งขึ้น 4) สร้างเครือข่ายการพัฒนาสู่สถานศึกษาอื่นๆ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสร้างเจตคติต่อการประกอบอาชีพเพิ่มรายได้ หรือลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นของครอบครัว และ 5) ควรเปิดคลินิกพัฒนาคุณภาพชีวิตรอบด้านของนักเรียน

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ; การบริหารจัดการเรียนรู้; ภูมิปัญญาท้องถิ่น; ทักษะชีวิตและอาชีพ

Abstract

The objectives of this research were to 1) to study the conditions of local wisdom administration for promoting students' life and career skills 2) to develop local wisdom administration Model for promoting students' life and career skills. 3) to implement and investigate the effectiveness of local wisdom administration Model for promoting students' life and career skills by using Research and Development (R & D)

The results of this research revealed that

1) the conditions level of local wisdom administration for promoting students' life and career skills a whole was at highest that school supported teachers to use local wisdom in learning management by seminar and teacher development at 95 percent.

2) local wisdom administration Model for promoting students' life and career skills was called POEC Model. There were 4 aspects; principal, objective, substance and components consisted of 1) participatory administration and 2) learning management. The effectiveness of model assessment was at highest level ($\mu = 4.71$, $\sigma = 0.51$)

3) the result of model implement as follow; 1) participatory administration was wholly at highest level ($\mu = 4.51$, $\sigma = 0.52$) and 2) learning management was wholly at highest level ($\mu = 4.52$, $\sigma = 0.66$).

4) according to the effectiveness of the model, the expert confirmed the appropriateness for developing continuously. Index of item objective congruence (IOC) was 1.00. The suggestion were 1) career skill should be expanded to youth and community for sustainability, 2) productivity increasing and marketing should be promoted for product standard, 3) there should be various careers, 4) there should be created network with other schools for exchanging and improving attitude toward careers for increasing income and reducing expense and 5) life developmental clinic should be opened for students.

Keywords: Model Development; Learning Management; Local Wisdom; Life and Career Skills

บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 - 2580 ได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ในช่วงวัยเรียน/วัยรุ่น ปลูกฝังความเป็นคนดี มีวินัย พัฒนาทักษะความสามารถการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับทักษะในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะทักษะด้านการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ความสามารถในการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน มีภูมิคุ้มกันต่อปัญหาหรืออาชญากรรมต่าง ๆ มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น มีความยืดหยุ่นทางความคิด รวมถึงทักษะด้านภาษา ศิลปะและความสามารถในการใช้เทคโนโลยีและได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ สอดคล้องกับความสามารถความถนัดและความสนใจ รวมถึงการวางพื้นฐานการเรียนรู้ เพื่อการวางแผนชีวิตและวางแผนทางการเงินที่เหมาะสมในแต่ละช่วงวัยและนำไปปฏิบัติได้ ตลอดจนการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ที่เชื่อมต่อกับโลกการทำงาน รวมถึงทักษะอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ มีทักษะชีวิต สามารถอยู่ร่วมและทำงานกับผู้อื่นได้ภายใต้สังคมที่เป็นพหุวัฒนธรรม นอกจากนี้แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579 ได้กำหนดยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.2561-2580 ในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัยและการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญประการหนึ่งคือ เพื่อให้คนทุกช่วงวัยได้รับการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพ ที่เหมาะสมกับแต่ละช่วงวัย โดยนักเรียนได้รับการพัฒนาอย่างมีคุณภาพทั้งความรู้ ทักษะอาชีพ ทักษะชีวิต ทักษะการทำงานที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561)

จากรายงานการติดตามเยี่ยมบ้านของนักเรียนโรงเรียนโนนโพธิ์ศรีวิทยาคม พบว่า นักเรียนส่วนหนึ่ง มีการออกกลางคัน สาเหตุมาจากครอบครัวที่ผู้ปกครองมีรายได้ต่ำ การประกอบอาชีพไม่มั่นคง มีการย้ายถิ่นฐานการทำงานบ่อย นักเรียนไม่ได้อยู่กับพ่อแม่ อาศัยอยู่กับญาติพี่น้อง ขาดความอบอุ่นและขาดการดูแลเอาใจใส่อย่างเหมาะสม ส่วนหนึ่งพบว่า มีนิสัยใช้จ่ายฟุ่มเฟือยไม่เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจของครอบครัว มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติด สารสนเทศเกี่ยวกับการจัด การศึกษา พบว่า นักเรียนขาดคุณภาพหลายด้าน ทั้งด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและจากรายงานการติดตามสังเกตพฤติกรรมนักเรียน จำนวน 222 คน ลักษณะปัญหาที่ค้นพบ กลุ่มที่มีจำนวนมากที่สุด คือ กลุ่มด้อยโอกาสที่มีฐานะยากจน พ่อแม่แยกทางกันและเสียชีวิต คิดเป็นร้อยละ 76 รองลงมา คือ กลุ่มพฤติกรรมไม่เหมาะสม ดิฉันเสพติด เป็นเหตุให้หยุดเรียนกลางคัน คิดเป็น ร้อยละ 8 และกลุ่มได้รับการดูแลไม่เหมาะสม ซึ่งส่งผลกระทบต่อสภาพทางจิตใจและร่างกายและอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 16 (โรงเรียนโนนโพธิ์ศรีวิทยาคม, 2564)

การจัดการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาแนวทางพัฒนาป้องกันและแก้ไขปัญหาให้กับผู้เรียนในมิติของภูมิสังคมของเยาวชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นส่งเสริมทักษะที่จำเป็นให้ผู้เรียนตระหนัก รักท้องถิ่น มีความรู้สึกสำนึก และภาคภูมิใจในความเป็นไทย สถานศึกษาซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการวางแผนจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้บริการทางวิชาการแก่ท้องถิ่น ชุมชน ควรหาแนวทางส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียน ให้จบการศึกษา ตามหลักสูตรและมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว เด็บโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคต โดยใช้หลักการการบริหารแบบมีส่วนร่วม ผู้เรียนได้รับการพัฒนาการเรียนรู้ ทักษะและพื้นฐานอาชีพ ที่สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นและเรียนรู้อย่างมีความสุข ดังนั้น สถานศึกษาควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้รับการพัฒนาให้สนองต่อนโยบาย การจัดการศึกษา มีทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตรการศึกษา ผู้เรียนมีศักยภาพและความสามารถตามความถนัดและความสนใจ สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม (สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2555)

จากนโยบายการจัดการศึกษาและสภาพปัญหาดังกล่าว เพื่อส่งเสริมให้สถานศึกษานำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีทักษะชีวิตและทักษะอาชีพ ที่สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น ตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียน เป็นไปตามหลักการของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 คือ การศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคม มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นมีโครงสร้างยืดหยุ่น ทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลาและการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงดำเนินการวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียน โรงเรียนโนนโพธิ์ศรีวิทยาคม เพื่อให้ได้รูปแบบการพัฒนาให้ผู้เรียน มีทักษะชีวิตและทักษะอาชีพที่มีประสิทธิภาพสนองต่อนโยบายการจัดการศึกษา สภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานการบริหารจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียน โรงเรียนโนนโพธิ์ศรีวิทยาคม
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียน โรงเรียนโนนโพธิ์ศรีวิทยาคม
3. เพื่อทดลองใช้และศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการบริหารจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียน โรงเรียนโนนโพธิ์ศรีวิทยาคม

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัย ได้ใช้หลักการวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R & D) โดยแบ่งขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้

1. ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการดำเนินงานการบริหารจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียน (Research : R1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ คณะกรรมการสถานศึกษาและครูโรงเรียนโนนโพธิ์ศรีวิทยาคม รวมทั้งสิ้น 39 คน ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) จำนวน 5 คนและภูมิปัญญาท้องถิ่นจำนวน 5 คน
2. ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบ (Development : D1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้เชี่ยวชาญในการระดมสมอง (Brainstorming) เพื่อกำหนดรูปแบบ จำนวน 13 คน และผู้เชี่ยวชาญหาประสิทธิภาพของรูปแบบ จำนวน 9 คน
3. ระยะที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบ (Research : R2) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ คณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 15 คน ครู จำนวน 24 คน นักเรียน จำนวน 222 คน ของโรงเรียนโนนโพธิ์ศรีวิทยาคม และภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น 266 คน
4. ระยะที่ 4 ศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบ (Development: D2) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้เชี่ยวชาญยืนยันประสิทธิภาพรูปแบบ จำนวน 9 คน
5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบตรวจสอบรายการ แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม ตรวจสอบความเที่ยงตรง เชิงเนื้อหา (Content Validity) ภาษาที่ใช้และนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบวิเคราะห์เอกสาร (Index of Item Objective Congruence : IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ ตามแนวคิดของ ไพรโวจน์ พรหมมีเนตร (2552) มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.80-1.00 สถิติ ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

1) ระดับสภาพการดำเนินงานการบริหารจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนที่มีค่าเฉลี่ยโดยรวมสูงสุด คือ สถานศึกษาสนับสนุนให้ครูนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ คือ อบรม สัมมนาและศึกษาดูงานสำหรับครู คิดเป็นร้อยละ 95

2) รูปแบบการบริหารจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียน ใช้ชื่อรูปแบบว่า POEC Model พบว่า โครงสร้างรูปแบบ ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 หลักการ ส่วนที่ 2 วัตถุประสงค์ ส่วนที่ 3 สารสำคัญ ส่วนที่ 4 องค์ประกอบมี 2 องค์ประกอบ คือ 1) การบริหารแบบมีส่วนร่วม 2) การจัดการเรียนรู้ ผลประเมินประสิทธิภาพรูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.71$), ($\sigma = 0.51$)

3) ผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียน ดังนี้ 1) ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยรวม พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.51$, $\sigma = 0.52$) และ 2) ด้านการจัดการเรียนรู้ โดยรวม พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.52$, $\sigma = 0.66$)

4) ประสิทธิภาพรูปแบบการบริหารจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียน ผู้เชี่ยวชาญยืนยันประสิทธิผลมีความสอดคล้องเหมาะสมสำหรับการนำไปพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ค่าดัชนีความสอดคล้องเหมาะสมเท่ากับ 1.00

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพการดำเนินงานการบริหารจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียน จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียน พบว่า การจัดการศึกษาที่ยึดการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีทักษะชีวิตและอาชีพ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมขององค์กร ชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับนโยบายการจัดการศึกษาความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และบริบทของท้องถิ่น ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากทักษะชีวิตและอาชีพของผู้เรียนเป็นทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต เพื่อการอยู่รอดและสงบสุขของสังคม ผู้เรียนสามารถปรับตัวได้ ในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นความเจริญก้าวหน้าทั้งด้านวิชาการและเทคโนโลยีสารสนเทศที่รวดเร็ว สภาพทางเศรษฐกิจตกต่ำ เป็นผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบต่อพฤติกรรมของผู้เรียน สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 - 2580 ได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ในช่วงวัยเรียน/วัยรุ่น ปลูกฝังความเป็นคนดี มีวินัย พัฒนาทักษะความสามารถการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับทักษะในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะทักษะด้านการคิดวิเคราะห์

สังเคราะห์ ความสามารถในการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน มีภูมิคุ้มกันต่อปัญหาหรืออาชญากรรมต่าง ๆ มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น มีความยืดหยุ่นทางความคิดรวมถึงทักษะด้านภาษา สอดคล้องกับผลวิจัยของ สายเพ็ญ บุญทองแก้ว (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพสำหรับนักเรียน

ผลการวิจัย พบว่า ด้านวิชาการ มีการพัฒนาหลักสูตรให้มีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ อาชีพในท้องถิ่นและความเปลี่ยนแปลงของสังคมมีการจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงและเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เปิดโอกาสให้ชุมชน หน่วยงานภายนอก ทั้งภาครัฐและเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมทักษะอาชีพในโรงเรียน ด้านบริหารบุคคล มีการพัฒนาบุคลากรให้เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาทักษะอาชีพนักเรียน ครูได้รับการเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับทักษะอาชีพที่หลากหลาย

1.1 ระดับสภาพการดำเนินงานการบริหารจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนตามความคิดเห็นของคณะกรรมการสถานศึกษาและครู โดยรวมพบว่า สภาพการดำเนินงานที่มีค่าเฉลี่ยร้อยละสูงสุด พบว่า สถานศึกษานับสนุนให้ครูนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ คือ อบรม สัมมนาและศึกษาดูงานสำหรับครู คิดเป็นร้อยละ 95 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสถานศึกษาส่วนใหญ่ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนและใช้ความร่วมมือกับองค์กรในท้องถิ่นมาสนับสนุน สอดคล้องกับผลวิจัยของ สายเพ็ญ บุญทองแก้ว (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ สำหรับนักเรียน ผลการวิจัย พบว่า ด้านวิชาการ มีการพัฒนาหลักสูตรให้มีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ อาชีพในท้องถิ่นและความเปลี่ยนแปลงของสังคมมีการจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงและเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายเปิดโอกาสให้ชุมชน หน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมทักษะอาชีพในโรงเรียน ด้านบริหารบุคคล มีการพัฒนาบุคลากรให้เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาทักษะอาชีพนักเรียนครูได้รับการเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับทักษะอาชีพที่หลากหลายด้านงบประมาณ มีการวางแผนร่วมกับชุมชนในการใช้ทรัพยากร สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ หรือสื่อสำหรับการเรียนสอนอาชีพและการจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอ

1.2 ผลการสัมภาษณ์สถานศึกษาที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) และภูมิปัญญาท้องถิ่น การบริหารจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียน โดยสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาและภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ส่วนใหญ่เกี่ยวกับเกษตรพอเพียง การปลูกพืชผักสมุนไพร งานประดิษฐ์ต่าง ๆ และการทำของกินของใช้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามความถนัดและความสนใจและเป็นไปวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน สถานศึกษาได้บูรณาการหลักสูตรการเรียนรู้และมีโครงการกิจกรรม

ในแผนพัฒนาการศึกษา ผลการสัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า ความร่วมมือที่สำคัญ คือ การเป็น ศูนย์การเรียนรู้หรือแหล่งเรียนรู้ที่ครู นักเรียนไปศึกษาดูงาน เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้และฝึกทักษะ การเรียนรู้ให้กับผู้เรียน และได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาเป็นบางครั้ง ข้อจำกัดในการดำเนินงานคือ ยังไม่มีความต่อเนื่องในการพัฒนาสภาพปัญหา คือ ระยะเวลาในการ ฝึกทักษะไม่เพียงพอ บางทักษะอาชีพต้องใช้ต้นทุนในการผลิตสูง สถานศึกษาต้องจัดสรรงบประมาณ ให้เพียงพอ

2. ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิต และอาชีพของนักเรียน จากการจัดอภิปรายระดมสมองผู้ทรงเชี่ยวชาญ (Brain Storming) พบว่า โครงสร้าง รูปแบบ เรียกชื่อย่อว่า “POEC” ประกอบด้วย 4 ส่วน ดังนี้ส่วนที่ 1 หลักการ (Principles = P) ส่วนที่ 2 วัตถุประสงค์ (Objective = O) ส่วนที่ 3 สารสำคัญ (Essence = E) และ ส่วนที่ 4 องค์ประกอบ (Component = C) มี 2 องค์ประกอบ ดังนี้องค์ประกอบที่ 1 การบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participatory management) องค์ประกอบที่ 2 การจัดการเรียนรู้ (Learning Management) จากการประเมิน ประสิทธิภาพรูปแบบของผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการเรียนรู้ โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียน โรงเรียนโนนโพธิ์ศรีวิทยาคม มีประสิทธิภาพ สำหรับนำไปทดลองใช้อยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.71$), ($\sigma = 0.51$) ทั้งนี้แสดงว่า รูปแบบมีประสิทธิภาพเหมาะสมสำหรับนำไปทดลองใช้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากรูปแบบได้พัฒนาขึ้น จากการประชุมระดมสมองผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาการจัดการเรียนการสอน โดยใช้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งสังเคราะห์จากเอกสารแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้อมูลสภาพการดำเนินงาน ของสถานศึกษารวมทั้งแนวทางการพัฒนาของสถานศึกษาที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ด้านการบริหารจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียน และ ข้อมูลการมีส่วนร่วมของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้จากการสัมภาษณ์ให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา และนโยบายการพัฒนา จึงส่งผลให้รูปแบบการบริหารจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริม ทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียน โดยรวม มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.71$), ($\sigma = 0.51$) สอดคล้องกับดารุณี เดชยศดี (2562) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและอาชีพของผู้เรียน พบว่าโครงสร้างรูปแบบ ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 หลักการ ส่วนที่ 2 วัตถุประสงค์ ส่วนที่ 3 สารสำคัญ ส่วนที่ 4 องค์ประกอบ มี 2 องค์ประกอบ คือ การบริหารแบบมีส่วนร่วมและการจัดการเรียนรู้ ผลประเมิน ประสิทธิภาพรูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมทักษะ ชีวิตและอาชีพของนักเรียน

3.1 ผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียน ด้านการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม โดยรวม พบว่า มีระดับการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu=4.51$, $\sigma=0.52$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ด้าน และอยู่ในระดับมาก 2 ด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการจัดแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\mu=4.54$, $\sigma=0.50$) ด้านการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ($\mu=4.54$, $\sigma=0.49$) ด้านการส่งเสริมความร่วมมือ ($\mu=4.53$, $\sigma=0.52$) ด้านการติดตามประเมินผล ($\mu=4.48$, $\sigma=0.58$) และด้านการกำหนดนโยบาย ($\mu=4.48$, $\sigma=0.50$) ตามลำดับทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ด้านการกำหนดนโยบาย รูปแบบการพัฒนาสอดคล้องกับนโยบายการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มีโครงการ กิจกรรมพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนมีทักษะอาชีพตามความถนัดและความสนใจ สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่กำหนดกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาความมีระเบียบวินัย ความเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดี มีความรับผิดชอบ การทำงานร่วมกัน การรู้จักแก้ปัญหา การตัดสินใจที่เหมาะสม มีเหตุผล การช่วยเหลือแบ่งปันกัน เอื้ออาทรและสมานฉันท์ โดยจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติด้วยตนเองในทุกขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาวิเคราะห์ วางแผนปฏิบัติตามแผน ประเมินและเหมาะสมกับวุฒิภาวะของผู้เรียน บริบทของสถานศึกษาและท้องถิ่น สอดคล้องกับเมตต์เมตต์การุณจิต (2547) ได้สรุปไว้ว่า การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา คือ มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การจัดทำหลักสูตร การกำกับ ติดตามการทำงานของสถานศึกษา และการระดมสรรพกำลังสำหรับการพัฒนาสถานศึกษา สอดคล้องกับกฎกระทรวง (2557 : 71-81) ได้เสนอรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมอาชีพของนักเรียนในสถานศึกษาสังกัดเทศบาล ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) คณะกรรมการบริหารและหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารแบบมีส่วนร่วม 2) ขอบข่ายภารกิจความร่วมมือในการส่งเสริมอาชีพ 3) กระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วม และ 4) เป้าหมายองค์ประกอบของการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมอาชีพของนักเรียนในสถานศึกษาสังกัดเทศบาล

3.2 ผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียน โรงเรียนโนนโพธิ์ศรีวิทยาคม ด้านการจัดการเรียนรู้ โดยรวม พบว่า มีการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu=4.52$, $\sigma=0.66$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดและเพศศึกษา โดยรวม พบว่า มีการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu=4.52$, $\sigma=0.67$) และด้านทักษะอาชีพในท้องถิ่น โดยรวม พบว่า มีการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu=4.52$, $\sigma=0.66$) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ด้านการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดและเพศศึกษา นักเรียน สามารถบอกโทษหรืออันตรายที่เกิดจากยาเสพติดเป็นอย่างดี และนักเรียนได้รับความรู้เกี่ยวกับการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติด ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรง นักเรียนให้ความสำคัญและตระหนักในการปฏิบัติตัวให้เหมาะสมตามวัยและวุฒิภาวะ สามารถวิเคราะห์พฤติกรรมเรื่องเพศ

ที่เหมาะสมของเพศชายและเพศหญิงและแยกแยะระหว่างหน้าที่ของตนเองและพฤติกรรมเสี่ยงที่ต้องหลีกเลี่ยงได้ หลังจากการได้รับการพัฒนานักเรียนยังรู้จักป้องกันตนเองด้วยการปฏิเสธการทดลองใช้ยาเสพติดทุกชนิด หลีกเลี่ยงการคบเพื่อนที่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด และไม่ไปอยู่ในสถานที่ที่เสี่ยงต่อพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ จึงส่งผลให้ด้านการป้องกัน แก้ไขปัญหา ยาเสพติดและเพศศึกษา โดยรวม พบว่า มีการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุดสอดคล้องกับ บัณฑิตา นกแก้ว (2562) ทำวิจัยเรื่องทักษะชีวิตและอาชีพในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า 1) ทักษะชีวิตและอาชีพในศตวรรษที่ 21 ตามการประเมินของครูและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สอดคล้องกัน โดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับดีมาก ตามการประเมินของครูผู้สอนพิจารณาเป็นด้านพบว่า ด้านทักษะทางสังคมและการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือ ด้านการเพิ่มผลผลิตและความรู้รับผิดชอบและด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านความคิดริเริ่มและการขึ้นำตนเอง แนวทางการพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพในศตวรรษที่ 21 ควรส่งเสริมนักเรียนในด้านที่นักเรียนสนใจให้รู้จักตนเอง พัฒนาทักษะความคิดริเริ่มและการขึ้นำตนเองอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะการเข้าสังคม ส่งเสริมให้นักเรียนได้รู้จักเรียนรู้ถึงการเพิ่มผลผลิตให้มีคุณภาพในสังคม มุ่งพัฒนาผู้เรียนในทุกด้านทั้งความรู้ ทักษะ อารมณ์ ให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อตนเองเห็นคุณค่าในตนเองและรู้จักแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ ส่งเสริมการมีคุณธรรมความรับผิดชอบ ยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งเป็นพื้นฐานของผู้นำด้านทักษะอาชีพในท้องถิ่น โดยรวม พบว่า มีการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.52$, $\sigma = 0.66$) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากนักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติอาชีพในท้องถิ่นสามารถศึกษาเรียนรู้การปฏิบัติอาชีพที่ชอบได้จากวิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ตรงกับความต้องการและสามารถศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ได้หลากหลาย นักเรียน มีความภาคภูมิใจในความสามารถและผลงานด้านอาชีพที่ปฏิบัติ สามารถเลือกที่จะศึกษาเรียนรู้ในสิ่งที่ตนเองชอบได้อย่างเหมาะสม วางแผนการเรียนรู้ร่วมกับครูและกลุ่มเพื่อน และสร้างองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ จากการฝึกทักษะอาชีพตามหลักสูตรที่สถานศึกษากำหนด ทำให้นักเรียนมีทักษะอาชีพงานหัตถกรรม เช่น การประดิษฐ์ การถักทอหรืองานจักรสาน อาชีพเกษตรพอเพียง สามารถนำ ทักษะด้านอาชีพไปใช้ปฏิบัติในครอบครัว ตามที่ตนเองถนัดและความสนใจ จึงส่งผลให้ด้านทักษะ อาชีพในท้องถิ่น โดยรวมพบว่า มีการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด

4. ประสิทธิภาพรูปแบบการบริหารจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียน พบว่า ผู้เชี่ยวชาญประเมินประสิทธิภาพรูปแบบการบริหารจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียน โรงเรียนโนนโพธิ์ศรีวิทยาคม ประสิทธิภาพมีความสอดคล้องเหมาะสมสำหรับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ค่าดัชนีความสอดคล้องเหมาะสมเท่ากับ 1.00 สอดคล้องกับพรกานต์ กลมเกลียว และคณะ (2565 : 139-151) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาทักษะอาชีพของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ในโรงเรียนประถมศึกษา

ขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันการมีส่วนร่วมของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาทักษะอาชีพของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 อยู่ในระดับปานกลาง 2) รูปแบบ ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์กร การสร้างความสัมพันธ์ชุมชน การสร้างเครือข่าย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การติดตามประเมินผลและการชื่นชมยินดีและผลการประเมินรูปแบบพบว่า รูปแบบมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด มีความเป็นไปได้ในระดับมากและมีความเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 สามารถนำไปพัฒนาพฤติกรรมด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและเพศศึกษา และนำไปพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น

1.2 ควรนำรูปแบบไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเผยแพร่สำหรับเป็นแนวทางการพัฒนากับสถานศึกษาสังกัดอื่น ๆ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษารูปแบบการพัฒนาอาชีพนักเรียนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเฉพาะด้านเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์สู่ศูนย์รวมการตลาดที่ได้มาตรฐาน ให้เป็นอาชีพกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชน

2.2 ควรศึกษารูปแบบการส่งเสริมทักษะการแก้ไขปัญหาการปรับตัวของวัยรุ่นตามกระแสความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีในปัจจุบันและสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำในสถานศึกษา

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: ศรุสภาคลาดพร้าว.
- ดาร์ณี เดชยศดี. (2562). การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและอาชีพของผู้เรียนในสถานศึกษาสังกัดกลุ่มการศึกษาท้องถิ่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. (ปรัชญาคุษัฏบัณฑิต (การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น)). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- นฤกร ปิ่นสกุล. (2557). รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมอาชีพของนักเรียน ในสถานศึกษา สังกัดเทศบาล. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์*, 6(4), 71-81.
- ปนัดดา นกแก้ว. (2562). ทักษะชีวิตและอาชีพในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดสมุทรปราการ. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- พรกานต์ กลมเกลียว และคณะ. (2565). รูปแบบการมีส่วนร่วมของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาทักษะอาชีพของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 11(4), 138-151.
- เมตต์ เมตต์การุณจิต. (2547). การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม : ประชาชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และราชการ. กรุงเทพฯ: บัคพอยท์.
- สายเพ็ญ บุญทองแก้ว. (2563) การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ สำหรับนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2. สุราษฎร์ธานี: สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2555). คู่มือบริหารจัดการเวลาเรียน “ลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้”. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.

แนวทางการนิเทศของสำนักงานพระสอนศีลธรรม
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Guidelines for Supervision of the Office of the Monk Development
for Morality Teaching of Mahachulalongkornrajavidyalaya University

พระดณัย ญาณธีโร
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
PhraDanai YanaThiro
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author, Email: Danai-1245@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการนิเทศของสำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2) ศึกษาวิธีการนิเทศของสำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และ 3) เสนอแนวทางการนิเทศของสำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามจากพระสอนศีลธรรม จำนวน 242 รูป ใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูลหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เนื้อหาจากผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 15 ท่าน

ผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพการนิเทศของสำนักงานพระสอนศีลธรรม ทั้ง 4 ด้าน ของพระสอนศีลธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยได้แก่ ด้านประสานสร้างมิตร ด้านร่วมคิดร่วมทำ ด้านเรียนรู้ไปด้วยกัน และด้านสร้างสรรค์ผลงานตามลำดับความสำคัญ

* ได้รับบทความ: 22 มกราคม 2567; แก้ไขบทความ: 17 มิถุนายน 2567; ตอรับตีพิมพ์: 28 มิถุนายน 2567
Received: 22 January 2024; Revised: 17 June 2024; Accepted: 28 June 2024

2. ผลการศึกษาวิธีการนิเทศของสำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประกอบด้วยวิธีการ ดังนี้ 1) ด้านประสานสร้างมิตร สร้างเครือข่ายประสานงานที่มั่นคงและยั่งยืน 2) ด้านร่วมคิดร่วมทำ จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนประสบการณ์เรียนรู้ 3) ด้านเรียนรู้ไปด้วยกัน มีการให้คำปรึกษาและอำนวยความสะดวกในลักษณะกัลยาณมิตร 4) ด้านสร้างสรรค์ผลงาน นำนวัตกรรมใหม่ ๆ มาบูรณาการให้เข้ากับผู้เรียนในแต่ละยุคสมัย

3. เสนอแนวทางการนิเทศของสำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ดังต่อไปนี้ วิเคราะห์โครงสร้างหลักสูตรการนิเทศที่ส่งเสริมการพัฒนาระบบการประสานงานระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศให้มีความทันสมัย รวดเร็วทั้งออนไลน์และออนไซต์ ทำให้สะดวกในการติดต่อสื่อสารแนะนำกระบวนการจัดการเรียนรู้ได้อย่างชัดเจนและมีประสิทธิภาพ เกิดแนวคิดใหม่ ๆ สามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อตัวผู้เรียนในสังคมปัจจุบัน

คำสำคัญ: แนวทาง; การนิเทศ; สำนักงานพระสอนศีลธรรม

Abstract

The objectives of this research are: 1) To study the conditions of supervision within the Office of Moral Teachings in Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 2) To study the supervision methods for supervision of the Office of Moral Teachings in Mahachulalongkornrajavidyalaya University, and 3) To propose guidelines for the supervision of the Office of Moral Teachings in Mahachulalongkornrajavidyalaya University. The researcher collected questionnaire data from 242 moral teaching monks and used statistics to analyze the data in order to find the mean values and standard deviation. The researcher analyzes the content from the interviews with 15 experts.

The results were found according to these details :

1. The condition in the supervision of the Office of Moral Teachings in Mahachulalongkornrajavidyalaya University in all four areas indicated that moral teaching monks had their overall opinions at a high level. These four areas were sorted according to their mean values and importance, which included coordination and alliance building, collaborative thinking and joint action, cooperative study, and creativity.

2. Results from the study of the supervision methods within the Office of Moral Teachings in Mahachulalongkornrajavidyalaya University consisted of the following methods : 1) Coordination and alliance building implied building a coordination network comprising integrity and sustainability; 2) Collaborative thinking and joint action implied organizing activities for exchanging knowledge to increase learning experience; 3) Cooperative study implied counseling and facilitation that were provided in a friendly manner; 4) Creativity implied bringing new innovations to be integrated according to the suitability of students of each generation.

3. The guideline proposal for the supervision of the Office of Moral Teaching in Mahachulalongkornrajavidyalaya University was conducted with these details: The researcher analyzed the structure of the supervision curriculum that promoted the development of a modern coordination system between supervisors and those receiving supervision to be contemporary, which was accelerated for the both of online and on-site. It made supervision convenient for communicating with transparency and efficiency, which created new concepts that could have designed a meaningful learning management process for students in current society.

Keywords: Guidelines; Supervision; The Office of Moral Teaching

บทนำ

ประเทศไทยประกอบไปด้วยสถาบันทางสังคมหลายสถาบันแต่สถาบันที่มีความใกล้ชิดกับคนในสังคมมากที่สุด และเป็นสถาบันพื้นฐานของสังคมก็คือ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษาและสถาบันศาสนา โดยเฉพาะสถาบันศาสนานั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าประชาชนส่วนใหญ่ของสังคมไทยนั้น นับถือพระพุทธศาสนาถือว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ฉะนั้น พระพุทธศาสนาจึงมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในชาติและยังแสดงถึงสัญลักษณ์แห่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาติ เป็นที่มาของวัฒนธรรมขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี และการขัดเกลาทางสังคม ถ้าพิจารณาองค์ประกอบของพระพุทธศาสนานั้น ได้แก่ พระพุทธเจ้า พระธรรม คำสั่งสอนมีพระสงฆ์เป็นผู้เผยแผ่ธรรมให้แก่อุบาสกอุบาสิกาหรือประชาชน ดังนั้น การพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนาโดยมีวัดเป็นองค์กรทางศาสนาที่เป็นพื้นฐานของสังคมและพระภิกษุสงฆ์กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคมแล้วจะเห็นได้ว่าไม่สามารถแยกออกจากกันได้ (พระมหานุกุล ทัศนัย, 2548 : 73)

การพัฒนาคุณธรรม ศีลธรรม ของคนในชาติเพื่อเป็นฐานไปสู่วิสัยทัศน์ชาติ คือ ประเทศไทยมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ตามวิสัยทัศน์ชาติที่ระบุไว้ในแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (2561 - 2580) ที่มีเป้าหมายให้คนในชาติทุกช่วงวัย เป็นคนดี คนเก่ง และมีคุณภาพมีความพร้อมสำหรับวิถีชีวิตในศตวรรษที่ 21 ซึ่งรากฐานแรกที่ต้องเริ่มต้นในการปลูกฝังบ่มเพาะ คือ เด็กและเยาวชน การนำหลักศาสนาเข้ามาเป็นฐานยึดเหนี่ยวจิตใจ และเป็นเครื่องมือพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีคุณภาพ เป็นแนวทางหนึ่งที่ภาคีรัฐตระหนักถึงความสำคัญในการนำคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่นับว่าเป็นต้นทุนสำคัญที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาช้านาน จึงได้เกิดโครงการสำนักพระสอนศีลธรรมที่เปิดโอกาสให้พระสงฆ์ได้มีโอกาสในการบ่มเพาะจิตและปัญญากับเด็ก และเยาวชนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และได้มอบให้มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหาลาภาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยรับโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมาดำเนินการจัดเข้าในพันธกิจประเภทงานให้บริการวิชาการแก่ชุมชน มีผลการวิจัยพบว่า สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาลาภาลงกรณราชวิทยาลัยมีผลสัมฤทธิ์อยู่ในระดับที่ดีสามารถส่งเสริมพัฒนาทัศนคติและพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรมผู้เรียน (พระศรีธรรมภาณี, 2561 : 24) กล่าวได้ว่า สถานศึกษา ครู บุคลากรทางการศึกษาและพระสงฆ์นั้นเป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ให้กับนักเรียนในหลักไตรสิกขา ทั้งในฐานะผู้อบรมสั่งสอน ผู้จัดการเรียนรู้ในบริบทของพื้นที่ มีแหล่งเรียนรู้ใกล้โรงเรียนที่รับผิดชอบ จะได้เป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตน พร้อมทั้งจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาไปได้อย่างดี ซึ่งจะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชนให้ดำเนินวิถีชีวิตที่ดีงามและอยู่บนทางสายกลาง

ทั้งนี้สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาลาภาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ตระหนักว่าการดำเนินงานโครงการที่ผ่านมาเป็นการรวมศูนย์การบริหารงานอยู่สำนักงานส่วนกลาง ซึ่งพบว่า ทำให้เกิดช่องว่างในการบริหารกำกับติดตามพระสอนศีลธรรม ขาดการเชื่อมต่อประสานระหว่างครูพระสอนศีลธรรมกับสถานศึกษาที่เป็นระบบและมีมาตรฐาน การช่วยแก้ไข้ปัญหา เสริมสร้างพลังใจจากกัลยาณมิตรที่มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะการจัดการเรียนรู้ที่สามารถเป็นพี่เลี้ยงถ่ายทอดและช่วยเหลือเกื้อกูลได้อย่างใกล้ชิด กล่าวได้ว่า การจะบรรลุวิสัยทัศน์และตอบโจทย์ยุทธศาสตร์สำนักงานพระสอนศีลธรรมตามแผนแม่บท (พ.ศ.2563-2569) คือ การพัฒนาโครงสร้างการพัฒนาบุคลากร กล่าวคือพระสอนศีลธรรมแกนนำที่จะเป็นผู้ออกนิเทศ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ซึ่งทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงกัลยาณมิตรติดตามกำกับการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมได้รับการพัฒนาเพิ่มมากขึ้น (พระศรีธรรมภาณี, 2564 : 4)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา แนวทางการนิเทศของสำนักงานพระสอนศีลธรรม เพื่อนำผลการศึกษาไปเป็นข้อมูลให้กับผู้บริหารโครงการพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการประสานงานพระสอน

ศีลธรรมได้ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการนิเทศ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ทำให้พระสอนศีลธรรมได้รับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการนิเทศของสำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. เพื่อศึกษาวิธีการนิเทศของสำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. เพื่อเสนอแนวทางการนิเทศของสำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง
 - 1.1 ประชากร ได้แก่ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวน 624 รูป
 - 1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่สอน สังกัดสำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวน 242 รูป ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางเครจซี่ และ มอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970 : 607-610) ที่ระดับความค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 โดยใช้กลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ตามพื้นที่จัดการศึกษา
 - 1.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ได้แก่ ผู้อำนวยการสำนักงานพระสอนศีลธรรม ผู้อำนวยการส่วนสนับสนุนวิชาการ วิทยาเขตขอนแก่น อาจารย์ประจำหลักสูตรคณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์อุทัยธานี และพระสอนศีลธรรมที่มีความรู้ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 15 รูป/คน
2. เครื่องที่ใช้ในการวิจัย
 - 2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามโดยแบ่งเป็น 2 ตอน มีรายละเอียด ดังนี้
ตอนที่ 1 แบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (checklist) เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วย อายุ พรรษา ระดับการศึกษาแผนกธรรม/บาลี/สามัญ ระดับชั้นที่สอน ประสบการณ์สอน มีลักษณะเป็นแบบตัวเลือกที่กำหนดให้
ตอนที่ 2 แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) ชนิด 5 ระดับ จำนวน 35 ข้อ เกี่ยวกับกระบวนการนิเทศของสำนักงานพระสอนศีลธรรม ซึ่งมี 4 ด้าน

2.2 คุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยพบว่ามีค่าเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาเท่ากับ 1.00 และมีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม

3.1 นำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากส่วนงานภาควิชาบริหาร การศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงผู้อำนวยการสำนักงานพระสอน ศีลธรรม เพื่อให้ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2 ผู้วิจัยดำเนินการส่งแบบสอบถามออนไลน์ และประสานงานทางกลุ่มไลน์ในการติดตาม เก็บแบบสอบถามจากผู้ตอบแบบสอบถามโดยตนเอง โดยผู้วิจัยส่งแบบสอบถามไปยังพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 242 ชุด ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา จำนวน 242 คิดเป็นร้อยละ 100

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมได้ทั้งหมดนำมาวิเคราะห์หาค่าสถิติ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อคำนวณ หาค่าสถิติ โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ยร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

1. สภาพการนิเทศของสำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน

2. ผลการศึกษาวิธีการนิเทศของสำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า วิธีการนิเทศทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย 1. ด้านประสานสร้างมิตร ควรวิเคราะห์ หลักการและวิธีการพัฒนากระบวนการด้านประสานสร้างมิตรนำมาใช้ในการบริหารการจัดการเรียนรู้ นำกระบวนการนิเทศมาใช้ในการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในสถานศึกษาให้พระสอนศีลธรรม ได้มีความรู้ที่เหมาะสม 2. ด้านร่วมคิดร่วมทำ ควรจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อเพิ่มสมรรถนะพระสอน ศีลธรรม 3. ด้านเรียนรู้ไปด้วยกัน ควรมีการให้คำปรึกษาและอำนวยความสะดวกในลักษณะกัลยาณมิตร ผ่านทางออนไลน์ เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์การสอน 4. ด้านสร้างสรรค์ผลงาน พระสอนศีลธรรมควรนำ นวัตกรรมใหม่ ๆ ที่ทางयरอบตัวมาผลิตสื่อการสอน เพื่อนำมาใช้ในการจัดการศึกษาหรือการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน

3. เสนอแนวทางการนิเทศของสำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สรุปผลสังเคราะห์ พบว่า กระบวนการนิเทศของสำนักงานพระสอนศีลธรรม ที่จะนำไปใช้ บริหารจัดการชั้นเรียน ประกอบด้วย 1. ด้านประสานสร้างมิตร การสร้างความพอใจ การตัดสินใจมากขึ้น

ในการทำงานให้เกิดขึ้นในตัวของผู้นิเทศ ผู้รับการนิเทศ 2. ด้านร่วมคิดร่วมทำ ขยันหมั่นเพียรในแสวงหาความรู้มาปฏิบัติตามแผนการสอนของตน 3. ด้านเรียนรู้ไปด้วยกัน การคิดค้นหาทางแก้ไขปัญหาด้วยกัน มีจิตใจที่ไม่ท้อถอยต่ออุปสรรค 4. ด้านสร้างสรรค์ผลงาน ถอดบทเรียน เพื่อนำมาประเมินผล โดยรู้จักใช้ปัญญา ความคิดพิจารณาอย่างรอบด้าน ทำให้การปฏิบัติงานประสบผลสำเร็จ

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลในครั้งนี้ผู้วิจัยจะได้นำประเด็นที่มีความสำคัญแนวทางการนิเทศของสำนักงานพระสอนศีลธรรม มีประเด็นที่น่าสนใจสามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ผลการศึกษาเกี่ยวกับสภาพการนิเทศของสำนักงานพระสอนศีลธรรมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับสภาพการนิเทศของสำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านประสานสร้างมิตร ด้านร่วมคิดร่วมทำ ด้านเรียนรู้ไปด้วยกัน และด้านสร้างสรรค์ผลงาน ตามลำดับ ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญนำมาอภิปราย ดังนี้

1. ด้านประสานสร้างมิตร พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สังกัดสำนักงานพระสอนศีลธรรมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยภาพรวม และรายชื่อทุกข้ออยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าพระสอนศีลธรรมตระหนักถึงความสำคัญการในพัฒนาตนเองและงาน เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ ทำให้อยากมีแรงจูงใจในการสร้างความรู้ในการบริหารจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนของตนเองได้อย่างถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระศรีธรรมภาณี และคณะวิจัย (2564) ได้วิจัยเรื่อง อนาคตภาพพระสอนศีลธรรมเพื่อยกระดับการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสังคมชีวิตวิถีใหม่ พบว่าการยกระดับการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสังคมชีวิตวิถีใหม่ พระสอนศีลธรรมควรมีการปรับตัวให้ทันยุคกับบริบทของผู้เรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. ด้านร่วมคิดร่วมทำ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานพระสอนศีลธรรมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยภาพรวม อยู่ระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การร่วมคิดร่วมทำจะเป็นตัวช่วยสำคัญให้พระสอนศีลธรรมในการหาแนวทางการยกระดับประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้ดียิ่งขึ้น ทำให้ผู้เรียนมีความสุขในการเรียนรู้ผ่านการออกแบบร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระชินวุฒิ อภิชาโต (แก้วมาลา) (2564) ได้วิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

3. ด้านเรียนรู้ไปด้วยกัน พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สังกัดสำนักงาน พระสอนศีลธรรมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็น เพราะพระสอนศีลธรรมจะสามารถนำหลักธรรมมาพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ได้ต้องอาศัย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อให้มีแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ มองเห็น จุดแข็งและจุดอ่อนของตนเองและปรับปรุงการสอนให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสายสิทธิ์ สารโท (2561) ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนตามหลักพุทธสุต 5 ของพระสอนศีลธรรม ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด ผลการวิจัย พบว่า ความคิดเห็น การจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถม ศึกษาร้อยเอ็ด โดยภาพรวมทุกข้ออยู่ในระดับมาก

4. ด้านสร้างสรรค์ผลงาน พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สังกัดสำนักงาน พระสอนศีลธรรมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยภาพรวมอยู่ระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็น เพราะพระสอนศีลธรรมมีการฝึกอบรมพัฒนาสมรรถนะการสอน ทำให้มีทักษะออกแบบแผนการจัดการ เรียนรู้ที่ทันยุคสมัยอยู่เสมอ และสามารถพัฒนาเป็นรูปแบบการบริหารหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา อย่างเป็นระบบได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระอุทัยปริยัติโกศล (2561) ได้วิจัย เรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการตามหลักไตรสิกขาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในจังหวัด ภาคกลาง พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการตามหลักไตรสิกขา มี 3 รูปแบบในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด

2. ผลการศึกษาวิธีการนิเทศของสำนักงานพระสอนศีลธรรมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

1. ด้านประสานสร้างมิตร : ผู้นิเทศควรสร้างแรงจูงใจในการเรียนการสอนให้กับพระสอนศีลธรรม มากขึ้น เพื่อสร้างเครือข่ายการศึกษาพัฒนาการสอนที่เป็นระบบแบบแผนที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของ พระครูปลัดเมธาลักษณ์ จิตโสภณ (2561) ได้วิจัยเรื่อง กระบวนการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระ วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตามหลักพุทธวิธีสำหรับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก

2. ด้านร่วมคิดร่วมทำ : พระสอนศีลธรรมมีความเพียรพยายามในการแสวงหาความรู้ต้องการ ได้รับการฝึกทักษะการจัดการเรียนรู้อยู่เสมอ เพื่อสร้างบทบาทการเป็นผู้นำด้านการจัดการเรียนรู้ที่เข้าถึง ผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูกิตติญาณวิสิฐ (2561) ได้วิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ ต่อการพัฒนางานด้านการศึกษา ผลวิจัยพบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนา งานด้านการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

3. ด้านเรียนรู้ไปด้วยกัน : ผู้ที่นิเทศต้องมีทักษะการถ่ายทอดความรู้ โดยการเป็นที่ปรึกษา และจัดจ้อกับกระบวนการสอนของพระสอนศีลธรรมได้ เพื่อให้ผู้เรียนมีความคิดเห็นต่อการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาที่ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระปิติพร วิชชากร (2561) ได้วิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา การวัดประเมินผล อยู่ในระดับมากที่สุด และที่เหลือทั้งหมดอยู่ในระดับมาก

4. ด้านสร้างสรรค์ผลงาน : พระสอนศีลธรรมมีความต้องการประเมินผลงานของตนอยู่เสมอ เพื่อที่จะพัฒนาสมรรถนะด้านการผลิตสื่อที่ทันสมัยทำให้จัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้ดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระบุญเลิศ สีสเตโช (2564) ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนยุคดิจิทัลของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผลวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอน ทั้ง 5 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

3. เสนอแนวทางการนิเทศของสำนักงานพระสอนศีลธรรมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

1. ด้านประสานสร้างมิตร พระสอนศีลธรรมควรมีการออกแบบกระบวนการนิเทศด้านประสานสร้างมิตร เพื่อกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ตรงตามระบบแบบแผนที่วางเอาไว้ ทำให้พระสอนศีลธรรมได้รับข้อมูลข่าวสารผ่านทางช่องทางต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น ทำให้พระสอนศีลธรรมมีรู้เป้าหมายในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศักดิ์ศรีพี พันพา (2558) ได้วิจัยเรื่อง สภาพการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนกรุงเทพมหานคร พบว่า ความคิดเห็นของครูพระที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนกรุงเทพมหานคร ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านการวัดผลและประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. ด้านร่วมคิดร่วมทำ ผู้บริหารควรมีการจัดฝึกอบรมพัฒนาสมรรถนะสำหรับพระสอนศีลธรรมตลอดทั้งปีงบประมาณ เพื่อปลูกฝังนวัตกรรมใหม่ ๆ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้พระสอนศีลธรรมมีแนวคิดที่จะพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ใหม่ ๆ ร่วมกันได้อย่างถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสารัตน์ จิตบุญโญ (2563) ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ 20 ปี (2560 - 2579) ของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 ผลวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของครูสอนในโรงเรียนประถมศึกษา มีความคิดเห็นต่อสภาพการใช้นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ 20 ปี ใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านการเรียนการสอน ด้านสื่อการสอน ด้านการประเมินผลและด้านการบริหารจัดการ โดยภาพรวม ในระดับมากทุกด้าน

3. ด้านเรียนรู้ไปด้วยกัน ผู้บริหารโครงการควรมีการจัดการนิเทศติดตามการจัดการเรียนเรียนรู้ของพระสอนศีลธรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อบรรวบรวมข้อมูลการจัดการเรียนรู้สำหรับพระสอนศีลธรรม ทำให้สามารถวิเคราะห์ผลการจัดการเรียนรู้ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนผ่านกระบวนการนิเทศได้อย่างเป็นระบบ ส่งผลให้พระสอนมีแนวทางการออกแบบกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนจริยธรรมในสถานศึกษาอย่างถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระอนุสรณ์ อนุสรโร (2561) ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจริยธรรมของโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนต่อสภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจริยธรรม ของโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

4. ด้านสร้างสรรค์ผลงาน ผู้บริหารควรมีการสร้างคอร์สฝึกอบรมพัฒนาสมรรถนะพระสอนศีลธรรมผ่านระบบออนไลน์ เพื่อให้สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาได้ตรงจุด ทำให้พระสอนศีลธรรมได้รับการพัฒนาสมรรถนะการออกแบบการเรียนรู้ในห้องเรียนของตนเอง สามารถเปลี่ยนมุมมองผู้เรียนไปในทางที่ดีขึ้นได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระชินวุฒิ อภิชาติ (แก้วมาลา) (2561) ได้วิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษาเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีทำวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาสมรรถนะพระสอนศีลธรรม ที่มีกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียน
2. ควรมีการศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรมที่สำคัญในชีวิตประจำวัน เช่น อริยสัจ 4 สังคหวัตถุ 4 เป็นต้น เป็นเป็นหลักธรรมที่สำคัญในการดำรงชีวิตในสังคม
3. ควรนำผลการวิจัยที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในองค์กร หน่วยงานภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

จากงานวิจัยเรื่อง แนวทางการนิเทศของสำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สรุปลองค์ความรู้ใหม่ได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 แนวทางการนิเทศของสำนักงานพระสอนศีลธรรม

จากภาพที่ 1 แนวทางการนิเทศของสำนักงานพระสอนศีลธรรม มีลักษณะที่สำคัญในการนำมาใช้บริหารจัดการเรียนรู้ในห้องเรียน ดังนี้

- 1) ด้านประสานสร้างมิตร สร้างเครือข่ายกระบวนการที่ชัดเจนเป็นระบบในการบริหารจัดการเรียนรู้ จนเกิดโครงสร้างที่มั่นคงและยั่งยืน ทำให้การติดต่อประสานงานภายในและนอกองค์กรเป็นไปด้วยความเรียบร้อย
- 2) ด้านร่วมคิดร่วมทำ ออกแบบการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน โดยให้พระสอนศีลธรรมร่วมกันสังเคราะห์วิธีการจัดการเรียนในแต่ละพื้นที่ เพื่อหาความรู้ใหม่ๆ ที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ร่วมกันได้อย่างถูกต้อง
- 3) ด้านเรียนรู้ไปด้วยกัน การสังเกตการณ์จัดการเรียนรู้ในแต่ละพื้นที่เพื่อนำมาใช้ในสถานศึกษาของตน โดยให้พระสอนศีลธรรมได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ห้องเรียนแต่ละพื้นที่ เพื่อใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ประสบการณ์ของกันและกัน ส่งผลให้เกิดความคิดที่เป็นระบบ
- 4) ด้านสร้างสรรค์ผลงาน สร้างนวัตกรรมการสอนใหม่ ๆ จากประสบการณ์สอนของตนเพื่อนำมาปรับปรุงและแก้ไขให้ดีขึ้นจนสามารถออกแบบนวัตกรรมการสอนใหม่ ๆ ในแบบของตนเองที่มีความหมายต่อตัวผู้เรียนในสถานศึกษา
- 5) จากผลการวิจัยทำให้ ทราบว่าแนวทางการนิเทศของสำนักงานพระสอนศีลธรรม ที่สำคัญที่สุดคือ ด้านประสานสร้างมิตร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าประสบการณ์นั้นสำคัญมากกว่าความรู้

ดังนั้น ผู้นิเทศต้องใช้ทักษะการถ่ายทอดองค์ความรู้ไปยังผู้รับการนิเทศให้มีความเข้าใจถึงโครงสร้างการดำเนินงานได้อย่างเป็นรูปธรรม เกิดการประสานงานต่าง ๆ และปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ ๆ ในการบริหารจัดการเรียนรู้ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของผู้เรียนในยุคปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- พระครูกิตติญาณวิสิฐ (ธนา หอมหวล). (2561). บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนางานด้านการศึกษา. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูปลัดเมธาลักษณ์ จิตโสภโณ. (2561). กระบวนการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักพุทธวิธีสำหรับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระชินวุฒิ อภิชาโต (แก้วมालา). (2561). สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระบุญเลิศ สีสเตโช (จันทร์ทลา). (2564). แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนยุคดิจิทัลของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระปิตีพร วิชชากร (ขันธนนท์). (2561). ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหานุกัณฑ์ จันทราลักษณ์. (2548). ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาทางบริหารการจัดการวัดของเจ้าอาวาส ในจังหวัดมหาสารคาม. (รายงานวิจัย). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พระศรีธรรมภาณี และคณะ. (2564). การพลิกโฉมพระสอนศีลธรรม : การพัฒนาพระบริหารการนิเทศพระนิเทศและพระสอนศีลธรรมเพื่อสร้างพลังขับเคลื่อนศีลธรรมในสังคมไทย. (รายงานวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระศรีธรรมภาณี และคณะวิจัย. (2564). อนาคตภาพพระสอนศีลธรรมเพื่อยกระดับการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสังคมชีวิตวิถีใหม่. (รายงานวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระสายสิทธิ์ สารโท (สิทธิโท). (2561). แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนตามหลักพุทธ 5 ของ พระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสาร์ตน์ ฐิตปุณฺณ (เลี้ยงศรี). (2563). แนวทางการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ตามแผน การศึกษาแห่งชาติ 20 ปี (2560 - 2579) ของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา สุราษฎร์ธานี เขต 1. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอนุสรณ์ อนุสรโร (พรหมโพธิ์). (2561). แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจริยธรรมของ โรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอุทัยปริยัติโกศล (เสถียร ยอดสังวาลย์). (2561). รูปแบบการบริหารจัดการตามหลักไตรสิกขาของ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในจังหวัดภาคกลาง. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศักดิ์รพี พันพา. (2558). สภาพการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนกรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย.

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในเครือสารสาสน์

Digital Leadership Development Guidelines of Sarasas Affiliated Schools Administrators

กนกมล ลีวัฒนานุกพงศ์¹ และ อนุสรณ์ นามประดิษฐ์²

สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ^{1,2}

Kunkamon Leeyawattananupong¹ and Anusorn Nampradit²

Suvarnabhumi Institute of Technology^{1,2}

Corresponding Author, Email: leeyawattananupong@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในเครือสารสาสน์ 2) ศึกษาองค์ประกอบและวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำ เชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในเครือสารสาสน์ และ 3) เสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในเครือสารสาสน์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกการประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญแบบประเมิน การวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ค่าความเชื่อมั่น สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ค่าดัชนีความสำคัญของความต้องการจำเป็น และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า

- 1) องค์ประกอบและวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลมี 4 องค์ประกอบ 4 วิธีการ
- 2) สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงดิจิทัล โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การเป็นผู้นำและมีวิสัยทัศน์เชิงดิจิทัล และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ทักษะการเรียนรู้เทคโนโลยี สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงดิจิทัล โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การปฏิบัติทางวิชาชีพยุคดิจิทัล และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การเป็นผู้นำและมีวิสัยทัศน์เชิงดิจิทัล ลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัล เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย

* ได้รับบทความ: 20 ธันวาคม 2566; แก้ไขบทความ: 30 มีนาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 11 มิถุนายน 2567

ได้แก่ ทักษะการเรียนรู้เทคโนโลยีดิจิทัล การปฏิบัติทางวิชาชีพยุคดิจิทัลการสื่อสารเชิงดิจิทัล และการเป็นผู้นำและมีวิสัยทัศน์เชิงดิจิทัล

3) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่าย ประกอบไปด้วย องค์ประกอบ 4 ด้าน 14 แนวทาง โดยภาพรวมของแนวทางทุกด้านมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และ ความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: ความต้องการจำเป็น; แนวทางการพัฒนา; ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัล

Abstract

The objectives of this research are to study 1) the current condition desired conditions and necessary needs for the development of digital leadership of school administrators in the Sarasas affiliated schools, and 2) the elements and methods for developing digital leadership of administrators in the Sarasas affiliated schools and 3) the guidelines for developing digital leadership of school administrators in the Sarasas affiliated schools. The research tools were, questionnaire, interview form, connoisseurship record form. Statistics used in data analysis included frequency, percentage, mean, and standard deviation. Pearson's correlation coefficient, Cronbach's Alpha, Coefficient Confidence, Value Index, and the value of importance of necessity.

The results of the research found that

1) 4 elements and 4 methods of digital leadership

2) The current state of digital administrators is overall at a high level, and when considered in each aspect, it was found that the leadership and digital vision had the highest averages, and the lowest average in High level was technology learning skills. Desired conditions of digital overly was at a high level, and when considering each aspect, it was found that the area with the highest average at a high level was professional practice in the digital age. In addition, it has the lowest average. At a high level, namely leadership and having a digital vision. The order of necessary needs in the development of digital. Arrangement of essential needs from highest to lowest rate, including digital technology learning skills, professional practice in the digital age of digital communication and leadership and digital vision.

3) Results of guidelines for developing digital leadership of school administrators in the Sarasas affiliated school, consisting of 4 areas, and 14 guidelines. overall, every aspect of the approach was appropriate and feasible and usefulness are at a high level.

Keywords: Development Guidelines; Digital Leadership; Need Assessment

บทนำ

จากสถานการณ์ของโลกในปัจจุบัน ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและการศึกษา การแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ภัยพิบัติทางธรรมชาติ และการระบาดของโรคภัย ทุกสิ่งล้วนมีแนวโน้มเกิดความรุนแรงมากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2558) ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้กระทบทั้งทางบวกและทางลบเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตและการรับวัฒนธรรมใหม่ ๆ ผู้สังคมไทยในยุคปัจจุบัน นั้นแสดงให้เห็นว่าเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญในการใช้ชีวิตของมนุษย์และกลายเป็นสังคมในยุคที่เรียกว่า “สังคมยุคดิจิทัล (Digital Era)” เป็นสังคมโลกที่ไร้พรมแดน ไม่มีขอบเขตที่แท้จริงในการเข้าถึงสารข้อมูล มีความรวดเร็วในการสื่อสาร (เอกชัย กี่สุขพันธ์, 2559)

สถานศึกษาในยุคปัจจุบันจึงจำเป็นต้องมีผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำดิจิทัล เพราะจะเป็นทักษะในการนำพาองค์กรสามารถปรับตัวให้เข้ากับยุคดิจิทัลได้ สามารถใช้ประโยชน์สูงสุดจากเทคโนโลยีต่าง ๆ ในการบริหารองค์กรให้ก้าวหน้า ทันสมัย ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบัน จะต้องมีลักษณะของการเป็นผู้นำที่สามารถเชื่อมโยงและนำเทคโนโลยีไปสู่การปฏิบัติในสถานศึกษาได้ ทั้งในด้านการจัดการเรียนรู้ของครู และด้านการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาของผู้บริหาร รวมถึงต้องมีการส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรมเพื่อการจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นภายในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง (สุกัญญา แซ่ม้อย, 2561) อีกทั้ง ในปัจจุบันมีเทคโนโลยีเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้เรียนในการเข้าถึงความรู้ที่ไม่จำกัด ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น สามารถเชื่อมต่อกับบุคคลอื่นทั่วโลกได้ง่าย และรวดเร็ว สถานศึกษาในปัจจุบันควรเป็นมากกว่าแหล่งที่มีแค่ตำราและข้อมูล แต่ควรที่จะต้องเป็นศูนย์การเรียนรู้รอบด้านที่บ่มเพาะ สืบค้น และประดิษฐ์คิดค้น เพื่อพัฒนาทักษะต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียน (Donna M. Fisher, 2013)

จากสภาพข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ปัจจุบันการใช้ระบบเทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทเป็นอย่างมาก ในสถานศึกษาในช่วงสถานการณ์โควิด-19 (Covid-19) ทำให้ด้านการศึกษามีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กร ผู้บริหารในยุคดิจิทัล จึงต้องปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการเพื่อความพร้อมสู่โลกสากลทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่มีการเปลี่ยนมาใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นส่วนใหญ่ ผู้บริหารซึ่งเป็นบุคลากรที่สำคัญในโรงเรียน ควรมีความรู้ ความสามารถ และ

ทักษะที่จำเป็นเพื่อการพัฒนาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากเทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างปลอดภัย สร้างสรรค์ (เอกชัย กี่สุขพันธ์, 2561) โดยการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในเครือสารสาสน์ เพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพพร้อมรับความเปลี่ยนแปลงกับการศึกษาในยุคดิจิทัล 4.0 และสามารถบริหารจัดการด้านการจัดการเรียนรู้ การบริหารทรัพยากร การบริหารกิจการนักเรียน สร้างระบบกลไกในการพัฒนา ติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลรวมทั้งการสร้างความร่วมมือสร้างภาคีเครือข่ายที่จะทำให้มีการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นไปตามมาตรฐาน

ผู้วิจัยจึงศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็น เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหาร ให้ผู้บริหารสามารถปรับเปลี่ยนการบริหารให้ก้าวทันดิจิทัล ส่งเสริม สนับสนุนการนำเทคโนโลยีดิจิทัลไปใช้ในการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้ ผลการวิจัยจะมีคุณค่าต่อการพัฒนาคุณภาพของการจัดการเรียนรู้และส่งผลต่อผู้เรียนและสอดคล้องกับนโยบาย การปฏิรูปการศึกษา และยังเป็นแนวทางในการบริหารโรงเรียนในเครือสารสาสน์ระดับขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพและเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในเครือสารสาสน์
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในเครือสารสาสน์
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในเครือสารสาสน์

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยผสมวิธี (Mix Methods) ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการวิจัยเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในเครือสารสาสน์ ซึ่งกลุ่มประชากร คือผู้บริหารโรงเรียนในเครือสารสาสน์ จำนวน 46 โรงเรียน จำนวนกลุ่มประชากร 319 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan (1970) และกำหนดสัดส่วนเป็นรายโรงเรียน แล้วใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับสลาก ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 170 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามวิธีของ เรนซิลไลเคอร์ท (Rensis Likert Method) แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามที่เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะ เป็นข้อคำถามแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ประกอบไปด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ แบ่งออกเป็น 4 ด้าน 1) การเป็นผู้นำและมีวิสัยทัศน์เชิงดิจิทัล 2) การปฏิบัติทางวิชาชีพยุคดิจิทัล 3) ทักษะการเรียนรู้เทคโนโลยีดิจิทัล 4) การสื่อสารเชิงดิจิทัล

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่าย

การสร้างเครื่องมือ 1) ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัล เพื่อกำหนดเป็นประเด็นการสร้างข้อคำถาม 2) สร้างแบบสอบถามความคิดเห็นเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็น เพื่อใช้เป็นแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่าย 3) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาความถูกต้องเหมาะสมของการใช้ภาษาและนำมาปรับปรุงแก้ไข 4) นำแบบสอบถามที่แก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ ที่ปรึกษาเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (Index of Item Objective Congruence, IOC) โดยพิจารณาข้อความที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องที่มีค่าเท่ากับหรือมากกว่า 0.60 ขึ้นไป ซึ่งได้ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ที่ 0.80 - 1 5) ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง 6) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างแต่มีคุณลักษณะความใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน 7) นำแบบสอบถามที่ทดลองใช้มาหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่าย ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item–Total Correlation) โดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของ Pearson โดยดูจากค่าความสัมพันธ์จากคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item Total Correlation) การตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น ผู้วิจัยได้นำข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนกตามเกณฑ์ไปหาค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ สภาพปัจจุบันเท่ากับ 0.98 และสภาพที่พึงประสงค์เท่ากับ 0.98 ตามวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach' Alpha Coefficient)

การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม 1) ผู้วิจัยขอรับหนังสือเพื่อส่งถึงผู้อำนวยการโรงเรียนในเครือข่าย เพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูล 2) ดำเนินการส่งหนังสือจากและแบบสอบถาม (Google Form) ไปยังผู้บริหารในโรงเรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายจำนวน 46 โรงเรียน และนัดหมายเพื่อขอรับคืนภายใน 1 สัปดาห์ 3) ดำเนินการรวบรวมแบบสอบถามโดยได้รับการตอบกลับจำนวน 170 ฉบับ คิดเป็น ร้อยละ 100 ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามเพื่อนำไปวิเคราะห์ต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามครบถ้วน จึงทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม จากนั้นนำไปวิเคราะห์โดยมีขั้นตอน ดังนี้ 1) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาเป็นค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) 2) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำไปแปลผลโดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ค่าเฉลี่ย 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556 : 121) 3) วิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) 4) วิเคราะห์ข้อมูลสภาพที่พึงประสงค์ในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศ ได้จากการคำนวณดัชนีความสำคัญของความต้องการจำเป็น (Priority Needs Index = PNI) โดยใช้สูตรการคำนวณ PNI แบบปรับปรุงจากสูตรเดิมของงลักขณ์ วิรัชชัย และ สุวิมล ว่องวานิช (2550) เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาองค์ประกอบและวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศ พบว่า มีทั้งสิ้น 4 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) การเป็นผู้นำและมีวิสัยทัศน์เชิงดิจิทัล 2) การปฏิบัติทางวิชาชีพยุคดิจิทัล 3) ทักษะการเรียนรู้เทคโนโลยีดิจิทัล 4) การสื่อสารเชิงดิจิทัล และ 4 วิธีการพัฒนา 1) การฝึกอบรม 2) การเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ 3) เงานการทำงาน 4) โปรแกรมการโค้ช/พี่เลี้ยง เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน ในเครือข่ายสารสนเทศ แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนย่อย ดังนี้ 1. การยกร่างแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน ในเครือข่ายสารสนเทศ 1) ผู้วิจัยนำผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์และผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเพื่อใช้สัมภาษณ์สถานศึกษาที่มีวิธีการปฏิบัติที่ดี (Best Practice) โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกสถานศึกษาดังนั้นแบบ โรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารในการบริหารจัดการโดยใช้เทคโนโลยี ดิจิทัล คือ เป็นสถานศึกษาที่ได้รับรางวัลสถานศึกษาพระราชทาน จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย โรงเรียนพระมารดานิจจานุเคราะห์และโรงเรียนมารีย์วิทยา เขตแม่รี นนทบุรี 2) ผู้วิจัยดำเนินการยกร่างแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศ 3) ผู้วิจัยนำร่างแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศจากด้านที่มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัล เสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาความเหมาะสมและการใช้ภาษา 2. การตรวจสอบร่างแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศ ที่ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย คณะกรรมการบริหารโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศ 3 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านผู้บริหารสถานศึกษา 2 คน โดยมีคุณสมบัติทางการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไปและมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานด้านการพัฒนาผู้บริหาร การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัล ไม่น้อยกว่า 10 ปี

3) ผู้วิจัยขอรับหนังสือเพื่อส่งถึงผู้เชี่ยวชาญจำนวน 6 คน เพื่อบรรยาย วัน เวลาและสถานที่ ที่ใช้ในการประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) 4) ดำเนินการประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) เพื่อตรวจสอบร่างแนวทาง 5) บันทึกผลการประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญและผลการตรวจสอบร่างแนวทาง 6) นำเสนอผลที่ได้จากการประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) ต่ออาจารย์ที่ปรึกษา 7) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อเสนอแนะต่าง ๆ ของผู้เชี่ยวชาญมาพิจารณาฉันทามติ (Consensus) และปรับปรุงแก้ไข 3. การประเมินร่างแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศ ซึ่งจะเป็นการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของแนวทาง กลุ่มประชากร คือผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศ จำนวน 46 โรงเรียน จำนวนกลุ่มประชากร 319 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan (1970) และกำหนดสัดส่วนเป็นรายโรงเรียน แล้วใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับสลาก ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 170 คน

การสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยสร้างแบบประเมินแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ 1. ข้อมูลของผู้ตอบแบบประเมิน ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาประสบการณ์ในการทำงาน 2. สอบถามความคิดเห็นของผู้บริหารเกี่ยวกับความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศ

การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบประเมิน 1. ผู้วิจัยขอรับหนังสือส่งถึงผู้อำนวยการโรงเรียน ในเครือข่ายสารสนเทศ เพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลจากผู้บริหารโรงเรียนด้วยแบบประเมิน แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศ มีลักษณะเป็นแบบ Google Form 2. ดำเนินการส่งหนังสือและแบบประเมินแนวทางไปยังผู้บริหารโรงเรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายจำนวน 46 โรงเรียน 170 คน และนัดหมายเพื่อขอรับคืนภายใน 1 สัปดาห์ 3. ดำเนินการรวบรวมแบบสอบถามโดยได้รับการตอบกลับจำนวน 170 ฉบับคิดเป็นร้อยละ 100

การวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อผู้วิจัยได้รับแบบประเมินครบถ้วน จึงทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบประเมิน จากนั้นนำไปวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำไปแปลผลโดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ค่าเฉลี่ย 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556 : 121) เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศ ผู้วิจัยได้แบ่งผลการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในเครือสารสาสน์

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการแปลผล ระดับสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในเครือสารสาสน์

(n=170)

ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัล	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			ความต้องการจำเป็น		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	D	I	PNI _{modified}
1. การเป็นผู้นำและมีวิสัยทัศน์เชิงดิจิทัล	3.92	0.59	มาก	4.33	0.36	มาก	3.92	4.33	0.10
2. การปฏิบัติทางวิชาชีพยุคดิจิทัล	3.83	0.58	มาก	4.37	0.35	มาก	3.83	4.37	0.14
3. ทักษะการเรียนรู้เทคโนโลยีดิจิทัล	3.79	0.58	มาก	4.36	0.37	มาก	3.79	4.36	0.15
4. การสื่อสารเชิงดิจิทัล	3.87	0.57	มาก	4.34	0.36	มาก	3.87	4.34	0.12
รวม ($\bar{x}_{tot}$)	3.85	0.58	มาก	4.35	0.36	มาก	3.85	4.35	0.12

จากตารางที่ 1 สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในเครือสารสาสน์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.85$, S.D. = 0.58) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.92$, S.D. = 0.59) คือ การเป็นผู้นำและมีวิสัยทัศน์เชิงดิจิทัล และที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.79$, S.D. = 0.58) คือ ทักษะการเรียนรู้เทคโนโลยี

ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในเครือสารสาสน์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.35$, S.D. = 0.36) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.37$, S.D. = 0.35) คือ การปฏิบัติทางวิชาชีพยุคดิจิทัล และที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.33$, S.D. = 0.36) คือ การเป็นผู้นำและมีวิสัยทัศน์เชิงดิจิทัล

ลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในเครือสารสาสน์ เรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ทักษะการเรียนรู้เทคโนโลยีดิจิทัล การปฏิบัติทางวิชาชีพยุคดิจิทัล การสื่อสารเชิงดิจิทัล และการเป็นผู้นำและมีวิสัยทัศน์เชิงดิจิทัล

ขั้นตอนที่ 2 ผลการศึกษาองค์ประกอบและวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในเครือสารสาสน์

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาองค์ประกอบและวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในเครือสารสาสน์ เชียงทฤษฎี

องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงดิจิทัล	วิธีการพัฒนา
1. การเป็นผู้นำและมีวิสัยทัศน์เชิงดิจิทัล	1. การฝึกอบรม
2. การปฏิบัติทางวิชาชีพยุคดิจิทัล	2. การเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์
3. ทักษะการเรียนรู้เทคโนโลยีดิจิทัล	3. งานการทำงาน
4. การสื่อสารเชิงดิจิทัล	4. โปรแกรมการโค้ช/พี่เลี้ยง

จากตารางที่ 2 ผลการศึกษาองค์ประกอบและวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในเครือสารสาสน์ พบว่า มีทั้งสิ้น 4 องค์ประกอบ คือ 1) การเป็นผู้นำและมีวิสัยทัศน์เชิงดิจิทัล 2) การปฏิบัติทางวิชาชีพยุคดิจิทัล 3) ทักษะการเรียนรู้เทคโนโลยีดิจิทัล 4) การสื่อสารเชิงดิจิทัล และ 4 วิธีการพัฒนา คือ 1) การฝึกอบรม 2) การเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ 3) งานการทำงาน 4) โปรแกรมการโค้ช/พี่เลี้ยง

ขั้นตอนที่ 3 ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน ในเครือสารสาสน์

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผล ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ของแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในเครือสารสาสน์

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัล ของผู้บริหารโรงเรียนในเครือสารสาสน์	ระดับความเหมาะสม			ระดับความเป็นไปได้			ความเป็นประโยชน์		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	D	I	PNI _{modified}
1. ทักษะการเรียนรู้เทคโนโลยีดิจิทัล	4.16	0.50	มาก	3.99	0.53	มาก	4.31	0.58	มาก
2. การปฏิบัติทางวิชาชีพยุคดิจิทัล	4.17	0.55	มาก	4.02	0.56	มาก	4.32	0.52	มาก
3. การสื่อสารเชิงดิจิทัล	4.24	0.54	มาก	4.11	0.57	มาก	4.40	0.53	มาก
4. การเป็นผู้นำและมีวิสัยทัศน์เชิงดิจิทัล	4.18	0.62	มาก	4.02	0.64	มาก	4.33	0.59	มาก
รวม (X_{tot})	4.17	0.51	มาก	4.03	0.52	มาก	4.34	0.48	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการแปลผล แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในเครือสารสาสน์ โดยภาพรวม พบว่า มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาอยู่ในแต่ละข้อ พบว่า มีผลการประเมินคุณภาพของแนวทางการพัฒนา ในระดับมากเช่นกัน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน ในเครือข่ายสารสนเทศ มีประเด็นที่สำคัญนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศ ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศ

1.1 สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการเป็นผู้นำและมีวิสัยทัศน์เชิงดิจิทัล อยู่ในสภาพที่เป็นความต้องการพัฒนาอันดับแรก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสังคมในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาให้ความสำคัญกับการพัฒนาภาวะผู้นำในฐานะผู้ที่มิบทบาทสำคัญในการออกแบบและขับเคลื่อนองค์กรเพื่อความอยู่รอดในยุคดิจิทัล ประกอบกับความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัญญารัตน์ สุขแสน (2563 : 124) ได้ศึกษาการวิจัย เรื่องรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำด้านดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายมูลนิธิคณะเซนต์คาเบรียลแห่งประเทศไทย ได้กล่าวไว้ว่า สภาพปัจจุบันของการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลภาพรวมอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของทินกร บัวชู และ ทิพาพร บัวชู (2562 : 285) ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ได้สรุปไว้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีศักยภาพนำการเปลี่ยนแปลงโดยการกระตุ้นและสร้างความตระหนักถึงความสำคัญและการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีนวัตกรรมดิจิทัล ผลักดันให้เกิดการปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงานและการจัดการเรียนการสอนด้วยเทคโนโลยีนวัตกรรมดิจิทัล เพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการสู่การเป็นโรงเรียนดิจิทัล โดยผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความเข้าใจ สามารถสร้างสรรค์ เข้าถึงและการนำเทคโนโลยีนวัตกรรมดิจิทัลมาใช้ในการบริหารโรงเรียนจากการศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำดิจิทัล ประกอบด้วย การมีวิสัยทัศน์ การเป็นผู้ใช้งานดิจิทัลได้อย่างคล่องแคล่วความสามารถในการนำข้อมูลมาใช้ ความเข้าใจในความรู้และทักษะความสามารถของคนในองค์กรและการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในโลกดิจิทัล ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะขับเคลื่อนผลลัพธ์ของสถานศึกษา ทั้งในด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไป ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องเป็นต้นแบบที่ดีในการทำงานด้วยเทคโนโลยีนวัตกรรมดิจิทัล ทั้งในเรื่องความคิด ความเป็นผู้นำและพฤติกรรม สามารถสร้างทีมผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้วยดิจิทัล โดยคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรดิจิทัลในการจัดการศึกษาให้กับผู้เรียนอย่างคุ้มค่า ลดความซ้ำซ้อน ในกระบวนการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลจนบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

1.2 สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การปฏิบัติทางวิชาชีพยุคดิจิทัล อยู่ในสภาพที่เป็นความต้องการพัฒนาอันดับแรก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารตระหนักถึงความสำคัญของการก้าวสู่

ยุคดิจิทัล จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนให้ทันกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและให้เหมาะสมกับการปฏิบัติงานในยุคดิจิทัล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิตติมา วรณศรี (2564 : 458) ได้ศึกษาการวิจัย เรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำ ของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล ได้กล่าวไว้ว่า การปฏิบัติวิชาชีพยุคดิจิทัล จะต้องมีความรู้เกี่ยวกับหลักการ แนวคิด ศาสตร์การบริหาร การจัดการศึกษา การบริหารงานและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์การเปลี่ยนแปลงและการจัดการในยุคดิจิทัลได้สอดคล้องกับยุคสมัยมีความฉลาดทางอารมณ์ และมีจรรยาบรรณวิชาชีพปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และสอดคล้องกับงานวิจัยของภานุมาศ จันทศรี (2562) ได้ศึกษาการวิจัย เรื่อง โมเดลการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ได้กล่าวไว้ว่า การที่ผู้บริหารส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่มาใช้ในการประกอบอาชีพ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของบุคลากรให้มีความชำนาญในการใช้เทคโนโลยีให้บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ร่วมกันและสร้างโอกาสในการเรียนรู้ให้บุคลากรอย่างสม่ำเสมอ

1.3 ความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่าย

1.3.1 ทักษะการเรียนรู้เทคโนโลยีดิจิทัล อยู่ในอันดับแรกของการต้องการจำเป็นทั้งนี้อาจเป็นเพราะความต้องการให้ผู้บริหารมีความรู้ความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล สามารถนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาช่วยในการแก้ไขปัญหาภายในสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสมและสามารถใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลสร้างสรรค์การปฏิบัติงานที่เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุกัญญา แซ่มซ้อย (2561 : 120) ได้ให้ความหมายว่า ทักษะความรู้ด้านเทคโนโลยีดิจิทัล หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีแบบต่าง ๆ ทั้งในระบบแอนะล็อก และระบบดิจิทัล (Digital System) รวมถึงการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศหรือไอที ดังวัตถุประสงค์ต่าง ๆ เพื่อนำเทคโนโลยีมาใช้ในการทำงานและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ กรอบความคิด ของการใช้ความรู้ด้านเทคโนโลยี (Computer literacy) และสอดคล้องกับ ศิริพงษ์ กลั่นไพฑูรย์ (2564) ได้กล่าวไว้ว่า ทักษะเทคโนโลยีดิจิทัล คือ การที่ผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้เกี่ยวกับแพลตฟอร์ม (Platform) และเทคโนโลยีใหม่ ๆ สามารถใช้เครื่องมือทางดิจิทัล มีกลยุทธ์การตัดสินใจแบบดิจิทัลเพื่อการพัฒนาตนเองและพัฒนาสถานศึกษาให้ทันยุคดิจิทัล

1.3.2 การปฏิบัติทางวิชาชีพยุคดิจิทัล มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนา อาจเป็นเพราะความต้องการให้ผู้บริหารสนับสนุนงบประมาณสาธารณูปโภคต่าง ๆ ด้านเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อใช้ในการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ เข้าใจกฎหมาย แนวปฏิบัติที่ถูกต้องด้านดิจิทัล และใช้ดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ ใช้เทคโนโลยีเป็นฐานข้อมูลการบริหารจัดการเพื่อเข้าถึงข้อมูล ของบุคลากรในสถานศึกษาและนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภานุมาศ จันทศรี (2562) ได้กล่าวไว้ว่าการปฏิบัติวิชาชีพยุคดิจิทัล คือ กระบวนการที่ผู้บริหารส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่มาใช้ในการประกอบอาชีพ

เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของบุคลากรให้มีความชำนาญในการใช้เทคโนโลยี ให้บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ร่วมกัน และสร้างโอกาสในการเรียนรู้ให้บุคลากรอย่างสม่ำเสมอ

1.3.3 การสื่อสารเชิงดิจิทัล มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนา อาจเป็นเพราะความต้องการให้ผู้บริหารมีความสามารถใช้วิธีการจัดการสื่อสารผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพสามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการสื่อสารความเข้าใจอันดีในหน่วยงาน สามารถใช้ข้อมูลสารสนเทศที่ชัดเจนในการสื่อสารผ่านระบบดิจิทัล มีกลไกการสื่อสารเพื่อประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนหรือเครือข่ายภายนอกได้รับทราบถึงการดำเนินงานของสถานศึกษา และมีนวัตกรรมการสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ อย่างหลากหลายช่องทาง ซึ่งสอดคล้องกับ ศิริพงษ์ กลั่นไพฑูรย์ (2564) ได้กล่าวไว้ว่า การสื่อสารดิจิทัลคือ ทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ หมายถึง ทักษะการสื่อสาร การโน้มน้าว การจูงใจ ให้คำแนะนำช่วยเหลือ สนับสนุนการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการสื่อสารกับบุคลากรภายในสถานศึกษา เพื่อกระตุ้นการตัดสินใจร่วมกันในการทำงาน และใช้การสื่อสารด้วยรูปแบบวิธีการที่หลากหลายและเทคโนโลยีดิจิทัลในการสื่อสารกับองค์กรภายในและระหว่างองค์กร

1.3.4 การเป็นผู้นำและมีวิสัยทัศน์เชิงดิจิทัล มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนา อาจเป็นเพราะความต้องการให้ผู้บริหารมีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างและกำหนดวิสัยทัศน์เชิงดิจิทัลของสถานศึกษา เป็นแบบอย่างที่ดีต่อเนื่องในการยึดมั่นปฏิบัติตามวิสัยทัศน์เชิงดิจิทัลได้แลกเปลี่ยนและถ่ายทอดวิสัยทัศน์เชิงดิจิทัลให้บุคลากรได้รับรู้และเข้าใจ ด้วยวิธีการเรียนรู้ร่วมกันแบบทีม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุกัญญา แซ่มซ้อย (2561 : 120) ได้ให้ความหมายว่า ความเป็นผู้นำและวิสัยทัศน์หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องสามารถถ่ายทอดวิสัยทัศน์ร่วมกับการแลกเปลี่ยนวิสัยทัศน์กับบุคลากรอื่น ๆ ได้สามารถนำการพัฒนา การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี และการบูรณาการเทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงในองค์กรและยกระดับความเป็นเลิศขององค์กรได้ และสอดคล้องกับเลอศักดิ์ ตามา และสุมาลี ศรีพุทธรินทร์ (2563 : 224) ได้กล่าวไว้ว่า การมีวิสัยทัศน์เชิงดิจิทัลคือ พฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในการแสดงวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและมีความเป็นไปได้ มีมุมมองทางด้านการจัดการศึกษาที่ทันสมัยกล้าตัดสินใจ กำหนดเป้าหมายและวิสัยทัศน์ขององค์กรไปสู่การเปลี่ยนแปลงนำความรู้และวิธีการใหม่ ๆ มาแก้ไขปัญหาและพัฒนาองค์กรให้ประสบความสำเร็จ

2. จากการสังเคราะห์เอกสาร งานวิจัย แนวคิด ทฤษฎีทั้งในและต่างประเทศ พบว่าองค์ประกอบและวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายสาสน์ มีทั้งสิ้น 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การเป็นผู้นำและมีวิสัยทัศน์เชิงดิจิทัล 2) การปฏิบัติทางวิชาชีพยุคดิจิทัล 3) ทักษะการเรียนรู้เทคโนโลยีดิจิทัล 4) การสื่อสารเชิงดิจิทัล และ 4 วิธีการพัฒนา ได้แก่ 1) การฝึกอบรม 2) การเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ 3) เงานการทำงาน 4) โปรแกรมการโค้ช/พี่เลี้ยง

3. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในเครือสารสาสน์ มีหลากหลายแนวทางและมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในเครือสารสาสน์จำเป็นต้องคำนึงถึงสภาพบริบทของโรงเรียน คุณลักษณะของผู้บริหารแต่ละคน การใช้วิธีการ เทคนิคที่หลากหลาย รวมถึงกระบวนการขั้นตอนในการได้มาซึ่งแนวทางการพัฒนาที่ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคการไปสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูในสถานศึกษาที่มีวิธีการปฏิบัติที่ดี การประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับการแนะนำแนวทางต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับผลจากงานวิจัยของ เจษฎา ชวนะไพศาล (2563 : 13) ได้ศึกษาการวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มสหวิทยาเขตทวารวดี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จ จำเป็นต้องมีความรู้ ความสามารถหลากหลายแนวทางใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการเป็นผู้นำด้านวิสัยทัศน์ ด้านการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ด้านความเป็นเลิศในการปฏิบัติอย่างมืออาชีพ ด้านการปรับปรุงอย่างเป็นระบบ ด้านการเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล และงานวิจัยของ วิชุดา บุญทรัพย์ (2563 : 5) ได้ศึกษาการวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำในยุคศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครรังสิต ปทุมธานี พบว่ามีแนวทางในการพัฒนาหลากหลายแนวทางถึง 7 ด้าน คือ ด้านความร่วมมือ ด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านทักษะด้านการใช้เทคโนโลยี/ดิจิทัลและการสื่อสาร ด้านความมั่นใจและกล้าหาญ ด้านทักษะความคิดสร้างสรรค์/นวัตกรรม ด้านทักษะสังคม และด้านเสริมพลังอำนาจ/จูงใจ อีกทั้งยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พิชญ์พิมล สุนทวงค์ (2565 : 70) ได้ศึกษาการวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา มหาสารคาม พบว่า มีแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลที่หลากหลายแนวทางถึง 4 ด้าน 25 แนวทาง โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยและการอภิปรายผลดังกล่าวข้างต้น เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในเครือสารสาสน์ พบว่า สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในเครือสารสาสน์ เรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ทักษะการเรียนรู้เทคโนโลยีดิจิทัล การปฏิบัติทางวิชาชีพยุคดิจิทัล การสื่อสารเชิงดิจิทัล และการเป็นผู้นำและมีวิสัยทัศน์เชิงดิจิทัล ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในเครือสารสาสน์ ดังนี้

1) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศ พบว่า ทักษะการเรียนรู้เทคโนโลยีดิจิทัล มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนามากที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษา และหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้อง ควรมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติให้กับผู้บริหารในด้านเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อผู้บริหารจะได้มีความรู้ ทักษะและสามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม

2) ผู้บริหารควรให้ความสำคัญในการนำเทคโนโลยีดิจิทัลที่ทันสมัยมาใช้ในการบริหารงาน บริหารคน รวมถึงการเสริมแรงให้ครู บุคลากรรู้จักแนวทางในการสร้างวิธีการใหม่ ๆ ในการพัฒนาตนเอง อยู่เสมอ เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนในยุคดิจิทัล

3) ผู้บริหารควรมีการพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถในการออกแบบนวัตกรรม ที่มาใช้ในการบริหารงานอย่างเป็นระบบ และสามารถใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีในการปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ได้ในสถานศึกษา เช่น การสืบค้นข้อมูลสารสนเทศและการติดต่อสื่อสารอย่างเป็นปกติ เพื่อเป็นประโยชน์ กับสถานศึกษา จนเกิดเป็นทักษะการใช้เทคโนโลยีต่อไป

4) ผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ สามารถนำแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำ เชิงดิจิทัลจากการวิจัยไปเป็นแนวทางในการจัดอบรม พัฒนา เพื่อส่งเสริมศักยภาพของคนในองค์กร ด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลเป็นรายด้าน โดยเฉพาะด้านที่มีความต้องการจำเป็น มากที่สุด เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาได้ตรงตามความต้องการ

2. ควรมีการวิจัยติดตามผล สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของ แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการติดตามผล ไปพัฒนาต่อไป

3. ควรมีการศึกษาวิจัยต่อยอดเกี่ยวกับการพัฒนาผู้บริหาร เกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีดิจิทัล เข้ามาบริหารงาน บริหารคน เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลงานวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัล นำมาสังเคราะห์ และ เก็บรวบรวมข้อมูล ผลการวิจัยทำให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับ แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของ ผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

เอกสารอ้างอิง

- กัญญารัตน์ สุขแสน. (2563). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำด้านดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในเครือมูลนิธิคณะเซนต์คาเบรียลแห่งประเทศไทย. (ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิตดุษฎี). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยรังสิต.
- จิตติมา วรรณศรี. (2564). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 6(10), 458-472.
- เจษฎา ชวนะไพศาล. (2563). แนวทางการพัฒนาผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มสหวิทยาเขตทวารวดี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ทินกร บัวชู และทิพภาพร บัวชู. (2562). ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา. *วารสารครุศาสตร์สาร*, 13(2), 285-294.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย และ สุวิมล ว่องวานิช. (2550). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. กรุงเทพฯ: ธรรมดาเพรส.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 1. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พิชญ์พิมล สุนทวงค์. (2565). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา มหาสารคาม. (วิทยานิพนธ์ศึกษามหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- ภานุมาศ จันทร์ศรี. (2562). โมเดลการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เลอศักดิ์ ตามา และสุมาลี ศรีพุทธรินทร์. (2563). ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22. *วารสารรัชต์ภักย์*, 15(38), 224-240.
- ศิริพงษ์ กลั่นไพฑูรย์. (2564). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. (การศึกษาดุษฎีบัณฑิต (กศ.ด.)). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2558. สืบค้นเมื่อ 16 สิงหาคม 2565, จาก <https://dl.parliament.go.th/handle/lirt/518602>
- สุกัญญา แซ่มซ้อย. (2561). การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เอกชัย กี่สุขพันธ์. (2559). การบริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล (School Management in Digital Era). สืบค้นเมื่อ 16 สิงหาคม 2565, จาก <https://www.trueplookpanya.com/education/content/52232>
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู
ในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ กลุ่ม 1 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ
Strategic Leadership of School Administrators as Perceived by Teachers in
Welfare Schools Group 1 under the Bureau of Special Education Administration

แก้วตา คำวอน¹ และ สาโรจน์ เผ่าวงศากุล²

มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี^{1,2}

Kaewta Kamwon¹ and Saroch Pauwongsakul²

Kanchanaburi Rajabhat University^{1,2}

Corresponding Author, Email: kaewta51804@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ กลุ่ม 1 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จำแนกตามเพศและประสบการณ์ในการทำงาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูผู้สอนของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ กลุ่ม 1 จำนวน 171 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ ตามกลุ่มของสถานศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาเท่ากับ 1.00 และ มีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.99 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบที การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ่ กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิจัย พบว่า

1. ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ กลุ่ม 1 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ ด้านวิธีการคิด

* * ได้รับบทความ: 1 กันยายน 2566; แก้ไขบทความ: 16 มิถุนายน 2567; ตอรับตีพิมพ์: 30 มิถุนายน 2567

เชิงปฏิบัติ ด้านความสามารถในการนำปัจจัยนำเข้าต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ ด้านการมีความคาดหวังและการสร้างโอกาสสำหรับอนาคต และด้านความคิดความเข้าใจระดับสูง

2. การเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ กลุ่ม 1 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จำแนกตามเพศโดยภาพรวมและรายด้านพบว่า ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. การเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ กลุ่ม 1 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยภาพรวมและรายด้านพบว่า ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์; ผู้บริหารสถานศึกษา; โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์

Abstract

This research aimed to study and compare strategic leadership of school administrators as perceived by teachers in welfare schools group 1 under The Bureau of Special Education Administration classified by sex and work experience. The sample consisted of 171 teachers in welfare schools group 1, obtained by stratified random sampling according group of schools. The research instrument was a five-level rating scale questionnaire with content validity 1.00 and a reliability of 0.99. The statistics used in the data analysis were percentage, mean, standard deviation, t-test one-way analysis of variance and test the pairwise mean difference by Scheffe's method with a statistical significance level at 0.05

The findings were as follows:

1. The strategic leadership of school administrators as perceived by teachers in welfare schools group 1 under The Bureau of Special Education Administration, was overall and in each individual aspect were a high level, ranking in the order of mean from high to low as vision, revolutionary way of thinking, the ability to bring various inputs to determine strategy, aspects of having expectations and creating opportunities for the future, and high level cognitive.

2. The strategic leadership of school administrators as perceived by teachers in welfare schools group 1 under The Bureau of Special Education Administration classified by sex, was overall and in each individual aspect, there was no statistically significant difference level.

3. The strategic leadership of school administrators as perceived by teachers in welfare schools group 1 under The Bureau of Special Education Administration classified by work experience, was overall and in each individual aspect, there was no statistically significant difference.

Keywords: Strategic Leadership; Educational Institution Administrators; Seuksasongkroa School

บทนำ

การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งในการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพัฒนาคนซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ายิ่งกว่าทรัพยากรใด ๆ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีความมุ่งหมายและหลักการในการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่เสรีภาพความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติรวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553 : 3-4)

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์มีความสำคัญมากต่อความสำเร็จของกิจการขององค์การช่วยให้ผู้บริหารสามารถมองเห็นภาพรวมและขอบเขตได้กว้างขวางเป็นรูปธรรมมากขึ้น เพราะการดำเนินงานเชิงกลยุทธ์จะมีความลึกซึ้งในการวิเคราะห์ปัญหาในระดับที่มีนัยสำคัญต่ออนาคตขององค์การซึ่งสามารถกล่าวได้ว่าภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์จะช่วยส่งเสริมและสนับสนุนการกำหนดและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายในองค์การตามทิศทางที่ชัดเจนและเป็นเครื่องนำทางที่เป็นรูปธรรมให้สมาชิกเข้าใจในวิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ และทิศทางที่แน่นอนขององค์การไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งในการทำงาน (ณิรดา เวชญาลักษณ์, 2560 : 169)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู ในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ กลุ่ม 1 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ เพื่อผู้บริหารสถานศึกษาได้นำความรู้จากผลการวิจัยเป็นข้อมูลในการปรับปรุงและพัฒนาตนเองให้สามารถช่วยพัฒนาองค์กรนำไปสู่ความสำเร็จและเป็นข้อมูลสำคัญในการนำไปวางแผนพัฒนาสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิผลอันจะเกิดประโยชน์สูงสุดต่อสถานศึกษา ชุมชน สังคม และผู้เรียนอันเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติและนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู ในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ กลุ่ม 1 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ
2. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู ในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ กลุ่ม 1 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จำแนกตามเพศและประสบการณ์การทำงาน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
 - 1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูผู้สอนของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ กลุ่ม 1 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จำนวน 327 คน จากจำนวน 6 โรงเรียน
 - 1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูผู้สอนของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์กลุ่ม 1 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จำนวน 171 คน ซึ่งกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970 : 607-610) ที่ระดับค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 โดยการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified random sampling) ตามกลุ่มของสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ
2. เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย
 - 2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม โดยแบ่งเป็น 2 ตอน
ตอนที่ 1 แบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (checklist) เกี่ยวกับสภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู ในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ กลุ่ม 1 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จำนวน 4 ข้อ ได้แก่ เพศ ประสบการณ์การทำงาน วุฒิการศึกษา และโรงเรียนของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ จำนวน 40 ข้อ เกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู ในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ กลุ่ม 1 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

2.2 คุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม พบว่า ข้อคำถามมีค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 1.00 จำนวน 40 ข้อ และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.99

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 นำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากงานบัณฑิตศึกษา สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนพิบูลประชาสรรค์ ผู้อำนวยการโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวย ผู้อำนวยการโรงเรียนสมเด็จพระปิยมหาราชรมณียเขต ผู้อำนวยการโรงเรียนฟ้าไผ่วิทยา ผู้อำนวยการโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 45 จังหวัดกาญจนบุรี และผู้อำนวยการโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 47 จังหวัดเพชรบุรี

3.2 ผู้วิจัยดำเนินการส่งแบบสอบถามทางออนไลน์ และประสานงานทางโทรศัพท์ในการติดตามการเก็บแบบสอบถามจากผู้ตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง โดยผู้วิจัยส่งแบบสอบถามไปยังสถานศึกษา เพื่อแจกให้กับครู ในสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 171 ชุด และได้รับแบบสอบถามกลับคืน จำนวน 171 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (frequency) และร้อยละ (percentage)

4.2 การวิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู ในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ กลุ่ม 1 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ มาวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย (mean หรือ $\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation หรือ S.D.) จำแนกเป็นรายข้อ รายด้านและรวมทุกด้าน โดยใช้เกณฑ์การแปลความหมายของเบสต์ (Best, 1981 : 195)

4.3 การวิเคราะห์การเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู ในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ กลุ่ม 1 สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จำแนกตามเพศและประสบการณ์การทำงาน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way analysis of variance) และทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ่ (Scheffe)

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู ในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์กลุ่ม 1 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ในภาพรวม

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครู	$\bar{x}$	S.D	ระดับการปฏิบัติ
1. ด้านความคิดความเข้าใจระดับสูง	4.32	0.51	มาก
2. ด้านความสามารถในการนำปัจจัยนำเข้าต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์	4.35	0.54	มาก
3. ด้านการมีความคาดหวังและการสร้างโอกาสสำหรับอนาคต	4.33	0.54	มาก
4. ด้านวิธีการคิดเชิงปฏิกิริยา	4.39	0.53	มาก
5. ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์	4.45	0.51	มาก
รวมเฉลี่ย	4.37	0.43	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู ในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ กลุ่ม 1 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.37$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านวิธีการคิดเชิงปฏิกิริยา ($\bar{x} = 4.45$) รองลงมาคือ ด้านวิธีการคิดเชิงปฏิกิริยา ($\bar{x} = 4.39$) ด้านความสามารถในการนำปัจจัยนำเข้าต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ ($\bar{x} = 4.35$) ด้านการมีความคาดหวังและการสร้างโอกาสสำหรับอนาคต ($\bar{x} = 4.33$) และด้านความคิดความเข้าใจระดับสูง ($\bar{x} = 4.32$)

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ กลุ่ม 1 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จำแนกตามเพศ โดยภาพรวม

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหาร สถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู	เพศ				t	Sig.
	ชาย		หญิง			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านความคิดความเข้าใจระดับสูง	4.25	0.56	4.37	0.47	-1.42	0.159
2. ด้านความสามารถในการนำปัจจัยนำเข้าต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์	4.29	0.63	4.38	0.46	-0.99	0.325
3. ด้านการมีความคาดหวังและการสร้างโอกาสสำหรับอนาคต	4.29	0.63	4.38	0.46	-0.99	0.325
4. ด้านวิธีการคิดเชิงปฏิกิริยา	4.46	0.55	4.34	0.50	1.36	0.176
5. ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์	4.49	0.53	4.42	0.49	0.91	0.367
รวมเฉลี่ย	4.36	0.48	4.38	0.38	-0.32	0.748

จากตารางที่ 2 พบว่า การเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู ในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ กลุ่ม 1 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จำแนกตามเพศในภาพรวมไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ทุกด้านมีระดับความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู ในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ กลุ่ม 1 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยภาพรวม

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหาร สถาน ศึกษาตามความคิดเห็นของครู	ประสบการณ์การทำงาน						F	Sig.
	น้อยกว่า 5 ปี		5-10 ปี		10 ปี ขึ้นไป			
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
1. ด้านความคิดความเข้าใจระดับสูง	4.23	0.52	4.32	0.51	4.49	0.47	2.94	0.056
2. ด้านความสามารถในการนำปัจจัยนำ เข้าต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์	4.26	0.62	4.39	0.49	4.43	0.47	1.44	0.240
3. ด้านการมีความคาดหวังและการสร้าง โอกาสสำหรับอนาคต	4.26	0.62	4.39	0.49	4.43	0.47	1.44	0.240
4. ด้านวิธีการคิดเชิงปฏิบัติ	4.35	0.56	4.44	0.50	4.36	0.52	0.54	0.585
5. ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์	4.43	0.57	4.45	0.49	4.45	0.45	0.03	0.966
รวมเฉลี่ย	4.31	0.49	4.40	0.39	4.43	0.35	1.22	0.298

จากตารางที่ 3 พบว่า การเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู ในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ กลุ่ม 1 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน ในภาพรวมไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีระดับความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู ในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ กลุ่ม 1 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเพราะ ผู้บริหารสถานศึกษามีความสามารถมองอนาคต ความยืดหยุ่น มีความคิดเชิงกลยุทธ์ และกระตุ้นริเริ่มให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อเกิดการได้เปรียบทางการแข่งขันมีความสามารถในการคาดการณ์ มีมุมมองที่กว้างไกล สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้แก่องค์กรริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ให้องค์กรอยู่รอดต่อไปได้ กระตุ้นและจูงใจสมาชิกในองค์กรให้มีพฤติกรรมไปในทิศทางที่ต้องการเกิดความตระหนักถึง

ภารกิจที่ได้รับทำให้เกิดการร่วมใจในการที่จะพัฒนาองค์การให้ดียิ่งขึ้นอย่างมีเป้าหมาย สอดคล้องกับ สมยศ นาวิการ (2551 : 35) ได้กล่าวว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์เป็นผู้ที่มีความสามารถในการคาดคะเน สร้างวิสัยทัศน์ รักษาความคล่องตัวและการให้อำนาจ ศิลปะการกระตุ้น การจูงใจแก่บุคคลอื่นให้มี พฤติกรรมไปในทิศทางที่ต้องการ เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงพัฒนาองค์การอย่างมีเป้าหมาย สอดคล้องกับ งานวิจัยของซาฟีนะ แอห์ลิ่ง (2561) ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11 ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมและรายด้าน มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู ในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ กลุ่ม 1 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จำแนกตามเพศ โดยภาพรวม และรายด้านไม่มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน ที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาสามารถใช้ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์เพื่อกำหนด ทิศทางการสร้าง ทางเลือกและสามารถนำไปสู่การปฏิบัติ พร้อมทั้งสามารถบริหารจัดการวางแผน การควบคุม และ การประเมินผล เป็นผู้นำที่สามารถสร้างวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลและนำวิสัยทัศน์สู่การปฏิบัติได้อย่าง สำเร็จ ทำให้การรับรู้ข้อมูลของบุคลากรทั้งเพศชายและเพศหญิงของครูที่มีความแตกต่างกันได้รับการ รับรู้อย่างทั่วถึง สอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐวัฒน์ จรัสสันเทียะ (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษา ความพึงพอใจของครูต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา พัฒนาการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 กรุงเทพมหานคร ผลวิจัยพบว่า ผลการ เปรียบเทียบความพึงพอใจของครูต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามเพศ พบว่า ครูที่มีเพศแตกต่างกันโดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีความพึงพอใจไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู ในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ กลุ่ม 1 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ประสพการณ์การทำงาน โดยภาพรวมและรายด้านไม่มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งไม่เป็นไปตาม สมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์เป็นกระบวนการ สามารถ กำหนดทิศทางการสร้างทางเลือกและสามารถนำไปสู่การปฏิบัติ พร้อมทั้งสามารถบริหารจัดการวางแผน การควบคุม และการประเมินผล เป็นผู้นำที่สามารถสร้างวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลและนำวิสัยทัศน์สู่การปฏิบัติ ได้อย่างสำเร็จ ทำให้การรับรู้ข้อมูลของบุคลากรตามประสบการณ์ของครูที่มีความแตกต่างกันได้รับการ รับรู้อย่างทั่วถึง สอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐวัฒน์ จรัสสันเทียะ (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษา ความพึงพอใจของครูต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา

พัฒนาการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 กรุงเทพมหานคร ผลวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของครูต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาจำแนกตามประสบการณ์การทำงานพบว่า ครูที่มีประสบการณ์การทำงานที่ต่างกัน โดยภาพรวมและรายด้าน มีความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาทักษะความสามารถในการจัดการข้อมูลองค์ความรู้ของผู้บริหาร เพื่อสรุปข้อมูลต่าง ๆ รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องในการบริหารสถานศึกษาสู่การกำหนดทิศทางสถานศึกษา พร้อมการรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น สร้างความเข้าใจในสภาพปัญหาและศักยภาพของโรงเรียนเป็นอย่างดี

1.2 ผู้บริหารควรนาระบบสารสนเทศมาช่วยในการบริหารจัดการสถานศึกษาให้เกิดความคุ้มค่าและเปิดโอกาสให้ครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการกำหนดกลยุทธ์ นำไปสู่การเกิดประสิทธิภาพของสถานศึกษา

1.3 ผู้บริหารสถานศึกษาคำนึงถึงผลระยะยาว เช่น การจัดการเรียนรู้ สร้างคลังสื่อความรู้ เพื่อพัฒนาโรงเรียนสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ บริหารบุคคลโดยการคำนึงความสามารถ สร้างขวัญกำลังใจ และแรงบันดาลใจในการปฏิบัติหน้าที่ และกระตุ้นจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนการจัดการศึกษา

1.4 ผู้บริหารสถานศึกษามีการกำหนดกลยุทธ์ กระบวนการต่าง ๆ มาปรับปรุงการบริหารสถานศึกษา และเน้นหลักการทำงานแบบมีส่วนร่วม กระจายอำนาจ เพื่อใช้ในการแก้ปัญหา ปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้เกิดการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพของสถานศึกษา

1.5 ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดวิสัยทัศน์แบบเชื่อมโยงปัจจุบันกับอนาคต เป็นผู้ที่มองไกลสอดคล้องกับความต้องการและการเปลี่ยนแปลงของสังคม ซึ่งวิสัยทัศน์เข้าใจง่าย ชัดเจน และสามารถปฏิบัติได้จริง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูกับประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

2.2 ควรมีการศึกษาเรื่อง แนวทางภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

2.3 ควรมีการศึกษาเรื่อง การศึกษาความพึงพอใจของครูต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู ในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ กลุ่ม 1 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ พบองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู
ในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ กลุ่ม 1 สังกัดบริหารงานการศึกษาพิเศษ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์. (ร.ส.พ.).
- ชาฟี๊ยะ แอห์ลั. (2561). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11 ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). สุราษฎร์ธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

ณัฐวัฒน์ จริงสันเทียะ. (2560). การศึกษาความพึงพอใจของครูต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 2 กรุงเทพมหานคร. (การค้นคว้าอิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ณิรดา เวชญาลักษณ์. (2560). ภาวะผู้นำทางการบริหาร. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมยศ นาวิการ. (2551). การบริหารเชิงกลยุทธ์. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and psychological measurement*, 30(3), 607-610.

การบริหารงานวิชาการตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในศตวรรษที่ 21
ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา เขต 8

Academic Administration According to the Four Sangahawatthu Principles
in the 21st Century of Phra Pariyattidhamma School Under the Study
Area of Phra Pariyattidhamma General Department Region 8

พระมหานันทวัฒน์ กนต์सार (นิตยโรจน์)¹,

สุนทร สายคำ² และ เกษม แสงนนท์³

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น^{1,2,3}

Phramaha Nantawat Kantasaro (Nitiyarot)¹,

Sunthon Saikham² and Kasem Saengnont³

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kaen Campus^{1,2,3}

Corresponding Aithor, Email: nuntawat.nitiya@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 8 และ 2) เสนอแนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 8 การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสานวิธี ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 205 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 12 รูป/คน

* ได้รับบทความ: 27 เมษายน 2567; แก้ไขบทความ: 16 มิถุนายน 2567; ตอรับตีพิมพ์: 30 มิถุนายน 2567

Received: 27 April 2024; Revised: 16 June 2024; Accepted: 30 June 2024

ผลการวิจัยพบว่า

1) สภาพการบริหารงานวิชาการตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 8 พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด

2) แนวทางการบริหารงานวิชาการควรประกอบไปด้วย หลักทวน ได้แก่ อามิสทาน ธรรมทาน และอภัยทาน การยึดหลักทวนในการปฏิบัติงาน เป็นพฤติกรรมที่มีประโยชน์ผู้ปฏิบัติงาน โดยเป็นทั้งเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ หลักปียวาจา ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติหน้าที่วิชาการต้องมีการสื่อสารที่ประกอบไปด้วย เมตตาจิต การใช้ถ้อยคำสุภาพ มีความจริงใจ มีประโยชน์ และรู้จักกาลเทศะในการสื่อสาร หลักอัตถจริยา การทำตนให้เป็นผู้มีประโยชน์ เป็นการอุทิศตนในการพัฒนาปรับปรุงงาน หลักสมานัตตตา การวางตนให้เหมาะสมและการปฏิบัติตนอย่างสม่ำเสมอ ในการมุ่งพัฒนางานของตน อีกทั้งการวางตัวให้เหมาะสมจะเป็นพื้นฐานที่ดีในการสร้างความน่าเคารพเชื่อถือให้กับบุคคลอื่น ๆ

คำสำคัญ: การบริหารงานวิชาการ; หลักสังคหวัตถุ 4; ศตวรรษที่ 21

Abstract

This research aimed to (1) study the state of academic administration based on the Four Saṅgahavatthu Principles in the 21st century of educational institutions under the Office of Phrapariyattidhamma Educational Service Area 8, and (2) propose a guideline for academic administration based on the Four Saṅgahavatthu Principles in the 21st century of educational institutions under the Office of Phrapariyattidhamma Educational Service Area 8. This mixed-methods research included both quantitative and qualitative approaches. The quantitative component involved a questionnaire with a sample of 205 participants, analyzed with percentages, means, and standard deviations. The qualitative component involved interviews with 12 key informants.

The research results were as follows:

1. The state of academic administration based on the Four Saṅgahavatthu Principles in the 21st century of educational institutions under the Office of Phrapariyattidhamma Educational Service Area 8 was found to be at the highest level overall.

2. The guidelines for academic administration should include the following principles: Generosity (Dāna): including material giving, giving of teachings, and forgiveness;

adhering to the principle of generosity in practice benefits practitioners and serves as a moral anchor; Kind Speech (Piyavācā): administrators and academic personnel should communicate with compassion, using polite language, sincerity, and appropriateness; Beneficial Actions (Atthacariyā): this involves dedicating oneself to improving and developing work through beneficial behavior; Equal Treatment (Samānattatā): maintaining consistency in work and behavior, focusing on continuous improvement, and establishing a respectful and credible stance among peers.

Keywords: Academic Administration; Sangha Vatthu 4; 21st Century

บทนำ

การศึกษาจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นของคนทุกคนในสังคม เพราะการศึกษาถือเป็นรากฐานสำคัญในการทำให้คนเกิดกระบวนการรับรู้และพัฒนาในด้านต่าง ๆ เช่น การดำรงชีพอาชีพ ทักษะคิด ศักยภาพ ทักษะความสามารถ เป็นต้น เดิมทีการศึกษาของคนไทยนั้นแรกเริ่มจากวัด โดยมีพระภิกษุเป็นครูผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้กับผู้เป็นศิษย์ วัดจึงมีบทบาทในการจัดการเรียนการสอนตั้งแต่ยุคโบราณมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีการพัฒนาระบบการเรียนการสอนมาตลอด เพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของสังคม ในปัจจุบันสถาบันทางการศึกษาของพระภิกษุ ได้มีการจัดการบริหารทางการศึกษาโดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 4 แผนก ได้แก่ พระปริยัติธรรม แผนกธรรม พระปริยัติธรรม แผนกบาลี พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา และพระปริยัติธรรม แผนกอุดมศึกษา (กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2557)

สำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 8 ซึ่งอยู่ภายใต้สำนักงานการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรที่กระทรวงศึกษาธิการ และมีกระบวนการบริหารโรงเรียนครอบคลุมงานทั้ง 4 คือ ด้านวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารบุคคล และด้านการบริหารงานทั่วไป และเพื่อตอบสนองนโยบายแผนพัฒนายุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2561) การบริหารงานวิชาการถือว่าเป็นหัวใจของการบริหารการศึกษาเพราะจุดมุ่งหมายของสถานศึกษา คือ การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพซึ่งขึ้นอยู่กับงานวิชาการทั้งสิ้น งานวิชาการเป็นงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพผู้เรียนให้มีความเป็นเลิศทางวิชาการ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการให้สอดคล้องกันอย่างเต็มศักยภาพ มีความเป็นเลิศทางด้านวิชาการ มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ และผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563)

ปัจจุบันเป็นยุคสมัยใหม่เต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลงที่ท้าทาย อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงยังเป็นไปอย่างรวดเร็ว ทักษะที่จำเป็นในสังคมความรู้ คือ ทักษะการคิด วิเคราะห์ ทักษะในการเลือกสรรและประมวลข้อมูลข่าวสารที่มีอยู่อย่างมากมาย การจัดศึกษาและการเรียนรู้ควรมีเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาคนในฐานะพลเมืองให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตอย่างสมดุล (ชลณา ม่วงหวาน, 2563) ดังนั้น บทบาทหน้าที่ของครูจึงได้ถูกปรับเปลี่ยนไป เพื่อให้ทันสถานการณ์ของโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ครูจึงจำเป็นต้องปรับตัวให้พร้อม และพัฒนาตนเองให้ทันยุคสมัยเสมอ (ปรีชา นาราตี, 2564)

โรงเรียนพระปริยัติธรรม สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 8 รับผิดชอบดูแลโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดหนองคาย จังหวัดอุดรธานี จังหวัดสกลนคร และจังหวัดบึงกาฬ โดยมีจำนวนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในสังกัดทั้งหมด 42 โรง และมีบุคลากรทางการศึกษาจำนวน 490 รูป/คน (สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาศึกษา เขต 8, 2566) ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 8 และพบเจอปัญหา อาทิ ความจำเป็นในการปรับการบริหารจัดการของการศึกษาของกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ และสามารถพัฒนาบุคลากรให้ดำเนินงานด้วยความราบรื่น สมัครงานสามัญ ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมฯ ดังกล่าว นอกจากนี้ ยังมีการจัดการเรียนการสอนทันต่อยุคสมัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้นักเรียนสามารถพัฒนาตนเองให้พร้อมกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคม โดยผู้วิจัยได้นำหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 อันเป็นธรรมที่เป็นที่ตั้งแห่งการสงเคราะห์ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจ โดยประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตาเป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาและเป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการวางแผนในการพัฒนาการบริการด้านงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 8

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 8
2. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 8

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยใช้รูปแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยมีการใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และนำข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพมาสังเคราะห์ วิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์ (In-Depth Interview) วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique)

2. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

2.1 ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Research) ตำรา บทความและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย และเป็นข้อมูลในการสร้างเครื่องมือในการวิจัย

2.2 เครื่องมือวิจัย แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview)

2.3 การเก็บข้อมูลวิจัยภาคสนาม (Field Survey) คือ การนำเครื่องมือในการวิจัยเพื่อเก็บข้อมูลในเขตพื้นที่ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 8

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้มาประเมินผลโดยใช้สถิติการวิเคราะห์ค่าต่าง ๆ

2.5 การสรุปผลการวิจัย เมื่อได้ข้อมูลผู้วิจัยนำมาอภิปรายและสรุปและนำเสนอเป็นรายงานการวิจัยต่อไป

3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

จากข้อมูลทางสถิติ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 8 รับผิดชอบดูแลโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในเขตจังหวัดหนองคาย จังหวัดอุดรธานี จังหวัดสกลนคร และจังหวัดบึงกาฬ โดยมีจำนวนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 8 ในสังกัดทั้งหมด 42 โรงเรียน และมีบุคลากรทางการศึกษา 449 รูป/คน ดังนี้

ตารางที่ 1 ข้อมูลทางสถิติของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 8

จังหวัด	จำนวนโรงเรียน	จำนวนครู		รวม
		พระภิกษุ	คฤหัสถ์	
อุดรธานี	20	58	153	211
หนองคาย	11	40	100	140
สกลนคร	8	11	55	66
บึงกาฬ	3	7	25	32
รวม	42	116	333	449

3.1 การกำหนดกลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ ใช้สูตรคำนวณจำนวนกลุ่มตัวอย่างจากตารางขนาดของกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie & Morgan ซึ่งผู้วิจัยได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง คือ 205 คน

3.2 การกำหนดกลุ่มเป้าหมายเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 รูป บุคลากร ผู้ปฏิบัติงานที่งานวิชาการ จำนวน 6 รูป/คน และครูผู้สอนจำนวน 3 รูป/คน ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 8 รวมทั้งสิ้น 12 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

4.1 ศึกษาและวิเคราะห์จากเอกสารงานวิจัยต่าง ๆ เพื่อสร้างแบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview)

4.2 นำแบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ที่ได้ ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญ

4.3 ปรับปรุงแก้ไขก่อนนำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึกไปสำรวจกลุ่มตัวอย่าง แล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูล

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

5.1 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview)

เบื้องต้นผู้วิจัยทำการขอหนังสือขออนุญาตเสนอต่อผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 8 เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูล พร้อมทั้งยื่นตัวอย่างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ต่อผู้ให้สัมภาษณ์ และนัดหมายการสัมภาษณ์ เมื่อดำเนินการสัมภาษณ์แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ไปวิเคราะห์ต่อไป

5.2. แบบสอบถาม (Questionnaire)

เบื้องต้นผู้วิจัยดำเนินการนำหนังสือขออนุญาตนำเสนอต่อผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลบุคลากร และทำการแจกแบบสอบถามจำนวน 212 ฉบับ โดยการแจกตามโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 8 เมื่อทำการเก็บแบบสอบถามที่กลุ่มตัวอย่างทำการตอบและตรวจความถูกต้อง จึงไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

6.1 ข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยได้ใช้สถิติการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัย หรือ SPSS เพื่อนำมาหาความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) และการวิเคราะห์ข้อมูล

ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีต่อการบริหารวิชาการ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 8 ตามสังคหวัตถุ 4 ทั้ง 4 ด้าน โดยใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย (Mean = $\bar{x}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation = S.D.) การวิเคราะห์ข้อมูลในแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารวิชาการ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 8 ตามสังคหวัตถุ 4 เป็นการวัดระดับความสำคัญของแต่ละปัจจัย จะใช้เกณฑ์การแบ่งระดับออกเป็น 5 ระดับ ตาม Likert Scale ได้แก่

ระดับ 5 หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับมาก

ระดับ 3 หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับน้อย

ระดับ 1 หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด หรือไม่เคยมีการปฏิบัติเลย

6.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพ

แบบสอบถามปลายเปิด (Opened Questions) ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ประกอบบริบท และประมวลผลเข้าด้วยกัน ตามแบบอุปนัยวิธี รวมทั้งใช้แนวคิดจากเอกสารและผลวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสนับสนุนในการวิเคราะห์เพื่อให้เห็นภาพรวม

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 205 คน/รูป ส่วนใหญ่เป็นครูผู้สอนจำนวน 164 คน/รูป คิดเป็นร้อยละ 80 ระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 181 คน/รูป คิดเป็นร้อยละ 90.20 ประสบการณ์ในการทำงานระยะเวลาน้อยกว่า 5 ปี จำนวน 87 คน/รูป คิดเป็นร้อยละ 42.40

2. การผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 8

บุคลากรมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 8 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน สรุปได้ดังนี้

1) การบริหารงานวิชาการตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 8 ด้านหลักอรรถจริยา อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนรายข้อ อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ

2) การบริหารงานวิชาการตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 8 ด้านหลักสมานัตตตา อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนรายข้อ อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ

3) การบริหารงานวิชาการตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 8 ด้านหลักปิยวาจา อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนรายข้อ อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ

3. ผลการวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์

แนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 8 ควรประกอบไปด้วย หลักทาน จำแนกออกเป็น อามิสทาน ธรรมทาน และอภัยทาน กล่าวคือ การปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษาโดยเฉพาะโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา การให้ทานนั้นถือเป็นหลักธรรมเบื้องต้นของการปฏิบัติหน้าที่สำหรับบุคลากรในสถานศึกษาของโรงเรียน จะเห็นได้ว่าเบื้องต้นบุคลากรผู้สอนต้องยึดหลัก “ธรรมทาน” คือ การให้ความรู้ การให้คุณธรรมต่อผู้เรียนด้วยความเมตตาและปรารถนาดี เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความรู้ และเจริญเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพในภายภาคหน้า สำหรับผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในด้านงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมนั้น การยึดหลักทานในการปฏิบัติงาน เป็นพฤติกรรมที่มีประโยชน์ผู้ปฏิบัติงาน โดยเป็นทั้งเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ และเป็นสิ่งที่จะช่วยในการพัฒนาบุคลากรอีกด้วย หลักปิยวาจา ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติหน้าที่วิชาการต้องมีการสื่อสารที่ประกอบไปด้วยเมตตาจิต การใช้ถ้อยคำสุภาพ มีความจริงใจ มีประโยชน์ และรู้จักกาลเทศะในการสื่อสารหลักอภัยจริยา การทำตนให้เป็นประโยชน์และการฝึกตนให้เป็นผู้มีประโยชน์ โดยลดความเห็นแก่ตัว เป็นการอุทิศตนในการพัฒนาปรับปรุงงานในหน้าที่ตน และสถานศึกษาของตนให้ดียิ่งขึ้น และสร้างความเจริญให้เกิดขึ้น หลักสมานัตตตา การวางตนให้เหมาะสม และการปฏิบัติตนอย่างสม่ำเสมอ จะสร้างความน่าเชื่อถือให้กับบุคลากร เพื่อนร่วมงาน ผู้บังคับบัญชา (หรือผู้ใต้บังคับบัญชา) และการมีความสม่ำเสมอในการมุ่งพัฒนางานของตน หรือกระทำการที่ถูกต้อง ทำให้การพัฒนาตนเองดำเนินการได้อย่างรวดเร็ว อีกทั้งการวางตัวให้เหมาะสม จะเป็นพื้นฐานที่ดีในการสร้างความน่าเคารพเชื่อถือให้กับบุคคลอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษาหรือหน่วยงานนอกสถานศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 8 พบว่าบุคลากรมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียน

พระปริยัติธรรม สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 8 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน สรุปได้ดังนี้ การบริหารงานวิชาการตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 8 ด้านหลักอรรถจริยาอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนรายชื่ออยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ ด้านหลักสมานัตตตาอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนรายชื่ออยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ ด้านหลักปิยวาจา อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนรายชื่ออยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ ส่วนด้านหลักทานอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระครูประภัสร์ธรรมาภิรักษ์ (จันเจียด) ศึกษาเรื่อง การบริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 พบว่า สภาพการบริหาร อยู่อยู่ในระดับมากที่สุดทุกหัวข้อ

แนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 8 พบว่า ด้านหลักทาน คือ อามิสทาน ธรรมทาน และอภัยทาน หลักปิยวาจา ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติหน้าที่วิชาการต้องมีการสื่อสารที่ประกอบไปด้วยเมตตาจิต การใช้ถ้อยคำสุภาพ มีความจริงใจ มีประโยชน์ และรู้จักกาลเทศะในการสื่อสาร ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุวนันท์ สารคำ ศึกษาเรื่อง การบริหารงานวิชาการตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาต้องส่งเสริมและสนับสนุนในการมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่พูดส่อเสียด เหน็บแนม หรือ คำหยาบคาย ควรพูดชี้แจงอธิบายเหตุผลพูด “ขอบคุณ” เมื่อภารกิจที่ปฏิบัติร่วมกันสำเร็จลุล่วง ยินดีและพร้อมรับฟังปัญหาและให้คำปรึกษาพัฒนาตนเองในด้านการศึกษา หลักอรรถจริยา การทำตนให้เป็นประโยชน์และการฝึกตนให้เป็นผู้มีประโยชน์ โดยลดความเห็นแก่ตัว เป็นการอุทิศตนในการพัฒนาปรับปรุงงานในหน้าที่ตน และสถานศึกษาของตนให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระครูประภัสร์ธรรมาภิรักษ์ (จันเจียด) ศึกษาเรื่อง การบริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 พบว่า ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักอรรถจริยา ควรบำเพ็ญประโยชน์ช่วยเหลือผู้อื่นเสมอ ตามโอกาสสมควร หลักสมานัตตตา การวางตนให้เหมาะสมและการปฏิบัติตน และการมีความสม่ำเสมอในการมุ่งพัฒนางานของตน รวมทั้งการวางตัวให้เหมาะสมด้วย

ข้อเสนอแนะ

1) ทาน (การให้) การบริหารงานวิชาการควรมีการกำหนดรางวัล ผลตอบแทนที่ชัดเจน เพื่อเป็นแรงจูงใจเชิงบวกให้กับบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ดีเยี่ยม หรือมีการพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านกระบวนการเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ด้านสื่อวัตกรรมการเรียนการสอน เป็นต้น

2) ปิยวาจา (พูดจาไพเราะ) การพัฒนาทักษะการพูดเป็นศิลป์ที่ควรมีการพัฒนาภายในสถานศึกษา เพื่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีในการปฏิบัติงาน และควรเน้นการสื่อสารระบบสองทาง (Two-way Communication) เพื่อพัฒนางานซึ่งเป็นสิ่งสำคัญต่อการปฏิบัติงาน

3) อัตถจริยา (การทำตนให้เป็นประโยชน์) ผู้บริหารควรผลักดันให้บุคลากรมีกิจกรรมร่วมกัน เพื่อสังคม ชุมชน เพื่อเป็นการปลูกฝังวัฒนธรรมการดำเนินกิจกรรมเพื่อสังคมของสถานศึกษา

4) สมานัตตตา (ความสม่ำเสมอ) ผู้บริหารควรยึดมั่นในหลักการ และวางตนให้มีความเหมาะสม เป็นตัวอย่างที่ดี รวมทั้งพัฒนาตนเองให้ทันต่อยุคสมัยที่เปลี่ยนไป

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียน พระปริยัติธรรม สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 8 ได้แนวคิดดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2557). คู่มือปฏิบัติงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- ชลณา ม่วงหวาน. (2563). รายงานผลการดำเนินงาน ส่งเสริมผู้เรียนให้มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ ในศตวรรษที่ 21. กาญจนบุรี: กลุ่มนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา.
- ปรีชา นาราตี. (2564). แนวทางการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 สำหรับครูประถมศึกษา จังหวัดสระบุรี. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ. (2561). คู่มือการตรวจสอบและประเมินผลข้อเสนอการวิจัยของ หน่วยงานภาครัฐที่เสนอของบประมาณประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 ตามมติคณะรัฐมนตรี. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). นโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ พ.ศ.2563. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.
- สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาศึกษา เขต 8. สถิติข้อมูลโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาศึกษา. สืบค้นเมื่อ 10 กรกฎาคม 2566, จาก http://www.debeight.org/data_15234_1

การบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา
ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ
The Personnel Administration According to the Seven Sappurisadhamma
by Educational Institution Administrators under the Bueng Kan Primary
Educational Service Area Office

เจียมจิตร มะลิรส¹

เกษม แสงนนท์² และ พระครูปลัดบุญช่วย โชติวิโส (อู๋วงศ์)³

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น^{1,2,3}

Jiemjit Maliros¹

Kasem Saengnont² and PhrakhrupaladBoonchuay Chotivungso (Auiwong)³

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khonkaen Campus^{1,2,3}

Corresponding Author, Email: jiemjit20@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ 2) เสนอแนวทางการส่งเสริมการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสานวิธี กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครู จำนวน 329 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ ภาพรวมทั้ง 7 ด้าน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

* ได้รับบทความ: 27 เมษายน 2567; แก้ไขบทความ: 16 มิถุนายน 2567; ตอรับตีพิมพ์: 30 มิถุนายน 2567

2. แนวทางการแนวทางการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬที่สำคัญ คือ 1) ด้านธัมมัญญาตา (รู้จักเหตุ) ผู้บริหารต้องมีการจัดทำคู่มือการบริหารงานบุคคล และกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานในตำแหน่งต่าง ๆ ของครูและบุคลากรไว้อย่างชัดเจน 2) ด้านอัตถัญญาตา (รู้จักผล) ผู้บริหารควรกำหนดเป้าหมายและส่งเสริมให้บรรลุตามที่กำหนดไว้ 3) ด้านอัตตัญญาตา (รู้จักตน) เปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรได้เสนอความต้องการในการพัฒนาตนเองตามความรู้ ความสามารถและความถนัด 4) ด้านมัตตัญญาตา (รู้จักประมาณ) ควรมีการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนเป็นค่าใช้จ่ายในการพัฒนาบุคลากร 5) ด้านกาลัญญาตา (รู้จักกาล) มีการจัดลำดับความสำคัญของงานได้เหมาะสมควร แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทันต่อเหตุการณ์และเวลา 6) ด้านปุริสัญญาตา (รู้จักชุมชน) มีสัมพันธ์ที่ดีต่อชุมชนทำให้การบริหารงานโรงเรียนเป็นไปด้วยดีและราบรื่น 7) ด้านบุคคลัญญาตา (รู้จักบุคคล) ผู้บริหารควรมอบหมายงานให้ครูและบุคลากรปฏิบัติตามลักษณะ และปริมาณงานอย่างเหมาะสมตามความรู้ ความสามารถ

คำสำคัญ: การบริหารงานบุคคล; หลักสัปปุริสธรรม 7; ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

This research aimed to: 1. study the state of personnel administration according to the Seven Sappurisdhamma by educational institution administrators under the Bueng Kan Primary Educational Service Area Office; 2. propose guidelines for promoting personnel management according to the Seven Sappurisdhamma for educational institution administrators in the same area. The study used a mixed-methods approach, with a sample group of 329 school administrators and teachers, and 10 key informants for in-depth interviews. Research instruments included a questionnaire and a semi-structured interview. Data analysis involved frequency, percentage, mean, standard deviation, and content analysis.

The research results were as follows:

1. The state of personnel administration according to the Seven Sappurisdhamma by educational institution administrators in schools under the Bueng Kan Primary Educational Service Area Office, was generally at a high level across all seven aspects.

2. The guidelines for personnel administration according to the Seven Sappurisdhamma for educational institution administrators in Bueng Kan are as follows:

(1) Dhammaññutā (Knowing the Reason): administrators should create personnel management manuals and clearly define work standards for various positions; (2) Atthaññutā (Knowing the Result): administrators should set clear goals and encourage personnel to achieve them; (3) Attaññutā (Knowing Oneself): provide opportunities for teachers and staff to express their personal development needs based on their knowledge, skills, and aptitudes; (4) Mattaññuta (Knowing Moderation): allocate budgets appropriately to support personnel development and manage expenses wisely; (5) Kāluññuta (Knowing the Time): Prioritize tasks appropriately and address issues promptly; (6) Parisaññutā (Knowing the Community): foster good relationships with the community for smoother school administration; (7) Puggalaññuta (Knowing the Person): administrators should assign tasks to teachers and staff according to their knowledge and capabilities, ensuring an appropriate balance of work.

Keywords: The Personnel Administration; Seven Sappurisadhamma; Educational Institution Administrators

บทนำ

คุณธรรมจริยธรรมถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญในการดำเนินบทบาทหน้าที่ของการเป็นผู้บริหารที่ผู้บริหารขาดคุณธรรมจริยธรรม ย่อมทำให้ผู้บริหารขาดความชอบธรรมในการทำหน้าที่ในองค์กรนั้นต่อไป ทั้งนี้เนื่องจากคุณธรรมและจริยธรรมถือเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารที่ทำให้ผู้บริหารสามารถได้รับการยอมรับความเชื่อถือตลอดจนความนับถือจากบุคคลต่าง ๆ ทั้งในองค์กรและในสังคมทั่วไป พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2549) ซึ่งการศึกษานับเป็นรากฐานที่สำคัญที่จะช่วยให้คนได้พัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ และสามารถดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้ จึงจำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพคนในทุกมิติอย่างสมดุล ทั้งจิตใจ ร่างกายความรู้ทักษะความสามารถและความเป็นผู้นำให้เพียบพร้อมทั้งด้าน "คุณธรรม" และ "ความรู้" ซึ่งจะนำไปสู่การคิดวิเคราะห์อย่าง "มีเหตุผล" รอบคอบและระมัดระวัง ด้วยจิตสำนึกในศีลธรรมและคุณธรรม

การศึกษาในปัจจุบันมีปัญหามากมายโดยเฉพาะการทุจริตในหน้าที่ของบุคลากรทางการศึกษาหรือพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารสถานศึกษา ครู เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาก็ตามดังจะเห็นได้จากบทความหนังสือพิมพ์หรือสื่อแขนงอื่น ๆ ที่มักจะพบเห็นได้บ่อยครั้งว่าบุคคลเหล่านี้ขาดคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งปัญหาเหล่านี้ ได้แก่ ครู ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา มีปัญหาเรื่องความรับผิดชอบ ติดอบายมุข ทำตัวไม่มีคุณธรรมมีการแสดงตนไม่เหมาะสมกับการเป็นครู

เห็นแก่ตัว และมีเรื่องซู้สาวเกิดขึ้นบ่อย รวมทั้งปัญหาเอาเวลาราชการไปใช้งานส่วนตัวนอกจากนี้ยังพบว่าข้าราชการครูโดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาถูกดำเนินการทางวินัยค่อนข้างมากเนื่องจากมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมโดยเฉพาะการทุจริตต่อหน้าที่สิ่งเหล่านี้มักก่อให้เกิดปัญหาตามมาอย่างมากทั้งต่อตัวเอง สังคม และประเทศชาติ เพราะเป็นสิ่งที่มีความกระทบต่อตัวผู้เรียนโดยตรง ซึ่งผู้เรียนถือว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่บุคลากรทางการศึกษาทุกคนต้องเร่งส่งเสริมและพัฒนา เพื่อให้เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไปนั่นเองจากปัญหาที่มี การใช้หลักธรรมในการบริหารจัดการก็ถือได้ว่าเป็นทางเลือกหนึ่ง ที่ช่วยแก้ปัญหาได้ ซึ่งหลักธรรมมีให้ผู้บริหารได้เลือกใช้ตามความเหมาะสมในทุกเรื่องไม่ว่าในเรื่อง การบริหารงานบุคคลก็ตาม หมวดธรรมที่ประยุกต์ใช้เป็นรากฐานคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียน ได้แก่ สัปปริสธรรม 7 เป็นธรรมของสัตบุรุษ คุณสมบัติของคนดี ธรรมของผู้ดี มีข้อธรรม 7 ข้อ คือ 1) อัมมัญญาตา ความรู้จักธรรม รู้หลักหรือรู้จักเหตุ 2) อัตถัญญาตา ความรู้จักอรรถ รู้ความมุ่งหมายหรือรู้จักผล 3) อัตตัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักตน 4) มัตตัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณ 5) กาลัญญาตา ความรู้จักกาล คือ รู้กาลเวลา อันเหมาะสม 6) ปริสัณญตา รู้จักชุมชนและรู้จักที่ประชุม รู้ரியที่จะประพจน์ต่อชุมชนนั้นๆ 7) ปุคคัลลัญญาตา ความรู้จักบุคคล ผู้บริหารการศึกษาควรยึดหลักธรรมสัปปริสธรรม 7 เพื่อการครองตนประยุกต์ใช้ในการบริหารงานบุคคลและการตัดสินใจ วรภาส ประสมสุข และนิพนธ์ กินางค์ (2550)

สัปปริสธรรม เป็นหลักธรรมอีกหลักธรรมหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาชุมชนได้อย่างเหมาะสม สำหรับสังคมไทย เพราะสัปปริสธรรมเป็นหลักที่จำเป็นและมีประโยชน์มากต่อการดำเนินชีวิตในสังคม ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต เป็นธรรมของคนดี เป็นธรรมที่ทำให้คนเป็นคนดีมีอยู่ 7 ประการ ได้แก่ 1) อัมมัญญาตา คือ รู้จักเหตุ รู้หลักการ รู้วิธีการ ในการดำเนินงาน ผู้นำนั้นจะต้องรู้จักเหตุ รู้หลักการรู้วิธีการต่าง ๆ เหล่านี้เพื่อที่จะเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานให้บรรลุถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้ 2) อัตถัญญาตา คือ รู้จักผล หมายถึง รู้จักผลที่เกิดมาจากเหตุ เพราะเหตุกับผลนั้นจะเป็นปัจจัยที่เนื่องถึงกันและกัน เมื่อเป็นอย่างนี้ ผลก็เป็นเช่นนั้น แต่เพื่อความเข้าใจกระจ่างชัดยิ่งขึ้น 3) อัตตัญญาตา คือ ผู้รู้จักรู้ตน การรู้จักตนเองนั้นเป็นปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่จะส่งผลให้ผู้นำดำเนินกิจการหรือบริหารบุคลากร ในหน่วยงานให้บรรลุเป้าหมายได้ เพราะหากผู้นำไม่รู้จักภาวะของตนเองแล้ว ก็ยากที่จะรู้จักผู้อื่นและสิ่งอื่นได้ 4) มัตตัญญาตา คือ การรู้จักประมาณ ความพอดีหรือความรู้จักประมาณ เป็นลักษณะของคนดี จะต้องรู้จักประมาณในการใช้จ่ายและคุณประโยชน์ต่อสังคมบุคคลบางคนได้รับความลำบาก 5) กาลัญญาตา คือ รู้จักกาลเวลา โดยมุ่งรู้จักกาลเวลาที่ควรประกอบกิจการงานต่าง ๆ หรือทำงานให้ทันกับเวลา เหมาะกับเวลาและรู้คุณค่าของเวลา ผู้นำที่ประสบความสำเร็จนั้นส่วนหนึ่งจะต้องเป็นผู้รู้จักการบริหารเวลาหรือวางแผนงานให้เหมาะสมกับเวลา 6) ปริสัณญตา คือ รู้จักชุมชนหรือสังคม ผู้นำนั้นจะต้อง รู้จักสังคม แต่ละสังคมว่าย่อมมีความแตกต่างกันโดยทางด้านศาสนา กฎ กติกา ระเบียบวัฒนธรรม ประเพณี ขนบธรรมเนียม ความเชื่อถือและค่านิยมต่าง ๆ ตลอดทั้งความแตกต่างระหว่างบุคคลในสังคม

เมื่อผู้นำทราบชัดในเรื่องดังกล่าวและวางตนให้เหมาะสมแล้ว ย่อมได้รับความเชื่อถือ 7) บุคคลโปรปรัญญตา คือ การรู้จักบุคคล รู้ประเภทของบุคคล รู้จิตนิสัยต่างๆ และรู้จักเลือกบุคคลที่ควรคบและไม่ควรคบ ตลอดทั้งรู้จักว่าผู้นั้นมีคุณธรรมยิ่งหย่อนอย่างไร รู้จักบุคคลทั่ว ๆ ไปในสังคมที่ผู้นำจะเข้าไปเกี่ยวข้อง (ทองย้อย แสงสินชัย, 2543)

จากสภาพปัญหาดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลโดยใช้หลักสัปปริสธรรม 7 ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬซึ่งหลักสัปปริสธรรม 7 เป็นธรรมของสัตบุรุษคุณสมบัติของคนดี คือ ความรู้จักเหตุ ความรู้จักผลความรู้จักตน ความรู้จักประมาณ ความรู้จักกาล ความรู้จักชุมชน และความรู้จักบุคคล เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ
2. เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการบริหารงานบุคคล ตามหลักสัปปริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) เป็นการออกแบบการวิจัยโดยมีการดำเนินการวิจัยทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดังนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีประชากร กลุ่มตัวอย่าง ดังนี้
 - 1.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ จำนวน 2,458 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 210 คน และ ครู จำนวน 2,248 คน
 - 1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ ซึ่งใช้วิธีหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยการเปิดตารางของ Krejcie & Morgan ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 329 คน โดยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling)
2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญที่ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน และ หัวหน้าฝ่ายบุคคล จำนวน 10 คน ด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ระดับการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยภาพรวมและรายด้าน

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ โดยภาพรวมและรายด้าน

ด้าน	การบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปริสธรรม 7	ระดับปฏิบัติ			
		$\bar{x}$	S.D	แปลผล	อันดับที่
1.	ด้านธัมมัญญตา	3.80	0.37	มาก	5
2.	ด้านอัทธัญญตา	3.88	0.43	มาก	3
3.	ด้านอัตตัญญตา	3.83	0.39	มาก	4
4.	ด้านมัตตัญญตา	3.93	0.34	มาก	2
5.	ด้านกาลัญญตา	3.75	0.40	มาก	7
6.	ด้านปริสสัญญตา	3.78	0.40	มาก	6
7.	ด้านบุคคลัญญตา	3.94	0.42	มาก	1
	โดยภาพรวม	3.85	0.39	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า การบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ โดยภาพรวม ($\bar{x} = 3.85$) และรายด้านมีการปฏิบัติในระดับมาก โดยด้านที่มีการปฏิบัติในระดับสูงสุดคือด้านบุคคลัญญตา ($\bar{x} = 3.94$) รองลงมาคือด้านมัตตัญญตา ($\bar{x} = 3.93$) ตามลำดับและต่ำสุดคือด้านกาลัญญตา ($\bar{x} = 3.75$)

2. แนวทางการแนวทางการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ ที่สำคัญคือ 1) ด้านธัมมัญญตา (รู้จักเหตุ)

ผู้บริหารต้องมีการจัดทำคู่มือการบริหารงานบุคคล และกำหนดมาตรฐาน การปฏิบัติงานในตำแหน่งต่าง ๆ ของครูและบุคลากรไว้อย่างชัดเจน 2) ด้านอัตถิยัตตา (รู้จักผล) ผู้บริหารควรกำหนดเป้าหมายและส่งเสริมให้บรรลุตามที่กำหนดไว้ 3) ด้านอัตถิยัตตา (รู้จักตน) เปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรได้เสนอความต้องการในการพัฒนาตนเองตามความรู้ ความสามารถและความถนัด 4) ด้านมัตถิยัตตา (รู้จักประมาณ) ควรมีการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนเป็นค่าใช้จ่ายในการพัฒนาบุคลากร 5) ด้านกาลัญญตา (รู้จักกาล) มีการจัดลำดับความสำคัญของงานได้เหมาะสมควร แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทันต่อเหตุการณ์ และเวลา 6) ด้านปริสัญญัตตา (รู้จักชุมชน) มีสัมพันธ์ที่ดีต่อชุมชนทำให้การบริหารงานโรงเรียนเป็นไปด้วยดีและราบรื่น 7) ด้านบุคลัญญตา (รู้จักบุคคล) ผู้บริหารควรมอบหมายงานให้ครูและบุคลากรปฏิบัติ ตามตามลักษณะและปริมาณงานอย่างเหมาะสมตามความรู้ ความสามารถ

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยมีข้อค้นพบที่สามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. การบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ พบว่า การบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ โดยภาพรวมและรายด้าน มีการปฏิบัติในระดับมาก ซึ่งผลการวิจัยที่ได้ศึกษาในครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของพระจินฉน์วเรนย์ อคฺคธมฺโม (2564) ซึ่งได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมและรายด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสมบัติ บุตรแสนคม (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารงานบุคคลในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยสภาพการบริหารงานบุคคล ด้านบุคลัญญตา รู้จักบุคคล ผู้บริหารโรงเรียนเข้าใจความแตกต่างแห่งบุคคล ความรู้ความสามารถคุณธรรม ความเอาใจใส่ และให้บุคลากรได้รับการพัฒนาบุคลากรอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ซึ่งสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมที่กล่าวไว้ของ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2549) ให้ความหมายของการรู้จักบุคคล คือ รู้จักและเข้าใจความแตกต่างแห่งบุคคล โดยอหยาศัย ความสามารถ และคุณธรรม ใครๆ ยิ่งหรือหย่อนอย่างไรและรู้จักที่จะปฏิบัติต่อบุคคลอื่นๆ ด้วยดี ไม่มีคติอะไรจะสัมพันธ์เกี่ยวข้อง จะใช้ยกย่องจะตำหนิ หรือจะแนะนำสั่งสอนอย่างไร และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) (2548) การรู้จักบุคคล คือการเป็นผู้รู้จักเลือกบุคคลที่ควรคบ การรู้จักบุคคลแต่ละคนในแง่มุมต่าง ๆ เช่น อุปนิสัยใจคอ มีคุณธรรม มีความประพฤติส่วนตัวและหน้าที่การงาน และ

รู้จักที่จะเลือกคบหาบุคคลที่ควรคบ เป็นเหตุให้รู้จักบุคคลแต่ละบุคคลโดยละเอียดถี่ถ้วน ทำให้ได้คบหาแต่คนดี หรือทำให้เลือกใช้คนทำงานได้ถูกต้อง

2. แนวทางการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ พบว่า

1) ด้านธัมมัญญา (รู้จักเหตุ) จากการศึกษาพบว่า ผู้บริหารต้องมีการจัดทำคู่มือการบริหารงานบุคคล และกำหนดมาตรฐาน การปฏิบัติงานในตำแหน่งต่าง ๆ ของครูและบุคลากรไว้อย่างชัดเจน ผู้บริหารควรมีการกำหนดเป้าหมาย และนโยบายในการพัฒนาบุคคลไว้ อย่างชัดเจน ผู้บริหารควรมีการกำหนดกฎระเบียบในการปฏิบัติงานของบุคลากรที่ชัดเจน ผู้บริหารควรมีการพัฒนาตนเองตลอดเวลาเพื่อบริหารโรงเรียนดียิ่งขึ้นกว่าเดิม ผู้บริหารควรมีประสบการณ์ในการบริหารงานในโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสอดคล้องกับงานวิจัยของฤกษ์ชัย ใจคำปัน (2549) จากการศึกษาเรื่อง การบริหารงานบุคลากรในสถานศึกษา อำเภोजอมทอง เขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 พบว่า ควรมีการวางแผนการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรไว้ล่วงหน้าควรสร้างเกณฑ์ในการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างชัดเจนสอดคล้องกับข้อเสนอแนะควรนำหลักทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาประยุกต์ใช้ในหลักการบริหารเพราะการจะสร้างเกณฑ์การประเมินงานได้นั้นแสดงว่าผู้บริหารต้องมีความรู้หลักการบริหารและนำมาใช้ในการกำหนดเกณฑ์การประเมินงาน

2) ด้านอรรถัญญา (รู้จักผล) จากการศึกษาพบว่า ผู้บริหารควรกำหนดเป้าหมายและส่งเสริมงานให้บรรลุตามที่กำหนดไว้ ควรมีการวิเคราะห์ ภารกิจและประเมินสภาพความต้องการกำลังคนกับภารกิจของสถานศึกษาเพื่อกำหนดแผนงานบุคคล ผู้บริหารควรจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงานได้ตรงกับความรู้ความสามารถทุกคน สถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นได้อย่างเท่าเทียมกันทุกฝ่าย มีการติดตามผลการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ พระมหาเกียรติศักดิ์ อนุทมโม (ยันตรุตร) (2552) จากการศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าควรจัดงบประมาณในการบริหารงานโรงเรียนและไม่ใช้งบประมาณผิดวัตถุประสงค์ ตรงกับผู้บริหารควรกำหนดเป้าหมาย และส่งเสริมงานให้บรรลุตามที่กำหนดไว้

3) ด้านอรรถัญญา (รู้จักตน) จากการศึกษาพบว่า ควรเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรได้เสนอความต้องการในการพัฒนาตนเองตามความรู้ ความสามารถและความถนัด ผู้บริหารควรมีความเป็นกลางในการส่งเสริมบุคลากรให้เข้าอบรมศึกษาต่อเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถ และเพิ่มพูนคุณวุฒิที่สูงขึ้นไปอย่างเป็นธรรม จัดทำและบันทึกข้อมูลสารสนเทศด้านอัตรากำลังให้เป็นปัจจุบัน สถานศึกษาควรส่งเสริมให้บุคลากรได้รับความก้าวหน้าในตำแหน่งที่สูงขึ้นอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวีระ สุรินทร์ (2553) จากการศึกษาเรื่อง การบริหารงานบุคลากรของโรงเรียนขนาดเล็กในอำเภอ

แม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ควรประเมินแบบมีส่วนร่วมและให้ทั่วถึง จัดรูปแบบการประเมินอย่างเป็นระบบ และควรมีความยุติธรรมในการประเมิน ตรงกับควรรู้จักใจของ ผู้ได้บังคับบัญชา มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ต่อกันเพราะผู้บริหารควรรู้จักและเข้าใจในตัวบุคคลจึงจะ สามารถประเมินผลได้อย่างถูกต้อง และการมีน้ำใจนั้นดูที่การพิจารณาความดีความชอบได้ทั่วถึง

4) ด้านมัตตัญญูตา (รู้จักประมาณ) จากการศึกษาพบว่า สถานศึกษาควรมีการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนเป็นค่าใช้จ่ายในการพัฒนาบุคลากร จัดสรรงบประมาณสนับสนุนเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการพัฒนาครูและบุคลากรอย่างเพียงพอ วางแผนอัตรากำลังให้ตรงกับความต้องการของสถานศึกษา ตามเกณฑ์ที่สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากำหนด วางแผนในการแก้ไข ปัญหาการขาดแคลนครูและบุคลากรของสถานศึกษาไว้ล่วงหน้า จัดสรรวัสดุ อุปกรณ์ให้บุคลากรเพื่อใช้ในการปฏิบัติหน้าที่อย่างเพียงพอ ผู้บริหารควรมีความเป็นธรรม ในการแก้ไขการปฏิบัติงานของบุคลากร อย่างสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาเกียรติศักดิ์ ฉันทธมโม (ยันตรุตระ) (2552) จากการวิจัยเรื่อง การศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไข ปัญหาการบริหาร งานบุคคลของผู้บริหารโรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าควรจัดงบประมาณในการบริหาร งานโรงเรียนและไม่ใช้งบประมาณผิดวัตถุประสงค์ ตรงกับผู้บริหารควรกำหนดเป้าหมาย และส่งเสริม งานให้บรรลุดังที่กำหนดไว้

5) ด้านกาลัญญูตา (รู้จักกาล) จากการศึกษาพบว่า จัดลำดับความสำคัญของงานได้เหมาะสม ควรแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้ทันต่อเหตุการณ์และเวลา ผู้บริหารที่บริหารเวลาได้ดีเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น และสร้างจิตสำนึกในองค์กร จัดทำและบันทึกข้อมูล สารสนเทศด้านอัตรากำลังให้เป็นปัจจุบัน ผู้บริหาร ควรยกย่องชมเชยบุคลากรที่ประสบผลสำเร็จในการปฏิบัติงานได้ดีและทันตามกำหนดเวลา ซึ่งสอดคล้อง กับงานวิจัยของฤกษ์ชัย ใจคำปัน (2549) จากการวิจัยเรื่อง การบริหาร งานบุคลากรใน สถานศึกษา อำเภอ จอมทอง เขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 พบว่าควรมีการวางแผนการ ประเมินผลการปฏิบัติงานของ บุคลากรไว้ล่วงหน้า ตรงกับผู้บริหารที่บริหารเวลาได้ดีเป็นตัวอย่างที่ดี แก่ผู้อื่นและสร้างจิตสำนึกในองค์กร และควรจัดลำดับความสำคัญของงานได้เหมาะสม เพราะการวางแผน จะช่วยในเรื่องของการบริหารเวลา ของผู้บริหารและวางแผนการจัดล าดับความสำคัญของงานได้อย่างเหมาะสมด้วย

6) ด้านบุริสัญญูตา (รู้จักชุมชน) จากการศึกษาพบว่า โรงเรียนควรมีสัมพันธ์ที่ดีต่อชุมชน ทำให้การบริหารงานโรงเรียนเป็นไปได้อย่างดีและราบรื่น ผู้บริหารควรมีความสัมพันธ์อันดีกับบุคลากรหน่วยงานอื่น สถานศึกษาเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยบุคลากรมีการประชาสัมพันธ์ และสร้างเครือข่ายชุมชน ส่งเสริมให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการยกย่องชมเชยบุคลากรที่มีผลงานดีเด่น หรือ ประสบความสำเร็จ การประชุมทำ ความเข้าใจกับครูและบุคลากรเพื่อให้ทราบถึงแนวทาง และวิธีการ ในประเมินผลการปฏิบัติงานของสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฤกษ์ชัย ใจคำปัน (2549)

จากการวิจัยเรื่อง การบริหาร งานบุคลากรใน สถานศึกษา อำเภोजอมทอง เขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 5 พบว่า ควรมีการวางแผนใช้บุคลากร ให้เกิดประโยชน์สูงสุดตรงกับควรให้ความสำคัญกับประโยชน์ ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน เพราะการวางแผนใช้บุคลากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดนั้นย่อมเกิดประโยชน์ แก่ส่วนรวมได้มากกว่าส่วน ตน เนื่องจากต้องเกิดจากความร่วมมือของทุกฝ่ายที่มีเป้าหมายเดียวกัน

7) ด้านบุคลิกลัณษณ์ (รู้จักบุคคล) จากการศึกษพบว่า มีการมอบหมายงานให้ครูและบุคลากร ปฏิบัติตามตามลักษณะและปริมาณงานอย่าง เหมาะสมตามความรู้ ความสามารถ ให้ทุกฝ่ายงานเข้ามา มีส่วนร่วมในการ ประชุมวางแผนงานบุคคลตามความต้องการของสถานศึกษา ผู้บริหารควรให้ความ ช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานเมื่อเกิดปัญหาในการดำรงชีวิตประจำวันโดยการให้คำปรึกษา ติดตาม บันทึกสถิติ ข้อมูลการเข้าร่วมการอบรม พัฒนาตนเองของบุคลากร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วีระ สุรินทร์ (2553) จากการวิจัยเรื่อง การบริหารงาน บุคลากรของโรงเรียนขนาดเล็กในอำเภอมแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ควรมีแผนพัฒนาบุคลากรชัดเจน ควรส่งเสริมบุคลากรให้มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และ ควรจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการมากกว่าการสัมมนา สอดคล้องกับแนวทางที่ว่าควรส่งเสริมให้บุคคลมีการ พัฒนาตนเอง ซึ่งการวิเคราะห์ความก้าวหน้าของบุคคลส่งผลกระทบต่องานที่ได้รับ และควรประเมินแบบมีส่วนร่วม และให้ทั่วถึง จัดรูปแบบการประเมินอย่างเป็นระบบ และควรมีความยุติธรรมในการประเมิน ควรพิจารณา ความดีความชอบ หรือยกย่องให้เกียรติ ตามความสามารถของแต่ละบุคคลและรู้จักความแตกต่างของ แต่ละบุคคล

ข้อเสนอแนะ

1. บุคลากรควรตระหนักในการใช้กระบวนการการบริหารงานบุคคลโดยใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหาร
2. ผู้บริหารควรให้ความสำคัญในการบริหารงานบุคคลและให้ความสำคัญในการปฏิบัติตามแผนการบริหารงานบุคคล ควรกำหนดโครงสร้างและหน้าที่ของบุคลากรให้ละเอียด ชัดเจนและเหมาะสม กับสถานศึกษา
3. ควรมีการศึกษาการบริหารบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักธรรมอื่น ๆ เพื่อพัฒนา ครูและบุคลากรในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ
4. ควรมีการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างอื่นๆ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ ในอันที่จะนำมา เปรียบเทียบกับผลการศึกษาคั้งนี้
5. ควรวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดอื่น ๆ ให้ครอบคลุมทุกขนาดของโรงเรียน

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปริสธรรม 7 ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ พบองค์ความรู้ที่สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

เอกสารอ้างอิง

- ทองย้อย แสงสินชัย. (2543). ความจริงในมหาปริณิพพานสูตร (กรณีพระมน). (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: เปรียญธรรมสมาคมแห่งประเทศไทย.
- พระจินฉวเรนย์ อคฺคมโม. (2564). การบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปริสธรรม 7 ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2548). ภาษาธรรม. กรุงเทพฯ: เลียงเชียง.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). พุทธวิธีบริหาร. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2545). ภาวะผู้นำ. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.

- พระมหาเกียรติศักดิ์ ฉันทมโม (ยันตรุตตร). (2552). การศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- ฤกษ์ชัย ใจคำปัน. (2549). การบริหารงานบุคลากรในสถานศึกษา อำเภอจอมทอง เขตพื้นที่การศึกษา เชียงใหม่ เขต 5. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วรภาส ประสมสุข และ นิพนธ์ กินาวงศ์. (2550) .หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธธรรม. (วิทยานิพนธ์ดุขฎิบัณฑิต). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- วีระ สุรินทร์. (2553). การบริหารงานบุคลากรของโรงเรียนขนาดเล็กในอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สมบัติ บุตรแสนคม. (2564). การบริหารงานบุคคลในยุคนานวธิชีวิตใหม่ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). อยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา
ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ
Academic Administration According to Good Governance of Schools
Under Bueng Kan Primary Educational Service Area Office

อรุณณี พรพงศ์¹,
เกษม แสงนนท์² และ พระครูปลัดบุญช่วย โชติวิโส (อัยวงศ์)³
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น^{1,2,3}

Arunnee Pornpong¹,
Kasem Saengnont² and PhrakhrupaladBoonchuay Chotivungso (Auiwong)³
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khonkaen Campus^{1,2,3}
Corresponding Author, Email: arunnee4@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ และ 2) เพื่อเสนอแนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสานวิธี กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำนวน 329 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ พบว่า โดยภาพรวม และรายด้านมีการปฏิบัติในระดับมาก

* ได้รับบทความ: 27 เมษายน 2567; แก้ไขบทความ: 16 มิถุนายน 2567; ตอรับตีพิมพ์: 30 มิถุนายน 2567

2. แนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ ที่สำคัญ คือ 1) ประชุมแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร ดำเนินการศึกษาเอกสารหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและจัดทำหลักสูตรให้มีความสอดคล้องตรงตามมาตรฐานและตัวชี้วัดเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน 2) จัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญผ่านกระบวนการ Active learning นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ มีทักษะการแก้ปัญหาตามความถนัดและความสนใจ 3) สำรวจสื่ออุปกรณ์ให้มีความพร้อมในการใช้งานทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ ใช้สื่อเทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ ร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) จัดทำคู่มือและศึกษาแนวทางการวัดและประเมินผลให้สอดคล้องตามหลักสูตรด้วยเครื่องมือที่มีคุณภาพอย่างหลากหลายครอบคลุมตามมาตรฐาน ตัวชี้วัดของหลักสูตร 5) กำหนดปฏิทินการนิเทศ ดำเนินการนิเทศตามหลักการนิเทศอย่างเป็นกัลยาณมิตรหลากหลายวิธีเพื่อนำผลไปพัฒนาการจัดการเรียนรู้

คำสำคัญ: การบริหารงานวิชาการ; ธรรมาภิบาล

Abstract

This research aimed to: 1. Study the state of academic administration according to the principles of good governance by educational institution administrators in schools under the Bueng Kan Primary Educational Service Area Office; 2. propose guidelines for academic administration according to the principles of good governance for school administrators in the same schools. The study used a mixed-methods approach. The sample group consisted of 329 school administrators and teachers, with 10 key informants providing critical insights. Research instruments included a questionnaire and a semi-structured interview, with data analysis involving frequency, percentage, mean, standard deviation, and content analysis.

The research results were as follows:

1. Academic administration according to the principles of good governance by educational institution administrators in schools under the Bueng Kan Primary Educational Service Area Office, was generally at a high level. All individual areas also demonstrated a high level of practice as well.

2. The guidelines for academic administration according to the principles of good governance for educational institution administrators in schools under the Bueng Kan Primary Educational Service Area Office, include: (1) establish a committee to develop the curriculum, study core curriculum documents, and create a curriculum aligned with the school's context; (2) implement active learning processes, allowing students to engage in hands-on activities and develop problem-solving skills based on their interests; (3) ensure the availability and quality of media and equipment, and encourage creative use of technology along with local wisdom; (4) create a guide for assessment and use high-quality tools to measure various aspects according to curriculum standards; (5) establish a supervision calendar and conduct supervision in a supportive and friendly manner, utilizing diverse methods to improve teaching practices.

Keywords: Academic Administration; Good Governance

บทนำ

การจัดการศึกษาทุกประเภท ทุกระดับนั้น งานด้านวิชาการนับเป็นงานที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจุดมุ่งหมายของการบริหารวิชาการอยู่ที่การสร้างผู้เรียนให้มีคุณภาพ มีความรู้ มีจริยธรรม และมีคุณสมบัติตามที่ต้องการ งานวิชาการเป็นตัวบ่งชี้คุณภาพและความสำเร็จของสถานศึกษา ความสำเร็จของสถานศึกษามักจะพิจารณาจากคุณภาพของผลผลิต คือ ตัวนักเรียน ดังนั้น คุณภาพของผลผลิตจึงขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการดำเนินงานด้านวิชาการของสถานศึกษา ด้วยเหตุนี้การบริหารงานด้านวิชาการ จึงเป็นงานที่สำคัญของผู้บริหารที่จะต้องรับผิดชอบในการใช้หลักการในการบริหารงานด้านนี้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยถือว่างานวิชาการเป็นงานหลัก เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพของผู้เรียนในเชิงคุณภาพและปริมาณ เนื่องจากงานวิชาการเกี่ยวข้องกับหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นหัวใจของสถานศึกษาสอดคล้องกับ ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2551) ได้กล่าวถึงขอบข่ายของงานวิชาการไว้ว่า การบริหารงานวิชาการจะประกอบด้วยงานดังต่อไปนี้ คือ การพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ การจัดทำแผนงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน การจัดตารางสอน การจัดชั้นเรียน การจัดการครูเข้าสอน การปรับปรุงการเรียนการสอนเพื่อเป็นการพัฒนาครูผู้สอนให้ก้าวทันวิทยาการเทคโนโลยีใหม่ ๆ การจัดสื่อการเรียนการสอน การจัดห้องสมุดเป็นที่รวมหนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ และวัสดุอุปกรณ์ที่เป็นแหล่งวิทยาการ ให้นักเรียนได้ศึกษาและค้นคว้าเพิ่มเติม การนิเทศภายในเป็นการช่วยเหลือ แนะนำครูให้เกิดการปรับปรุงแก้ไขปัญหาการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในด้านการตรวจสอบและวิเคราะห์ผลการเรียน การบริหารงานวิชาการ จึงเป็นหัวใจสำคัญของสถานศึกษาและ

เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนของแต่ละสถานศึกษา หากโรงเรียนใดที่ประสบผลสำเร็จในการดำเนินงานวิชาการ มักจะได้รับการยกย่องยอมรับว่าเป็นโรงเรียนที่ดำเนินการกิจของโรงเรียนได้อย่างมีคุณภาพ

ในการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพเป็นตามเป้าหมายนั้น จำเป็นต้องอาศัยหลักธรรมที่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการบริหารโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ นั่นคือหลักธรรมาภิบาล หรือ กฎหมายใช้ว่า การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance) ซึ่งสำนักนายกรัฐมนตรีได้ออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสร้างระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2554 ขึ้น เพื่อให้ทุกกระทรวง ทบวง กรม และส่วนราชการถือปฏิบัติ หลักการดังกล่าว ได้แก่ ด้านนิติธรรม ด้านคุณธรรม ด้านความโปร่งใส ด้านความมีส่วนร่วม ด้านความรับผิดชอบ และ ด้านความคุ้มค่า โดยหลักธรรมาภิบาลนั้นสามารถบูรณาการเข้ากับการบริหารงานวิชาการ ให้ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของโรงเรียน ซึ่งเป็นการบริหารงานยุคใหม่ที่เน้นความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ มีความรับผิดชอบต่อ ความประพฤติชอบ การมีส่วนร่วม และกระบวนการยุติธรรม อันเป็นหลักสำคัญพื้นฐานธรรมาภิบาล ซึ่งสอดคล้องกับแผนปฏิรูปราชการของกระทรวงศึกษาธิการระยะ 5 ปี (2566-2570) ในส่วนของแผนปฏิรูปราชการประจำปี พ.ศ. 2566 ซึ่งมีวัตถุประสงค์ 4 ข้อ คือ 1) เพื่อให้ผู้เรียนทุกกลุ่ม ทุกวัยได้รับการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีคุณภาพตามมาตรฐาน 2) เพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษา และลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาให้กับประชาชนกลุ่มเป้าหมาย 3) เพื่อผลิต พัฒนา และเสริมสร้างศักยภาพกำลังคนให้มีคุณภาพ สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและสนับสนุนการพัฒนาประเทศ 4) เพื่อพัฒนาระบบบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ ทันสมัย และมีธรรมาภิบาล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2566) ซึ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬได้นำมาใช้เป็นกรอบแนวทางและแนวคิดในการพัฒนาการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2566-2570 เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตอบสนองความเปลี่ยนแปลงโดยมีเป้าหมายในปี พ.ศ. 2570 โดยเชื่อมโยงสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2560-2580 แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (ร่าง) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 แผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา (ฉบับปรับปรุง) แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ, 2566)

จากเหตุผล สภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะเป็นครูและมีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับสถานศึกษา จึงมีความสนใจศึกษากิจการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ เพื่อเป็นข้อมูลให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้เป็นแนวทางให้การบริหารงานวิชาการให้มีประสิทธิภาพต่อการบริหารจัดการการศึกษาที่สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ
2. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1) ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ จำนวน 2,458 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 210 คน และครู จำนวน 2,248 คน

2) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ ซึ่งใช้วิธีหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยการเปิดตาราง ของ Krejcie & Morgan ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 329 คน โดยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling)

1.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนและครูวิชาการ ในโรงเรียนที่มีผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best practice) หรือได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนคุณภาพ จำนวน 10 คน จาก 5 โรงเรียน ด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

2. แบบแผนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ซึ่งมีทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการใช้แบบสอบถาม (เชิงปริมาณ) และใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ (เชิงคุณภาพ)

3. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

3.1 แบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยได้ ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย จากนั้นขอคำแนะนำจากประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ แล้วสร้างแบบสอบถามเพื่อการวิจัย แล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อหาค่า Index of consistency (IOC) จากนั้นปรับปรุงแก้ไข จัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์แล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อนำผลไปวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกโดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์สหพันธ์

อย่างง่ายของเพียร์สัน (Person product moment correlation coefficient) หรือวิธี Item total correlation นำข้อที่มีค่าสหสัมพันธ์ทางบวกไปเทียบกับค่าวิกฤติ ($\alpha=0.05$) โดยใช้เกณฑ์มีค่าตั้งแต่ 0.20-1.00 เป็นข้อที่นำไปใช้ได้ นำแบบสอบถามในข้อที่มีค่าอำนาจจำแนกตามเกณฑ์ที่ใช้ได้ไปหาค่าความเชื่อมั่นเป็นรายด้านและโดยภาพรวมตามวิธีการของ ครอนบาค (Cronbach) เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha-Coefficient) โดยใช้เกณฑ์ตั้งแต่ 0.75 ขึ้นไป ได้ค่าความเชื่อมั่นโดยภาพรวมตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach) เท่ากับ .89 ดำเนินการปรับปรุงแก้ไข เสนอต่อประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและจัดพิมพ์นำไปแจกให้กลุ่มตัวอย่างจริงในการศึกษาวิจัย ต่อไป

3.2 แบบสัมภาษณ์ (Interview) การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี จากเอกสาร และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ขอคำแนะนำจากประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ สร้างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง โดยมีประเด็นคำถามสำคัญเกี่ยวกับแนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา บึงกาฬ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 กำหนดกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ในการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา บึงกาฬ ซึ่งใช้วิธีหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยการเปิดตารางของ Krejcie & Morgan (Krejcie, R.V. & Morgan, 1970) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 329 คน โดยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratied Random Sampling) ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญที่ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียนและครูในโรงเรียนที่มีผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best practice) หรือได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนคุณภาพ จำนวน 10 คน จาก 5 โรงเรียน ด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยตนเอง และด้วยแบบสอบถามออนไลน์ ส่วนการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยนำหนังสือขอเชิญผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยไปมอบให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้วยตนเอง โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้กำหนดวัน เวลา และสถานที่ในการให้สัมภาษณ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความถูกต้อง และความสมบูรณ์แล้วมาประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ส่วนข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

6.1 สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าร้อยละ และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

6.2 สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ หาค่าความถูกต้องตามเนื้อหา (Content Validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of consistency: IOC) หาค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามรายข้อโดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Person product moment correlation coefficient) และการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยวิธีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach)

ผลการวิจัย

1. การบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ โดยภาพรวมและรายด้าน

ด้านที่	การบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ	ระดับปฏิบัติ			
		$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1	ด้านการบริหารหลักสูตรตามหลักธรรมาภิบาล	4.36	0.30	มาก	2
2	ด้านการจัดการเรียนการสอนตามหลักธรรมาภิบาล	4.48	0.41	มาก	1
3	ด้านการจัดสื่อการเรียนการสอนตามหลักธรรมาภิบาล	4.25	0.46	มาก	4
4	ด้านการวัดผลและประเมินผลตามหลักธรรมาภิบาล	4.26	0.51	มาก	3
5	ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล	4.19	0.52	มาก	5
	โดยภาพรวม	4.31	0.32	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า การบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ โดยภาพรวม ($\bar{x} = 4.31$) และรายด้าน มีการปฏิบัติในระดับมาก โดยด้านที่มีการปฏิบัติในระดับสูงสุด คือ ด้านการจัดการเรียนการสอนตามหลักธรรมาภิบาล ($\bar{x} = 4.48$) รองลงมาคือ ด้านการบริหารหลักสูตรตามหลักธรรมาภิบาล ($\bar{x} = 4.36$) ตามลำดับและต่ำสุดคือ ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล ($\bar{x} = 4.19$)

2. แนวทางการส่งเสริมการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา
ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ

การบริหารงานวิชาการ ตามหลักธรรมาภิบาล	แนวทางการดำเนินการ
1) ด้านการบริหารหลักสูตร ตามหลักธรรมาภิบาล	ควรประชุมแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรดำเนินการศึกษาเอกสารหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐานและจัดทำหลักสูตรให้มีความสอดคล้องตรงตามมาตรฐานและตัวชี้วัด โดยให้มีความเหมาะสมกับความต้องการตามบริบทของโรงเรียนและชุมชนและเน้นการมี ส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรนำหลักสูตรไปใช้ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ ประเมินผลการใช้หลักสูตรและรายงานผล เพื่อปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรต่อไป
2) ด้านการจัดการเรียนการสอน ตามหลักธรรมาภิบาล	จัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญผ่านกระบวนการ Active learning ตามมาตรฐานและตัวชี้วัดของหลักสูตรพัฒนากระบวนการเรียนรู้อย่างหลากหลายโดยเน้น การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ครู และนักเรียนในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ แก่ผู้เรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการและเจตคติให้มีคุณภาพตาม เป้าหมายของหลักสูตรเน้นการลงมือปฏิบัติ ส่งเสริมกระบวนการคิด มีทักษะการทำงานและ การแก้ปัญหา ส่งเสริมกระบวนการคิด มีทักษะการทำงานและการแก้ปัญหา รู้จักสืบค้นหา ข้อมูลใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทัน โดยมีครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก จัดการเรียนรู้ตาม ความถนัดและความสนใจของผู้เรียน เรียนรู้ด้วยความสุขตามศักยภาพโดยคำนึงถึงความ แตกต่างแต่ละบุคคลให้สามารถเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นได้ ส่งเสริมศักยภาพผู้เรียนที่มีความ สามารถด้านต่าง ๆ
3) ด้านการจัดสื่อการเรียน การสอนตามหลักธรรมาภิบาล	สำรวจสื่ออุปกรณ์ให้มีความพร้อมในการใช้งานทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ จัดหาหรือผลิต สื่อที่หลากหลายมีประสิทธิภาพส่งเสริมการเรียนรู้ใช้สื่อเทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ ส่งเสริม การใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นปราชญ์ชาวบ้าน ในการศึกษาเรียนรู้และสร้างชิ้นงานหรือนวัตกรรม แล้วปรับปรุงพัฒนาสื่ออย่างต่อเนื่อง
4) ด้านการวัดผลและประเมินผล ตามหลักธรรมาภิบาล	จัดทำคู่มือและศึกษาแนวทางการวัดและประเมินผลให้สอดคล้องตามหลักสูตรสร้าง เครื่องมือวัดผลที่มีคุณภาพดำเนินการวัดผลด้วยวิธีการที่หลากหลายครอบคลุมตามมาตรฐาน ตัวชี้วัดตามหลักสูตร ทั้งก่อนเรียน ระหว่างเรียนและหลังเรียน รวมถึงวัดผลประเมินผลตาม สภาพจริงด้วยความยุติธรรม โดยดูพัฒนาการของผู้เรียนเป็นสำคัญ รายงานผลต่อผู้ปกครอง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำผลการประเมินมาพิจารณาปรับปรุงพัฒนาการจัดการเรียนรู้
5) ด้านการนิเทศภายใน สถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล	กำหนดปฏิทินการนิเทศ ดำเนินการนิเทศตามหลักการนิเทศแบบอย่างเป็นกัลยาณมิตร หลากหลายวิธี เน้นการมีส่วนร่วมในการนิเทศเพื่อร่วมกันหาจุดเด่นจุดด้อยในการจัดการ เรียนรู้ด้วยกระบวนการ PLC นำผลการนิเทศมาและผลการ PLC มาพัฒนาปรับปรุง การจัดการเรียนรู้

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ พบประเด็นสำคัญนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. การบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ พบว่า ผู้บริหาร ครู โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาล โดยภาพรวมและรายด้านมีการปฏิบัติในระดับมาก โดยด้านที่มีการปฏิบัติในระดับสูงสุด คือ ด้านการจัดการเรียนการสอนตามหลักธรรมาภิบาล รองลงมาคือ ด้านการบริหารหลักสูตรตามหลักธรรมาภิบาล ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีระดับการปฏิบัติที่น้อยที่สุด คือ ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล ซึ่งมีระดับการปฏิบัติในระดับมาก สอดคล้องกับผลการวิจัยของ, สุนิสา แก้วเกตุ (2557), จีรศักดิ์ สุภารส (2559) และ อัญชลี โลเชียงสาย (2565)

2. แนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ พบว่า

ผู้บริหารควรจัดทำหลักสูตรให้มีความสอดคล้องตรงตามมาตรฐานและตัวชี้วัดที่มีความเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน ควรจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญผู้บริหารควรจัดทำหลักสูตรให้มีความสอดคล้องตรงตามมาตรฐานและตัวชี้วัดที่มีความเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน ควรจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผ่านกระบวนการ Active learning อย่างหลากหลาย นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ มีทักษะการแก้ปัญหาตามความถนัดและความสนใจ ผู้บริหารควรให้ใช้สื่อหลากหลายมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการเรียนรู้ ใช้สื่อเทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ ร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้บริหารควรให้วัดผลด้วยเครื่องมือที่มีคุณภาพอย่างหลากหลายครอบคลุมตามมาตรฐาน ตัวชี้วัดของหลักสูตรตามสภาพจริง การนิเทศภายในสถานศึกษาควรเป็นกัลยาณมิตร เน้นการมีส่วนร่วมในการนิเทศเพื่อร่วมกันนำผลมาพัฒนาการจัดการเรียนรู้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของวิวัฒน์ชัย ศรีจันทร์ (2560) และ พรพรรณ คำลือ (2563)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้

1) ด้านการจัดการจัดการเรียนการสอน ควรให้ผู้ปกครอง ครู นักเรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสื่อวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษามากขึ้น

2) ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษา ควรให้ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศการศึกษา ร่วมกันนำข้อมูลที่ได้จากการนิเทศไปพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทการนิเทศของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการตามนโยบายและจุดเน้นของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2) ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย เรื่อง การบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ ดังนี้

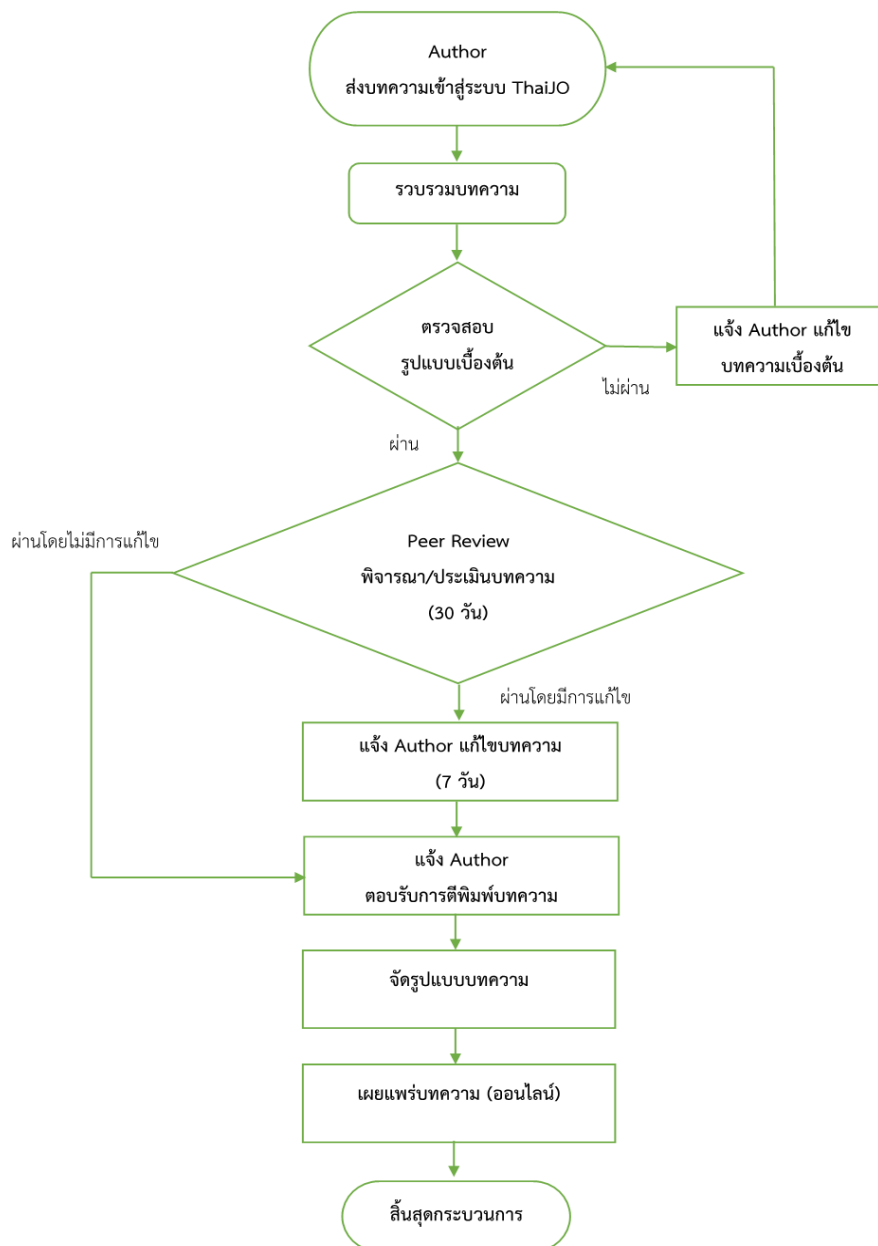
ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2566). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2566 กระทรวงศึกษาธิการ. สืบค้นเมื่อ 18 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.moe.go.th/360government-action-plan-moe>
- จิรศักดิ์ สุภารส. (2559). การศึกษาการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). อยุธยา: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2551). การบริหารงานวิชาการ. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี จำกัด เพลท.
- พรพรรณ คำลือ. (2563). ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการ ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนมเขต 2. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- วิวัฒน์ชัย ศรีจันทร์. (2560). การพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการโดยยึดหลักธรรมาภิบาลสำหรับโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ. (2566). แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ พ.ศ. 2566-2570. สืบค้นเมื่อ 18 กรกฎาคม 2566, จาก https://www3.bkn.go.th/?page_id=5148
- สุนิสา แก้วเกตุ. (2557). การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา อำเภอขามเฒ่าบุรี จังหวัดกำแพงเพชร. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). อยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อัญชลี โลเชียงสาย. (2565). การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

ภาคผนวก

กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์
(Journal of Graduate MCU KhonKaen Campus)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์ ตีพิมพ์บทความประเภทต่างๆ ดังนี้

1.1 บทความพิเศษ (Special Article) บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่างเข้มข้น และผ่านการอ่านและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้น ๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการวิชาการ/วิชาชีพ

1.2 บทความทางวิชาการ (Academic Article) ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการมีความโดดเด่น เพื่อนำเสนอองค์ความรู้ใหม่สู่สังคม

1.3 บทความวิจัย (Research Article) ได้แก่ รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ จะต้องไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน

1.4 บทความปริทรรศน์ (Review Article) เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือ และวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ของผู้เขียนมาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิวิจารณ์ เปรียบเทียบ

1.5 ปกิณกะ (Miscellany) ได้แก่ บทความ ทบทวนความรู้ เรื่องแปล ย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิวิจารณ์ แนะนำเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจหรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ

2. การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์ สามารถส่งเข้าในระบบออนไลน์ของวารสารที่ www.tci-thaijo.org/index.php/jg-mcukk/index

3. การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้เขียนควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะส่งบทความให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

4. รูปแบบการจัดเตรียมบทความ

4.1 สำหรับการจัดเตรียมบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ต้นฉบับเป็นไฟล์ Microsoft Word โดยใช้ชุดแบบอักษร (Font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH Sarabun PSK) ขนาดอักษร 16 point ระยะห่างระหว่างบรรทัด 1 เท่า และการจัดหน้ากระจายแบบไทย (Thai Distributed) โดยตั้งค่าน้ำกระดาษขนาดเอ 4 (A4) (ระยะขอบกระดาษ ด้านบน 4.5 ซม. ด้านล่าง 4.01 ซม., ด้านซ้าย/ขวา 3.81 ซม.) พร้อมใส่หมายเลขหน้ากำกับทางมุมขวาบนทุกหน้า และบทความไม่ควรยาวเกิน 14 หน้ากระดาษ โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง

4.2 ชื่อเรื่องภาษาไทย โดยใช้ชุดแบบอักษร (Font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH Sarabun PSK) ขนาดอักษร 20 point, ตัวหนา (Bold) และในส่วนชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ โดยใช้ชุดแบบอักษร (Font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH Sarabun PSK) ขนาดอักษร 18 point, ตัวหนา (Bold)

4.3 ชื่อผู้เขียน, สังกัดหรือหน่วยงาน, และอีเมล (กรณีที่มีผู้เขียนมากกว่า 1 คน ให้เรียงจากผู้เขียนบทความ 1 ผู้ร่วม 2,3,4,5 โดยระบุสังกัดหรือหน่วยงาน และระบุเฉพาะอีเมลของผู้เขียนหลัก หรืออีเมลของผู้เขียนร่วมที่สามารถติดต่อได้ท่านใดท่านหนึ่ง)

4.4 บทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไม่เกิน 350 คำ

4.5 กำหนดคำสำคัญ (Keywords) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ 3 คำ

4.6 การกำหนดหัวข้อ

- หัวข้อหลัก (Heading) ให้กำหนดเป็นอักษรตัวหนา (Bold) และขีดแนวพิมพ์ด้านซ้าย
- หัวข้อรอง (Sub-Heading) ผู้เขียนสามารถเลือกใช้รูปแบบใดรูปแบบหนึ่งต่อไปนี้ เช่น การย่อหน้า ชิดเส้นใต้หัวข้อย่อย กำกับด้วยตัวเลขหรือตัวอักษรอย่างใดอย่างหนึ่งหรือสลับกันระหว่างตัวอักษรกับตัวเลขก็ได้ แต่ต้องใช้รูปแบบเดียวกันตลอดทั้งบทความ

บทความวิจัยให้เรียงลำดับ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)
- 3) วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research objectives)
- 4) วิธีดำเนินการวิจัย (Research methods)
- 5) ผลการวิจัย (Research results)

- 6) อภิปรายผลการวิจัย (Discussion of Research Findings)
- 7) ข้อเสนอแนะ (Suggestions)
- 8) องค์ความรู้ใหม่ (Originality and Body of Knowledge)
- 9) เอกสารอ้างอิง (References)

บทความวิชาการให้เรียงลำดับ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)
- 3) เนื้อหา (Content)
- 4) สรุป (Conclusion)
- 5) องค์ความรู้ใหม่ (Originality and Body of Knowledge)
- 6) เอกสารอ้างอิง (References)

บทวิจารณ์หนังสือให้เรียงลำดับ ดังนี้

- 1) ชื่อเรื่องของหนังสือ (Title) ให้ระบุทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 2) ชื่อผู้เขียนหนังสือ (Author) ให้ระบุชื่อเต็มทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษพร้อมระบุสถาบันหรือหน่วยงานที่ผู้เขียนสังกัด
- 3) ชื่อผู้วิจารณ์ (Name of Reviews) ให้ระบุชื่อเต็มทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุสถาบันหรือหน่วยงานของผู้วิจารณ์สังกัด
- 4) เนื้อหาการวิจารณ์ (Reviews Content) ในการเขียนเกี่ยวกับหนังสือวิจารณ์เนื้อเรื่องจะเป็นส่วนแสดงความคิดเห็นและรายละเอียดในการวิจารณ์ โดยนำเสนอเรื่องราวจุดเด่น จุดบกพร่องของเรื่อง โดยทำการวิจารณ์หรือวิพากษ์อย่างมีหลักเกณฑ์และเหตุผลตามหลักวิชาการ
- 5) สรุป (Summarizing) เป็นวิธีการเขียนสรุปความคิดเห็นทั้งหมดที่วิจารณ์รวมถึงให้ข้อคิดหรือข้อสังเกตที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้อ่าน
- 6) เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่าง ๆ ที่เป็นรูปแบบเดียวกัน

(ตัวอย่าง)

การเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

ชื่อบทความ (ภาษาไทย 20 pt)

ชื่อบทความ (ภาษาอังกฤษ 18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (ภาษาไทย 16 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ภาษาไทย 16 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (ภาษาอังกฤษ 16 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ภาษาอังกฤษ 16 pt)

E-mail: (16 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (ไม่เกิน 300-350 คำ)

(16 pt) วัตถุประสงค์ประสงค์ของการวิจัย ประเพณีของวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....

.....

ผลการวิจัยที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่มีความน่าสนใจมากที่สุด).....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt) (ไม่เกิน 300-350 คำ)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย.....

.....

.....

Keywords: 3-5 word

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า)

- (16 pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างอิงนโยบาย
กฎหมาย หรือแนวคิด ทฤษฎีมารองรับ)
2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างอิงงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ)
3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา
4. สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (18 pt)

1. (16 pt).....
2. (16 pt).....
3. (16 pt).....

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุรูปแบบของการวิจัย, ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง, วิธีการที่ได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง,
การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ, การเก็บรวบรวมข้อมูล, การวิเคราะห์ข้อมูล.....

.....

.....

ผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ.....

.....

.....

.....

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

อภิปรายผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt) อภิปรายผลผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่, สอดคล้องกับผลการวิจัยของใคร? สามารถนำมาอภิปรายได้ทั้งหมด.....

ข้อเสนอแนะ (18 pt)

(16 pt) ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป.....

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt)

(16 pt) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สาระหรือออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับและเข้าใจง่าย.....

เอกสารอ้างอิง (ต้องไม่ต่ำกว่า 5 รายการ)

(16 pt)

(ตัวอย่าง)

การเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ

ชื่อบทความ (ภาษาไทย 20 pt)

ชื่อบทความ (ภาษาอังกฤษ 18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (ภาษาไทย 16 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ภาษาไทย 16 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (ภาษาอังกฤษ 16 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ภาษาอังกฤษ 16 pt)

E-mail: (16 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (ไม่เกิน 300-350 คำ)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt) (ไม่เกิน 300-350 คำ)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย.....

.....

.....

Keywords: 3-5 word

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า)

(16 pt)

.....

.....

.....

เนื้อหา (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

สรุป (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (ต้องไม่ต่ำกว่า 5 รายการ)

(16 pt)

.....

.....

.....

(ตัวอย่าง)

การเตรียมต้นฉบับทวิจารย์หนังสือ

ชื่อบทวิจารณ์หนังสือ (ภาษาไทย 20 pt)

ชื่อบทวิจารณ์หนังสือ (ภาษาอังกฤษ 18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (ภาษาไทย 16 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ภาษาไทย 16 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (ภาษาอังกฤษ 16 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ภาษาอังกฤษ 16 pt)

E-mail: (16 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (ไม่เกิน 300-350 คำ)

(16 pt)

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt) (ไม่เกิน 300-350 คำ)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย.....

Keywords: 3-5 word

โครงสร้างของหนังสือ (18 pt)

(16 pt)

เนื้อหาโดยย่อ (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

สรุป (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง

(16 pt)

.....

.....

.....

รูปแบบเอกสารอ้างอิงวารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือ สามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาจนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์ และรายการอ้างอิงจะต้องไม่ต่ำกว่า 5 รายการอ้างอิง / 1 บทความ

การอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA 6th (American Psychological Association)

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเรื่อง ใช้วิธีการอ้างอิงระบบนามปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บเปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิงเอกสารอ้างอิงที่ใช้อ้างอิงในบทความจะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

การอ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) คัมภีร์พระไตรปิฎกให้อ้างชื่อคัมภีร์/เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้ามาด้วย ตัวอย่างเช่น “ตุมกริกษุทั้งหลายจักร 4 ประการนี้ เป็นเครื่องเป็นไปแก่นมนุษย์และเทวดาผู้ประกอบเป็นเครื่องที่มนุษย์และเทวดาประกอบแล้วย่อมถึงความเป็นผู้ใหญ่และความไพศาลในโภคะทั้งหลาย ต่อกาลไม่นานนัก” (อง.จตุกก.21/31/37) เป็นต้น

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุทิตย อาภาโร, 2560)

3) ผู้แต่ง 2 คน ให้อ้างชื่อของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้ง 2 คน แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์เช่น (พระมหาสุทิตย อาภาโร และ เขมณัฏฐ อินทรสุวรรณ, 2560)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 คน ให้อ้างชื่อของผู้แต่งรายแรกแล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ศุทธราภรณ์ แต่งตั้งลำ และคณะ, 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคนให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงปีปัจจุบันมากที่สุด

การอ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

- 1) ถ้ามีผู้แต่ง 1 คน ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และ ปีที่พิมพ์ เช่น (Keown, 2010)
- 2) ถ้ามีผู้แต่ง 2 คน ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้เครื่องหมายแอมป์ (&) คั่นกลางระหว่างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Hersey & Blanchard, 2010)
- 3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 คน ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งคนที่ 1 ตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ (Kaiser et al., 2010)

การเขียนเอกสารอ้างอิง

(1) คัมภีร์พระไตรปิฎก

รูปแบบ :

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก./ (ครั้งที่พิมพ์ (ถ้ามี) ใส่พิมพ์ครั้งที่ 2 เป็นต้นไป)./สถานที่พิมพ์
:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระนครศรีอยุธยา: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อหนังสือ./ (ครั้งที่พิมพ์)./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ. (2548). เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

(3) บทความจากวารสาร

รูปแบบ :

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./ปีที่/(ฉบับที่)./เลขหน้าแรกที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระธีระพงษ์ นรินโท. (2562). คุณค่าการปกครองแบบธรรมาธิปไตยตามนัยพุทธจริยศาสตร์. วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์, 6(4), 47-60.

(4) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย

รูปแบบ :

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อวิทยานิพนธ์./ (วิทยานิพนธ์ปริณามหาบัณฑิตหรือวิทยานิพนธ์ปริณามหาดุษฎีบัณฑิต).
/สถานที่พิมพ์./สำนักพิมพ์หรือชื่อมหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง :

สมบูรณ์ ตาสนธิ. (2560). กระบวนการและขั้นตอนบรรลุนิติสัมพันธ์ 4 ของพระอริยบุคคล. (ดุษฎีนิพนธ์พุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
มนัส ภาควงศ์. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน.
(รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(5) หนังสือพิมพ์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง./ (วันที่/เดือน/ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อหนังสือพิมพ์./ น.เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ประชาชนเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น.13.

(6) ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ :

ชื่อพระราชบัญญัติ./ (ปีที่พิมพ์./วันที่/เดือน)./ราชกิจจานุเบกษา./เล่มที่/ตอนที่./หน้า/.

ตัวอย่าง :

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562, 1 พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136
ตอนที่ 57 ก, หน้า 49.

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2555, 20 มิถุนายน). เรื่องกำหนดประเภทและ
ขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และ
หลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบ
สิ่งแวดล้อม. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนที่พิเศษ 97 ง, หน้า 1.

(7) การสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์ให้ทำการอ้างอิงในเนื้อหาโดยไม่ต้องลงรายการในเอกสารอ้างอิง

(8) สื่อออนไลน์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง./ (ปีที่เผยแพร่)./ชื่อเรื่อง./สืบค้นเมื่อ./จาก/แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ทวีศักดิ์ อุณจิตติกุล. (2561). พระพุทธศาสนาเถรวาท จะสืบทอดดำรงอยู่อย่างไร? สืบค้นเมื่อ 15 มกราคม 2562, จาก <https://www.dailynews.co.th/article/666936>

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไประดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติที่ 593/2562. สืบค้นเมื่อ 15 มกราคม 2562, จาก [http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง- ประกาศ/](http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/)

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

ธิดาวิมล หนัมนี่. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 3(1), 25-31.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562, 1 พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก, หน้า 49.

พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปญโญ). (2555). การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์ เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ. สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2556, จาก http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.php?artide_id=1304&art_iclegroup_id=274

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก 2500. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมบุญ ตาสนธิ. (2560). กระบวนการและขั้นตอนบรรลุนิยาสัจ 4 ของพระอริยบุคคล. (ดุชนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุชนิพนธ์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Kiarash, A. (2007). Human Dignity in Islamic Bioethics. *The Iranian Journal of Allergy*, 6(5), 25-28.

วิธีเรียงบรรณานุกรม การเรียงบรรณานุกรมให้หลักการเดียวกับการเรียงคำในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หรือ Dictionary ที่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป โดยคำที่มีตัวสะกดจัดเรียงไว้ก่อนคำที่มีรูปสระตามลำดับตั้งแต่ กก - กอ ดังนี้

ก ข ค ด ฉ ง จ ฉ ช ช ฌ ญ ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ณ ด ต ถ ท ธ น บ ป ผ ฝ พ ฟ ภ ม ย ร ฤ ฤ ล ฤ ฎ ฏ ว ศ
ซ ส ห พ อ ฮ

ส่วนคำที่ขึ้นต้นด้วยพยัญชนะตัวเดียวกัน เรียงลำดับตามรูปสระ ดังนี้

อะ อัว อัวะ อา อำ อี อี้ อู อุ เอะ เอะ เอา เอ็น เอีย เอียะ เอือ เอือะ แอ แอะ โอ โอะ โอ โอ

อ้างอิงจาก: <http://www.academy.rbru.ac.th/uploadfiles/books/133-2017-08-15-00-48-46.pdf>
(คณะทำงานฝ่ายวิชาการ การสัมมนา PULINET วิชาการ ครั้งที่ 3)